This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Monsieur Jacques Ribard, rue Morand,
1 Juin 1778. à Rouen.

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT
04661
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

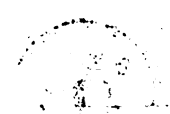

Digitized by Google

AULI
GELLII
NOCTES ATTICAE
CUM
NOTIS
ET
EMENDATIONIBUS
JOANNIS FREDERICI
GRONOVII.

LUGD. BATAVORUM,
Apud IOANNEM DE VIVIÉ,
M DC LXXXVIII.

Digitized by Google

Digitized by Google

Perillustribus, Splendidissimis & Amplissimis Viris

Academiæ Lugduno-Batavæ

CURATORIBUS

D. DANIELI VAN WYNGAERDEN, BARONI DE WYNGAERDEN, BENTHUYSEN, RUYBROECK, DOMINO DE WERCKENDAM, MOERMOND, RENESSE, ZUYDLAND, NOORDWELLE, &c.

D. HIERONYMO VAN BEVERNINGH JC. THEILINGÆ TOPARCHÆ.

D. CONRADO VAN BEUNINGEN JC.

Digitized by Google

Eorumque Collegis,

Reipublicæ Lugdunensis

CONSULIBUS

D. JACOBO VAN DER MAES.

D. JOANNI VAN VESANEVELT JC.

D. JOANNI VAN BANCHEM.

D. CORNELIO PAETS JC.

Ac Prudentißimo Viro

D. PETRO BURGERSDICIO J.C. & Illustr. DD. Curat. à Secretis.

IACOBUS GRONOVIUS S.P.D.

Quas chartas non absurda domestici & studii & ingenii industria politas producere me respectus utilitatis publicę compellit, iisdut ipse præfarer, eamque præfationem ad vos mitterem, mandat mihi & inculcat tum recor-

Digitized by Google

cordatio ejus, quem hæ lucubrationes mecum patrem nominamus, ac voluntatis ejus conjectura, tum præsens ratio. Si enim passim velut inspirantibus musis recte ab viris doctis legimus laudes gratesque reddi iis, qui bene volentes fecerunt; quæ poterit esse invidia, si quicquid Gronoviani nominis supersumus, in corde, in lingua geramus illam ultra xx annos almam fautricem nostram Minervam Lugduno-Batavam, hoc est, Benignissimos ejus conservandæ & exornandæ Curatores? Erat quidem ea patris moderatio, ut satis amplam lautamque laboris mercedem sibi reddi & bene secum agi putaverit, dum in illa primi loci sui mediocritate, in reducto isto amæni ad Isalam secessus museo robur experiri ac sedulitatis fidem mereri permitteretur. Negari tamen nequit, quin & multum referat, utrum Romæ an in municipio honorem geras, & optimus quisque celebritatis luce gaudeat. Sic certe pro magnitudine theatri, cui per splendidam istam mutationem commissus fuit, accrevit ejus sollertia seque ferventius intendit, ut eniteseceret loquendo & scribendo. Quanto enim fervore ille istam speciosæ juventutis subolem quotidianis diatribis deterrere conatus fuit ab Tantalea calamitate? quot non

Digitized by Google

ſnficianda ſpecimina ſucceſſuum ejus in hoc inſtituto allegare poſſem? Quam ille inſudavit ut ab eo diſterent etiam qui longe abſunt, vel his ſcediis illud docentibus? Quod dum glorioſius fortaſſis recenſeo, agnoſcite beneficium veſtrum, veſtri in bonas literas & hujus loci ſplendorem muneris unius donum. Veſtri enim collegii & deceſſorum veſtrorum id judicium fuit, ut ille potiſſimus videretur, qui huc inducendus eſſet; ac quem velut legitimum veſtræ Minervæ ἱερόδηλον, liberalitate publica in honorem Græcarum Latinarumque artium proſequi poſſent ita ut erogationis ratio conſtaret, licet peregrinum deligendum cenſuerunt, & honorato iſto otio coronandum. Ob hoc igitur ſolum permittite, ut quod ſæpe & ille & ego tacentes fecimus & ſancte usque faciam, quodque unum illi reſiduum conditio humana fecit, ipſius nomine Vobis gratias agam, ut ſic ne mortuus quidem ab agnoſcendo favore veſtro ceſſet. Sed hîc intelligo non licere mihi ſimplice gratiarum vice defungi. Non enim vivus modo per Vos tulit bonæ conſcientiæ fructum; ſed dum ſic ſub mandatu veſtro mundum univerſum & has regiones metatur, genium hujus urbis humanitatiſque ac miſericordiæ dotem venerans & adorans,

Digitized by Google

rans, quum sic gubernante Dei providentia inter Wismariam, Hamburgum, Daventriamque & aliam urbem eorum, quos propinquitate sanguinis attingebat, divisa essent ossa; hujus dico urbis terram elegit, cujus pietati exuvias suas crederet. Ut propius stimulum, qui me urit, significem; hanc electionem tunc exercuit, quum suspicioſum tempus admoneret eum naturæ ac conditionis suæ. In hujus discriminis sententia firmus mansit, dum hæc ipsa exarandi consilium cepit, ac me ut qualiacunque ad hanc rem adjumenta circumspicerem, in peregrinationem misit; immo hæc tunc scripsit, quum prævidebat non procul abesse, quando & hæc, & quidquid habebat humani, erat exuturus, quem mentis paternæ habitum fidemque fatetur hæc ipsa manus ejus, exceptionem DEI VOLENTIS præfari diligens. Quæ quum sic acta fuerint; quum hic ad restituendum Gellium labor memoriam meam ita retroagat ad cogitationem paternæ vitæ & actionis, patimini, Illustres Viri, ut Vobis præsidentibus, Deo Benefactori, qui per consilia Vestra operatus hæc omnia direxit, non modo propter vitæ non pœnitendæ finitum in hoc labore cursum, sed propter ipsam quoque hanc præsentem

Digitized by Google

cineris paterni quietem dicam AMEN; & quum ſuo nequeat, filii ore utatur ad reddendas in æternum & Deo & Vobis laudes grateſque. Hic locus quum tantum non exigere videatur, ut mirificam benignitatis veſtræ propagationem in me juſto examine contempler, putans tamen melius eſſe, ut cummaximè ſanctitate præcedentium acquieſcam, enitar poſthac ſedulo, quod huc uſque eniſus ſum, ut mentis meæ veritas in Vobis & loci mei ſtudiis colendis appareat. Deus ter Opt. Max. faciat æternos pacem paciſque miniſtros. In Lugduno veſtra. Idibus Julii CIↃIↃCLXXXVII.

PRAE-

Digitized by Google

PRAEFATIO AD LECTOREM.

Maxima rei literariæ commoda evenisse ex inspectione codicum ante inventos typos scriptorum, atque adeo hos solos esse, qui, quum alia quædam parvi adiumenti loco haberi debeant, consumment liberalium studiorum apicem, quum multis aliis deprehensum est documentis, tum præcipue manifestat hic Gellius. Qui licet compluribus vicibus in edendo sit repetitus, tamen qualis fuerit, hic novus labor probabit; qui quidem non aliam æque ob causam necessarius fuit, quam quod vel plane non consulti fuerint codices antiqui, vel quorum ea copia fuit, ab iis non nisi negligenter ac male, aut ipsi ab peritia Latinæ linguæ non satis validos se exhibuerunt, aut ab ipsis codicibus misere decepti. Sed præcipue Gellius in exemplo est, ut non tam contendamus inspicere codices scriptos, qui omnium fere auctorum complures passim occurrunt, satis vitiosi; verum id agatur, ut maxime attendatur optimis. Nam quum unaquæque Gellii editio, sive Italicas sive Gallicas intuear, crepet singularem ac studiosam curam, qua ad libros veteres itum est; qualis tamen fuit Gellius, antequam publice innotesceret pretium codicis, cujus custodiam cælo placuit scriniis Regiis apud Gallos com-

Digitized by Google

commendare? Non ipsius voluminis ordo salvus, quin caput pedibus subiiceretur instar portenti; non Latinitatis, cujus fuit diligentissimus hic auctor, ratio certa: ipsa Græca perquam vel lubrica vel ignorata vel accisa. Hæc omnia ut post tantam fluctuationem stabilirentur vel in melius redigerentur, unius istius membranæ indicio & auxilio primum contigit. Nec vero id contigit temere. Nam quum ab tot insignibus viris ea scrinia fuerint frequentata, nemo quidquam ea in re advertit aut advertere voluit præter unum illum heroicum prorsus virum Claudium Salmasium. Ille est, qui & laborem primum ei impendit, & ut erat sagacissimæ perspicaciæ, grandem vulgatarum editionum mendam primus traduxit ac publicavit restitutionem & membranæ ejus pretium. Hinc incensi alii diligenter eandem consuluerunt; qualis post Salmasium fuit Bourdelotius integra ejus collatione instituta: immo & post illum Lambecius, qui licet præ se ferat factum esse, ut aliud quid in bibliotheca quærenti Auli Gellii codex manu scriptus in manus sibi inciderit, non opinor tamen ita temerarium istum casum obventurum fuisse, nisi ab Salmasio fuisset irritatus, & velut νδρόωπαξιν oculorum ejus fuissent prolegomena Plinianarum castigationum. Neque enim potest quidquam ab hac Salmasii gloria per qualemcunque decerpi,

Digitized by Google

pi, nec patitur tale quid ἀφθονία musarum. Sed neque fastidium Gasparis Scioppii deterrere parentem meum potuit, quin consuetudine Gellii vehementer oblectaretur; & perfusoria Lambecii opera acrius eum instigavit, ut ad collationem codicis Regii pervenire conaretur. Quæ tacita vota satis felici eventu cesserunt, quum nancisceretur ipsum Salmasii exemplar, cui hic varias illas lectiones commiserat; eo usque adigente illum venustate hujus scriptoris, ut anno LI *gratificatus fuerit Ludovico Elsevirio recensionem & undique secus nitidam, & ad exemplar Regium digestam, & ita emendatam, ut priorum nulli decedere cogatur. Propterea hanc in paucis annis divenditam secutæ sunt tum aliæ, tum ea ipsa, quam collega ejus, veluti veritus grandem famæ suæ jacturam, nisi selectis novisque commentariis (sic vocantur in præfatione, ut vocarunt alii, quum sit stupida non sane optimarum, immo nec ignotarum annotationum conspurcatio) oneraretur quoque Gellius, ut reliqui Latini scriptores ita in his locis jactati. Quem in medio conatu mortuum excepit alius hilo non melior; qui quum non veritus fuerit in eadem præfatione testari, nonnullis in locis ab ista editione ipsum discessisse veterum (sic jactat) & meliorum codicum ductu cujus rei in notis ubique ratio reddita sit, nequeo hinc abire, quin iste discessus & ratio quæ red-*

redditur, quam sit illustris ac prægnans, exponatur planæ luci, ubi quidem ego observavi. Nempe IX, 12 in verbis Catonis occurrit fabulosus, ut edidit pater, quum ante ipsum exstiterit famulosus. Id primus ex collectoribus nescire se fatetur, an vitio typothetæ contigerit. Sic scilicet melius fuit illi scribere, quam rogare collegam, quem vivus quotidie videbat. Pergit bis testari se scribere famosus. Potuerat ita saltem honestus esse, ut fateretur non id suum esse, sed jam in Gryphiana anni 1539 & Parisiensi anni 1584 occupasse margines: immo & ab H. Stephano in Parisina anni 1536, qua ille usus fuit & postea Bourdelotius, & ab Salmasio ex Nonio sic annotatum est. Sed ut vocabuli famosus bonitatem agnosco: ita quum MSSti omnes habeant vocem quadrisyllabicam, non ita temere mutari debere in trisyllabicam merito statuit cum aliis pater. Immo quod isti collectores ita hic hærent, non alia causa fuit, quam quod quum ei negotio impares prorsus essent, voluerint tamen procudere Gellium. Antequam enim tale opus suscipiatur, debebant fuisse frequentiores in legendis doctorum hominum scriptis, nec illis quotidianis tantum & ad centones suendos ab isto vilissimo genere usurpari solitis, sed etiam remotiora & ista paucorum hominum evolvisse. Ut autem suspicionsus dicitur pro suspecto; cur sic fabulosus non potest dici non tam pro

eo

eo qui fabulas concinnat, quam qui in fabulas & illas non benignas venit; quæ ſententia ſane huc congruit? an famoſus ſic dicatur, jam non diſputo. Poſthac autem ne quis habeat pro vitio typothetæ, ſciat eſſe Chriſtophori Coleri in Parergis 20. cap. 72. Rurſus quum exceptiſſet hanc ignobilem operam ſucceſſor, XIII, 30, *quum veteres codices omnes habeant de vino* efficere nigrum virus *vel* viris, *notat iſte omnino legendum cum vet. ed. Veneta* A. „ CIↃIↃIX *& Aldina* A. CIↃIↃXV, *item Aſcen-* „ *ſiana, quod & Moſellanus vidit,* vires, „ *& male in vet. edit. Rom. quod & H. Ste-* „ *phanus & Vir Doctiſſimus in ultima quam* „ *procuravit editione retinuere* virus. *Mani-* „ *feſta ſatis condemnatio, & judicium dignum, cui cathedra Profeſſoria crederetur. Cauſa ſententiæ eſt, quod identidem* θρεπτικὸν οἶνον *nigrum vocent deipnoſophiſtæ apud Athenæum: non ſecus ac ſi omnis* θρέψις *eat in vires, & non in ſaginam quoque ac adipem. Quid autem? an iſte tam abrupte judicium exercens ſic pronunciaſſet, ſi aut legiſſet aut meminiſſet apud Tertullianum* in ipſo ultimo voluptatis æſtu, quo genitale virus expellitur, nonne aliquid de anima ſentimus exire *&c? Quanto autem mendacio, ſed dubio, eum uti non puduit, quum ad lib.* XVI *cap. 4 notat in H. Stephani editione legitur* „ Feriæve devicales, *niſi mendum ſit pro* de- „ nicales,

Digitized by Google

„ nicales, *quod tamen vocabuli monstrum aliæ*
„ *editiones post Stephanicam retinuere. Certe*
paterna editio post Stephanicam omnibus ad
manum est, nec ullam literam illic aberrâsse
patet. Futilitas ejus hominis patentior est in
capite sequente, ubi dicit vett. codd. quorum
lectionem hic revocandam duxerit sapiens sci-
licet ille hac in re vir, sic habere quum dex-
tra sinistraque inter januam tectaque *&c.*
Et in hoc ipso primum fingit, quum in MSS.
ipse viderim τὸ inter *nullibi esse. Quum ad-*
„ *didisset de Stephanica, pergit. unde & Vir*
„ *Doctus in postrema sua editione fecerat*
„ cum dextra sinistraque januarum tecta
„ *&c. Haud multo melius scilicet quam Ste-*
phanica, quam vix sensum admittere antea
dixerat. Hoc nimirum & faciendum nuper
fuit, & nunc plorat res literaria, quod ad il-
lum accessus ultra non detur ad quærendum
quid altero melius. Sed & in his quoties men-
titur? Non enim ex Stephanica sic fecit vir
doctus ille (quæ sane non fuit habita unquam
tantæ auctoritatis, ut inde ansa corrigendi ab
eo saltem arriperetur) sed ex MSS. Tum non
vir doctus fecerat, sed alii doctissimi viri
præferant virum doctum, qui credidit illos
bene correxisse & ex arbitratu veterum libro-
rum. Nec culpa viri docti fuit, si fatui &
indocti isti coacervatores non bene legerint
bonos libros. Est autem Salmasii de modo

Usura-

Digitized by Google

usurarum cap. XV. *Nec melior est, quum loquitur mox de* consistione: *nam in veteribus codd. & quidem MSS. ipse ita legi. Sed tam in his rebus miser ille cæcutiit, quam in Latinitate, quum* XVI, 8 *non concoquat illud adeo Gellianum & optimi vere temporis Latinum,* sui magis admonendi quam aliorum docendi gratia, *vocans insolitum loquendi morem, & melius fore* alios: *æque ut* XVII, 21 *ait melius forte ab lectore lectum iri* quod contra suum edictum pugnaverat, *quam* dictum, *quod aliter plane docent optimi Liviani MSS. Nam quid ego de correptis hinc inde laceris membris, quorum plerumque auctor supprimitur, dicam? Itaque merito deridens pater & ipsum primum operis ejus inceptorem, quam alterum successorem, id tantum agebat, ut codicis Regii collationem adipisceretur accuratissimam; eo usque laborem, quem Gellio tacitus promiserat, rejiciens. Cujus voti compos fieri non potuit, nisi postquam me illuc vela dare jussit, præcipue monitum, ut tam Parisius, quam si quid alibi Gellianum deprehenderem, sedulo inspicerem. Nam & ipse interea amicos ad partes vocans, ab Clarissimo Joanne Scheffero impetraverat, ut patet, exemplaris antiqui usum, qualem ante aliquot annos ab Ill. Bern. Rottendorffio etiam obtinuerat. Ego autem id religiose observavi in omnibus locis, quæ vivente ipso secutus fui; & sic observasse*

Digitized by Google

me gaudeo, ut hanc saltem lætitiam pater piissimus ex me haberet. Unde & Oxonii in collegii Lincolniensis exemplari perlustrando diligens ipse fui; & simulatque absolvi potuit, operam ipsi transmissam verbis lætis ac benignis prosequutus, nunc rebus ostendit non eam fuisse parvi ab eo æstimatam. Quum vero Parisiis jam essem, in hæc verba mihi significavit desiderium suum. Tres habeo collationes Gellii Regii doctorum hominum manibus factas, qui omnes satis me docent præfationem in eo exemplari esse, quod olim postremi libri ultimum caput ponebatur: & huic præfationi subiici lemmata capitum per omnes XX libros. Sed quid sequatur ea lemmata, & unde incipiat contextus auctoris, quasi de compacto silent. Suspicor autem prima duo capita libri primi in eo volumine deesse, quando nihil a quoquam ibi varietatis notatum video, quum tamen habeant dignos vindice nodos. Codex a lib. I ad VI usque pertinet; sed tam, ut dixi, a principio, quam in fine aliquid desiderari censeo. quod accurate cognoscas velim, & a quo capite, quibus capitis ejus verbis & literis incipiat, quove capite libri VI^ti quibusve verbis & literis ejus capitis finiatur, mihi perscribas. Ad quæ omnia quum attendissem, & Gellium isto pacto collatum misissem, ita conditionem ejus libri concepit signavitque in fronte exemplaris,

Digitized by Google

ris, quo uti solebat. Regius liber primum habet Julii Cæsaris bellum Gallicum. Deinde Incipit Liber A Gellii noctium Atticarum. Hinc quæ in editis erat pars ultimi capitis libri postremi. Mox lemmata capitum libri primi usque ad IΘ *de Sibyllinis. Græcis enim literis numerus ad singula lemmata notatur. Post illud* IΘ *apparet* DEEST, *& spatium columnæ (nam in eas divisæ paginæ) dimidiatæ vacuum. In summo sequentis columnæ prima sunt:* ΔΕΙΚΝΥΕΠΩC *(quod est in secundo editorum capite) usque ad* ΜΕΤΑΠΕΛΑΨΗΤΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΩΝ. *Quibus hæret continenter:* Hic autem Chilo præstabilis homo. *Desiderantur igitur totum caput primum: & secundum usque ad* τὸ δείκνυσι πῶς ἔπαθε *in verbis Arriani: quæque horum sequuntur post* μεταπέμψηται καλημορεύμενον: *& capitis tertii principium, quod Guil. Cantero debemus. De Canterano tamen habet* Hic autem, *quod in vulgatis ante ea deerat. Quintum librum excipit septimus: post hunc lemmata sexti, deque ipso capita tria integra, quartum usque ad* τὸ adversus ictus solis. *in quibus finitur pag. 203 collationis, quam mihi misit filius. Hinc ergo progredienti inter varia fastidia in adhibendo quibuscunque varietatibus judicio, vice simul & hujus operæ filum ei ruptum est, postquam hæc, quæ vides, in mundum redegisset.*

gisset. Si recognoscere hæc ipsa scripta, si examine altero collationem percensere licuisset, non potest esse dubium, quin & hæc ipsa pinguiora elaboratioraque fuisses habiturus, & uberiores etiam in Gellio emendationes. Restat enim bona pars, sed nobis non licuit nunc ea vestigia premere; qui hoc curasse pro tempore satis censuimus, si hæc ab vermibus & situ liberarentur, & hactenus per paternum laborem Gellio prodesse nos: id etiam satis operose nobis injungentes, ut nec typorum lapsus pulchritudinem editionis hujus minuerent; quod res ipsa fatebitur. Spatium a patre relictum vacuum & Veiovis nummo destinatum, eo genino replevimus. In quo ut nihil fieret, nisi quod pater ipse vidisset, Parisiensem familiarum Romanarum Vrsini editionem (sed quæ non exacte retulit auctorem) usurpandam sculptori dedi, qua ille admodum licenter usus est, præsertim in vertice Cæsiani. Sed nos scimus ab Italis & Gallis mundo præberi ectypos potius multos, quam veros & rem suam exacte referentes, vel his numinis id probantibus, qui tam Cæsiano quam Liciniano præbent diadema satis clarum, & Vrsini editio id quoque expressit aliquo modo, sed Parisina plane omisit. Sed multa alia in his ipsis animadvertendo restant, de quibus alibi.

Cæterum quum hæc sit vera historia Gellii;

li; quum viri probi & eruditi tantum fuerint pretium codici illi Regio, & vel Salmasio vel communi studiorum causa vel Gellio tantopere gratulati fuerint inventionem ejus; facile patior ab hoc publico plausu abesse caput illud abbatiorum & equestrium κοβάλων, *virum plane sui prænominis ac nominis, ideoque his solis appellandum Raphaelem Fabrettum, meum lepidissimum* κιναίδιον. *Quippe quum ejus literarum humaniarum culturam obiter dixissem me agnoscere vel ex usu &* meridionalis, *in Iasithei Apologemate (dignissimo Fabrettina Italia scripto) paginas fere quatuor impendit ad ambitiose ostentandum partim τὸ ψαῦον, partim τὸ λειλωπικὸς & ψυχῆς. Legas modo oportet, ac penitus patebit. Sed & ut ratio culturæ humaniorum literarum in ipso palam constaret, quo modo esset deducta, scribit in optimis codicibus tam impressis ut Gryphii, Stephani, & Aldi, Caballi, Ravani, Veneti, quam etiam MSS. ut in Vaticano num. 3453 & sex Mediceis pluteo 54 meridionalem ventum se legere. Glorientur oportet illi tam sano sani Fabretti testimonio, ac revivisçant frementes laude hanc ad mathematicam regulam edita. Hæc scilicet sunt optima, hæc ad veritatem & culturam illam Fabrettianam sufficientia, & quidem electissima. Nam ideo noluit sex illos codices Vaticanos & septimum Media-*

Lanensem aut numero huic addere aut legere; Petro Servio & Lambecio notos; quia non sunt judice Fabretto ex optimis; aut forsan præferunt meridialem. *Atqui exemplar Mediolanense signavit Lambecius ferri omnium optimum & antiquissimum. Sed non est, quod cedas quadratus ac τριὸς Fabrettus. Quid enim cederet? Immo sic ille pergit, ut crediderit primum dissensisse Salmasium, & ex eo novissimam Leidensem Petri Lefferi (sic enim mathematicus vir auferendam lineolam censuit; idque eodem jure facit, quo Pricæus citatur commentator Arnobii lib. III adv. gent. in Columna Trajana p. 79) impressionem cum notis variorum. Utique enim hoc unum exemplar deerat ad stipandam in Fabretto impressionem istius culturæ, (cui accedens in Columna Trajana Petronius Hadrianidis 193 ac Montanus ad Cæsarem pag. 194 & 214 & 227 negari nequit; quin culturam istam absolvant) quod ideo magnopere debet illi commendari & gratum esse, utpote unde didicerit Salmasium dissensisse. Nam cur legeret ipsa Salmasiana scripta, quem Notæ variorum satis instruunt? Sed quid horridius aut insanius est illo quod sequitur? non jam ineptiens sed pro nefario conscelerato que dicens, Salmasius lectionem istam ex incerto quodam optimo, quem vocat, libro Vtopiano, ut puto, bibliothecæ no-*

novavit. Talem sive Neapolis sive Roma potuisti exspuere calumniam? ab tanto calumniatore nunc ista erudita olim terra teritur? Et vobis, Superiores, quorum permissu editum se in cauda adulatur istud apologema, tam ferrea sedet ira, ut tale quid apud vos liceat, & istos tantos manes impudentissima hac falsitate arcessi patiamini? Certe in hac parte non idmeritus fuit Salmasius. Non Fabrettus vester is est, quem imprudentem (bene enim de eo sentio) sic errori traderetis auferendum. Sed neque quum vos utique optima velitis judicio Fabretti possidere, invidete ita, ut nolitis aliqua magis optima extra Alpes vestras custodiri. Licuerit de me effundere quæ voluit; ego ista non sine risu cognovi & libenter relego, quoniam sunt Fabrettina vera, & prorsus paria illis, quæ olim faciebant

> *. . equites Asiani*
> *Quæque & Cappadoces faciunt equitesque Bithyni.*

Neque potui alia exspectare; quippe quum jam in eadem Columna Trajana pag. 323 de me inceperat mentiri, quasi qui collegerim notas Tan. Fabri, quum eas Faber manu sua scriptas miserit patri tunc, quum ego nondum scriberem nisi aliqualiter Fabrettine. *Quod ad rem, Lapponensis equidem ego, piacule*

Digitized by Google

culæ hujus calumniæ exigenda aliis relinquens, progrediar potius ex Salmasii Utopianâ (itane loquetur iste judicialis morio de Regia Parisina?) bibliothecæ codice tractare & existimare Gellium, quam ex illis sive Romanis sive quibuscunque Italiæ optimis Fabrettinè codicibus; tam de hoc meridionalis *quam aliis omnibus mihi ad liquidum satisfacturus, ubi libuerit; neque enim huic avernali & tam tetrico Salmasianæ veritatis, mei ventris, crùmenæ ac laboris in adolescentia, rerum verborumque sycophantæ, sed nimis indocto, arbitrium diei meæ dispondendæ dabo.*

Restabant alia; & præsertim quod in hoc ævo tantis follibus jactant divini isti viri, an genius scriptoris per has notas minus cognoscatur, quam per illas auctorum comparationes sine ulla prorsus historiâ & firmitate commissas. Sed liceat tandem bona fide ferias inchoare: illa suum tempus ferent. Vale, & paginam istam 203 *respondere scito libri* VI *capiti quarto.*

IN

Digitized by Google

IN

AULI GELLII

NOCTES ATTICAS

LIBRO COMMENTARIO

LUCULENTO

per

JOHANNEM FREDERICUM GRONOVIUM

clarissimum ac celeberrimum virum

Illustratas

à

JACOBO GRONOVIO JOH. FR. F.

magni patentis hærede dignissimo

editas ac divulgatas.

Quas tu scripsisti Noctes, doctissime Gelli,
Attica quis tellus nomen habere dedit,
Mentis & ingenii radiis dum illustrat acuti,
Judiciique sui lumine, Gronovius,
Illum opere in medio mersit fatalibus umbris,
Inplicuitque suis ferrea Nox tenebris.
Non tulit, & nigro Genitorem educit ab orco
Filius, illustri nil Genitore minor.
Noctibus ille tuis, Gelli, lucemque diemque
Reddidit, antiquum restituitque jubar:
Utque Pater Gnato vitam dedit ante, Parenti
Sic vitam Gnatus, cumque Parente sibi.
Accipe, Posteritas, sacros utriusque labores.
Illud, doctrinæ est; hoc, pietatis opus.

P. FRANCIUS.

Digitized by Google

Ad manes Incomparabilis Viri,

JOH: FREDERICI GRONOVII,

Cum lucubrationes ejus doctissimas in AGELLIUM ederet non minor Patre Filius JACOBUS, Elegidion.

Ingens umbra viri, quem doctus suspicit orbis,
Et vocat Alcidem turba novena suum.
Machia columen gentis, Latiique nitentis,
Ereptus nuvi, flebilis umbra jacet!
Sic erat in fatis. Tenebras dum noctibus AULI
Discutis, aternum nox subeunda fuit!
Nun juvat insano nimis indulgere dolori,
Planctibus immodicis fat lacrymisque datum.
Cæruleo centum hat vittis, atrisque supressis
[Sic mandat pietas] tincta stat ara comis.
Vinum, lacte novum, flores, sacrumque cruorem
Inferiis dederas dona sacranda tuis.
Hac tibi jam libat gnatus, quo dignior alter
Dotibus ingenii, nec pietate fuit.
Herculis invicti virtus succesit Atlanti,
Et, quem tu tuleras, sustinet ille polum.
Testis es, & meritis amborum LEIDA triumphas,
Grataque GRONOVIOS tollis ad astra tuos.
Ossa colis sancti patris, patremque renatum
Suspicis in gnato, munere læta Dei.
Hac tua Nestoreis Academia gaudeat annis!
At ne quis noceat, bacsare cippe caput.
Summa petit livor. *Sic te quoque maxime* JANE
Dente Thevnino Zoilus impetit.
Vana sed invidiæ major molimina vides:
Nam tua non possunt non placuisse bonis.
Hoc labor extremus tibi spondet, ut ultima dicat.
Addere quam vetuit Parca sinistra, manus.
Hanc tamen à summo fas est sperare JACOBO
Disparc fatorum sorte, sed arte pari.

Digitized by Google

Interea hanc patriæ pietatem respice mentis,
Quodque unum superest, usque colisse vale.

S. MINCKERUS.

Viro Clarissimo
JACOBO GRONOVIO,

QUUM deliciæ recreent nunc otia mentem,
Incipiamque mihi mollior ire dies;
Ecce libet rursus sacris te vire Camænis,
Castraque Pegasidum semper amata sequi,
Dumque meorum vetus tempus traduco favorum,
Accendis flammas, magne Vir, ipse meas;
Qui Latias Graiasque Deas, tua numina, honoras
Ingenio, & multâ religione colis:
Hæresque ingenii dives decorisque paterni
Inscribis cælo teque tuumque Patrem;
Qui nunc laudatur volitatque per ora virorum,
Quos vigor ingenii fervidus intus agit:
Qui, licet abreptus fragili sit corpore nobis,
Vivit, & est famæ conditor ipse suæ;
Cujus tu vim confirmas celeresque volatus,
Dum pius in Batavos, dum pius inque Patrem es.
Progenies non infausta sit GELLIUS aurâ,
Et quodcunque tuâ construis ipse manu.
Quam bene, quod cœlum tibi vires sufficit illas,
Quas confirmatus barbara castra premis;
Eruis atque alto quicquid veneranda vetustas
Possidet oppressum temporis invidiâ.
Ah, quoties, cum tu sævo confringeris morbo,
Ipse cado in luctus, ipse dolore gemo!
Ah, quoties, cum te tibi reddidit hora benigna,
Reddimus ipse mihi gaudia lætus ago!
Salve Musarum verum, mea gloria; Salve.
Salve, Phœbæi gloria fulgque chori.
Hæc tibi corde est nostri pius ipse amoris,
Accipe, quod vili dat tibi charta manu.

Non

Digitized by Google

Non noſtrum meliora dare eſt. pia tura cremamus,
Pauca licet. noſtrum non meliora dare eſt.
Ergo ſalus quoque noſtra placet? fauſta illa. valemus.
Cura mihi Muſa eſt, meque amor iſte rapit.
Quem monitis augere, Virum doctiſſime, fidis
(Nec poteſ id certè diſſimulare) ſoles.
Hoc mihi Leida dedit, te feliciſſima Leida.
Ah ſine fortunæ me meminiſſe meæ!
Illic, Pœonias dum luſtro pervigil artes,
Non mihi parvus honos te coluiſſe fuit;
Et vidiſſe tuæ miracula maxima mentis,
Quâ tibi doctorum ſcrinia cuncta patent;
Et tibi devinctas artes vero ore fateri;
Quod nec poſteritas ipſa negare velit.
Quid memorem emiſſos ſtudiorum in commoda libros?
Oppleta eſt ſcriptis Belgica terra tuis.
Belgica nec tantum plena eſt: non ulla valebit
Ignorans tellus nominis eſſe tui.
Te duce Romanos datur obſervare magiſtros,
Auſpiciiſque tuis Græcia tota patet.
Amotâ jam nube patet, docilique juventæ
Non decepturo tramite pandit iter.
Acceptum fer Leida tuum clariſſima honorem
GRONOVIO nato GRONOVIOQUE patri.
Hic colit aërias ſedes, atque otia ducit,
Otia non illi tempore nota ſuo.
Ille patrem magnum ſequitur jam paſſibus æquis,
Perque ſuas dotes nobile nomen habet.
O ſeculi decus! ô patriæ virtutis imago!
O dudum magnis annumerate viris!
Perge tuas ô virtutes diffundere latè.
Invidiam ſcriptis perge domare tuis.
Nec cele magni, quæ reſtant, ſcripta Parentis.
Non ſunt tam divæ ſcripta premenda manûs.
In ſcriptis ſupereſt nobis: & creſceret ipſis,
Si poſſet tanti creſcere fama viri.

D. van HOOGSTRATEN.

Digitized by Google

A. GELLII
IN
NOCTES ATTICAS
PRAEFATIO.

Iucundiora alia reperiri queunt. ipse autem ad hoc scripsi, ut liberis quoque meis paratæ istiusmodi remissiones essent: quando animus eorum interstitione aliqua negotiorum data, laxari indulgerique potuisset. usi autem sumus ordine rerum fortuito, quem antea in excerpendo feceramus. nam proinde ut librum quemque in manus ceperam seu Græcum seu Latinum, vel quid memoratu dignum audieram, ita, quæ libitum erat, cujus generis cumque erant, indistincte atque promiscè annotabam: eaque mihi ad subsidium memoriæ, quasi quoddam litterarum penus, recondebam; ut, quando usus venisset, aut rei aut verbi, cujus me fortè repens oblivio tenuisset, & libri, ex quibus ea sumseram, non adessent; facile inde nobis inventu atque depromptu foret. facta igitur est in his quoque commentariis eadem rerum disparilitas, quæ fuit in illis annotationibus pristinis: quas breviter & indigestè & inconditè eruditionibus, tractationibus, lectionibusque variis, feceramus. Sed quoniam longinquis, per hiemem, noctibus, in agro, sicu-

Digitized by Google

ti dixi, tertæ Atticæ commentationes hasce ludere ac facere exorsi sumus; iccirco eas inscripsimus, *Noctium Atticarum*, nihil imitati festivitates inscriptionum, quas plerique alii utriusque linguæ scriptores in id genus libris fecerunt. nam quia variam & miscellam & quasi confusaneam doctrinam conquisierant; eò titulos quoque ad eam sententiam exquisitissimos indiderunt. namque alii *Musarum* inscripserunt; alii *Silvarum*; ille Πέπλον, hic Κέρας Ἀμαλθείας; alius Κῆπος, partim Λειμῶνας, quidam *Lectionis suæ*; alius *Antiquarum lectionum*: atque alius Ἀνθηρῶν; & item alius Εὑρημάτων. Sunt etiam, qui Λύχνους inscripserunt: sunt item, qui Στρωματεῖς: sunt adeò, qui Παιδείας & Ἑλικῶνα & Πρεβλήματα & Ἐγχειρίδια & Παραξίφιδας. Est qui *memoriales* titulum fecerit. est qui Πραγματικὰ & Πάρεργα & Διδασκαλικά. est item qui *historiæ naturalis*. est qui Παιδοδαπῆς ἱστορίας. est præterea qui *Pratum*; est itidem qui Πάγκαρπον; est qui Τόπων scripsit: sunt item multi qui *Conjectanea*; neque item non sunt, qui indices libris suis fecerunt aut *epistolarum moralium* aut *epistolicarum quæstionum* aut *confusarum*; & quædam alia inscripta nimis lepida, multasque prorsum concinnitates redolentia. Nos verò, ut captus noster est, incuriosè & immediatè ac propè etiam subrusticè ex ipso loco ac tempore hibernarum vigiliarum, *Atticas*

Digitized by Google

ticas *Noctes*, inscripsimus; tanquam cæteris omnibus in ipsius quoque inscriptionis laude cedentes, quantum cessimus in cura & elegantia scriptionis. Sed ne consilium quidem in excerpendis notandisque rebus idem mihi, quod plerisque istis, fuit. namque illi omnes, & eorum maximè Græci, multa & varia lectitantes, in quas res cumque inciderent, alba, ut dicitur, linea sine cura discriminis, solam copiam sectati converrebant: quibus in legendis antè animus senio aut tædio languebit; quam unum alterumve repereris, quod sit aut voluptati legere, aut cultui legisse, aut usui meminisse. Ego verò, quum illud Heracliti Ephesii viri summè nobilis verbum cordi haberem, quod profectò ita est: πολυμαθίη νόον οὐ διδάσκει *** ipse quidem volvendis transeundisque multis admodum voluminibus, per omnia semper negotiorum intervalla, in quibus furatiotium potui, exercitus defessusque sum: sed modica ex iis, eaque sola accepi, quæ aut ingenia promta expeditaque ad honestæ eruditionis cupidinem utiliumque artium contemplationem celeri facilique compendio ducerent, aut homines aliis jam vitæ negotiis occupatos à turpi certè agrestique rerum atque verborum imperitiâ vindicarent. Quæ erunt autem in his commentariis pauca quædam scrupulosa & anxia, vel ex grammatica, vel ex dialectica, vel etiam ex geometria, quæque

Digitized by Google

erunt item paucula remotiora ſuper augurio jure & pontificio; non oportet ea defugere quaſi aut cognitu non utilia, aut perceptu difficilia. non enim fecimus altos nimis & obſcuros in his rebus quæſtionum ſinus: ſed primitias quaſdam & quaſi libamenta ingenuarum artium dedimus: quæ virum civiliter eruditum neque audiſſe umquam neque attigiſſe, ſi non inutile, at quidem certè indecorum eſt. ab his igitur, ſi cui fortè nonnumquam tempus voluptaſque erit lucubratiunculas iſtas cognoſcere, petitum impetratumque volumus; ut in legendo, quæ pridem ſcierint, non aſpernentur quaſi nota invulgataque. nam & quid tam remotum in litteris eſt, quin id tamen compluſculi ſciant? & ſatis hoc blandum eſt, non eſſe hæc neque in ſcholis decantata neque in commentariis protrita. quæ porro nova ſibi ignotaque offenderint; æquum eſſe puto ut ſine vano obtrectatu conſiderent, an minutæ iſtæ admonitiones pauxillulæ nequaquam tamen ſint vel ad alendum ſtudium inhoneſtæ, vel ad oblectandum frigidæ fovendumque animum: ſed ejus ſeminis generiſque ſint, ex quo facilè adoleſcant aut ingenia hominum vegetiora, aut memoria adminiculatior, aut oratio ſollertior, aut ſermo incorruptior, aut delectantior in otio, aut in ludo liberalior. quæ autem parum plana videbuntur, aut minus plena inſtructaque; petimus, inquam, ut ea

non

Digitized by Google

non docendi magis, quam admonendi gratia scripta existiment: & quasi demonstratione vestigiorum contenti persequantur ea post, si libebit, vel libris repertis vel magistris. quæ verò putaverint reprehendenda; his, si audebunt, succenseant, unde ea nos accepimus. sed enim, quæ aliter apud alium scripta legerit, ne jam statim temerè obstrepant: sed tractationes rerum & auctoritates hominum pensitent quos illi quosve nos sequuti sumus. *Erit* autem id longè optimum, ut, qui in lectitando, scribendo, commentando, numquam voluptates, numquam labores ceperunt, nullas hoc genus vigilias vigilarunt, neque ullis inter ejusdem Musæ æmulos certationibus disceptationibusque percunctando, scribendo, elimati sunt; sed intemperiarum negotiorumque pleni sunt, abeant à Noctibus his procul, atque alia sibi oblectamenta quærant. vetus adagium est, Nihil cum fidibus graculo, nihil cum amaracino sui. Atque etiam, quò sit quorumdam malè doctorum hominum scævitas & invidentia irritatior, mutuabor ex Aristophanis choro anapæsta panca; & quam ille, homo festivissimus, fabulæ suæ spectandæ legem dedit, eamdem ego commentariis his legendis dabo; ut ea ne attingat néve adeat profestum & profanum vulgus, à ludo Musico diversum. Versus legis datæ hi sunt:

Digitized by Google

Εὐφημεῖν χρὴ καὶ ἐξίστασθαι τοῖς ἐμπείροις χορεύσειν,
Ὅστις ἄπειρος τῶνδε λόγων, ἢ γνώμη μὴ καθαρεύοι
Ἢ ψυχαίων ὄργια μυζῶν, μήτ' ἴδε πω, μήτ' ἐχόροισε.

Volumina commentariorum ad hunc diem viginti jam facta sunt. quantum autem vitæ mihi deinceps deûm voluntate erit, quantumque à tuenda re familiari procurandóque cultu liberorum meorum dabitur otium: ea omnia subsiciva & subsecundaria tempora ad colligendas hujuscemodi memoriarum disceptatiunculas conferam. Progredietur igitur numerus librorum, diis bene juvantibus, cum ipsius vitæ, quantuli quique fuerint, progressibus, neque longiora mihi dari spatia vivendi volo, quàm dum ero ad hanc quoque facultatem scribendi commentandique idoneus. Capita rerum, quæ cuique commentario insunt, exposuimus hâc universa: ut jam statim declaretur, quid quove in libro quæri invenirique possit.

IN-

Digitized by Google

INDEX CAPITUM.

Commentario primo hæc insunt.

CAPUT I.

Quali proportione quibusque collectionibus Plutarchus ratiocinatum esse Pythagoram philosophum dixerit de comprehendenda corporis proceritate, qua fuit Hercules, quum vitam inter homines viveret Pag. 1

2 Ab Herode Attico C. V. tempestivè deprompta in quemdam jactabundum & gloriosum adolescentem, specie tantùm philosophiæ sectatorem, verba Epicteti Stoici, quibus festiviter à vero Stoico sejunxit vulgus loquacium nebulonum, qui se Stoicos nuncuparent. 2

3 Quòd Chilo Lacedæmonius consilium anceps pro salute amici cepit; quodque est circumspectè & anxiè considerandum, an pro utilitatibus amicorum delinquendum aliquando sit: notataque inibi & relata quæ & Theophrastus & M. Cicero super ea re scripserunt. 5

4 Quàm tenuiter curioseque exploraverit Antonius Julianus in oratione M. Tullii verbi ab eo mutati argutiam 9

5 Quòd Demosthenes rhetor cultu corporis atque vestitu probris obnoxio infamique mundicia fuit; quodque item Hortensius orator ob ejusmodi mundicias gestumque in agendo histrionicum Dionysiæ saltatriculæ cognomento compellatus est. 11

6 Verba ex oratione Metelli Numidici, quam dixit ad populum in censura, quum eum ad uxores ducendas adhortaretur; eaque oratio quam ob causam reprehensa, & quem contra in modum defensa sit. 12

7 In hisce verbis Ciceronis ex oratione quinta in Verrem, Hanc sibi rem sperant præsidio futurum, neque mendam esse neque vitium; errareque istos qui bonos violant

Digitized by Google

lent libros, & futuram ſcribunt: atque inibi de quodam alio Ciceronis verbo dictum, quod probè ſcriptum perperam mutatur: & adſperſa pauca de modulis numeriſque orationis, quos Cicero avide ſectatus eſt. 13

8 *Hiſtoria in libris Sotionis philoſophi reperta ſuper Laide meretrice & Demoſthene rhetore.* 16

9 *Qui modus fuerit, quis ordo diſciplinæ Pythagoricæ; quantumque temporis imperatum obſervatumque ſit dicendi ſimul ac tacendi.* 17

10 *Quibus verbis compellaverit Favorinus philoſophus adoleſcentem caſcè nimis & vetuſtè loquentem.* 18

11 *Quòd Thucydides hiſtoriæ ſcriptor inclutus Lacedæmonios in acie non tuba ſed tibiis eſſe uſos dicit; verbaque ejus ſuper ea re poſita: quodque Herodotus Halyatten regem fidicinas in procinctu habuiſſe tradit: atque inibi quædam notata de Gracchi fiſtula concionatoria.* 19

12 *Virgo Veſtæ quid ætatis, ex quali familia, & quo ritu quibuſque cærimoniis & religionibus, ac quo nomine à pontifice maximo capiatur, & quo ſtatim jure eſſe incipiat ſimulatque capta eſt: quodque, ut Labeo dicit: nec illa inteſtato cuiquam, nec ei inteſtata quiſquam jure hæres eſt.* 22

13 *Quæſitum in philoſophia, quidnam foret in recepto mandato rectius, idne omnino facere quod mandatum eſt; an nonnumquam etiam contra, ſi id ſpheres ei qui mandavit utilius fore: ſuperque ea quæſtione expoſita diverſæ ſententiæ.* 24

14 *Quid dixerit feceritque C. Fabricius, magna vir gloria magniſque rebus geſtis, ſed familiæ pecuniæque inops; quum ei Samnites tamquam indigenti grave aurum donarent.* 26

15 *Quàm importunum vitium ſit, plenumque odii futilis inaniſque loquacitas, & quàm multis in locis à principibus utriuſque linguæ viris deteſtatione juſta culpata ſit.* ibid.

16 *Quòd*

Digitized by Google

16 *Quòd verba isthæc Quadrigarii ex annali tertio, ibi* mille hominum occiditur, *non licentia neque de poëtarum figura, sed ratione certa & proba grammaticæ disciplinæ dicta sunt.* 29

17 *Quanta cum animi æquitate toleraverit Socrates uxoris ingenium intractabile: atque inibi, quid M. Varro in quadam satira de officio mariti scripserit.* 30

18 *Quòd M. Varro in quartodecimo Humanarum L. Ælium magistrum suum περὶ ἐτυμολογίας* differentem *falsa reprehenderit, quodque idem Varro in eodem libro furis ἔτυμον dicit falsum.* 31

19 *Historia super libris Sibyllinis ac de Tarquinio Superbo rege.* 32

20 *Quid geometræ dicant schemata, quibusque omnia ista Latinis vocabulis appellentur.* 33

21 *Quòd Julius Higinius affirmatissimè contenderit legisse se librum P. Virgilii domesticum in quo scriptum esset,* & ora Tristia tentantum sensu torquebit amaror, *non, quod vulgus legeret,* sensu torquebit amaro. 34

22 *An, qui causas defendit, rectè Latineque dicat* superesse se ei quod defendit; *&,* superesse, *propriè quid sit.* 35

23 *Quis fuerit Papirius prætextatus, quæve istius causa cognomenti sit: historiaque ista omnis super eodem Papirio cognitu jucunda.* 37

24 *Tria epigrammata trium veterum poëtarum, Nævii, Plauti, Pacuvii; quæ facta ab ipsis sepulcris ipsorum incisa sunt.* 39

25 *Quibus verbis M. Varro* inducias *definierit: quæsitumque inibi curiosius quanam ratio sit vocabuli* induciarum. 40

26 *Quem in modum mihi Taurus philosophus responderit percunctanti an sapiens iraſceretur.* 41

Digitized by Google

Commentario secundo hæc insunt.

1 *Quo genere solitus sit philosophus Socrates exercere patientiam corporis: deque ejusdem viri patientia.* 43
2 *Qua ratio observatioque officiorum esse debeat inter patres filiosque in discumbendo sedendoque, atque in id genus rebus domi forisque, si filii magistratus sunt & patres privati: superque ea re Tauri philosophi dissertatio, & exemplum ex historia Romana petitum.* ibid.
3 *Qua ratione verbis quibusdam vocabulisque veteres immiserint,* h, *litteram spiritum.* 45
4 *Quam ob causam Gabius Bassus genus quoddam judicii divinationem appellari scripsit, & quam alii causam esse ejusdem vocabuli dixerint.* 46
5 *Quàm lepidè designateque dixerit Favorinus philosophus quid interfit inter Platonis & Lysiæ orationem.* 47
6 *Quibus verbis ignaviter & abjectè Virgilius usus esse dicatur, & quid his qui id improbè dicunt respondeatur.* ibid.
7 *De officio erga patres liberorum: deque ea re ex philosophiæ libris, in quibus scriptum quæsitumque est, an semper omnibusque patris jussis obsequendum sit.* 50
8 *Quòd parum æqua reprehensio Epicuri à Plutarcho peracta sit in syllogismi disciplina.* 52
9 *Quod Plutarchus evidenti calumniæ verbum ab Epicuro dictum insectatus sit.* 53
10 *Quid sint* faviſſæ Capitolinæ, *& quid super eo verbo M. Varro Servio Sulpicio quærenti rescripserit.* ibid.
11 *De Siccio Dentato, egregio bellatore, multa memoratu digna.* 54
12 *Considerata perpensaque lex quædam Solonis, speciem habens primorem iniquæ injustæque legis, sed ad usum emolumentumque salubritatis penitus reperta.* ibid.
13 Liberos *in multitudinis numero etiam unum filium filiamve veteres dixisse.* 56

14 *Quod*

Digitized by Google

14 Quod M. Cato in libro, qui inscriptus est contra Tiberium exsulem, stitisses vadimonium, per i litteram dicit, non stetisses: ejusque verbi ratio reddita. ibid.
15 Quod antiquitus ætati senectæ potissimum habiti sunt ampli honores: & cur postea ad maritos & patres idem isti honores delati sint, atque ibi quædam de capite legis Juliæ septimo. 57
16 Quod Cæsellius Vindex à Sulpicio Apollinari reprehensus est in sensus Virgiliani enarratione. 58
17 Cujusmodi naturam esse quarundam præpositionum M. Cicero animadverterit: disceptatumque ibi super eo ipso quod Cicero observaverat. 59
18 Quod Phædon Socraticus servus fuit; quodque item alii philosophi complusculi servitutem servierunt. 60
19 Rescire verbum quid sit, & quam habeat veram atque propriam significationem. 61
20 Quæ vulgo dicuntur vivaria, id vocabulum veteres non dixisse, & quid pro eo P. Scipio in oratione ad populum, quid postea M. Varro in libris de re rustica dixerit usurpatum. 62
21 Super eo sidere, quod Græci ἅμαξαν, nos septemtriones vocamus: ac de utriusque vocabuli ratione & origine. 63
22 De vento japyge, deque aliorum ventorum vocabulis regionibusque accepta è Favorini sermonibus. 65
23 Consultatio dijudicatioque locorum facta ex comœdia Menandri & Cæcilii, qua Placium inscripta est. 68
24 De vetere parsimonia, deque antiquis legibus sumptuariis. 71
25 Quid Græci ἀναλογίαν, quid contra ἀνωμαλίαν vocent. 73
26 Sermones M. Frontonis & Favorini philosophi de generibus colorum vocabulisque eorum Græcis & Latinis: atque inibi color spadix cujusmodi sit. 74
27 Quid T. Castricius existimaverit super Sallustii verbis & De-

Digitized by Google

& Demoſthenis, quibus alter Philippum deſcripſit, alter Sertorium. 77

28 *Non eſſe compertum, cui deo rem divinam fieri oporteat, quum terra movet.* 78

29 *Apologus Æſopi Phrygis memoratu non inutilis.* 79

30 *Quid obſervatum ſit in undarum motibus, quæ in mari alio atque alio modo fiunt auſtris flantibus aquilonibuſque.* 81

Commentario tertio hæc inſunt.

1 *Queſitum ac tractatum, quam ob cauſam Salluſtius avaritiam dixerit non animum modò virilem, ſed corpus quoque ipſum effeminare.* 82

2 *Quemnam eſſe natalem diem M. Varro dicat eorum qui ante noctis horam ſextam poſtve eam nati ſunt: atque inibi de temporibus terminiſque dierum, qui civiles nominantur & uſquequaque gentium variè obſervantur: & præterea quid Q. Mucius ſcripſerit ſuper ea muliere, quam maritus non jure uſurpaviſſet, quia rationem civilis anni non habuerit.* 84

3 *De noſcendis explorandiſque Plauti comœdiis, quoniam promiſcè vera atque falſa nomine ejus inſcripta feruntur: atque inibi, quòd Plautus in piſtrino, & Nævius in carcere, fabulas ſcriptitarint.* 86

4 *Quòd P. Africano & aliis tunc viris nobilibus ante ætatem ſenectam, barbam & genas radere moris fuit.* 88

5 *Deliciarum vitium & mollities oculorum & corporis ab Arceſilao philoſopho cuidam opprobrata acerbè ſimul & feſtiviter.* 89

6 *De vi atque natura palmæ arboris, quòd lignum ex ea ponderibus impoſitis renitatur.* ibid.

7 *Hiſtoria ex annalibus ſumta de Q. Cædicio tribuno militum; verbaque ex Originibus M. Catonis appoſita, quibus Cædicii virtutem cum Spartano Leonida æquiperat.* 90

Digitized by Google

8 Litteræ eximiæ consulum C. Fabricii & Æmilii ad regem Pyrrhum à Q. Claudio scriptore historiarum in memoriam datæ. 92

9 Quis & cujusmodi fuerit qui in proverbio fertur equus Sejanus: & qualis color equorum sit qui spadices vocantur; deque istius vocabuli ratione. 93

10 Quod est quædam septenarii numeri vis & facultas in multis naturæ rebus animadversa, de qua M. Varro in hebdomadibus disserit copiosè. 94

11 Quibus & quam frivolis argumentis Accius in Didascalicis utatur, quibus docere nititur Hesiodum esse quam Homerum natu antiquiorem. 97

12 Largum atque avidum bibendi, à Publio Nigidio doctissimo viro, novo & propemodum absurdo vocabulo biboſum dictum. 98

13 Quod Demosthenes, etiam tum adolescens, quum Platonis philosophi discipulus foret, audito forte Callistrato rhetore in concione populi, destitit à Platone, & sectatus est Callistratum. ibid.

14 Dimidium librum legi, aut, dimidiam fabulam audivi, aliaque ejuscemodi qui dicat, vitiosè dicere: ejusque vitii causas reddere M. Varronem nec quemquam veterum iisse verbis ita usum esse. 99

15 Extare in litteris, perque hominum memorias traditum, quod repentè multis mortem attulit gaudium ingens insperatum; intercluſa anima & vim magni novique motus non sustinente. 101

16 Temporis varietas in puerperiis mulierum quanam sit & à medicis & philosophis tradita. atque inibi poëtarum quoque veterum super eadem re opiniones, multaque alia auditu atque memoratu digna: verbaque ipsa Hippocratis medici ex libro illius sumta, qui inscriptus est περὶ τροφῆς. 102

17 Id quoque esse à gravissimis viris memoriæ mandatum, quod tres libros Plato Philolai Pythagorici & Aristoteles pau-

Digitized by Google

pauculos Speusippi philosophi mercati sunt pretiis fideni non capientibus. 105

18 *Quid sint* pedarii senatores, *& quam ob causam ita appellati: quamque habeant originem verba hæc ex edicto tralaticio consulum*, SENATORES. QUIBUS. QUE. IN. SENATU. SENTENTIAM. DICERE. LICET. 106

19 *Qua ratione Gabius Bassus scripserit* parcum *hominem appellatum: & quam ejus vocabuli causam putarit; & contra, quem in modum quibusque verbis Favorinus hanc traditionem ejus eluserit.* 107

Commentario quarto hæc insunt.

1 *Sermo quidam Favorini philosophi cum grammatico jactantiore factus in Socraticum modum: atque inibi in sermone dictum, quibus verbis* penus *à Q. Scævola definita sit, quodque eadem definitio culpata reprehensaque est.* 108

2 *Quid differant* morbus *&* vitium; *& quam vim habeant vocabula ista in edicto ædilium: & an eunuchus & steriles mulieres redhiberi possint, diversæque super ea re sententiæ.* 111

3 *Quod nullæ fuerint rei uxoriæ actiones in urbe Roma ante Carvilianum divortium: atque inibi quid sit propriè* pellex, *quæque ejus vocabuli ratio sit.* 113

4 *Quid Servius Sulpicius, in libro, qui est de dotibus, scripserit de jure atque more veterum sponsaliorum.* 114

5 *Historia narrata de perfidia haruspicum Etruscorum, quodque ob eam rem versus hic à pueris Romæ urbe totâ cantatus est:* Malum consilium consultori pessimum est. ibid.

6 *Verba veteris senatusconsulti, in quo decretum est hostiis majoribus expiandum, quod in sacrario hastæ Martiæ movissent: atque inibi enarratum quid sint* hostiæ succidaneæ, *quid item* tempora præcidanea; *quódque Capito Atejus* ferias *quasdam* præcidaneas *appellavit.* 115

Digitized by Google

7 De epistola Valerii Probi grammatici ad Marcellum scripta, super accentu nominum quorumdam Pœnicorum 117

8 Quid C. Fabricius de Cornelio Rufino homine avaro dixerit; quem, quum ædisset, inimicusque esset, designandum tamen consulem curavit. ibid.

9 Quid significet propriè religiosus, & in quâ diverticula significatio vocabuli istius flexa sit, & verba Nigidii Figuli ex commentariis ejus super ea re sumta. 118

10 Quid observatum de ordine rogandarum sententiarum in senatu, jurgiorumque in senatu C. Cæsaris consulis & M. Catonis diem dicendo eximentis. 120

11 Quæ qualiaque sint quæ Aristoxenus quasi magis comperta de Pythagora memoriæ commendavit: & quæ item Plutarchus eumdem in modum de eodem Pythagora scripsit. 121

12 Notæ & animadversiones censoriæ in veteribus monumentis reperta memoria dignæ. 123

13 Quod incentiones quædam tibiarum certo modo factæ ischiacis mederi possint. ibid.

14 Narratur historia de Hostilio Mancino ædili & Mamilia meretrice: verbaque decreti tribunorum ad quos à Mamilia provocatum est. 124

15 Defensa à culpa sententia ex historia Sallustii, quam inimici ejus cum insectatione malignè reprehenderint. ibid.

16 De vocabulis quibusdam à Varrone & Nigidio, contra quotidiani sermonis consuetudinem, declinatis: atque inibi, id genus quædam cum exemplis veterum relata. 126

17 De natura quarumdam particularum, quæ præpositæ verbis intendi atque produci barbarè atque insciè videntur, exemplis rationibusque plusculis disceptatum. 127

18 De Africano superiore sumta quædam ex annalibus memoratu dignissima. 129

10 Quod

Digitized by Google

19 *Quod Marcus Varro in Logistorico scripserit de moderando victu puerorum impubium.* 130
20 *Notati à censoribus, qui audientibus iis dixerant joca quadam intempestiviter: ac de ejus nota deliberatum, qui steterat fortè apud eos oscitabundus.* 131

Commentario quinto hæc insunt.

1 *Quod Musonius philosophus reprehendit improbavitque laudari philosophum differentem à vociferantibus & in laudando gestientibus.* 132
2 *Super equo Alexandri regis, qui* Bucephalus *appellatus est.* 133
3 *Quæ causa, quodque initium fuisse dicatur Protagoræ ad philosophiæ litteras adeundi.* 134
4 De *verbo* duo & vicesimo, *quod vulgo incognitum, à viris doctis multifariam in libris scriptum est.* 135
5 *Cujuscemodi ioco cavillatus sit Antiochum regem Pœnus Hannibal.* ibid.
6 *De coronis militaribus, quæ sit earum* triumphalis, *quæ* obsidionalis, *quæ* civica, *quæ* muralis, *quæ* castrensis, *quæ* navalis, *quæ* ovalis, *quæ* oleaginea. 136
7 Personæ *vocabulum quam lepidè interpretatus sit, quamque esse vocis ejus originem dixerit Gabius Bassus.* 138
8 *Defensus error à Virgilii versibus, quos arguerat Julius Higinius grammaticus, & ibidem quid sit* lituus; *deque etymologia vocis.* 139
9 *Historia de Crœsi filio sumta ex Herodoti libris.* 140
10 *De argumentis quæ Græcè ἀντιστρέφοντα appellantur, à nobis reciproca dici possunt.* 141
11 *Biantis de re uxoria syllogismum non videri posse ἀντιστρέφοντα.* 142
12 *De nominibus deorum populi Romani* Dijovis & Vejovis 143
13 *De officiorum gradu atque ordine moribus populi Romani observato.* 145

14 *Quod*

Digitized by Google

14 *Quod Appion doctus homo, qui Ptiſonices appellatus eſt, vidiſſe ſe Roma ſcripſit recognitionem inter ſe mutuam ex vetere notitia hominis & leonis.* 146

15 *Corpuſne ſit vox, an ἀσώματον, variam eſſe philoſophorum ſententias.* 149

16 *De vi oculorum atque videndi rationibus.* 150

17 *Quam ob cauſam dies primi poſt kalendas, nonas, idus, atri habeantur: & cur diem quoque quartum ante kalendas, vel nonas, vel idus, quaſi religioſum plerique vitant.* ibid.

18 *In quid & quantum differat hiſtoria ab annalibus: ſuperque ea re verba poſita in libro rerum geſtarum Sempronii Aſellionis primo.* 151

19 *Quid ſit* adoptatio, *quid item ſit* arrogatio, *quamvisque hæc inter ſe differant; verbaque ejus qua qualiaque ſint, qui in liberis arrogandis ſuper ea re populum rogat.* 152

20 *Quod vocabulum Latinum* Solœciſmo *fuerit Capitoni Stinio; quid autem id ipſum appellaverint veteres Latini; quibuſque verbis Solœciſmum definierit idem Capito Stinius.* 154

21 Pluria *qui dicat &* compluria *&* complories, *non barbarè dicere, ſed Latinè.* 155

Commentario ſexto hæc inſunt.

1 *Quem in modum reſponderit Chryſippus adverſus eos qui providentiam conſiſtere negaverunt.* 157

2 *Quo itidem modo & vim neceſſitatemque fati conſtituerit, & eſſe tamen in nobis conſilii judiciique noſtri arbitrium confirmaverit.* 158

3 *Hiſtoria ſumpta ex libris Tuberonis de ſerpente inuſitatæ longitudinis.* 160

4 *Quid idem Tubero nova hiſtoria de Attilio Regulo à Karthaginienſibus capto literis mandaverit: quid etiam Tuditanus ſuper eodem Regulo ſcripſerit.* 161

5 *Quod Alphenum jurisconſultum in verbis veteribus interpretandis erraverit.* 162

Digitized by Google

6 Tamerè, inepteque reprehensum esse à Julio Higino Virgilium, quod præpetes Dædali pennas dixit: atque ibi quid sint aves præpetes, & quid illæ sint aves quas Nigidius inferas appellavit. 163

7 De Acca Laurentia & Caja Tarratia; deque origine sacerdotii fratrum arvalium 164

8 Notata quædam de rege Alexandro & de P. Scipione memoratu digna. 165

9 Locus exemtus ex annalibus L. Pisonis historia & orationis lepidissima. 166

10 Historia super Euclide Socratico, cujus exemplo Taurus philosophus adhortari adolescentes suos solitus est ad philosophiam graviter sectandam. 167

11 Verba ex oratione Q. Metelli Numidici, quæ libuit meminisse ad officium gravitatis dignitatisque vitæ ducentia. 168

12 Quòd neque testamentum, sicuti Servius Sulpicius existimavit, neque sacellum, sicuti C. Trebatius, duplicia verba sunt, sed à testatione productum alterum, alterum à sacro diminutum. 169

13 De quæstiunculis apud Taurum philosophum in convivio agitatis, quæ sympotiaca vocantur. ibid.

14 Puniendis peccatis tres esse rationes à philosophis attributas, & quamobrem Plato tantùm duarum ex his meminerit. 171

15 De verbo quiesco, an è littera corripi an produci debeat. 172

16 Notatum verbum deprecor à poëta Catullo inusitatè quidem, sed aptè positum & propriè: deque ratione ejus verbi exemplisque veterum scriptorum. 173

17 Quis omnium primus libros publicè præbuerit legendos, quantusque numerus fuerit Athenis ante cladem Persicam librorum in bibliotheca publicorum. 174

Commentario septimo hæc insunt.

1 Admiranda quædam de P. Africano superiore ex annalibus sumta. 175

Digitized by Google

2 De Caſellii Vindicis pudendo errore, quem offendimus in libris ejus, quos inſcripſit antiquarum-lectionum. 177
3 Quid Tullius Tiro Ciceronis libertus reprehenderit in M. Catonis oratione, quam pro Rhodienſibus in ſenatu dixit; & quid ad ea quæ reprehenderat reſponderimus. 178
4 Cujuſmodi ſervos, & quam ob cauſam Calius Sabinus juris civilis auctor pileatos venundari ſolitos ſcripſerit, & quæ mancipia ſub corona more majorum venierint: atque ipſum ſub corona, quid ſit. 186
5 Hiſtoria de Polo hiſtrione memoratu digna. 187
6 Quid de quorumdam ſenſuum naturali deſectione Ariſtoteles ſcripſerit. ibid.
7 An affatim quæſi admodum prima acuta pronunciandum ſit, & quædam itidem non inciviliter tractata ſuper aliarum vocum accentibus. 188
8 Res extra fidem tradita ſuper amatore delfino & puero amato. 189
9 Pepoſci & memordi, pepigi, ſpepondi & occecurri plerosque veterum dixiſſe, non, ut poſtea receptum eſt dicere, per o aut per u litteram in prima ſyllaba poſitam, ſed per e: atque id Græca rationis exemplo dixiſſe. præterea notatum, quod viri non indocti neque ignobiles a verbis deſcendo non deſcendi, ſed deſcendidi dixerunt. 190
10 Uſuſcapio ut copulatè & recto vocabuli caſu dicitur, ita pignoriſcapio conjunctè & eadem vocabuli forma dictum eſt. 192
11 Neque levitatem neque nequitiam ea ſignificatione eſſe, qua in vulgi ſermocinio dicantur. ibid.
12 De tunicis chiridotis, quod earum uſum P. Africanus Sulpicio Gallo objecit. 194
13 Quem claſſicum dicat M. Cato, quem infra claſſem. 195
14 De tribus dicendi generibus, ac de tribus philoſophis qui ab Athenienſibus ad ſenatum Romanum legati ſunt. ibid.
15 Quam ſevere moribus majorum in fures vindicatum ſit, & quid ſcripſerit Mucius Scævola ſuper eo quod ſervandum

dum datum commendatumve esset. 196
16 *Locus exscriptus è satira M. Varronis, quæ περὶ ἐδεσμάτων inscripta est, de peregrinis ciborum generibus: & appositi versus Euripidi, quibus delicatorum hominum luxuriantem gulam confutavit* 297
17 *Sermo habitus cum grammatico insolentiarum & imperitiarum pleno de significatione vocabuli, quod est,* obnoxius: *deque ejus vocis origine.* 198
18 *De observata custoditaque apud Romanos juris jurandi sanctimonia: atque inibi de decem captivis, quos Hannibal Romam dejurio ab iis accepto legavit.* 200
19 *Historia ex annalibus sumta de Tiberio Sempronio Gracho, patre Gracchorum, tribuno plebei: atque inibi tribunicia plebis decreta cum ipsis verbis relata.* 201
20 *Quod Virgilius ob aquam à Nolanis sibi non permissam sustulit è versu suo,* Nola, *& posuit,* Ora: *atque ibi quædam alia de consonantia litterarum jucunda.* 203
21 Quoad vivet, *&,* quoad morietur, *cur id ipsum temporis significent, quum ex duobus sint facta contrariis.* 204
22 *Quòd censores equum adimere soliti sint equitibus corpulentis & prapinguibus: quæsitumque utrum ea res cum ignominia an incolumi dignitate equitum facta sit.* ibid.

Commentario octavo hæc insunt.

1 Hesterna noctu *rectene an cum vitio dicatur: & quænam super istis verbis grammatica traditio sit: item quod* x viri *in* x II *tabulis* nox *pro* noctu *dixerunt.* 205
2 *Quæ mihi decem verba ediderit Favorinus, quæ usurpentur quidem à Gracis, sed sint adulterina & barbara, quæ item à me totidem acceperit, quæ ex medio communique usu Latinè loquentium minime Latina sint, neque in veterum libris reperiantur.* ibid.
3 *Quẽ in modum & quàm severe increpuerit audientibus nobis Peregrinus philosophus adolescentem Romanum, ex equestri familia, stantem segnem apud se & assidue oscitantem.* 206

4 *Quòd*

Digitized by Google

4 *Quòd Herodotus scriptor historia memoratissimus parum vere dixerit, unam solamque pinum arborum omnium casam nunquam denuo ex iisdem radicibus pullulare, & quod item de aqua pluviali & nive rem non satis exploratam pro comperta posuerit.* ibid.

5 *Quid illud sit quòd Virgilius* cœlum stare pulvere, *& quod Lucilius* pectus sentibus stare *dixit.* 206

6 *Quum post offensiunculas in gratiam redeatur, expostulationes fieri mutuas minime utile esse: superque ea re & sermo Tauri expositus & verba ex Theophrasti libro sumta, & quid M. quoque Cicero de amore amicitia senserit, cum ipsius verbis additum.* ibid.

7 *Ex Aristotelis Libro, qui περὶ τῆς μνήμης inscriptus est, cognita acceptaque de natura & habitu memoriæ: atque inibi alia quædam de exuberantia aut interitu ejus lecta audituque.* ibid.

8 *Quid mihi usu venerit interpretari & quasi effingere volenti locos quosdam Platonicos Latina oratione.* ibid.

9 *Quòd Theophrastus philosophus, omnium sua ætate facundissimus, verba pauca ad populum Athemensem facturus, deturbatus verecundia obticuerit, quodque idem hoc Demosthenis apud Philippum regem verba facienti evenerit.* ibid.

10 *Qualis mihi fuerit in oppido Eleusine disceptatio cum grammatico quodam præstigioso, tempora verborum & meditamenta puerilia ignorante, remotarum autem quæstionum nebulas & formidines capiendis imperitorum animis ostentante.* ibid.

11 *Quàm festive responderit Xanthippæ uxori Socrates petenti, ut per Dionysia largiore sumtu cœnitarent.* ibid.

12 *Quid significet in veterum libris scriptum,* plerique omnes: *& quod ea verba accepta à Græcis videntur.* ibid.

13 Quplones, *quod homines Afri dicunt, non esse verbum Punicum sed Græcum.* ibid.

14 *Lepidissima altercatio Favorini philosophi adversus quemdam intempestivum de ambiguitate verborum disserentem;*

Digitized by Google

atque inibi verba quædam ex Nævio poëta & Cn. Gellio non usitate collocata, atque ibidem à P. Nigidio origines vocabulorum explorata. ibid.

15 Quibus modis ignominiatus tractatusque sit à C. Cæsare Laberius poëta: atque inibi appositi versus super eadem re ejusdem Laberii. ibid.

Commentario nono hæc insunt.

1 Quamobrem Q. Claudius Quadrigarius in duodevicesimo annali scripserit rectiores certioresque ictus fieri, si sursum quid mittas, quàm si deorsum. 208

2 Quibus verbis notarit Herodes Atticus falso quempiam cultu amictuque nomen habuumque philosophi mentientem. 209

3 Epistola Philippi regis ad Aristotelem philosophum super Alexandro recens nato. 210

4 De barbararum gentium prodigiosis miraculis, deque diris & exitiosis fascinationibus: atque inibi de feminis repente versis in mares. 211

5 Diversa nobilium philosophorum sententia de genere ac natura voluptatis: verbaque Hieroclis philosophi, quibus decreta Epicuri insectatus est. 214

6 Verbum quod est ab ago frequentativum, prima syllaba quonam sit modulo pronunciandum. 215

7 De conversione foliorum in arbore olea, brumali & solstitiali die, deque fidibus in temporibus ictu alieno sonantibus. ibid.

8 Necessum esse, qui multa habeat, multa indigere: deque ea re Favorini philosophi cum brevitate elegantia sententia. 216

9 Quis modus sit verba vertendi in Græcas sententias, deque in Homeri versibus quos Virgilius vertisse aut bene apteque aut improspere existimatus est. ibid.

10 Quòd Annæus Cornutus versus Virgilii, quibus Veneris & Vulcani concubitum pudice operteque dixit, reprehensione spurca & odiosa inquinavit. 219

11 De Valerio Corvino: & unde Corvinus. 220

12 De

12 De verbis quæ in utramque partem significationem recipiunt & adversa dicuntur. 221

13 Verba ex historia Claudij Quadrigarii, quibus Manlij Torquati nobilis adolescentis & hostis Galli provocatoris pugnam depinxit. 223

14 Quod idem Quadrigarius, hujus facies, patrio casu probe & Latine dixit; & quædam alia apposita de similium vocabulorum declinationibus. 225

15 De genere controversiæ quod Græce ἀμφορν appellatur. 227

16 Quod Plinium Secundum, hominem non indoctum fuisse erit latentique vitium argumenti, quod ἀντίφρασιν Græci dicunt. 228

Commentario decimo hæc insunt.

1 Tertium ne consul an tertio dici oporteat; & quonam modo Cn. Pompejus, quum in theatro, quod erat dedicaturus, honores suos inscriberet, quæstionem ancipitem istius verbi de consilio Ciceronis vitaverit. 229

2 Quid Aristoteles de numero puerperij memoriæ mandaverit. 230

3 Locorum quorundam illustrium collatio contentioque facta ex orationibus C. Gracchi & M. Ciceronis & M. Catonis. 231

4 Quod P. Nigidius argutissimè docuit nomina non positiva esse, sed naturalia. 234

5 Avarus simplexne vocabulum sit, an compositum & duplex, sicuti P. Nigidio videtur. 235

6 Maltam dictam esse ab ædilibus plebei Appii Cæci filia, mulieri nobili, quod loquax esset petulantius. 236

7 Flaminium, quæ ultra imperium Romanum fluunt, prima magnitudine esse Nilum, secunda Histrum, proxima Rhodanum, sicuti M. Varronem memini scribere. ibid.

8 Inter ignominias militares, quibus milites coërcebantur, fuisse sanguinis dimissionem; & quanam esse videatur causa hujusce modi castigationis. 237

9 Quibus modis quoque habitus acies Romana instrui solita sit, qua-

Digitized by Google

quæque earum instructionum sint vocabula. ibid.
10 *Quæ ejus rei causa sit, quod & Græci veteres & Romani annulum in eo digito gestaverunt qui est in manu sinistra minimo proximus.* 238
11 *Verbum* maturè, *quid significet: quæque vocis ejus ratio sit: & quod eo verbo vulgus hominum improprie utitur: atque inibi, quod* præcox *declinatum* præcocis *facit, non* præcoquis. ibid
12 *De portentis fabularum, quæ Plinius Secundus indignissime in Democritum philosophum confert: ibidem de simulachro volucri columbæ.* 239
13 Cum partim hominum, *quæ ratione veteres dixerint.* 241
14 Injuria mihi factum itur, *quali verborum ordine Cato dixerit.* 242
15 *De flaminis Dialis, deque flaminicæ cærimoniis; verbaque ex edicto prætoris appositæ, quibus dicit non coacturum se ad jurandum neque virgines Vestæ neque Dialem.* ibid.
16 *Quos errores Julius Higinius in sexto Virgilii animadverterit in historia Romana erratos.* 244
17 *Quam ob causam & quali modo Democritus philosophus luminibus oculorum sese privaverit; & super ea re versus Laberii purè admodum & venustè facti.* 246
18 *Historia de Artemisia, deque eo certamine quod apud Mausoli sepulchrum à scriptoribus inclutis decertatum est.* 247
19 *Non purgari neque lavari peccatum, dum prætenditur peccatorum, quæ alii quoque peccaverunt, similitudo: atque inibi verba ex oratione super ea re Demosthenis.* 248
20 *Quid sit* rogatio, *quid* lex, *quid* plebiscitum, *quid* privilegium, *& quantum ista omnia differant.* 249
21 *Quam ob causam M. Cicero his omnino verbis* novissimè *&* novissimus *uti observantissimè vitarit.* 250
22 *Locus exemtus ex Platonis libro, qui inscribitur Gorgias, de*

Digitized by Google

de falsa philosophiæ probris, quibus philosophos temerè incessuit, qui emolumenta veræ philosophiæ ignorant. 251
23 Verba ex oratione M. Catonis de mulierum veterum victu & moribus: atque inibi, quod fuerit jus marito in adulterio uxorem deprehensam necare. 254
24 Die pristini, die crastini, & die quarti, & die quinti qui elegantius loquuti sunt dixisse, non ut ea vulgo dicuntur nunc. 255
25 Telorum & jaculorum gladiorumque, atque inibi navium quoque vocabula, quæ scripta in veterum libris reperiuntur. 256
26 Inscitè ab Asinio Pollione reprehensum Sallustium, quòd transfretationem transgressum dixerit; & transgressos qui transfretassent. 257
27 Historia de populo Romano deque populo Pœnico, quòd pari propemodum vigore fuerint æmuli. 259
28 De ætatium finibus pueritiæ, juventæ, senectæ ex Tuberonis historia sumptum. ibid.
29 Quòd particula, atque, non complexiva tantum sit, sed vim habeat plusculam variamque. 260

Commentario undecimo hæc insunt.

1 De origine vocabuli terra Italia, deque ea multa, quæ suprema appellatur, deque ejus nominis ratione: ac de lege Ateria, & quibus verbis antiquitus multa minima dici solita sit. 261
2 Quòd eligantia apud antiquiores non de amœniore ingenio, sed de nitidiore cultu atque victu dicebatur, eaque in vitio ponebatur. 262
3 Qualis quantaque sit pro particula varietas; deque exemplis ejus varietatis. 263
4 Quem in modum Q. Ennius versus Euripidi æmulatus sit. 264
5 De Pyrrhoniis philosophis quædam, deque Academicis strictim notata, deque inter eos differentia. 265

Digitized by Google

6 *Quòd mulieres Roma per Herculem non juraverunt, neque viri per Castorem.* 266

7 *Verbis antiquissimis relictisque jam & desitis minimè utendum.* 267

8 *Quid senserit dixeritque M. Cato de Albino, qui homo Romanus Graca oratione res Romanas, venia sibi ante ejus imperitia petita, composuit.* 268

9 *Historia de legatis Milesii & Demosthene rhetore in libris Critolai reperta.* 269

10 *Quòd C. Gracchus in oratione sua historiam suprascriptam Demadi rhetori, non Demostheni, attribuit: verbaque ipsius C. Gracchi relata.* ibid.

11 *Verba P. Nigidii, quibus differre dicit* mentiri *&* mendacium dicere. 270

12 *Quod Chrysippus philosophus omne verbum ambiguum dubiumque esse dicit, Diodorus contra nullum verbum ambiguum esse putat.* 271

13 *Quid T. Castricius de verbis deque sententia quadam C. Gracchi existimaverit; quodque esse eam sine ullo sensus emolumento docuerit.* ibid.

14 *Sobria & pulcherrima Romuli Regis responsio circa vini usum.* 273

15 De ludibundo *&* errabundo, *atque id genus verborum productionibus, & quod Laberius sic* amorabundam *dixit, ut dicitur* ludibunda *&* errabunda: *atque inibi quod Sisenna per hujusmodi verbum nova figura usus est.* 274

16 *Quod Graecorum quorumdam verborum difficillima est in Latinam linguam mutatio: velut quod Graecè dicitur,* παλυπεσμοσύνη. 275

17 *Quid significet in veteribus prætorum edictis,* qui flumina retanda publicè redemta habent. 277

18 *Quæ pœna Draco Atheniensis in legibus, quas populo Atheniensi scripsit, fures affecerit, & quæ postea Solon, & quæ item* X viri *nostri, qui* XII *tabulas scripserunt: atque inibi adscriptum quod apud Ægyptios fuita licua & permissa sunt,*

Digitized by Google

sint, apud Lacedæmonios autem cum studio quoque affectata & pro exercitio utili celebrata, ac præterea M. Catonis de puniendis furtis digna memoriâ sententia. ibid.

Commentario duodecimo hæc insunt.

1 Dissertatio Favorini philosophi, qua suasit nobili fœminæ, uti liberos, quos peperisset, non nutricum adhibitarum, sed suo sibi lacte aleret. 280

2 Quod Annæus Seneca judicans de Q. Ennio deque M. Tullio, levi futilique judicio fuit. 284

3 Lictoris vocabulum qua ratione conceptum ortumque sit; & super eo diversa sententia Valgii Rufi & Tullii Ciceronis. 286

4 Versus accepti ex Q. Ennii septimo annalium, quibus depingitur finiturque ingenium comitasque hominis erga amicum superiorem. ibid.

5 Sermo Tauri philosophi de modo atque ratione tolerandi doloris secundùm Stoïcorum decreta. 288

6 De anigmate. 292

7 Quam ob caussam Cn. Dolabella proconsul ream mulierem veneficii, confitentemque, ad Areopagitas rejecerit. ibid.

8 Reditiones in gratiam nobilium virorum memoratu digna. 293

9 Quæ dicantur vocabula ancipitia: & quod honoris quoque vocabulum ancipiti sententia fuerit. 294

10 Quod æditumus verbum Latinum sit. 298

11 Errare istos qui spe & fiducia latendi peccent; quum latebra peccati perpetua nulla sit: & super ea re Peregrini philosophi sermo ex Sophocli poëtæ sententia. ibid.

12 Faceta responsio M. Ciceronis amolientis à se crimen manifesti mendacii. 296

13 Intra kalendas quum dicitur, quid significet, utrum ante kalendas, an kalendis, an utrumque: atque inibi quid sit in oratione M. Tullii, intra Oceanum, & intra montem Taurum, & in quadam epistola, intra modum. 297

14 Saltem particula quam vim habeat & quam originem. 301

15 Quod

Digitized by Google

15 *Quod Sisenna in libris historiarum adverbiis hujusce modi sæpenumero usus est*, celatim, vellicatim, saltuatim. 302

Commentario tertiodecimo hæc insunt.

1 *Inquisitio verborum istorum M. Tullij curiosior, quæ fuit in primo Antonianarum libro:* Multa autem impendere videntur præter naturam etiam, præterque fatum: *tractatumque an idem duo ista significent*, fatum *atque* natura, *an diversum.* ibid.
2 *Super poëtarum Pacuvii & Accii colloquio familiari in oppido Tarentino.* 304
3 *An vocabula hæc* necessitudo *&* necessitas *differenti significatione sint.* ibid.
4 *Olympiadis Alexandri matris comis ac prudens ad filium Alexandrum rescriptio.* 305
5 *De Aristotele, Theophrasto, & Menedemo philosophis: deque eleganti verecundia Aristotelis successorem diatribæ suæ eligentis.* 306
6 *Quid veteres Latini dixerunt quas Græci* περισσῳδίας *appellant, & item quod vocabulum* barbarismi *non usurpaverint neque Romani antiquiores, neque Attici.* 307
7 *Diversum de natura leonum dixisse Homerum in carminibus, & Herodotum in historiis.* ibid.
8 *Quòd Afranius poëta prudenter & lepidè Sapientiam filiam esse Usus & Memoriæ dixit.* 309
9 *Quid Tullius Tiro in commentariis scripserit de* suculis *&* hyadibus, *quæ sunt stellarum vocabula.* 310
10 *Quod* sororis *etymon esse dixerit Labeo Antistius, & quod* fratris *Nigidius.* 311
11 *Quem M. Varro aptum justumque esse numerum convivarum existimarit: ac de mensis secundis & bellariis.* 312
12 *Tribunos plebis prensionem habere, vocationem non habere* 313
13 *Quòd in libris Humanarum M. Varronis scriptum est, ædiles*

Digitized by Google

les & quæstores populi Romani in jus à privato ad prætorem vocari posse. 315
14 *Quid sit pomœrium.* 316
15 *Verba ex libro Messalæ auguris, quibus docet qui sunt* minores magistratus; *&* consulem prætoremque collegas esse: *& quædam alia de auspiciis: item verba ejusdem Messalæ differentis, aliud esse* ad populum loqui, *aliud* cum populo agere: *& qui magistratus à quibus avocent comitiatum.* 317
16 Humanitatem *non id significare quod vulgus putat; sed eo vocabulo, qui sinceriter loquuti sunt magis proprie esse usos.* 318
17 *Quid apud M. Catonem significent verba hæc,* inter os atque offam. 319
18 *Platonem tribuere Euripidi Sophocli versum; & inveniri versus verbis isdem, aut paucis syllabis immutatis, apud diversos poëtas temporibus variis natos.* 320
19 *De genere atque nominibus familiæ Porciæ.* ibid.
20 *Quòd à scriptoribus elegantissimis major ratio habita sit sonitus vocum atque verborum jucundioris (quæ Græcis εὐφωνία dicitur) quàm regulæ disciplinaque quæ à grammaticis reperta est.* 322
21 *Verba T. Castricii rhetoris ad discipulos adolescentes de vestitu atque calceatu non decoro.* 326
22 *Comprecationes quæ ritu Romano fiunt Liis, expositæ in libris sacerdotum; inter quas Marti* Nerienem *tribuunt, & quid* Neriene *seu* Nerio *nomen importet.* 327
23 *M. Catonis consularis & censorii pulcherrima exprobratio contra philosophantes nomine & non re.* 329
24 *Quæsitum tractatumque quid sint* manubiæ: *atque inibi dicta quædam de ratione utendi verbis pluribus idem significantibus.* 330
25 *Verba P. Nigidii quibus dicit in nomine* Valerii *in casu vocandi primam syllabam acuendam esse: & item alia*

ex

Digitized by Google

ex ejusdem verbis ad rectam scripturam pertinentia. 334
26 *De versibus, quos Virgilius sectatus videtur, Homeri ac Parthenii.* 335
27 *De sententia Panatii philosophi, quam scripsit in libro de officiis secundo; qua hortatur, ut homines ad cavendas injurias in omni loco intenti paratique sint.* 336
28 *Quod Quadrigarius* cum multis mortalibus *dixit, an quid & quantum differret si dixisset,* cum multis hominibus. 337
29 *Non hactenus esse* faciem, *qua vulgo dicitur.* 338
30 *Quid sit in satira M. Varronis,* canimum prandium 339

Commentario quartodecimo hæc insunt.

1 *Dissertatio Favorini philosophi adversus eos, qui Chaldæi appellantur, & ex cœtu motibusque siderum & stellarum fata se hominum dicturos pollicentur.* 341
2 *Quem in modum disseruerit Favorinus consultus à me super officio judicis.* 348
3 *An æmuli offensique inter sese fuerint Xenophon & Plato.* 352
4 *Quòd aptè Chrysippus & graphicè imaginem Justitiæ modulis coloribusque verborum depinxit.* 353
5 *Lis atque contentio grammaticorum Romæ illustrium enarrata super casu vocativo vocabuli, quod est,* egregius. 354
6 *Cuimodi sint, quæ speciem doctrinarum habeant: sed neque delectent neque utilia sint; atque inibi de vocabulis singularium urbium regionumque immutatis.* 356
7 *Quod M. Varro Cn. Pompejo consuli primum designato commentarium dedit, quem appellavit Isagogicum, de officio senatus habendi.* 357
8 *Quæsitum esse dissensumque, an præfectus Latinarum causa creatus jus senatus convocandi consulendique habeat.* 359

Com-

Digitized by Google

CAPITUM.

Commentario quintodecimo hæc insunt.

1 *Quòd in Q. Claudii annalibus scriptum est, lignum alumine oblitum non ardere.* 360

2 *Quòd Plato in libris, quos de legibus composuit, largiores latioresque in conviviis invitatiunculas vini non inutiles esse existimaverit.* 361

3 *Quid M. Cicero particula ista senserit scripseritque qua præposita est verbis* aufugio *&* aufero. *& an in verbo* autumo *eadem ista hæc propositio esse videri debeat.* 363

4 *Historia de Ventidio Basso ignobili homine; quem primum de Parthis triumphasse memoria traditum est.* 364

5 *Verbum* profligo *à pleriisque dici impropriè insciteque.* 365

6 *In libro M. Ciceronis de gloria secundo manifestum esse erratum, in ea parte in qua scriptum est super Hectore & Ajace.* 366

7 *Observatum esse in senibus, quod annum ferè ætatis tertium & sexagesimum agant aut liberibus aut interitu aut clade aliqua insignitum: atque inibi super eadem observatione exemplum appositum epistolæ divi Augusti ad Cajum filium.* 367

8 *Locus ex oratione Favorini veteris oratoris de cœnarum atque luxuriæ opprobratione; qua usus est, quum legem Liciniam de sumtu minuendo suasit.* 368

9 *Quod Cæcilius poëta* frontem *genere virili non poeticè, sed cum probatione & cum analogia appellavit.* ibid.

10 *De voluntario & admirando interitu virginum Milesiarum.* 370

11 *Verba S. C. de exigendis urbe Roma philosophis: item verba edicti censorum, quo improbati & coërciti sunt, qui disciplinam rhetoricam instituere & exercere Romæ cupierant.* ibid.

12 *Locus ex oratione Gracchi de parsimonia ac de pudicitia sua memoratissimus.* 371

Digitized by Google

13 *De verbis inopinatis, quæ utroque versum dicuntur, & à grammaticis* communia *vocantur.* 372
14 *Quod Metellus Numidicus figuram orationis novam ex orationibus Græcis mutuatus est.* 373
15 Passis velis *&* passis manibus *dixisse veteres, non à verbo suo, quod est,* patior, *sed ab alieno, quod est,* pandor. 374
16 *De novo genere interitus Crotoniensis Milonis.* 375
17 *Quam ob causam nobiles pueri Athenienſium tibiis canere desierint, quum patrium istum morem canendi haberent.* ibid.
18 *Quod pugna belli civilis victoriaque C. Cæsaris, quam vicit in Pharsalicis campis, nunciata prædictaque est per cujuspiam remigis vaticinium eodem ipso die in Italia Patavij.* 376
19 *Verba M. Varronis memoriâ digna, ex satirâ quæ inscribitur* περὶ ἑδεσμάτων. ibid.
20 *Notata quædam de Euripidi poëtæ genere, vita, moribus, deque ejusdem fine vitæ.* 377
21 *Quod à poëtis Jovis filii prudentissimi humanissimique, Neptuni autem ferocissimi & inhumanissimi traduntur.* 378
22 *Historia de Sertorio duce, deque astu ejus commenticiisque simulamentis, quibus ad barbaros milites continendos conciliandosque sibi utebatur.* 379
23 *De ætatibus historicorum nobilium, Hellanici, Herodoti, Thucydidis.* 380
24 *Quid Vulcatius Sedigitus, in libro quem de poëtis scripsit, de comicis Latinis judicarit.* ibid.
25 *De verbis quibusdam novis, quæ in Cn. Matii mimiambis offenderamus.* 381
26 *Quibus verbis Aristoteles philosophus definierit syllogismum; ejusque definitionis interpretamentum verbis Latinis factum.* ibid.
27 *Quid sint* comitia calata, *quid* curiata, *quid* centuriata,

Digitized by Google

11, *quid* censoria, *quid* tributa, *quid* concilium: *atque inibi quædam ejusmodi.* 382
28 *Quod erravit Cornelius Nepos, quum scripsit Ciceronem tres & viginti annos natum causam pro Sex. Roscio dixisse.* 383
29 *Quali figura orationis & quàm nova L. Piso annalium scriptor usus sit.* 384
30 *Vehiculum, quod* petorritum *appellatur, cujatis linguæ vocabulum sit, Græca an Gallica.* ibid.
31 *Quæ verba legaverint Rhodii ad hostium ducem Demetrium, quum ab eo obsiderentur, super illâ incluta Jalysi imagine.* 385

Commentario sextodecimo hæc insunt.

1 *Verba Musonii philosophi Græca, digna atque utilia audiri observarique, ejusdemque utilitatis sententia à M. Catone multis ante annis Numantiæ ad equites dicta.* 386
2 *Quimodi sit lex apud dialecticos percunctandi disserendique, & quæ sit ejus legis reprehensio.* ibid.
3 *Quanam ratione effici dixerit Erasistratus medicus, si cibus forte deerit, ut tolerari aliquantisper inedia possit, & tolerari fames: verbaque ipsa Erasistrati super ea re scripta.* 388
4 *Quo ritu quibusque verbis fecialis populi Romani bellum indicere solitus sit his quibus populus Romanus bellum fieri jusserat. Et item in quæ verba conceptum fuerit jusjurandum de furtis militaribus sanciendis, & uti milites scripti intra prædictum diem in loco certo frequentarent, causis quibusdam exceptis, propter quas id jusjurandum remitti æquum esset.* 389
5 Vestibulum, *quid significet; deque ejus vocabuli rationibus.* 391
6 *Hostiæ, quæ dicuntur* bidentes, *quid sunt, & quam ob causam ita appellatæ sunt: superque ea re P. Nigidii &*

Digitized by Google

Julii Higini sententiæ. 393
7 *Quod Laberius verba pleraque licentius petulantiusque finxit: & quod multis item verbis utitur, de quibus, an sint Latina, quæri solet.* 394
8 *Quid significet & quid à nostris apellatum sit, quod ἔνιοι dialectici dicunt, & quædam alia quæ prima in disciplina dialectica traduntur.* 395
9 *Quid significet verbum in libris veterum creberrime positum*, susque deque 398
10 *Quid sint* proletarii, *quid* capitecensi, *quid item sit in* XII *tabulis* assiduus, & *quæ ejus vocabuli ratio sit.* ibid.
11 *Historia ex Herodoti libris sumta de Psyllorum interitu, qui in Syrtibus Africanis colebant.* 401
12 *De his vocabulis quæ Cloatius Verus aut satis commodè aut nimis absurdè & illepidè ad origines linguæ Græcæ redigit.* ibid.
13 *Quid sit* municipium, *& quid à* colonia *differat, & quid sint* municipes; *quæque sit ejus vocabuli ratio ac proprietas: atque inibi quod divus Hadrianus in senatu de jure atque vocabulo* municipum *verba fecit.* 402
14 *Quod M. Cato dixit* festinare *&* properare, *& quam incommodè Verrius Flaccus vim verbi, quod est* festinant, *interpretatus sit.* 404
15. *Quid Theophrastus mirum de perdicibus scriptum reliquerit, & quid Theopompus de leporibus.* 405
16 Agrippas *à partus ægri & improsperi vitio appellatos; deque his deabus, quæ vocantur* Prosa *&* Postverta. ibid.
17 *Quæ ratio vocabuli sit* agri Vaticani. ibid.
18 *Lepida quædam memoratu & cognitu de parte geometriæ, quæ ὀπτικὴ appellatur, & item alia varietate, & tertia itidem quæ dicitur μεθοδική.* 406
19 *Summa historia ex Herodoti libro super fidicine Arione.* 407

Com-

Digitized by Google

CAPITUM.

Commentario septimodecimo hæc insunt.

1 *Quod* Gallus Asinius & Largius Licinius sententiam L. Ciceronis reprehendunt ex oratione, quam dixit pro M. Cælio; & quid adversus homines stolidissimos pro eadem sententia vere digneque dici possit. 409

2 *Verba* quædam ex Q. Claudii annalium primo cursim in legendo notata. 410

3 *Verba* M. Varronis ex libro quinto & vicesimo Humanarum, quibus contra opinionem vulgariam interpretatus est Homeri versum. 414

4 *Quid* Menander poëta Philemoni poëtæ dixerit, à quo sæpe indigne in certaminibus comœdiarum superatus est: & quod sæpissime Euripides in tragœdia ab ignobilibus poëtis victus est. 415

5 Nequaquam esse verum quod minutis quibusdam rhetoricæ artificibus videatur, M. Ciceronem, in libro quem de amicitia scripsit, vitioso argumento usum, ἀμφισβητήμενον ἀντὶ ὁμολογημένου posuisse: totumque id consideratius tractatum exploratumque. ibid.

6 Falsum esse, quod Verrius Flaccus in secundo librorum, quos de obscuris M. Catonis composuit, de servo receptitio scriptum reliquit. 418

7 Verba hæc ex Atinia lege, QUOD. SUBREPTUM. ERIT. EJUS. REI. AETERNA. AUCTORITAS. ESTO. P. Nigidio & Q. Scævolæ visa esse non minus de præterito furto, quam de futuro cavisse. 419

8 In sermonibus apud mensam Tauri philosophi quæri agitarique hujusmodi solita, cur oleum sæpe & facilè, vina rarius congelascant, acetum haud fere umquam, & quod aquæ fluviorum fontiumque durentur, mare gelu non duretur. 420

9 De notis litterarum quæ in C. Cæsaris epistolis reperiuntur, deque aliis clandestinis litteris ex vetere historia petitis: & quid scytale sit Laconica. 422

10 Quid de versibus Virgilii Favorinus existimarit, quibus

Digitized by Google

in describenda flagrantia montis Aetnæ Pindarum poëtam sequutus est: collataque ab eo super eadem re utriusque carmina & dijudicata. 424

11 *Quod Plutarchus in libris Symposiacis opinionem Platonis de habitu atque natura stomachi fistulaque ejus quæ τραχεῖα dicitur, adversum Erasistratum medicum tutatus est auctoritate adhibita antiqui medici Hippocratis.* 427

12 *De materiis infamibus, quas Graci ἀδόξους appellant, à Favorino exercendi gratia disputatis.* 428

13 Quin, *particula quot qualesque varietates significationis habeat, & quàm sæpe in veterum scriptis obscura sit.* 429

14 *Sententiæ ex Publii mimis selectæ lepidiores.* 430

15 *Quod Carneades Academicus elleboro stomachum purgavit scripturus adversus Zenonis Stoici decreta: deque natura medelaque ellebori candidi & nigri.* 431

16 *Anates Ponticas vim habere venenis detergendis potentem: atque inibi de Mithridati regis in id genus medicamentis sollertia.* 432

17 *Mithridatem Ponti regem quinque & viginti gentium linguis loquutum, Quintumque Ennium tria corda habere se dixisse, quod tres linguas percalluisset Græcam, Oscam, Latinam.* 433

18 *Quod M. Varro C. Sallustium historiæ scriptorem deprehensum ab Annio Milone in adulterio scribit, & loris cæsum, pecuniaque data dimissum.* ibid.

19 *Quid Epictetus philosophus dicere solitus sit hominibus nequam & impuris disciplinas philosophiæ studiosè tractantibus: & quæ duo verba observanda præceperit omnium rerum longè salubria.* 434

20 *Verba sumta ex Symposio Platonis numeris coagmentisque verborum scitè, modulatè, apteque exercendi gratia in Latinam orationem versa.* 435

21 *Quibus temporibus post Romam conditam Græci Romani.*

Digitized by Google

nique illustres viri floruerint ante secundum bellum Karthaginiensium. 436

Commentario octavodecimo hæc insunt.

1 *Disputationes à philosopho stoico, & contrà à peripatetico, arbitro Favorino, facta: quæsitumque inter eos, quantum in perficienda vita beata virtus valeret; quantumque esset in iis quæ dicuntur extranea.* 442

2 *Cujusmodi quæstionum certationibus Saturnalicia ludicra Athenis agitare soliti sumus: atque inibi insperse quædam sophismata & ænigmata oblectatoria.* 444

3 *Quid Æschines rhetor in oratione, qua Timarchum de impudicitia accusavit, Lacedæmonios statuisse dixerit super sententia probatissima, quam improbatissimus homo dixisset* 446

4 *Quod Sulpicius Apollinaris prædicantem quemdam à se se uno Sallustii historias intelligi illusit, quæstione proposita, quid verba ista apud Sallustium significarent*; incertum stolidior an vanior 447

5 *Quod Q. Ennius in septimo annali* quadrupes eques, *ac non* quadrupes equus, *ut legunt multi, scriptum reliquit.* 449

6 *Quod Ælius Melissus, in libro cui titulum fecit*, de loquendi proprietate, *quem quum ederet* cornum *esse* copiæ *dicebat, rem scripsit neque dictu neque auditu dignam*; *quum differre* matronam *&* matremfamilias *existimavit differentia longe vanissima.* 451

7 *Quem in modum Favorinus tractaverit intempestivum quemdam de verborum ambiguitatibus quærentem: atque ibi quot significationes capiat* concio. 452

8 Ὁμοιοτέλευτα καὶ ὁμοιόπτωτα, *atque alia id genus, quæ ornamenta orationis putantur, inepta esse & puerilia Lucilii quoque versibus declarari.* 454

9 *Quid significet apud M. Cat. verbum*, insecenda; *quodque* insecenda *potius legendum sit, quam, quod plerique existimant*, insequenda. ibid.

Digitized by Google

10 Errare istos, qui in exploranda febri pulsum venatum pertentari putant, non arteriarum. 456
11 Verba ex carminibus Furii Antiatis inscitè à Casellio Vindice reprehensa, versusque ipsi, in quibus ea verba sunt, subscripti. 457
12 Morem istum veteribus nostris fuisse, verba patiendi mutare ac vertere in agendi modum. 458
13 Quali talione Diogenes philosophus usus sit pertentatus à dialectico quodam sophismatio impudenti. 459
14 Quid sit numerus hemiolios, quid epitritos, & quòd vocabula ista non facile nostri ausi sunt vertere in linguam Latinam. 460
15 Quòd M. Varro in heroïs versibus observaverit rem nimis anxiè & curiosè observationis. 461

Commentario nonodecimo hæc insunt.

1 Responsio cujusdam philosophi interrogati quam ob causam marti tempestate palluerat. ibid.
2 Ex quinque corporis sensibus duos esse cum belluis maximè communes. 464
3 Quòd turpius est frigidè laudari, quam acerbius vituperari. 465
4 Quamobrem venter repentino timore effluat, quare etiam ignis urinam faciat. 466
5 Ex Aristotelis libris sumtum, quod nivis aqua potui pessima sit, & quod ex niva crystallus conveniat. ibid.
6 Quòd pudor sanguinem ad extera diffundit, timor verò contrahit. 468
7 Quid sit obelum; nonnullaque alia prisca vocabula. ibid.
8 Quæstio an harena, cœlum, triticum, pluralia inveniantur: atque ibi de quadrigis, inimicitiis, vannallis præterea vocabulis; an singulari numero comperiantur. 470
9 Antonii Juliani in convivio ad quosdam Græcos lepidissima

Digitized by Google

ma responsio. 473
10 Verba hæc, præter propter, in usu vulgi prodita, etiam Ennii fuisse. 475
11 Ponit versus Platonis amatorios, quos admodum juvenis lusit, dum tragœdiis contendit. 477
12 Dissertatio Herodis Attici super vi & natura doloris, suaque opinionis affirmatio per exemplum indocti rustici, qui cum rubis fructiferas arbores præcidit. 478
13 Quos pumiliones dicimus, Græci νάνους appellari. 480
14 Contemporaneos fuisse Cæsari & Ciceroni M. Varronem & P. Nigidium ætatis suæ doctissimos Romanos: & quod Nigidii commentationes propter earum obscuritatem subtilitatemque in volgus non exeunt. 481

Commentario vigesimo hæc insunt.

1 Disceptatio Sex. Cæcilii jureconsulti & Favorini philosophi de legibus duodecim tabularum. 482
2 Vocabulum siticinum, in M. Catonis oratione quid significet. 490
3 Quam ob causam L. Accius poëta in pragmaticis siciniistas nebuloso nomine esse dixerit. 490
4 Artificum scenicorum studium amoremque inhonestum probrosumque esse: & super ea re verba Aristotelis philosophi adscripta. ibid.
5 Exempla epistolarum Alexandri regis & Aristotelis philosophi ita uti sunt edita: eaque in linguam Latinam versa. 492
6 Quæsitum atque tractatum, utrum sit rectius dicere, habeo curam vestri, an vestrum. 493
7 Quam diversa Græcorum sententia super numero Niobæ filiorum. 495
8 De iis quæ habere συμπαθειαν videntur cum luna augescente. 496
9 Qua-

Digitized by Google

9 *Qualibus verbis delectari solitus sit Antonius Julianus positis in mimiambis, quos Cn. Matius scripsit* 497

10 *Quid vocabulum* ex jure manum consertum, *significet.* ibid.

11 *Quid sit* sculnæ *verbum positum apud M. Varronem.* 499

Digitized by Google

AULI GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIUS.

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

Quali proportione; quibusque collectionibus Plutarchus ratiocinatum esse Pythagoram philosophum dixerit, de comprehendenda corporis proceritate, qua fuit Hercules, quum vitam inter homines viveret.

PLUTARCHUS in libro, qui de Herculis quali inter homines fuerit animi corporisque ingenio & virtutibus, conscripsit, scitè subtiliterque ratiocinatum Pythagoram philosophum dicit, in reperienda modulandaque statu longitudinisque ejus præstantia. Nam quum fere constaret, curriculum stadii, quod est Pisæ ad Jovis Olympii, Herculem pedibus suis metatum, idque fuisse longum pedes sexcentos; cætera quoque stadia in terra Græcia, ab aliis postea instituta, pedum quidem esse numero sexcentum, sed tamen aliquantulum breviora: facilè intellexerit, modum spatiumque plantæ Herculis, ratione proportionis habita, tanto fuisse quàm illorum proceritas, quanto Olympicum stadium longius fuit quàm cætera. Comprehensa autem mensura Herculani pedis, quanta longinquitas corporis ei mensuræ

Digitized by Google

conveniret, secundum naturalem membrorum omnium inter se competentiam, modificatus est: atque ita id colligit, quod erat consequens, tanto fuisse Herculem corpore excelsiorem quàm alios, quanto Olympicum stadium cæteris pari numero factis anteiret.

CAP. II.

Ab Herode Attico Cl. V. tempestivè deprompta in quendam jactabundum & glorioſum adoleſcentem, ſpeſie tantum philoſophiæ ſectatorem, verba Epicteti Stoici, quibus feſtiviter à vero Stoico ſejunxit vulgus loquacium nebulonum, qui ſe Stoicos nuncuparent.

HErodes Atticus, vir & Græca facundia & conſulari honore præditus, arceſſebat ſæpe nos, quùm apud magiſtros Athenis eſſemus, in villas ei urbi proximas, me & Cl. V. Servilianum, complureſque alios noſtrates, qui Roma in Græciam ad capiendum ingenii cultum conceſſerant. Atque ibi tunc, quum eſſemus apud eum in villa, cui nomen eſt Cephiſia, & æſtu anni & ſidere autumni flagrantiſſimo, propulſabamus caloris incommoda lucorum umbra ingentium, longis ambulacris & mollibus ædium poſticum refrigerantibus, lavacris nitidis & abundis & collucentibus, totiuſque villæ venuſtate aquis undique canoris atque avibus perſonante. Erat ibidem nobiſcum ſimul adoleſcens philoſophiæ ſectator, diſciplinæ, ut ipſe dicebat, Stoicæ, ſed loquacior impendio & promptior. Is plerumque in convivio, ſermonibus, qui poſt epulas haberi ſolent, multa atque immodica de philoſophiæ doctrinis intempeſtivè atque inſubidè diſſerebat, præque ſe uno cæteros omneis linguæ Atticæ principes, gentemque omnem togatam, totumque nomen Latinum, rudes eſſe & agreſtes prædicabat: atque interea vocabulis haud facilè cognitis ſyllogiſmorum captionumque dialecticarum

carum laqueis strepebat, κυρίδιοντας, ἰσχνάζοντας καὶ τυφίττας, aliosque id genus gryphos neminem posse dicens nisi se dissolvere; rem vero ethicam, naturamque humani ingenii, virtutumque origines, officiaque earum confinitima aut contraria, morborum vitiorumque fraudes, animorumque labes ac pestilentias, asseverabat nulli esse magis ea omnia explorata, comperta, meditataque quam sibi. cruciatibus autem doloribusque corporis & periculis mortem minitantibus habitum statumque vitæ beatæ, quem se esse adeptum putabat, neque lædi, neque imminui existimabat; ac ne oris quoque & vultus serenitatem Stoici hominis unquam ulla posse ægritudine obnubilari. Has ille inaneis quum flaret gloriæ, jamque omnes finem cuperent, verbisque ejus defatigati pertæduissent: tum Herodes Græca, ut hujus plurimus mos fuit, oratione utens, Permitte, inquit, philosophorum amplissime, quoniam respondere nos tibi non quimus, quos idiotas & rudes vocas, recitari ex libro, quid de hujuscemodi magniloquentia vestra senserit dixeritque Epictetus, Stoicorum vel maximus; jussitque proferri dissertationum Epicteti digestarum ab Arriano secundum librum: in quo ille venerandus senex juvenes, qui se Stoicos appellabant, neque frugis neque operæ probæ, se in theorematis tantum nugalibus & puerilium isagogarum commentationibus oblectantes, objurgatione justa incessivit. Lecta igitur sunt ex libro, qui prolatus est, ea quæ addidit. Quibus verbis Epictetus severe simul ac festiviter sejunxit atque divisit a vero atque sincero Stoico, qui esset proculdubio ἀκώλυτος, ἀνενδεὴς, ἀπαρεμπόδιστος, ἐλεύθερος, ὕπαρχος, δίδαιμων, vulgus aliud natalonum hominum, qui se Stoicos nuncuparent; atque verborum & argutiarum fuligine ob oculos audientium jacta sanctissimæ disciplinæ nomen ementirentur.

Εἰπέ μοι περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν. Ἄκνε.

Γλίσχρον μὲ φόρων ἄνεμος κινήσαι πέλασεν. Τῶν ἐν-
[illegible]
οἶδας; ἔτως Ἑλλάνικος λέγει ἐν τοῖς Αἰγυπτιακοῖς. τί γάρ
μοι φέρει τοῦτο εἰπεῖν, ἢ ὅτι Διογένης ἐν τῇ ἠθικῇ, ἢ Χρύσιπ-
πος, ἢ Κλεάνθης, ἢ Βασσαρικὰς ἐν αὐτῷ δόγμα ἔσωσε τοῦ
πεποίηκε, δείκνυε πῶς ἔωθας ἐν πλοίῳ χρήσεσθαι. μέμνη-
σαι τούτης τῆς διαιρέσεως, ὅταν φοφήσῃ τὸ ἰσιον. καὶ ἀνα-
κραυγάσαν τι σοι ἐάν τις κακόζολος ὀνείδισας εἴπῃ, λέγε μοι
σὺ πρὸς τὰς θεάς, ἃ πρώην ἔλεγες, μὴ κακία ἐστὶ τὸ ναυα-
γῆσαι. μή τι κακίας μετέχον, σὸν ἄρα ξύλον ἐνστείσας αἰτῷ;
τί ἡμῖν ἔσται, ἄνθρωπε; ἐκπλύμεθα, ἢ σὺ θέλων παίζεις.
ἂν δέ σε ὁ Καῖσαρ μεταπέμψῃ κατηγορέμενον, μέμνησαι τῆς
διαιρέσεως. ἂν τίς σοι εἰσιόντι καὶ ὦ χρυσᾶ ἄμα ἔτρεμε
προσελθὼν εἴπῃ, τί τρέμεις ἄνθρωπε; πρὸς τίνων σοι ἐστὶν ὁ
λόγος; μή τι ἔσω ὁ Καῖσαρ ἀρετὴν καὶ κακίαν τοῖς εἰσερχο-
μένοις δίδωσι; τί μοι ἐμπαίζεις καὶ σὺ πρὸς τοὺς ἐμοὺς κακοὺς;
ὅμως φιλόσοφε εἰπέ μοι τί τρέμεις; καὶ χρὴ θανάτου ἐστὶ τὸ κιν-
δυνευόμενον, ἢ δεσμωτήριον, ἢ πόνος, ἢ ζημία, ἢ φυγή,
ἢ ἀδοξία; τί γὰρ ἄλλο; μή τι κακία; μή τι μετέχον κακίας;
σὺ δὲ τίνα πρὸς ταῦτα ἔλεγες; τί ἐμοί; καὶ σοὶ ἄνθρωπε;
ἀρκεῖ ἐμοὶ τὰ ἐμὰ κακά. καὶ καλῶς λέγεις, ἀρκεῖ γὰρ σοὶ
τὰ σὰ κακά, ἡ ἀγεννία, ἡ δειλία, ἡ ἀλαζονεία, ἡ ἀλαζο-
νεύου ἐν τῇ σχολῇ καθημένου. τί τοῖς ἀποτειχίοις σκάπτε-
πίζεις; τί Στωϊκὸν ἔλεγες σταῦρον; τηρεῖτε ἔτως ἑαυτὸς ἐν οἷς
πέπαστε, καὶ ὄρνιθες, πνεῦ ἔσω αἱρέσεως. τὰς θλεῖδας
νῶν. Ἐπικρεῖας ὄρνιθες, ὀλίγας πινας Περιπατητικὰς,
ἐκ τέτας, σκελευμένας. His ille auditis insolentissimus adolescens obticuit, tamquam si ea omnia non ab Epicteto in quosdam alios, sed ab Herode in eum dicta essent.

CAP. III.

Quid Chilo Lacedæmonius consilium inceps pro salute amici cepit; quodque est circumspectè & sapienter considerandum, an pro amicitiæ amicorum deliquendum aliquando sit: notataque mihi & relata quæ Theophrastus & M. Tullius super ea re scripserunt.

LAcedæmonium Chilonem, unum ex illo inclyto numero sapientium, scriptum est in libris eorum qui vitas resque gestas clarorum hominum memoriæ mandaverunt, quum die vitæ suæ postremo cum inibi mors occuparet, ad circumstantes amicos sic loquutum. Dicta mea, inquit, factaque in ætate longa plerique omnia fuisse non pœnitenda, forsitan vos etiam sciatis. Ego certè in hoc quidem tempore non fallo me, nihil esse quicquam commissum à me, cujus memoria rei aliquid pariat ægritudinis: nisi profectò illud unum sit, quod rectène an perperam fecerim, nondum mihi plane liquet. Super amici capite judex cum duobus aliis fui. lex ita fuit, uti cum hominem condemnari necesse esset. Aut amicus igitur capitali perdendus, aut adhibenda fraus legi fuit. Multa cum animo meo ad casum tam ancipitem medendum consultanti visum est id quod feci, præ hoc quod erant alia, toleratu facilius. Tacitus ad condemnandum sententiam tuli: his, qui simul judicabant, ut absolverent, persuasi. sic mihi & judicis & amici officium in re tanta salvum fuit. sed hanc capio ex eo facto molestiam, quòd metuo ne à perfidia & culpa non abhorreat, in eadem re eodemque tempore, inque communi negotio, quod mihi optimum factu duxerim, diversum ejus aliis suasisse. Hic autem Chilo, præstabilis homo sapientia, quonam usque debuerit contra legem contraque jus pro amico progredi, dubitavit; eaque res in fine quoque vitæ ipso animum

ejus anxit. & alii deinceps multi philosophiæ sectatores, ut in libris eorum scriptum est, satis anquisite, satisque sollicitè quæsierunt, ut verbis quæ scripta sunt, ipsis utar, εἰ δεῖ βοηθεῖν τῷ φίλῳ παρὰ τὰ δίκαια, καὶ μέχρι πόσου, καὶ πῶς. Ea verba significant, quæsisse eos, an nonnunquam contra jus contraveque morem faciendum pro amico sit, & in qualibus, & in quibus causis, & quemnam adusque modum. Super hac quæstione cum ab aliis, sicuti dixi, multis, tum, vel diligentissimè, à Theophrasto disputatur, viro in philosophia Peripatetica modestissimo doctissimoque. Eaque disputatio scripta est, si rectè meminimus, in libro ejus de amicitia primo. Eum librum M. Cicero videtur legisse, quum ipse quoque librum de amicitia componeret. & cetera quidem, quæ sumenda à Theophrasto existimavit, ut ingenium facundiaque ejus fuit, sumsit & transposuit commodissimè aptissimeque: hunc autem locum, de quo satis quæsitum esse dixi, omnium rerum aliarum difficillimum strictim atque cursim transgressus; neque ea, quæ à Theophrasto pensim atque enucleatè scripta sunt, exsecutus est; sed, anxietate illa & quasi morositate disputationis prætermissa, genus ipsum rei tantùm paucis verbis notavit. ea verba Ciceronis, si recensere quis vellet, apposui. *His igitur finibus utendum esse arbitror, ut, quum emendati mores amicorum sunt, tum sit inter eos omnium rerum, consiliorum, voluntatum, sine ulla exceptione communitas: ut etiam si qua fortuna acciderit, ut minus justa voluntates amicorum adjuvandæ sint, in quibus eorum aut caput agatur aut fama, declinandum de via sit, modò ne summa turpitudo sequatur; est enim quatenus amicitiæ venia dari possit. Quum agetur*, inquit, *aut caput amici, aut fama, declinandum est de via*, ut etiam iniquam voluntatem illius adjutemus. sed cujusmodi declinatio ista esse debeat, qualisque ad adjuvandum digressio, & in quanta voluntatis

amici

amici iniquitate, non dicit. Quid autem refert scire me, in hujusmodi periculis amicorum, si non magna me turpitudo sequatur, est, de via recta esse declinandum, nisi id quoque me docuerit, quam putet magnam turpitudinem, & quum decessero de via, quousque degredi debeam? *Est enim*, inquit, *quatenus dari amicitiæ venia possit.* hoc immo ipsum est, quod maximè discendum est, quodque ab his, qui docent, minimè dicitur, quatenus quoque fine dari amicitiæ venia debeat. Chilo ille sapiens, de quo paulo ante dixi, conservandi amici causâ de via declinavit, sed video quousque progressus est; falsum enim pro amici salute consilium dedit, id ipsum tamen in fine quoque vitæ, an jure posset reprehendi culparique, dubitavit. *Contra patriam*, inquit Cicero, *arma pro amico sumenda non sunt.* hoc profectò nemo ignoravit, etiam priusquam Theognis, ut Lucilius ait, nascerentur. Sed id quæro, id desidero: quum pro amico contra jus & contrà quam licet, salva tamen libertate atque pace, faciendum est; & quum de via, sicut ipse ait, declinandum est: quid & quantum, & in quam cauta, & quousque id fieri debeat. Pericles ille Atheniensis, egregius vir ingenio, bonisque omnibus disciplinis ornatus, in una quidem specie, sed planius tamen, quid existimaret professus est. nam quum amicus eum rogaret ut pro re causaque ejus falsum dejeraret, his ad eum verbis usus est: Δεῖ με συμπερᾶσθαι τοῖς θεοῖς, ἀλλὰ μὴ τὸν θεόν. Theophrastus autem, quo uter libro anquisitius quidem super hac re ipsa & exactius prestiusque quàm Cicero disserit, sed is quoque in docendo non de unoquoque facto singillatim existimat, neque certis exemplorum documentis, sed generibus rerum luminatim universimque utitur, ad hunc ferme modum: Parva, inquit, & tenuis vel turpitudo, vel injuria subeunda est, si ea re magna utilitas amico quæri potest, rependitur quippe & compensatur leve damnum

Favorinus quoque philosophus hujuscemodi indulgentiam gratiæ tempestivius, ut arbitrabatur, paulò remissoque subtili ingenii exemplo his verbis definivit, [illegible] deinde ideirco Theophrastus ad hanc fermè sententiam disseruit: Hæc tamen, inquit, & parvitates rerum & magnitudines, atque has omnes officiorum existimationes alia non nunquam quam momenta extrinsecus atque aliæ quasi appendices personarum & causarum & temporum, & circumstantiæ ipsius necessitatis, quas includere in præcepta difficile est, moderantur & regunt & quasi gubernant, & nunc graves efficiunt, nunc leves. Hæc talia Theophrastus cautè & sollicitè & religiosè causa differendi

Quam tenuiter curioseque exploraverit Antonius Julianus in oratione M. Tullii verba aureo manu argutum.

Antonius Julianus rhetor perquam fuit honesti ingenii, doctrina quoque illa utiliore ac delectabili, veterumque elegantiarum cura & memoria satis erudito. Ad hoc, scripta pleraque omnia antiquiorum tam eximiè spectabat, ut virtutes penitabat, aut vitia animadvertit, ac judicium esse factum etiam nostrum dicerem. Is Julianus super ea enthymemate, quod est in oratione M. Tullii, quam pro Cn. Plancio dixit, ita existimavit, sibi verbo prius, de quibus ab eo judicium factum est, ipsa ponam. *Quamquam dissimilis est pecuniae debitio & gratiae: nam qui pecuniam dissolvit, statim non habet id, quod solvit: qui autem debet, is retinet alienum.*

juvando amicos honestare: minima quæque labes & quasi
turpitudinis macula parcarum aurium & minus solidarum,
neque nominibus, aliquin movendi non opprobrio
sunt, quod & pariat genus ipsum, quod honestum esse
& rebus amicis utile, & ad eorum hæc tam præsta-
biliaque præsidia, non vocabulorum appellationi-
bus neque dignitatibus generum dijudicandum, sed
quam in rebus earum paribus, aut non longe secus, alia
libus amicis & honestas nostra consilia, & utilitas pon-
deretur, quam vero bonis amicis maxima
est amplior, honestatis autem nostræ in ea peregre
levis jactura sit, quod nihil omnino est, & quam
illo, quod honestum non sit, fructibus, fructum
magnum pondus artis parva labes amittat. Verba adeo ipsa Theophrasti sunt, ἐὰν δὲ ἐν ἀνθρώποις τὰ
μὲν τοιαῦτα πρὸς τὰ μεγάλα μικρὰ ἁμαρτήματα καὶ ῥᾳδίως συγγνωστὰ, τὰ δὲ μεγάλα πρὸς τὰ μικρὰ ἀδιόρθωτα, πολὺ δὲ μᾶλλον τὰ μεγάλα πρὸς τὰ μεγάλα· οἷον εἰ χρυσίον ἡμιώπερον χαλκοῦ, καὶ τήλινον δὲ χρυσίον ἀξίους τοῦ τηλίνου χαλκοῦ μέγεθος· οὐκοῦν ἀσύμβατα ἀλλήλοις ἔσται, καὶ τὸ αὐτὸ ἅμα ἄξιον καὶ τὸ αὐτὸ οὐκ ἄξιον ἔσται. Favorinus quoque philosophus hujuscemodi indulgentiam gratiæ tempestivius, illud paulum remissoque subtili justitiæ examine, his verbis definivit, ἀλλὰ μὴν χάριτος γε καὶ τοῦτο ἐστὶν ὄφελος οὐκ εὐκαταφρόνητον, ἐν δεήσει. post deinde idem Theophrastus ad hanc fere sententiam disseruit: Ea tamen, inquit, & parvitates rerum & magnitudines, atque has omnes officiorum existimationes alia momenta quam momenta extrinsecus atque aliæ quasi appendices personarum & causarum & temporum, & circumstantiæ ipsius necessitates, quas includere in præcepta difficile est, moderantur & regunt & quasi gubernant, & nunc ratas efficiunt, nunc irritas. Hæc talia Theophrastus caute & sollicite & religiose, causa differendi ma-

CAP. IV.

Quis tenuerit curiosque exploraverit sententiam Juliani in oratione M. Tullii verbi ab eo mutati argutiam.

Annonius Julianus rhetor peritum fuit honestique ingenii, doctrina quoque illa utiliore ac delectabili, veterumque elegantiarum cura & memoria usitata fuit: ad hoc, scripta pleraque omnia antiquiorum cum curiosè spectarit, non virtutes persecutabo, aut vitia memorabo, ut judicium esse factum eiusmodi dicerem. Is Julianus super eo enthymemate, quod est in oratione M. Tullii, quæ pro Cn. Plancio dicta est, ita existimavit, si verba prius, de quibus ab eo judicium factum est, ipsa ponam. *Quamquam dissimilis est pecuniæ debitio & gratiæ: nam qui pecuniam dissolvit, statim non habet id, quod solvit: qui autem debet, is retinet alienum,*

gratiam autem & qui refert, habet; & qui habet, in eo ipso quod habet, refert. Neque ego nunc Plancio desinam debere, si hoc solvero: nec minus ei redderem voluntate ipsa, si hoc molestiæ non accidisset. Crispum sanè, inquit, agmen orationis rotundumque, ac modulo ipso numerorum venustum, sed quod cum venia legendum sit verbi paulùm ideo immutati, ut sententiæ fides salva esset. namque debitio gratiæ & pecuniæ collata, verbum utrobique servare posset. ita enim recte oppositio inter sese gratiæ pecuniæque debitio videbitur, si & pecunia quidem deberi dicatur & gratia, sed quid etiam in pecunia debita solutâve, quid contra in gratia debita redditâve, debitionis verbo utrimque seu raso differatur. Cicero autem, inquit, quum gratiæ pecuniæque debitionem dissimilem esse diceret, ejusque sententiæ rationem redderet, verbum *debet* in pecunia ponit; in gratia subjicit, *habet*, pro *debet*: ita enim dicit, *Gratiam autem & qui refert, habet; & qui habet, in eo ipso quod habet, refert.* sed id verbum, cum proposita comparatione non satis convenit. debitio enim gratiæ, non habitio, cum pecunia conferetur. atque ideò consequens quidem fuerat sic dicere: *& qui debet, in eo ipso quod debet, refert.* quod absurdum & nimis coactum foret, si nondum redditam gratiam eo ipso redditam diceret, quia debetur. immutavit ergo, inquit, & subdidit verbum ei verbo, quod omiserat, tantummodo, ut videretur & sensum debitionis collatæ non reliquisse, & concinnitatem sententiæ retinuisse. Ad hunc modum Julianus enodabat dijudicabatque cæterum scriptorum sententias, quas apud eum adolescentes lectitabant.

CAP.

CAP. V.

Quod Demosthenes rhetor cultu corporis atque vestitu prolixo, & infamique munditia fuit: quodque item Hortensius orator ob ejusmodi munditias gestumque in agendo histrionicum Dionysiæ saltatriculæ cognomento compellatus est.

DEmosthenem tradunt vestitu sincero & cultu corporis nitido venustoque & nimis accurato fuisse. hinc eum nonnulli illa, χλανὶς ἁβρὸς καὶ μαλακὸς χλανίσκος ab amulis adversariisque probro data. hinc etiam turpibus indignisque in eum verbis non temperatum, quin paropsis, ore quoque polluto, diceretur. Ad eundem modum Hortensius omnibus fermè oratoribus ætatis suæ, nisi M. Tullio, clarior, quòd multa munditia & circumspectè compositèque indutus & amictus esset, manusque ejus inter agendum forent argutæ admodum & gestuosæ, maledictis compellationibusque probrosis jactatus est; multaque in eum, quasi in histrionem, in ipsis causis atque judiciis dicta sunt. Sed quum L. Torquatus subagresti homo ingenio & infestivo, gravius acerbiusque apud consilium judicum, quum de causa Sullæ quæreretur, non jam histrionem eum esse diceret, sed gesticulariam Dionysiamque eum notissimæ saltatriculæ nomine appellaret: tum voce molli atque demissa Hortensius, *Dionysia*, inquit, *Dionysia malo equidem sit, quam quod tu*, Torquate, ἀμαθὴς, ἀναιδὴς, ἀκόλαστος.

CAP.

CAP. VI.

Verba ex oratione Metelli Numidici, quam dixit ad populum in censura, quum eum ad uxores ducendas hortaretur: eaque oratio quam ob causam reprehensa, & quem contra in modum defensa sit.

MUltis & eruditis viris audientibus legebatur oratio Q. Metelli Numidici, gravis & dicti viri, quam in censura dixit ad populum de ducendis uxoribus, quum eum ad matrimonia capessenda adhortaretur. In qua oratione ita scriptum fuit, *si sine uxore, Quirites, posse vita esse, omnes eo molestia careremus: sed quoniam ita natura tradidit, ut neque cum uxore satis commode, neque sine ea ullo modo vivi possit; saluti perpetuae potius, quam brevi voluptati consulendum.* Videbatur quibusdam, Metellum non censorem, cui conducibilius esset ad uxores ducendas populum hortari, non oportuisse neque de molestiis incommodisque perpetuis vitae uxoriae conficere, neque ad hortandum magis, quam dissuadendum, abhorrere? sed contra in illud potius orationem debuisse fuisse dictam, ut & nullas plerumque esse in matrimoniis molestias severaret, &, si quae tamen accidere non nunquam viderentur, parvas & leves faciles que esse toleratu diceret, maioribusque eas emolumentis & voluptatibus oblitterari eosdemque ipsas neque omnibus, neque naturae vitio, sed quorundam maritorum culpa & iniustitia evenire. Titus autem Castricius vetè atque condite Metellum esse loquutum existimabat. Aliter, inquit, censor loqui debet, aliter rhetor. rhetori concessum est sententiis uti falsis, autalibus, subdolis, captiosis, si modò verisimiles sunt & possunt ad movendos hominum animos qualemcunque ad usum prodesse. Quod autem rhetori, si quid in nulla causa est utilium atque ad pugnandum relinquat. Sed enim Metellum, inquit, dum

cum virum, illa gravitate & fide præditum, cum tanta honorum atque vitæ dignitate, apud populum Romanum loquentem, nihil decuit aliud dicere, quàm quod verum sibi esse atque omnibus videbatur: præsertim quum super ea re diceret, quæ quotidiana intelligentia & communi pervulgatoque vitæ usu comprehenderetur. De molestia igitur cunctis hominibus notissima confessus, eaque confessione fidem sedulitatis veritatisque commeritus; tum denique facilè & proclivitèr, quod fuit rerum omnium validissimum atque verissimum, persuasit, nihil esse sine molestia, quod non sine voluptate esse non posset. Hæc quoque aliud ex eadem oratione Metelli dignum esse existimavimus adscribi, non mendacio nitens, quam quæ à gravissimis philosophis scripta sunt. Verba Metelli hæc sunt: *Virtutes autem plurimum possunt, sed non plus velle nobis debemus, quàm parentes. Et parentes superare virtutes fas fuit, eadem & liberos. Quid ergo nos adversus immortales tandem queri oportet, nisi ut virtutibus eorum gratiam referamus? Deos propitios esse aequum est, qui sibi adversos nemo facile dixerit. Deorum immortalium virtutem appellare debemus.*

CAPUT VI.

Ut liceat verbo Ciceronis ex oratione quinta in Verrem, nemo hanc veterem operam præclaro facturum, neque mendacium esse nec vitium: errareque istos, qui bono vitium fingunt. & futuram fecerunt: atque inibi de quodam dicto Ciceronis verbo dictum, quod probè scriptum pauca de modulo emendasti veterem mutatur: & aspera quæ de Metello Numidico orationem, quod Cicero avide secutus est.

In oratione Ciceronis quinta in Verrem, in libro [illegible] Titinius cura atque disciplina facto [illegible] scriptum sunt. Illustres tenues obscura lux nati navi- mus gant?

gant: adeunt ad ea loca, quæ numquam ante adierant; ubi neque noti essent, quo venerunt; neque semper cum cognitoribus esse possint. Hac una tamen fiducia civitatis, non modo apud nostros magistratus, qui & legum & existimationis periculo continentur, neque apud civeis solum Romanos, qui & sermonis & juris & multarum rerum societate juncti sunt, fore se tutos arbitrantur, sed quocumque venerint hanc sibi rem præsidio sperant futurum. Videbatur compluribus in extremo verbo menda esse, debuisse enim scribi non *futurum*, sed *futuram*: neque dubitabant quin liber emendandus esset, ne, ut in Plauti comœdia mœchus, (sic enim mendæ suæ illudebant) ita in Ciceronis oratione solœcismus esset manifestarius. Aderat forte ibi amicus noster, homo lectione multa exercitus; cui pleraque omnia veterum litterarum quæsita, meditata, evigilataque erant: is libro inspecto ait nullum esse in eo verbo neque mendum neque vitium: Ciceronem probè ac venustè loquutum. nam *futurum*, inquit, non refertur ad *rem*, sicut legentibus temerè & incuriosè videtur; neque pro participio positum est: sed verbum est indefinitum, quod Græci appellant ἀπαρέμφατον, neque numeris neque generibus præserviens, sed liberum undique & impromiscuum est, quali C. Gracchus verbo usus est in oratione, cujus titulus est, *De Quinto Popilio circum conciliabula*, in qua ita scriptum est, *Credo ego inimicos meos hoc dicturum. Inimicos* inquit *dicturum*, & non *dicturos*. Videturne ea ratione positum esse apud Gracchum, *dicturum*, qua est apud Ciceronem, *futurum*? sicut in Græca oratione, sine ulla vitii suspicione, omnibus numeris generibusque sine discrimine attribuuntur hujuscemodi verba ποιήσειν, ἔσεσθαι, λέξειν, & similia. In Q. quoque Quadrigarii tertio annali libro verba hæc esse dixit, *Dum ii considerentur; hostium copias ibi occupatas futurum.* In duodevicesimo annali ejusdem Quadrigarii principium libri sic scriptum,

num, *Si pro tua benitate & nostra voluntate tibi valetudo suppetit; est quod speremus deos bona bene facturum.* Item in Valerio Antiatis quarto & vicesimo simili modo scriptum: *Si hæc res divina facta, ritèque perlitata essent, haruspices dixerunt omnia ex sententia processurum esse.* Plautus etiam in Casina, quum de puella loqueretur, *occisurum* dixit, non *occisuram*, his verbis;

Etiamne habet Casina gladium? habet, sed duos,
Quibus, altero te occisurum ait, altero villicum.

Item Laberius in Gemellis,

Non putant, inquit, *hoc eam facturum.* Non ergo isti omnes solœcismus quid esset ignoraverunt, sed & Gracchus, *dicturum*, & Quadrigarius, *fasurum* & *benefacturum*, & Plautus, *occisurum*, & Antias, *processurum*; & Laberius, *facturum*, indefinito modo dixerunt, qui modus neque in numeros, neque in personas, neque in genera, neque in tempora distrahitur, sed omnia alibæc una eademque declinatione complectitur, (sicuti M. Cicero dixit, *futurum*, non virili genere neque neutro (solœcismus enim foret plane,) sed verbo usus est ab omni necessitate generum absoluto. Idem autem ille amicus noster in ejusdem M. Tullii Ciceronis oratione, quæ est de imperio Cn. Pompeji, ita scriptum esse, à Cicerone dicebat, atque ipse ita lectitabat; *Quam vetera portus, atque eos portus, quibus vitam ac spiritum ductum in prædonum fuisse potestatem sciatis.* Neque solœcismum esse ajebat *in potestatem fuisse*, ut vulgus semidoctum putat, sed ratione dictum certa & proba, contendebat, qua & Græci ita uterentur: & Plautus verborum Latinorum elegantissimus in Amphitryone dixit, *Numero mihi in mentem fuit.* non, ut dici solitum est, *in mente.* Sed enim præter Plautum, cujus hic in præsenti exemplo usus est, multam nos quoque apud veteres scriptores loquutionum talium copiam offendimus; atque his vulgo annotamentis imperitorum

Ut

Digitized by Google

Ut rationem istam missam faciamus & autoritates: sonus tamen & positura ipsa verborum satis declarant, id potius ἐπιμελείᾳ τῶν λέξεων modulamentisque orationis M. Tullii convenisse, ut, quoniam utrumvis dici Latinè posset, *potestatem* dicere mallet, non *potestate*. illud enim sic compositum jucundius ad aurem completiusque; insuavius hoc imperfectiusque est, si modo ita explorata aure homo sit, non surda nec jacenti; sicuti est hercle, quòd *explicavit* dicere maluit, quàm *explicuit*: quod esse jam usitatius cœperat. Verba sunt hæc ipsius ex oratione, quam de imperio Cn. Pompeii habuit: *Testis est Sicilia, quam multis undique cinctam periculis non terrore belli, sed consilii celeritate explicavit.* at si, *explicuit*, diceret, imperfecto & debili numero verborum sonus clauderet.

CAP. VIII.

Historia in libris Sotionis philosophi reperta super Laide meretrice & Demosthene rhetore.

SOtion ex Peripatetica disciplina haud sanè ignobilis vir fuit. Is librum multæ variæque historiæ refertum composuit; eumque inscripsit, Κέρως ἀμαλθείας. ea vox hoc fermè valet, tamquam si dicas, *cornucopiæ*. In eo libro super Demosthene rhetore & Laïde meretrice historia hæc scripta est: Lais, inquit, Corinthia ob elegantiam venustatemque formæ grandem pecuniam demerebat: conventusque ad eam ditiorum hominum ex omni Græcia celebres erant: neque admittebatur, nisi qui dabat, quod poposcerat. poscebat autem illa nimium quantum. hinc ait natum esse illud frequens apud Græcos adagium οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς Κόρινθον ἔσθ' ὁ πλοῦς. quòd frustra iret Corinthum ad Laïdem qui non quiret dare quod poscereturz. Ad hanc ille Demosthenes clanculum adit; &, ut sibi sui copiam faceret, petit: at

Laïs

Digitized by Google

laïs μυρίας δραχμὰς ἢ τάλαντον popoſcit. hoc facit nummi noſtratis denariûm decem millia. Tali petulantia mulieris atque pecuniæ magnitudine ictus expaviduſque Demoſthenes avertit; & diſcedens, Ego, inquit, pœnitere tanti non emo. Sed Græca ipſa, quæ fertur dixiſſe, lepidiora ſunt, οὐκ ἀνέομαι, inquit, μυρίου δραχμῶν μετανοήσων.

CAP. IX.

Qui modus fuerit, quis ordo diſciplinæ Pythagoricæ; quantumque temporis imperatum obſervatumque ſit dicendi ſimul ac tacendi.

ORdo atque ratio Pythagoræ, ac deinceps familiæ ſucceſſionis ejus, recipiendi inſtituendique diſcipulos hujuſcemodi fuiſſe traditur. Jam à principio adoleſcentes qui ſeſe ad diſcendum obtulerant, φυσιογνωμονεῖ. Id verbum ſignificat, mores naturaſque hominum, conjectatione quadam de oris & vultus ingenio, deque totius corporis ſitu atque habitu, ſciſcitari. Eum, qui exploratus ab eo idoneuſque fuerat, recipi in diſciplinam ſtatim jubebat, & tempus certum tacere; non omnes idem, ſed aliud aliis tempus pro æſtimato captu ſollertiæ. Is autem qui tacebat, quæ dicebantur ab aliis, audiebat; neque percunctari, ſi parum intellexerat, neque commentari, quæ audierat, fas erat. ſed non minus quiſquam tacuit quàm biennium. Hi prorſus appellabantur intra tempus tacendi audiendique ἀκούσμονοι. Aſt ubi res didicerant rerum omnium difficillimas, tacere audireque, atque eſſe jam cœperant ſilentiò eruditi, cui erat nomen ἐχεμυθία: tum verba facere & quærere, quæque audiſſent ſcribere, & quæ ipſi opinarentur exprimere poteſtas erat. Hi dicebantur in eo tempore μαθηματικοί: ab his ſcilicet artibus, quas jam diſcere atque meditari inceperant: quoniam Geometriam &

Digitized by Google

Gnomonicam, Musicam, ceteraſque item diſciplinas altiores μαθήματα veteres Græci appellabant: vulgus autem, quos gentilicio vocabulo Chaldæos dicere oportet, mathematicos dicit. exinde his ſcientiæ ſtudiis ornati ad perſpicienda mundi opera & principia naturæ procedebant: ac tunc denique nominabantur φυσικοί. Hæc eadem ſuper Pythagora noſter Taurus quum dixiſſet; Nunc autem, inquit, iſti qui repentè pedibus illotis ad philoſophos deverunt, non eſt hoc ſatis, quod ſunt omnino ἀδιάφθορα, ἄμουσα, ἀγεωμέτρητα; ſed legem etiam dant, qua philoſophari diſcant. alius ait; hoc me primùm doce. item alius: hoc volo, inquit, diſcere, iſtud nolo. hic à ſympoſio Platonis incipere geſtit propter Alcibiadis comiſſationem, ille à Phædro propter Lyſiæ orationem. Eſt etiam, inquit, prò Jupiter! qui Platonem legere poſtulet, non vitæ ornandæ, ſed linguæ orationiſque comendæ gratia, nec ut modeſtior fiat, ſed ut lepidior. Hæc Taurus dicere ſolitus novicios philoſophorum ſectatores cum veteribus Pythagoricis penſitans. Sed id quoque non prætereundum eſt, quòd omnes ſimul, qui à Pythagora in cohortem illam diſciplinarum recepti erant, quod quiſque familiæ pecuniæque habebat, in medium dabant; & coibatur ſocietas inſeparabilis, tamquam illud fuerit antiquum conſortium, quod re atque verbo appellabatur κοινόβιον.

CAP. X.

Quibus verbis compellaverit Favorinus philoſophus adoleſcentem caſcè nimis & vetuſtè loquentem.

FAvorinus philoſophus adoleſcenti veterum verborum cupidiſſimo, & pleraſque voces nimis priſcas & ignotiſſimas in quotidianis communibuſque ſermonibus exprometi, Curius, inquit, & Fabricius, & Co-

runca-

tucanius antiquissimi viri nostri, & his antiquiores Hotatii illi trigemini, planè ac dilucidè cum suis fabulati sint: neque Auruncorum, aut Sicanorum, aut Pelasgorum, qui primi incoluisse Italiam dicuntur, sed ætatis suæ verbis locuti sunt. tu autem, proinde quasi cum matre Evandri nunc loquare, sermone abhinc multis annis jam desito uteris, quod scire atque intelligere neminem vis, quæ dicas. Nonne, homo inepte, ut quod vis abunde consequaris, taceres? sed antiquitatem tibi placere ais, quòd honesta & bona & sobria & modesta sit. vive ergo moribus præteritis; loquere verbis præsentibus: atque id, quod à C. Cæsare excellentis ingenii ac prudentiæ viro, in primo de Analogia libro, scriptum est, habe semper in memoria atque in pectore, ut tamquam scopulum, sic fugias insolens verbum.

CAP. XI.

Quòd Thucydides historiæ scriptor inclytus Lacedæmonios in acie non tuba, sed tibiis esse usos dicit: verbaque ejus super ea re posita: quodque Herodotus Halyatten regem fidicinas in procinctu habuisse tradit: atque inibi quædam notata de Gracchi fistula concionatoria.

AUctor historiæ Græcæ gravissimus Thucydides Lacedæmonios summos bellatores non cornuum tubarumve signis, sed tibiarum modulis in præliis usos esse refert: non prorsus ex aliquo ritu religionum, neque rei divinæ gratia, neque etiam ut excitarentur atque evibrarentur animi, quod cornua & litui moliuntur; sed contrà, ut moderatiores modulatioresque fierent; quod tibicinis numeris temperatur. nihil adeò in congrediendis hostibus atque in principiis præliorum ad salutem virtutemque aptius rati, quàm si permulcti sonis mitioribus non immodicè ferocirent. Quum proinde igitur classes essent, & instructæ acies, cœptum-

Digitized by Google

que in hostem progredi; tibicines inter exercitum positi canere inceptabant. ea ibi præcentione tranquilla & delectabili atque adeò venerabili, ad quandam quasi militaris musicæ disciplinam vis & impetus militum, ne sparsi dispalatique proruerent, cohibebatur. Sed ipsius illius egregii scriptoris uti verbis licet, quæ & dignitate & fide graviora sunt. καὶ μὴ πᾶσα ἡ ξύνοδος ἦν. Λίγειοι μὲν καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐντόνως καὶ ὀργῇ χωροῦντες; Λακεδαιμόνιοι δὲ βεμβέως καὶ ὑπὸ αὐλητῶν πολλῶν, νόμῳ ἐγκαθιεώτων. ἐ τῦ θείε χάειν, ἀλλ' ἵνα ὁμαλῶς μὴ ῥυθμοῦ βαίνοντες πεοσέλθοιεν, ἢ μὴ διαπαθεῖη αὐτοῖς ἡ τάξις. ὅπερ φιλεῖ μεγάλα στρατόπεδα ποιεῖν ἐν τῇ πεοσόδοις.

Cretenses quoque prœlia ingredi solitos memoriæ datum est præcinente ac præmoderante cithara gressibus. Halyattes autem rex terræ Lydiæ, more atque luxu barbarico præditus, quum bellum Milesiis faceret, ut Herodotus in historiis tradit, concinentes fistulatores & fidicines, atque feminas etiam tibicinas, in exercitu atque in procinctu habuit, lascivientium delicias convíviorum. Sed enim Achæos Homerus pugnam indipisci ait non fidicularum tibiarumque concentu, sed mentium animorumque conspiratu tacito nitibundos.

Οἰδὲ ἆρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες Ἀχαιοὶ,
Ἐν θυμῷ μεμαῶτε ἀλεξέμεν ἀλλήλοισιν.

Quid ille vult ardentissimus clamor militum Romanorum, quem in congressibus prœliorum fieri solitum scriptores annalium memoravere? contrane institutum fiebat antiquæ disciplinæ tam probabile? an tum etiam gradu clementi & silentio est opus, quum ad hostem itur in conspectu longinquo procul distantem? quum verò propè ad manus ventum est, tum jam è propinquo hostis & impetu propulsandus & clamore terrendus est? Ecce autem, per tibicinia Laconica, tibiæ quoque illius concionatoriæ in mentem venit, quam C. Gracho cum populo agenti præisse ac præmonstrasse modu-

los

Digitized by Google

los ferunt. sed nequaquam sic est, ut à vulgo dicitur, canere tibia solitum, qui ponè eum loquentem staret, variisque modis tum demulcere animum actionemque ejus, tum intendere. quid enim foret ista re ineptius, si, ut planipedi saltanti, ita Graccho concionanti numeros & modos & frequentamenta quædam varia tibicen incineret? Sed qui hoc compertius memoriæ tradiderunt, stetisse in circumstantibus dicunt occultius, qui fistula brevi sensim graviusculum sonum inspiraret ad deprimendum sedandumque impetum vocis ejus. effervescente namque impulsu & instinctu extraneo naturalis illa Gracchi vehementia indiguisse, non, opinor, existimanda est. Marcus tamen Cicero fistulatorem istum utrique rei adhibitum esse à Graccho putat; ut sonis tum placidis tum citatis aut demissam jacentemque orationem ejus erigeret, aut ferocientem sævientemque cohiberet. verba ipsius Ciceronis apposui: *Itaque idem Gracchus, quod potes audire, Catule, ex Licinio cliente tuo litterato homine, quem servum sibi habuit ille ad manum, cum eburnea solitus est habere fistula, qui staret post ipsum occultè quum concionaretur, peritum hominem; qui inflaret celeriter eum sonum, qui illum aut remissum excitaret, aut à contentione revocaret.* Morem autem illum ingrediendi ad tibicinum modulos prælii, institutum esse à Lacedæmoniis, Aristoteles in libris problematum scripsit; quo manifestior fieret exploratiorque militum securitas & alacritas. nam diffidentiæ, inquit, & timori cum ingressione hujuscemodi minimè convenit: & mœsti atque formidantes ab hac tam intrepida ac tam decora incedendi modulatione alieni sunt. verba pauca Aristotelis super ea re apposui. διὰ τί ἐπὶ δὲ τὰς πολεμίους μάχας, πρὸς αὐλὸν ἐμβαίνουσιν; ἵνα σὺν δηλοῖς ἀφημονοῦντας γιγνώσκωσιν.

Digitized by Google

CAP. XII.

Virgo Vestæ quid ætatis, ex quali familia, & quo ritu, quibusque cærimoniis & religionibus, & quo nomine à Pontifice Maximo capiatur: & quo statim jure esse incipiat simulatque capta est: quodque, ut Labeo dicit, nec illa intestato cuiquam, nec ei intestatæ quisquam jure hæres est.

QUi de Vestali virgine capienda scripserunt, quorum diligentissimè scripsit Labeo Antistius, minorem quàm annos VI, majorem quàm annos X, natam, negaverunt capi fas esse. item quæ non sit patrima & matrima. item quæ lingua debili sensuve aurium diminuta aliave qua corporis labe insignita sit: item quæ ipsa aut cujus pater emancipatus sit; etiamsi vivo patre in avi potestate sit: item cujus parentes alter ambove servitutem servierunt, aut in negotiis sordidis diversantur. sed eam, cujus soror ad id sacerdotium lecta sit, excusationem mereri ajunt. item cujus pater flamen, aut augur, aut XV-vir S. F. aut qui VII-vir epulonum, aut Salius est. Sponsæ quoque pontificis & tibicinis sacrorum filiæ vacatio à sacerdotio isto tribui solet. Præterea Capito Atejus scriptum reliquit, neque ejus legendam filiam qui domicilium in Italia non haberet, & excusandam ejus qui liberos treis haberet. Virgo autem Vestalis simul est capta atque in atrium Vestæ deducta & pontificibus tradita; eo statim tempore sine emancipatione ac sine capitis minutione è patris potestate exit, & jus testamenti faciundi adipiscitur. De more autem rituque capiundæ virginis litteræ quidem antiquiores non exstant, nisi, quæ capta prima est, à Numa rege esse captam. Sed Papiam legem invenimus; qua cavetur, ut pontificis maximi arbitratu virgines è populo viginti legantur: sortitioque in concione ex eo numero fiat; &, cujus

cujus virginis ducta erit, ut eam pontifex maximus capiat, eaque Vestæ fiat. sed ea sortitio ex lege Papia non necessaria nunc videri solet. nam, si quis honesto loco natus adeat Pontificem max. atque offerat ad sacerdotium filiam suam, cujus dumtaxat salvis religionum observationibus ratio haberi possit, gratia Papiæ legis per senatum fit. Capi autem virgo propterea dici videtur, quia pontificis maximi manu prehensa ab eo parente, in cujus potestate est, veluti bello capta abducitur. In libro primo Fabii Pictoris, quæ verba pontificem maximum dicere oporteat, quum virginem capit, scriptum est. Ea verba hæc sunt: SACERDOTEM. VESTALEM. QUAE. SACRA. FACIAT. QUAE. JOUS. SIET. SACERDOTEM. VESTALEM. FACERE. PRO. POPOLO. ROMANO. QUIRITIUM. UTEI. QUAE. OPTIMA. LEGE. FOVIT. ITA. TE. AMATA. OAPIO.

Plerique autem capi virginem solam debere dici putant, sed flamines quoque Diales, item pontifices & augures capi dicebantur. L. Sulla rerum gestarum libro 11 ita scripsit: *P. Cornelius, cui primum cognomen Sullæ impositum est, flamen Dialis captus.* M. Cato de Lusitanis, quum Ser. Galbam accusavit: *Tamen dicunt defecere voluisse. Ego me nunc volo jus pontificium optimè scire. jamne ea causa pontifex capiar? Si volo augurium optimè tenere, ecquis me ob eam rem augurem capiat?* Præterea in commentariis Labeonis, quæ ad duodecim tabulas composuit, ita scriptum est: *Virgo Vestalis neque hæres est cuiquam intestato, neque intestatæ quisquam: sed bona ejus in publicum redigi ajunt. id quo jure fiat, queritur.* Amata inter capiendum à Pontifice max. appellatur, quoniam, quæ prima capta est, hoc fuisse nomine traditum est.

Digitized by Google

CAP. XIII.

Quæſitum in philoſophia, quidnam foret in recepto mandato rectius, idne omnino facere quod mandatum eſt, nonnunquam etiam contra, ſi id ſperes ei, qui mandavit, utilius fore, ſuperque ea quæſtione expoſitæ diverſæ ſententiæ.

IN officiis capiendis, cenſendis judicandiſque quæ Græcè καθήκοντα philoſophi appellant, quæri ſolet an negotio tibi dato & quid omnino faceres definito, contrà quid facere debeas, ſi eo facto videri poſſit res eventura proſperiùs, exque utilitate ejus, qui id tibi negotium mandavit; anceps quæſtio & in utramque partem à prudentibus viris arbitrata eſt. ſunt enim non pauci qui ſententiam ſuam una in parte defixerint, &, re ſemel ſtatuta deliberataque ab eo, cujus negotium id pontificiumque eſſet, nequaquam putaverint contra dictum ejus eſſe faciendum, etiam ſi repentinus aliquis caſus rem commodiùs agi poſſe polliceretur; ne, ſi ſpes feſelliſſet, culpa imparentiæ & pœna indeprecabilis ſubeunda eſſet: ſi res fortè melius vertiſſet; diis quidem gratia habenda, ſed exemplum tamen intromiſſum videretur, quo bene conſulta conſilia religione mandati ſoluta corrumperentur. Alii exiſtimaverunt incommoda priùs, quæ metuenda eſſent ſi res geſta aliter foret quàm imperatum eſt, cum emolumento ſpei penſitanda eſſe: &, ſi ea leviora minoraque; utilitas autem contrà gravior & amplior ſpe quantum poteſt firma oſtenderetur: tum poſſe adverſum mandata fieri cenſuerunt; ne optata divinitus rei bene gerendæ occaſio amitteretur. neque timendum exemplum non parendi crediderunt, rationes hujuſcemodi dumtaxat non adeſſent. cumprimis autem reſpiciendum putaverunt ingenium naturamque illius, cujus res præceptumque eſſet; ne fe-

rox,

tor, durus, indomitus, inexorabilisque sit; qualia fuerunt Postumiana imperia & Manliana. nam si tali præceptori ratio reddenda sit, nihil faciendum esse monuerunt aliter, quàm præceptum est. Instructius deliberatiusque fore arbitramur theorematium hoc de mandatis hujuscemodi obsequendis, si exemplum quoque P. Crassi Muciani clari ac inlustris viri apposuerimus. Is Crassus à Sempronio Asellione & plerisque aliis historiæ Romanæ scriptoribus traditur quinque habuisse rerum bonarum maxima & præcipua; quòd esset ditissimus, quòd nobilissimus, quòd eloquentissimus, quòd jurisconsultissimus, quòd pontifex maximus. Is, quum in consulatu obtineret Asiam provinciam, & circumsidere oppugnareque Leucas oppidum pararet, opusque esset firma atque procera trabe, quî arietem faceret, quo muros ejus oppidi quateret: scripsit ad magistrum architectonem Elatensium sociorum amicorumque populi Romani, ut ex malis duobus, quos apud eos vidisset, uter major esset eum mittendum curaret. tum magister architecton, comperto quamobrem malum desideraret, non, uti jussus erat, majorem, sed, quem esse magis idoneum aptioremque faciendo arieti, facioremque portatu existimabat, minorem misit. Crassus eum vocari jussit; & quum interrogasset cur non, quem jusserat, misisset, causis rationibusque quas dicitabat spretis, vestimenta detrahi imperavit, virgisque multum cæcidit; corrumpi atque dissolvi officium omne imperantis ratus, si quis ad id, quod facere jussus est, non obsequio debito, sed consilio non desiderato respondeat.

CAP. XIV.

Quid dixerit feceritque C. Fabricius magna vir gloria magnisque rebus gestis, sed familiæ pecuniæque inops; quum ei Samnites tamquam indigenti grave aurum donarent.

IUlius Higinus, in libro de vita, rebusque illustrium virorum sexto, legatos dicit à Samnitibus ad C. Fabricium Imperatorem populi Romani venisse, & memoratis multis magnisque rebus, quæ benè ac benivolè post redditam pacem Samnitibus fecisset, obtulisse dono grandem pecuniam, orasseque uti acciperet utereturque: atque id facere Samnites dixisse, quòd viderent multa ad splendorem domus atque victus defieri; neque pro magnitudine dignitateque lautum paratum esse: tum Fabricium planas manus ab auribus ad oculos, & infra deinceps ad nares, & ad os & ad gulam, atque inde porrò ad ventrem imum deduxisse; & legatis ita respondisse; dum illis omnibus membris, quæ attigisset, obsistere atque imperare posset, nunquam quicquam defuturum: propterea pecuniam, qua nihil sibi esset usus, ab iis, quibus eam sciret usui esse, non accipere.

CAP. XV.

Quàm importunum vitium sit plenumque odii futilis inanisque loquacitas, & quàm multis in locis à principibus utriusque linguæ virisdetestatione justa culpata sit.

QUi sunt leves & futiles & importuni locutores, quique nullo rerum pondere innixi verbis humidis & lapsantibus diffluunt; eorum orationem bene existimatum est in ore nasci, non in pectore: linguam autem debere ajunt non esse liberam nec vagam, sed vinclis

vinclis de pectore imo ac de corde aptis moveri & quasi gubernari. Sed enim videas quosdam sic scatere verbis sine ullo judicii negotio cum securitate multa & profunda, ut loquentes plerumque videantur loqui sese nescire. Ulyssem contrà Homerus virum sapienti facundia præditum, vocem mittere ait non ex ore sed ex pectore: quod scilicet non ad sonum magis habitumque vocis, quàm ad sententiarum penitus conceptarum altitudinem pertineret: petulantiæque verborum coërcendæ vallum esse oppositum dentium luculentè dixerit, ut loquendi temeritas non cordis tantùm custodia atque vigilia cohibeatur, sed & quibusdam quasi excubiis *in* ore positis sæpiatur. Homerica, de quibus suprà dixi, hæc sunt:

Αλλ' ὅτε δὴ ῥ' ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος εἶε.

Τέκνον ἐμὸν, πῶϊόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων;

M. Tullii quoque verba posui, quibus stultam & inanem dicendi copiam graviter & vere detestatus est. *Dummodo*, inquit, *hoc constet, neque infantiam ejus qui rem norit, sed eam explicare dicendo non queat, neque inscitiam illius cui res non suppetat, verba non desint, esse laudanda. quorum si alterum sit optandum, malim equidem indisertam prudentiam, quam stultam loquacitatem.* Item in libro de oratore primo verba hæc posuit. *Quid enim est tam furiosum, quam verborum vel optimorum atque ornatissimorum sonitus inanis, nulla subjecta sententia nec scientia?* Cum primis autem M. Cato atrocissimus hujuscemodi vitii insectator est; namque in oratione quæ inscripta est, SI. SE. COELIUS. TRIB. PLEB. APPELLASSET. *Nunquam*, inquit, *tacet, quem morbus tenet loquendi, tamquam veternosum bibendi atque dormiendi. quod si non conveniatis, cum convocari jubet; ita est cupidus orationis, ut conducat, qui auscultet: itaque auditis, non auscultatis, tanquam pharmacopolam: nam ejus verba audiuntur; verum ei se nemo com-*

committit, si æger est. Idem Cato in eadem oratione eidem M. Cœlio Trib. pleb. vilitatem opprobrans non loquendi tantum, verum etiam tacendi, *Frusto*, inquit, *panis conduci potest, vel uti taceat, vel uti loquatur.* neque non meritò Homerus unum ex omnibus Thersiten, ἀμετροεπῆ ἀκεστόμυθον appellat: modo verba illius multa, & ἄκοσμα strepentium sine modo graculorum similia esse dicit. quid enim est aliud ἀμετροεπὴς ἀκολάστως? Eupolidis quoque versus de id genus hominibus consignatissimè factus est, λαλεῖν ἄριστος, ἀδιαπαύστως δὲ λέγειν. quod Sallustius noster imitari volens, *loquax*, inquit, *magis, quam facundus.* Quapropter Hesiodus poëtarum prudentissimus, linguam non vulgandam, sed recondendam esse dicit, proinde ut thesaurum: ejusque esse in promendo gratiam plurimam, si modesta & parca & modulata sit,

Γλώσσης τοι θησαυρὸς ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστος
Φειδωλῆς. πλείστη δὲ χάρις ἢν μέτρον ἐέσσῃ.

Epicharmium quoque illud non insciter se habet;

Οὐ λέγειν δεινὸς, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδυνατεῖ.

Ex quo profectò hoc sumtum est;

Qui quum loqui non posset, tacere non poterat.

Favorinum ego audivi dicere versus istos Euripidi, ἀχαλίνων στομάτων, ἀνόμου τε ἀφροσύνας τὸ πλῆθος δυσχέα, non de iis tantùm factos accipi debere, qui impia aut illicita dicerent; sed vel maxime de hominibus quoque posse dici stulta & immodica blaterantibus; quorum lingua tam prodiga infrenisque sit, ut fluat semper æstuetque colluvione verborum teterrima: quod genus homines à Græcis significantissimo vocabulo λάλους appellatos. Valerium Probum Grammaticum illustrem, ex familiari ejus docto viro comperi, Sallustianum illud, *Satis eloquentiæ, sapientiæ parum*, brevi antequam vita decederet, sic legere cœpisse, & sic à Sallustio relictum affirmasse; *Satis loquentiæ, sapientiæ parum*, quòd *loquentiæ*

Digitized by Google

quentia novatori verborum Salluſtio maximè congrueret, *eloquentia* cum inſipientia minimè conveniret. Hujuſcemodi autem loquacitatem verborumque turbam magnitudine inani vaſtam facetiſſimus poëta Ariſtophanes inſignibus vocabulis denotavit in his verſibus:

Ἄνθρωπον ἀγερωπιὸν αὐθαδόξυμον,
ἔχοντ' ἀχάλινον, ἀκρατῆ, ἀπύλωτον ϛόμα.
ἀσελάλητον, κομποφακελορρήμονα.

Neque minus inſigniter veteres quoque noſtri hoc genus homines in verba projectos locutulejos, & blatterones, & lingulacas dixerunt.

CAP. XVI.

Quòd verba iſthæc Quadrigarii ex Annali tertio, ibi mille hominum occiditur, *non licentia neque de poëtarum figura, ſed ratione certa & proba grammatica diſciplina dicta ſunt.*

QUadrigarius in tertio Annalium ita ſcripſit: *Ibi occiditur mille hominum. Occiditur*, inquit, non, *occiduntur.* Item Lucilius in tertio Satyrarum;

Ad portam mille, à porta eſt ſex inde Salernum.

mille, inquit, *eſt*, non, *mille ſunt.* Varro in octavodecimo Humanarum: *Ad Romuli initium plus mille & centum annorum eſt.* M. Cato in 1 Originum, *Inde eſt fermè mille paſſuum.* M. Cicero in ſexta in Antonium, *Itane Janus medius in L. Antonii clientela eſt? quis unquam in illo Jano inventus eſt, qui L. Antonio mille nummùm fertet expenſum?* In his atque multis aliis, *mille*, numero ſingulari dictum eſt, neque hoc, ut quidam putant, vetuſtati conceſſum eſt, aut per figurarum concinnitatem admiſſum eſt: ſed ſic videtur ratio poſcere. *mille* enim non pro eo ponitur, quod Græcè χίλιοι dicitur, ſed quod χιλιάς. & ſicuti una χιλιὰς & duæ χιλιάδες; ita *unum mille* & *duo millia* certa atque directa ratione dicitur,

Digitized by Google

dicitur. quamobrem id quoque rectè & probabiliter dici solitum, *mille denariûm in arca est*, & *mille equitum in exercitu est*. Lucilius autem, præter quod supra posui, alio quoque in loco id manifestius demonstrat. nam in libro quintodecimo ita dicit,

Hunc milli passûm qui vicerit atque duobus,
Campanus sonipes subcursor nullus sequetur
Majore spatio; ac diversus videbitur ire.

Item alio in libro nono:

Tu milli nummûm potes uno quærere centum.

Milli passûm dixit, pro *mille passibus*, & *uno milli nummûm*, pro *unis mille nummis*; aperteque ostendit *mille* & vocabulum esse & singulari numero dici, ejusque plurativum esse *millia*, & casum etiam capere ablativum; neque cæteros casus requiri oportere, quum sint alia pleraque vocabula, quæ in singulos tantùm casus, quædam etiam quæ in nullum declinentur. Quapropter nihil jam dubium est, quin M. Cicero in oratione, quam scripsit pro Milone, ita scriptum reliquerit: *Ante fundum Clodii, quo in fundo, propter insanas illas substructiones, facile mille hominum versabatur valentium*: non *versabantur*, quod in libris minus accuratè scriptis est: alia enim ratione *mille hominum*, alia *mille homines*, dicendum est.

CAP. XVII.

Quanta cum animi æquitate toleraverit Socrates uxoris ingenium intractabile: atque inibi quid M. Varro in quadam Satyra de officio mariti scripserit.

XAnthippe Socratis philosophi uxor morosa admodum fuisse fertur & jurgiosa: irarumque & molestiarum muliebrium per diem perque noctem satagebat. Has ejus intemperies in maritum Alcibiades demiratus, interrogavit Socratem, quænam ratio esset, cur mulie-

Digitized by Google

mulierem tam acerbam domo non exigeret. Quoniam, inquit Socrates, quum illam domi talem perpetior, insuesco & exerceor, ut ceterorum quoque foris petulantiam & injuriam faciliùs feram. Secundùm hanc sententiam quoque Varro in Satira Menippea, quam de officio mariti scripsit; *Vitium*, inquit, *uxoris aut tollendum, aut ferendum est. qui tollit vitium, uxorem commodiorem præstat. qui fert, sese meliorem facit.* Hæc verba Varronis, *tollere* & *ferre*, lepidè quidem composita sunt: sed *tollere*, apparet dictum pro, *corrigere*. Id etiam apparet, ejusmodi vitium uxoris, si corrigi non possit, ferendum esse Varronem censuisse; quod ferri scilicet à viro honestè potest. vitia enim flagitiis leviora sunt.

CAP. XVIII.

Quod M. Varro in quartodecimo Humanarum, L. Ælium magistrum suum περὶ ἐτυμολογίας dissentem falsa reprehenderit: quodque idem Varro in eodem libro furi ἔνυμον dicit falsum.

IN quartodecimo Humanarum libro M. Varro doctissimum tunc civitatis hominem L. Ælium errasse ostendit; quod vocabulum Græcum vetus traductum in linguam Romanam, proinde atque si primitùs Latinè fictum esset, resolverit in voces Latinas ratione etymologicâ falsa. verba ipsa super ea re Varronis posuimus. *In quo L. Ælium noster litteris ornatissimus memoria nostra erravit aliquotiens. nam aliquot verborum antiquorum Græcorum, proinde atque essent propria nostra, reddidit causas falsas. non enim leporem dicimus, ut ait, quod est levipes: sed quod est vocabulum antiquum Græcum. multa enim vetera illorum ignorantur, quòd, pro iis, aliis nunc vocabulis utantur; & illorum esse plerique ignorent Græcum, quod nunc nominant ἔλυμα; puteum*

quod

quod vocant φρέαρ; leporem, quod λαγωὸν dicunt: in quo non modò Ælii ingenium non reprehendo; sed industriam laudo. successum enim fortuna, experientiam labus sequitur. Hæc Varro in primore libro scripsit de ratione vocabulorum scitissimè, de usu utriusque linguæ peritissimè, de ipso Ælio clementissimè. Sed in posteriore ejus libri parte dicit, *furem* ex eo dictum, quòd veteres Romani furvum atrum appellaverint; & fures per noctem, quæ atra sit, facilius furentur. nonne sic videtur Varro de fure errasse, tanquam Ælius de lepore? nam quod à Græcis nunc κλέπτης dicitur, antiquiore Græca lingua, φῶρ, est dictum. hinc per affinitatem litterarum, qui φῶρ Græcè, Latinè fur est. Sed ea res fugeritne tunc Varronis memoriam; an contrà aptius & cohærentius putarit furem à furvo, id est nigro, appellari; in hac re de viro tam excellentis doctrinæ non meum judicium est.

CAP. XIX.

Historia super libris Sibyllinis, ac de Tarquinio Superbo rege.

IN antiquis annalibus memoria super libris Sibyllinis hæc prodita est. Anus hospita atque incognita ad Tarquinium Superbum regem adiit, novem libros ferens, quos esse dicebat divina oracula: eos velle venundare. Tarquinius precium percunctatus est: mulier nimium immensum popposcit. rex, quasi anus ætate desiperet, derisit. tum illa foculum coram cum igni apposuit, & tris libros ex novem deussit; &, ecquid reliquos sex eodem precio emere vellet, regem interrogavit. sed enim Tarquinius id multò risit magis; dixitque anum jam procul dubio delirare. mulier ibidem statim tris libros alios exussit; atque idipsum denuo placidè interrogavit, an tris reliquos eodem precio emat. Tarquinius

ore

ore jam ſerio, atque attentiore animo ſit. eam conſtantiam confidentiamque non inſuper habendam intelligit: libros tris reliquos mercatur nihilo minore precio quàm quod erat petitum pro omnibus. Sed eam mulierem tunc à Tarquinio digreſſam poſtea nuſquam loci viſam conſtitit. Libri tres in ſacrarium conditi Sibyllini appellati. ad eos, quaſi ad oraculum, xv viri adeunt, quum dii immortales publicè conſulendi ſunt.

CAP. XX.

Quid geometræ dicant ſchemata, quibuſque omnia iſta Latinis vocabulis appellentur.

FIgurarum, quæ σχήματα geometræ appellant, genera ſunt duo; planum & ſolidum. hæc ipſi vocant ἐπίπεδον καὶ στερεόν. *Planum* eſt, quod in duas partis ſolùm lineas habet, qua latum eſt & qua longum: qualia ſunt triquetra & quadrata, quæ in area fiunt, ſine altitudine. *Solidum* eſt, quando non longitudines modò & latitudines planas numeri linearum efficiunt, ſed etiam extollunt altitudinem: quales ſunt fermè metæ triangulæ, quas pyramidas appellant: vel qualia ſunt quadrata undique, quæ κύβους illi, nos quadrantalia dicimus. κύβος enim eſt figura ex omni latere quadrata: *quales ſunt*, inquit M. Varro, *teſſeræ, quibus in alveolo luditur: ex quo ipſæ quoque appellatæ κύβοι.* in numeris etiam ſimiliter κύβος dicitur, quum omne latus ejuſdem numeri æqualiter in ſeſe ſolvitur: ſicuti ſit quum ter terna dicuntur: atque idem ipſe numerus triplicatur. Hujus numeri cubum Pythagoras vim habere lunaris circuli dixit: quòd & luna orbem ſuum luſtret ſeptem & viginti diebus: qui numerus ternio, qui Græcè dicitur τεσσὰς, tantumdem efficiat in cubo. *Linea* autem à noſtris dicitur, quam γραμμὴν Græci vocant. eam M. Varro ita definit. *Linea eſt*, inquit, *longitudo quædam ſine latitudine.* Euclides

autem brevius, prætermissa altitudine, χεφμὴ, inquit, est μήκους ἀπλατές: quod exprimere uno Latino verbo non queas, nisi audeas dicere *illatabile*.

CAP. XXI.

Quod Julius Higinus affirmatissimè contenderit legisse se librum P. Virgilii domesticum, in quo scriptum esset: & ora Tristia tentantum sensu torquebit amaror, *non, quod vulgus legeret,* sensu torquebit amaro.

VErsus istos ex Georgicis Virgilii plerique omnes sic legunt.

At sapor indicium faciet manifestus: & ora
Tristia tentantum sensu torquebit amaro.

Higinus autem non hercle ignobilis grammaticus, in commentariis, quæ in Virgilium fecit, confirmat & perseverat non hoc à Virgilio relictum; sed quod ipse invenerit in libro, qui fuerit ex domo atque familia Virgilii,

—— *& ora*
Tristia tentantum sensu torquebit amaror.

Neque id soli Higino, sed doctis quibusdam etiam viris complacitum. quoniam videtur absurdè dici; *sapor sensu amaro torquet*: quum ipse, inquiunt, sapor sensus sit, non alium in semet ipso sensum habeat: ac proinde sit quasi dicatur; *sensus sensu amaro torquet*. Sed enim quum Favorinus Higini commentarium legisset; atque ei statim displicita esset insolentia & insuavitas illius, *sensu torquebit amaro*; risit, &, Jovem lapidem, inquit, quod sanctissimum jusjurandum est habitum, paratus sum ego jurare Virgilium hoc nunquam scripsisse, sed Higinum ego dicere verum arbitror. Non enim primus finxit hoc verbum Virgilius insolenter: sed in carminibus Lucretii inventum est: nec est aspernatus auctoritatem pœtæ ingenia

nio & facundia præcellentis. Verba ex quarto Lucretii hæc sunt;

—— *dilutaque contra*
Quum tuimur miſceri abſynthia, tangit amaror.

Non verba autem ſola, ſed verſus propè totos & locos quoque Lucretii plurimos ſectatum eſſe Virgilium videmus.

CAP. XXII.

An, qui cauſas defendit, rectè Latineque dicat ſupereſſe ſe ei, quod defendit, & ſupereſſe, propriè quid ſit.

IRroboravit inveteravitque falſa atque aliena verbi ſignificatio ejus, quod dicitur; *hic illi ſupereſt*; quum dicendum eſt, *advocatum eſſe quem cuipiam*, cauſamque ejus defendere. atque id dicitur, non in compitis tantùm, neque in plebe vulgaria, ſed in foro, in comitio, apud tribunalia. qui integrè autem loquuti ſunt, magnam partem, *ſupereſſe*, ita dixerunt, ut eo verbo ſignificarent ſuperfluere & ſupervacare atque eſſe ſupra neceſſarium modum. itaque M. Varro in Satira, quæ inſcripta eſt, *Neſcis quid veſper ſerus vehat*, *ſuperfuiſſe* dicit immodicè & intempeſtivè fuiſſe. Verba ex eo libro hæc ſunt: *In convivio legi nec omnia debent, & ea potiſſimùm quæ ſimul ſunt βιωφελῆ, & delectent potius: ut id quoque videatur non defuiſſe magis quam ſuperfuiſſe.* Memini ego prætoris docti hominis tribunali me forte aſſiſtere, atque ibi advocatum non incelebrem ſic poſtulare, ut extra cauſam diceret, remque quæ agebatur, non attingeret. tunc prætorem ei, cujus res erat, dixiſſe, advocatum eum non habere: & quum is, qui verba faciebat, reclamaſſet, *ego illi V. Cl. ſuperſum*, reſpondiſſe prætorem feſtiviter; *tu planè ſuperes, non ades.* M. autem Cicero in libro, qui inſcriptus eſt de jure civili in artem redigendo, verba hæc poſuit: *Nec verò ſcientia*

Digitized by Google

juris majoribus suis Q. Ælius Tubero defuit, doctrina etiam superfuit. in quo loco, *superfuit*, significare videtur, *supra fuit & præstitit*, superavitque majores suos doctrina sua superfluenti, tum & nimis abundanti. disciplinas enim Tubero Stoicas & dialecticas percalluerat. In libro quoque de Rep. secundo id ipsum verbum Ciceronis non temere transeundum. Verba ex eo libro hæc sunt: *Non gravarer, Læli, nisi & hos velle putarem, & ipse cuperem te quoque aliquam partem hujus nostri sermonis attingere: præsertim quum heri ipse dixeris, te nobis etiam superfuturum. verum, si id quidem fieri non potest, ne desis omnes te rogamus.* Exquisitè igitur & compertè Julius Paulus dicebat, homo in nostra memoria doctissimus, *supereſſe* non simplici ratione dici tam Latinè, quàm Græcè: Græcos περιεῖναι in utramque partem ponere; vel quòd supervacaneum esset, ac non necessarium, vel quòd abundans nimis & affluens & exsuperans. Sic quoque nostros veteres *supereſſe* aliàs dixisse, pro superfluenti & supervacuo neque admodùm necessario, ita ut suprà posuimus Varronem dicere: aliàs ita, ut Cicero dixit, pro eo quòd copia quidem & facultate ceteris anteiret, supra modum tamen & largius prolixiusque flueret, quàm esset satis. Qui dicit ergo se supereſſe ei, quem defendit, nihil istorum vult dicere: sed nescio quid aliud indictum insciteque dicit. At ne Virgilii quidem poterit auctoritate uti, qui in Georgicis ita scripsit:

Primus ego in patriam mecum, modò vita supersit.

hoc enim in loco Virgilius ἀκυρολογίᾳ verbo usus videtur; quòd *supersit* dixit pro longinquius diutiusque adsit. Illud contra ejusdem Virgilii est aliquanto probabilius:

Florentisque secant herbas, fluvioque ministrant,
Farraque, ne blando nequeant supereſſe labori.

significat enim supra laborem esse, neque opprimi à labore,

Digitized by Google

bore. An autem *supereſſe* dixerint veteres pro reſtare & perficiendæ rei deeſſe quærebamus, nam Salluſtius in ſignificatione iſta non *supereſſe*, ſed *superare* dicit, verba ejus in Jugurtha hæc ſunt: *Is plerumque ſeorſum à rege exercitum ductare, & omnis res exſequi ſolitus erat, quæ Jugurthæ feſſo aut majoribus aſtricto ſuperaverant.* Sed invenimus in tertio Ennii annalium in hoc verſu:

Inde ſibi memorat unum ſupereſſe laborem.

Id eſt, reliquum eſſe & reſtare. quod quidem diviſè pronunciandum eſt, ut non una pars orationis eſſe videatur, ſed duæ. Cicero autem in ſecunda Antonianarum, quod eſt reliquum, non *supereſſe*, ſed *reſtare* dicit. Præter hæc, *supereſſe*, invenimus dictum pro *ſuperſtitem eſſe*. ita enim ſcriptum eſt in libro epiſtolarum M. Ciceronis ad Plancum, in epiſtola Aſinii Pollionis ad Ciceronem verbis his, *Nam neque deeſſe reip. volo, neque ſupereſſe.* per quod ſignificat, ſi reſpublica emoriatur & pereat, nolle ſe vivere. in Plauti autem Aſinaria manifeſtius id ipſum ſcriptum eſt in iis verſibus, qui ſunt ejus comœdiæ primi,

Sicut tuum vis unicum gnatum tuæ
Supereſſe vitæ ſoſpitem & ſuperſtitem.

Cavenda igitur eſt non improprietas ſolùm verbi, ſed etiam pravitas omnis; ſi quis ſenior advocatus adoleſcenti ſe ſupereſſe dicat.

CAP. XXIII.

Quis fuerit Papirius Prætextatus: quæve iſtius cauſa cognomenti ſit: hiſtoriaque iſta omnis ſuper eodem Papirio cognitu jucunda.

HIſtoria de Papirio Prætextato dicta ſcriptaque eſt à M. Catone in oratione, qua uſus eſt ad milites contra Galbam, cum multa quidem venuſtate atque lute atque munditia verborum. ea Catonis verba huic prorſus

Digitized by Google

sus commentario indidissem, si libri copia fuisset id temporis, quum hæc dictavi. Quòd si non virtutes dignitatesque verborum, sed rem ipsam scire quæris; fermè ad hunc modum est. Mos antea senatoribus Romæ fuit in curiam cum prætextatis filiis introire. Quum in senatu res major quæpiam consultata, eaque in diem posterum prolata est; placuitque, ut hanc rem, super qua tractavissent, ne quis enunciaret prius quàm decreta esset: mater Papirii pueri, qui cum parente suo in curia fuerat, percunctatur filium, quidnam in senatu Patres egissent. Puer respondit tacendum esse, neque id dici licere. mulier fit audiendi cupidior. secretum rei & silentium deberi puer affirmans animum ejus ad inquirendum everberat. quærit igitur compressius violentiusque. tum puer, matre urgente, lepidi atque festivi mendacii consilium capit. actum in senatu dixit, utrum videretur utilius magisque è republica esse, unusne ut duas uxores haberet, an ut una apud duos nupta esset. hoc illa ut audivit, animo compavescit: domo trepidans egreditur: ad ceteras matronas defert quod audierat. perveniunt ad senatum postera die matrumfamilias caterva: lacrymantes atque obsecrantes orant una potius ut duobus nupta fieret, quàm ut uni duæ. Senatores ingredientes in curiam, quæ illa mulierum intemperies & quid sibi postulatio isthæc vellet, mirabantur. puer Papirius in medium curiæ progressus, quid mater audire instituisset, quid ipse matri dixisset, rem, sicuti fuerat, denarrat. senatus fidem atque ingenium pueri deosculatus consultum facit, uti posthac pueri cum patribus in curiam ne introeant, nisi ille unus. Papirius: eique puero postea cognomentum, honoris gratia, inditum Prætextatus, ob loquendi tacendique in ætate prætextata prudentiam.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XXIV.

Tria epigrammata trium veterum poëtarum, Nævii, Plauti, Pacuvii, quæ, facta ab ipsis, sepulchris ipsorum inciſa ſunt.

TRium poëtarum illuſtrium epigrammata, Cn. Nævii, M. Plauti, M. Pacuvii, quæ ipſi fecerunt & incidenda ſuo ſepulchro reliquerunt, nobilitatis eorum gratia & venuſtatis, ſcribenda in his commentariis eſſe duxi. Epigramma Nævii plenum ſuperbiæ Campanæ: quod teſtimonium eſſe juſtum potuiſſet, niſi ab ipſo dictum eſſet;

Mortalis immortalis flere ſi foret fas,
Flerent diva Camœna Nævium poëtam.
Itaque poſtquam eſt Orcino traditus theſauro,
Oblitei ſunt Romæ loquier Latina lingua.

Epigramma Plauti, quod dubitaſſemus an Plauti foret, niſi à M. Varrone poſitum fuiſſet in libro de poëtis primo;

Poſtquam morte datus eſt Plautus, comœdia luget;
Scena eſt deſerta. dein Riſus, Ludus, Iocuſque,
Et numeri innumeri ſimul omnes collacrumarunt.

Epigramma Pacuvii verecundiſſimum & puriſſimum, dignumque ejus elegantiſſima gravitate.

Adoleſcens, tamen etſi properas, hoc te ſaxum rogat,
Utei ad ſe adſpicias: deinde quod ſcriptu eſt legas.
Hic ſunt poëta Marcei Pacuviei ſita
Oſſa. hoc volebam neſcius ne eſſes. vale.

Digitized by Google

CAP. XXV.

Quibus verbis M. Varro inducias definierit: quæsitumque, inibi curiosius, quænam ratio sit vocabuli inducierum.

DUobus modis M. Varro in libro Humanarum, qui est *de bello & pace*, *Induciæ* quid sint definit. *Induciæ*, inquit, *sunt pax castrensis paucorum dierum* item alio in loco, *Induciæ*, inquit, *sunt belli feriæ.* Sed lepidæ magis atque jucundæ brevitatis utraque definitio, quàm plena aut proba esse videtur. nam neque pax est induciæ (bellum enim manet, pugna cessat.) neque in solis castris, neque paucorum tantùm dierum induciæ sunt. quid enim dicemus, si induciis in mensium aliquot factis in oppida ex castris concedatur? nonne tum quoque induciæ sunt? aut rursus quid esse dicemus, quod in primo annali Quadrigarii scriptum est, C. Pontium Samnitem à dictatore Romano sex horarum inducias postulasse, si induciæ paucorum tantum dierum appellandæ sunt? Belli autem ferias festivè magis dixit quàm apertè atque definitè. Græci autem significantiùs consignantiusque cessationem istam pugnæ pactitiam ἐκεχειρίαν dixerunt, exempta una litera sonitus vastioris, & subjuncta lenioris. nam quòd eo tempore non pugnetur & manus cohibeantur, ἐκεχειρίαν appellarunt. Sed profectò non id fuit Varroni negotium, ut inducias superstitiosè definiret, & legibus rationibusque omnibus definitionum inserviret, satis enim visum est, ejusmodi facere demonstrationem, quod genus Græci πίτυς magis & ἀνυχαφὰς, quam ὁμαμὺς vocant. Inducierum autem vocabulum qua sit ratione factum, jam diu est quod quærimus. Sed ex multis quę jam audivimus vel legimus, probabilius id, quod dicam, videtur. *Inducias* sic dictas arbitramur, quasi tu dicas *inde uti jam.* Pactum inducierum hujusmodi est, ut in diem certum non pugnetur, nihilque

Digitized by Google

nihilque incommodi detur: sed ex eo die postea uti jam omnia belli jure agantur. quòd dicitur dies certus præfinitus, pactumque fit, ut ante eum diem ne pugnetur, atque is dies ubi venit inde uti jam pugnetur: iccirco ex iis quibus dixi, vocibus, quasi per quemdam coitum & copulam nomen induciarum connexum est. Aurelius autem Opilius in primo librorum, quos Musarum inscripsit, *Inducia*, inquit, *dicuntur, quum hostes inter se utrimque utroque aliter ad alterum impunè & sine pugna ineunt. Inde ab eo*, inquit, *nomen esse factum videtur, quasi initia, hoc est, initus atque introitus.* Hoc ab Aurelio scriptum propterea non præterii, ne cui harum Noctium æmulo eo tantùm nomine elegantius id videretur, tamquam id nos originem verbi requirentes fugisset.

CAP. XXVI.

Quem in modum mihi Taurus Philosophus responderit percunctanti, an sapiens iratsceretur.

INterrogavi in diatriba Taurum an sapiens iratsceretur. dabat enim sæpe post quotidianas lectiones quærendi quod quis vellet potestatem. is quum graviter & copiosè de morbo affectuve iræ disseruisset, quæ & in veterum libris & in ipsius commentariis exposita sunt: convertit ad me, qui interrogaveram, &, Hæc ego, inquit, super iratscendo sentio. sed &, quid Plutarchus noster vir doctissimus ac prudentissimus senserit, non ab re est, ut id quoque audias. Plutarchus, inquit, servo suo, nequam homini & contumaci, sed libris disputationibusque philosophiæ aures imbutas habenti, tunicam detrahi ob nescio quod delictum, cædique eum loro jussit. cœperat verberari, obloquebatur non meruisse ut vapulet, nihil mali, nihil sceleris admisisse. postremò vociferari inter vapulandum incipit: neque jam querimonias aut gemitus ejulatusque facere, sed verba seria &

objurgatoria: Non ita esse Plutarchum ut deceret, philosophum iratsci turpe esse: sæpe eum de malo iracundiæ edissertaviss̃e; librum quoque περὶ ἀοργησίας pulcherrimum conscripsisse; iis omnibus, quæ in eo libro scripta sunt, nequaquam convenire, quòd provolutus effususque in iram plurimis se plagis mulcaret. Tum Plutarchus lente & leniter, Quid autem, inquit, verbero, nunc ego tibi iratsci videor? ex vultune meo, an ex voce, an ex colore, an etiam ex verbis correptum esse me ira intelligis? mihi quidem neque oculi opinor truces sunt, neque os turbidum; neque immaniter clamo; neque in spumam ruboremve efferveseo: neque pudenda dico aut pœnitenda: neque omnino trepido ira & gestio. hæc enim omnia, si ignoras, signa esse irarum solent; & simul ad eum, qui cædebat, conversus, interim, inquit, dum ego atque hic disputamus, hoc tu age. Summa autem totius sententiæ Tauri hæc fuit. non idem esse existimavit ἀοργησίαν καὶ ἀνεκλησίαν, aliudque esse non iracundum animum, aliud ἀνεκλητον καὶ ἀνυπόθητον. Nam ut aliorum omnium, quos Latini philosophi affectus vel affectiones, Græci πάθη appellant: ita hujus quoque motus animi, qui quum est ulciscendi causa sævior, ira dicitur, non priuationem esse utilem censuit, quam Græci στέρησιν dicunt, sed mediocritatem, quam μεσότητα illi appellant.

LIBER

Digitized by Google

LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Quo genere solitus sit philosophus Socrates exercere patientiam corporis: deque ejusdem viri patientia.

INTER labores voluntarios & exercitia corporis, ad fortuitas patientiæ vices firmandi, id quoque accepimus Socratem facere insuevisse. Stare solitus Socrates dicitur, pertinaci statu, perdius atque pernox à summo lucis ortu ad Solem alterum orientem, inconnivens, immobilis, iisdem in vestigiis, & ore atque oculis eumdem in locum directis cogitabundus, tamquam quodam secessu mentis atque animi facto à corpore. Quam rem quum Favorinus, de fortitudine ejus viri ut pleraque differens, attigisset, πολλάκις, inquit, ἐξ ἡλίου εἰς ἥλιον ἑστὼς ἀσκεῖ ἑαυτὸν καὶ τοῦτο πρίμνων. Temperantia quoque eum fuisse tanta traditum est, ut omnia ferè vitæ suæ tempora valetudine inoffensa vixerit, in illius etiam pestilentiæ vastitate, quæ, in belli Peloponnesiaci principiis ipsam Athenienſium civitatem internecino genere morbi depopulata est, is parcendi moderandique rationibus dicitur & à voluptatum labe caviſſe, & salubritates corporis retinuisse: ut nequaquam fuerit communi omnium cladi obnoxius.

CAP. II.

Quæ ratio observatioque officiorum esse debeat inter patres filiosque in discumbendo sedendoque, atque in id genus rebus domi forisque, si filii magistratus sunt & patres privati: superque ea re Tauri philosophi dissertatio, & exemplum ex historia Romana petitum.

AD philosophum Taurum Athenas, visendi cognoscendique ejus gratia, venerat V. Cl. præses Cretæ

Cretæ provinciæ: & cum eo simul ejusdem præsidis pater. Taurus, sectatoribus commodùm dimissis, sedebat pro cubiculi sui foribus, & cum assistentibus nobis sermocinabatur. Introivit provinciæ præses & cum eo pater. assurrexit placidè Taurus: & post mutuam salutationem resedit. allata mox una sella est, quæ in promptu erat: atque dum aliæ promebantur, apposita est. invitavit Taurus patrem præsidis ut sederet. atque ille ait: Sedeat hic potius, qui populi Romani magistratus est. Absque præjudicio, inquit Taurus, tu interea sede, dum inspicimus quærimusque utrum conveniat, tene potius sedere qui pater es, an filium qui magistratus est. &, quum pater assedisset, appositumque esset aliud filio quoque ejus sedile, verba super ea re Taurus fecit cum summa, di boni! honorum atque officiorum perpensatione. Eorum verborum sententia hæc fuit: In publicis locis atque muneribus atque actionibus patrum jura cum filiorum, qui in magistratu sunt, potestatibus collata interquiescere paululum & connivere: sed quum extra rempub. in domestica re atque vita sedeatur, ambuletur, in convivio quoque familiari discumbatur, tum inter filium magistratum & patrem privatum publicos honores cessare: naturales & genuinos exoriri. hoc igitur, inquit, quòd ad me venistis, quòd colloquimur nunc, quòd de officiis disceptamus, privata actio est. itaque utere apud me iis honoribus prius, quibus domi quoque vestræ te uti priorem decet. Hæc atque alia in eandem sententiam Taurus graviter simul & comiter disseruit. Quid autem super hujuscemodi patris atque filii officio apud Claudium legerimus, non ab re visum est ut adscriberemus. posuimus igitur verba ipsa Quadrigarii ex annali ejus sexto transcripta: *Deinde facti consules Sempronius Gracchus iterum, Q. Fabius Maximus filium ejus, qui priore anno erat consul. ei consuli pater proconsul obviam in equo veheus venit, neque descendere*

scendere voluit, quòd pater erat: &, quòd inter eos sciebant maxima concordia convenire, lictores non ausi sunt descendere jubere. Ubi juxtà venit; tum consuluit, Descendere jube. quod posteaquam lictor ille, qui apparebat, cito intellexit, Maximum proconsulem descendere jußit. Fabius imperio paret: & filium collaudavit, quum imperium, quod populi esset, retineret.

CAP. III.

Qua ratione verbis quibusdam vocabulisque veteres immiserint, h, litteræ spiritum.

HLitteram, sive illam spiritum magis quàm litteram dici oportet, inserebant eam veteres nostri plerisque vocibus verborum firmandis roborandisque, ut sonus earum esse viridior vegetiorque; atque id videntur feciſſe studio & exemplo linguæ Atticæ. satis enim notum est Atticos ἰχθὺν, ἱερὸν, multa itidem alia, citra morem gentium Græciæ cæterarum, inspirantis primæ litteræ dixisse. sic lachrymas, sic sepulchrum, sic ahenum, sic vehemens, sic inchoare, sic helluari, sic hallucinari, sic honera, sic honustum dixerunt. In his enim verbis omnibus litteræ seu spiritus istius nulla ratio visa est, nisi ut firmitas & vigor vocis, quasi quibusdam nervis additis, intenderetur. Sed quoniam, *aheni*, quoque exemplo usi sumus, venit nobis in memoriam Fidum Optatum multi nominis Romæ grammaticum ostendisse mihi librum Æneidos secundum, mirandæ vetustatis, emptum in Sigillariis x x aureis, quem ipsius Virgilii fuisse credebat: in quo duo isti versus quum ita scripti forent,

Vestibulum ante ipsum primoque in limine Pyrrhus
Exsultat telis & luce coruscus aëna,

additam supra vidimus, *h*, literam, &, *ahena*, factum.

ctum. Sic in illo quoque Virgilii versu in optimis libris scriptum invenimus:

Aut foliis undam tepidi despumat aheni.

CAP. IV.

Quamob causam Gabius Bassus genus quoddam judicii divinationem appellari scripsit: & quam alii causam esse ejusdem vocabuli dixerint.

QUum de constituendo accusatore quæritur, judiciumque super ea re redditur, cuinam potissimum ex duobus pluribusve accusatio subscriptiove in reum permittatur; ea res atque judicum cognitio, *divinatio*, appellatur. id vocabulum quam ob causam ita factum sit, quæri solet. Gabius Bassus in tertio librorum quos de origine vocabulorum composuit, *Divinatio*, inquit, *judicium appellatur: quoniam divinet quodammodo judex oporteat, quam sententiam sese ferre par sit.* Nimis quidem est in verbis Gabii Bassi ratio imperfecta vel magis inops & jejuna. sed videtur eum significare velle, iccirco dici divinationem; quòd in aliis quidem causis judex ea quæ didicit, quæque argumentis vel testibus demonstrata sunt, sequi solet: in hac autem re, quum eligendus accusator est, parva admodum & exilia sunt, quibus moveri judex possit; & propterea, quinam magis ad accusandum idoneus sit, quasi divinandum est. Hoc Bassus. Sed alii quidem *divinationem* esse appellatam putant, quoniam quum accusator & reus duæ res quasi cognatæ conjunctæque sint, neque utra sine altera constare possit: in hoc tamen genere causæ reus quidem jam est, sed accusator nondum est: & iccirco, quod adhuc usque deest & latet, divinatione supplendum est, quisnam sit accusator futurus.

CAP.

Digitized by Google

CAP. V.

Quàm lepidè designatèque dixerit Favorinus Philosophus, quid interfit inter Platonis & Lysiæ orationem.

FAvorinus de Lysia & Platone solitus est dicere, Si ex Platonis, inquit, oratione verbum aliquod demas mutesve, atque id commodissimè facias, de elegantia tantum detraxeris: si ex Lysiæ, de sententia.

CAP. VI.

Quibus verbis ignaviter & abjectè Virgilius usus esse dicatur; & quid iis, qui id improbè dicunt, respondeatur.

NOnnulli grammatici ætatis superioris, in quibus est Cornutus Annæus, haud sanè indocti neque ignobiles, qui commentaria in Virgilium composuerunt, reprehendunt quasi incuriosè & abjectè verbum positum in his versibus:

Candida succinctam latrantibus inguina monstris
Dulichias vexasse rates, & gurgite in alto
Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis.

vexasse enim putant verbum esse leve, & tenuis ac parvi incommodi, nec tantæ atrocitati congruere, quum homines repentè à bellua immanissima rapti laniatique sint. Item aliud hujuscemodi reprehendunt,

—— *Quis aut Eurysthea durum*
Aut illaudati nescit Busiridis aras?

illaudati parum idoneum esse verbum dicunt: neque id satis esse ad faciendum scelerati hominis detestationem, qui quod hospites omnium gentium immolare solitus fuit, non laude indignus, sed detestatione, exsecrationeque totius generis humani dignus esset. Item aliud verbum culpaverunt;

Pet

Per tunicam ſquallentem auro latus haurit apertum: tamquam ſi non convenerit dicere, *auro ſquallentem*: quoniam nitoribus ſplendoribuſque auri ſqualloris illuvies ſit contraria. Sed de verbo, *vexaſſe*, ita reſponderi poſſe credo. *Vexaſſe* grave verbum eſt: factumque ab eo videtur, quod eſt *vehere*. in quo ineſt jam vis quædam alieni arbitrii. non enim ſui potens eſt, qui vehitur. *Vexare* autem, quod ex eo inclinatum eſt, vi atque motu proculdubio vaſtiore eſt. nam qui fertur & raptatur atque huc atque illuc diſtrahitur, is vexari propriè dicitur. ſicuti *taxare* preſſius crebriuſque eſt, quàm *tangere*; unde proculdubio id inclinatum eſt: & *jactare* multo fuſius largiuſque eſt quàm *jacere*; unde id verbum traductum eſt: & *quaſſare*, quam *quatere* gravius violentiuſque eſt. Non igitur quia vulgo dici ſolet vexatum eſſe quem fumo aut vento aut pulvere, propterea debet vis vera atque natura verbi deperire: quæ à veteribus, qui propriè aut ſignate loquuti ſunt, ita ut decuit, conſervata eſt. M. Catonis verba ſunt ex oratione, quam de Achæis ſcripſit, *Quumque Hannibal terram Italiam laceraret atque vexaret. Vexatam* Italiam dixit Cato ab Hannibale, quandò nullum calamitatis aut ſævitiæ aut immanitatis genus reperiri queat, quod in eo tempore Italia non perpeſſa ſit. M. Tullius IV in Verrem: *Qua ab iſto ſic ſpoliata atque directa eſt, ut non ab hoſte aliquo, qui tamen in bello religionem & conſuetudinis jura retineret, ſed ut à barbaris prædonibus vexata eſſe videatur. De illaudato* autem duo videntur reſponderi poſſe. unum eſt ejuſmodi: nemo quiſquam tam efflictis eſt moribus, quin faciat aut dicat nonnunquam aliquid quod laudari queat. unde hic antiquiſſimus verſus vicem proverbii celebratus eſt: Πολλάκι δ' χηπωρὸς ἐὼν μάλα καίριον εἶπεν. ſed enim qui omni in re atque omni tempore laude omni vacat, is illaudatus eſt: iſque omnium peſſimus deterrimuſque eſt, ſicuti omnis

culpæ

tiæ privatio inculpatum facit. inculpatus autem instar est absolutæ virtutis; illaudatus igitur quoque finis est extremæ malitiæ. Itaque Homerus non virtutibus appellandis, sed vitiis detrahendis laudare ampliter solet, hoc enim est:

Ἥυδα μάλ' ἀφράμων.
Τὸν δ' οὐκ ἄκοντα πιθήσω.

& item illud:

Ἐνθ' ἔπ' ἂν βείζονα ἴδοις Ἀχαιμένεα δῖον.
Οὐδὲ κακὸν κάκοσον', οὐδ' ἂν ἐθέλοντα μαχέσθαι.

Epicurus quoque simili modo maximam voluptatem detractionem privationemque omnis doloris definivit his verbis: ὅρος τῆς μεγέθους τῶν ἡδονῶν, ἡ πᾶσα τοῦ ἀλγοῦντος ἀφαίρεσις. Eadem ratione idem Virgilius *inamabilem* dixit Stygiam paludem. nam sicut *illaudatum* & laudis ἄτιμον, ita *inamabilem*, & amoris ἄτιμον detestatus est. Altero modo *illaudatus* ita defenditur. *laudare* significat prisca lingua nominare appellareque. sic in actionibus civilibus auctor laudari dicitur, quod est nominari. *illaudatus* enim est quasi *illaudabilis*; qui neque mentione aut memoria ulla dignus, neque unquam nominandus est. sicuti quondam à communi concilio Asiæ decretum est, ut nomen ejus, qui templum Dianæ Ephesiæ incenderat, ne quis ullo in tempore nominaret. Tertium restat eorum, quæ reprehensa sunt; quòd *tunicam squallentem auro* dixit. id autem significat copiam densitatemque auri in squamarum speciem intexti. squallere enim dictum est à squamarum crebritate asperitateque; quæ in serpentium piscium que coriis visuntur. quam rem & alii, & hic quidem poëta locis aliquot demonstrat:

Quem pellis, inquit, *aheneis*
In plumam squamis auro conserta tegebat.

Et alio loco,

Jamque adeò rutilum thoracis indutus aheni
Horrebat squamis.

Accius in Pelopidis ita scribit,

Ejus serpens squama squallido auro & purpurâ pratexta.

Quicquid igitur nimis inculcatum obstitumque aliqua re erat, ut incuteret visentibus facie nova horrorem, id *squallere* dicebatur. sic in corporibus incultis squamosisque alta congeries sordium squallor appellatur. cujus significationis multo assiduoque usu totum id verbum ita contaminatum est, ut jam squallor de re alia nulla, quàm de solis inquinamentis dici coeperit.

CAP. VII.

De officio erga patres liberorum: deque ea re ex philosophiæ libris, in quibus scriptum quæsitumque est, an semper omnibusque patris jussis obsequendum sit.

Quæri solitum est in philosophorum disceptationibus, an semper inque omnibus jussis patri parendum sit. Super ea re Græci, nostrique, qui de officiis scripserunt, tres sententias esse, quæ spectandæ considerandæque sint, tradiderunt: eaque subtilissimè dijudicaverunt. Earum una est, omnibus quæ pater imperat parendum. altera est, in quibusdam parendum, quibusdam non obsequendum. tertia est, nihil necessum esse patri obsequi & parere. Hæc sententia, quoniam primore adspectu nimis infamis est, super ea prius, quæ dicta sunt, dicemus. Aut rectè, inquiunt, imperat pater, aut perperam. si rectè imperat; non quia imperat parendum, sed, quoniam id fieri jus est, faciendum est. si perperam; nequaquam scilicet faciendum, quod fieri non oportet. deinde ita concludunt, nunquam est igitur patri parendum, quæ imperat. Sed neque istam sententiam probari accepimus: argutiola quippe hæc, sicuti mox ostendemus, frivola & inanis est. neque autem illa, quam primo in loco diximus, vera & proba videri po-

test;

test; omnia esse, quæ pater jusserit, parendum. quid enim? si proditionem patriæ, si matris necem, si alia quædam imperarit turpia aut impia. Media igitur sententia optima atque tutissima visa est; quædam esse parendum, quædam non obsequendum. sed ea tamen, quæ obsequi non oportet, leniter & verecundè ac sine detestatione nimia sineque opprobatione acerba reprehensionis declinanda sensim & relinquenda esse dicunt, quàm respuenda. conclusio vero illa, qua colligitur, sicuti supradictum est, nihil patri parendum, imperfecta est, refutarique ac dilui sic potest. Omnia, quæ in rebus humanis fiunt, sicut docti censuerunt, aut honesta sunt aut turpia. quæ sua vi recta aut honesta sunt, ut fidem colere, ut patriam defendere, ut amicos diligere, ea fieri oportet, sive imperet pater, sive non imperet. sed quæ his contraria, quæque turpia & omnino iniqua sunt; ea ne si imperet quidem: quæ verò in medio sunt, & à Græcis tum ἀδιάφορα, tum μέσα appellantur, ut in militiam ire, rus colere, honores capessere, causas defendere, uxorem ducere, uti jussum proficisci, ut accersitum venire; quoniam & hæc & his similia per sese ipsa neque honesta sunt neque turpia, sed, proinde ut à nobis agantur, ita ipsis actionibus aut probanda sunt ac reprehendenda: propterea in ejusmodi omnium rerum generibus patri parendum esse censent; veluti si uxorem ducere imperet aut causas pro reis dicere. quod enim utrumque in genere ipso per sese neque honestum neque turpe est; ideirco, si pater jubeat, obsequendum est. quid enim? si imperet uxorem ducere infamem, propudiosam, criminosam; aut pro reo Catilina aliquo, aut Tubulo, aut P. Clodio causam dicere. non scilicet parendum; quoniam accedente aliquo turpitudinis numero desinunt esse per sese hæc media atque indifferentia. Non ergo integra est propositio dicenda; aut honesta sunt, quæ imperat pater, aut turpia: neque ὑγιὲς νόμιμον

διεζευγμένον videri potest. deest enim disjunctioni illi tertium: aut neque honesta sunt neque turpia. quod si additur, potest ita concludi: nonnunquam est igitur patri parendum.

CAP. VIII.

Quod parum aequa reprehensio Epicuri à Plutarcho peracta sit in syllogismi disciplina.

PLutarchus secundo librorum, quos de Homero composuit, imperfectè atque præposterè atque insciter syllogismo esse usum Epicurum dicit: verbaque ipsa Epicuri ponit: ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. τὸ μὲν διαλυθὲν ἀναισθητεῖ. τὸ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. nam prætermisit, inquit, quod in prima parte sumere debuit: ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις. tum deinde eodem ipso, quòd omiserat, quasi posito concessoque ad confirmandum aliud utitur. progredi autem hic, inquit, syllogismus, nisi illo priùs posito, non potest. Verè hoc quidem Plutarchus de forma & ordine syllogismi scripsit. nam si, ut in disciplinis traditur, ita colligere & ratiocinari velis, sic dici oportet. ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις. τὸ δὲ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ. τὸ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. Sed Epicurus, cuicunimodi homo est, non insciti videtur partem illam syllogismi prætermisisse, neque id ei negotium fuit syllogismum, tamquam in scholis philosophorum cum numeris omnibus & cum suis finibus dicere. & profectò, quia separatio animi & corporis in morte evidens est, non est ratus necessariam esse ejus admonitionem, quòd omnibus prorsus erat obvium. sicuti etiam quòd conclusionem syllogismi non in fine posuit, sed in principio: nam id quoque non imperitè factum quis non videt? apud Platonem quoque multis in locis reperias syllogismos repudiato conversoque ordine isto, qui in docendo traditur

Digitized by Google

tur, cum eleganti quadam reprehensionis contentione positos esse.

CAP. IX.

Quod Plutarchus evidenti calumnia verbum ab Epicuro dictum insectatus sit.

IN eodem libro idem Plutarchus eumdem Epicurum reprehendit, quòd verbo usus sit parum proprio & alienæ significationis. ita enim scripsit Epicurus: ὅρος τῶν μεγέθους τῶν ἡδονῶν, ἡ παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις. non, inquit, παυλὸς τοῦ ἀλγοῦντος, sed παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος dicere oportuit. detractio enim significanda est doloris, inquit, non dolentis. Nimis minutè ac propè etiam frigidè Plutarchus in Epicuro accusando λέξεις τηρεῖ. has enim curas vocum verborumque elegantias non modò non sectatur Epicurus, sed etiam insectatur.

CAP. X.

Quid sint faviſſa Capitolina: & quid super eo verbo M. Varro Servio Sulpicio quærenti rescripserit.

SErvius Sulpicius juris civilis auctor, vir bene litteratus, scripsit ad M. Varronem; rogavitque, ut rescriberet, quid significaret verbum, quod in censoriis libris scriptum esset. id erat verbum, *faviſſa Capitolina*. Varro rescripsit, in memoria sibi esse, quòd Q. Catulus curator restituendi Capitolii dixisset; Voluisse se aream Capitolinam deprimere, ut pluribus gradibus in ædem conscenderetur, suggestusque pro fastigii magnitudine altior fieret: sed facere id non quisse, quoniam faviſſæ impediſſent. id esse cellas quasdam & cisternas, quæ in area sub terra essent; ubi reponi solerent signa vetera, quæ ex eo templo collapsa essent, & alia quædam religiosa è donis consecratis. ac deinde eadem epistola ne-

Digitized by Google

gat quidem se in litteris inveniſſe, cur faviſſæ dictæ ſint: ſed Q. Valerium Soranum ſolitum dicere ait, quos theſauros Græco nomine appellaremus, priſcos Latinos *flaviſſas* dixiſſe: quòd in eos non rude æs argentumque, ſed flata fignataque pecunia conderetur. Conjectare igitur ſe detractam eſſe ex eo verbo ſecundam literam, & *faviſſas* eſſe dictas cellas quaſdam & ſpecus, quibus æditui Capitolini uterentur ad cuſtodiendum res veteres religioſas.

CAP. XI.

De Siccio Dentato egregio bellatore multa memoratu digna.

L. Siccium Dentatum, qui trib. plebi fuit, Sp. Tarpejo, A. Haterio conſulibus, ſcriptum eſt in libris annalibus, plus, quam credi debeat, ſtrenuum bellatorem fuiſſe, nomenque ei factum ob ingentem fortitudinem: appellatumque eſſe Achillem Romanum. Is pugnaſſe in hoſtem dicitur centum & XX præliis; cicatricem averſam nullam, adverſas quinque & XL tuliſſe; coronis eſſe donatus aureis octo, obſidionali una, muralibus tribus, civicis XIV. torquibus tribus & LXXX. armillis plus centum LX. haſtis duodeviginti. phaleris item donatus eſt quinquies viciesque. Spolia (militaria dona) habuit multijuga: in his provocatoria pleraque, triumphavit cum imperatoribus ſuis triumphos novem.

CAP. XII.

Conſiderata perpenſaque lex quædam Solonis ſpeciem habens primorem iniquæ injuſtæque legis, ſed ad uſum emolumentumque ſalubritatis penitus reperta.

IN legibus Solonis illis antiquiſſimis, quæ Athenis axibus ligneis inciſæ ſunt, quaſque latas ab eo Athenienſes, ut ſempiternæ manerent, pœnis & religioni-

bus

bus sanxerant, legem esse Aristoteles refert scriptam ad hanc sententiam: Si ob discordiam dissensionemque seditio atque discessio populi in duas partis fieret, & ob eam causam irritatis animis utrimque arma caperentur, pugnareturque, tum qui, in eo tempore in eoque casu civilis discordiæ, non alterutræ parti sese adjunxerit, sed solitarius separatusque à communi malo civitatis secesserit, is domo, patria, fortunisque omnibus careto: exsul extorrisque esto. Quum hanc legem Solonis singulari sapientia præditi legissemus; tenuit nos gravis quædam in principio admiratio, requirentes quam ob causam dignos esse pœna existimaverit, qui se procul à seditione & civili pugna removissent. Tum, qui penitus atque altè usum ac sententiam legis inspexerat, non ad arguendam sed ad defendam seditionem legem hanc esse dicebat, & res prorsum se sic habet: nam si boni omnes, qui in principio coërcendæ seditioni impares fuerint, populumque partium & amentem non deterruerint, ad alterutram partem divisi sese adjunxerint: tum eveniet, ut quum socii partis seorsum utriusque fuerint, eæque partes ab iis, ut majoris auctoritatis viris temperari ac regi cœperint, concordia per eos potissimùm restitui conciliarique possit: dum & suos, apud quos sunt, regunt atque mitificant, & adversanos sanatos magis cupiunt quàm perditos. Hoc idem Favorinus philosophus inter fratres quoque aut amicos dissidentes oportere fieri censebat: ut, qui in medio sunt utriusque partis benevoli, si in concordia annitenda parum auctoritatis quasi ambigui amici habuerint, tum alteri in alteram partem discedant: ac per id meritum viam sibi ad utriusque concordiam muniant. Nunc autem pleraque, inquit, pars utriusque amici, quasi probè faciant, duo litigantes destituunt. & relinquunt; deduntque eos advocatis malevolis aut avaris, qui lites animasque eorum inflamment, aut odii studio, aut lucri.

CAP. XIII.

Liberos in multitudinis numero etiam unum filium filiamve veteres dixisse.

ANtiqui oratores, historiæque aut carminum scriptores, etiam unum filium filiamve *liberos* multitudinis numero appellarunt. id quoque nos quum in complurium veterum libris scriptum aliquotiens adverterimus, nunc quoque in libro Sempronii Asellionis rerum gestarum quinto, ita positum esse offendimus. Is Asellio sub P. Scipione Africano tribunus militum ad Numantiam fuit: resque eas, quibus gerendis ipse interfuit, conscripsit. ejus verba de Tiberio Graccho tribuno plebi, quo in tempore interfectus in Capitolio est, hæc sunt: *Nam Gracchus domo quum proficiscereturr nunquam minus terna aut quaterna millia hominum sequebantur.* atque inde infrà de eodem Graccho ita scripsit: *Orare cœpit, ut se defenderent liberosque suos: eum quem virilis sexus tum in eo tempore habebat, produci jussit, populoque commendavit propè flens.*

CAP. XIV.

Quòd M. Cato in libro, qui inscriptus est, CONTRA TIBERIUM EXSULEM, *stitisses vadimonium, per, i, litteram dicit, non, stetisses: ejusque verbi ratio reddita.*

IN libro vetere M. Catonis, qui inscribitur, CONTRA TIBERIUM EXSULEM, scriptum quidem sic erat, *Quid si vadimonium capite obvoluto stitisses?* Rectè quidem ille *stitisses* scripsit: sed falsi & audaces emendatores, *e*, scripto per libros *stetisses* fecerunt, tamquam *stitisses* vanum & nihili verbum esset. quia potius ipsi nequam & nihili sunt, qui ignorant, *stitisses*, dictum

Digitized by Google

tum à Catone, quoniam *sisteretur vadimonium*, non *staretur*.

CAP. XV.

Quòd antiquitus ætati senectæ potissimum habiti sunt amplissimi honores, & cur postea ad maritos & patres iidem isti honores deferri sint: atque ibi quædam de capite legis Juliæ septimo.

APud antiquissimos Romanorum neque generi neque pecuniæ præstantior honos tribui quàm ætati solitus: majoresque natu à minoribus colebantur, ad *deûm* propè & parentum vicem: atque in omni loco, inque omni specie honoris, priores potioresque habiti. à convivio quoque, ut scriptum est in antiquitatibus, seniores à minoribus domum deducebantur: eumque morem accepisse Romanos à Lacedæmoniis traditum est: apud quos, Lycurgi legibus, major rerum omnium honos majori ætati habebatur. Sed postquam suboles civitati necessaria visa est: & ad prolem populi frequentandam, præmiis atque invitamentis usus fuit: tum antelati quibusdam in rebus, qui uxorem quique liberos haberent, senioribus neque liberos neque uxores habentibus. sic capite septimo legis Juliæ priori ex consulibus fasces sumendi potestas fit, non qui pluris annos natus est, sed qui pluris liberos quàm collega aut in sua potestate habet, aut bello amisit. sed si par utrique numerus liberorum est, maritus, aut qui in numero maritorum est, præfertur. si verò ambo & mariti & patres totidem liberorum sunt, tum ille pristinus honos instauratur: & qui major natu est, prior fasces sumit. Super his autem, qui aut cælibes ambo sunt, aut parem numerum filiorum habent, aut mariti sunt & liberos non habent, nihil scriptum in lege de ætate est. solitos tamen audio, qui lege potiores essent, fasces primi men-

sis collegis concedere aut longè ætate principibus, aut nobilioribus multo, aut secundum consulatum ineuntibus.

CAP. XVI.

Quod Cæsellium Vindex à Sulpicio Apollinari reprehensus est in sensus Virgiliani enarratione.

VIrgilii versus sunt è libro sexto:

Ille, vides, pura juvenis qui nititur hasta,
Proxima sorte tenet lucis loca, primus ad auras
Ætherias Italo commistus sanguine surget
Silvius Albanum nomen, tua postuma proles;
Quem tibi longævo serum Lavinia conjunx
Educet silvis regem regumque parentem,
Unde genus longa nostrum dominabitur Alba.

Videbantur hæc nequaquàm convenire,

Tua postuma proles, &

Quem tibi longævo serum Lavinia conjunx
Educet silvis regem.

nam si hic Silvius, ita ut in omnium fermè annalium monumentis scriptum est, post mortem patris natus est, ob eamque causam prænomen ei Postumo fuit: qua ratione subjectum est?

Quem tibi longævo serum Lavinia conjunx
Educet silvis.

Hæc enim verba significare videri possunt, Æneæ vivo ac jam sene, natum ei Silvium & educatum. Itaque hanc sententiam esse verborum istorum Cæsellius opinatus in commentario lectionum antiquarum, *Postuma*, inquit, *proles non eum significat, qui patre mortuo, sed qui postremo loco natus est. sicuti Silvius; qui Æneæ jam sene, tarda seroque partu est editus.* Sed hujus historiæ auctorem nullum idoneum nominat. Silvium autem post Æneæ mortem, sicuti diximus, natum multi tradiderunt, idcirco

idirco Apollinaris Sulpicius inter cætera, in quibus Cæſellium reprehendit, hoc quoque ejus quaſi erratum animadvertit: erroriſque iſtius hanc eſſe cauſam dixit, quod ſcriptum ita ſit: *Quem tibi longævo. longævo*, inquit, non *ſeni* (ſignificatio enim eſſet contra hiſtoriæ fidem) ſed in longum jam ævum perpetuum recepto immortalique facto. Anchiſes enim, qui hæc dicit ad filium, ſciebat eum, quum hominum vita diſceſſiſſet, immortalem atque indigetem futurum, & longo perpetuoque ævo potiturum. Hoc ſanè Apollinaris argutè. ſed aliud tamen eſt longum ævum, aliud perpetuum. neque dii longævi appellantur, ſed immortales.

CAP. XVII.

Cujuſmodi naturam eſſe quarundam præpoſitionum M. Cicero animadverterit: diſceptatumque ibi ſuper eo ipſo, quod Cicero obſervaverat.

OBſervatè cuncteque animadvertit M. Tullius *in* & *con* præpoſitiones verbis aut vocabulis præpoſitas tunc produci atque protendi, quum litteræ ſequerentur, quæ primæ ſunt in *ſapiente* atque *felice*: in aliis autem omnibus correptè pronunciari. Verba Ciceronis hæc ſunt; *Quid verò hoc elegantius, quod non ſit natura, ſed quodam inſtituto? indoctus dicimus brevi prima littera, inſanus producta: inhumanus brevi, infelix longa. &, ne multis, quibus in verbis ea prima littera ſunt, quæ in ſapiente atque felice, producte dicuntur: in cæteris vero omnibus breviter. itemque compoſuit, concrepuit, confecit: conſule veritatem: reprehendet. refer ad auris: probabunt. quare cur ita? ſe dicent juvari. voluptati autem auriums morigerari debet oratio.* Manifeſta quidem ratio ſuavitatis eſt in his vocibus, de quibus Cicero loquutus eſt. ſed quid dicemus de præpoſitione, *pro?* quæ, quum produci & corripi ſoleat, obſervationem hanc tamen

men M. Tullii aſpernata eſt. non enim ſemper producitur quum ſequitur ea littera, quæ prima eſt in verbo *felix*: quam Cicero hanc habere vim ſignificat, ut propter eam rem, *in* & *con* præpoſitiones producantur. nam *proficiſci* & *profundere* & *profugere* & *profanum* & *profeſtum* correptè dicimus; *proferre* autem & *profligare* & *proficere* productè. Cur igitur ea littera, quam Cicero productionis cauſam facere obſervavit, non in omnibus conſimilibus eandem vim aut rationis aut ſuavitatis tenet; ſed aliam vocem produci facit, aliam corripi? neque verò, *con*, particula tum ſolùm producitur, quum ea littera, de qua Cicero dicit, inſequitur. nam & Cato & Salluſtius, *fœnoribus*, inquiunt, *coopertus eſt*. Prætereà *coligatus* & *conexus* productè dicuntur. ſed tamen videri poteſt in iis, quæ poſui, ob eam cauſam particula hæc produci, quoniam eliditur ex eâ *n* littera. nam detrimentum litteræ productione ſyllabæ compenſatur. quod quidem etiam in eo ſervatur quod eſt, *cogo*. neque repugnat quod, *coëgi*, correptè dicimus; non enim ſalva συναιρέσει dicitur à verbo, quod eſt, *cogo*.

CAP. XVIII.

Quòd Phædon Socraticus ſervus fuit, quodque item alii compluſculi ſervitutem ſervierunt.

PHædon Elidenſis ex cohorte illa Socratica fuit: Socratique & Platoni per fuit familiaris. ejus nomine Plato illum librum divinum de immortalitate animæ dedit. Is Phædon ſervus fuit forma atque ingenio liberali, & ut quidam ſcripſerunt, à lenone domino puer ad merendum coactus. Eum Cebes Socraticus hortante Socrate emiſſe dicitur, habuiſſeque in philoſophiæ diſciplinis. atque is poſtea philoſophus illuſtris fuit; ſermoneſque ejus de Socrate admodum elegantes leguntur.

Alii

sit quoque non pauci servi fuerunt qui pòst philosophi fin extiterunt. ex quibus ille Menippus fuit, cujus libros M. Varro in Satiris æmulatus est, quas alii cynicas, ipse appellat Menippeas. Sed & Theophrasti Peripatetici servus Pompylus, & Zenonis Stoici servus, qui Perseus vocatus est, & Epicuri, cui nomen Mys fuit, philosophi non incelebres vixerunt. Diogenes etiam Cynicus servitutem servivit: sed is ex libertate in servitutem venum ierat; quem quum emere vellet Xeniades Corinthius, & quid is artificii novisset percunctatus; Novi, inquit Diogenes, hominibus liberis imperare. tum Xeniades responsum ejus demiratus emit & manumisit; filiosque suos ei tradens, Accipe, inquit, liberos meos, quibus imperes. De Epicteto autem philosopho nobili, quòd is quoque servus fuit, recentior est memoria, quàm ut scribi quasi oblitteratum debuerit. Ejus Epicteti etiam de se scripti duo versus feruntur: ex quibus latenter intelligas non omnes omnimodis diis exosos esse, qui in hac vita cum æruminarum varietate luctantur: sed esse arcanas causas, ad quas paucorum potuit pervenire curiositas.

Δοῦλος Ἐπίκτητος γενόμην, καὶ σάρκινος πηρὸς,
Καὶ πενίην ἴσος, καὶ φίλος ἀθανάτοις.

CAP. XIX.

Rescire *verbum quid sit, & quam habeat veram atque propriam significationem.*

VErbum *rescire*, observavimus vim habere propriam quandam, non ex communi significatione cæterorum verborum, quibus eadem præpositio, *re*, imponitur, neque ut, *rescribere, relegere, restituere*, dicimus; itidem, *rescire*. nam qui factum aliquod occultius aut inopinatum insperatumque cognoscit, is dicitur proprie *rescire*. cur autem in hoc uno verbo, *re*, particula hujus sententiæ

tiæ vim habeat, equidem adhuc quæro. aliter enim dictum esse, *rescivi*, aut *rescire*, apud eos, qui diligenter loquuti sunt, nondum invenimus, quàm super his rebus, quæ aut occulto consilio latuerint, aut contra spem opinionemve usu venerint. Quanquam ipsum *scire* de omnibus communiter rebus dicatur vel adversis vel prosperis vel exspectatis. Nævius in Triphallo ita scripsit:

Si unquam quicquam filium resciverō
Argentum amoris causa sumpse mutuum:
Extemplo illo te ducam, ubi non despuas.

Claudius Quadrigarius in primo annali: *Ea Lucani ubi resciverunt, sibi per fallacias verba data esse.* Idem Quadrigarius in eodem libro in re tristi & inopinata verbo isto ita utitur: *Id ubi resciverant propinqui obsidum, quos Pontio traditos supra demonstravimus, eorum parentes cum propinquis capillo passo in viam provolarunt.* M. Cato in quarto Originum: *Deinde Dictator jubet postridie magistrum equitum arcessi. Mittam te, si vis, cum equitibus. Serò est, inquit magister equitum: jam resciverē.*

CAP. XX.

Quæ vulgò dicuntur vivaria, *id vocabulum veteres non dixisse: & quid pro eo P. Scipio in oratione ad populum, quid postea M. Varro in libris de re rustica dixerit usurpatum.*

VIvaria, quæ nunc dicuntur sæptà quædam loca, in quibus feræ vivæ pascuntur, M. Varro in libro de re rustica tertio dicit *leporaria* appellari. Verba Varronis subjeci: *Villatica pastionis genera sunt tria, ornithones, leporaria, piscina. nunc ornithones dico omnium alitum, quæ intra parietes villæ solent pasci. Leporaria te accipere volo, non ea quæ tritavi nostri dicebant, ubi solū lepores sint: sed omnia sæpta afficta ædificia villæ quæ sunt,*

&

& habent inclusa animalia quæ pascuntur. is item infrà in eodem libro ita scribit: *Quum emisti fundum Tusculanum à M. Pisone, in leporario apri fuere multi. Vivaria* quæ nunc vulgus dicit, sunt quos παραδείσους Græci appellant: quæ autem *leporaria* Varro dicit, haud usquam memini apud vetustiores scriptum: sed quòd apud Scipionem omnium ætatis suæ purissimè loquutum legimus *roboraria*; aliquot Romæ doctos viros dicere audivi id significare, quod nos *vivaria* dicimus: appellataque esse à tabulis roboreis, quibus sæpta essent: quod genus sæptorum vidimus in Italia locis plerisque. Verba ex oratione ejus contra Claudium Asellum quinta hæc sunt: *Ubi agros optimè cultos & villas expolitissimas vidisset, in his regionibus excelsissimo locorum murum statuere ajebat: inde corrigere viam, aliis per vineas medias, aliis per roboretum atque piscinam, aliis per villam.* Lacum verò & stagna, quæ piscibus vivis coërcentur clausa, suo atque proprio nomine *piscinas* nominaverunt. *Apiaria* quoque vulgus dicit loca, in quibus siti sint alvei apum: sed neminem eorum fermè, qui incorruptè loquuti sunt, aut scripsisse memini aut dixisse. Marcus autem Varro de re rustica tertio, μελισσῶνας, inquit, *ita facere oportet, quæ quidam mellaria appellant.* sed hoc verbum, quo Varro usus est, Græcum est: nam μελισσῶνες ita dicuntur, ut ἀμπελῶνες & ἀνθρωνες.

CAP. XXI.

Super eo sidere, quod Græci ἄμαξαν, nos septemtriones *vocamus: ac de utriusque vocabuli ratione & origine.*

AB Ægina in Piræum complusculi earundem disciplinarum sectatores Græci Romanique homines eadem in navi tramittebamus. nox fuit, & clemens mare, & anni æstas, cælumque liquidè serenum. sedebamus ergo in puppi simul universi, & lucentia sidera considerabamus

siderabamus. tum quispiam ex iis, qui eodem in numero Græcas res eruditi erant, quid ἅμαξα esset, quid ἄρκτος, quid βοώτης, & quænam major ἄρκτος, & quæ minor, cur ita appellata, & quam in partem procedentis noctis spatio moverentur, & quamobrem Homerus solam eam non occidere dicat, quum & quædam aliæ non occidant; scitè ista omnia ac peritè disserebat. Hic ego ad nostros juvenes convertor, &, Quid, inquam, vos opici dicitis mihi? quare quod ἅμαξαν Græci vocant, nos *septemtriones* vocamus? non enim satis est, quod septem stellas videmus; sed quid hoc totum, quod *septemtriones* dicimus, significet, scire, inquam, id prolixius volo. Tum quispiam ex iis, qui se ad litteras memoriasque veteres dediderant, Vulgus, inquit, grammaticorum *septemtriones* à solo numero stellarum dictum putat; *triones* enim per sese nihil significare ajunt; sed vocabuli esse supplementum: sicut in eo quod *quinquatrus* dicimus, quod quinque ab idibus dierum numerus sit; *atrus* nihil significet: sed ego quidem cum L. Ælio & M. Varrone sentio, qui *triones* rustico certo vocabulo boves appellatos scribunt, quasi quosdam *terriones*, hoc est, arandæ colendæque terræ idoneos; itaque hoc sidus, quod à figura posituraque ipsa, quia simile plaustri videtur, antiqui Græcorum ἅμαξαν dixerunt, nostri quoque veteres à bobus junctis *septemtriones* appellarunt, id est, à septem stellis, ex quibus quasi juncti *triones* figurantur. præter hanc, inquit, opinionem id quoque Varro addit, dubitare sese, an propterea magis hæ septem stellæ *triones* appellatæ sint, quia ita sunt sitæ, ut ternæ stellæ proximæ quæque inter sese faciant trigona, id est, triquetras figuras. Ex his duabus rationibus, quas ille dixit, quod posterius est, subtilius elegantiusque visum est intuentibus enim nobis in illud, ita propemodum res erat, ut ea forma esse triquetra videretur.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XXII.

De vento Japyge, deque aliorum ventorum vocabulis regionibusque, accepta è Favorini sermonibus.

APud mensam Favorini in convivio familiari legi solitum erat aut vetus carmen melici poëtæ, aut historia partim Græcæ linguæ, aliàs Latinæ. Legebatur ergo tunc ibi in carmine Latino *Japyx* ventus. quæsitum est, quis hic ventus, & quibus ex locis spiraret, & quæ tam infrequentis vocabuli ratio esset: atque etiam petebamus, ut super cæterorum nominibus regionibusque *ipse nos* docere vellet, quia vulgo neque de appellationibus eorum, neque de finibus, neque de numero conveniret. Tum Favorinus ita fabulatus est: Satis, inquit, notum est, limites regionesque esse cœli quatuor, *exortum*, *occasum*, *meridiem*, *septemtrionem*: *exortus* & *occasus* mobilia & varia sunt: *meridies septemtrionesque* statu perpetuo stant & manent. oritur enim sol non indidem semper; sed aut *æquinoctialis oriens* dicitur, quum in circulo currit, qui appellatur ἰσονύκτιος, aut ἰσημερινός; aut *solstitialis*, aut *brumalis*, quæ sunt θερειαὶ τροπαὶ καὶ χειμερινή. item cadit sol non in eundem semper locum. fit enim similiter *occasus* ejus aut *æquinoctialis*, aut *solstitialis*, aut *brumalis*. qui ventus igitur ab oriente vemo, id est, æquinoctiali venit, nominatur *Eurus*, ficto vocabulo, ut isti ἐτυμολογικοὶ ajunt ἀπὸ τῆς εὐρύης. is alio quoque a Græcis nomine εὐλιώτης, à Romanis nauticis *Subsolanus* cognominatur. sed qui ab æstiva & solstitiali orientis meta venit, Latinè *Aquilo*, *Boreas* Græcè dicitur: eumque propterea quidam dicunt ab Homero αἰθρηγενέτην appellatum. Boream autem putant dictum ἀπὸ τῆς βοῆς; quoniam sit violenti flatus & sonori. tertium ventum, qui ab oriente hiberno spirat, *Vulturnum* Romani vocant. eum

plerique Græci mixto nomine, quod inter *Notum* & *Eurum* sit, *Φοινικίαν* appellant. Hi sunt igitur tres venti orientales, *Aquilo*, *Vulturnus*, *Eurus*, quorum medius *Eurus* est. his oppositi & contrarii sunt alii tres occidui; *Caurus*, quem solent Græci *ἀργέστην* vocare; is adversus Aquilonem flat: item alter *Favonius*, qui Græcè vocatur *ζέφυρος*; is adversus *Eurum* flat: tertius Africus, qui Græce vocatur *λίψ*; is adversus *Vulturnum* flat. ex duæ regiones cœli *orientis occidentisque* inter sese adversæ sex habere ventos videntur. meridies autem, quoniam certo atque fixo limite est, unum meridiem ventum habet: is Latinè *Auster*, Græcè *νότος* nominatur, quoniam est nebulosus atque humectus: *νότος* enim Græcè *humor* nominatur. *Septemtriones* autem habent ob eandem causam unum. is objectus directusque in Austrum, Latinè *Septemtrionarius*, Græce *ἀρκτικίας* appellatus. ex his octo ventis alii quatuor detrahunt ventos; atque id facere se dicunt Homero auctore qui solos quatuor ventos noverit, *Eurum*, *Austrum*, *Aquilonem*, *Favonium*, versus Homeri sunt:

Σιρίῳ δ' εὔρῳ τ' ἔπεσον, ζεφύρῳτε δυσκίῳ τε,
Καὶ βορέῃ αἰθριογενέϊ μέγα κῦμα κυλίνδων.

à quatuor cœli partibus, quas quasi primas nominavimus, oriente scilicet atque occidente latioribus atque simplicibus, non tripertitis. Partim autem sunt, qui pro octo duodecim faciunt: inter hos quatuor, in media loca inferentes, cum meridie septemtriones: eadem ratione, qua secundi quatuor interiti sunt inter primores duos apud orientem occidentemque. Sunt porrò alia quædam nomina quasi peculiarium ventorum, quæ incolæ in suis quisque regionibus fecerunt, aut locorum vocabulis in quibus colunt, aut ex aliqua causa, quæ ad faciendum vocabulum acciderat. nostri namque Galli ventum ex sua terra flantem, quem sævissimum patiuntur, *Circium* appellant, à turbine, opinor, ejus ac

vertigi-

vertigine. Japygiæ ipsius ore proficiscentem quasi finibus Apuli eodem, quo ipsi sunt, nomine Japygem dicunt. eum esse propemodum *Caurum* existimo: nam est occidentalis; & videtur adversus *Eurum* flare. itaque Virgilius Cleopatram è nauali prœlio in Ægyptum fugientem vento Japyge ferri ait. Equum quoque Apulum, eodem quo ventum vocabulo, *Japygem* appellavit. est etiam ventus nomine *Cecias*, quem Aristoteles ita flare dicit, ut nubes non procul propellat, sed ut ad sese vocet, ex quo versum istum proverbialem factum ait:

—— καὶ
ἐφ' ἑαυτὸν ἕλκων ὡς ὁ Καικίας νέφη.

Præter hos autem, quos dixi, sunt alii plurifariam ventii commentitii suæ quisque regionis indigenæ; ut est Horatianus quoque ille *Atabulus*, quos ipse quoque exsecuturus fui; addidissemque eos, qui *Etesiæ* & *Prodromi* appellantur, qui certo tempore anni, quum canis oritur, ex alia atque alia parte cœli spirant; rationesque omnium vocabulorum, quid plus paulò adbibi, effudissem, nisi multa jam prorsus omnibus vobis reticentibus verba fecissem, quasi fieret à me ἐπίδειξις ἐπιδεικτική. in convivio autem frequenti loqui solum unum neque honestum est, inquit, neque commodum. Hæc nobis Favorinus in eo, quo dixi, tempore apud mensam suam summa cum elegantia verborum, totiusque sermonis comitate atque gratia denarravit. Sed quod ait ventum, qui ex terra Gallia flaret, *Circium* appellari; M. Cato tertio libro Originum eum ventum *Cercium* dicit, non *Circium*. nam quum de Hispanis scriberet, qui citrà Hiberum colunt, verba hæc posuit: *Sunt in his regionibus ferrariæ, argenti fodinæ pulcherrimæ, mons ex sale mero magnus: quantum demäi, tantum adcrescit. ventus Cercius, quum loquare, buccam implet: armatum hominem, plaustrum onerarium percellit.* Quod suprà autem

dixi, etesias ex alia atque alia cœli parte flare, haud scio an sequutus opinionem multorum temerè dixerim. P. Nigidii in secundo librorum, quos de vento composuit, verba hæc sunt: *Etesia & Austri anniversarii secundo Sole flant.* considerandum igitur est quid sit *secundo Sole.*

CAP. XXIII.

Consultatio dijudicatioque locorum facta ex comœdia Menandri & Cæcilii, quæ Plocium *inscripta est.*

COmœdias lectitamus nostrorum poëtarum sumtas ac versas de Græcis, Menandro ac Posidio aut Apollodoro aut Alexide & quibusdam item aliis comicis. atqui quum legimus eas, nihil sane displicent, quin lepidè quoque & venustè scriptæ videantur, prorsus ut melius posse fieri nihil censeas. at enim si conferas & componas Græca ipsa, unde illa venerunt, ac singula consideratè atque aptè junctis & alternis lectionibus committas, oppidò quàm jacere atque sordere incipiunt, quæ Latina sunt; ita Græcarum, quas æmulari nequiverunt; facetiis atque luminibus obsolescunt. Nuper adeo usus hujus rei nobis venit. Cæcilii Plocium legebamus: haudquaquam mihi & qui aderant displicebat. Libitum est Menandri quoque Plocium legere, à quo istam comœdiam verterat. sed enim postquam in manus Menander venit, à principio statim, di boni! quantum stupere atque frigere, quantumque mutare à Menandro Cæcilius visus est? Diomedis hercle arma & Glauci non dispari magis pretio existimata sunt. accesserat dehinc lectio ad eum locum, in quo maritus senex super uxore divite atque deformi querebatur, quod ancillam suam, non inscito puellam ministerio, & facie non inliberali, coactus erat venundare suspectam uxori quasi pellicem; nihil dicam ego quantum differat versus utriusque eximius;

mus: sit satis aliis ad judicium faciendum exponi. Menander sic:

Ἐπ' ἀμφοτέροις οἴ' ὑπάληθ' ἡ μέλλῃ καθευδήσειν
Κατεργάσασθαι μέγα καὶ θεοῖσόητον ἔργον
Ἐκ τῆς οἰκίας ἐξέβαλε μ' ἢ λυπεῖσαι, ἵν' βάλητε.
Ἵν' ὑπολείπωσι πάντες εἰς τὸ Κρεωβύλης πρόσωπον.
Ἡ γ' ἄγνως· οὐχέ με γυνὴ δέσποινα,
Καὶ ἢ ὄψιν οὐ ἐκτήσατ' ὄν· ἐν ταῖς ἡμέραις
Τί τὸ λεγόμενόν ἐστι δὴ τοῦτ' ἀπατᾶν βάλανεῖον.
Τὴν νύκτα ἢ πολλῶν κακῶν ἀρχηγὸν
Οἴμοι Κρεωβύλην λαβεῖν ἐμέ, καὶ δέκα τάλαντα;
Γυναικὸς ἴσα πηχέως. εἶτ' ἐστὶ τὸ φρέναγμα
Εἶτως ἀνυπόπτου. Δία τ' ὀλύμπιον,
Καὶ Ἀθηνᾶν, ἐδαμῶς παιδισκάριον, θεραπαίνην ἦ
Ἄγχι τοίχου. ἀπαγόμαι δέ πως ἢ ἀφ' ἑαυτοῦ μόνου.

Cæcilius autem sic:

SEN. *Is demum miser est, qui erumnam suam nequit*
Occultare. MA. *Ferè ita me uxor forma & factis facit.*
Si taceam; tamen indicium est. quæ, nisi dotem, omnia
Quæ volis, habet; qui sapit, de me discet. qui, quasi
Ad belles captus, liberè servio, salva urbe atque arce.
Quæ mihi quidquid placet: eo privatu' vin' me servatum?
Dum ejus mortem inbio, egomet vivo mortuus
Inter vivos. ea me, clam se, cum mea ancilla ait
Consuetum. id me arguit. ita plorando, orando,
Instando atque objurgando me obtudit, uti eam
Venumdarem. nunc credo inter suas æquales
Et cognatas sermonem serit: Quæ vostrum fuit
Integra statula, quæ hoc itidem a viro
Impetrarit suo, quod ego anus modo
Effeci, pellice ut meum privarem virum?
Hæc erunt concilia hodie. differor sermone miser.

Præter venustatem autem rerum atque verborum in duobus libris nequaquam parem, in hoc equidem soleo primum attendere; quòd quæ Menander præclarè &

appositè & facetè scripsit, ea Cæcilius nequaquam potuit, ne quidem conatus est, enarrare; sed quasi minimè probanda prætermisit; & alia nescio quæ mimica inculcavit, & illud Menandri de vita hominum media sumtum simplex & verum & delectabile, nescio quo pacto, omisit. idem enim ille marinus senex, cum altero sene vicino colloquens, & uxoris locupletis superbiam deprecans, hæc ait:

Ἔχω δ' ὀδύνημον, λαμβάνω σὺν εὐτυχίᾳ ἐγώ.
Τὴν γὰρ κυρίαν ἡ οἰκίας καὶ τῶν ἀγρῶν,
Καὶ πάντων αὐτὴ ἐστὶν ἐγκρατὴς ἀφ' ὅλων χαλκωμάτων
Χαλκιδικῶν. ἅπασι δ' ἀρχαῖα ἐστὶν ἐν ἐμοὶ μόνῳ,
Τί ᾧ, πολὺ μᾶλλον γυναικί, πρᾶγμα ἄμαχον λέγεις,
Εὖ οἶδα.

Cæcilius verò hoc in loco ridiculus magis quam personæ isti, quam tractabat, aptus atque conveniens videri maluit. sic enim hæc corrupit:

SE. *Sed tua morosane uxor quaso est?* MA. *Quam? rogas?*
SE. *Quæ tandem:* MA. *Tædet mentionis, quæ mihi, Ubi domum adveni ac sedi, extemplo savium Dat jejuna anima.* SE. *Nihil peccat de savio. Ut devoræ volt quod foris peraverit.*

Quid de illo quoque loco in utraque comœdia posito existimari debeat manifestum est. cujus loci hæc fermè sententia: Filia hominis pauperis in pervigilio viciata est. ea res clam patre fuit: & habebatur pro virgine. ex eo vitio gravida mensibus exactis parturit. servus bonæ frugi, quum pro foribus domus staret, & propinquare partum herili filiæ, atque omnino vitium esse oblatum ignoraret, gemitum & ploratum audit puellæ in puerperio enitentis: timet, insciturr, suspicatur, miseretur, dolet. hi omnes motus ejus, affectionesque animi, in Græca quidem comœdia mirabiliter acres & illustres: apud Cæcilium autem pigra hæc omnia, & à rerum dignitate

gitate atque gratia vacua sunt. Post, ubi idem servus percunctando quod acciderat repperit, has apud Menandrum voces facit:

Εἰ τῷ πανοδυσσῶν ὄντως ὢν πένης γαμεῖ,
Καὶ παιδοποιεῖ. ὡς ἀλόγιστος ἦν ἀνήρ.
Ὃς μήτε φυλακὴν ἢ ἀναγκαίων ἔχει,
Εἰ μὴν ἀνάπτυξιν εἰς τὰ κοινὰ ἢ βίον
Ἐπιμελείας δεόμενον τῆς χρήσεως,
Ἀλλ' ἐν ἀναπεπτυγμένῳ δὲ παλαιστρίτῃ βίῳ
Χλιανθρωπεῖ, ζητῶν μὲν, ἀνιαρὸν δ' ἔχων τὸ μέρος
Ἀπόντων ἀγαθῶν δ' ἀπολαῦσαι.
Τὸν γὰρ ἴσως ἀλογεῖν, ἀπαιδίαν νομίζω.

Ad horum autem sinceritatem veritatemque verborum an adspiraverit Cæcilius consideremus. versus sunt hi Cæcilii trunca quædam ex Menandro dicentis, & confarcinantis verba tragici tumoris:

—— *Is demum infortunatus est homo*
Pauper, qui educit in egestate liberos:
Fortuna & res est ut continuo pareat.
Nam opulento famam facilè occultat factio.

Itaque, ut suprà dixi, quum hæc Cæcilii verba seorsum lego, neutiquam videntur ingrata ignavaque: quum autem Græca comparo & contendo, non puto Cæcilium sequi debuisse quod assequi nequiret.

CAP. XXIV.

De veteri parsimonia, deque antiquis legibus sumptuariis.

PArsimonia apud veteres Romanos & victus atque cœnarum tenuitas non domestica solum observatione ac disciplina, sed publica quoque animadversione, legumque complurium sanctionibus, custodita est. Legi adeò nuper in Capitonis Atei conjectaneis senatus decretum vetus C. Fannio & M. Valerio Messala Coss. factum; in quo jubentur principes civitatis, qui ludis

Digitized by Google

Megalensibus antiquo ritu mutitarent, id est, mutua inter sese dominia agitarent, jurare apud Consules verbis conceptis, non amplius in singulas cœnas sumtus esse facturos, quàm centenos vicenosque æris, præter olus & far & vinum; neque vino alienigena, sed patrio, usuros; neque argenti in convivio plus pondo, quàm libras centum illaturos. Sed post id senatusconsultum lex Fannia lata est, quæ ludis Romanis, item ludis plebejis & Saturnalibus, & aliis quibusdam diebus, in singulos dies centenos æris insumi concessit, decemque aliis diebus in singulis mensibus tricenos; cæteris autem omnibus diebus denos. hanc Lucilius poëta legem signat, quum dicit:

—— Fanni centussisque misellos.

in quo erraverunt quidam commentariorum in Lucilium scriptores, quòd putaverunt Fannia lege perpetuos in omne dierum genus centenos æris statutos. centum enim æris Fannius constituit, sicuti suprà dixi, festis quibusdam diebus, eosque ipsos dies nominavit, aliorum autem dierum omnium in singulos dies sumtus inclusit intra æris aliàs tricenos, aliàs denos. Lex deinde Licinia rogata est; quæ quum certis diebus, sicuti Fannia, centenos æris impendi permisisset, nuptiis ducenos indulsit; cæterisque diebus statuit æris tricenos; quùm & carnis aridæ & salsamenti certa pondera in singulos dies constituerit: si quicquam esset natum è terra, vite, arbore; promiscè atque indefinitè largita est. Hujus legis Lævius poëta meminit in Erotopægniis. Verba Lævii hæc sunt, quibus significat hœdum, qui ad epulas fuit allatus, dimissum, cœnamque ita, ut lex Licinia sanxisset, pomis oleribusque instructam.

Lex Licinia, inquit, *introducitur:*
Lux liquida hœdo redditur.

Lucilius quoque legis istius meminit in his verbis: *Legem vitemus Licini.* Postea L. Sulla dictator, quum legibus

gibus istis situ atque senio obliteratis plerique in patrimoniis amplis helluarentur, & familiam pecuniamque suam prandiorum gurgitibus proluissent, legem ad populum tulit, quæ cautum est ut kalendis, idibus, nonisque, diebus eorum, & feriis quibusdam sollemnibus sestertios trigenos in cœnam insumere jus potestasque esset; ceteris vero aliis diebus omnibus non amplius ternos. Præter has leges Æmiliam quoque legem invenimus; qua lege non sumtus cœnarum, sed ciborum genus & modus præfinitus est. Lex deinde Antia præter sumtum æris id etiam sanxit, ut, qui magistratus esset, magistratumve capturus esset, ne quò ad cœnam, nisi ad certas personas, itaret. Postremò lex Iulia ad populum pervenit Cæsare Augusto imperante: qua profestis quidem diebus ducenti finiuntur; kalendis, idibus, nonis, & aliis quibusdam festivis trecenti; nuptiis autem & repotiis H S. mille. Esse etiam dicit Capito Ateius edictum, Divine Augusti, an Tiberii Cæsaris, non satis commemini: quo edicto per dierum varias sollemnitates à trecentis H S. adusque duo milia sumtus cœnarum propagatus est; ut his saltem finibus luxuriæ efferveſcentis æstus coërceretur.

CAP. XXV.

Quid Græci ἀναλογίαν, quid contrà ἀνωμαλίαν vocent.

IN Latino sermone, sicut in Græco, alii *ἀναλογίαν* sequendam putaverunt, alii *ἀνωμαλίαν*. Ἀναλογία est similium similis declinatio, quam quidem Latinè proportionem vocant. Ἀνωμαλία est inæqualitas declinationum consuetudinem sequens. Duo autem Græci Grammatici illustres Aristarchus & Crates summa ope, ille Ἀναλογίαν, hic *ἀνωμαλίαν* defensitavit. M. Varronis ad Ciceronem de lingua Latina liber octavus nullam esse observationem similium docet, inque omnibus pæ-

nè verbis consuetudinem dominari ostendit. *Sicuti quum dicimus*, inquit, *lupus lupi, probus probi, & lepus leporis: item paro paravi, lavo lavi, pungo pupugi, tundo tutudi, & pingo pinxi. quumque*, inquit, *à cœno & prandeo & poto, & cœnatus sum, & pransus sum, & potus sum dicamus: & ab adstringor tamen & extergeor & lavor, adstrinxi & extersi & lavi dicimus. item quum dicamus ab Osco, Tusco, Græco; Oscè, Tuscè, Græcè: à Gallo tamen & à Mauro Gallicè & Mauricè dicimus. item à probus probè, à doctus doctè, sed à rarus non dicitur rarè, sed alii rarò dixunt, alii raretter.* Idem M. Varro in eodem libro. *Sentior*, inquit, *nemo dicit, & id per se nihil est: assentior tamen fere omnes dicunt. Si senex unus assentio in senatu dicebat: & eum postea multi secuti neque tamen vincere consuetudinem potuerunt.* sed idem Varro in aliis libris, multa pro ἀναλογία tuenda scripsit. Sunt igitur hi tamquam loci quidam communes contra ἀναλογίαν dicere, & item rursus pro ἀναλογία.

CAP. XXVI.

Sermones M. Frontonis & Favorini philosophi de generibus colorum, vocabulisque eorum Græcis & Latinis: atque inibi color spadix cujusmodi sit.

FAvorinus philosophus, quum ad M. Frontonem consularem pedibus ægrum viseret, voluit me quoque ad eum secum ire. ac deinde, quum ibi apud Frontonem plerisque viris doctis præsentibus sermones de coloribus vocabulisque eorum agitarentur, quod multiplex colorum facies, appellationes autem incertæ & exiguæ forent: Plura sunt, inquit Favorinus, in sensibus oculorum, quàm in verbis vocibusque colorum discrimina. nam, ut alias eorum concinnitates omittamus, simplices isti & rufi & virides colores singula quidem vocabula, multas autem species differentes habent. Atque eam vocum inopiam in lingua magis Latina video, quam

in

in Græca. quippe qui rufus color, à rubore quidem appellatus est: sed quum aliter rubeat ignis, aliter sanguis, aliter ostrum, aliter crocum; has singulas rufi varietates Latina oratio singulis propriisque vocabulis non demonstrat, omniaque ista significat una ruboris appellatione, quum tamen ex ipsis rebus vocabula colorum mutuetur, & igneum aliquid dicit & flammeum & sanguineum & croceum & ostrinum & aureum. Rufus enim color & ruber nihil à colore rufi differunt: neque proprietates ejus omnes declarant, ξανθὸς autem & ἐρυθρὸς & πυῤῥὸς & φοινικοῦς habere quasdam distantias coloris rufi videntur vel angentes eum, vel remittentes, vel mista quadam specie temperantes. Tum Fronto ad Favorinum; Non inficias, inquit, imus, quin lingua Græca, quam tu videre legisse, prolixior fusiorque sit, quàm nostra. sed in iis tamen coloribus, quibus modò dixisti, denominandis, non proinde inopes sumus, ut tibi videmur. non enim hæc sunt sola vocabula rufum colorem demonstrantia, quæ tu modò dixisti, *russus* & *ruber*; sed alia quoque habemus plura, quàm quæ producta abste Græca sunt: fulvus enim & flavus & rubidus & phœniceus & rutilus & luteus & spadix appellationes sunt rufi coloris, aut acuentes eum quasi incendentes, aut cum colore viridi miscentes, aut nigro infuscantes, aut virenti sensim albo illuminantes. nam phœniceus, quem tu Græce φοινικοῦν dixisti, noster est, & rutilus, & spadix phœniceis συμφυὴς, qui factus Græcè noster est. exuberantiam spleadoremque significat ruboris; quales sunt fructus palmæ arboris non admodum sole incocti, unde spadicis & phœniceis nomen est. spadica enim Dorici vocant avulsum è palma racemum cum fructu. fulvus autem videtur de rufo atque viridi mixtus in aliis plus viridis, in aliis plus rufi habere: sicut poëta verborum diligentissimus, *fulvam aquilam* dicit & *jaspidem*, *fulvos galeros*,

galeros, *fulvum aurum*, *& arenam fulvam*, & *fulvum leonem*. ſic Q. Ennius in annalibus *ære fulvo* dixit. *flavus* contrà videtur ex viridi & rufo & albo concretus, ſic *flaventes comæ*, &, quod mirari quoſdam video, *frondes olearum* à Virgilio dicuntur *flavæ*. ſic multo antè Pacuvius *aquam flavam* dixit, & *flavum pulverem*. cujus verſus, quoniam ſunt jucundiſſimi, libens commemini:

Cedo tamen pedem lymphis flavis: flavum ut pulverem
Manibus iſdem, quibus Ulyßi ſæpè permulſi, ablucam
Laßitudinemque minuam manuum mollitudine.

Rubidus autem eſt rufus atrior & nigrore multo mixtus; *luteus* contrà rufus color eſt dilutior; unde ei quoque nomen eſſe factum videtur. Non ergo, inquit, mi Favorine, ſpecies rufi coloris plures apud Græcos, quàm apud nos nominantur. Sed ne viridis quidem color pluribus ab illis, quam à nobis vocabulis dicitur. neque non potuit Virgilius, colorem equi ſignificare viridem volens, cæruleum magis dicere equum quàm glaucum: ſed maluit verbo uti notiore Græco, quàm inuſitato Latino. Noſtris autem Latinis veteribus cæſia dicta eſt, quæ à Græcis γλαυκῶπις, ut Nigidius ait, de colore cæli, quaſi cælia. Poſtquam hæc Fronto dixit, tum Favorinus ſcientiam rerum uberem, verborumque ejus elegantiam exoſculatus, Abſque te, inquit, uno forſitan lingua profectò Græca longè anteiſſet: ſed tu, mi Fronto, quod in verſu Homerico eſt, id facis;

Καὶ νίκλω ἔπ' ἀφνείῃ ἀμφήκεσιν ἔθηκας.

Sed quum omnia libens audivi, quæ peritiſſimè dixiſti, tum maximè quòd varietatem flavi coloris enarraſti, feciſtique ut intelligerem verba illa ex annali quartodecimo Ennii amœniſſima, quæ minimè intelligebam;

Verrunt extemplò placidè mare marmore flavo,
Cæruleum ſpumat mare conferta rate pulſum.

non enim videbatur cæruleum mare cum marmore flavo convenire. Sed quum ſit ita ut dixiſti, flavus color viri-

di

& albo mixtus, pulcherrimè prorsus spumas virentis maris flavum marmor appellavit.

CAP. XXVII.

Quid T. Castricius existimaverit super Sallustii verbis & Demosthenis; quibus alter Philippum descripsit, alter Sertorium.

VErba sunt hæc gravia atque illustria de rege Philippo Demosthenis: ἰῶμεν δὲ αὐτὸν Φίλιππον, ἀφεὶς ὃν ὑμῖν ὁ ἀγὼν ὑπὲρ ἀρχῆς καὶ δυναστείας, τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον, τὴν κλεῖν κατεαγότα, τὴν χεῖρα, τὸ σκέλος πεπηρωμένον, πῶν ὅ, τι ἂν βουληθῇ μέρος ἡ τύχη τοῦ σώματος περιελέσθαι, τοῦτο ἀφειμένον, ὥστε τὸ λοιπὸν μὴ πρὸς ἡδονὴν καὶ δόξης ζῆν. Hæc æmulari volens Sallustius de Sertorio duce in historiis ita scripsit: *Magna gloria tribunus militum in Hispania T. Didio imperatore, magno usu, bello Marsico, paratu militum & armorum fuit: multaque tum ductu ejus curata, primo per ignobilitatem, deinde per invidiam scriptorum celata sunt: quæ enimvero facie sua ostentabat, aliquot adversis cicatricibus & effosso oculo. quo ille dehonestamento corporis maxime lætabatur: neque illis anxius, quia reliqua gloriosius retinebat.* De utriusque his verbis T. Castricius quum pensitaret, Nonne, inquit, ultra naturæ modum humanæ est dehonestamento corporis lætari? siquidem lætitia dicitur exsultatio quædam animi cum gaudio effervente rerum expetitarum. quanto illud sincerius & humanis magis rationibus conveniens? πῶν ὅ, τι ἂν βουληθῇ μέρος, ἡ τύχη τοῦ σώματος περιελέσθαι, τοῦτο ἀφειμένον. Quibus verbis, inquit, ostenditur Philippus non, ut Sertorius, corporis dehonestamento lætus, quod est, inquit, insolens & immodicum; sed, præ studio laudis & honoris, jacturarum damnorumque corporis contemptor, qui singulos artus suos fortunæ

tunæ producendos daret quæstu atque compendio gloriarum.

CAP. XXVIII.

Non esse compertum cui deo rem divinam fieri oporteat, quum terra movet.

QUænam esse causa videatur, quamobrem terræ tremores fiant, non modò his communibus hominum sensibus opinionibusque compertum non est, sed ne inter physicas quidem philosophias satis constitit, ventorumne vi accidant specus hiatusque terræ subeuntium, an aquarum subter in terrarum cavis undantium fluctibus pulsibusque, ita uti videntur existimasse antiquissimi Græcorum, qui Neptunum ἐννοσίγαιον καὶ σεισίχθονα appellaverunt; an cujus aliæ rei causa, alteriusve dei vi ac numine; nondum etiam, sicut diximus, pro certo creditum. propterea veteres Romani, quum in omnibus aliis vitæ officiis, tum in constituendis religionibus, atque in diis immortalibus animadvertendis, castissimi cautissimique, ubi terram moviisse senserant, nunciatumve erat, ferias ejus rei causa edicto imperabant; sed dei nomen, ita uti solet, cui servari ferias oporteret, statuere & edicere quiescebant; ne, alium pro alio nominando, falsa religione populum alligarent. eas ferias si quis polluisset, piaculoque ob hanc rem opus esset, hostiam, SI. DEO. SI. DEAE. immolabat. idque ita ex decreto pontificum observatum esse M. Varro dicit: quoniam & qua vi & per quem deorum dearumve terra tremeret incertum esset. sed de Lunæ motibus solisque defectibus, non minus in ejus rei causa reperienda sese exercuerunt. quippe M. Cato, vir in cognoscendis rebus multi studii, incerta tamen & incuriosa super ea re opinatus est. Verba Catonis ex Originum quarto hæc sunt: *Non libet scribere quod in tabulis apud*

apud pontificem maximum est, quotiens annona cara; quotiens Lunæ aut Solis lumini caligo aut quid obstiterit. usque adeo parvifecit rationes veras Solis & Lunæ deficientium vel scire vel dicere.

CAP. XXIX.

Apologus Æsopi Phrygis memoratu non inutilis.

Æsopus ille è Phrygia fabulator haud immeritò sapiens existimatus est; quum quæ utilia monitu sunt, non severè, non imperiosè præcepit & censuit, ut philosophis mos est, sed festivos delectabilesque apologos commentus, res salubriter ac prospicas animadversas, in mentes animosque hominum [illegible] dicendi quadam illecebra induit. velut hæc ejus fabula de aviculæ nidulo lepidè atque jucunde prænonet, spem fiduciamque rerum, quas efficere quis possit, haud inquam in alio, sed in semet ipso habendam. Avicula, inquit, est parva, nomen est cassita. habitat nidulaturque in segetibus, id ferme temporis, ut appetit messis, pullis jam jam plumantibus. Ea cassita in sementes fortè congesserat tempestiviores. propterea frumentis flavescentibus pulli etiam tunc involucres erant. Quum igitur ipsa iret cibum pullis quæsitum, monet eos, ut, siquid ibi rei novæ fieret diceretur ve, animadverterent; idque uti sibi, ubi rediisset, nunciarent. Dominus postea segetum illarum filium adolescentem vocat: & Videsne, inquit, hæc ematuruisse, & manus jam postulare? iccirco die crastini, ubi primùm diluculabit, fac amicos adeas, & roges veniant, operamque mutuam dent, & messem hanc nobis adjuvent. Hæc ubi ille dixit, discessit. atque, ubi rediit cassita, pulli trepiduli circumstrepere, orareque matrem ut statim jam properet, atque alium in locum sese adsportet: nam dominus, inquiunt, misit qui amicos rogaret, uti luce oriente veniant & metant.

Digitized by Google

mater jubet eos à metu otiosos esse. si enim dominus, inquit, messem ad amicos rejicit, crastino seges non metetur. neque necesse est, hodie uti vos auferam. die igitur postero mater in pabulum volat. dominus, quos rogaverat, operitur. sol fervit, & fit nihil: & amici nulli erant. tum ille rursùm ad filium, Amici isti, inquit, magnam partem cessatores sunt. quàm potius imus, & cognatos affinesque & vicinos nostros oramus, ut assint cras tempori ad metendum? itidem hoc pulli pavefacti matri nunciant. mater hortatur ut tum quoque sine metu ac sine cura sint: cognatos affinesque nullos fermè tam esse obsequibiles, ut ad laborem capessendum nihil contentur, & statim dicto obediant. vos modò, inquit, advertite, si modò quid denuò dicet[illegible] luce orta avis in pastum profecta est, cognati [illegible]es operam quam dare rogati sunt supersederunt. ad postremum igitur dominus filio, Valeant, inquit, amici cum propinquis. afferes prima luce falces duas, unam egomet mihi & tu tibi capies alteram; & frumentum nosmetipsi manibus nostris cras metemus. Id ubi ex pullis dixisse dominum mater audivit; Tempus, inquit, est cedendi & abeundi. fiet nunc dubio procul, quod futurum dixit. in ipso enim jam vertitur, cujus est res; non in alio, unde petitur. atque ita cassita nidum migravit. seges à domino demessa est. Hæc quidem est Æsopi fabula de amicorum & propinquorum levi plerumque & inani fiducia. sed quid aliud sanctiores libri philosophorum monent, quàm ut in nobis tantùm ipsis nitamur; alia autem omnia, quæ extra nos, extraque nostrum animum sunt, neque pro nostris neque pro nobis ducamus. Hunc Æsopi apologum Q. Ennius in satiris scitè admodum & venustè versibus quadratis composuit: quorum duo postremi isti sunt, quos habere cordi & memoriæ operæ pretium esse herclè puto.

Hoc

Hæc erit tibi argumentum ſemper in promtu ſitum;
Néquid exſpectes amicos, quod tute agere poſſies.

CAP. XXX.

Quid obſervatum ſit in undarum motibus, qui in mari alio atque alio modo ſiunt; Auſtris flantibus Aquilonibuſque.

HOc ſæpenumero in undarum motu obſervatum eſt, quas Aquilones venti, quique ex eadem cœli regione aër fluit, quaſve faciunt in mari Auſtri atque Africi. nam fluctus qui flante Aquilone maximi & crebriſſimi excitantur, ſimul ac ventus poſuit, ſternuntur & conflaccéſcunt; & mox fluctus eſſe deſinunt. at non idem fit flante Auſtro vel Africo: quibus jam nihil ſpirantibus undæ tamen factæ diutius tument, & à vento quidem jamdudum tranquillæ ſunt; ſed mare eſt etiam atque etiam undabundum. Ejus rei cauſa eſſe conjectatur, quòd venti à ſeptemtrionibus ex altiore cæli parte in mare incidentes deorſum in aquarum profunda quaſi præcipites deferuntur, undaſque faciunt non prorſus impulſas, ſed vi intus commotas, quæ tantiſper erutæ volvuntur, dum illius infuſi deſuper ſpiritus vis manet. Auſtri verò & Africi ad meridianum orbis circulum atque ad partem axis infimam depreſſi, inferiores & humiles, per ſuprema æquoris euntes protrudunt magis fluctus quàm erumpunt: & idcirco non deſuper læſæ, ſed propulſæ in adverſum aquæ etiam deſiſtente flatu retinent aliquantiſper de priſtino pulſu impetum. id autem ipſum, quod dicimus, ex illis quoque Homericis verſibus, ſi quis non incuriosè legat, adminiculari poteſt. nam de Auſtri flatibus ita ſcripſit;

Εὖρός τε νότος τε κλυδώνια εἰς ἑλὸν ἄγῃσι.

Contrà autem de Borea, quem Aquilonem appellamus, alio dicit modo;

Καὶ βορέης ἀναΐξας μέγα κῦμα κυλίνδων·

ab Aquilonibus enim, qui alti supernique sunt, fluctus excitatos quasi per prona volvi dicit: ab Austris autem iis, qui humiliores sunt, majore vi quadam propelli rursum atque subjici. id enim significat verbum λάσιον ἐθεῖ; sicut in alio loco λάσιον ἄνω ἐθεῖ. Id quoque à peritissimis rerum philosophis observatum est, Austris spirantibus mare fieri glaucum & cæruleum, Aquilonibus obscurius atriusque: cujus rei causam, quum Aristotelis libros problematum percerpsimus, notavi. *Cur Austro spirante mare caeruleum fiat; Aquilone obscurius atriusque? An propterea quòd Aquilo minus mare perturbat; omne autem, quod tranquillius est, atrum esse videtur?*

LIBER TERTIUS.

CAPUT I.

Quæsitum ac tractatum, quam ob causam Sallustium avaritiam dixerit non animum modo virilem, sed corpus quoque ipsum effeminare.

Heme jam discedente apud balneas Sitias in area sub calido sole cum Favorino philosopho ambulabamus: atque ibi inter ambulandum legebatur Catilina Sallustii, quem in manu amici conspectum legi jusserat. quumque hæc verba ex eo libro lecta essent; *Avaritia pecuniæ studium habet, quam nemo sapiens concupivit. ea quasi venenis malis imbuta corpus animumque virilem effeminat: semper infinita & insatiabilis est: neque copia neque inopia minuitur.* Tum Favorinus me adspiciens, Quo, inquit, pacto corpus hominis avaritia effeminat? quid enim istuc sit quod animum virilem ab ea effeminari dixit, videor ferme assequi. sed, quonam modo corpus quoque hominis effeminet, nondum repperio. Et ego, inquam, longè

Digitized by Google

longè jamdiu in eo ipso quærendo fui, ac, nisi tu occupasses, ultro te hoc rogassem. Vix ego hæc dixeram cunctabundus; atque inibi quispiam de sectatoribus Favorini, qui videbatur esse in litteris veterator, Valerium, inquit, Probum audivi hoc dicere; usum esse Sallustium circumloquutione quadam poëtica, &, quum dicere vellet hominem avaritia corrumpi, corpus & animum dixisse, quæ duæ res hominem demonstrarent: namque homo ex anima & corpore est. Nunquam, inquit Favorinus, quod equidem scio, tam importuna tamque audaci argutia fuit noster Probus, ut Sallustium vel subtilissimum brevitatis artificem periphrasin poëtarum facere diceret. Erat tum nobiscum in eodem ambulacro homo quispiam sanè doctus. Is quoque à Favorino rogatus, & quid haberet super ea re dicere, hujuscemodi verbis usus est. Quos, inquit, avaritia minuit & corrumpit, quique sese in quærenda undique pecunia dediderunt, eos plerosque tali genere vitæ occupatos videmus; ut, sicuti alia in his omnia præ pecunia, ita labor quoque virilis, exercendique corporis studium relictui sit: negotiis se plerumque umbraticis & sellulariis quæstibus intentos habent; in quibus omnis eorum vigor animi corporisque elanguescit, &, quod Sallustius ait, effeminatur. Tum Favorinus legi denuo verba eadem Sallustii jubet; atque, ubi lecta sunt, Quid igitur dicemus, inquit, quòd multos videre est pecuniæ cupidos, & eosdem tamen corpore esse vegeto & valenti? tum ille ita respondit, non herclè insciter, Quisquis est, inquit, pecuniæ cupiens, & corpore tamen est benè habito ac strenuo, aliarum quoque rerum vel studio vel exercitio eum teneri necessarium est; atque in sese colendo non æquè esse parcum. nam si avaritia sola summa omnes hominis partes affectionesque occupet, & si ad inanem usque corporis grassetur, ut per illam unam neque virtutis, neque virium, neque corporis, neque animi cura

Digitized by Google

adsit; tum denique is verè dici potest effeminato esse & animo & corpore, qui neque sese, neque aliud curet, nisi pecuniam. Tum Favorinus, Aut hoc, inquit, quod dixisti probabile est, aut Sallustius odio avaritiæ plus, quàm potuit, eam criminatus est.

CAP. II.

Quemnam esse natalem diem M. Varro dicat eorum, qui ante noctis horam sextam, postve eam nati sunt: atque inibi de temporibus terminisque dierum qui civiles nominantur, & usquequaque gentium variè observantur: & preterea quid Q. Mucius scripserit super ea muliere quam maritus non jure usurpavisset, quia rationem civilis anni non habuerit.

QUæri solitum est, qui noctis hora tertia, quartave, sive qua alia nati sunt, uter dies natalis haberi appellarique debeat, isne quem nox ea consequuta est, an qui dies noctem consequutus est. M. Varro in libro rerum humanarum, quem de diebus scripsit, *Homines*, inquit, *qui ex media nocte ad proximam mediam noctem in his horis vigintiquatuor nati sunt, una die nati dicuntur.* Quibus verbis ita videtur dierum observationem divisisse, ut, qui post solem occasum ante mediam noctem natus sit, is ei dies natalis sit, à quo die ea nox cœperit: contrà verò, qui in sex noctis horis posterioribus nascatur, eo die videri natum qui post eam noctem diluxerit. Athenienses autem aliter observare idem Varro in eodem libro scripsit: eosque à sole occaso ad solem iterum occidentem omne id medium tempus unum diem esse dicere; Babylonios porrò aliter; à sole enim exorto ad exortum ejusdem incipientem totum id spatium unius diei nomine appellare: multos verò in terra Umbria unum & eumdem diem esse dicere à meridie ad insequentem meridiem. *Quod quidem*, inquit, *nimis absurdum est. nam qui kalendis hora sexta natus est apud Umbros,*

Digitized by Google

Umbros, dies ejus natalis videri debebit & kalendarum, dimidiatus, & qui est post kalendas dies ante horam ejusdem diei sextam. Populum autem Romanum ita, uti Varro dixit, dies singulos annumerare à media nocte usque ad mediam proximam multis argumentis ostenditur. Sacra sunt Romana partim diurna, partim nocturna: sed ea, quæ inter noctem fiunt, diebus addicuntur, non noctibus. quæ igitur sex posterioribus noctis horis fiunt, eo die fieri dicuntur, qui proximus eam noctem illuxerit. ad hoc, ritus quoque & mos auspicandi eandem esse observationem docet. nam magistratus, quando una die eis auspicandum est, & id super quo auspicaverunt agendum, post mediam noctem auspicantur, & post meridiem sole magno; auspicatique esse & egisse ex eodem die dicuntur. Præterea tribuni plebei, quos nullum diem abesse Roma licet, quum post mediam noctem proficiscuntur, & post primam facem ante mediam sequentem revertuntur, non dicuntur afuisse unum diem; quando ante horam noctis sextam regressi parte aliqua illius in urbe Roma sunt. Quintum quoque Mucium jurisconsultum dicere solitum legi, non esse usurpatam mulierem, quæ kalendis Januariis apud virum causa matrimonii esse cœpisset, & ante diem quartum kalendas Januarias sequentis usurpatum isset. non enim posse impleri trinoctium, quod abesse à viro usurpandi causa ex duodecim tabulis deberet: quoniam tertiæ noctis posteriores sex horæ alterius anni essent, qui inciperet ex kalendis. Isthæc autem omnia de dierum temporibus & finibus ad observationem disciplinamque juris antiqui pertinentia quum in libris veterum invenimus, non dubitabamus, quin Virgilius quoque id ipsum ostenderit, non expositè atque apertè, sed, ut hominem decuit poëticas res agentem, recondita & quasi operta veteris ritus significatione.

Torquet, inquit, *medios nox humida cursus:*

Et me ſævus equis oriens afflavit anhelis.

his enim verſibus oblique ſicuti dixi, admonere voluit diem, quem Romani civilem appellaverint, à ſexta noctis hora oriri.

CAP. III.

De noſcendis explorandiſque Plauti comœdiis, quoniam promiſce vera atque falſa nomine ejus inſcripta ferun-tur: atque inibi quod Plautus in piſtrino, & Nævius in carcere fabulas ſcriptitarint.

VErum eſſe comperior, quod quoſdam bene litteratos homines dicere audivi, qui pleraſque Plauti comœdias curioſè atque contentè lectitaverunt, non indicibus Ælii nec Sedigiti nec Claudii nec Aurelii nec Accii nec Manilii ſuper his fabulis, quæ dicuntur ambiguæ, crediturosſed ipſi Plauto moribuſque ingenii atque linguæ ejus. hac enim indicii norma Varronem quoque eſſe uſum videmus. nam præter illas unam & viginti, quæ Varronianæ vocantur, quas iccirco à ceteris ſegregavit, quoniam dubioſæ non erant, ſed conſenſu omnium Plauti eſſe cenſebantur; quaſdam item alias probavit adductus ſtylo atque facetia ſermonis Plauto congruentis: eaſque jam nominibus aliorum occupatas Plauto vindicavit; ſicuti iſtam quam nuperrimè legebamus, cui eſt nomen, *Bœotia*. nam quum in illis una & viginti non ſit, & eſſe Aquilii dicatur: nihil tamen Varro dubitavit quin Plauti foret; neque alius quiſquam non infrequens Plauti lector dubitaverit, ſi vel hos ſolos verſus ex ea fabula cognoverit: qui quoniam ſunt, ut de illius more dicam, Plautiniſſimi, propterea & meminimus eos & deſcripſimus. paraſitus ibi eſuriens hæc dicit:

Ut illum di perdant, primus qui horas reppérit,
Quique adeò primus ſtatuit hic ſolarium.
Qui mihi comminuit miſero articulatim diem,

Nam

Nam me puero uterus erat solarium
Multo omnium istorum optumum & verissimum,
Ubi ubi iste monebat esse, nisi quum nihil erat.
Nunc etiam quod est, non est, nisi Soli lubet.
Itaque adeo jam oppletum est oppidum solariis.
Major pars populi aridi reptant fame.

Favorinus quoque noster, quum Nervolariam Plauti legerem, quæ inter incertas est habita, & audisset ex ea comœdia versum hunc,

Strates, scrupeda, stratixola, sordida:

delectatus facetæ verborum antiquitate meretricum vitia atque deformitates significantium, Vel unus hercle, inquit, hic versus Plauti esse hanc fabulam satis potest fidei fecisse. Nos quoque ipsi nuperrimè quum legeremus *Fretum* (nomen id est comœdiæ, quam Plauti esse quidam non putant) haud quicquam dubitavimus quin Plauti foret, & omnium maxime genuina. ex qua duos hos versus exscripsimus, ut historiam quæreremus oraculi arietini.

—— *nunc illud est*
Quod arietinum responsum magnis ludis dicitur:
Peribo, si non fecero: si fuxo, vapulabo.

Marcus autem Varro in libro de comœdiis Plautinis primo Accii verba hæc ponit: *Nam nec Gemini, nec Leones, nec Condalium, nec Anus Plauti, nec Bis compressa, nec Bœotia unquam fuit, neque adeò ὑγιαινόντες, neque Commorientes, sed M. Aquilii.* In eodem libro Varronis id quoque scriptum est, Plautium fuisse quempiam poëtam comœdiarum, cujus quoniam fabulæ Plautinæ inscriptæ forent, acceptas esse quasi Plautinas, quum essent non à Plauto Plautinæ, sed à Plautio Plautianæ. Feruntur autem sub Plauti nomine comœdiæ circiter centum atque triginta. sed homo eruditissimus L. Ælius quinque & viginti esse ejus solas existimavit. non tamen dubium est, quin istæ & quæ scriptæ à Plauto non videntur,

dentur, & nomini ejus addicantur, veterum poëtarum fuerint, & ab eo retractatæ & expolitæ sint; ac propterea resipiant dictum Plautinum. Sedenim Saturionem & Addictum & tertiam quandam, cujus nunc mihi nomen non suppetit, in pistrino eum scripsisse Varro & plerique alii memoriæ tradiderunt, quum pecunia omni, quam in operis artificum scenicorum pepererat, in mercationibus perdita, inops Romam redisset; & ob quærendum victum ad circumagendas molas, quæ trusatiles appellantur, operam pistori locasset: sicuti de Nævio quoque accepimus fabulas eum in carcere duas scripsisse, Hariolum & Leontem; quum ob assiduam maledicentiam & probra in principes civitatis de Græcorum poëtarum more dicta, in vincula Romæ à triumviris conjectus esset. unde post à tribunis plebei exemptus est, quum in iis, quas supra dixi, fabulis delicta sua & petulantias dictorum, quibus multos ante læserat, diluisset.

CAP. IV.

Quod P. Africano & aliis tunc viris nobilibus ante ætatem senectam barbam & genas radere moris fuit.

IN libris, quos de vita P. Scipionis Africani compositos legimus, scriptum esse animadvertimus P. Scipioni Pauli f. postquam de Pœnis triumphaverat, censorque fuerat, eidem diem dictum esse ad populum à Claudio Asello tribuno plebei, cui equum in censura ademerat: eumque, quum esset reus, neque barbam desisse radi, neque non candida veste uti, neque fuisse cultu solito reorum. Sed, quum in eo tempore Scipionem minorem quadraginta annorum fuisse constaret, quod de barba rasa ita scriptum esset, mirabamur. comperimus autem cæteros quoque in isdem temporibus nobiles viros barbam in ejusmodi ætate rasitavisse: iccircoque plerasque

ralque imagines veterum non admodùm senum sed in medio ætatis ita factas videmus.

CAP. V.

Delitiarum vitium & mollicies oculorum & corporis ab Arcesilao philosopho cuidam opprobata acerbè simul & festiviter.

PLutarchus refert Arcesilaum philosophum vehementi verbo usum esse de quodàm nimis delicato divite; qui incorruptus tamen & castus & perinteger dicebatur. nam quum vocem ejus infractam capillumque arte compositum & oculos ludibundos atque illecebræ voluptatisque plenos videret: Nihil interest, inquit, quibus membris cinædi sitis, posterioribus an prioribus.

CAP. VI.

De vi atque natura palmæ arboris; quod lignum ex ea ponderibus impositis renitatur.

PEr hercle rem mirandam Aristoteles in septimo Problematum & Plutarchus in octavo Symposiacorum dicit. Si super palmæ, inquit, arboris lignum magna ponderà imponas, ac tam graviter urgeas onereisque, ut magnitudo oneris sustineri non queat; non deorsum palma cedit nec intra flectitur, sed adversus pondus resurgit, & sursum nititur recurvaturque. propterea, inquit Plutarchus, in certaminibus palmam signum esse placuit victoriæ; quoniam ingenium ejusmodi ligni est, ut urgentibus opprimentibusque non cedat.

CAP. VII.

Historia ex annalibus sumta de Q. Cædicio tribuno militum: verbaque ex Originibus M. Catonis apposita, quibus Cædicii virtutem cum Spartano Leonida æquat.

PUlchrum, dii boni! facinus Græcarumque facundiarum magniloquentia condignum, M. Cato in libris Originum de Q. Cædicio tribuno militum scriptum reliquit. id profectò est ad hanc fermè sententiam. Imperator Pœnus in terra Sicilia, bello Karthaginiensi primo, obviam Romano exercitui progreditur, colles locosque idoneos prior occupat. milites Romani, uti res nata est, in locum insinuant fraudi & perniciei obnoxium. tribunus ad consulem venit: ostendit exitium de loci importunitate & hostium circumstantia. Maturum censeo, inquit, si rem servare vis, faciundum, ut quadringentos aliquot milites ad verrucam illam (sic enim M. Cato locum editum asperumque appellat) ire jubeas; eamque uti occupent imperes horterisque. hostes profectò ubi id viderint, fortissimus quisque & promtissimus ad occursandum pugnandumque in eos prævertentur; unoque illo negotio sese alligabunt: atque illi omnes quadringenti proculdubio oberuncabuntur. tu interea, occupatis in ea cæde hostibus, tempus exercitus ex hoc loco educendi habebis. alia nisi hæc, salutis via nulla est. consul tribuno respondit, consilium quidem fidum atque providens sibi videri: sed istos, inquit, milites quadringentos ad eum locum in hostium cuneos quisnam erit qui ducat? Si alium, inquit tribunus, neminem reperis; me licet ad hoc periculum utare. ego hanc tibi & reipublicæ animam do. consul tribuno gratias laudesque egit. tribunus & quadringenti ad moriendum proficiscuntur. hostes eorum audaciam demiran-

Digitized by Google

mirantur: quorsum ire pergant, in exspectando sunt. sed ubi apparuit ad eandem verrucam occupandam iter intendere; mittit adversum illos Imperator Karthaginiensis peditatum equitatumque, quos in exercitu viros habuit strenuissimos. Romani milites circumveniuntur; circumventi repugnant. fit prælium diu anceps. tandem superat multitudo. quadringenti omnes tum unà perfossi gladiis, aut missilibus operti cadunt. consul interibi dum ea pugna fit, se in locos tutos atque editos subducit. Sed quod illi tribuno duci militum quadringentorum divinitus in eo prælio usus venit, non jam nostris sed ipsius Catonis verbis subjecimus. verba Catonis: *Dii immortales tribuno militum fortunam ex virtute ejus dedere. nam ita evenit: quum saucius multifariam ibi factus esset; tum vulnus capiti nullum evenit: cumque inter mortuos defatigatum vulneribus agreque spirantem, quòd sanguem defluxerat, cognovere, eum sustulere. isque convaluit: sæpeque post illa operam reipublicæ fortem atque strenuam perhibuit: illoque facto, quod illos milites subduxit, exercitum caterum servavit. Sed idem benefactum in quo loco ponas, nimium interest. Leonidæ Lacedæmonius laudatur, qui simile apud Thermopylas fecit. propter ejus virtutes omnis Græcia gloriam atque gratiam præcipuam claritudinis inclutissima decoravere monimentis, signis, statuis, elogiis, historiis, aliisque rebus gratissimum id ejus factum habuere. at tribuno militum parvâ laus pro factis relicta, qui idem fecerat, atque rem servaverat.* Hanc Q. Cædicii virtutem M. Cato tali suo testimonio decoravit. Claudius autem Quadrigarius, annali tertio, non Cædicio nomen fuisse refert, sed Valerio.

CAP.

Digitized by Google

CAP. VIII.

Littera eximiæ consulum C. Fabricii & Æmilii ad regem Pyrrhum à Q. Claudio scriptore historiarum in memoriam data.

QUum Pyrrhus rex in terra Italia esset, & unam atque alteram pugnam prosperè pugnasset, factique agerent Romani, & pleraque Italia ad regem defeciisset: tum Ambraciensis quispiam Timochares, regi Pyrrhi amicus, ad C. Fabricium consulem furtim venit, ac præmium petivit; &, si de præmio conveniret, promisit regem venenis necare: idque facile esse factu, quoniam filii sui pocula in convivio regi ministrarent. eam rem Fabricius ad senatum scripsit. senatus legatos ad regem misit; mandavitque ut de Timochare nihil proderent, sed monerent uti rex circumspectiùs ageret, atque à proximorum insidiis salutem tutaretur. hoc ita, uti diximus, in Valerii Antiatis historia scriptum est. Quadrigarius autem in libro tertio non Timocharem sed Niciam adisse ad consulem scripsit; neque legatos à senatu missos sed à consulibus, & regem populo Romano laudes atque gratias scripsisse, captivosque omnes, quos tum habuerit, restituisse & reddidisse. consules tum fuerunt C. Fabricius & Q. Æmilius. Litteras, quas ad regem Pyrrhum super ea causa miserunt, Claudius Quadrigarius scripsit fuisse hoc exemplo: *Consules Romani salutem dicunt Pyrrho regi. Nos pro tuis injuriis continuo animo strenui, commoti inimiciter tecum bellare studemus. sed communis exempli & fidei visum est, uti te salvum velimus; ut esset quem vincere possimus. Ad nos venit Nicias familiaris tuus, qui sibi precium à nobis peteret, si te clam interfeciisset. id nos negavimus velle; neve ob eam rem quicquam commodi expectaret: & simul visum est, ut te certiorem faceremus;*

ne quid ejusmodi, si accidisset, nostro consilio civitates putarent factum. & quòd nobis non placet precio aut præmio aut dolis pugnare. tu, nisi caves, jacebis.

CAP. IX.

Qui & cujusmodi fuerit, qui in proverbio fertur, equus Sejanus, & qualis color equorum sit qui spadices vocantur: deque istius vocabuli ratione.

GAbius Bassus in commentariis suis, item Julius Modestus in secundo quæstionum confusarum historiam de equo Sejano tradunt dignam memoria atque admiratione. Cn. Sejum quempiam scribunt fuisse; eumque habuisse equum natum Argis in terra Græcia: de quo fama constans esset, tamquam de genere equorum progenitus foret, qui Diomedis Thracis fuissent; quos Hercules Diomede occiso è Thracia Argos perduxisset. Eum equum fuisse dicunt magnitudine invisitata, cervice ardua, colore phœniceo, flora & comanti juba; omnibusque aliis equorum laudibus quoque longè præstitisse: sed eumdem equum tali fuisse fato sive fortuna ferunt, ut, quisquis haberet eum possideretque, ut is cum omni domo, familia, fortunisque omnibus suis ad internecionem deperiret. itaque primum illum Cn. Sejum dominum ejus à M. Antonio, qui postea III VIR. R. P. C. fuit, capitis damnatum miserando supplicio affectum esse: eodem tempore Cornelium Dolabellam consulem, in Syriam proficiscentem fama istius equi adductum Argos devertisse, cupidineque habendi eius exarsisse; emisseque HS. centum milibus: sed ipsum quoque Dolabellam in Syria bello civili obsessum atque interfectum esse: mox eumdem equum, qui Dolabellæ fuerat, C. Cassium, qui Dolabellam obsederat, abduxisse. eum Cassium postea satis notum est victis partibus fusoque exercitu suo miseram mortem oppetiisse:

petiisse: deinde Antonium post interitum Cassii, parta victoria, equum illum nobilem Cassii requisisse; &, quum eo potitus esset, ipsum quoque postea victum atque desertum detestabili exitio interisse. hinc proverbium de hominibus calamitosis ortum, dicique solitum; *ille homo habet equum Sejanum.* Eadem sententia est illius quoque veteris proverbii, quod ita dictum accepimus, *aurum Tholosanum.* nam quum oppidum Tholosanum in terra Gallia Q. Cæpio consul diripuisset, multumque auri in ejus oppidi templis fuisset, quisquis ex ea direptione aurum attigit, misero cruciabilique exitu periit. Hunc equum Gabius Bassus vidisse se Argis refert haud credibili pulchritudine, vigoreque & colore exuberantissimo. quem colorem nos, sicuti dixi, phœniceum, Græcè partim φοίνικα, alii σπάδικα appellant: quoniam palmæ termes ex arbore cum fructu avulsus spadix dicitur.

CAP. X.

Quod est quædam septenarii numeri vis & facultas, in multis naturæ rebus animadversa; de qua M. Varro in Hebdomadibus disserit copiose.

M. Varro in primo librorum, qui inscribuntur *Hebdomades vel de Imaginibus*, septenarii numeri, quem Græci ἑβδομάδα appellant, virtutes potestatesque multas variasque dicit. *is namque numerus*, inquit, *septentriones majores minoresque facit in cœlo, item vergilias, quas πλειάδας vocant. facit etiam stellas, quas alii erraticas*, P. *Nigidius errones appellat.* circulos quoque ait in cœlo circum longitudinem axis septem esse; è quis duos minimos, qui axem extimum tangunt, πόλους appellari dicit; sed eos in sphæra, quæ κεκλωσμένη vocatur, propter brevitatem non inesse. Atque neque ipse Zodiacus septenario numero caret. nam in septimo signo fit solsti-

Digitized by Google

solstitium à bruma; in septimo bruma à solstitio. in septimo æquinoctium ab æquinoctio. dies deinde illos, quibus halcyones hieme anni in aqua nidulantur, eos quoque septem esse dicit. præterea scribit lunæ curriculum confici integris quater septenis diebus. *nam duodetricesimum*, inquit, *ex quo vestigia profecta est, eodem redit*; auctoremque opinionis hujus Aristidem esse Samium; in qua re non id solùm animadverti debere dicit, quod quater septenis, id est, octo & viginti diebus conficeret iter luna suum; sed quòd is numerus septenarius, ab uno profectus dum ad semetipsum progreditur, omnes, per quos progressus est, numeros comprehendat, ipsumque se addat, facit numerum octo & viginti: quot dies sunt curriculi lunaris. ad homines quoque nascendos vim numeri illius porrigi pertinereque ait: *nam quum in uterum*, inquit, *mulieris genitale semen datum est; primis septem diebus conglobatur coagulaturque, fitque ad capiendum figuram idoneum. post deinde quarta hebdomade, quod ejus virile secus futurum est, caput & spinam, quæ est in dorso, informatur. septima autem fere hebdomade, id est, nono & quadragesimo die totus*, inquit, *homo in utero absolvitur*. Illam quoque vim numeri hujus observatam refert, quòd ante mensem septimum neque masculus neque femina salubriter ac secundùm naturam nasci potest; & quod hi, qui justissimè in utero sunt, post ducentos octuaginta dies, postquam sunt concepti, quadragesima denique hebdomade ita nascuntur. pericula quoque vitæ fortunarumque hominum, quos climacteras Chaldæi appellant, gravissimos quosque fieri affirmat septenariis. præter hoc modum esse dicit summum adolescendi humani corporis septem pedes, quod esse magis verum arbitramur, quàm quod Herodotus, homo fabulator, in primo historiarum, inventum esse sub terra scripsit Oresti corpus cubita longitudinis habens septem; quæ faciunt pedes duodecim

&c

Digitized by Google

& quadrantem: nisi si, ut Homerus opinatus est, vastiora prolixioraque fuerint corpora hominum antiquorum, & nunc quasi jam mundo senescente, rerum atque hominum decrementa sunt. dentes quoque & in primis septem mensibus & septenos ex utraque parte gigni ait, & cadere annis septimis, & genuinos annasci annis ferè bis septenis. venas etiam in hominibus, vel potiùs arterias; medicos misicos dicere ait numero moveri septenario: quod ipsi appellant, τὸν διὰ παντὸς ἀριθμὸν ἑπτάδων, quæ fit in collatione quaternarii numeri. discrimina etiam periculorum in morbis majore vi fieri putant in diebus, qui conficiuntur ex numero septenarii: eosque dies omnium maximè; ita ut medici appellant, κρίσιμόν τε καὶ κρισίμου cuique videri primam hebdomadam & secundam & tertiam. Nec non id etiam est ad vim facultatesque ejus numeri augendas, quod, quibus inedia mori consilium est, septimo demum die mortem oppetunt. Hæc Varro de numero septenario scripsit admodum conquisite. sed alia quoque ibidem congerit frigidiuscula; veluti septem opera esse in orbe terrarum miranda, & sapientes item veteres septem fuisse, & curricula ludorum circensium solemnia septem esse, ad oppugnandas Thebas duces septem delectos. tum ibi addit se quoque jam duodecimam annorum hebdomadam ingressum esse, & ad eum diem septuaginta hebdomadas librorum conscripsisse: ex quibus aliquantum multos, quum proscriptus esset, direptis bibliothecis suis non comparuisse.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XI.

Quibus & quàm frivolis argumentis Accius in Didascalicis utatur: quibus dolere nititur Hesiodum esse quam Homerum natu antiquiorem.

SUper ætate Homeri atque Hesiodi non consentitur. Alii Homerum quàm Hesiodum majorem natu fuisse tradiderunt; in quis Philochorus, & Xenophanes. alii minorem; in quis L. Accius poëta & Ephorus historiæ scriptor. Marcus autem Varro, in primo de imaginibus, uter natus prior sit parum constare dicit; sed non esse dubium, quin aliquo tempore eodem vixerint; idque ex epigrammate ostendi, quod in tripode scriptum est, qui in monte Helicone ab Hesiodo positus traditur. Accius autem in primo Didascalico levibus admodum argumentis utitur, per quæ ostendit Hesiodum natu priorem. *Quod Homerus*, inquit, *quum in principio carminis Achillem esse filium Pelei diceret, quis esset Peleus non addidit. quam rem procul*, inquit, *dubio dixisset, nisi ab Hesiodo jam dictum videretur. de Cyclope itidem*, inquit, *vel maximè quòd unoculus fuit, rem tam insignem non præterisset, nisi æque prioris Hesiodi carminibus vulgatum esset.* De patria quoque Homeri multo maximè dissidium est. alii Colophonium, alii Smyrnæum, sunt qui Atheniensem, sunt qui Ægyptium dicant fuisse, Aristoteles tradit ex insula Jo natum. M. Varro in libro de Imaginibus primo, Homeri imagini hoc epigramma apposuit:

Capella Homeri candida hæc tumulum indicat,
Quod hæc Iota mortuo faciunt sacra.
Ἑπτὰ πόλεις διεζῆσιν περὶ ῥίζαν Ὁμήρου.
Σμύρνα, Ῥόδος, Κολοφὼν, Σαλαμὶς, Ἴος, Ἄργος, Ἀθῆναι.

Digitized by Google

CAP. XII.

Largum atque avidum bibendi à P. *Nigidio doctissimo viro novo & propemodum absurdo vocabulo* biboſum *dictum.*

BIbendi avidum P. Nigidius in commentariis grammaticis *bibacem* & *biboſum* dicit. *bibacem* ego, ut *edacem* à pleriſque aliis dictum lego. *biboſum* dictum etiam nuſquam reperi, niſi apud Laberium; neque aliud eſt quod ſimili inclinatu dicatur. non enim ſimile eſt, ut, *vinoſus*, aut *vitioſus*, ceteraque, quæ hoc modo dicuntur: quoniam à vocabulis, non à verbis, inclinata ſunt. Laberius in mimo (vel primo) qui Salinator inſcriptus eſt, verbo hoc ita utitur.

Non mammoſa, non animoſa, nan biboſa, non procax.

CAP. XIII.

Quod Demoſthenes etiam tum adoleſcens, quum Platonis philoſophi diſcipulus foret, audito fortè Calliſtrato rhetore in concione populi deſtitit à Platone, & ſectatus eſt Calliſtratum.

HErmippus hoc ſcriptum reliquit, Demoſthenem admodum adoleſcentem ventitare in Academiam, Platonemque audire ſolitum. atque is, inquit, Demoſthenes domo egreſſus, ut ei mos erat, quum ad Platonem pergeret, compluriſque populos concurrentis videret; percontatur ejus rei cauſam, cognoſciteque currere eos auditum Calliſtratum. is Calliſtratus Athenis orator in republica fuit. illi ῥητορικὸς appellant. viſum eſt paulum devertere, experirique an ad digna auditu tanto properatum ſtudio foret. venit, inquit, atque audit Calliſtratum nobilem illam περὶ Ὠρωποῦ δίκην dicentem: atque ita motus & demulctus & captus eſt,

ut

a Callistratum jam inde sectari cœperit; Academiam cum Platone reliquerit.

CAP. XIV.

Dimidium librum legi, *aut*, dimidiam fabulam audivi; *aliaque ejuscemodi qui dicat, vitiosè dicere, ejusque vitii causas reddere M. Varronem: nec quemquam veterum iisce verbis ita usum esse.*

Dimidium librum legi, aut *dimidiam fabulam audivi*, vel quid aliud hujuscemodi, malè ac vitiosè dici existimat Varro; *oportet enim*, inquit, *dicere dimidiatum librum, non dimidium. & dimidiatam fabulam, non dimidiam. contra autem si è sextario hemina fusa est, dimidium, non dimidiatum sextarium fusum dicendum est. & qui ex mille nummûm, quod ei debebatur, quingentos recepit, non dimidiatum recepisse dicemus, sed dimidium. at si scyphus*, inquit, *argenteus mihi cum alio communis in duas partes disjectus sit; dimidiatum eum dicere esse scyphum debeo, non dimidium: argenti autem, quod in eo scypho inest, dimidium meum esse, non dimidiatum.* Differit ac dividit subtilissimè, quid *dimidium dimidiato* interfit. & Q. Ennium scienter hoc in annalibus dixisse ait:

Sicuti si quis ferat vas vini dimidiatum.

sicuti para, quæ deest ei vasi, non *dimidiata* dicenda est, sed *dimidia*. Omnis autem disputationis ejus, quam subtiliter quidem, sed subobscurè explicat, summa hæc est, *Dimidiatum* est quasi *dissemediatum*, & in partis duas pares divisum. *dimidiatum* ergo nisi ipsum quod divisum est dici haud convenit. *dimidium* verò est non quod ipsum *dimidiatum* est, sed quæ ex *dimidiato* pars altera est. quum igitur partem libri dimidiam legisse volumus dicere, aut partem dimidiam fabulæ audisse: si *dimidiam fabulam*, aut *dimidium librum* dicimus, peccamus. to-

Digitized by Google

tum enim ipsum quod *dimidiatum* atque divisum est, *dimidium* dicis. itaque Lucilius eadem sequutus,

Uno oculo, inquit, *pedibusque duobus dimidiatus*
Ut porcus.

& alio loco:

Quid ni? & scruta quidem ut vendat scrutarius laudat.
Præfractam strigilem, oleam improbus dimidiatam.

Jam in vicesimo manifestiùs *dimidiam horam* dicere studiosè fugit: sed pro, *dimidia*, *dimidium* ponit in hisce versibus:

Tempestate sua atque eodem uno tempore & hora
Dimidio, tribus confectis duntaxat eamdem
Et quartam.

nam quum obvium proximumque esset dicere:

—— *& hora*
Dimidia tribus confectis:

vigilate atque attente verbum non probum mutavit. per quod satis apparet ne *horam* quidem *dimidiam* rectè dici, sed vel *dimidiatam horam*, vel *dimidiam partem horæ*. propterea Plautus in Bacchidibus *dimidium auri* dicit, non, *dimidiatum aurum*. item in Aululari a *dimidium obsonii*, non *dimidiatum obsonium* in hoc versu:

Et adeò obsonii hinc jussit dimidium dari.

In Menæchmis autem *dimidiatum diem*, non, *dimidium* in hoc versu:

Dies quidem jam ad umbilicum dimidiatus mortuus-st.

M. Cato in libro, quem de agricultura conscripsit: *Semen cupressi serito crebrum, ita uti linum seri solet. eo crebro terram insternito, dimidiatum digitum. jam id bene tabula aut pedibus aut manibus complanato. dimidiatum* autem, inquit, *digitum*, non, *dimidium*. nam digiti quidem *dimidium*, digitum autem *dimidiatum* dici oportet. Item M. Cato de Carthaginiensibus ita scripsit: *Homines defoderunt in terram dimidiatos, ignemque circumposuerunt. ita interfecerunt.* neque quisquam omnium,

Digitized by Google

omnium, qui probè locuti sunt, his verbis secus, quàm dixi, usus est.

CAP. XV.

Extare in litteris perque hominum memorias traditum, quòd repentè multis mortem attulit gaudium ingens insperatum, intercluſa anima, & vim magni novique motus non ſuſtinente.

COgnito repentè inſperato gaudio expiraſſe animam refert Ariſtoteles philoſophus Polycritam nobilem feminam Naxo inſula. Philippides quoque comœdiarum poëta haud ignobilis, ætate jam edita, quum in certamine poëtarum præter ſpem viciſſet, & lætiſſime gauderet, inter illud gaudium repentè mortuus eſt. De Rhodio etiam Diagora celebrata hiſtoria eſt, is Diagoras tres filios adoleſcentes habuit, unum pugilem, alterum pancratiaſten, tertium luctatorem; eoſque omnes vidit vincere coronarique eodem Olympiæ die: & quum ibi eum tres adoleſcentes amplexi, coronis ſuis in caput patris poſitis, ſaviarentur, quumque populus gratulabundus flores undique in eum jaceret: ibi in ſtadio, inſpectante populo, in oſculis atque in manibus filiorum animam efflavit. Præterea in noſtris annalibus ſcriptum legimus, quâ tempeſtate apud Cannas exercitus populi Romani cæſus eſt, anum matrem nuncio de morte filii allato, luctu atque mœrore affectam eſſe, ſed is nuncius non verus fuit: atque is adoleſcens non diu poſt ex ea pugna in urbem rediit. anus repentè filio viſo, copia atque turba & quaſi ruina incidentis inopinati gaudii oppreſſa exanimataque eſt.

Digitized by Google

CAP. XVI.

Temporis varietas in puerperiis mulierum quænam sit & à medicis & à philosophis tradita: atque inibi poëtarum quoque veterum super eadem re opiniones: multaque alia auditu atque memoratu digna, verbaque ipsa Hippocratis medeci ex libro illius sumta, qui inscriptus est περὶ τροφῆς.

ET medici & philosophi illustres de tempore humani partus quæsiverunt: πόσος ὁ τῆς τῶν ἀνθρώπων κύησεως χρόνος. & multa opinio est, eaque jam pro vero recepta, postquam mulieris uterus conceperit semen, gigni hominem septimo rarenter, nunquam octavo, sæpe nono, sæpius numero decimo mense: eumque esse hominem gignendi summum finem, decem menses non inceptos, sed exactos. idque Plautum veterem poëtam dicere videmus in comœdia Cistellaria his verbis:

— tum illa quam compresserat,
Decimo post mense exacto hic peperit filiam.

Hoc idem tradit etiam Menander poëta vetustior, humanarum opinionum vel peritissimus. Versus ejus super ea re de fabula Plocio positi,

Γυνὴ κυεῖ δεκάμηνον.

Sed noster Cæcilius, quum faceret eodem nomine & ejusdem argumenti comœdiam, ac pleraque à Menandro sumeret; in mensibus tamen genitalibus nominandis, non prætermisit octavum, quem præterierat Menander. Cæcilii versus hicce sunt:

Insoletne mulier decimo mense parere?
Pol nono, etiam septimo, atque octavo.

eam rem Cæcilium non inconsideratè dixisse, neque temere à Menandro atque à multorum opinionibus desciviſſe M. Varro uti credamus facit. nam mense nonnunquam octavo editum esse partum in libro quartodecimo rerum

rum divinarum scriptum reliquit. quo in libro etiam undecimo mense aliquando nasci posse hominem dicit: ejusque sententiæ, tam de octavo quàm de undecimo mense, Aristotelem laudat auctorem. Sed hujus de mense octavo dissensionis causa cognosci potest in libro Hippocratis, qui inscriptus est περὶ τροφῆς, ex quo libro verba hæc sunt: ἔστι δ' ὅτε καὶ ἐπτάμηνα ἐγένετο. id tam obscurè atque præcisè tamque adversè dictum Sabinus medicus, qui Hippocratem commodissimè commentatus est, his verbis enarravit: ἔστι μὲν φανόμενα ὡς ζῶα, μὴ τελειωθέντα. οὐκ ἔστι δέ, ὡς θνήσκοντα μὴ τεχθέντα. καὶ ἔστιν ὅτε φαντασίᾳ μὲν παρεμφαίνει ὄντα, δυνάμει δ' οὐκ ἔστι. Antiquos autem Romanos Varro dicit non recepisse hujuscemodi quasi monstruosas raritates; sed nono mense aut decimo, neque præter hos aliis partionem mulieris secundùm naturam fieri existimasse: iccircoque eos nomina Fatis tribus fecisse à pariendo & à nono atque decimo mense. nam *Parca*, inquit, *immutata littera ma à partu nominata: item Nona & Decima à partus tempestivi tempore*, Cæsellius autem Vindex in lectionibus suis antiquis, *Tria*, inquit, *nomina Parcarum sunt, Nona, Decima, Morta*, & versum hunc Livii antiquissimi poëtæ ponit ex Ὀδυσσείᾳ:

Quando dies adveniet, quem profata Morta est?

sed homo minimè malus Cæsellius, *Mortam*, quasi nomen accepit, quum accipere quasi Mœram deberet. Præterea ego de partu humano, præterquam quæ scripta in libris legi, hoc quoque venisse usu Romæ comperi. Feminam bonis atque honestis moribus, non ambigua pudicitia, in undecimo mense, post mariti mortem, peperisse; factumque esse negotium propter rationem temporis, quasi marito mortuo postea concepisset, quoniam decemviri in decem mensibus gigni hominem, non in undecimo scripsissent: sed Divum Hadrianum, causa cognita, decrevisse in undecimo

Digitized by Google

quoque mense partum edi posse: idque ipsum ejus rei decretum nos legimus. in eo decreto Hadrianus id statuere se dicit requisitis veterum philosophorum & medicorum sententiis. Hodie quoque in satira M. Varronis quæ inscribitur, *testamentum*, legimus verba hæc: *Si quis mihi filius unus plureſve in decem menſibus genuntur; ei ſi erunt ἀνοι λύεσς, exheredes ſunto: quod ſiquis undecimo menſe, καὶ Ἀφροδίτῃ, natus eſt; Accio idem quod Titio jus eſto apud me.* Per hoc vetus proverbium Varro significat, sicuti vulgo dici solitum erat de rebus inter se nihil distantibus, *idem Accii quod Titii:* ita pari eodemque jure esse in decem mensibus natos & in undecim. quod si ita; neque ultra decimum mensem fœtura mulierum protolli potest: quæri oportet, cur Homerus scripserit Neptunum dixisse puellæ à se recens compressæ:

Χαῖρε νυῶ φιλότητι. τελειομένῳ δ' ἐνιαυτῷ
Τέξεις ἀγλαὰ τέκνα· ἐπεὶ οὔκ ἀκοφάλιοι ἔσσι
Ἀθανάτων.

Id quum ergo ad compluris grammaticos attulissem; partim eorum disputabant Homeri quoque ætate, sicuti Romuli, annum fuisse non duodecim mensium, sed decem. alii convenisse Neptuno majestatique ejus dicebant, ut longiore tempore fœtus ex eo grandesceret. alii alia quædam nugalia. Sed Favorinus mihi ait τελειομένῳ ἐνιαυτῷ non confecto esse anno sed affecto. in qua re usus est verbo non vulgariæ significationis. *affecta* enim, sicuti M. Cicero & veterum elegantissimi locuti sunt, ea propriè dicebantur, quæ non ad finem ipsum, sed proximè finem progressa deductave erant. hoc verbum ad hanc sententiam in Ciceronis oratione fuit, quam dixit de provinciis consularibus. Hippocrates autem in eo libro de quo suprà scripsi, quum & numerum dierum, quibus conceptum in utero coagulum conformatur, & tempus ipsius partionis nono aut decimo mense definisset, neque id tamen semper eadem esse

fini

Digitized by Google

sui dixisset, sed aliàs ocius fieri, alias serius, hisce ad postremum verbis usus est. γίνεσθαι δὲ ἐν πλείονι καὶ πλείονι καὶ ἐλάττονι καὶ ἄλλῳ μὲν μέρος καὶ ἀπομένῳ δὲ καὶ πλείονι πλείονον, καὶ ἐλάττονι ἐλαττόνων. quibus verbis significat quod aliquando ociùs fieret, non multo tamen fieri ociùs; neque, quod serius, multo serius. Memini ego Romæ accurate hoc atque solicitè quæsitum, negotio non rei nunc parvæ postulante, an octavo mense infans ex utero vivus editus & statim mortuus jus trium liberorum suppleviſſet; quum abortio quibusdam, non partus, videretur mensis octavi intempestivitas. Sed quoniam de Homerico annuo partu ac de undecimo mense diximus quæ cognoveramus; visum est non prætereundum, quod in Plinii Secundi libro septimo naturalis historiæ legimus. id autem quia extra fidem esse videri potest, verba ipsius Plinii posuimus: *Massurius auctor est, L. Papirium prætorem, secundo herede lege agente, bonorum possessionem contra eum dedisse, quum mater partum se tredecim mensibus tulisse diceret, quoniam nullum certum tempus pariendi statum ei videretur.* in eodem libro Plinii Secundi verba hæc scripta sunt: *Oscitatio in nixu lethalis est, sicut sternuisse a coitu abortivum.*

CAP. XVII.

Id quoque esse à gravissimis viris memoriæ mandatum, quod tres libros Plato Philolai Pythagorici, Aristoteles pauculos Speusippi philosophi, mercati sunt precii fidem non capientibus.

Memoriæ mandatum est Platonem philosophum tenui admodum pecunia familiari fuisse; atque eum tamen tris Philolai Pythagorici libros decem millibus denariûm mercatum. id ei pretium donasse quidam scripserunt amicum ejus Dionem Syracusanum. Aristotelem quoque traditum libros pauculos Speusippi philo-

sophi, post mortem ejus, emisse talentis Atticis tribus. ea summa fit numi nostri HS. duo & septuaginta. Timon amarulentus librum maledicentissimum conscripsit, qui σίλλος inscribitur. in eo libro Platonem philosophum, quem dixeramus tenui admodum pecunia familiari fuisse, contumeliosè appellat, quòd impenso pretio librum Pythagoricæ disciplinæ emisset, exque eo Timæum nobilem illum dialogum concinnasset. Versus super ea re Timonis hi sunt:

Καὶ σὺ Πλάτων. καὶ γάρ σε μαθητὴν ὁ πλοῦτος ἔσχε.
Πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγιον βίβλον.
Ὅσην ἀπαρχόμενος γεγράφεν ἰδιδάχθης.

CAP. XVIII.

Quid sint pedarii senatores, *& quam ob causam ita appellati: quamque habeant originem verba hæc ex edicto tralatitio consulum:* SENATORES. QUIBUS. Q. IN. SENATU. SENTENTIAM. DICERE. LICET.

NOn pauci sunt qui opinantur *pedarios senatores* appellatos, qui sententiam in senatu non verbis dicerent, sed in alienam sententiam pedibus irent. Quid igitur? quum senatusconsultum per discessionem fiebat, nonne universi senatores sententiam pedibus ferebant? atque hæc etiam vocabuli istius ratio dicitur, quam Gabius Bassus in commentariis suis scriptam reliquit. senatores enim dicit in veterum ætate, qui curulem magistratum gessissent, curru solitos honoris gratia in curiam vehi. in quo curru sella esset, supra quam considerent quæ ob eam causam *curulis* appellaretur: sed eos senatores, qui magistratum curulem nondum ceperant, pedibus itavisse in curiam: propterea senatores nondum majoribus honoribus functos *pedarios* nominatos. Marcus autem Varro in satira Menippea, quæ Περιπάτιος inscri-

pta

pra est, equites quosdam dicit pedarios appellatos: videurque eos significare, qui nondum à censoribus in senatum lecti erant, senatores quidem non erant; sed quia honoribus populi usi quidem erant, in senatum veniebant & sententiæ jus habebant. nam & curulibus magistratibus functi, qui nondum à censoribus in senatum lecti erant, senatores non erant: & quia in postremis scripti erant, non rogabantur sententias, sed, quas principes direrant, in eas discedebant. Hoc significabat edictum, quo nunc quoque consules, quum senatores in curiam vocant, servandæ consuetudinis causa tralatitio utuntur. Verba edicti hæc sunt: SENATORES, QUIBUS, Q. IN. SENATU. SENTENTIAM. DICERE. LICET. versum quoque Laberii, in quo id vocabulum positum est, notari jussimus, quem legimus in mimo, qui *Scriptura* inscriptus est:

Caput sine lingua pedaria sententia est. Hoc vocabulum à plerisque barbarè dici animadvertimus. nam pro *pedariis pedaneos* appellant.

CAP. XIX.

Qua ratione Gabius Bassus scripserit parcum hominem *appellatum, & quam ejus vocabuli causam putarit: & contra, quem in modum, quibusque verbis Favorinus hanc traditionem ejus eluserit.*

APud cœnam Favorini philosophi quum discubitum fuerat, cœptusque erat apponi cibus: servus assistens mensæ ejus legere inceptabat, aut Græcarum quid literarum aut nostratium: velut eo die, quo affui ego, legebatur Gabii Bassi eruditi viri liber de origine verborum & vocabulorum, in quo ita scriptum fuit: *Parcus composito vocabulo dictus est, quasi par arca: quoniam sicut in arca omnia reconduntur, ejusque custodia servantur & continentur; ita homo tenax parvoque contentus omnia custodita*

ſtodita & recondita habet ſicuti arca. quam ob cauſam parcum, quaſi par arca nominatum eſt; tum Favorinus ubi haec audivit, Superſtitioſè, inquit, & nimis moleſtè atque odioſè confabricatus commolituſque magis eſt originem vocabuli Gabius iſte Baſſus quam enarravit. nam, ſi licet res dicere commentitias, cur non probabilius videatur ut accipiamus *parcum* ob eam cauſam dictum, quòd pecuniam conſumi atque impendi arceat & prohibeat, quaſi *pecuniarcum*. Quin potius, quod ſimplicius, inquit, veriuſque eſt id dicimus. *Parcus* enim neque ab arca, neque ab arcendo, ſed ab eo quod eſt *parum*, & *parvum*, denominatus eſt.

LIBER QUARTUS.

CAPUT I.

Sermo quidam Favorini philoſophi cum grammatico jactantiore factus in Socraticum modum: atque inibi in ſermone dictum quibus verbis penus *a Q. Scævola definita ſit.*

IN veſtibulo ædium Palatinarum omnis ferè ordinum multitudo opperientes ſalutationem Cæſaris cònſtiterant. atque ibi, in circulo doctorum hominum, Favorino philoſopho præſente, oſtentabat quiſpiam grammaticæ rei doctor ſcholica quædam nugalia, de generibus & caſibus vocabulorum diſſerens, cum arduis ſuperciliis vociſque & vultus gravitate compoſita, tanquam interpres & arbiter Sibyllæ oraculorum: tum adſpiciens ad Favorinum, quamquam ei etiam nondum ſatis notus eſſet, *Penus quoque*, inquit, *variis generibus dictum & varie declinatum eſt. nam & hoc penus & hac penus, & hujus peni & peneris & peniteris & penoris veteres dixerunt.*

mundum

Digitized by Google

mulam quoque muliebrem Lucilius in Satirarum sexto decimo non virili genere, ut ceteri, sed neutro appellavit his versibus:

Legavit quidam uxori mundum omne penumque.

Quid mundum; quid non? nam quis dijudicet istuc?

atque omnium horum & testimoniis & exemplis constrepebat. quumque nimis odiosè sibi placeret, intercessit placidè Favorinus; & jam bone, inquit, magister, quicquid est nomen tibi, abundè multa docuisti, quæ quidem ignorabamus, & scire haud sanè postulabamus. quid enim refert mea, ejusque quicum loquor, quo genere *penum* dicam aut in quas extremas litteras declinem, si nemo id non nimis barbarè fecerit? sed hoc planè indigeo addiscere, quid sit *penus*, & quo sensu id vocabulum dicatur, ne rem cotidiani usus, tamquam qui in venalibus Latinè loqui tentant, alia, quam oportet, voce appellem. Quæris, inquit, rem minimè obscuram. quis adeò ignorat *penum* esse vinum & triticum & oleum & lentem & fabam atque hujuscemodi cætera? Etiamne, inquit Favorinus, milium & panicum & glans & ordeum *penus* est? sunt enim propemodum hæc quoque ejusmodi. cùmque ille reticens hæreret: Nolo, inquit, hoc jam labores, an ista, quæ dixi, *penus* appellentur. sed potesne mihi, non speciem aliquam de penu dicere, sed definire genere proposito & differentiis appositis quid sit *penus*? Quæ genera & quas differentias dicas, non hercle, inquit, intelligo. Rem, inquit Favorinus, planè dictam postulas, quod est difficillimum, dici planius. nam hoc quidem pervulgatum est, definitionem ex genere & differentia consistere. sed si item mihi præmandere, quod ajunt, postulas, faciam sanè id quoque honoris tui habendi gratia. atque deinde ita exorsus est. Si, inquit, ego te nunc rogem, uti mihi dicas & quasi circumscribas verbis, quid *homo* sit; non, opinor, respondeas hominem esse te atque me,

hoc

hoc enim, quis homo sit, ostendere est; non, quid homo sit, dicere. sed si, inquam, peterem ut ipsum illud, quod homo est, definires, tum profecto mihi diceres, hominem esse mortale animal rationis & scientiæ capiens; vel quo alio modo diceres, ut eum à cæteris animalibus omnibus separares. proinde igitur nunc te rogo, ut, quid sit *penus*, dicas, non ut aliquid ex *penu* nomines. Tum ille ostentator voce jam molli atque demissa, Philosophias, inquit, ego non didici nec discere appetivi; &, si ignoro an ordeum ex *penu* sit, aut quibus verbis *penus* definiatur, non ea re litteras quoque alias nescio. Scire, inquit ridens jam Favorinus, quid *penus* sit, non ex nostra magis est philosophia quàm grammatica tua. meministi enim credo quæri solitum, quid Virgilius dixerit, *penum instruere* vel *longam* vel *longo ordine*. utrumque enim profecto scis legi solitum, sed, ut faciam æquiore animo ut sis; ne illi quidem veteris juris magistri, qui Sapientes appellati sunt, definisse satis rectè existimantur quid sit *penus*. nam Q. Scævolam, ad demonstrandum *penum*, his verbis usum audio: *Penus est*, inquit, *quod esculentum aut poculentum est. quod enim ipsius patris familiæ, liberorum patris familiæ ejusque familiæ, quæ circum eum aut liberos ejus est & opus eorum facit, causa paratum est, ut Mucius ait, penus videri debet. nam quæ ad edendum bibendumque in dies singulos prandii aut cœnæ caussa parantur, penus non sunt: sed ea potius, quæ hujusce generis longe usionis gratia contrahuntur & recondantur, ex eo quod non in promtu sint, sed intus & penitus habeantur, penus dicta sunt.* hæc ego, inquit, quum philosophiæ me dedissem, non insuper tamen habui discere: quoniam civibus Romanis Latinè loquentibus rem non suo vocabulo demonstrare non minus turpe esset, quàm hominem non suo nomine appellare. Sic Favorinus sermones in genus communes à rebus parvis & frigidis abducebat ad

ea,

ea, quæ esset magis utile audire ac discere, non allata extrinsecus, non per ostentationem, sed indidem nata acceptaque. Præterea de penu adscribendum hoc etiam putavi, Servium Sulpicium in reprehensis Scævolæ capitibus scripsisse, Scio Ælio placuisse non quæ esui tantum & potui forent, sed tus quoque & cereos in *penu* esse; quodque esset ejus ferme rei causa comparatum. Massurius autem Sabinus, in libro juris civilis secundo, etiam quod jumentorum causa apparatum esset, quibus dominus uteretur, *penori* attributum dicit. Ligna quoque & virgas & carbones, quibus conficeretur *penus*, quibusdam ait videri esse in *penu*. ex his autem, quæ promercalia & usuaria in locis iisdem essent, ea sola esse *penoris* putat, quæ sint usui annuo.

CAP. II.

Quid differat morbus & vitium, & quam vim habeant vocabula ista in edicto ædilium; & an eunuchus & steriles mulieres redhiberi possint, diversæque super ea re sententiæ.

IN edicto ædilium curulium, qua parte de mancipiis vendundis cautum est, scriptum sic fuit: TITULUS. SERVORUM. SINGULORUM. UTEI. SCRIPTUS. SIT. COERATO. ITA. UTEI. INTELLEGI. RECTE. POSSIT. QUID. MORBI. VITII. VE. QUOI. Q. SIT. QUIS. FUGITIVUS. ERRO. VE. SIT. NOXA. VE. SOLUTUS. NON. SIT. propterea quæsierunt jureconsulti veteres, quod *mancipium morbosum* quodve *vitiosum* rectè diceretur; quantumque *morbus* à *vitio* differret. Cæcilius Sabinus, in libro quem de edicto ædilium curulium composuit, Labeonem refert, quid esset *morbus*, hisce verbis definisse. *Morbus est habitus cujusque corporis contranaturam, qui usum ejus facit deteriorem.* sed *morbum*

alias

alias in toto corpore accidere dicit, aliàs in parte corporis. totius corporis *morbum* esse, veluti phthisis aut febris; partis autem, veluti cæcitas aut pedis debilitas. *balbus autem*, inquit, *& atypus vitiosi magis quàm morbosi sunt: ut equus mordax, calcitro, vitiosus non morbosus est. sed cui morbus est, id etiam vitiosum est. neque id tamen contra sit. potest enim, qui vitiosus est, non morbosus esse. quamobrem, quum de homine morboso ageretur, nequaquam*, inquit, *ita diceretur*: QUANTI OB. ID. VITIUM. MINORIS. ERIT. De eunucho quidem quæsitum est; an contra edictum ædilium videretur venundatus, si ignorasset emtor eum eunuchum esse. Labeonem respondisse ajunt, redhiberi posse quasi morbosum: sues autem feminas, si steriles essent, & venum issent, ex edicto ædilium posse agi Labeonem scripsisse. De sterili autem muliere, si nativa sterilitate sit, Trebatium contra Labeonem respondisse dicunt. nam quum redhiberi eam Labeo, quasi minus sanam, putasset necesse; *non oportere* ajunt Trebatium ei edicto apposuisse, *si ea mulier a principio genitali sterilitate esset*. at si valetudo ejus offendisset, exque ea vitium factum esset, ut concipere fœtus non posset; tum sanam non videri, & esse in causa redhibitionis. De myope quoque, qui *luscitiosus* Latinè appellatur, & οὐ τυφλὸς dissensum est: alii enim redhiberi omnimodis debere, alii contra, nisi id vitium morbo contractum esset. eum verò, cui dens deesset, Servius redhiberi posse respondit: Labeo in causa esse redhibendi negavit. *nam & magna*, inquit, *pars dente aliquo carent: neque eo magis plerique homines morbosi sunt. & absurdum admodum est dicere, non sanos nasci homines; quoniam cum infantibus non simul dentes gignuntur*. Non prætereundum est, id quoque in libris veterum jurisperitorum scriptum esse *morbum* & *vitium* distare: quòd *vitium* perpetuum, *morbus* cum accessu discessuque sit. sed hoc si ita est; neque cæcus neque eunuchu

huius morbosus est, contra Labeonis, quàm supra dixi, sententiam. Verba Massurii Sabini apposui ex libro juris civilis secundo: *Furiosus mutusve, cuive quod membrum lacerum læsumque est, aut obest quominus ipse aptus sit, morbosi sunt. qui non longe videt, tam sanus est, quam qui tardius currit.*

CAP. III.

Quòd nulla fuerint rei uxoriæ actiones in urbe Roma ante Carvilianum divortium: atque inibi quid sit propriè pellex: quæque ejus vocabuli ratio sit.

MEmoriæ traditum est, quingentis ferè annis post Romam conditam, nullas rei uxoriæ neque actiones neque cautiones in urbe Romana aut in Latio fuisse: quia profectò nihil desiderabantur, nullis etiam tunc matrimoniis divertentibus. Servius quoque Sulpicius in libro, quem composuit de dotibus, tùm primùm cautiones rei uxoriæ necessarias esse visas scripsit, quum Sp. Carvilius, cui Ruga cognomentum fuit, vir nobilis divortium cum uxore fecit; quia liberi ex ea, corporis vitio, non gignerentur, anno urbis conditæ DXXXIII M. Atilio P. Valerio coss. atque is Carvilius traditur uxorem, quam dimisit, egregiè dilexisse, carissimamque morum ejus gratia habuisse; sed jurisjurandi religionem animo atque amori prævertisse; quòd jurare à censoribus coactus erat uxorem se liberûm quærendorum gratia habiturum. *Pellicem* autem appellatam, probrosamque habitam eam, quæ juncta conjectaque esset cum eo, in cujus manu mancipioque alia matrimonii causa foret, hac antiquissima lege ostenditur, quam Numæ regis fuisse accepimus: PELLEX. ESAM. JUNONIS. NE. TAGITO. SI. TACET. JUNONI. CRINIBOUS. DEMISSIS. ARNUM. FEMINAM. CAEDITO. pellex autem

tem quasi πάππαξ, id est, quasi παππᾶις: ut pleraque alia, ita hoc quoque vocabulum de Græco flexum est.

CAP. IV.

Quid Servius Sulpicius in libro, qui est de dotibus, scripserit de jure atque more veterum sponsaliorum.

SPonsalia in ea parte Italiæ, quæ *Latium* appellatur, hoc more atque jure solita fieri scripsit Servius Sulpicius in libro, quem scripsit de dotibus: *Qui uxorem*, inquit, *ducturus erat, ab eo, unde ducenda erat, stipulabatur eam in matrimonium ductum iri. qui daturus erat, itidem spondebat daturum. is contractus stipulationum sponsionumque dicebatur sponsalia. tum, quæ promissa erat, sponsa appellabatur; qui spoponderat ducturum, sponsus. sed si post eas stipulationes uxor non dabatur, aut non ducebatur; qui stipulabatur ex sponsu agebat, judices cognoscebant, judex, quamobrem data acceptave non esset uxor, quærebat. si nihil justa causa videbatur; litem pecunia æstimabat: quantique interfuerat eam uxorem accipi aut dari, eum, qui spoponderat aut qui stipulatus erat, condemnabat.* hoc jus sponsaliorum observatum dicit Servius ad id tempus, quo civitas universo Latio, lege Julia, data est. hæc eadem Neratius scripsit in libro, quem de nuptiis composuit.

CAP. V.

Historia narrata de perfidia haruspicum Etruscorum: quodque ob eam rem versus hic a pueris Romæ urbe tota cantatus est; Malum consilium consultori pessimum est.

STatua Romæ in comitio posita Horatii Coclitis fortissimi viri de cœlo tacta est, ob id fulgur piaculi luendum, haruspices ex Etruria acciti, inimico atque hostili

hostili in populum Romanum animo, instituerant eam rem contrariis religionibus procurare. atque illam statuam fuisse in inferiorem locum perperàm transponi, quem sol oppositu circumundique aliarum ædium nunquam illustraret, quod quum ita fieri persuasissent, delati ad populum proditique sunt; &, quum de perfidia confessi essent, necati sunt: constitutque eam statuam, proinde ut veræ rationes pòst compertæ monebant, in locum edicum subducendam, atque ita in area Volcani sublimiori loco statuendam: eaque res benè & prosperè reipubl. cessit. tunc igitur, quòd in Etruscos haruspices male consulentes animadversum vindicatumque fuerat, versus hic seinè factus cantatusque esse à pueris urbe tota fertur.

Malum consilium consultori pessimum est.

Exustoria de haruspicibus ac dè versu isto senario scripserit in Annalibus Maximis libro undecimo, & in Verrii Flacci libro primo rerum memoria dignarum. videtur autem hic versus de Græco illo Hesiodi versu expressus:

Κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη.

CAP. VI.

Verba veteris S. C. in quo decretum est hostiis majoribus expiandum, quòd in sacrario hastæ Martiæ movissent: atque inibi enarratum quid sint hostiæ succidaneæ: *quid item* tempora præcidanea: *quòdque Capito Ateius Marcius quasdam* præcidaneas *appellavit.*

UT terram movisse nunciari solet; eaque res procuratur: ita in veteribus memoriis scriptum legimus, nunciatum esse senatui, in sacrario, in regia, hastas Martias movisse. ejus rei causa senatusconsultum factum est M. Antonio A. Postumio coss. ejusque ex-

Digitized by Google

emplum hoc est: QUOD. C. JULIUS. L. F. PONTIFEX. NUNCIAVIT. IN. SACRARIO. IN. REGIA. HASTAS. MARTIAS. MOVISSE. DE. EA. RE. ITA. CENSUERUNT. UTI. M. ANTONIUS. CONSUL. HOSTIIS. MAJORIBUS. JOVI. ET. MARTI. ET. CAETERIS. DIS. QUIBUS. VIDERETUR. PLACANDIS. UTI. PROCURASSET. SATIS. HABENDUM. CENSUERUNT. SI. QUID. SUCCIDANEIS. OPUS. ESSET. ROBIGUS. ACCEDERET. Quòd *succidaneas hostias* senatus appellavit, quæri solet quid verbum id significet. in Plauti quoque comœdia, quæ Epidicus inscripta est, super eodem ipso verbo requiri audio in his versibus:

Men' piaculadem oportet fieri ob stultitiam tuam,
Ut meum tergum stultitiæ tuæ subdas succidaneum?

Succidaneæ autem *hostiæ* dicuntur, *e*, littera per morem compositi vocabuli in, *i*, litteram commutata, nam quasi *succadaneæ* appellatæ: quoniam, si primis hostiis litatum non erat, aliæ post easdem ductæ hostiæ cædebantur. quæ, quasi prioribus jam cæsis, luendi piaculi gratia, subdebantur & succidebantur: ob id *succidaneæ* nominatæ, littera, *i*, scilicet tractim pronunciata. audio enim quosdam eam litteram in hac voce barbare corripere. Eadem autem ratione verbi *præcidaneæ* quoque hostiæ dicuntur, quæ ante sacrificia solemnia pridie cæduntur. *porcæ* etiam *præcidaneæ* appellatæ, quam piaculi gratia, ante fruges novas captas immolari Cereri mos fuit, siqui familiam funestam aut non purgaverant, aut aliter eam rem, quàm oportuerat, procuraverant. Sed porcam & hostias quasdam præcidaneas, sicut dixi, appellari, vulgo notum est: *ferias præcidaneas* dici, id, opinor, à vulgo remotum est. Propterea verba Atei Capitonis ex quinto librorum, quos de pontificio jure composuit, scripsi. *Tib. Coruncanio pontifici maximo*

feria

Digitized by Google

feriæ præcidaneæ in atrum diem inauguratæ sunt, collegium decrevit non habendum religioni, quin eo die feriæ præcidaneæ essent.

CAP. VII.

De epistola Valerii Probi grammatici ad Marcellum scripta super accentu nominum quorumdam Pœnicorum.

VAlerius Probus grammaticus inter suam ætatem præstanti scientia fuit. is *Hannibalem* & *Hasdrubalem* & *Hamilcarem* ita pronunciabat, ut penultimam circumflecteret; ut testis est epistola ejus scripta ad *Marcellum*, in qua Plautum & Ennium multosque alios veteres eo modo pronunciasse affirmat. solius tamen Ennii versum unum ponit, ex libro, qui *Scipio* inscribitur, cum versum quadrato numero factum subjecimus: in quo, nisi tertia syllaba de Hannibalis nomine circumflexa ponatur, numerus clandus est. versus Ennii, quem dixit, ita est:

Qui propter Hannibalis copias considerant.

CAP. VIII.

Quid C. Fabricius de Cornelio Rufino homine avaro dixerit: quem quum odisset inimicusque esset, designandum tamen consulem curavit.

FAbricius Luscinus magna gloria vir magnisque rebus gestis fuit. P. Cornelius Rufinus manu quidem strenuus & bellator bonus, militarique disciplina peritus admodum fuit; sed furax homo & avaritiæ acri erat. hunc Fabricius non probabat, neque amico utebatur, odiique eum morum causa fuit. Sed quum in temporibus reipubl. difficillimis consules creandi forent, & is Rufinus peteret consulatum, competitoresque ejus essent infelices quidam & futiles: summa ope adnisus est

Digitized by Google

Fabricius, uti Rufino consulatus deferretur. eam rem plerisque ammirantibus, quòd hominem avarum, cui esset inimicissimus, creari consulem peteret, quem hostiliter oderat: Fabricius inquit, *Nihil est quod miremini; si malui compilari quam venire.* Hunc Rufinum postea bis consulatu & dictatura functum censor Fabricius senatu movit, ob luxuriae notam; quòd decem pondo libras argenti facti haberet. id autem, quod supra scripsi, Fabricium de Cornelio Rufino ita, ut in plerisque historia est, dixisse, M. Cicero non aliis à Fabricio, sed ipsi Rufino gratias agenti, quòd ejus gratias designatus consul esset, dictum esse refert in libro secundo de Oratore. Verba Ciceronis haec sunt: *Arguta etiam significatio est, quum parva re & saepe verbo res obscura & latens illustratur: ut quàm C. Fabricio P. Cornelius homo, ut existimatur, avarus & furax, sed egregiè fortis & bonus imperator gratias ageret, quòd se homo inimicus consulem fecisset, bello praesertim magno & gravi: Nihil est quo mihi gratias agas, inquit, si malui compilari quam venire.*

CAP. IX.

Quid significet propriè, religiosus, & in quae diverticula significatio vocabuli istius flexa sit, & verba Nigidii Figuli ex commentariis ejus super ea re sumta.

NIgidius Figulus, homo, ut ego arbitror, juncti M. Varronem doctissimus, in undecimo commentariorum grammaticorum refert versum ex antiquo carmine memoria hercle dignum,

Religentum esse oportet; religiosum nefas.

Cujus autem id carmen sit, non scribit. atque in eodem loco Nigidius, *Hoc*, inquit, *inclinamentum semper hujuscemodi verborum, ut vinosus, mulierosus, religiosus, nummosus, signat copiam quamdam immodicam rei, super*

per quæ dicitur. quocirca religiosus is appellabatur, qui nimia & superstitiosa religione sese alligaverat, eaque res vitio assignabatur. Sed præter ista, quæ Nigidius dicit, alio quodam diverticulo significationis *religiosus* pro casto atque observanti cohibentique sese certis legibus finibusque dici cœptus. simili autem modo illa quoque vocabula, ab eadem profecta origine, diversum significare videntur, *religiosi dies*, & *religiosa delubra*. *religiosi* enim *dies* dicuntur, quibus omine infames impeditique: in quibus & res divinas facere & rem quampiam novam exordiri temperandum est. quos multitudo imperitorum pravè & perperam *nefastos* appellant. itaque M. Cicero in libro epistolarum nono ad Atticum, *Majores*, inquit, *nostri funestiorem diem esse voluerunt Alliensis pugnæ, quàm urbis captæ; quòd hoc malum ex illo. itaque alter religiosus etiam nunc dies, alter in vulgus ignotus.* idem tamen M. Tullius in oratione de accusatore constituendo, *religiosa delubra* dicit, non ominosa nec tristia, sed majestatis veneratioisque plena. Massurius autem Sabinus, in commentariis quos de indigenis composuit, *Religiosum*, inquit, *est quod propter sanctitatem aliquam remotum ac sepositum à nobis est. verbum à relinquendo dictum, tanquam cærimoniæ à cavendo.* Secundùm hanc Sabini interpretationem templa quidem ac delubra, quia hominum cumulus in vituperationem non cadit, ut illorum, quorum laus immodesta est, *religiosa* sunt, quæ non vulgo ac temere, sed cum castitate cærimoniaque adeunda & reverenda & reformidanda sunt magis quàm invulganda. sed dies *religiosi* dicti, quos ex contraria causa, propter ominis dirtatem, relinquimus. iccirco ait Terentius in Heautontimorumeno:

Tum, quod dem ei, rectè est. nam, nihil esse mihi, religio est dicere.

Quòd si, ut ait Nigidius, omnia istiusmodi inclinamenta nimium ac præter modum significant, & iccirco

in culpas cadunt, ut, *vinosus*, *mulierosus*, *verbosus*, *morosus*, *famosus*: cur *ingeniosus*, *formosus* & *officiosus* & *speciosus*, quæ pariter ab ingenio & forma & officio inclinata sunt; cur etiam *disciplinosus*, *consiliosus*, *victoriosus*, quæ M. Cato ita effiguravit; cur item *facundiosa*, quod Sempronius Asellio tertio decimo rerum gestarum ita scripsit, *Facta sua spectari oportere; dicta non, si minus facundiosa essent*: cur, inquam, illa omnia nunquam in culpam, sed in laudem dicuntur, quemquam hæc quoque incrementum sui nimium demonstrent? an propterea, quia illis quidem, quæ suprà posuit, adhibendus est modus quidam necessarius? nam & *gratia*, si nimia quidem atque immodica, & *mores*, si multi atque varii, & *verba*, si perpetua atque infrunita & obtundentia, & *fama*, si magna & inquieta & invidiosa sit, neque laudabilia neque utilia sunt. *ingenium* autem & *officium* & *forma* & *disciplina* & *consilium* & *victoria* & *facundia*, sicut ipsæ virtutum amplitudines, nullis finibus cohibentur, sed quanto majora auctioraque sint, etiam tanto laudatiora sunt.

CAP. X.

Quid observatum de ordine rogandarum sententiarum in senatu, jurgiorumque in senatu C. Cæsaris Consulis & M. Catonis diem dicendo eximentis.

ANte legem, quæ nunc de senatu habendo observatur, ordo rogandi sententias varius fuit, aliàs primus rogabatur, qui à censoribus princeps in senatum lectus fuerat; aliàs qui designati consules erant. quidam è consulibus studio aut necessitudine aliqua adducti, quem iis visum erat, honoris gratia, extra ordinem sententiam primum rogabant. Observatum tamen est, quum extra ordinem fieret, ne quis quemquam ex alio quàm ex consulari loco sententiam primum rogaret. C. Cæ-

sar

lari consulatu, quem cum M. Bibulo gessit, quatuor solos extra ordinem rogasse sententiam dicitur. ex iis quatuor principem rogabat M. Crassum. sed, postquam filiam Cn. Pompejo desponderat, primum coeperat Pompejum rogare. ejus rei rationem reddidisse eum senatui Tiro Tullius M. Ciceronis libertus refert: itaque se ex patrono suo audisse scribit. id ipsum Capito Atejus in libro, quem de officio senatorio composuit, scriptum reliquit. in eodem libro Capitonis id quoque scriptum est. *Cajus*, inquit, *Caesar consul M. Catonem sententiam rogavit. Cato rem quam consulebatur, quoniam non è rep. videbatur, perfici nolebat. ejus rei gratia dicendo, longa oratione utebatur; eximebatque dicendo diem. erat enim jus senatori, ut, sententiam rogatus, diceret antè quicquid vellet alii rei & quoad vellet. Caesar consul viatorem vocavit; eumque, quum finem non faceret, prehendi loquentem & in carcerem duci jussit. senatus consurrexit: prosequebatur Catonem in carcerem. hac*, inquit, *invidia facta Caesar destitit, & mitti Catonem jussit.*

CAP. XI.

Quae qualiaque sint, quae Aristoxenus, quasi magis comperta, de Pythagora memoriae commendavit, & quae item Plutarchus eumdem in modum de eodem Pythagora scripsit.

OPinio vetus falsa occupavit & convaluit, Pythagoram philosophum non esitavisse ex animalibus; item abstinuisse fabulo, quem κύαμον Graeci appellant. et hac opinione Callimachus poëta scripsit:

Καὶ κυάμων ἄπο χεῖρας ἔχειν ἀνιαύσιον ἔδμεν
Καὶ γὰρ Πυθαγόρης ὡς ἑτάλαθε λέγω.

Ex eadem itetn opinione M. Cicero in libro de divinatione primo, haec verba posuit; *Jubet igitur Plato sic ad somnum proficisci corporibus affectis, ut nihil sit quod*

errorem animis perturbationemque afferat. ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur, ne faba vescerentur; quod habet inflationem magnam: is cibus tranquillitatem mentis quærentibus contrariam. hæc quidem M. Cicero. Sed Aristoxenus musicus vir litterarum veterum diligentissimus, Aristotelis philosophi auditor, in libro, quem de Pythagora reliquit, nullo sæpius legumento Pythagoram dicit usum quàm fabis, quoniam is cibus & subduceret sensim alvum & lævigaret. Verba ista Aristoxeni subscripsi: Πυθαγόρας δὲ τῶν ὀσπρίων μάλιστα τὸν κύαμον ἐδοκίμασε λίαν κινητικὸν τῆς γαστρὸς, καὶ διαφορητικόν. διὸ καὶ μάλιστα κέχρηται αὐτῷ. Porculis quoque minusculis & hœdis tenerioribus victitasse idem Aristoxenus refert. quam rem videtur cognovisse ex Xenophilo Pythagorico familiari suo, & ex quibusdam aliis natu majoribus, qui ab ætate Pythagoræ haud multùm aberant. ac de animalibus Alexis etiam poëta in comœdia, quæ Pythagoræ vita inscribitur, docet. videtur autem de κυάμῳ non esitato causam erroris fuisse, quia in Empedocli carmine, qui disciplinas Pythagoræ secutus est, versus hic invenitur:

Δαιλοὶ, παύδειλοι, κυάμων ἀπὸ κτῆσις ἔχεσθε.

opinati enim sunt plerique κύαμον legumentum vulgo dici. sed qui diligentius anquisitiusque carmina Empedocli arbitrati sunt, κυάμους hoc in loco testiculos significare dicunt; eosque more Pythagoræ opertè atque symbolicè κυάμους appellatos, quia sint οἷς τὸ κυεῖν δοκεῖ καὶ αἴτιοι τοῦ κυεῖν γ & genituræ humanæ vim præbeant, iccircoque in Empedocli versu isto non à fabulo edendo, sed à rei venereæ proluvio voluisse homines deducere. Plutarchus quoque homo in disciplinis gravi auctoritate in primo librorum quos de Homero composuit Aristotelem philosophum scripsit eadem ipsa de Pythagoricis scripsisse; quòd non abstinuerunt edundis animalibus, nisi pauca carne quadam. verba ipsa Plutarchi, quoniam

res

minopinata est, subscripsi: Ἀ ἐγκύλιος δὲ μύρτος, καὶ καρδία, καὶ ἀκαλήφη, καὶ πολλὰ ἄλλα ἐστὶν ἐπιτήδεια φαγεῖν τοῖς Πυθαγορείοις. χρῆσθαι δὲ οὐ θέμις. Ἀκαλήφη autem est animal marinum, quod urtica appellatur. sed & piscibus nonnullis abstinere Pythagoricos Plutarchus in Symposiacis dicit: Pythagoram verò ipsum sicuti celebre est Euphorbum primo se fuisse dictitasse; ita hæc remotiora sunt his, quæ Clearchus & Dicæarchus memoriæ tradiderunt, fuisse eum postea Pyrandrum, deinde Callicleam, deinde feminam pulchra facie meretricem, cui nomen fuerat Alce.

CAP. XII.

Hæc & animadversiones censoriæ in veteribus monumentis reperta memoria digna.

SI quis agrum suum passus fuerat sordescere, eumque indiligenter curabat, ac neque araverat, neque purgaverat; sive quis arborem suam vineamque habuerat derelictui, non id sine pœna fuit: sed erat opus censorium, censoresque ærarium faciebant. item si quis eques Romanus equum habere gracilentum aut parum nitidum visus erat, *impolitiæ* notabatur. id verbum significat quasi situ dicas, *inuriæ*: cujus rei utriusque auctoritates sunt: & M. Cato id sæpe numero attestatus est.

CAP. XIII.

Quòd incentiones quædam tibiarum certo modo factæ ischiacis mederi possint.

PRoditum hoc plerisque est & memoriæ mandatum; ischiaci quum maximè doleant, tum, si modulis lenibus tibicen incinat, mitti dolores. ego nuperrimè in libro Theophrasti scriptum inveni viperarum morsibus tibicinem scitè modulateque adhibitum mederi. refert

fert etiam idem Democriti liber, qui inscribitur περὶ λοιμῶν ἢ λοιμικῶν παθῶν. in quo docet plurimis hominum morbis medicinam fuisse incentiones tibiarum. tanta prorsus est affinitas corporibus hominum mentibusque; & propterea quoque vitiis aut medelis animorum & corporum.

CAP. XIV.

Narratur historia de Hostilio Mancino ædili & Mamilia meretrice; verbaque decreti tribunorum ad quos à Mamilia provocatum est.

QUum librum nonum Atei Capitonis Collectaneorum legeremus, qui inscriptus est *de judiciis publicis*; decretum tribunorum visum est gravitatis antiquæ plenum. propterea id meminimus; idque ob hanc causam & in hanc sententiam scriptum est. A. Hostilius Mancinus ædilis curulis fuit, is Mamiliæ meretrici diem ad populum dixit, quòd de tabulato ejus noctu lapide ictus esset, vulnusque ex lapide ostendebat. Mamilia ad tribunos plebei provocavit. apud eos dixit comissatorem Mancinum ad ædes suas venisse; eum sibi fas recipere non fuisse in ædes suas; sed quum vi irrumperet, lapidibus depulsum. tribuni decreverunt ædilem ex eo loco jure dejectum, quo eum venire cum coronario non decuisset: propterea, ne cum populo ædilis ageret, intercesserunt.

CAP. XV.

Defensa à culpa sententia ex historia Sallustii, quam inimici ejus cum insectatione malignè reprehenderint.

ELegantia orationis Sallustii verborumque facundia & novandi studium cum multa prorsus invidia fuit: multique non mediocri ingenio viri conati sunt reprehendere

Digitized by Google

hendere pleraque & obtrectare. in quibus plura inſcitè aut malignè vellicant: nonnulla tamen videri poſſunt non indigna reprehenſione. quale illud in Catilinæ hiſtoria repertum eſt; quod habeat eam ſpeciem, quaſi parum attentè dictum. Verba Salluſtii hæc ſunt. *Ac mihi quidem, tametſi haudquaquam par gloria ſequatur ſcriptorem & auctorem rerum, tamen in primis arduum videtur res geſtas ſcribere. primùm, quod facta dictis exæquanda ſunt: deinde, quòd plerique, quæ delicta reprehenderis, malivolentia & invidia dicta putant. ubi de magna virtute atque gloria bonorum memores; quæ ſibi quiſque facilia factu putat, æquo animo accipit: ſupra, veluti ficta pro falſis ducit.* Propoſuit, inquiunt, dicturus cauſas, quamobrem videatur eſſe arduum, res geſtas ſcribere: atque ibi non primum cauſam, ſed querelas dicit. non enim cauſa videri debet, cur hiſtoriæ opus arduum ſit, quod ii, qui legunt, aut inique interpretantur quæ ſcripta ſunt, aut vera eſſe non credunt, obnoxiam quippe & objectam falſis exiſtimationibus eam rem dicendam magis ajunt quàm arduam. quia, quod arduum eſt, ſui operis difficultate eſt arduum, non opinionis alienæ erroribus. Hæc illi malivoli reprehenſores dicunt; ſed, *arduum*, Salluſtius non pro difficili tantùm, ſed pro eo quoque ponit, quod Græci δυσχερὲς aut χαλεπὸν appellant: quod eſt tum difficile tum moleſtum quoque & incommodum & intractabile. quorum verborum ſignificatio à ſententia Salluſtii ſuprà ſcripta non abhorret.

CAP.

CAP. XVI.

De vocabulis quibusdam a Varrone & Nigidio contra quotidiani sermonis consuetudinem declinatis: atque inibi id genus quædam cum exemplis veterum relata.

M. Varronem & P. Nigidium, viros Romani generis disertissimos, comperimus non aliter locutos esse & scripsisse, quàm *senatus*, & *domus*, & *fluctus*: qui est patrius casus, ab eo quod est, *senatus*, *domus*, & *fluctus*. hinc *senatui*, *domui*, *fluctui*, dativumque his consimilia passim dixisse. Terentii quoque comici versus in libris veteribus itidem scriptus est:

Ejus amuis, opinor, causâ, quæ est mortua.

Hanc eorum auctoritatem quidam è veteribus grammaticis ratione etiam firmare voluerunt, quòd omnis dativus singularis littera finitus, *i*, si non similis est genitivi singularis, littera addita genitivum singularem facit. ut, *patri patris*, *duci ducis*, *cædi cædis*. Quum igitur, inquiunt, in casu dandi, *huic senatui*, dicamus; genitivus ex eo singularis *senatus* est, & non *senatui*. Sed non omnes consentiunt in casu dativo *senatui* magis dicendum, quàm *senatu*. Sicut Lucilius in eodem casu, *victu* & *anu*, dicit, non, *victui* & *anui*, in hisce versibus,

Quod sumptum atque epulas victu præponis honesto.

& alio in loco

Anu noceo, inquit,

Virgilius quoque in casu dandi, *aspectu*, dicit, non *aspectui*.

—— *Teque aspectu ne subtrahe nostro.*

& in Georgicis:

Quòd nec concubitu indulgent.

Cajus etiam Cæsar gravis auctor linguæ Latinæ in Anticatone, *Unius*, inquit, *arrogantiæ superbiæque dominatuque*

minatque. item in Dolabellam actionis III. *ibi isti quorum in ædibus fanisque positi & honori erant & ornatui.* in libris quoque analogicis omnia istiusmodi, sine, *i*, littera dicenda censet.

CAP. XVII.

De littera quarumdam particularum, quæ præpositæ verbis incipienti atque produci barbarè atque insciter videntur, exemplis rationibusque plusculis disceptatum.

LUcilii ex undecimo versus sunt:

Scipiada magno improbus objiciebat Asellus,
Lustrum, illo censore, malum infelixque fuisse.

objiciebat, *o*, littera producta multos legere audio; idque eo facere dicunt, ut ratio numeri salva sit. idem infra:

—— & jam
Conjicere in versus dictum præconis volebam
Graii.

in hoc quoque prima verbi præpositio ob eandem causam producitur, item quintodecimo.

Subjicit hinc humilem, & sufferibus posteriorem.

subjicit, *u*, littera longa legunt; quia primam syllabam brevem esse in versu heroico non convenit. item apud Plautum in Epidico, *con*, syllabam productam pronunciant,

Age nunc jam, orna te Epidice & pallium in collum conjice.

Apud Virgilium quoque, *subjicit*, verbum produci à plerisque audio.

—— etiam Parnasia laurus
Parva sub ingenti matris se subjicit umbra.

Sed neque, *ob*, neque, *sub*, præpositio producendi habent naturam; neque item, *con*; nisi quum eam litteræ sequuntur, quæ in verbis, *constituit*, &c, *confecit*, secundùm

secundùm eam primæ sunt, vel quum eliditur ex ea, *i* littera: sicut Sallustius, *Facinoribus*, inquit, *coopertus*. in his autem, quæ suprà posui, & metrum esse integrum potest, & præpositiones istæ possunt non barbarè protendi: secunda enim littera in his verbis per duo *ii*, non per unum scribenda est. nam verbum istud, cui suprà dictæ particulæ præpositæ sunt, non *icio* est sed *iacio*, & præteritum non *icit* facit sed *iecit*. idque ubi compositum est ex *a* littera, *a* in *i* mutatur; sicuti fit in verbis *insilio* & *inicipio*: atque ita vim consonantis capit. & idcirco ea syllaba productius latiusque paulò pronunciata priorem syllabam brevem esse non patitur; sed reddit eam positu longam; propterea quæ & numerus in versu & ratio in pronunciatu manet. hæc, quæ diximus, eò etiam conducunt; ut, quod apud Virgilium in sexto positum invenimus.

Eripe me his invicte malis, aut tu mihi terram
Iniice:

sic esse, *iniice*, ut supra dixi, & legendum & scribendum sciamus: nisi quis tam indocilis est, ut in hoc quoque verbo, *in* præpositionem metri causa protendat: quærimus igitur in *obicibus*, *o*, littera qua ratione intendatur, quum id vocabulum factum sit à verbo, *obicio*; & nequaquam simile sit, quod à verbo *moveo motum*, *o*, littera longa dicitur. Equidem memini Sulpicium Apollinarem, virum præstanti litterarum scientia, *obices* & *obicibus*, *o*, littera correpta dicere; in Virgilio quoque sic eum legere;

—— *quæ vi maria alta tumescant*
Obicibus ruptis.

sed ita, ut diximus, *i*, litteram quæ in vocabulo quoque gemina esse debet, paullo ubetius largiusque pronunciabat. congruens igitur est, ut *subices* etiam, quod proinde ut *obices* compositum est, *u*, littera brevi dici oporteat. Ennius in tragœdia, quæ Achilles inscribitur,

subices

subices pro aëre alto ponit, qui cœlo subjectus est, in his versibus:

Per ego deûm sublimes subices, humidus
Unde oritur imber, sonitu sævo & spiritu.

plerosque homines tamen legere audias, *u*, littera producta, id ipsum autem verbum M. Cato sub alia præpositione dicit, in oratione, quam de consulatu suo habuit *de hos*, inquit, *fert ventus ad priorem Pyrenæum quem projicit in altum.* & Pacuvius item in Chryse: *promontorium, cujus linguam in altum projicit.*

CAP. XVIII.

De Africano superiore sumta quædam ex annalibus memoratu dignissima.

SCipio Africanus antiquior quanta virtutum gloria præstiterit, quàm fuerit altus animo atque magnificus, & qua sui conscientia nixus; pluribus rebus quæ dixerit quæque fecerit declaratum est. ex quibus sunt hæc duo exempla ejus fiduciæ atque exsuperantiæ ingentis. Quum M. Nævius tribunus plebei accusaret eum ad populum; diceretque à rege Antiocho accepisse pecuniam, ut conditionibus gratiosis ac mollibus pax cum eo populi Romani nomine fieret; & quædam item alia crimini daret indigna tali viro: tum Scipio pauca præfatus, quæ dignitas vitæ suæ atque gloria postulabat, *Memoria*, inquit, *Quirites, repeto diem esse hodiernum, quo Hannibalem Pœnum imperio nostro inimicissimum, magno prælio vici in terra Africa: pacemque & victoriam vobis peperi insperabilem. non igitur simus adversum deos ingrati: sed censeo relinquamus nebulonem hunc; eamus nunc protinus Jovi optimo maximo gratulatum.* id quum dixisset, avertit, & ire in Capitolium cœpit. tum concio universa, quæ ad sententiam de Scipione ferendam convenerat, relicto tribuno, Scipionem in Capitolium

comitatâ, atque inde ad ædes ejus, cum lætitia & gratulatione sollemni prosecuta est. Fertur etiam oratio, quæ videtur habita eo die à Scipione, &, qui dicunt eam non veram, non eunt inficias, quin hæc quidem verba fuerint, quæ dixi, Scipionis. Item aliud est factum ejus præclarum, Pœtilii quidam tribuni plebei à Marco, ut ajunt, Catone inimico Scipionis comparati in eum atque immissi desiderabant in senatu instantissimè, ut pecuniæ Antiochenæ, prædæque, quæ eo in bello capta erat, rationem redderet. fuerat enim L. Scipioni Asiatico fratri suo imperatori in ea provincia legatus. ibi Scipio exsurgit; & prolato è sinu togæ libro, rationes in eo scriptas esse dixit omnis pecuniæ omnisque prædæ. Illi tum ut palam recitaretur, & ad æratium deferretur. sed enim id jam non faciam, inquit, nec me ipse afficiam contumelia. eumque librum statim coram discidit suis manibus, & concerpsit; ægrè passus, quòd cui salus imperii ac reip. accepta ferri deberet, rationem pecuniæ prædaticiæ posceretur.

CAP. XIX.

Quid M. Varro in logistorico scripserit de moderando victu puerorum impubium.

PUeros impuberes compertum est, si plurimo cibo nimioque somno uterentur, hebetiores fieri, vetern usque aut eluci tarditatem, corporaque eorum improcera fieri, minusque adolescere. idem plerique alii medicorum philosophorumque, & M. Varro in logistorico scripsit; quæ inscripta est *Capys aut de liberi educandis.*

CA

CAP. XX.

Notati à censoribus, qui audientibus iis dixerant joca quædam intempestiviter: ac de ejus nota deliberatum, qui steterat fortè apud eos oscitabundus.

INter censorias severitates tria hæc exempla in litteris sunt castigatissimæ disciplinæ. unum est hujusmodi. Censor adigebat de uxoribus sollemne jusjurandum. verba ita erant concepta: UT. TU. EX. ANIMI. TUI. SENTENTIA. UXOREM. HABES. qui jurabat, cavillator quidam & canalicula & nimis ridicularius fuit. is locum esse sibi joci dicendi ratus, quum ita, uti mos erat, censor dixisset; ET. TU. EX. ANIMI. TUI. SENTENTIA. UXOREM. HABES? *Habeo equidem*, inquit, *uxorem, sed non ex animi tui sententia.* tum censor eum, quòd intempestivè lasciviisset, in ærarios retulit; causamque hanc joci scurrilis apud se dicti subscripsit. Altera severitas ejusdem sectæ disciplinæque est. Deliberatum est de nota ejus, qui ad censores ab amico advocatus est, &, in jure stans, clarè nimis ac sonorè oscitavit. atque inibi prope ut plecteretur fuit; tamquam illud indicium vagi animi foret & allucinantis, & fluxæ atque apertæ securitatis. sed quum ille dejeraſſet invitissimum sese ac repugnantem oscitatione victum, tenerique eo vitio quod *oscedo* appellatur; tum notæ jam destinatæ exemtus est. P. Scipio Africanus Pauli F. utramque historiam posuit in oratione, quam dixit in censura, quum ad majorum mores populum hortaretur. Item aliud refert Sabinus Massurius in septimo memoriali severè factum, *Censores*, inquit, *P. Scipio Nasica & M. Popillius quum equitum censum agerent; equum nimis strigosum & malè habitum, sed equitem ejus uberrimum & habitissimum viderunt. Et tu, inquiunt, ita est, ut tu sis quam equus curatior? quoniam,*

Digitized by Google

quoniam, inquit, ego me curo; equum Statius meus ſervus: viſum eſt parum reverens eſſe reſponſum. relatuſque in ærarios, ut mos eſt. Statius autem ſervile nomen fuit. plerique apud veteres ſervi eo nomine fuerunt. Cæcilius quoque ille comœdiarum poëta inclutus ſervus fuit: & propterea nomen habuit *Statius*. ſed poſtea verſum eſt quaſi in cognomentum; appellatuſque *Cæcilius Statius*.

LIBER QUINTUS.

CAPUT I.

Quòd Muſonius philoſophus reprehendit improbavitque laudari philoſophum diſſerentem à vociferantibus & in laudando geſtientibus.

MUſonium philoſophum ſolitum dicere accepimus: quum philoſophus, inquit, hortatur, monet, ſuadet, objurgat, aliudve quid diſciplinarum diſſerit; tum, qui audiunt, ſi ſummo & ſoluto pectore obvias vulgataſque laudes effutiunt, ſi clamitant etiam, ſi vocum ejus feſtivitatibus, ſi modulis verborum, ſi quibuſdam quaſi ſequentamentis orationis moventur, exagitantur, & geſtiunt; tum ſcias & qui dicit & qui audit fruſtra eſſe: neque illic philoſophum loqui, ſed tibicinem canere. animus is, inquit, audientis philoſophum, ſi, quæ dicuntur, utilia ac ſalubria ſunt & errorum atque vitiorum medicinas ferunt, laxamentum atque otium prolixè profuſéque laudandi non habet: quiſquis ille eſt qui audit, niſi ille eſt planè deperditus, inter ipſam philoſophi orationem & perhorreſcat neceſſe eſt & pudeat tacitus & pœniteat & gaudeat & admiretur. varios adeò vultus diſpariſque ſenſus gerat, proinde ut eum conſcientiamque ejus afficerit utrarumque animi partium aut ſincera-

sincerarum aut ægrarum philosophi pertrectatio. præterea dicebat magnam laudem non abesse ab admiratione: admirationem autem, quæ maxima est, non parere verba sed silentium: iccirco, inquit, poëtarum sapientissimus auditores illos Ulyxi labores suos illustrissimè narantis, ubi loquendi finis factus, non exsultare nec strepere nec vociferari facit, sed consuluisse universos dicit, quasi attonitos & obstupidos delenimentis aurium ad origines usque vocis permanentibus.

CAP. II.

Super equo Alexandri regis, qui Bucephalas appellatus est.

EQuus Alexandri regis & capite & nomine *Bucephalas* fuit. emptum Cares scripsit talentis tredecim & regi Philippo donatum: æris nostri summa est HS. CCCXII. Super hoc equo dignum memoria visum; quòd, ubi ornatus erat armatusque ad prœlium, haud unquam inscendi sese ab alio nisi à rege passus sit. Id etiam de isto equo memoratum est; quod, quum in eo insidens Alexander, bello Indico, & facinora faciens ferox, in hostium cuneum non satis sibi providens immisisset, conjectis undique in Alexandrum telis vulneribus altè in cervice atque in latere equus perfossus est; moribundus tamen ac prope jam exsanguis è mediis hostibus regem vivacissimo cursu retulit: atque, ubi eum extra tela extulerat, illico concidit, & domini jam superstitis securus, quasi cum sensus humani solatio, animam exspiravit. tum rex Alexander, parta ejus belli victoria, oppidum in iisdem locis condidit; atque, ob eqni honores, Bucephalon appellavit.

Digitized by Google

CAP. III.

Qua causa, quodque initium fuisse dicatur Protagorae ad philosophiae litteras adeundi.

PROtagoram, virum in studiis doctrinarum egregium, cujus nomen Plato libro illi suo incluto inscripsit, adolescentem ajunt, victus quærendi gratia, in mercedem missum; vecturasque onerum corpore suo factitavisse. quod genus Græci βαστάζοντας vocant; Latinè *bajulos* appellamus. is de proximo rure in Abderam oppidum, cujus popularis fuit, caudices ligni plurimos funiculo brevi circumdatos portabat. tum fortè Democritus civitatis ejusdem civis, homo ante alios virtutis & philosophiæ gratia venerandus, quum egrederetur extra urbem, videt eum cum illo genere oneris tam impedito ac tam incohibili facilè atque expeditè incedentem: & propè accedit; & vincturam posituramque ligni scitè peritèque factam considerat; petitque ut paulum acquiescat. quod ubi Protagoras, uti erat petitum, fecit, atque itidem Democritus acervum illum & quasi orbem caudicum, brevi vinculo comprehensum, ratione quadam quasi geometrica librari continerique animadvertit; interrogavit quis id lignum ita composuisset: &, quum ille à se compositum dixisset, desideravit uti solveret, ac denuo in modum eumdem collocaret. at postquam ille solvit, ac similiter composuit: tum Democritus, animi aciem sollertiamque hominis non docti demiratus, Mi adolescens, inquit, quum ingenium benefaciendi habeas, sunt majora melioraque quæ facere mecum possis: abduxitque eum statim, secumque habuit, & sumtum ministravit, & philosophias docuit, & esse eum fecit, quantus postea fuit. is tamen Protagoras insincerus quidem philosophus, sed acerrimus sophistarum fuit. pecuniam quippe ingentem quum à discipu-

à discipulis acciperet annuam, pollicebatur se id docere, quanam verborum industria causa infirmior, fieret fortior. quam rem Græcè ita dicebat, τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιῶν.

CAP. IV.

De verbo, duoetvicesimo, *quod vulgo incognitum, à viris doctis multifariam in libris scriptum est.*

APud Sigillaria forte in libraria ego & Julius Paulus vir memoria nostra doctissimus consederamus: atque ibi expositi erant Fabii annales, bonæ atque sinceræ vetustatis libri, quos venditor sine mendis esse contendebat. Grammaticus autem quispiam de nobilioribus, ab emtore ad spectandos libros adhibitus, reperisse unum in libro mendum dicebat, sed contra librarius in quodvis pignus vocabat, ni in una nuspiam littera delictum esset. ostendebat grammaticus ita scriptum in libro quarto: *Quapropter tum primum ex plebe alter consul factus est, duoetvicesimo anno, postquam Romam Galli ceperunt*, non, inquit, *duoetvicesimo*, sed, *duodevicesimo* scribi oportuit. quid enim est, *duoetvicesimo?* alio quoque loco hic ita scripsit, *mortuus est anno duoetvicesimo. rex fuit annos viginti & unum.*

CAP. V.

Cujuscemodi joco cavillatus sit Antiochum regem Pœnus Hannibal.

IN libris veterum memoriarum scriptum est Hannibalem Karthaginiensem apud regem Antiochum facetissimè cavillatum esse. ea cavillatio hujuscemodi fuit. Ostendebat ei Antiochus in campo copias ingentes, quas bellum populo Romano facturus comparaverat: convertebatque exercitum insignibus argenteis & aureis florentem,

rentem, inducebat etiam currus cum falcibus, & elephantos cum turribus; equitatumque frenis, ephippiis, monilibus, phaleris præfulgentem. atque ibi rex contemplatione tanti ac tam ornati exercitus gloriabundus Hannibalem adspicit: &, Putasne, inquit, conferri posse, ac satis esse credis Romanis hæc omnia? tum Pœnus eludens ignaviam imbellemque militum ejus pretiose armatorum; Satis planè, inquit, satis esse credo Romanis hæc omnia, etiamsi avarissimi sunt. Nihil prorsus neque tam lepidè neque tam acerbè dici potest. rex de numero exercitus sui ac de æquiparatione æstimanda quæfierat: respondit Hannibal de præda.

CAP. VI.

De coronis militaribus; quæ sit earum triumphalis, *quæ* obsidionalis, *quæ* civica, *quæ* muralis, *quæ* castrensis, *quæ* navalis, *quæ* ovalis, *quæ* oleaginea.

MIlitares coronæ multifariæ sunt, quarum quæ nobilissimæ sunt, has fermè esse accepimus, *triumphalem*, *obsidionalem*, *civicam*, *muralem*, *castrensem*, *navalem*. est ea quoque corona quæ *ovalis* dicitur. est item postrema *oleaginea*, qua uti solent qui in prælio non fuerunt, sed triumphum procurant. *Triumphales* coronæ sunt aureæ, quæ imperatoribus ob honorem triumphi mittuntur. id vulgo dicitur *aurum coronarium*. hæ antiquitus è lauru erant, post fieri ex auro cœptæ. *Obsidionalis* est, quam ii, qui liberati sunt obsidione, dant ei duci, qui liberavit. ea corona graminea est: observarique solitum, ut fieret è gramine, quod in eo loco generatum esset, intra quem clausi erant, qui obsidebantur. Hanc coronam gramineam senatus populusque Romanus Q. Fabio Maximo dedit bello Pœnorum secundo, quòd urbem Romanam obsidione hostium liberasset.

Digitized by Google

tulit. *Civica* corona appellatur, quam civis civi à quo servatus est in prœlio testem vitæ salutisque perceptæ dat. ea fit è fronde querna, quoniam cibus victusque antiquissimus quernus tapi solitus sit: etiam ex ilice; quod genus superiori proximum est, sicut scriptum est in quadam comœdia Cæcilii:

Advehuntur, inquit, *cum ilignea corona & chlamyde. Di vestram fidem!*

Massurius autem Sabinus, in undecimo librorum memorialium, civicam coronam tum dari solitam dicit, quum is, qui civem servaverat, eodem tempore etiam hostem occiderat; neque locum in ea pugna reliquerat: aliter jus civicæ coronæ negat concessum: Tiberium tamen Cæsarem consultum, an civicam coronam capere posset, qui civem in prœlio servasset & hostes ibidem duos interfecisset, sed locum, in quo pugnabat, non reliquisset, eoque loco hostes potiti essent; rescripsisse dicit eum quoque civica dignum videri; quòd appareret tam iniquo loco civem ab eo servatum, ut etiam à fortiter pugnantibus retineri non quiverit. hac corona civica L. Gellius vir censorius in senatu Ciceronem consulem donari è republica censuit; quod ejus opera esset atrocissima illa Catilinæ conjuratio detecta vindicataque. *Muralis* est corona, qua donatur ab imperatore qui primus murum subiit, inque oppidum hostium per vim escendit. ideirco quasi muri pinnis decorata est. *Castrensis* est corona, qua donat eum imperator, qui primus hostium castra pugnans introivit, ea corona insigne valli habet. *Navalis* est, qua donari solet, maritimo prœlio, qui primus in hostium navem armatus vi transiluit. ea quasi navium rostris insignita est. & *muralis* autem & *castrensis* & *navalis* fieri ex auro solent. *ovalis* verò corona myrtea est. ea utebantur imperatores, qui ovantes introibant urbem. ovandi autem ac non triumphandi causa est, quum aut bella non ritè indicta, neque cum justo hoste

Digitized by Google

gesta sunt; aut hostium nomen humile & non idoneum est, ut servorum piratarumque: aut, deditione repente facta, impulverea, ut dici solet, incruentaque victoria obvenit. cui facilitati aptam esse Veneris frondem crediderunt, quòd non Martius, sed quasi Venerius quidam triumphus foret. Hanc myrteam coronam M. Crassus, quam bello fugitivorum confecto ovans rediret, insolenter aspernatus est: senatusque consultum faciendum per gratiam curavit, ut lauro, non myrto, coronaretur. M. Cato objecit M. Fulvio Nobiliori, quòd milites per ambitionem coronis de causis levissimis donasset. de qua re verba ipsa apposui Catonis. *Nam principio quis vidit corona donari quemquam, quum oppidum captum non esset: aut castra hostium non incensa essent?* Fulvius autem, in quem hoc à Catone dictum est, coronis donaverat milites, quia vallum curaverant, aut quia puteum strenuè foderant. Prætereundum non est, quod ad ovationes attinet; super quo dissensisse veteres scriptores scio. partim enim scripserunt, qui ovaret introire solitum equo vehentem: at Sabinus Massurius pedibus ingredi ovantes dicit, sequentibus eos non militibus sed universo senatu.

CAP. VII.

Personæ vocabulum quàm lepidè interpretatus sit, quamque esse vocis ejus originem dixerit Gabius Bassus.

LEpidè mehercules & scitè Gabius Bassus in libris, quos de origine vocabulorum composuit, unde appellata *persona* sit interpretatur: à *personando* enim id vocabulum factum esse conjectat. *Nam caput*, inquit, *& os cooperimento persona tectum undique, tantum vocis emittendæ via pervium, quoniam non vaga neque diffusa est, in unum tantummodò exitum collectam coactamque*

quæ vocem, & magis claros canorosque sonitus facit. quoniam igitur indumentum illud oris clarescere & resonare vocem facit; ob eam causam persona dicta est, o, littera, propter vocabuli formam, producitur.

CAP. VIII.

Defensus error à Virgilii versibus, quos arguerat Julius Higinus grammaticus: & ibidem quid sit lituus; *déque etymologia vocis ejus.*

Ipse Quirinali lituo parvaque sedebat
Succinctus trabea: lævaque ancile gerebat.

in his versibus errasse Virgilium Higinus scripsit, tanquam non animadverterit deesse aliquid hisce verbis:

Ipse Quirinali lituo.

nam, si nihil, inquit, deesse animadvertimus, videtur ita dictum ut fiat, *lituo & trabea succinctus*, quod est, inquit, absurdissimum, quippe quum *lituus* sit virga brevis, in parte, qua robustior est, incurva; qua augures utuntur: quonammodo *lituo succinctus* videri potest? immo ipse Higinus parum animadvertit sic hoc esse dictum, ut pleraque dici per defectionem solent, veluti quum dicitur, *M. Cicero homo magna eloquentia*, & *Q. Roscius histrio summa venustate*. non plenum hoc utrumque, non perfectum est: sed enim pro pleno atque perfecto auditur. ut Virgilius alio in loco dixit:

Victorem Buten immani corpore,

id est, corpus immane habentem. & item alibi:

In medium geminos immani pondere cæstus
Projecit.

at similiter:

—— domus sanie dapibusque cruentis,
Intus opaca, ingens.

sic igitur id quoque videri dictum debet, *Picus Quirinali lituo erat*: sicuti dicimus, *statua grandi capite erat*. est autem,

Digitized by Google

autem, *erat*, & *fuit*, plerumque absunt, cum elegantia, sine detrimento sententiæ. Et, quoniam facta *litui* mentio est, non prætermittendum est, quod posse quæri animadvertimus, utrum lituus auguralis à tuba, quæ *lituus* appellatur, an tuba à lituo augurum *lituus* dicta sit. utrumque enim pari forma & pariter incurvum est. sed si, ut quidam putant, tuba à sonitu lituus appellata est ex illo Homerico versu, Λίγξε βιὸς; necesse est ita accipi ut virga auguralis à tubæ similitudine *lituus* vocetur. utitur autem vocabulo isto Virgilius & pro tuba:

Et lituo pugnas insignis obibat & hasta.

CAP. IX.

Historia de Crœsi filio sumta ex Herodoti libris.

FIlius Crœsi regis, quum jam per ætatem fari posset, infans erat, &, quum jam multum adolevisset, item nihil fari quibat; mutus adeò & elinguis diu habitus est. quum verò in patrem ejus bello magno victum, & urbe, in qua erat, capta, hostis gladio deducto regem esse ignorans invaderet; diduxit adolescens os clamare niténs, eoque nisu & impetu spiritus vitium nodumque linguæ rupit, planeque & articulatè elocutus est, clamans in hostem, ne rex Crœsus occideretur. tum & hostis gladium reduxit, & rex vita donatus est, & adolescens loqui prorsum deinceps incœpit. Herodotus in historiis hujus memoriæ scriptor est: ejusque verba sunt, quæ prima dixisse filium Crœsi refert: Ἄνθρωπε μὴ κτεῖνε Κροῖσον. Sed & quispiam Samius athleta, nomen illi fuit Ἄγλης, quum antea non loquens fuisset, ob similem dicitur causam loqui cœpisse. nam quum in sacro certamine sortitio inter ipsos & adversarios non bona fide fieret; & sortem nominis falsam subjici animadvertisset: repente in eum, qui id faciebat, sese videre, quid

quid faceret, magnum inclamavit. atque is oris vinculo solutus, per omne inde vitæ tempus, non turbidè neque adhæsè locutus est.

CAP. X.

De argumentis quæ Græcè ἀντιστρέφοντα appellantur, à nobis reciproca dici possunt.

INter vitia argumentorum longè maximum esse vitium videtur eorum, quæ ἀντιστρέφοντα Græci dicunt, ea quidam ex nostris non Hercules nimis absurdè *reciproca* appellaverunt. id autem vitium accidit hoc modo. Quum argumentum propositum referri contrà convertique potest in eum à quo dictum est: & utrumque pariter valet: quale est pervulgatum illud, quo Protagoram sophistarum acerrimum usum esse ferunt adversus Euathlum discipulum suum. lis namque inter eos & controversia super pacta mercede hæc fuit: Euathlus adolescens dives eloquentiæ discendæ causarumque orandi cupiens fuit. is in disciplinam Protagoræ sese dedit, daturumque promisit mercedem grandem pecuniam, quantam Protagoras petiverat, dimidiumque ejus jam tunc dedit statim prius quàm disceret: pepigitque ut reliquum dimidium daret, quo primo die causam apud judices orasset & vicisset. postea quum diutule auditor assectatorque Protagoræ fuisset: & in studio quidem facundiæ abundè promovisset, causas tamen non recipere: tempusque jam longum transcurreret: & facere id videretur ne reliquum mercedis daret: capit consilium Protagoras, ut tum existimabat, astutum. petere instituit ex pacto mercedem: litem cum Euathlo contestatur. & quum ad judices, conjiciendæ consistendæque causæ gratia, venissent: tum Protagoras sic exorsus est, Dice, inquit, stultissime adolescens, utroque id modo fore ut feddas quod peto. sive contra te pronuncia-

tum

tum erit, sive pro te. nam, si contra te lis data erit, merces mihi ex sententia debebitur, quia ego vicero: sin verò secundùm te judicatum erit, merces mihi ex pacto debebitur, quia tu viceris. ad ea respondit Euathlus: Potui, inquit, huic tuæ tam ancipiti captioni isse obviam, si verba non ipse facerem, atque alio patrono uterer. sed majus mihi in ista victoria prolubium est, quum te non in causa tantùm sed in argumento quoque isto vinco. Disce igitur tu quoque, magister sapientissime, utroque modo fieri, uti non reddam quod petis: sive contra me pronunciatum erit, sive pro me. nam, si judices pro causa mea senserint, nihil tibi ex sententia debebitur, quia ego vicero. sin contra me pronunciaverint, nihil tibi ex pacto debebo, quia non vicero. Tum judices dubiosum hoc inexplicabileque esse, quod utrimque dicebatur, rati, ne sententia sua, utramcumque in partem dicta esset, ipsa sese rescinderet, rem injudicatam reliquerunt, causamque in diem longissimam distulerunt. sic ab adolescente discipulo magister disciplinæ eloquentiæ inclutus suo sibi argumento confutatus est, & captionis versutè excogitatæ frustratus fuit.

CAP. XI.

Biantis de re uxoria syllogismum non videri posse ἀνελεγκτον φανναι.

Existimavit quidem etiam illud Biantis, viri sapientis ac nobilis, responsum consimile esse atque est Protagorion illud, de quo dixi modò, antistrephon. nam quum rogatus esset à quodam Bias, deberetne uxorem ducere, an vitam vivere cælibem. ἤτοι, inquit, καλὴν ἕξεις, ἢ αἰσχρὰν. ἢν μὲν καλὴν, ἕξεις κοινήν. εἰ δὲ αἰσχρὰν, ἕξεις κοινήν. ἑκάτερον δὲ ἐκ ἀγαθόν. ὅ λυπηρὸν ἄρρε. Sic autem hoc responsum convertunt: εἰ μὲν καλὴν ἕξω, ἐκ ἕξω κοινήν.

πονηρὸν. οὐ γὰρ αἱρετέον, ἐὰν ἔχῃ πονηρὸν. γαμητέον δ' ἔφη. sed minime hoc esse videtur ἀνυπεύθυνον, quòniam ex altero latere conversum frigidùs est infirmiusque. nam Bias proposuit non esse ducendam uxorem propter alterutrum incommodum, quod necessariò patiendum erit ei qui duxerit. qui convertit autem, non ab se defendit incommodum quod adest: sed carere se altero dicit quod non adest. satis est autem tuendæ sententiæ, quam Bias dixit; quòd eum, qui duxit uxorem, pati necesse est ex duobus incommodis alterum, ut aut πονηρὸν habeat aut πονηρόν. sed Favorinus noster, quum facta esset forte mentio syllogismi istius, quo Bias usus est, cujus prima πρόσληψις est, ἢ καλὸν ἕξει, ἢ αἰσχρὸν; non ratum id neque justum disjunctum esse ait: quoniam non necessarium est alterum ex duobus, quæ disjunguntur, verum esse. quod in proloquio disjunctivo necessarium est. eminentia enim quædam significari formarum turpes & pulchræ videntur. est autem, inquit, tertium quoque inter duo ista, quæ disjunguntur: cujus rationem prospectumque Bias non habuit. inter enim pulcherrimam feminam & deformissimam media quædam forma est; quæ à nimiæ pulchritudinis periculo & à summo deformitatis odio vacat. qualis à Q. Ennio in Menalippa perquam eleganti vocabulo, *stata*, dicitur; quæ neque κοινὴ futura sit, neque πονηρὰ. quam formam modicam & modestam Favorinus non mehercle inscitè appellabat uxoriam. Ennius autem in ista, quam dixi, tragœdia, eas ferè feminas ait incolumi pudicitia esse, quæ stata forma forent.

CAP. XII.

De nominibus deorum populi Romani Dijovis & Vejovis.

IN antiquis spectionibus nomina hæc deorum inesse animadvertimus, *Dijovis & Vejovis*. Est autem etiam ædes

Digitized by Google

ædes Vejovis Romæ inter arcem & Capitolium. Eorum nominum rationem esse hanc comperi: *Jovem* Latini veteres à Juvando appellavere, eumdemque alio vocabulo juncto patrem dixerunt. nam quod est in elisis aut immutatis quibusdam litteris Jupiter, id plenum atque integrum est *Iovispater*. Sic & *Neptunuspater* conjunctè dictus est, & *Saturnuspater* & *Januspater*, & *Marspater*. hoc enim est, *Marspiter*. item Jovis *Diespater* appellatus est, id est, diei & lucis pater. iccircoque simili nomine *Dijovis* dictus est, & Lucetius: quòd nos die & luce quasi vita ipsa afficeret & juvaret. *Lucetium* autem *Jovem* Cn. Nævius in libris belli Pœnici appellat. Quum Jovem igitur & Dijovem à juvando nominassent: eum quoque contrà deum, qui non juvandi potestatem sed vim nocendi haberet (nam deos quosdam ut prodessent celebrabant, quosdam ne obessent placabant) *Vejovem* appellaverunt demta atque detracta juvandi facultate. *Ve* enim particula, quæ, in aliis atque aliis vocabulis variatim per has duas litteras, cum *a*, littera media immissa dicitur, duplicem significatum eumdemque inter sese diversum capit. nam & augendæ rei & minuendæ valet, sicuti aliæ particulæ plurimæ; propter quod accidit, ut quædam vocabula, quibus particula ista præponitur, ambigua sint & utroqueversum dicantur: veluti *vescum*, *vehemens* & *vegrandes*, de quibus alio in loco, uberiore tractatu facto, admonuimus: *vesani* autem & *vecordes* ex una tantùm parte, quæ privativa est, quam Græci στερητικὸν μόριον dicunt. Simulachrum igitur dei *Vejovis*, quod est in æde, de qua suprà dixi, sagittas tenet, quæ sunt videlicet paratæ ad nocendum. quapropter eum deum plerique Apollinem esse dixerunt; immolaturque illi, ritu humano, capra: ejusque animalis figmentum juxta simulachrum stat. propterea Virgilium quoque ajunt, multæ antiquitatis hominem sine ostentationis odio peritum, numina læva

Digitized by Google

in Georgicis quoque deprecari, significantem quandam vim esse hujuscemodi deorum in lædendo magis quàm in juvando potentem. Versus Virgilii hi sunt:

In tenui labor, at tenuis non gloria, si quem
Numina læva sinunt, auditque vocatus Apollo.

Iisdis autem dis, quos placari oportet uti mala à nobis vitâ frugibus natis amoveantur, *Averruncus* quoque habetur & *Robigus*.

CAP. XIII.

De officiorum gradu atque ordine moribus populi Romani observato.

SEniorum hominum & Romæ nobilium, atque in horum disciplinarumque veterum doctrina memoriaque præstantium, disceptatio quædam fuit, præsente & audiente me, de gradu atque ordine officiorum, quumque quæreretur, quibus nos ea prioribus potioribusque facere oporteret, si necesse esset in opera danda benignoque officio alios aliis anteferre; non constabat. Conveniebat autem facilè constabatque, ex moribus populi Romani, primum juxta parentes locum tenere pupillos debere fidei tutelæque nostræ creditos; secundum eos proximum locum clientes habere, qui sese itidem in fidem patrociniumque nostrum dediderunt; tum in tertio loco esse hospites; postea esse cognatos affinesque. Hujus moris observationisque multa sunt testimonia documentaque in antiquitatibus perscripta. ex quibus unum hoc interim, de clientibus cognatisque, quod præ manibus est, ponemus. M. Cato in oratione, quam dixit apud censores in Lentulum, ita scripsit: *Quod majores sanctius habuere defendi pupillos, quàm clientem nos fallere, adversus cognatos pro cliente testatur. testimonium adversum clientem nemo dicit: patrem primum, deinde patronum proximum nomen habere.* Massurius autem

Sabinus, in libro juris civilis tertio, antiquiorem locum hospiti tribuit quàm clienti. Verba ex eo libro hæc sunt: *In officiis apud majores ita observatum est, primùm tutela, deinde hospiti, deinde clienti, tum cognato, postea affini. de qua causa feminæ viris potiores sunt habitæ, pupillærique tutelæ muliebris prælata: etiam adversus quem affuissent, ejus filii tutores relicti in eadem causa pupillo aderant.* Firmum atque clarum isti testimonium rei perhibet auctoritas C. Cæsaris pontificis maximi: qui in oratione, quam pro Bithynis dixit, hoc principio usus est, *Vel pro hospitio regis Nicomedis, vel pro horum necessitate quorum res agitur, defugere hoc munus M. V. non potui. nam neque hominum morte memoria deleri debet, quin à proximis retineatur: neque clientes sine summa infamia deseri possunt: quibus etiam à propinquis nostris opem ferre instituimus.*

CAP. XIV.

Quòd Appion doctus homo, qui Pliſtonices appellatus est, vidisse se Romæ scripsit recognitionem inter se matrumam ex vetere notitia hominis & leonis.

APpion, qui Pliſtonices appellatus est, litteris homo multis præditus, rerumque Græcarum plurima atque varia scientia fuit. ejus libri non incelebres feruntur, quibus omnium fermè, quæ mirifica in Ægypto visuntur audiunturque, historia comprehenditur. sed in his quæ audivisse vel legisse sese dicit, fortasse à vitio studioque ostentationis fit loquacior. est enim sanequàm in prædicandis doctrinis suis venditator. hoc autem, quod in libro Ægyptiacorum quinto scripsit, neque audisse neque legisse, sed ipsum sese in urbe Romana vidisse oculis suis confirmat. In circo maximo, inquit, venationis ampliſſimæ pugna populo dabatur: ejus rei, Romæ quum forte essem, spectator, inquit, fui. mul-

tæ

tæ ibi fævientes feræ, magnitudines bestiarum excellentes: omniumque inusitata aut forma erat aut ferocia. sed præter alia omnia leonum, inquit, immanitas admirationi fuit: præterque omnis ceteros unius. is unus leo corporis impetu, & vastitudine, terrificoque hemitu & sonoro, toris comisque cervicum fluctuantibus animos oculosque omnium in se convertit. introductus erat inter complures cæteros ad pugnam bestiarum datus servus viri consularis. ei servo Androclus nomen fuit. hunc ille leo ubi vidit procul, repente, inquit, quasi admiratus stetit: ac deinde sensim atque placidè tamquam noscitabundus ad hominem accedit: tum caudam more atque ritu adulantium canum clementer & blandè movet; hominisque sese corpori adjungit; cruraque ejus & manus propè jam exanimati metu, lingua leniter demulcet. homo Androclus inter illa tam atrocis feræ blandimenta amissum animum reciperat: paulatim oculos ad contuendum leonem refert. tum, quasi mutua recognitione facta, lætos, inquit, & gratulabundos videres hominem & leonem. ea re prorsus tam admirabili maximos populi clamores excitatos dicit, arcessitumque à Cæsare Androclum, quæsitumque causam cur ille atrocissimus leonum uni peperciisset. ibi Androclus rem mirificam narrat atque admirandam. Quum provinciam, inquit, Africam proconsulari imperio meus dominus obtineret, ego ibi iniquis ejus & cotidianis verberibus ad fugam sum coactus; &, ut mihi à domino meo illius præside tutiores latebræ forent, in camporum & harenarum solitudines concessi: ac, si defuisset cibus, consilium fuit mortem aliquo pacto quærere. tum forte, inquit, medio rapido & flagrante specum quamdam nactus remotam latebrosamque, in eam me penetro & recondo. neque multò post ad eamdem specum venit hic leo, debili uno & cruento pede, gemitus edens & murmura dolorem cruciatumque vulneris com-

Digitized by Google

miſerantia: atque illic primo quidem conſpectu advenientis leonis territum ſibi & pavefactum animum dixit. ſed poſtquam introgreſſus, inquit, leo, uti reipſa apparuit, in habitaculum illud ſuum vidit me procul deliteſcentem, mitis & manſuetus acceſſit: ac ſublatum pedem oſtendere ac porrigere, quaſi opis petendæ gratia, viſus eſt. ibi, inquit, ego ſtirpem ingentem veſtigio pedis ejus hærentem revelli: conceptamque ſaniem vulnere intimo expreſſi: accuratiuſque, ſine magna jam formidine, ſiccavi penitus atque deterſi cruorem. Ille tunc mea opera & medela levatus, pede in manibus meis poſito recubuit & quievit. atque ex eo die, triennium totum ego & leo in eadem ſpecu eodemque victu viximus. nam, quas venabatur feras, membra opimiora ad ſpecum mihi ſuggerebat. quæ ego, ignis copiam non habens, ſole meridiano toſta edebam. ſed ubi me, inquit, vitæ illius ferinæ jam pertæſum eſt, leone in venatum profecto, reliqui ſpecum: &, viam ferme tridui permenſus, à militibus viſus apprehenſuſque ſum, & ad dominum ex Africa Romam deductus. is me ſtatim rei capitalis damnandum, dandumque ad beſtias curavit. intelligo autem, inquit, hunc quoque leonem, me tunc ſeparato, captum gratiam mihi nunc etiam beneficii & medicinæ referre. Hæc Appion dixiſſe Androclum tradit: eaque omnia ſcripta circumlataque tabella populo declarat: atque ideo, cunctis petentibus, dimiſſum Androclum & pœna ſolutum, leonemque ei ſuffragiis populi donatum. poſtea, inquit, videbamus Androclum & leonem loro tenui revinctum urbe tota circum tabernas ire; donari ære Androclum; floribus ſpargi leonem; omnes ferè ubique obvios dicere, *Hic eſt leo hoſpes hominis, hic eſt homo medicus leonis.*

CAP.

Digitized by Google

CAP. XV.

Corpusne sit vox, an ἀσώματον, variasse philosophorum sententias.

VEtus atque perpetua quæstio inter nobilissimos philosophorum agitata est, corpusne sit vox an incorporeum. hoc enim vocabulum quidam finxerunt proinde quòd Græcè dicitur ἀσώματον. Corpus autem est, quod aut efficiens est, aut patiens. Id Græcè definitur, τὸ δρῶσον ἢ πάσχον ζῶμά ἐστι. quam definitionem significare volens Lucretius ita scripsit:

Tangere enim aut tangi nisi corpus nulla potest res.

alioquoque modo corpus esse Græci dicunt τὸ τριχῇ διαστατόν. sed vocem Stoici corpus esse contendunt. eamque esse dicunt ictum aëra: Plato autem non esse vocem corpus putat. non enim percussus, inquit, aër, sed plaga ipsa atque percussio vox est, οὐχ ἁπλῶς πληγὴ ἀέρος ἐστὶν ἡ φωνή, πληγὴ γὰρ τὸν ἀέρα καὶ δάκνουσα περιφέρεται, καὶ ὑδάτων πυκνῶν. ἀλλ' ἡ πᾶσα πληγή, καὶ ἁπλῆ, καὶ πόση ἢ ὅση ἀκοὴν γενέσθαι. Democritus ac deinde Epicurus ex individuis corporibus vocem constare dicunt, eamque, ut ipsis eorum verbis utar, ῥεῦμα ἀέρος appellant. Hos aliosque tales argutæ delectabilisque desidiæ aculeos quum audiremus, vel lectitaremus; neque in his scrupulis aut emolumentum aliquod solidum ad rationem vitæ pertinens, aut finem ullum quærendi videremus; Ennianum Neoptolemum probabamus, qui profecto ita ait:

Philosophandum est paucis. nam omnino haud placet.

CAP. XVI.

De vi oculorum atque videndi rationibus.

DE videndi ratione deque cernendi natura diversas esse opiniones philosophorum animadvertimus. Stoïci causas esse videndi dicunt, radiorum ex oculis in ea quæ videri queunt emissionem, aëriſque simul intentionem. Epicurus autem affluere semper ex omnibus corporibus simulchra quædam corporum ipsorum, eaque sese in oculos inferre, atque ita fieri sensum videndi putat. Plato existimat genus quoddam ignis lucisque de oculis exire: idque conjunctum continuatumque vel cum luce solis vel cum alterius ignis lumine, sua vi & externa nixum, efficere, ut, quæcumque offenderit illustraveritque, cernamus. Sed & hîc neque diutius immorandum: ejusdemque illius Enniani Neoptolemi, de quo supra scripsimus, consilio utendum est: qui degustandum ex philosophia censet, non in eam ingurgitandum.

CAP. XVII.

Quam ob causam dies primi post kalendas, nonas, idus atri habeantur: & cur diem quoque quartum ante kalendas, vel nonas, vel idus, quasi religiosum plerique vitant.

VErrius Flaccus, in quarto de verborum significatione, dies qui sunt postridie kalendas, nonas, idus, quos vulgus imperitè *nefastos* dicit, propter hanc causam dictos habitosque atros esse scribit. *Urbe*, inquit, *a Gallis Senonibus reciperata, L. Atilius in senatu verba fecit, Q. Sulpicium tribunum militum ad Aliam adversus Gallos pugnaturum rem divinam dimicandi gratia postridie idus feciſſe: tum exercitum populi Romani occidione occiſum,*

ucisum, & post diem tertium ejus diei urbem præter Capitolium captam esse: complureſque alii ſenatores recordari ſeſe dixerunt, quotiens belli gerendi gratia res divina postridie kalendas, nonas, idus, à magiſtratu populi Romani facta eſſet, ejus belli proximo deinceps prœlio rem publicam malè geſtam esse. tum ſenatus eam rem ad pontifices rejecit; ipſi, quod videretur, ſtatuerent. pontifices decreverunt nullum his diebus ſacrificium rectè futurum. Ante diem quoque quartum kalendas vel nonas vel idus, tanquam ominalem diem plerique vitant. ejus obſervationis an religio ulla ſit tradita, quæri ſolet. nihil ſuper ea re ſcriptum invenimus; niſi quod Q. Claudius annalium quinto cladem pugnæ Cannenſis vaſtiſſimam factam dicit ante diem quartum nonas Sextilis.

CAP. XVIII.

In quid & quantum differat hiſtoria ab annalibus: ſuperque ea re verba poſita ex libro rerum geſtarum Sempronii Aſellionis primo.

HIſtoriam ab annalibus quidam differre eo putant, quod, quum utrumque ſit rerum geſtarum narratio, earum tamen propriè rerum ſit hiſtoria, quibus ipſe gerendis interfuerit is, qui narret. eamque eſſe opinionem quorundam Verrius Flaccus refert, in libro de ſignificatu verborum quartō; ac ſe quidem dubitare ſuper ea re dicit; poſſe autem videri putat nonnihil eſſe rationis in ea opinione, quod hiſtoria Græcè ſignificet rerum cognitionem præſentium. Sed nos audire ſoliti ſumus annales omnino id eſſe quod hiſtoriæ ſint; hiſtorias non omnino eſſe id quod annales ſint. ſicuti, quod eſt homo, id neceſſariò animal eſſe; quod eſt animal non id neceſſe eſt hominem eſſe: ita hiſtorias quidem eſſe ejus rerum geſtarum vel expoſitionem vel demonſtra-

Digitized by Google

tionem, vel quo alio nomine id dicendum est. annales verò esse quum res gestæ plurium annorum, observato cujusque anni ordine, deinceps componuntur. quum verò non per annos sed per dies singulos res gestæ scribuntur, ea historia Græco vocabulo ἐφημερὶς dicitur, cujus Latinum interpretamentum scriptum est in libro Sempronii Asellionis primo: ex quo libro pluria verba adscripsimus, ut simul ibidem quid ipse inter res gestas & annales esse dixerit ostenderemus: *Verum inter eos*, inquit, *qui annales relinquere voluissent & eos qui res gestas a Romanis perscribere conati essent, omnium rerum hoc interfuit. annales libri tantummodò quod factum quoque anno gestumve sit, id demonstrabant. id est eorum quasi qui diarium scribunt, quam Græci ἐφημερίδα vocant. nobis non modò satis esse video quod factum esset id pronunciare, sed etiam quo consilio quaque ratione gesta essent demonstrare.* paulo pòst idem Asellio in eodem libro. *Nam neque alacriores ad rempublicam defendendam, neque segniores ad rem perperam faciundam annales libri commovere quicquam possunt. scribere autem bellum quo initum consule, & quo modo confectum sit, & quis triumphans introierit, & quæ eo in bello gesta sint iterare: non prædicare autem interea quid senatus decreverit, aut qua lex rogatione lata sit, neque quibus consiliis ea gesta sint: id fabulas pueris est narrare, non historias scribere.*

CAP. XIX.

Quid sit adoptatio, *quid item sit* arrogatio, *quantumque inter se differant; verbaque ejus quæ qualiaque sint, qui in liberis arrogandis super ea re populum rogat.*

QUum in alienam familiam inque liberorum locum extranei sumuntur, aut per prætorem fit; aut per populum; quod per prætorem fit, adoptatio dicitur: quod per populum, arrogatio. Adoptantur autem, quum

quum à parente, in cujus potestate sunt, tertia mancipatione in jure ceduntur; atque ab eo qui adoptat, apud eum apud quem legis actio est, vindicantur. Arrogantur ii, qui, quum sui juris sunt, in alienam sese potestatem tradunt: ejusque rei ipsi actores fiunt. sed arrogationes non temere nec inexploratè committuntur. nam comitia arbitris etiam Pontificibus præbentur, quæ *curiata* appellantur: ætasque ejus, qui arrogare vult, an liberis potius gignundis idonea sit, bonaque ejus qui arrogatur ne insidiosè appetita sint, consideratur: jusque jurandum à Q. Mucio pontifice maximo conceptum dicitur quod in arrogando juraretur. sed arrogari non potest nisi jam vesticeps. Arrogatio autem dicta, quia genus hoc in alienam familiam transitus per populi rogationem fit. ejus rogationis verba hæc sunt: VELITIS. JUBEATIS. QUIRITES. UTI. LUCIUS. VALERIUS. LUCIO. TITIO. TAM. JURE. LEGE. Q. FILIUS. SIBI. SIET. QUAM. SI. EX. EO. PATRE. MATRE. Q. FAMILIAS. EJUS. NATUS. ESSET. UTI. Q. EI. VITAE. NECIS. Q. IN. EO. POTESTAS. SIET. UTI. PATRI. ENDO. FILIO. EST. HAEC. ITA. UTI. DIXI. ITA. VOS. QUIRITES. ROGO. Neque pupillus autem, neque mulier, quæ in parentis potestate non est, arrogari possunt. quoniam & cum feminis nulla comitiorum communio est; & tutoribus in pupillos tantam esse auctoritatem potestatemque fas non est, ut caput liberum fidei suæ commissum alienæ ditioni subjiciant. Libertinos verò ab ingenuis adoptari quidem jure posse Massurius Sabinus scripsit, sed id neque permitti dicit, neque permittendum esse umquam putat, ut homines libertini ordinis per adoptationem in jura ingenuorum invadant; alioquin, si juris ista antiquitas servetur, etiam servus à domino per prætorem dari in adoptionem potest. idque ait pleroſque juris ve-

teris auctores posse fieri scripsisse. Animadvertimus in oratione P. Scipionis, quam censor habuit ad populum de moribus, inter ea, quæ reprehendebat quod contra majorum instituta fierent, id etiam eum culpavisse, quod filius adoptivus patri adoptatori inter præmia patrum prodesset. Verba ex ea oratione hæc sunt: *In alia tribu patrem, in alia filium suffragium ferre; filium adoptivum tam prodesse, quam si ex se natum habeat; absentes censeri jubere, ut ad censum nemini necesse sit venire.*

CAP. XX.

Quod vocabulum Latinum Solœcismo fecerit Capito Sinnius. quid autem id ipsum appellaverint veteres Latini, quibusque verbis Solœcismum definierit idem Capito Sinnius.

SOlœcismus à Sinnio Capitone ejusdemque ætatis aliis imparilitas appellatus, vetustioribus Latinis stribligo dicebatur, à versura videlicet & pravitate tortuosæ orationis, quasi sterobiligo quædam. quod vitium Sinnius Capito in litteris, quas ad Clodium Tuscum dedit, hisce verbis definit: Solœcismus est, inquit, impar & inconveniens compositura partium orationis. Quem Græcum autem vocabulum sit solœcismus; an Attici homines, qui elegantius locuti sunt, usi eo sint, quæri solet. sed nos neque solœcismum, neque barbarismum apud Græcorum idoneos adhuc invenimus. nam sicut βάρβαρον, ita σολοικὸν dixerunt, nostri quoque antiquiores Solœcum facile, Solœcismum haud scio an umquam dixerint. quod si ita est; neque in Græco neque in Latino solœcismus probè dicitur.

CAP

CAP. XXI.

Pluria qui dicat & compluria & compluries, non barbarè dicere, sed Latinè.

Pluria fortè quis dixit sermocinans vir apprimè doctus, amicus meus; non Herclè studio ostentandi, neque quo *plura* dicendum non putaret. est enim doctrina homo seria & ad vitæ officia devincta ac nihil de verbis laborante. sed, opinor, assidua veterum scriptorum tractatione inoleverat linguæ illius vox, quam in libris sæpe offenderat. Aderat, quum ille hoc dixit, reprehensor audaculus verborum; qui perpauca eademque à vulgo protrita legerat: habebatque nonnullas disciplinæ grammaticæ inauditiunculas, partim rudes inchoatasque, partim non probas; easque quasi pulverem ob oculos, quum adortus quemque fuerat, adspergebat. sicut tunc amico nostro, Barbarè, inquit, dixisti *pluria*, cum neque rationem verbum hoc, neque auctoritatem habet. ibi ille amicus ridens, Amabo te, inquit, vir bone, quia nunc mihi à magis seriis rebus otium est, velim doceas nos cur *pluria* sive *compluria* (nihil enim differt) non Latinè sed barbarè dixerint M. Cato, Q. Claudius, Valerius Antias, L. Ælius, P. Nigidius, M. Varro; quos subscriptores approbatoresque hujus verbi habemus, præter poëtarum oratorumque veterum multam copiam. Ad quæ ille nimis arroganter, Tibi, inquit, habeas auctoritates istas ex Faunorum & Aborigenum sæculo repetitas: atque huic rationi respondeas. nullum enim vocabulum neutrum comparativum, numero plurativo, casu recto, ante extremam, *a*, habet, *i*, litteram; sicuti, *meliora*, *majora*, *graviora*, proinde igitur *plura* & non *pluria* dici consuevit; ne contra formam perpetuam in comparativo, *i*, littera sit ante extremam, *a*. Tum ille amicus noster, quum

quum hominem confidentem pluribus verbis non dignum existimaret, Sinnii, inquit, Capitonis doctissimi viri epistolæ sunt uno in libro multæ, opinor, positæ in templo Pacis. prima epistola scripta est ad Pacuvium Labeonem: cui titulus præscriptus est; PLURIA NON PLURA DICI DEBERE. in ea epistola rationes grammaticas posuit, per quas docet *pluria* Latinum esse, *plura* barbarum. ad Capitonem igitur te dimittimus. ex eo id quoque simul disces, si modò assequi poteris quòd in ea epistola scriptum est, *pluria* sive *plura* absolutum esse sive simplex; non, ut tibi videtur, comparativum. Hujus opinionis Sinnianæ id quoque adjumentum est, quod, *compluries* quum dicimus, non comparativè dicimus. ab eo autem quod est *compluria*, adverbium est factum *compluries*. id quoque quoniam minus usitatum est; versum Plauti subscripsi, ex comœdia, quæ Persa inscribitur,

Quid metuis? Metuo Hercle verè. Sensi ego compluries.

Item M. Cato, in quarto Originum, eodem in loco ter hoc verbum posuit: *Compluries eorum milites mercenarii inter sese multi alteri alteros occidere; compluries multi simul ad hostes transfugere, compluries in imperatorem impetum facere.*

LIBER

LIBER SEXTUS.

CAPUT I.

Quem in modum responderit Chrysippus adversus eos, qui providentiam consistere negaverunt.

* * * homines feciſſe dicatur: tantam vim eſſe arumnarum & malorum. adverſus ea Chryſippus quum in libro περὶ προνοίας quarto diſſereret; Nihil eſt prorſus illis, inquit, imperitius, nihil inſubidius, qui opinantur bona eſſe potuiſſe, ſi non eſſent ibidem mala. nam quum bona malis contraria ſint; utraque neceſſarium eſt, oppoſita inter ſeſe & quaſi mutuo adverſo quæque fulta niſu, conſiſtere. nullum adeò contrarium ſine contrario altero. quo enim pacto juſtitiæ ſenſus eſſe poſſet, niſi eſſent injuriæ? aut quid aliud juſtitia eſt, quàm injuſtitiæ privatio? quid item fortitudo intelligi poſſet, niſi ex ignaviæ oppoſitione? quid continentia niſi ex intemperantiæ? quo item modo prudentia eſſet, niſi foret contrà imprudentia? proinde, inquit, homines ſtulti cur non hoc etiam deſiderant ut veritas ſit & non ſit mendacium? namque itidem ſunt bona & mala, felicitas & infortunitas, dolor & voluptas. alterum enim ex altero, ſicuti Plato ait, verticibus inter ſe contrariis deligatum eſt. ſuſtuleris unum; abſtuleris utrumque. Idem Chryſippus in eodem libro tractat conſideratque dignumque eſſe id quæri putat, εἰ αἱ τῶν ἀνθρώπων νόσοι ἢ φύσιν γένοιντο. id eſt, naturane ipſa rerum vel providentia, quæ compagem hanc mundi & genus hominum fecit, morbos quoque & debilitates & ægritudines corporum, quas patiuntur homines, fecerit. exiſtimat autem non fuiſſe hoc principale naturæ conſilium, ut faceret homines morbis obnoxios. numquam enim hoc convenisse naturæ auctori parentique rerum omnium bonarum,

bonarum. sed quum multa, inquit, atque magna gigneret pareretque aptissima & utilissima, alia quoque simul agnata sunt incommoda iis ipsis, quæ faciebat, cohærentia: eaque non per naturam, sed per sequelas quasdam necessarias facta dicit, quod ipse appellat, κατ' ἀκολουθίαν. sicut, inquit, quum corpora hominum natura fingeret, ratio subtilior & utilitas ipsa operis postulavit in tenuissimis minutisque officulis caput compingeret. sed hanc utilitatem rei majoris alia quædam incommoditas extrinsecus consecuta est; ut fieret caput tenuiter munitum, & ictibus offensionibusque parvis fragile. proinde morbi quoque & ægritudines partæ sunt, dum salus paritur. sic Hercle, inquit, dum virtus hominibus per consilium naturæ gignitur, vitia ibidem per affinitatem nata sunt.

CAP. II.

Quo itidem modo & vim necessitatemque fati constituerit; & esse tamen in nobis consilii, judiciique nostri arbitrium confirmaverit.

FAtum, quod Græci εἱμαρμένην, vel εἱμαρμένον vocant, ad hanc ferme sententiam Chrysippus Stoicæ princeps philosophiæ definit: *Fatum* est, inquit, sempiterna quædam & indeclinabilis series rerum & catena, volvens semetipsa sese & implicans per æternos consequentiæ ordines, ex quibus apta connexaque est. ipsa autem verba Chrysippi; quantum valui memoria, adscripsi; ut, si cui meum istud interpretamentum videbitur esse obscurius, ad ipsius verba animadvertat. In libro enim περὶ προνοίας quarto εἱμαρμένην esse dicit φυσικὴν σύνταξιν τῶν ὅλων ἐξ ἀϊδίου τῶν ἑπόμενον τοῖς ἑπομένοις ἐπακολουθούντων, καὶ μὴ πολὺ μᾶλλον ἂν ἀπαραβάτου οὔσης τῆς πειρᾶς συμπλοκῆς. aliarum autem opinionum disciplinarumque auctores huic definitioni ita obstrepunt, si

Chry-

Digitized by Google

Chryſippus, inquiunt, fato putat omnia moveri & regi, nec declinari transſcendique poſſe agmina fati & volumina: peccata quoque hominum & delicta non ſuſtentanda neque condicenda ſunt ipſis voluntatibuſque eorum; ſed neceſſitati cuidam & inſtantiæ, quæ oritur ex fato; omnium quæ ſit rerum domina & arbitra; per quam neceſſe ſit fieri quicquid futurum eſt: & propterea nocentium pœnas legibus iniquè conſtitutas, ſi homines ad maleficia non ſponte veniunt, ſed fato trahuntur. Contra ea Chryſippus tenuiter multa & argutè diſſerit. Sed omnium fere, quæ ſuper ea re ſcripſit, ſententia hujuſcemodi eſt: Quamquam ita ſit, inquit, ut ratione quadam principali neceſſariò coacta atque connexa ſint fato omnia; ingenia tamen ipſa mentium noſtrarum proinde ſunt fato obnoxia, ut proprietas eorum eſt ipſa & qualitas. nam ſi ſunt per naturam primitus ſalubriter utiliterque ficta; omnem illam vim, quæ de fato extrinſecus ingruit, inoffenſiùs tractabiliuſque tranſmittunt. ſin verò ſunt aſpera & inſcita & rudia, nulliſque artium bonarum adminiculis fulta: etiamſi parvo ſive nullo fatalis incommodi conflictu urgeantur; ſua tamen ſcævitate & voluntario impetu in aſſidua delicta & in errores ruunt. idque ipſum ut ea ratione fiat naturalis illa & neceſſaria rerum conſequentia efficit, quæ fatum vocatur. eſt enim genere ipſo quaſi fatale & conſequens, ut mala ingenia peccatis & erroribus non vacent. hujus deinde rei exemplo non hercle nimis alienè neque illepidè utitur. ſicut, inquit, lapidem cylindrum ſi per ſpatia terræ prona atque deruta jacias, cauſam quidem ei & initium præcipitantiæ feceris; mox tamen iſte præceps volvitur, non quia tu id jam facis, ſed quoniam ita ſeſe modus ejus & formæ volubilitas habet: ſic ordo & ratio & neceſſitas fati genera ipſa & principia cauſarum movet; impetus verò conſiliorum mentiumque noſtrarum actioneſque ipſas, voluntas cujuſque propria

Digitized by Google

pria & animorum ingenia moderantur. Infert deinde verba hæc, his, quæ dixit, congruentia. Διὸ καὶ τῶν Πυθαγορείων ὕττως εἴρηται,

Γνώσῃ δ' ἀνθρώπους αὐθαίρετα πήματ' ἔχοντας.

ὡς τῶν βλαβῶν ἐκάστοις παρ' αὐτοῖς γινομένων, καὶ κατ' ὀργὴν αὐτῶν, ἁμαρτανόντων τι καὶ βλαπτομένων, καὶ οὐ τῶν αὐτῶν διάνοιαν καὶ αἴσθησιν. Propterea negat oportere ferri audirique homines aut nequam aut ignavos & nocentes & audaces: qui, quum in culpa & in maleficio revicti sunt, perfugiunt ad fati necessitatem, tamquam in aliquod fani asylum; &, quæ pessimè fecerunt, ea non suæ temeritati, sed fato esse attribuenda dicunt. primus autem Homerus sapientissimus &, antiquissimus poëtarum dixit in hisce versibus:

Ὦ πόπο, οἷον δὴ νῶϊ θεοὶ βροτοὶ αἰτιόωνται.

Ἐξ ἡμέων γὰρ φασὶ κακ' ἔμμεναι· αἰ δὲ καὶ αὐτὴ

Σφῶϊν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μόρον ἄλγε' ἔχουσιν.

itaque M. Cicero in libro, quem de fato conscripsit, quum quæstionem istam diceret obscurissimam esse & implicatissimam, Chrysippum quoque philosophum non expedisse se in ea refert, his verbis: *Chrysippus æstuans laboransque, quonam pacto explicet & fato omnia fieri, & esse aliquid in nobis, intricatur hoc modo.*

CAP. III.

Historia sumta ex libris Tuberonis de serpente inusitatæ longitudinis.

TUbero in historiis scriptum reliquit, bello primo Panico Attilium Regulum consulem, in Africa castris apud Bagradam flumen positis, prœlium grande atque acre fecisse adversus unum serpentem illic stabulantem, inusitatæ immanitatis; eumque, magna telorum exercitus conflictione, ballistis atque catapultis di-

Digitized by Google

dia oppugnatum: ejusque interfecti corium longum pedes centum & viginti Romam misisse.

CAP. IV.

Quid idem Tubero nova historia de Attilio Regulo à Karthaginiensibus capto litteris mandaverit; quid etiam Tuditanus super eodem Regulo scripserit.

QUod satis celebre est de Attilio Regulo, id nuperrimè legimus scriptum in Tuditani libris: Regulum captum, ad ea, quæ in senatu Romæ dixit suadens ne captivi cum Karthaginiensibus permutarentur, sibi quoque addidisse; venenum sibi Karthaginienses dedisse non præsentarium, sed ejusmodi quod mortem in diem proferret; eo consilio, ut viveret quidem tantisper quoad fieret permutatio; post autem grassante sensim veneno cor tabesceret. Eumdem Regulum Tubero in historiis rediisse Karthaginem, noviseque exemplorum modis excruciatum à Pœnis dicit. *In arcas*, inquit, *& profundas tenebras eum claudebant, ac dies post, ubi erat vehementissimus, repente educebant & adversus ictum solis oppositum continebant, atque intendere in cælum oculos cogebant. palpebras quoque ejus, ne connivere posset, sursum ac deorsum diductas insuebant.* Tuditanus autem somno diu prohibitum atque ita vita privatum refert. idque ubi Romæ cognitum est, nobilissimos Pœnorum captivos liberis Reguli à senatu deditos, & ab iis in armario muricibus præfixo destitutos, eademque insolentia cruciatos interisse.

Digitized by Google

CAP. V.

Quòd Alfenus jurisconsultus in verbis veteribus interpretandis erraverit.

ALfenus jurisconsultus, Servii Sulpicii discipulus, rerumque antiquarum non incuriosus, in libro Digestorum trigesimo & quarto, Conjectaneorum autem secundo, *In fallere*, inquit, *quod inter populum Romanum & Karthaginienses factum est, scriptum invenitur, ut Karthaginienses quotquot annis populo Romano darent certum pondus argenti puri puti. quicquid est, quid esset argentum purum putum. respondi ego*, inquit, *est purum putum valde purum; sicuti novum vicinum dicimus & proprium propicium, augere atque intendere volentes novi & propri significationem.* Hoc ubi legimus mirabamur eamdem affinitatem visam esse Alfeno pur & *puti*, quæ sit *novi* & *novicii*. nam si esset *puricium*, tum sanè videretur dici, quasi *novicium*. id etiam mirum fuit, quòd *novicium* per augendi figuram dictum existimavit; quum sit *novicium* non quod magis novum sit, sed quod à *novo* dictum inclinatumque sit. His ergo assentimur, qui *putum* esse dicunt à *putando* dictum; & ob eam causam prima syllaba brevi pronunciant, non longa: uti existimasse Alfenum videtur, qui à *puro* id esse factum scripsit. *putare* autem veteres dixerunt, vacantia ex quaque re ac non necessaria aut etiam obstantia & aliena auferre & excidere, &, quod esse mihi ac sine vitio videretur, relinquere. sic namque arbores & vites, & sic etiam rationes *putari* dictum, verbum quoque ipsum *puto*, quod declarandæ sententiæ nostræ causa dicimus. non signat profectò aliud quàm id agere nos in re dubia obscuraque, ut, decisis amputatisque falsis opinionibus, quod videatur esse verum & integrum & incorruptum, retineamus. Argentum ergo in Karthaginien-

Digitized by Google

giniensi fœdere *putum* dictum esse, quasi *expurgatum*, excoctumque, omnique aliena materia carens omnibusque ex eo vitiis detractis emaculatum & candefactum. scriptum est autem *purum putum* non in Karthaginiensi solum fœdere, sed tum in multis aliis veterum libris, tum in Q. quoque Ennii tragœdia, quæ inscribitur *Alexander*, & in satira M. Varronis, quæ inscripta est Δὶς πάθος ὁ γέροντος.

CAP. VI.

Temere vituperque reprehensum esse à Julio Higino Virgilium, quòd præpetes *Dædali* pennas *dixit: atque inibi quid sint* aves præpetes, *& quid illæ sint aves, quæ Nigidio* inferas *appellavit.*

Dædalus, ut fama est, fugiens Minoia regna
Præpetibus pennis ausus se credere cœlo.

In his Virgilii versibus reprehendit Higinus, *præpetibus pennis*, quasi improprie & inscitè dictum. nam *præpetes*, inquit, *aves* ab auguribus appellantur, quæ aut opportunè prævolant, aut idoneas sedes capiunt. non aptè igitur ullum verbo augurali existimavit in Dædali volatu nihil ad augurum disciplinam pertinente. sed Higinus mihi Herclè ineptus est, quum quid *præpetes* essent se scire tanti est: Virgilium autem & Cn. Mattium doctum virum ignorasse, qui in septimo Iliadis, Victoriam volucrem, præpetem appellavit hoc versu:

Dum fert vincenti præpes Victoria palmam.

Cur autem non Q. quoque Ennium reprehendit, qui in annalibus, non pennas Dædali præpetes, sed longè diversus, inquit;

—— *Quid*
Brundusium pulchro præcinctum præpete portu:

& si vim potius naturamque verbi considerasset, neque id solùm quod augures dicerent, inspexisset; veniam

prorsus poëtis daret similitudine ac translatione verborum, non significatione propria utentibus. nam quoniam non ipsæ tantùm aves quæ prosperiùs prævolant, sed etiam loci, quos capiunt, qui idonei felicesque sunt; *præpetes* appellantur; idcirco Dædali pennas *præpetes* dixit: quoniam ex locis in quibus periculum metuebat in loca tutiora pervenerat. *locos* porrò *præpetes* & augures appellant, & Ennius in annalium primo dixit,

Præpetibus hilares sese pulchrisque locis dant.

avibus autem *præpetibus* contrarias aves *inferas* appellari Nigidius Figulus in libro primo augurii privati ita dicit: *Discrepat dextra sinistræ; præpes infera.* Ex quo efficitur conjectare *præpetes* appellatas, quæ altiùs sublimiùsque volitent: quum differre à *præpetibus* Nigidius *inferas* dixerit. Adolescens ego Romæ, tum quum etiam ad grammaticos itarem, audivi Apollinarem Sulpicium, quem in primis sectabar, quum de jure augurio quæreretur, & mentio *præpetum avium* facta esset, Fulcio Claro præfecto urbi dicere; *præpetes* sibi videri esse altes, quas Homerus ταναοπέρυγας appellaverit: quoniam istas potissimum augures spectarent, quæ ingentibus alis patulæ atque porrectæ prævolarent. Atque ibi hos Homeri versus dixit,

Τύνη δ' ἐισνοῆσι τανυσπερύγεσι κελεύθοις
Πεπόθεσθαι, τῇ ἔπι μείλιχος ἠδ' ἀλεγύζει.

CAP. VII.

De Acca Larentia & Caja Tarratia, deque origine sacerdotii fratrum Arvalium.

ACcæ Larentiæ & Cajæ Tarratiæ, sive illa Fufetia est, nomina in antiquis annalibus celebrata sunt; earum alteræ post mortem, Tarratiæ autem vivæ amplissimi honores à populo Romano habiti sunt, & Tarratiam quidem Virginem Vestæ fuisse lex Horatia testi

est,

est, quæ super ea ad populum lata, qua lege ei plurimi honores fiunt, inter quos jus quoque testimonii dicendi tribuitur, *testabiliſque* una omnium feminarum ut sit datur. Id verbum est ipsius legis Horatiæ. Contrarium est in XII tabulis scriptum. IMPROBUS. INTESTABILIS. QUE ESTO. præterea si quadraginta annos nata sacerdotio abire ac nubere voluisset, jus ei potestasque exaugurandi atque nubendi facta est, munificentiæ & beneficii gratia, quòd campum Tiberinum suo Martium populo Romano condonasset. sed Acca Larentia corpore in vulgus dabat, pecuniamque emeruerat ex quæstu uberem. ea testamento, ut in Antiatis historia scriptum est, Romulum regem, ut quidam alii tradiderunt, populum Romanum bonis suis hæredem fecit. ob id meritum à flamine Quirinali sacrificium ei publicè fit: & dies è nomine ejus in fastos additus. Sed Sabinus Massurius in primo Memorialium secutus quosdam historiæ scriptores Accam Larentiam Romuli nutricem fuisse dicit. *Ea*, inquit, *mulier ex duodecim filiis suis unum morte amisit, in illius locum Romulus Accam Larentiæ sese filium dedit; seque & ceteros ejus filios fratres arvales appellavit. ex eo tempore collegium mansit fratrum arvalium numero duodecim. cujus sacerdotii insigne est spicea corona & alba infula.*

CAP. VIII.

Nota quædam de Alexandro & de P. Scipione memoratu digna.

APion Græcus homo, qui Plistonices est appellatus, facili atque alacri facundia fuit. is quum de Alexandri regis laudibus scriberet, Victi, inquit, hostium uxorem facie incluta mulierem vetuit in conspectum suum dedici, ut eam ne oculis suis quidem contingeret. Lepida igitur quæstio agitari potest, utrum videri continentio-

tinentiorem par sit, Publiumne Africanum superiorem, qui, Karthagine ampla civitate in Hispania expugnata, virginem tempestivam, forma egregia, nobilis viri Hispani filiam captam perductamque ad se patri inviolatam reddidit; an regem Alexandrum, qui Darii regis uxorem eamdemque ejusdem sororem proelio magno captam, quam esse audiebat exsuperanti forma, videre noluit, perducique ad sese prohibuit. Sed hanc utramque declamatiunculam super Alexandro & Scipione celebraverint, quibus abunde & ingenii & otii & verborum est, nos satis habebimus, quod ex historia est, id dicere; Scipionem istum verone an falso incertum, fama tamen, quum esset adolescens, haud sincera fuisse, & propemodum constitisse hosce versus à Cn. Nævio poëta in eum scriptos esse;

Etiam qui res magnas manu sepe gessit gloriosè;
Cujus facta viva nunc vigent; qui apud gentes solus
Præstat: eum suus pater cum pallio uno ab amica abduxit.

His ego versibus credo adductum Valerium Antiatem adversum cæteros omnes scriptores de Scipionis moribus sensisse; & eam puellam captivam non redditam patri scripsisse, contrà quàm nos suprà diximus, sed retentam à Scipione atque in deliciis amoribusque habitam usurpatam.

CAP. IX.

Locus exemtus ex annalibus L. Pisonis historiæ & orationis lepidissimæ.

QUod res videbatur memoratu digna, quam fecisse Cn. Flavium Annii filium ædilem curulem L. Piso in tertio annali scripsit, eaque res perquam pure & venuste narrata à Pisone; locum istum totum huc ex Pisonis annali transposuimus. Cn. inquit, *Flavius patre libertino*

Digitized by Google

bonum natus scriptum faciebat: isque in eo tempore ædili curuli apparebat, qua tempore ædiles suffragantur: cumque tribu ædilem curulem renunciaverunt, at ædilis, qui comitia habebat, negat accipere, neque sibi placere, qui scriptum faceret, eum ædilem fieri. Cn. Flavius Annii filius dicitur tabulas posuisse; scripturæ se abdicasse: isque ædilis curulis factus est. idem Cn. Flavius Anni filius dicitur ad collegam venisse visere ægrotum: &, in conclave postquam introivit, adolescentes ibi complures nobiles sedebant contemnentes eum: assurgere ei nemo voluit. Cn. Flavius Anni filius ædilis id arrisit. sellam curulem jussit sibi asferri, eam in limine apposuit, nequis illorum exire posset: atque ii omnes inviti viderent se in sella curuli sedentem.

CAP. X.

Risus super Euclide Socratico: cujus exemplo Taurus, philosophus adhortari adolescentes suos solitus est ad philosophiam graviter sectandam.

PHilosophus Taurus, vir memoria nostra in disciplina Platonica celebratus, cum aliis bonis multis salubribusque exemplis hortabatur ad philosophiam capessendam, tum vel maximè illa re animos juvenum exacuebat, Euclidem quam dicebat Socraticum factitavisse. Decrevere, inquit, olim Athenienses cavuerant, ut, qui Megaris civis esset, si intrasset Athenas pedem prehensus esset, ut ea res ei homini capitalis esset. tanto Atheniensis, inquit, odio flagrabant finitimorum hominum Megarensium. tum Euclides, qui indidem Megaris erat, quique ante id decretum & esse Athenis & audire Socratem consueverat, postquam id decretum sanxerunt, sub noctem, quum adveperasceret, tunica longa muliebri indutus & pallio versicolore amictus, & caput rica velatus è domo sua Megaris Athenas ad Socratem commeabat; ut

vel noctis aliquo tempore consiliorum sermonumque ejus fieret particeps: rursusque sub lucem missa passuum paulo amplius viginti, eadem veste illa tectum redibat. At nunc, inquit, *videre est philosophos ultro currere, ut doceant, ad fores juvenum divitum; eosque ibi sedere atque opperiri prope ad meridiem, donec discipuli nocturnum omne vinum edormiant.*

CAP. XI.

Verba ex oratione Q. Metelli Numidici, quæ libuit meminisse, ad officium gravitatis dignitatisque vitæ decentia.

CUm inquinatissimis hominibus non esse convicio decertandum, neque in maledictis adversus impudentes & improbos velitandum, quia tantisper similis & compar eorum fias, dum pariter & consimilia dicas atque audias, non minus ex oratione Q. Metelli Numidici sapientis viri cognosci potest, quàm ex libris & disciplinis philosophorum. Verba hæc sunt Metelli adversus Cn. Manlium tribunum plebei, à quo apud populum in concione lacessitus jactatusque fuerat dictis petulantibus. *Nunc quod ad illum attinet, Quirites, quoniam se ampliorem putat esse, si se mihi inimicum dixerit, quem egomet mihi neque amicum recipio, neque inimicum respicio, in eum ego non plura dicturus. nam eum indignissimum arbitror, cui à viris bonis benedicatur: tum ne idoneum quidem, cui à probis maledicatur. nam si in eo tempore hujuscemodi homunculum nomines, in quo punire non possis; majore honore quam contumelia afficias.*

CAP.

CAP. XII.

Quid neque testamentum, sicuti Servius Sulpicius existimavit: neque sacellum, sicuti C. Trebatius, duplicia verba sunt, sed a testatione alterum productum, alterum a sacro diminutum.

SErvius Sulpicius jureconsultus, vir ætatis suæ doctissimus, in libro de sacris detestandis secundo, qua ratione adductus testamentum verbum esse duplex scripserit, non reperio. nam compositum esse dixit à mentis contestatione. quid igitur *calceamentum*, quid *paludamentum*, quid *pavimentum*, quid *vestimentum*, quid alia mille per hujusmodi formam producta, etiamne ita omnia compositiva dicemus? Obrepsisse autem videtur Servio, vel si quis alius est qui id prior dixit, falso quidem sed non abhorrens neque inconcinna quasi mentis quædam in hoc vocabulo significatio. sicut Herclecque Trebatio eadem concinnitas obrepsit. nam is libro de religionibus secundo, *Sacellum est*, inquit, *locus parvus deo sacratus cum ara.* deinde addit verba hæc: *Sacellum ex duobus verbis arbitror compositum sacri & cella, quasi sacra cella.* hoc quidem scripsit Trebatius, sed qui ignorat *sacellum* & simplex verbum esse, & non ex *sacro* & *cella* copulatum, sed ex *sacro* diminutum?

CAP. XIII.

De quæstiunculis apud Taurum philosophum in convivio agitatis, quæ symposiaca vocantur.

FActitatum observatumque hoc Athenis est ab iis, qui erant philosopho Tauro junctiores. quum domum suam nos vocaret, ne omnimo, ut dicitur, immunes & asymboli veniremus, conjectabamus ad cœnulam non cupedias ciborum sed argutias quæstionum.

Digitized by Google

Unusquisque igitur nostrûm commentus paratusque ibat quod quæreret: eratque initium loquendi, edundi finis. Quærebantur autem non gravia nec reverenda, sed ἐστομώματα quædam lepida & minuta & florentem vino animum lacessentia, quale hoc ferme est subtilitatis ludicræ, quod dicam. Quæsitum est, quando moriens moreretur; quum jam in morte esset, an tum etiam quum in vita foret: & quando surgens surgeret; quum jam staret, an tum etiam quum sederet: & qui artem disceret, quando artifex fieret; quum jam esset, an tum quum etiam non esset. utrum enim horum dicas, absurdè atque ridiculè dixeris: multoque absurdius esse videbitur, si aut utrumque esse dicas aut neutrum. sed ea omnia quum captiones esse quidam futiles & inanes dicerent. Nolite, inquit Taurus, hæc quasi nugarum aliquem ludum asperniari. gravissimi philosophorum super hac re serio quæsiverunt: & alii moriendi rebus momentum manente adhuc vita dici atque fieri putaverunt; alii nihil in eo tempore vitæ reliquerunt; totumque illud, quod mori dicitur, morti vindicaverunt. item de cæteris similibus in diversa tempora & in contrarias sententias discesserunt. Sed Plato, inquit, nollet neque vitæ id tempus neque morti dedit; idemque in omni consimilium rerum disceptatione fecit. vidit quippe utrumque esse pugnans: neque posse ex duobus contrariis, altero manente alterum constitui: quæstionemque fieri per diversorum inter sese finium mortis & vitæ cohærentiam: & idcirco peperit ipse expressitque aliud quoddam novum in confinio tempus; quod verbis propriis atque integris τὸν ἐξαίφνης φύσιν appellavit: idque ipsum ita, uti dico, inquit, in libro cui Parmenides titulus est, scriptum ab eo reperietis: τὸ δὲ ἐξαίφνης οὐδὲν τῶν ἐν χρόνῳ σημαίνει, οἷς ἐξ ἐκείνου μεταβαίνον εἰς ἐκεῖνο τελεῖ apud Taurum symbolæ, taliaque erant secundarum mensarum, ut ipse dicere solitus erat, γυμνάσματα.

CAP.

CAP. XIV.

Puniendis peccatis tres esse rationes à Philosophis attributas, & quamobrem Plato tantum duarum ex his meminerit.

PUniendis peccatis tres esse debere causas existimatum est. una est, quæ, νουθέτησις, vel *monitrix* dicitur; quum pœna adhibetur castigandi atque emendandi gratia, ut is, qui formitò deliquit, attentior fiat correctiorque: altera est, quam ii, qui vocabula ista curiosiùs diviserunt, παραίτησιν appellant, ea causa animadvertendi est, quum dignitas auctoritasque ejus, in quem est peccatum, tuenda est, ne prætermissa animadversio contemtum ejus pariat & honorem levet: idcircoque id ei vocabulum à conservatione honoris factum putant. tertia ratio vindicandi est, quæ παράδειγμα à Græcis nominatur, quum pœnitio propter exemplum est necessaria: ut cæteri similibus à peccatis, quæ prohiberi publicitus interest, metu cognitæ pœnæ deterreantur. idcirco veteres quoque nostri exempla pro maximis gravissimisque pœnis dicebant. Quando igitur aut spes magna est, ut is, qui peccavit, citra pœnam ipse sese ultro corrigat: aut spes contrà nulla est emendari eum posse & corrigi: aut jacturam dignitatis, in quem peccatum est, metui non necessum est: aut non id peccatum est, cujus exemplo necessario metui succurrendum sit: tum, quicquid ita delictum est, non jure dignum esse imponendæ pœnæ studium visum est. His tres ulciscendi rationes & philosophi alii pluriariam & noster Taurus in primo commentariorum, quos in Gorgiam Platonis composuit, scriptas reliquit. Plato autem ipse verbis apertis duas solas esse puniendi causas dixit: unam, quam primo loco propter corrigendum & alterum, quam in tertio propter exempli metum posui-

mus.

mus. Verba sunt hæc Platonis in Gorgia: σχεδὸν δὲ πάντες, τῷ ἐν παιδείᾳ ὄντι καὶ ἄλλως ὀρθῶς πεπαιδευμένῳ ἡ βελτίονι γένεσθαι, καὶ δυνατώτερον, ἢ παράδειγμά τι τοῖς ἄλλοις γένεσθαι, ἵνα ἄλλοι ὀρθῶς πάσχοντα ἃ ἂν πάσχοι, φοβούμενοι βελτίους γίνοντο. In hisce verbis facile intelligas παιδείαν Platonem dixisse, non ut suprà scripsi quosdam dicere, sed ita ut promiscuè dici solet, pro omni pœnitione. an ne autem quasi omnino parvam & contemnendignam præterierit pœnæ sumendæ causam propter tuendam læsi hominis auctoritatem, an magis, quasi ei, quam dicebat, rei non necessariam prætermiserit, quam de pœnis, non in vita, neque inter homines, sed post vitæ tempus capiendis scriberet, ego in medium relinquo.

CAP. XV.

De verbo, quiesco, *an* e *littera corripi an produci debeat.*

AMicus noster homo multi studii atque in bonarum disciplinarum opere frequens, verbum, *quiescit*, usitatè, *e*, littera correpta dixit. alter item amicus homo in doctrinis, quasi in præstigiis, mirificus, communiumque vocum respuens nimis & fastidiens, barbarè eum dixisse opinatus est; quoniam producere debuisset non corripere. nam, *quiescit*, ita oportere dici prædicavit, ut, *calescit*, *nitescit*, *stupescit*, atque alia hujuscemodi multa. id etiam addebat, quod, *quies*, *e*, producta, non brevi diceretur. noster autem, qua est omnium rerum verecunda mediocritate, ne si Ælii quidem, Cincii, & Satyri dicendum ita censuissent, obsecuturum sese fuisse ait contra perpetuam Latinæ linguæ consuetudinem: neque se tam insignitè locuturum, absona inauditaque ut diceret. litteras autem super hac re fecit inter exercitia quædam ludicra, &, *quiesco*, non esse his simile, quæ suprà posui, nec à *quiete* dictum, sed

sed ab eo *quietem*; Græcæque vocis ἔχον καὶ ἔχων Jonicè à verbo ἔχω ἴχω & modum & originem verbum illud habere demonstravit: rationibusque haud sanè frigidis docuit, *quiesco*, *e*, littera longa dici non convenire.

CAP. XVI.

Notatum verbum, deprecor, à poëta Catullo inusitatè quidem, sed aptè positum & propriè: deque ratione ejus verbi, exemplisque veterum scriptorum.

EJusmodi quispiam qui tumultuariis & inconditis linguæ exercitationibus ad famam se facundiæ permisetat, neque orationis Latinæ usurpationes veras didicerat, quum in Lycio forte vespera ambularemus, ludo ibi & voluptati nobis fuit. nam quum esset verbum, *deprecor*, doctiusculè positum in Catulli carmine; quia id ignorabat, frigidissimos versus esse dicebat, omnium quidem meo judicio venustissimos, quos subscripsi;

Lesbia mî dicit semper male, nec tacet umquam
De me Lesbia: me dispeream nisi amat.
Quo signo? quasi non totidem mox deprecer illi
Assidue: verum dispeream nisi amo.

deprecor hoc in loco vir bonus ita dictum esse putabat; ut plerumque à vulgo dicitur: quod significat valde precor & oro & supplico. in quo, *de*, præpositio ad augendum & cumulandum valet. quod si ita esset; frigidi sanè versus forent. nunc enim contrà omnino est. nam, *de*, præpositio, quoniam est anceps, in uno eodemque verbo diversitatem significationis capit. sic enim, *deprecor*, à Catullo dictum est, quasi detestor, vel exsecror, vel depello, vel abominor. contrà autem valet, quum Cicero pro P. Sulla ita dicit: *Quam multorum hic vitam à Sulla deprecatus.* item in dissuasione legis agrariæ: *Si quid deliquero; nulla sunt imagines quæ*

me

Digitized by Google

me à vobis deprecentur. Sed neque solus Catullus ita isto verbo usus est, plenique adeò sunt libri veterum similis in hoc verbo significationis, ex quibus unum & alterum, quæ suppetierant, apposui. Q. Ennius in Erechtheo non longè secus dixit quàm Catullus:

Quibus nunc, inquit, *arumna meâ libertatem paro,*
Quibus servitutem meâ miserâ deprecor.

significat abigo & amolior, vel prece adhibita, vel quo alio modo. item Ennius in Ctesiphonte:

Ego quum meæ vitæ parcam; letum inimico deprecor.

Cicero in libro sexto de republica ita scripsit: *Quod quidem eo fuit majus, qui quum causa pari collega esset, non modò invidia pari non erat, sed etiam Claudii invidiam Gracchi caritas deprecabatur.* hic quoque item non est valde precabatur, sed quasi propulsabat, & defendebat invidiam. quod Græci propinqua significatione ἀποτρέπειν dicunt. Item pro A. Licinio consimiliter Cicero verbo isto utitur. *Quid*, inquit, *huic homini facias? num ne concedas interdum, ut excusatione summæ stultitiæ summæ improbitatis odium deprecetur?* item in Verrem actionis secundæ primo; *Nunc verò quid faciat Hortensius? avaritiæne crimina frugalitatis laudibus deprecatur? an hominem flagitiosissimum, libidinosissimum, nequissimumque defendat?* Sic igitur Catullus eadem se facere dicit quærens veniam quòd & malediceret ei palam, respueretque & rectisset detestareturque assiduè; & tamen eam penitus deperiret.

CAP. XVII.

Quis omnium primus libros publicè præbuerit legendos; quantusque numerus fuerit Athenis ante cladem Persicam librorum in bibliothecis publicorum.

LIbros Athenis disciplinarum liberalium publicè ad legendum præbendos primus posuisse dicitur Pisistratus

fuisse tyrannus: deinceps studiosius accuratiusque ipsi Atheniensis auxerunt: sed omnem illam postea librorum copiam Xerxes Athenarum potitus, urbe ipsa præter arcem incensa abstulit asportavitque in Persas. hos porrò libros universos multis post tempestatibus Seleucus rex, qui Nicanor appellatus, referendos Athenas curavit. ingens postea numerus librorum in Ægypto à Ptolemæis regibus vel conquisitus vel confectus est, ad mille fermè voluminum septingenta: sed ea omnia bello priore Alexandrino, dum diripitur ea civitas, non sponte neque operâ consulta, sed à militibus forte auxiliariis incensa sunt.

LIBER SEPTIMUS.

CAPUT I.

Fabula quædam de P. Africano superiore ex annalibus sumta.

QUOD de Olympiade Philippi regis uxore Alexandri matre, in historia Græca scriptum est; idem de P. Scipionis quoque matre, qui prior Africanus appellatus est, memoriæ datum est. nam & C. Oppius & Julius Higinus, aliique, qui de vita & rebus Africani scripserunt, matrem ejus diu sterilem existimatam tradunt; Publium quoque Scipionem, cum quo nupta erat, liberos desperavisse, postea in cubiculo atque in lecto mulieris, quum absente marito cubans sola obdormisset, visum repente juxta eam cubare ingentem anguem; eumque, iis qui viderant territis & clamantibus, elapsum inveniri non quisse: idipsum P. Scipionem ad haruspices retulisse; eos, sacrificio facto, respondisse fore ut liberi generentur: neque multis diebus post, quàm

quàm ille anguis in lecto visus est, mulierem cœpisse concepti fœtus signa neque sensum pati: exinde mense decimo peperisse; natumque esse hunc P. Scipionem Africanum, qui Hannibalem & Carthaginienses bello Punico secundo vicit. Sed ea omnia paulo magis ex rebus gestis quàm ex illo ostento virum esse virtutis divinæ creditum est. Id etiam dicere haud piget, quod idem illi, quos suprà nominavi, litteris mandaverint Scipionem hunc Africanum solitaviſſe noctis extremo, prius quàm dilucularet, in Capitolium ventitare, ac jubere aperiri cellam Jovis, atque ibi solùm diu demorari quasi consultantem de republica cum Jove, ædituosque ejus templi sæpe esse demiratos, quòd solùm id temporis in Capitolium ingredientem canes semper in alios sævientes neque latrarent eum neque incurrerent. Has vulgi de Scipione opiniones confirmare atque approbare videbantur dicta factaque ejus pleraque admiranda; ex quibus est unum hujuscemodi. Assidebat oppugnabatque oppidum in Hispania, situ, mœnibus, defensoribus validum & mœnitum, re etiam cibaria copiosum: nullaque ejus potiundi spes erat; & quodam die jus in castris sedens dicebat, atque ex eo loco id oppidum procul videbatur. tum e militibus, qui in jure apud eum stabant, interrogavit quispiam ex more, in quem diem locumque vadimonium promitti juberet. Scipio manum ad ipsam oppidi, quod obsidebatur, arcem protendens, Perendie, inquit, sese sistant illo in loco: atque ita factum. die tertio, in quem vadari jusserat, oppidum captum est: eodemque die in arce ejus oppidi jus dixit.

Digitized by Google

Cap. III.

De Cæsellii Vindicis pudenda crassa, quam offendimus in libris ejus, quos inscripsit Antiquarum Lectionum.

Turpe erratum offendimus in illis celebratissimis commentariis Lectionum antiquarum Cæsellii Vindicis, hominis Herclè pleraque haud indiligentis, quæ rectum malos fugit, quamquam diuturna in Cæsellio reprehendendo etiam per calumnias rimarentur. Scripsit autem Cæsellius Q. Ennium in tertiodecimo libro annalium, *cor*, dixisse masculino genere. verba Cæsellii subjecta sunt: *Masculino genere*, cor, *ut multis aliis, enunciavit Ennius. nam in tertiodecimo annali, quem cor* dixit. adscripsit deinde versus Ennii duos:

Hannibal audaci cum pectore debortatur
Ne bellum faciam: quem credidit esse meum cor?

Antiochus est, qui hoc dicit, Asiæ rex. is admiratur et improvetur, quòd Hannibal Karthaginiensis bellum se facere populo Romano volentem dehortetur. hos autem versus Cæsellius sic accipit, tamquam si Antiochus sic dixerit: Hannibal me, ne bellum geram, dehortatur. quod quanto facit, æquale cor putat habere me ei. quàm parvum esse me credit, quum id mihi persuadere vult? Non Cæsellius quidem, sed aliud longe Ennius. nam tres versus sunt, non duo, ad hanc Ennii sententiam pertinentes, ex quibus tertium versum Cæsellius non vidit:

Hannibal audaci cum pectore debortatur
Ne bellum faciam: quem credidit esse meum cor
Suasorem summum & studiosum robore belli.

Horum versuum sensus atque ordo sic opinor est: Hannibal ille audentissimus atque fortissimus, quem ego credidi (hoc enim est *cor meum credidit*: proinde atque dicerct, quem ego stultus homo credidi) fore summum

suasorem ad bellandum, is me dehortatur, dissuadetque ne bellum faciam. Cæsellius autem forte παρωνύμως ista verborum captus, *quem cor* dictum putavit, & *quem* accentu acuto legit, quasi ad cor referatur, non ad Hannibalem. sed non fugit me, si aliquis sit tam inconditus, fieri posse defendi *cor* Cæsellii masculinum, ut videatur tertius versus separatim atque divise legendus, proinde quasi præcisis interruptisque verbis exclamet Antiochus; *suasorem summum!* sed non dignum est eis, qui hoc dixerint, responderi.

CAP. III.

Quid Tullius Tiro Ciceronis libertus reprehenderit in M. Catonis oratione, quam pro Rhodiensibus in senatu dixit; & quid ad ea, quæ reprehenderat, respondendum sit.

CIvitas Rhodiensis & insulæ opportunitate & operum nobilitate & navigandi sollertia navalibusque victoriis celebrata est. ea Rhodiensis civitas, quum amica atque socia populi Romani foret, Persa tunc Philippi filio Macedonum rege, cum quo bellum populo Romano fuit, amico usa est: connixique sunt Rhodienses, legationibus Romam sæpe missis, id bellum inter eos componere. sed, ubi ista pacificatio perpetrari nequivit, verba à plerisque Rhodiensibus in concionibus eorum ad populum facta sunt, ut, si pax non fieret, Rhodienses regem adversus populum Romanum adjutarent. sed nullum super ea re publicum decretum factum est. At ubi Perses victus captusque est, Rhodienses pertimuere ob ea, quæ compluries in cœtibus populi acta dictaque erant, legatosque Romam miserunt, qui immeritatem quorundem popularium suorum deprecarentur, & fidem consiliumque publicum expurgarent. legati postquam Romam venerant, & in senatum introm[illegible]

tumulti sunt, verbisque suppliciter pro causa sua factis è curia excesserunt, sententiæ rogari cœptæ; quumque partim senatorum de Rhodiensibus quererentur, malèque eos animatos fuisse dicerent, bellumque eo illis faciundum censerent; tum M. Cato exsurgit, & optimos fidissimosque socios, quorum opibus diripiendis possidendisque non pauci ex summatibus viris intenti infestique erant, defensum conservatumque pergit; orationemque inclutam dicit, quæ & seorsum fertur, inscriptaque est pro Rhodiensibus; & in quinto Originum libro scripta est. Tiro autem Tullius M. Ciceronis libertus sanè quidem fuit ingenio homo eleganti, & haudquaquam rerum litterarumque veterum indoctus: eoque, ab ineunte ætate liberaliter instituto adminiculatore & quasi administro in studiis litterarum Cicero usus est. sed profectò plus ausus est quàm ut tolerari ignoscique possit. namque epistolam conscripsit ad Q. Axium familiarem patroni sui confidenter & nimis calidè, in qua sibimet visus est orationem istam pro Rhodiensibus acri subtilique ingenio & judicio percensuisse. ex ea epistola fortè nobis est reprehensiones ejus quasdam attingere; majore scilicet venia reprehensuri Tironem, quàm tum ille reprehendit Catonem. Culpavit autem primum hoc, quòd Cato ineruditè & *ἀναγώγως*, ut ipse ait, principio nimis insolenti nimisque acri & objurgatorio usus sit: quum vereri sese ostendit, ne Patres, gaudio atque lætitia rerum gestarum prospere de statu civitatis sua deturbati, non satis considerent; neque ad ea intelligendum consulendumque essent idonei. *In principiis autem*, inquit, *patroni, qui pro reis dicunt, conciliare sibi & conciliare judices debent: sensusque eorum exspectatione causa suspensos rigentesque honorificis verecundisque sententiis commulcere, non injuriis atque improbis objurgationibus confutare.* ipsum deinde principium appellat: cujus verba hæc sunt: *Scio solere plerisque hominibus*

hominibus rebus secundis atque prolixis atque prosperis animum excellere, superbiam atque ferocitatem augescere atque crescere, quod mihi nunc magnae curae est, quia hoc res tam secunde processit, ne quidnam consulentibus adversi eveniat, quod nostras secundas res confutet, neve haec laetitia nimis luxuriose evenisse adversus se clamant & docent quid opus sit facto, secundae res laetitia transversum trudere solent a recte consulendo atque intelligendo. quo majore opere edico suadeoque, uti has res aliquot dies proferatur, dum ex tanto gaudio in potestatem nostram redeamus. quae deinde fato justa dicta, ea, inquit, vanissimum facient non defensionem, neque propitiationem, neque translationem ve criminis habent, sed cum piaculis illis communicationem. quod scilicet nihil ad purgandum, neque etiam, inquit, insuper profitetur Rhodienses, qui accusabantur, quod adversus populum Romanum regi magis cupierint faverint que, id eos cupisse atque favisse amicitiae suae gratia, ne Romani, Persa quoque rege victo, ad superbiam ferociamque & immodicum modum insolescerent, eaque ipsa verba ponit, ita uti infra scriptum est. Atque ego quidem arbitror Rhodienses noluisse nos illi depugnare uti depugnatum est: neque regem Persen vicisse, non Rhodienses id modo voluere, sed multos populos ac multas nationes idem voluisse arbitror. neque quicquam scio, an partim eorum fuerint, qui non nostra consilia vanissima id noluerint evenire: sed ubi id metuere, si nostra esset bona quam verebamur, & quicquid liberet fieri nobis: ne sub solo imperio nostro in perniciem nostram essemus, libertatis suae causa in ea sententia fuisse arbitror. atque Rhodienses tamen Persen publice numquam adjuvere, cavitate quadam nos privatim dantes facimus. nam nihil quisquam hostium, si quis adversus rem nostram quid fieri arbitraretur, sumendi contra animi, ne adversum eam fieret, quod illi tamen perpessi. Sed quod illi principium reprehendunt atque vituperare coepere, Tiburtem defensos esse. Rhodienses

dentem à Catone, sed ut à senatore & consulari & censorio viro id, quod optimum esse publicum existimabat, suadente, non ut à patrono causam pro reis dicente. Alia namque principia conducunt reos apud judices defendenti, & clementiam misericordiamque undique imploranti: alia, quum senatus de republica consulitur, ubi oratores prætulerit sententiis quorumdam iniquissimis permoto, & pro utilitatibus publicis ac pro salute locorum gravior, ac liberè indignanti simul ac dolenti, quæque recta & utiliter in disciplinis rhetorum præcipiuntur judices de capite alieno deque causa ad se non pertinente cognituros, ea qua parte officium judicandi nihil ad eos simul periculi vel emolumenti redundaturum est, conciliandos esse ac propitiandos laudabiliter ac placabiliter & leniter existimationi salutique ejus qui quasi reus accusatus est. At quum dignitas & fides & utilitas eorum communis agitur, ob eamque rem aut suadendum quid ut fiat, aut fieri jam cœpta differendum est: tum qui se in hujusmodi principiis occupat ut benivolos benigneque sibi auditores paret, otiosam operam in non necessariis verbis sumit. Jam adudum enim negotia personæque ipsæ rerum communium consiliis eos capiendis excitant, & ipsi potius sibi exposcunt consultoris benivolentiam. Sed quod nit confessum Catonem noluisse Rhodienses ita depugnari uti depugnatum est, neque regem Persen à populo Romano vinci, atque id eum dixisse non Rhodienses modò, sed multas quoque alias nationes noluisse, sed id nihil ad purgandum extenuandumve crimen valere; jam hos primum Tiro improbe mendax, verba Catonis & aliis ternos cum verbis calumniatur. non enim Cato confectos Rhodienses noluisse victoriam esse populi Romani, sed fore arbitratus, injuria id eos noluisse: quod erat procul dubio fuæ opinionis professio, non Rhodiensium culpæ confessio. in qua re, ut merum quidem judicium est, non culpa tantùm

tum vacat, sed dignus quoque laude admiratioque est, quum & ingenuè & religiosè dicere visus est contra Rhodienses quod sentiebat, & pulsa sibi veritatis fide ipsum illud tamen, quod contrarium putabatur, hoste & truculento: ut eos idcirco vel maximè æquum esse acceperint res carioresque fieri populo Romano, quòd quam & utiles illi essent & vellent regi esse factum, nihil earum adjuvandi ejus gratia fecerint. Postea verba hæc ex eadem oratione ponit: *Ea nunc derepente tanta nos beneficia ultro citroque, tantam amicitiam relinquemus? quod illos dicimus voluisse facere, id nos priores facere occupabimus?* hoc, inquit, enthymema nequam & vitiosum est. responderi enim potuit, occupabimus certè nam, si non occupaverimus, opprimemur, incidendumque erit in insidias à quibus ante nos non caverimus. rectè, inquit, hoc vitio dat Lucilius poetæ Euripidi; quod, quum Polyphontes rex propterea se interfecisse fratrem diceret, quòd ipse ante consilium de nece ejus cepisset, Merope fratris uxor hisce eum verbis efuderit:

Εἰ γὰρ σ' ἔμελλεν, ὡς σὺ φῂς, κτανὼν πόσις,
Χρῆν καὶ σε μέλλειν, ὡς χρόνῳ δώσων παρών.

At hoc enim, inquit, plane stultitiæ plenum est eo consilio atque ea fini facere nolle aliquid, uti nunquam id facias quod velis. sed videlicet Tiro animum non advertit non esse in omnibus rebus cavendis eandem cautam: neque humanæ vitæ negotia & actiones & officia vel occupandi vel differendi, vel etiam ulciscendi, vel cavendi similia esse pugnæ gladiatoriæ. nam gladiatori, compositio ad pugnandum, pugnæ hæc proposita fors est, aut occidere si occupaverit, aut occumbere si cessaverit. hominum autem vita non tam iniquis neque tam indomitis necessitatibus circumscripta est, ut videri eo prior injuriam facere debeas, quam, nisi feceris, pati possis. quod tantum abest à populo Romano occupare,

Digitized by Google

cujate, ut sæpe etiam in se factas injurias, ulcisci neglexerit: post deinde usum esse Catonem dicit in eadem oratione argumentis parum honestis & nimis audacibus, & non viri ejus, qualis fuit, sed vafris ac fallaciosis, & quasi Græcorum sophistarum sollertiis. nam, quum objicerentur, inquit, Rhodiensibus quod bellum populo Romano facere voluissent, non negavit pœne, & ignosci poposcit, quia id non fecissent & si maximè voluissent: induxisseque eum dicit quam dialectici epagogen appellant, non rem admodum insidiosam & sophisticam, neque ad veritatem magis quam ad captiones repertam: quum conatus sit ex imperitis recipientibus colligere confirmareque, neminem, qui male facere voluit, plecti æquum esse, nisi, quod facere voluit, etiam fecerit. verba autem ex ea oratione M. Catonis hæc sunt. *Qui acerrimè adversus eos dicit, judicit: hostes voluisse fieri. Et quis tandem est nostrûm, qui quod ad se attinet, æquum censeat quempiam pœnas dare ob eam rem, quod arguatur male facere voluisse? ne mi opinor: nam ego, quod ad me attinet, nolim.* deinde paulo infrà ita dicit. *Quid nunc? & qua tandem lex est tam acerba, qua dicat: Si quis illud facere voluerit, mille nummi dimidium familiæ multa esto: Si quis plus quingentis jugeris habere voluerit, tanta pœna esto: Si quis majus pecudum numerum habere voluerit, tantum damni esto: atqui nos omnia plura habere volumus & id nobis impune est.* pollea ita dicit. *Sed si honorem non æquum est haberi ob eam rem, quod bene facere voluisse quis dicit, neque fecit tamen: Rhodiensibus male erit, non quod male fecerunt, sed quia voluisse dicuntur?* His argumentis Tullius M. Catonem contendere & confingere dicit Rhodiensibus quoque impune esse debere, quod hostes quidem esse populi Romani voluissent, etsi maximè non fuissent, dissimulari autem non posse ait, quin paria & consimilia non sint plus quingenta jugera habere velle, quod plebiscito colonis prohibitum fuit, & bellum injustum

stum neque impium populo Romano facere nihil deo queatem inficiari posse, quin alia causa in præmio sit, alia in pœnis, nam beneficia, inquit, promissa oppetiri oportet, neque ante remunerari, quam facta sunt injurias autem imminentes præcaviſſe justum est, quàm expectaviſſe. Summa enim profectio stultitiæ, inquit, est nonire obviam sceleribus cogitatis, sed manere operirique, ut, quum admissa & perpetrata fuerint, tum denique, ubi quæ facta sunt infecta fieri non possint, puniantur. hæc Tiro in Catonem non minus frigide sane quàm inaniter. Sed enim Cato nihil audam neque solitariam nec improtectam hanc epagogen facit: sed multis eam modis præfulcit, multisque aliis argumentis corroborat: &, quia non Rhodiensibus magis quàm reipublicæ consultabat, nihil sibi dicto factoque in ea re pepercit, quin omnium sententiarum vis servatum iri socios niteretur. ac penitùs eandem invalidè coquiviæ, quæ non jure naturæ aut jure gentium fieri prohibebatur, sed jure legum nec aliorum faciendæ aut non faciendæ causa justarum, sicuti est de numero pecoris & de modo agri præfinito aut ejusmodi aliquo, in quibus rebus quod prohibitum est fieri, per leges quidem non licet; velle id tamen facere, si liceat, inhonestum non est, atque eum neque consulit secus, nisi quique cum eo quid agat facere neque velle per se honestum sit, tum deinde, ne disparilitas collationis evidens sentiri plurimum in propugnaculis defensaq; neque nonnisi ita ex nucleatas voluntatum in actum illicitis reprehensionibus, qualia in philosophorum otiis disputantur, magni facit: sed id solùm ex summa operitrice, nimirum Rhodiensium, quorum amicitiam retinere ex republica fuit, aptæque judicaretur, sed quidem minimè ignoscendas atque interim neque fuisse Rhodienses bellum sum que facere voluisse dicit; interim autem factum sola cum fando dicit atque in judicium vocandi, sed voluntatem

nudas

nobis illaesque ea quae legibus neque permissa fieri abnuunt: concedamus nobis, si deliquisse nos non cedat, ignosci publice, & ignoscentibus similes esse rebus quamnobilissimis; nisi ignoscant, motus in republica rerum nouarum nascentur. Sedenim quae à Catone significatur, conscripsum, in dissimulandi populi Romani magnitudinem superbiae quoque crimen, quid tunc praeter cetera infamare Rhodienses obiectum erat, nisi fica & propediuini responsionis figura lusit & eluit, verba adeò ipsa proferamus Catonis: quandam Tiro ea praetermisit. *Rhodienses superbos esse aiunt, id obiectantes quod mihi & libere cum maiestate dicere velim. sint sane superbi. quid id ad nos attinet? id denique sit si quis superbior est quam nos?* nihil profecto hoc conpellatione potest neque gravius neque magnificentius adversus homines superbissimos fingi, qui se superbia in sese amarent, in alios reprehendere non auderent. Sed obtrectare animadvertere est in tota ista Catonis oratione omnium disciplinarum rhetoricarum arma atque fabricas notare esse, sed non proinde ut in decursibus ludicris aut simulachris proeliorum voluptariis fieri videmus, non aliquam, distincte nimis nimisque compte atque modulate res acta est. sed quasi in ancipiti certamine, quum sparsa acies est, multis locis Marte vario pugnatum: sic iniusta eum causa Cato, quum superbia illa Rhodiensium famosissima multorum odio atque invidia flagraret, contumelias promiscue mendi atque propagandi malis cupiit. Sed nunc ubi optime meritos commendare animi, denique ut innocentes purgare, ne bona diuinitus eorum capiantur, obiurgat: nunc etiam quasi se contra deprecatore nostro ac necessario reipublicae clarius, quam clementiae, nunc mansuetudinis majorum, nunc utilitatis publicae commonefacit, eaque omnia dilucidius magnificentiusque ac compositius fortasse cum dici potuerunt, prorsus neque vividius potuisse dici nonnulli censuerunt. Itaque igitur Tiro Tullius, qui ex omnibus

facultatibus tam opulentæ orationis aptis inter ſeſe & cohærentibus parvum quippiam nudumque ſumſit, quod obtrectaret; tamquam non dignum M. Catone fuerit, quod delictorum non perpetratorum voluntates tantum non cenſuerit poeniendas. Commodius autem erectiuſque de his meis verbis, quibus Tullio Tironi reſpondi modò, exiſtimabit judiciumque faciet, qui & orationem ipſam Catonis totam acceperit in manus, & ipſam totam Tironis ad Axium ſcriptum requiverit & legere curaverit. ita enim nos ſinceriùs exploratiuſque vel corrigere poterit vel probare.

CAP. IV.

Cujuſmodi ſervos & quam ob cauſam Cælius Sabinus juris civilis auctor pileatos *venundari ſolitos ſcripſerit, & qua mancipia ſub corona more majorum venierint; atque id ipſum,* ſub corona, *quid ſit.*

PIleatos ſervos venum ſolitos ire, quorum nomine venditor nihil præſtaret, Cælius Sabinus juriſperitus ſcriptum reliquit. cujus rei cauſam eſſe ait, quod hujuſmodi conditionis mancipia inſignia eſſe in vendundo deberent, ut emtores errare & capi non poſſent; neque lex vendundi opperienda eſſet: ſed oculis jam perciperent, quòdnam eſſet mancipiorum genus. *ſicuti*, inquit, *antiquitus mancipia jure belli capta coronis induta veniebant, & iccirco dicebantur ſub corona venire, namque ut ea corona ſignum erat captivorum venalium, ita pileus impoſitus demonſtrabat ejuſmodi ſervos venum dari, quorum nomine emtori venditor nihil præſtaret.* eſt autem alia rationis hujus opinio, cur dici ſolitum ſit captivos ſub corona venundari, quòd milites, cuſtodiæ cauſa, captivorum venalium greges circumſtarent: namque circumſtatio militum corona appellata ſit. ſed id magis verum eſſe, quod ſuprà dixi, Cato quoque in libro, quem compoſuit

fuisse de re militari, docet verba sunt hæc Catonis ex
Ut populus sua opera potius ob rem bonè gestam coronatus supplicatum eat, quam re malè gesta coronatus veniat.

CAP. V.

Historia de Polo histrione memoratu digna.

HIstrio in terra Græcia fuit fama celebri, qui gestus & vocis claritudine & venustate cæteris antecellebat, nomen fuisse ajunt Polum, tragœdias poetarum nobilium scitè atque asseveratè actitavit. is Polus unicè amatum filium morte amisit. eum luctum quum satis visus est elanxisse, rediit ad quæstum artis. in eo tempore Athenis Electram Sophoclis acturus gestare urnam quasi cum Orestis ossibus debebat. Ita compositum fabulæ argumentum est, ut veluti fratris reliquias ferens Electra comploret commiseretur que interitum ejus qui per vim exstinctus existimatur. igitur Polus lugubri habitu Electræ indutus ossa atque urnam à sepulchro tulit illius & quasi Orestis amplexus opplevit omnia non simulacris neque imitamentis, sed luctu atque lamentis veris & spirantibus. itaque quum agi fabula videretur, de lucro accitus est.

CAP. VI.

Quidde quorundam sensuum naturali defectione Aristoteles scripserit.

EX quinque his sensibus quos animantibus natura tribuit, visu, auditu, gustu, tactu, odoratu, quos Græci ὄψιν, ἀκοὴν, γεῦσιν, ἁφὴν, ὄσφρησιν appellant, quædam animalium alia alio carent; & aut cæca naturi gignuntur, aut inora mauricave. nullum autem genus animal Aristoteles dicit, quod aut gustus sensu careat aut tactu, verum libro ejus, quem de *sensu*

nunc composuit, hæc sunt: ἀλλὰ ἡ ἀφὴ τοῦ τόνου ἐπὶ τὴν ὑστάτην συλλαβὴν ἔκειτο, τὴν δὲ τοῦ πνεύματος ἐπὶ τὴν πρώτην.

CAP. VII.

An, affatim, *quasi* admodum *prima acuta pronunciandum sit, & quadamtenus in ultimam syllabam superioris alienum vocum accentibus.*

ANNIANUS poeta, præter ingenii amœnitatem, item rarum quoque veterum & rationum in litteris cupido quam peritus fuit: & sermocinabatur mira quadam & scita suavitate. is *affatim*, ut *admodum*, prima acuta non media pronunciabat; atque ita veteres locutos censebat. itaque se audiente Probum Grammaticum hos versus in Plauti Cistellaria legisse dicit:

Potin' es tu homo facinus facere strenuum?
Aliorum est affatim qui faciant. sane ego
Me volo fortem perhiberier virum.

causamque esse huic accentui dicebat, quòd *affatim* non essent duæ partes orationis; sed utraque pars in unam vocem coaluisset; sicuti in eo quoque, quod *exadversum* dicimus, secundam syllabam debere acui existimabat; quoniam una non duæ essent orationis partes: atque ita oportere apud Terentium legi dicebat in his versibus:

In quo hæc discebat ludo exadversum loco
Tonstrina erat quædam.

addebat etiam quod, *ad*, præverbium tum fermè acui retur, quum significaret ἐπίτασιν quàm intentionem nos dicimus, sicuti *adfabre* & *admodum* & *adprobe* dicuntur. cætera quidem satis commode Annianus, sed hanc particulam, *ad*, quam semper, quum intentionem significaret, acui putavit, non id perpetuum videtur: nam &, *adpotus* quum dicimus & *adprimus* & *adprimo* intentio his in verbis demonstratur; neque tamen, sed

particula

particula satis commode accentu acuto pronunciatur. *adprobus* tamen, quod significat *valde probus*, non inficias eo, quin prima syllaba acui debeat. Cæcilius in comœdia, quæ inscribitur Trumpus, vocabulo isto usus est:

Hieracles, bonas ut arbitrabar dolosum adprobus.

num igitur in istis vocibus, quas non acui diximus, ea causa est quod syllaba insequitur natura longior, quæ non ferme patitur acui priorem in vocabulis syllabam? an quia diutius? *Adprimum* autem *longe primum* L. Livius in Odyssea dicit in hoc versu:

Interque viros summus adprimus Patroclus.

Idem Livius in Odyssea *premodum* dicit, quasi *admodum*. Parentes, inquit, *premodum*, quod significat *supra modum*; dictumque est quasi *præter modum*: in quo scilicet prima syllaba acui debuit.

CAP. VIII.

Res antea parum tradita super amatore delfino & puero amato.

DElfinos Venerios esse & amasios non modò historiæ veteres, sed recentes quoque memoriæ declarant, nuper & sub Cæsaribus, in Puteolano mari, ut Appion scriptum reliquit, & aliquot sæculis ante apud Naupactum, ut Theophrastus tradidit, amatores flagrantissimi quidam delfinorum cogniti compertique sunt: neque ii amaverunt, quod sunt ipsi genus; sed pueros forma liberali in naviculis forte aut in vadis litoris conspectos miris & humanis modis arserunt. Verba subscripsi Appionis eruditi viri ex Ægyptiacorum libro quinto: quibus delfini amantis & pueri non abhorrentis consuetudines, lusus, gestationes, aurigationes refert; eaque omnia se ipsum multosque alios vidisse dicit. ἐν τούτῳ δὲ καὶ περὶ Δικαιαρχίαν δελφῖνα ἐ-

ρῶντα

ἐπὶ τὰ παιδία· ἢ πρὸς παιδικὰ ἐπιτηδείου φανεὶς. εἶτα ὡς καὶ προσυηχόμενος ὁ ἰχθὺς αἰσθάνεται τὸν παῖδα ἥκειν τῶν ὡρῶν, καὶ τὰς εἰκαθὰς προσιόντων, ἵνα μὴ ἢ προσμένων ἐφθὸς ἀπόληται, καὶ ἐπανιὼν προσεδεήθη μέχρι διακοσίων πήχεων παιδίων. ἔσχατον δὲ ἄρα ἡ Ῥώμη καὶ πάσαι ἡ Ἰταλικὰι γεγένηνται ἰχθὺν νηχόμενον ὑπὸ ἐρωτος. Ad hæc adjicit rem non minus mirandam. Postea, inquit, idem ille puer delfino amœnus morbo affectus obiit suum diem, at ille amans; ubi sæpe ad litus solitum adnavit, & puer qui sibi primo vado adventum ejus opperiri consueverat, nusquam fuit, desiderio tabuit exanimatusque est; & in littore jacens, inventus ab his qui eum cognoverant, in sui pueri sepulchro humatus est.

CAP. IX.

Pepoſci & memordi, pepugi, & ſpepondi, & cecurri pleroſque veterum dixiſſe, non uti poſtea receptum eſt dicere, per, o, aut per u, litteram in prima ſyllaba poſitam, ſed per, e, atque id Græcâ rationis exemplo dixiſſe: præterea notatum, quòd viri non indocti neque ignobiles, a verbo deſcendo, non deſcendi, ſed deſcendidi dixerunt.

Popoſci, momordi, pupugi, cucurri, probabiliter dici videntur: atque ita nunc omnes fermè doctiores hujuſcemodi verbis utuntur. ſed Q. Ennius in Satiris, memorderit, dixit, per, e, litteram, non momorderit. Meum, inquit, non eſt; at ſi me canis momorderit. Item Laberius in Gallis: De integro patrimonio meo centum milia nummûm memordi. Item idem Laberius in Coloratore: Itaque levi pruna percoctus ſimul ſub dentes mulieris veni, bis ter memordit. item P. Nigidius de animalibus libro ſecundo: Serpens ſi memordit, gallina deligitur & opponitur. item Plautus in Aululari: admemordit hominem. ſed idem Plautus in Trigeminis, non

non *præmordisse* neque *præmemordisse* dixit, sed *præmorsisse*.

Ita *fugissem*, inquit, *medium, credo, præmorsisset*, item Atta in Conciliatrice: *Ursum se memordisse autumat*. *Pepoſci* quoque non *popoſci* Valerius Antias libro Annalium quadrageſimo quinto ſcriptum reliquit. *Denique Licinius tribunus plebei perduellionis ei diem dixit, & comitiis diem a Q. Martio prætore pepoſcit*. *Pepugeto* æquè Atta in Ædilitia dicit: *Sed ſi pepugeto metuet*. Ælium quoque Tuberonem libro ad C. Oppium ſcripto *occecurrerit* dixiſſe Probus annotavit, & hæc ejus verba appoſuit. *Si generalis ſpecies occecurrit*. Idem Probus Valerium Antiatem libro hiſtoriarum duodecimo *ſpeponderant* ſcripſiſſe annotavit; verbaque ejus hæc poſuit: *Tib. Gracchus, qui quæſtor C. Mancino in Hiſpania fuerat, & ceteri qui pacem ſpeponderant*. Ratio dictionum hæc eſſe videri poteſt: quoniam Græci in quadam ſpecie præteriti temporis, quod παρακείμενον appellant, ſecundam verbi litteram in, e, plerumque vertunt, γεγόνω γέγεγα, πεπίπτω πέπεπα, λελάθω λελέληθα, κεκτῶ κεκέκτημαι, λύω λέλυκα. Sic ergo *mordeo memordi*. *poſco pepoſci*, *tendo tetendi*, *tango tetigi*, *pungo pepugi*, *ſpondeo ſpepondi*, *curro cecurri*, *tollo tetuli* facit. ſic & M. Tullius & C. Cæſar *mordeo memordi*, *pungo pepugi*, *ſpondeo ſpeſpondi*, dixerunt. Præterea inveni à verbo *ſcindo* ſimili ratione non *ſciderat* ſed *ſeſciderat* dictum eſſe. L. Attius in Sotadicorum libro primo *ſeſciderat* dixit. Verba hæc ſunt: *Non ergo aſſula ita, uti prædicant, ſceſciderat pectus*. Ennius quoque & Valerius Antias, in libro hiſtoriarum ſeptuageſimo quinto, verba hæc ſcripſit: *Deinde funere locato ad forum deſcendidit*. Laberius quoque in Catulario ita ſcripſit:

Ego mirabar quomodo mamma mihi deſcendiderat.

CAP.

CAP. X.

Ususcapio & copulate & recto vocabuli casu dicitur; item pignoriscapio conjuncte & eadem vocabuli forma dictum est.

UT hæc *ususcapio* dicitur copulato vocabulo, *a*, littera in eo tractim pronunciata; ita *pignoriscapio* junctæ sunt partes, & productè dicebantur. verba Catonis sunt ex primo epistolicarum quæstionum: *Pignoriscapio ob es militare, quod as à tribuno ærario miles accipere debebat, vocabulum sevorsum fit.* per quod satis dilucet hanc *capionem* posse dici, quasi hanc *captionem*, & in usu & in pignore.

CAP. XI.

Neque levitatem *neque* nequitiam *ea significatione est, qua in vulgi sermonibus dicantur.*

LEvitatem plerumque nunc pro inconstantia & mutabilitate dici audio, & *nequitiam* pro sollertia astutiaque. sed veterum hominum qui proprie atque integrè locuti sunt, *leves* dixerunt, quos vulgò nunc viles & nullo honore dignos dicimus; & *levitatem* appellaverunt proinde quasi *vilitatem*; & *nequam* hominem nulli rei neque frugi bonæ; quod genus Græci ferè ἄσωτον ἢ ἀνίλαστον ἢ ἀνόητον ἢ ἄζηλον ἢ πανοῦργον ἢ μιαρὸν dicunt. Qui exempla horum verborum requirit, ne in libris nimis remotis quærat, inveniet ea in M. Tullii secundis Antonianarum. nam quum genus quoddam sordidissimum vitæ atque victus M. Antonii idem demonstraturus esset, quod in caupona delitescere, quòd ad vesperum perpotare, quòd ore involuto iter facere ne cognosceretur; hæc & alia ejusmodi quum in eum dictus esset, *Videte*, inquit, *hominis levitatem.*

Digitized by Google

tamquam prorsus ista dedecora hoc vitio in homine notarentur. at posteà, quum in eundem Antonium probraquædam alia ludibriosa & turpia ingessisset, ad extremum hoc addidit: *O hominem nequam? nihil enim magis propriè possum dicere.* Sed ex eo loco M. Tullii verba complusculà libuit ponere. *At videte levitatem hominis: quum hora diei decimâ ferè ad Saxa rubra venisset, delituit in quadam cauponula: atque ibi se occultans perpotavit ad vesperum: inde cisio celeriter ad urbem advectus domum venit ore involuto. janitor, Quis tu? A Marco tabellarius. confestim ad eam, cujus causa venerat, deducitur: eique epistolam tradit. quam illa quum legeret flens (erat enim scripta amatoriè: caput autem litterarum hoc erat; sibi cum illa mima posthac nihil futurum: omnem se amorem abjecisse illius, atque in hanc transfudisse) quum mulier fleret uberius, homo misericors ferre non potuit, caput aperuit, in collum invasit. O hominem nequam! nihil enim magis propriè possum dicere. ergo ut te catamitum, nec opinato quum ostendisses, præter spem mulier aspiceret, idcirco urbem terrore nocturno, Italiam multorum dierum metu perturbasti?* consimiliter Q. quoque Claudius in primo annalium, *nequitiam* appellavit luxum vitæ profligum effusumque in hisce verbis: *Persuadenti cuidam adolescenti Lucano, qui apprimè summo genere gnatus erat, sed luxuria & nequitia pecuniam magnam consumserat.* M. Varro in libris de lingua Latina. *Ut ex non & volo, nequit, nolo fit: sic ex ne & quicquam, media extrita syllaba, compositum est, nequam.* P. Africanus pro se contra Tib. Asellum de multa ad populum: *Omnia mala, probra, flagitia, quæ homines faciunt, in duabus rebus sunt? malitia atque nequitia. utrum defendis, malitiam, an nequitiam, an utrumque simul? si nequitiam defendere vis; licet, sed tu in uno scorto majorem pecuniam consumsisti, quàm quanti omne instrumentum fundi Salutis in censum dedicavisti. Ni hoc ita est, qui spondet mille*

nummûm? sed tu plus tertia parte pecuniæ paternæ perdidisti atque absumsisti in flagitiis. ni hoc ita est, qui spondet millie nummûm? non vis nequitiam. age malitiam saltem defendas. sed tu verbis conceptis conjuraviſti sciens sciente animo tuo: ni hoc ita est, qui spondet millie nummûm?

CAP. XII.

De tunicis chiridotis: quòd earum usum P. Africanus Sulpicio Gallo objecit.

TUnicis uti virum prolixis ultrà brachia & usque in primores manus ac propè in digitos, Romæ atque omni in Latio indecorum fuit. eas tunicas Græco vocabulo nostri chiridotas appellaverunt, femineique solis vestem longè lateque diffusam decoram existimaverunt, ad ulnas cruraque adversus oculos protegenda. Viri autem Romani primò quidem sine tunicis toga sola amicti fuerunt: postea substrictas & breves tunicas citra humerum desinentes habebant, quod genus Græci dicunt ἐξωμίδας. Hac antiquitate inductus P. Africanus Pauli F. vir omnibus bonis artibus atque omni virtute præditus, P. Sulpicio Gallo, homini delicato, inter pleraque alia quæ objectabat id quoque probro dedit: quod tunicis uteretur manus totas operientibus. verba sunt hæc Scipionis: *Nam qui cotidie unguentatus adversum speculum ornetur, cujus supercilia radantur, qui barba volsa feminibusque volsis ambulet, qui in convivio adolescentulus cum amatore, cum chiridota tunica interior accubuerit, qui non modò vinosus sed viriosus quoque sit: eumne quisquam dubitet, quin idem fecerit quod cinædi facere solent?* Virgilius quoque tunicas hujusmodi, quasi femineas ac prolixas criminatur:

Et tunica, inquit, *manicas & habent redimicula mitræ.*

Quin-

Digitized by Google

Quintus quoque Ennius Karthaginiensium tunicatam juventutem, non videtur sine probro dixisse.

CAP. XIII.

Quem classicum dicat M. Cato, quem infra classem.

Classici dicebantur non omnes qui in classibus erant, sed primæ tantùm classis homines, qui centum & viginti quinque millia æris ampliusve censi erant. *infra classem* autem appellabantur secundæ classis cæteraeque omnium classium, qui minore summa æris, quàm suprà dixi, censebantur. Hoc eò strictim notavi, quoniam in M. Catonis oratione, qua Voconiam legem suasit, quæri solet quid sit *classicus*, quid *infra classem*.

CAP. XIV.

De tribus dicendi generibus: ac de tribus philosophis qui ab Athenienſibus ad ſenatum Romanum legati miſſi ſunt.

ET in carmine & in soluta oratione genera dicendi probabilia sunt tria, quæ Græci χαρακτῆρας vocant, nominaque eis fecerunt apponi, ἀδρὸν, ἰσχνὸν, μικτὸν. nos, quem primum posuimus, *uberem* vocamus, secundum *gracilem*, tertium *mediocrem*. *uberi* dignitas atque amplitudo est: *gracili* venustas & subtilitas: *medius* in confinio est utriusque modi particeps. His singulis orationis virtutibus vitia agnata sunt pari numero: quæ enim modicum & habitum simulacris falsis ementiuntur. sic plerumque fortiori atque tumidi fallunt pro uberibus, subtiliter & jejuni dicti pro gracilibus, incerti & ambigui pro mediocribus. Verâ autem & propria hujusce modi formarum exempla in Latina lingua M. Varro ait dicit uberatis Pacuvium, gracilitatis Lucilium, mediocritatis Terentium. Sed ea ipsa genera dicendi jam

Digitized by Google

antiquitus tradita ab Homero sunt tria in tribus, magnificum in Ulyxe & ubertum, subtile in Menelao & cohibitum, mixtum moderatumque in Nestore. Animadversa eadem tripertita varietas est in tribus philosophis, quos Athenienses Romam ad senatum pop. Q. R. legaverant impetratum, uti multam remitterent, quam fecerant propter Oropi vastationem. ea multa fuerat talentûm ferè quingentûm. erant isti philosophi Carneades ex Academia, Diogenes Stoicus, Critolaus Peripateticus: & in senatum quidem introducti interprete usi sunt C. Acilio senatore; sed ante ipsi seorsum quoque quisque ostentandi gratia magno conventu hominum dissertaverunt. tum admirationi fuisse ajunt Rutilius & Polybius philosophorum trium sui cujusque generis facundiam. violenta, inquiunt, & rapida Carneades dicebat, scita & teretia Critolaus, modesta Diogenes & sobria. unumquodque autem genus, ut diximus, quam castè pudicèque ornatur, fit illustrius: quum fucatur atque prælinitur, fit præstigiosum.

CAP. XV.

Quam severè moribus majorum in fures vindicatum sit, & quid scripserit Mucius Scævola super eo quod servandum datum commodatumve esset.

LAbeo, in libro de duodecim tabulis secundo, acria & severa judicia de furtis habita esse apud veteres scripsit: idque Brutum solitum dicere, furti damnatum esse, qui jumentum aliorsum duxerat quàm quò utendum acceperat; item qui longius produxerat, quàm quem in locum petierat. itaque Q. Scævola in librorum, quos de jure civili composuit, sextodecimo verba hæc posuit: *Quod cui servandum datum est, si id usus est: sive, quod utendum acceperit, ad aliam rem atque acceperit, usus est: furti se obligavit.*

CAP.

CAP. XVI.

Locus exscriptus ex satira M. Varronis, quæ περὶ ἐδεσμάτων inscripta est, de peregrinis ciborum generibus: & appositi versus Euripidi, quibus delicatorum hominum luxuriantem gulam confutavit.

VArro in Satira, quam περὶ ἐδεσμάτων inscripsit, lepidè admodum & scitè factis versibus cœnarum ciborumque exquisitas delitias comprehendit. nam pleraque id genus, quæ helluones isti terra & mari conquirunt, exposuit, inclusitque in numeros senarios. & ipsos quidem versus, cui otium erit, in libro, quo dixi, positos legat. genera autem nominaque edulium & domicilia ciborum omnibus aliis præstantia, quæ profunda ingluvies vestigavit, quæ Varro opprobrans exsecutus est, hæc sunt fermè, quantum nobis memoriæ est. Pavus è Samo, Phrygia attagena, grues Melicæ, hædus ex Ambracia, pelamis Chalcedonia, muræna Tarteſſia, aſelli Peſſinuntii, oſtrea Tarentina, pectunculus Chius, elops Rhodius, ſcari Cilices, nuces Thaſiæ, palma Ægyptia, glans Hiberica. hanc autem peregrantis gulæ & in ſuccos inſuetos inquirentis induſtriam atque has undique vorſum indagines cupediarum majore deteſtatione dignas cenſebimus, ſi verſus Euripidi recordemur, quibus utebatur ſæpiſſimè Chryſippus philoſophus, tamquam edendi irritationes quaſdam repertas eſſe, non per uſum vitæ neceſſarium, ſed per luxum animi parata atque facilia faſtidientis, per improbam ſatietatis laſciviam. verſus Euripidi adſcribendos putavi:

Ἐπεὶ τί δεῖ βροτοῖσι, πλὴν δυεῖν μόνον,
Δημητρὸς ἀκτῆς, πώματ' ὑδρηχόου;
Ἄπνια πάρεστι καὶ πέφυχ' ἡμᾶς τρέφειν,
Ὧν οὐκ ἀπαρκεῖ πλησμονὴ, τρυφῇ δέ τε
Ἄλλων ἐδητῶν μηχαναὶ ἠρώμεθα.

CAP. XVII.

Sermo habitus cum grammatico insolentiarum & imperitiarum pleno de significatione vocabuli, quod est obnoxius; deque ejus vocis origine.

PErcunctabar Romæ quempiam grammaticum primæ in docendo celebritatis, non hercle experiundi vel tentandi gratia, sed discendi magis studio & cupidine, quid significaret *obnoxius*, quæque ejus vocabuli origo ac ratio esset. atque ille adspicit me illudens levitatem quæstionis parvitatemque: Obscuram, inquit, satis rem quæris, multaque prorsus vigilia indagandam. quis adeò tam linguæ Latinæ ignarus est, qui nesciat eum dici *obnoxium*, cui quid ab eo, cui esse obnoxius dicitur, incommodari & noceri potest ei, qui habeat aliquem noxæ, id est, culpæ suæ conscium? Quin potius, inquit, hæc mittis nugalia, & affers ea quæ digna quæri tractarique sint. Tum verò ego permotus agendum jam obliquè, ut cum homine stulto, existimavi: Et cætera, inquam, vir doctissime, & graviora remotioràque si discere & scire debuero, quando mihi usus venerit, tum quæram ex te atque discam: sed enim quia dixi sæpe *obnoxius*, & quid dicerem nescivi; didici ex te & scire nunc cœpi, quod non ego omnium solus, ut tibi sum visus, ignoravi; sed, ut res est, Plautus homo linguæ atque elegantiæ in verbis Latinæ princeps, quid esset *obnoxius*, nescivit. versus enim est Sticho illius ita scriptus:

Nunc ego hercle perii planè, non obnoxiè.

quod minimè congruit cum ista, quam me docuisti, significatione. composuit enim Plautus tamquam duo inter se contraria *plane* & *obnoxie*; quod à tua significatione longè abest. at ille grammaticus satis ridiculè, quasi *obnoxius & obnoxiè*, non declinatione sola, sed re atque

atque sententiâ differrent, Ego, inquit, dixi quid esset *obnoxius*, non quid *obnoxiè*. At tunc ego admirans insolentis hominis inscitiam, Mittamus, inquam, sicuti vis, quod Plautus *obnoxiè* dixit, si id esse nimis remotum putas: atque illud quoque prætermittamus, quod Sallustius in Catilina scribit, *Minari etiam ferro ni sibi obnoxia foret*: &, quod videtur notius pervulgatiusque esse, id me doce, versus enim Virgilii sunt notissimi;

Nam neque tunc astris acies obtusa videri;
Nec fratris radiis obnoxia surgere luna,

quod tu ais, *culpæ suæ conscium*; alio quoque locò Virgilius verbo isto utitur, à tua sententia diversè his versibus:

—— juvat arva videre
Non rastris hominum, non ulli obnoxia curæ.

cura enim prodesse arvis solet, non nocere; quod tu de *obnoxio* dixisti, jam verò illud etiam Q. Ennii quo pacto congruere tecum potest, quod scribit in *Phœnice* in hisce versibus?

Sed virum vera virtute vivere animatum addecet,
Fortiterque innoxium vacare adversus adversarios;
Ea libertas est, qui pectus purum & firmum gestitat,
Alia res obnoxia nocte in obscura latent.

at ille oscitans & allucinanti similis, Nunc, inquit, mihi operæ non est, quum otium erit, revises ad me atque disces quid in verbo isto & Virgilius & Sallustius & Plautus & Ennius senserint, & nebulo quidem ille, ubi hoc dixit, digressus est. Siquis autem volet non originem solam verbi istius, sed significationem quoque ejus varietatemque recensere; ut hoc etiam Plautinum spectet, adscripsi versus ex Asinaria;

Maximas opimitates gaudio effertissimas.
Suis heris ille una mecum pariet gnataque & patri;
Adeò ut ætatem ambo ambobus nobis sint obnoxii

Nostro devincti beneficio.

Quæ verò ille grammaticus finitione usus est, ea videtur in verbo tam multiplici unam tantummodò usurpationem ejus notasse: quæ quidem congruit cum significatu, quo Cæcilius usus est in Chrysio in his versibus:

—— Quamquam ego mercede huc conductus tua
Advenio, ne tibi me esse ob eam rem obnoxium
Reare: audibis malè si malè dixis mihi.

CAP. XVIII.

De observata custoditaque apud Romanos jurisjurandi sanctimonia: atque inibi de decem captivis, quos Hannibal Romam dejurio ab iis accepto legavit.

JUsjurandum apud Romanos inviolatè sanctéque habitum servatumque id & moribus legibusque multis ostenditur; & hoc, quod dicemus, rei non tenue argumentum esse potest. Prœlio Cannensi Hannibal Karthaginiensium imperator ex captivis nostris electos decem Romam misit, mandavitque eis pactusque est, ut, si populo Romano videretur, permutatio fieret captivorum; & pro iis, quos alteri plures acciperent, dari argenti pondo libram S. Hos priusquam proficiscerentur, jusjurandum adegit, redituros esse in castra Pœnica, si Romani captivos non permutarent. veniunt Romam decem captivi, mandatum Pœni imperatoris in senatu exponunt. permutatio senatui non placita. parentes, cognati, affinesque captivorum amplexi eos, postliminiò in patriam rediisse dicebant, statumque eorum integrum incolumemque esse: ac, ne ad hostes redire vellent, orabant. tum octo ex iis postliminium justum non esse sibi responderunt; quoniam dejurio vincti forent; statimque, uti jurati erant, ad Hannibalem profecti sunt. duo reliqui Romæ manserunt; solutosque esse sese ac liberatos religione dicebant; quoniam, quum egressi

egressi castra hostium fuissent, commenticio consilio regressi eodem die, tamquam si ob aliquam fortuitam causam issent, atque ita jurejurando satisfacto rursum injurati abissent. hæc eorum fraudulenta calliditas tam esse turpis existimata est, ut contemti vulgo dispretique sint, censoresque eos postea omnium notarum & damnis & ignominiis affecerint, quoniam, quod facturos dejuraverant, non feciſſent. Cornelius autem Nepos, in libro exemplorum quinto, id quoque litteris mandavit, multis in senatu placuisse, ut ii, qui redire nollent, datis custodibus ad Hannibalem deducerentur, sed eam sententiam numero plurium, quibus id non videretur, superatam: eos tamen, qui ad Hannibalem non rediſſent, usque adeò intestabiles invisosque fuisse, ut tædium vitæ ceperint, necemque sibi consciverint.

CAP. XIX.

Historia ex annalibus sumta de Tib. Sempronio Graccho patre Graccharum tribuno plebei: atque inibi tribunicia decreta cum ipsis verbis relata.

PUlchrum atque liberale atque magnanimum factum Tib. Sempronii Gracchi in exemplis repositum est. id exemplum hujusce modi est. L. Scipioni Asiatico P. Scipionis Africani superioris fratri C. Minucius Augurinus tribunus plebei multam irrogavit: eumque ob eam causam prædes poscebat. Scipio Africanus fratris nomine ad collegium tribunorum provocabat; petebatque ut virum consularem triumphalemque à collegæ vi defenderent. octo tribuni, cognita causa, decreverunt. ejus decreti verba, quæ posui, ex annalium monumentis exscripta sunt. QUOD. P. SCIPIO. AFRICANUS. POSTULAVIT. PRO. L. SCIPIONE. ASIATICO. FRATRE. SUUM. CONTRA. LEGES. CONTRA. Q. MOREM. MAJORUM.

RUM. TRIBUNUS. PLEBEI. HOMINIBUS. ACCITIS. PER. VIM. INAUSPICATO. SENTENTIAM. DE. EO. TULERIT. MULTAM. Q. NULLO. EXEMPLO. IRROGARIT. PRAEDES. Q. OB. EAM. REM. DARE. COGAT. AUT. SI. NON. DET. IN. VINCULA. DUCI. JUBEAT. UT. EUM. A. COLLEGAE. VI. PROHIBEAMUS. ET. QUOD. CONTRA. COLLEGA. POSTULAVIT. NE. SIBI. INTERCEDAMUS. QUO. MINUS. SUAPTE. POTESTATE. UTI. LICEAT. D. E. R. NOSTRUM. SENTENTIA. OMNIUM. DATA. EST. SI. L. CORNELIUS. SCIPIO. ASIATICUS. COLLEGAE. ARBITRATU. PRAEDES. DABIT. COLLEGAE. NE. EUM. IN. VINCULA. DUCAT. INTERCEDEMUS. SI. EJUS. ARBITRATU. PRAEDES. NON. DABIT. QUO. MINUS. COLLEGA. SUA. POTESTATE. UTATUR. NON. INTERCEDEMUS. Post hoc decretum, quum Augurinus tribunus plebei L. Scipionem prædes non dantem prehendi & in carcerem duci jussisset; tum Tib. Sempronius Gracchus trib. pl. pater Tiberii atque Gaji Gracchorum, quum P. Scipioni Africano inimicus gravis ob pleraſque in republica diſſenſiones eſſet, juravit palam in amicitiam inque gratiam ſe cum P. Africano non rediſſe; atque ita decretum ex tabula recitavit. ejus decreti verba hæc ſunt: CUM. L. CORNELIUS. SCIPIO. ASIATICUS. TRIUMPHANS. HOSTIUM. DUCES. IN. CARCEREM. CONJECTAVERIT. ALIENUM. VIDETUR. ESSE. DIGNITATE. REIPUBLICAE. IN. EUM. LOCUM. IMPERATOREM. POPULI. ROMANI. DUCI. IN. QUEM. LOCUM. AB. EO. CONJECTI. SUNT. DUCES. HOSTIUM. ITA. Q. L. CORNELIUM. SCIPIONEM. ASIATICUM. A. COLLEGAE. VI. PROHIBEO. Valerius autem Antias contra hanc decretorum memoriam, contraque auctoritates veterum annalium, poſt Africani mortem interceſſionem iſtam pro Scipione Aſiatico factam eſſe à Tib. Graccho dixit: neque multam irrogatam Scipioni; ſed damnatum eum peculatus ob Antiochenam pecuniam,

Digitized by Google

enim, quia prædes non daret, in carcerem duci coptum, atque ita intercedente Graccho exemtum.

CAP. XX.

Quod Virgilius ob aquam à Nolanis sibi non permissam sustulit è versu suo, Nola, & posuit, Ora: atque ibi quædam alia de consonantia litterarum jucunda.

SCriptum in quodam commentario reperi versus istos à Virgilio ita primùm esse recitatos atque editos:

Talem dives arat Capua & vicina Vesevo
Nola jugo:

postea Virgilium petiisse à Nolanis aquam uti duceret in propinquum rus; Nolanos beneficium petitum non fecisse: poëtam offensum nomen urbis eorum, quasi ex hominum memoria, sic ex carmine suo derasisse, *ora*, que pro *Nola* mutasse: atque ita reliquisse:

—— & vicina Vesevo.
Ora jugo.

ea res verane an falsa sit non laboro, quin tamen melius suaviusque ad auris sit, quàm *Nola*, *Ora*, dubium id non est. nam vocalis in priore versu extrema eademque in sequenti prima canoro simul atque jucundo hiatu tractim sonat. est adeò invenire apud nobiles poëtas hujuscemodi suavitatis multa, quæ apparet navata esse, non fortuita: sed præter cæteros omnis apud Homerum plurima. uno quippe in loco tales tamque hiantes sonitus in assiduis vocibus pluris facit.

Ἡ δ' ἐπέρη θέρει περρέῖ αἰχῆα χαλαζῃ
Ἢ χιόνι ψυχερῇ ἢ ἐξ ὕδατος κρυστάλλῳ.

atque item alio loco:

Λᾶας ἄνευ ὄβριμος πυκὶ λόφον.

Catullus quoque elegantissimus poëtarum in hisce versibus:

Minister vetuli puer falerni
Ingere

Digitized by Google

Inger mi calices amariores,
Ut lex Postumia jubet magistra
Ebriosa acina ebrioforis;

quum, *ebrioso*, dicere posset, &, quod erat usitatius, *acinum* in neutro genere appellare: amans tamen hiatus illius Homerici suavitatem, *ebriosa*, dixit propter consequentis litteræ concentum. qui *ebrios* autem Catullum dixisse putant aut *ebriosos* (nam id quoque temere scriptum invenitur) in libros scilicet de corruptis exemplaribus factos incidefunt.

CAP. XXI.

Quoad vivet, &, quoad morietur, *cur id ipsum temporis significent, quum ex duobus sint facta contrariis.*

QUoad *vivet* quum dicitur, item *quoad morietur*, videntur quidem duæ res dici contrariæ; sed idem atque unum tempus utraque verba demonstrant. item quum dicitur *quoad senatus habebitur*, & *quoad senatus dimittetur*; tametsi *haberi* atque *dimitti* contraria sunt, unum atque id ipsum tamen utroque in verbo ostenditur. tempora enim duo quum inter se opposita sunt atque ita cohærentia, ut alterius finis cum alterius initio misceatur, non refert, utrum per extremitatem prioris, an per initium sequentis locus ipse confinis demonstretur.

CAP. XXII.

Quòd censores equum adimere soliti sint equitibus corpulentis & prapinguibus; quæsitumque utrum ea res cum ignominia, an incolumi dignitate equitum facta sit.

NImis pingui homini & corpulento censores equum adimere solitos, scilicet minus idoneum ratos esse cum tanti corporis pondere ad faciendum equitis munus,

Digitized by Google

ius, non enim pœna id fuit, ut quidam existimant: sed munus sine ignominia remittebatur. tamen Cato in oratione, quam *de sacrificio commissō* scripsit, objicit hanc rem criminosius, uti magis videri possit cum ignominia fuisse. quod si ita accipias: id profectò existimandum est, non omnino inculpatum neque indefidem visum esse, cujus corpus in tam immodicum modum luxuriasset exuberassetque.

LIBER OCTAVUS.

Commentario octavo hæc insunt.

CAPUT I.

Hesterna noctu, *rectène an cum vitio dicatur: & quænam super istis verbis grammatica traditio sit: item quòd decemviri in* XII *tabulis* nox *pro* noctu *dixerint.*

CAP. II.

Qua mihi decem verba ediderit Favorinus, qua usurpentur quidem à Græcis, sed sint adulterina & barbara: qua item a me totidem acceperit, qua ex medio communique usu Latinè loquentium minimè Latina sint, neque in veterum libris reperiantur.

CAP. III.

Quem in modum & quàm severè increpuerit audientibus nobis Peregrinus philosophus adolescentem Romanum ex equestri familia flantem segnem apud se & assidue escitantem.

CAP. IV.

1. *Quòd Herodotus scriptor historiæ memoratissimus falsum verè dixerit unam solamque pinum arborum omnium cæsam nunquam denuo ex isdem radicibus pullulare, & quòd*

& quòd idem de aqua pluviali & nive rem non satis explo-ratam pro comperta posuerit.

CAP. V.

Quid illud sit quod Virgilius cœlum stare pulvere, *& quod Lucilius* pectus sentibus stare *dixit.*

CAP. VI.

Quum post offensiunculas in gratiam redeatur, expo-stulationes fieri matuas minimè utile esse: superque ea re & sermo Tauri expositus, & verba ex Theophrasti libro sumta: & quid M. quoque Cicero de amore amicitia sen-serit cum ipsius verbis additum.

CAP. VII.

Ex Aristotelis libro, qui περὶ τῆς μνήμης *inscriptus est, cognita acceptaque de natura & habitu memoria: atque inibi alia quædam de exuberantia aut interitu ejus lecta auditaque.*

CAP. VIII.

Quid mihi usu venerit interpretari & quasi effingere ve-lenti locos quosdam Platonicos Latina oratione.

CAP. IX.

Quòd Theophrastus philosophus omnium suæ ætatis fa-cundissimus verba pauca ad populum Athenienſem fa-ciens perturbatus verecundia obticuerit, quodque idem hoc Demosthenis apud Philippum regem verba facienti evenerit.

CAP. X.

Qualis mihi fuerit in oppido Eleusine disceptatio cum grammatico quodam prastigioso tempora verborum & me-ditamenta puerilia ignorante; remotiorum autem quæstio-

num

Digitized by Google

num nebulas & formidines capiendis imperitorum animis obtendant.

CAP. XI.

Quam festive responderit Xanthippa uxori Socrates petenti ut per Dionysia largiore sumtu uteretur.

CAP. XII.

Quid significet in veterum libris scriptum, pleraque omnes; *& quòd ea verba accepta à Græcis videntur.*

CAP. XIII.

Quopsones *quod homines Afri dicunt, non esse verbum Punicum, sed Græcum.*

CAP. XIV.

Lepidissima altercatio Favorini philosophi adversus quendam intempestivum de ambiguitate verborum disserentem, atque inibi verba quædam ex Nævio poëta & Cn. Gellio non usitate collocata: atque ibidem à P. Nigidio trigines vocabulorum explorata.

CAP. XV.

Quibus modis ignominiatus tractatusque sit à C. Cæsare Laberius poëta: atque inibi appositi versus super eadem re ejusdem Laberii.

LIBER

LIBER NONUS.

CAPUT I.

Quamobrem Q. Claudius Quadrigarius in duodevicesimo annali scripserit rectiores certioresque ictus fieri si sursum quid mittas, quam si deorsum.

Q. Claudius in undevicesimo annali, quum oppidum à Metello proconsule oppugnari, contra ab oppidanis desuper è muris propugnari describeret, ita scripsit; *Sagittarius cum funditore utrimque summo studio pugnant fortissimè. sed sagittam atque lapidem deorsum an sursum mittas hoc interest. nam neutrum potest deorsum versum recte mitti, sed sursum utrumque optime. quare milites Metelli sautiabantur multo minus, &, quod maxime opus erat, à pinnis hostis defendebant facillime.* Percunctabar ego Antonium Julianum rhetorem cur hoc ita usu veniret, quod Quadrigarius dixisset, ut contigui magis directioresque ictus fiant, si vel lapidem vel sagittam sursum versus jacias quàm deorsum: quum proclivior faciliorque jactus sit ex supernis in infima, quam ex infimis in superna. tum Julianus comprobato genere quæstionis, *Quod de sagitta*, inquit, *& lapide dixit, hoc de omni fere missili telo dici potest. facilior autem jactus est, sicuti dixisti, si desuper jacias si quid jacere tantum velis, non ferire; sed quum modus & impetus jactus impetrandus dirigendusque est, tum, si in prona jacias, moderatio atque ratio mittentis præcipitantia ipsa & pondere cadentis teli corrumpitur. at si in editiora mittas, &, ad percutiendum superne aliquid, manum & oculos conlinees, quo modus a te datus tulerit, eo telum ibit, quod jeceris.* Ad hanc fermè sententiam Julianus super istis Q. Claudii verbis nobiscum sermocinatus est.

Quod

Quod autem ait idem Q. Claudius: *à pinnis hostis defendebant facillimè*; animadvertendum est, usum esse eum verbo *defendebant*, non ex vulgari consuetudine, sed admodum propriè & Latinè. nam *defendere*, & *offendere*, inter sese adversa sunt, quorum alterum significat, ἐμπόδιον ἄχθαι, alterum, ὃ τοῦ πολέμου τοιοῦτον, quod hoc in loco in Q. Claudio dicitur.

CAP. II.

Quibus verbis notarit Herodes Atticus falso quempiam cultu amictuque nomen habitumque philosophi ementientem.

AD Herodem Atticum, consularem virum ingenioque amoeno & Græca facundia celebrem, adiit, nobis præsentibus, palliatus quispiam & crinitus, barbaque propè ad pubem usque porrecta; ac petiit ἐς sibi dari εἰς ἄρτους. tum Herodes interrogat quis homo esset. atque ille, vultu sonituque vocis objurgatorio, philosophum sese esse dicit; & mirari quoque addit, cur quærendum putasset quod videret. Video, inquit Herodes, barbam & pallium; philosophum nondum video. quæso autem te, eum bona venia dicas mihi, quibus nos uti posse argumentis existimas, ut esse te philosophum noscitemus? interibi quum aliquot ex his, qui cum Herode erant, erraticum hominem esse dicerent & nulli rei, incolamque esse sordentium ganearum; ac, nisi accipiat quod petit, convicio turpi solitum incessere: ibi Herodes, *Demus*, inquit, *huic aliquid æris, cujusmodi est; tamquam homines, non tamquam homini.* & jussit dari precium panis triginta dierum. tum nos adspiciens qui eum sectabamur, *Musonium*, inquit, *erudienti cuipiam id genus, & philosophum sese ostentanti dari jussi mille nummûm, & quum plerique dicerent nebulonem esse hominem, malum & malicioſum, nulla re bona*

dignum: tam Musonium subridentem dixisse ajunt; ἄξιον ἂν ἐστὶν ἀγροικίας. sed hoc potius, inquit, dolori mihi & ægritudini est, quòd istiusmodi animalia spurca atque probra nomen usurpant sanctissimum, & philosophi apellantur. majores autem mei Athenienses nomina juvenum fortissimorum Harmodii & Aristogitonis, qui libertatis recuperandæ gratia Hippiam tyrannum interficere adorsi erant, ne umquam servis indere liceret, decreto publico sanxerunt. quoniam nefas ducerent nomina libertati patriæ devota servili contagio pollui. cur ergo nos patimur nomen philosophiæ illustrissimum in hominibus deterrimis exsordescere? simili autem, inquit, exemplo ex contraria specie antiquos Romanorum audio prænomina patriciorum quorundam malè de republica meritorum, & ob eam causam capite damnatorum, censuisse ne cui ejusdem gentis patricio inderentur: ut vocabula quoque eorum defamata atque demortua cum ipsis viderentur.

CAP. III.

Epistola Philippi Regis ad Aristotelem philosophum super Alexandro recens nato.

PHilippus Amyntæ filius, terræ Macedoniæ rex, cujus virtute industriaque Macetæ locupletissimo imperio aucti gentium nationumque multarum potiri cœperant, & cujus vim atque arma toti Græciæ cavenda metuendaque inclutæ illæ Demosthenis orationes concionesque vocificant, is Philippus, quum in eundi fere tempore negotiis belli victoriisque affectus exercitusque esset; à liberali tamen Musa & à studiis humanitatis nunquam abfuit, quin lepide comiterque pleraque & faceret & diceret. feruntur adeò libri epistolarum ejus munditiæ & venustatis & prudentiæ plenarum. velut sunt illæ literæ, quibus Aristoteli philosopho natum esse sibi Alexandrum nunciavit. ea epistola, quoniam curæ diligentiæque

Digitized by Google

gentiæque in liberorum disciplinas hortamentum est, exscribenda visa est ad commovendos parentum animos. exponenda igitur est ad hanc ferme sententiam. Philippus Aristoteli salutem dicit. Filium mihi genitum scito, quod equidem dîs habeo gratiam: non proinde quia natus est, quàm pro eo quòd eum nasci contigit temporibus vitæ tuæ. spero enim fore, ut eductus eruditusque abs te dignus existat & nobis & rerum istarum susceptione. ipsius autem Philippi verba hæc sunt: Φίλιππος Ἀριστοτέλει χαίρειν. Γέθτι μοὶ γεγένται υἱόν. πολλὰ δ' ἔν τοῖς θεοῖς χάριν ἔχω, οὐχ ὅτως ὅτι τῇ γενέσι τοῦ παιδὸς, ὡς ὅτι τὰ ἐξ ἐμοῦ ἔσεσθαι ζηλῶ ἡλικίαν σοῦ γεγενέναι. ἐλπίζω γὰρ, σοῦ υἱὸν ὄντα καὶ τραφέντα καὶ παιδευθέντα, ἄξιον ἔσεσθαι καὶ ἡμῶν καὶ τῆς τῶν πραγμάτων διαδοχῆς.

CAP. IV.

De barbararum gentium prodigiosis miraculis, deque diris & exitiosis fascinationibus, atque inibi de feminis repente versis in mares.

QUum è Græcia in Italiam rediremus, & Brundusium iremus; egressique è navi in terram in portu illo incluto spatiaremur, quem Q. Ennius remotione paulum, sed admodum scito vocabulo, *prepetem*, appellavit; fasces librorum venalium expositos vidimus. atque ego avidè statim pergo ad libros. erant autem isti omnes libri Græci miraculorum fabularumque pleni: res inauditæ, incredulæ; scriptores veteres non parvæ auctoritatis, Aristeas Proconnesius & Isigonus Nicæensis & Ctesias & Onesicritus & Polystephanus & Hegesias. ipsa autem volumina ex diutino situ squallebant, & habitu adspectuque tætro erant. accessi tamen, percunctatusque precium sum: & adductus mira atque inspe-ctatissimæ, libros plurimos ære pauco emo; eosque omnes duabus proximis noctibus cursim transeo: atque

in legendo carpsi exinde quædam & notavi mirabilia & scriptoribus fere nostris intentata; eaque his commentariis adspersi: ut, qui eos lectitabit, is ne rudis omnino & ἀνήκοος in istiusmodi rerum auditiones reperiatur. erant igitur in illis libris scripta hujuscemodi: Scythas illos penitissimos, qui sub ipsis septemtrionibus ætatem agunt, corporibus hominum vesci ejusque victus alimento vitam ducere & ἀνθρωποφάγους nominari: item esse homines sub eadem regione cœli unum oculum in frontis medio habentes, qui appellantur Arimaspi; quæ fuisse facie Cyclopas poëtæ ferunt: alios item esse homines, apud eamdem cœli plagam, singulariæ velocitatis, vestigia pedum habentes retro porrecta, non, ut cæterorum hominum, prospectantia: præterea traditum esse memoratumque in ultima quadam terra, quæ Albania dicitur, gigni homines, qui in pueritia canescant, & plus cernant oculis per noctem, quàm inter diem: item esse compertum & creditum, Sauromatas, qui ultra Borysthenem fluvium longè colunt, cibum capere semper diebus tertiis, medio abstinere. id etiam in isdem libris scriptum offendimus, quod postea quoque in libro Plinii Secundi naturalis historiæ septimo legi; esse quasdam in terra Africa hominum familias voce atque lingua effascinantium. qui si impensius forte laudaverint pulchras arbores, segetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes pastu atque cultu opimas; emoriantur repente hæc omnia nulli aliæ causæ obnoxia: oculis quoque exitialem fascinationem fieri in isdem libris scriptum est: traditurque esse homines in Illyriis, qui interimant videndo, quos diutius irati viderint; eosque ipsos mares feminasque, qui visu tam nocenti sunt, pupulas in singulis oculis binas habere. item esse in montibus terræ. Indiæ homines caninis capitibus & latrantibus; eosque vesci avium & ferarum venatibus: atque esse item alia apud ultimas orientis

terras

terras miracula homines, qui monocoli appellantur, singulis cruribus saltuatim currentes, vivacissimæ pernicitatis; quosdam etiam esse nullis cervicibus, oculos in humeris habentes. jam verò egreditur omnem modum admirationis, quòd idem illi scriptores gentem esse ajunt apud extrema Indiæ, corporibus hirtis & avium more plumantibus, nullo cibatu vescentem, sed spiritu florum naribus hausto victitantem: Pygmæos quoque haud longè ab his nasci; quorum qui longissimi sint, non longiores esse quàm pedes duo & quadrantem. Hæc atque alia istiusmodi plura legimus. sed, quum ea scriberemus, tenuit nos non idoneæ scripturæ tædium nihil ad ornandum juvandumque usum vitæ pertinentis. libitum tamen est in loco hoc miraculorum notare id etiam, quod Plinius Secundus vir in temporibus ætatis suæ, ingenii dignitatisque gratia, auctoritate magna præditus, non audisse neque legisse, sed scire sese atque vidisse in libro naturalis historiæ septimo scripsit. Verba igitur, quæ infra posui, ipsius sunt, ex eo libro sumta: quæ profectò faciunt ut neque respuenda, neque ridenda sit notissima illa veterum poëtarum de Cænide & Cæneo cantilena. *Ex feminis*, inquit, *mutari in mares non est fabulosum. invenimus in annalibus Q. Licinio Crasso Cassio Longino Consulibus, C. Afinii puerum factum ex virgine sub parentibus; jussuque haruspicum deportatum in insulam desertam. Licinius Mucianus prodidit visum esse a se Argis Arescontem, cui nomen Arescusa fuisset; nupsisse etiam; mox barbam & virilitatem provenisse uxoremque duxisse: ejusdem sortis & Smyrnæ puerum a se visum, ipse in Africa vidi mutatum in marem, die nuptiarum L. Cossicium civem Thysdritanum: vivebatque quum proderem hæc.* Idem Plinius eodem in libro verba hæc scripsit: *Gignuntur homines utriusque sexus; quos hermaphroditos vocamus, olim androgynos vocatos & in prodigiis habitos, nunc verò in deliciis.*

CAP. V.

Diversa nobilium philosophorum sententia de genere ac natura voluptatis; verbaque Hieroclis philosophi quibus decreta Epicuri insectatus est.

DE voluptate veteres philosophi diversas sententias dixerunt. Epicurus voluptatem summum bonum esse ponit; eam tamen ita definit, ἡδονὴν δὲ οὐχὶ τὴν ἀσώτων καὶ τὴν. Antisthenes Socraticus summum malum dicit, ejus namque hoc verbum est: μανείην μᾶλλον ἢ ἡδεσθείην. Speusippus vetusque omnis academia voluptatem & dolorem duo mala dicunt esse opposita inter sese; bonum autem esse quod utriusque medium foret. Zeno censuit voluptatem esse indifferens, id est, neutrum, neque bonum neque malum; quod ipse Græco vocabulo ἀδιάφορον appellavit. Critolaus Peripateticus & malum esse voluptatem ait, & multa alia mala parere ex sese, injurias, desidias, obliviones, ignavias. Plato ante hos omnis ita variè & multiformiter de voluptate disseruit; ut cunctæ istæ sententiæ, quas suprà posui, videantur ex sermonum ejus fontibus profluxisse; nam proinde unaquaque utitur, ut & ipsius voluptatis natura fert, quæ est multiplex, & causarum, quas tractat, rerumque, quas efficere vult, ratio desiderat. Taurus autem noster, quotiens facta mentio Epicuri esset; in ore atque in lingua habebat verba hæc Hieroclis Stoici viri sancti & gravis: ἡδονῆς τέλος πόρρω δόγμα ἐκ τοῦ πορρω, ἡδὺ πόρρω δόγμα.

CAP

CAP. VI.

Verbum, quod est ab ago, *frequentativum, in prima syllaba quonam sit modulo pronunciandum.*

AB eo quod est, *ago*, &, *egi*, verba sunt quæ appellant grammatici frequentativa, *actito*, &, *actitavi*. hæc quosdam non sanè indoctos viros audio ita pronunciare, ut primam in his litteram corripiant: rationemque dicunt, quoniam in verbo principali, quod est *ago*, prima littera breviter pronunciatur. cur igitur ab eo quod est *edo*, & *ungo*, in quibus verbis prima littera breviter dicitur, *esito*, & *unctito*, quæ sunt eorum frequentativa, prima littera longa promimus? & contrà, *dictito*, ab eo verbo quod est, *dico*, correptè dicimus? num ergo potius *actito* & *actitavi* producenda sunt? quoniam frequentativa fermè omnia eodem modo in prima syllaba dicuntur, quo participia præteriti temporis ex his verbis unde ea profecta sunt in eadem syllaba pronunciantur, sicut *lego*, *lectus*, *lectito*, facit; *ungo*, *unctus*, *unctito*; *scribo*, *scriptus*, *scriptito*; *moveo*, *motus*, *motito*: *pendeo*, *pensus*, *pensito*; *edo*, *esus*, *esito*: *dico* autem, *dictus*, *dictito* facit: *gero*, *gestus*, *gestito*: *veho*, *vectus*, *vectito*: *rapio*, *raptus*, *raptito*: *capio*, *captus*, *captito*; *facio*, *factus*, *factito*. sic igitur, *actito*, producte in prima syllaba pronunciandum: quoniam ex eo fit, quod est, *ago*, & *actus*.

CAP. VII.

De conversione foliorum in arbore olea, brumali & solstitiali die, deque fidibus iis temporibus ictu alieno sonantibus.

VULgo & scriptum & creditum est folia olearum arborum brumali & solstitiali die converti; & quæ pars eorum fuerat inferior atque occultior, eam supra

fieri atque exponi ad oculos & ad ſolem. quod nobis quoque ſemel atque iterum experiri volentibus ita eſſe propemodum viſum eſt. ſed de fidibus rarius dictu & mirabilius eſt. quam rem & alii docti viri & Suetonius etiam Tranquillus in libro ludicræ hiſtoriæ primo ſatis compertam eſſe, ſatiſque ſuper ea conſtare affirmat; nervias in fidibus brumali die alias digitis pelli, alias ſonare.

CAP. VIII.

Neceſſum eſſe, qui multa habeat, multis indigere, deque ea re Favorini philoſophi cum brevitate eleganti ſententia.

VErum eſt profectò, quod obſervato rerum uſu ſapientes viri dixerunt, multis egere, qui multa habeat; magnamque indigentiam naſci non ex inopia magna, ſed ex magna copia. multa enim deſiderari ad multa, quæ habeas, tuenda. quiſquis igitur multa habens cavere atque proſpicere velit ne quid egeat, neve quid deſit, jactura opus eſſe non quæſtu; & minus habendum eſſe ut minus deſit. Hanc ſententiam memini à Favorino inter ingentes omnium clamores decornatam incluſamque verbis his pauciſſimis: τὸν γὰρ μυρίων καὶ πανηγυρικῶν χλαμύδων δεόμενον οὐκ ἔστι μὴ πολλῶν δεῖσθαι. οἷς γὰρ ἔχει περιζδεόμενος, ἀφελὼν ὧν ἔχει, ἐπιμεμνῆσθαι οἷς ἔχει.

CAP. IX.

Quis modus ſit verba vertendi in Græcas ſententias, deque his Homeri verſibus, quos Virgilius vertiſſe aut bene aptéque aut improſpere exiſtimatus eſt.

QUando ex poëmatis Græcis vertendæ, imitandæque ſunt inſignes ſententiæ, non ſemper ajunt enitendum ut omnia omnino verba in eum, in quem dicta ſunt,

Digitized by Google

sunt, modum vertamus. perdunt enim gratiam pleraque, si quasi invita & recusantia violentius transferantur. scitè ergo & consideratè Virgilius, quum aut Homeri aut Hesiodi aut Apollonii aut Parthenii aut Callimachi aut Theocriti aut quorumdam aliorum locos effingeret, partim reliquit, alia expressit. Sicuti nuperrimè apud mensam quum legerentur utraque simul Bucolica Theocriti & Virgilii, animadvertimus reliquisse Virgilium, quod Græcum quidem mirè quàm suave est, verti autem neque debuit neque potuit. sed enim quod substituit, pro eo quod omiserat, non abest, quin jucundius lepidiusque sit:

Βάλλ' ἐμὲ μᾶλλον τὸ αἰπόλον ἁ Κλεαρίστα
Τὰς αἶγας περέλωντα, καὶ ἁδύ τι ποππυλιάσδεν.
Malò me Galatea petit, lasciva puella:
Et fugit ad salices, & se cupit ante videri.

illud quoque alio in loco animadvertimus cautè omissum, quod est in Græco versu dulcissimum.

Τίνυ' ἐμὶν τὸ καλὸν πεφιλαμένε, βόσκε τὰς αἶγας,
Καὶ πὰρ τὰν κεραϊὸν ἄγε Τίτυρε. κἠ τὸ ἔνορχαν
Τὸν Λυκιὸν κναίκωνα φυλάσσεο, μή τυ κορύψῃ.

quo enim pacto diceret, τὸ καλὸν πεφιλαμένε, verba herclè non translaticia, sed cujusdam nativæ dulcedinis. hoc igitur reliquit, & cetera vertit non infestiviter: nisi quòd caprum dixit, quem Theocritus ἔνορχαν appellavit. auctore enim M. Varrone is demum Latinè caper dicitur, qui excastratus est.

Tityre dum redeo, brevis est via, pasce capellas:
Et potum pastas age Tityre: & inter agendum,
Occursare capro (cornu ferit ille) caveto.

Et quoniam de transferendis sententiis loquor, memini audisse me ex Valerii Probi discipulis, docti hominis & in intelligendis pensitandisque veteribus scriptis bene callidi, solitum eum dicere, nihil quicquam tam improsperè Virgilium ex Homero vertisse, quàm

versus hos amœnissimos, quos de Nausicaa Homerus fecit.

Οἵη δ' Ἄρτεμις εἶσι κατ' οὔρεα ἰοχέαιρα
Ἢ κατὰ Τηΰγετον καλλιπλόκαμον, ἠ Ἐρύμανθον,
Τερπομένη κάπροισι, καὶ ὠκείῃς ἐλάφοισι.
Τῇ δέ θ' ἅμα νύμφαι, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο,
Ἀγρονόμοι παίζουσι. γήθησε δέ τε φρένα Λητώ,
Πασάων δ' ὑπερ ἦγε κάρη ἔχει ἠδὲ μέτωπα,
Ῥεῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται. καλαὶ δέ τε πᾶσαι.

Qualis in Eurota ripis aut per juga Cynthi
Exercet Diana choros: quam mille secuta
Hinc atque hinc glomerantur Oreades. illa pharetram
Fert humero, gradienſque deas ſupereminet omnes,
Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.

Primum omnium id viſum eſſe dicebant Probo, quòd apud Homerum quidem virgo Nauſicaa ludibunda inter familiares puellas in locis ſolis rectè atque commodè confertur cum Diana venante in jugis montium inter agreſtes deas; nequaquam autem conveniens Virgilium feciſſe, quoniam Dido in urbe media ingrediens inter Tyrios Principes, cultu atque inceſſu ſerio, *inſtans operi*, ſicut ipſe ait, *regniſque futuris*, nihil ejus ſimilitudinis capere poſſet, quæ luſibus atque venatibus Dianæ congruit; tum poſtea quod Homerus ſtudia atque oblectamenta in venando Dianæ honeſtè apertéque dicit; Virgilius autem, quum de venatu deæ nihil dixiſſet, pharetram tantùm facit eam ferre in humero, tamquam ſi onus & ſarcinam: atque illud impenſe Probum eſſe demiratum in Virgilio dicebant, quod Homerica quidem Λητὼ gaudium gaudeat genuinum & intimum, atque in ipſo penetrali cordis & animæ vigens (ſiquidem non aliud eſt γήθησε δέ τε φρένα Λητώ) ipſe autem imitari hoc volens gaudia fecerit pigra & levia & cunctantia & quaſi in ſummo pectore ſupernantia. neſcire enim ſeſe quid ſignificaret aliud,

pertentant.

pertentant. præter ista omnia, florem ipsius totius loci Virgilium videri omisisse; quòd hunc Homeri versum exiguè secutus sit.

Ῥῆα δ' ἐεργόμενον πίλεται. κελαὶ δέ τι πᾶσιν.

quando nulla major cumulatiorque pulchritudinis laus dici potuerit, quàm quòd una inter omnis pulchras excelleret, una facile ex omnibus noscceretur.

CAP. X.

Quòd Annæus Cornutus versus Virgilii, quibus Veneris & Vulcani concubitum pudicè opertéque dixit, reprehensione spurcâ & odiosâ inquinavit.

ANnianus pöeta & plerique cum eo ejusdem Musæ viri summis assiduisque laudibus hos Virgilii versus ferebant; quibus Volcanum & Venerem junctos mixtosque jure conjugii, rem lege naturæ operiendam, verecunda quadam tralatione verborum quum ostenderet demonstraretque, protexit. sic enim scripsit:

—— ea verba locutus
Optatos dedit amplexus; placidumque petivit
Conjugis infusus gremio per membra soporem.

minus autem difficile esse arbitrabantur in istiusmodi re dicenda verbis uti uno atque altero brevi tenique eam signo demonstrantibus, sicuti Homerus dixit:

Παρφαμένω ζώνην, τὴ λάπτοσιν ἔσκιον, ἠδ' ἔρα φιλοτήτος.

Τὴν μὲν ἔπειτ' ἐν χερσὶν ἔχε δράξατο δ' ἐν λαγόσιον.

tot verò & tam evidentibus ac tamen non prætextatis, sed puris honestisque verbis venerandum illud concubii pudici secretum neminem quemquam alium dixisse. sed Annæus Cornutus, homo sanè pleraque alia non indoctus neque imprudens, in secundo tamen

men librorum, quos de figuris sententiarum composuit, egregiam totius istius verecundiæ laudem insulsa nimis & odiosa scrutatione violavit. nam quum genus hoc figuræ probasset, & satis circumspectè factos esse versus dixisset; *membra* tamen, inquit, paulo incautiùs nominavit.

CAP. XI.

De Valerio Corvino; & unde Corvinus.

DE M. Valerio, qui Corvinus appellatus est ob auxilium propugnationemque corvi alitis, haud quisquam est nobilium scriptorum, qui secus dixerit. ea res prorsus admiranda sic profectò est in libris annalibus memorata. Adolescens tali genere editus, Furio & Appio consulibus fit tribunus militaris. atque in eo tempore copiæ Gallorum ingentes agrum Pomptinum insederant: instruebanturque acies à consulibus de vi ac multitudine hostium satis agentibus. dux interea Gallorum, vasta & ardua proceritate, armisque auro præfulgentibus, grandia ingrediens & manu telum reciprocans incedebat: perque contemtum & superbiam circumspiciens despicienſque omnia venire jubet & congredi, si quis pugnare secum ex omni Romano exercitu auderet. tum Valerius tribunus, cæteris inter metum pudoremque ambiguis, impetrato prius à consulibus ut in Gallum tam immaniter arrogantem pugnare sese permitterent, prògreditur intrepidè modestèque obviam: & congrediuntur, & consistunt, & conserebantur jam manus; atque ibi vis quædam divina fit. corvus repentè improvisus advolat, & super galeam tribuni insistit, atque inde in adversarii os atque oculos pugnare incipit. insilibat, obturbabat, ungibus manum laniabat, & prospectum alis arcebat; atque, ubi satis sævierat, revolabat in galeam tribuni. sic tribunus, spectante

ante utroque exercitu, & sua virtute nisus & opera alitis propugnatus, ducem hostium ferocissimum vicit interfecitque; atque ob hanc causam cognomen habuit *Corvinus*. id factum est anno quadringentesimo quinto post Romam conditam. Statuam Corvino isti divus Augustus in foro suo statuendam curavit. in ejus statuæ capite corvi simulachrum est rei pugnæque, quam diximus, monumentum.

CAP. XII.

De verbis quæ in utramque partem significatione reciprocâ & adversa dicuntur.

UT *formidolosus* dici potest & qui formidat & qui formidatur; ut *invidiosus*, & qui invidet & cui invidetur; ut *suspiciosus*, & qui suspicatur & qui suspectus est; ut *ambitiosus*, & qui ambit & qui ambitur; ut item *gratiosus*, & qui adhibet gratias & qui admittit; ut *laboriosus*, & qui laborat & qui labori est; ut pleraque alia hujusce modi in utramque partem dicuntur: ita *infestus* ancipiti quoque significatione est. nam & is *infestus* appellatur, qui malum infert cuipiam; & contrà, cui aliunde impendet malum, is quoque *infestus* dicitur. sed quod prius posui, profectò exemplis non indiget. sic adeò multi loquuntur, ut *infestum* dicant inimicum atque adversum. alterum autem illud ignorabilius obscuriusque est. quis enim è medio facile dixerit, *infestum* esse, cui alter infestus est? & veteres plerique ita dixerunt; & M. Tullius in oratione, quam pro Cn. Plancio scripsit, vocabulo hoc sic usus est: *Dolebam*, inquit, *judices, & acerbè ferebam, si hujus salus ob eam ipsam causam esset infestior; quod is meam salutem atque vitam sua benivolentia, præsidio custodiâque texisset.* Nos igitur de origine & ratione verbi quærebamus, atque ita in Nigidianis scriptum invenimus. *Infestum à festinan-*

do

do dictum. nam qui instat, inquit, *alicui, eumque properans urget, opprimereque eum studet festinatque; aut contrà de alicujus periculo & exitio festinatur: is uterque infestus dicitur, ab instantia atque imminentia fraudis, quam vel facturus cuipiam vel passurus est.* Ne quis autem de *suspicioso*, quod suprà posuimus, & de *formidoloso* in eam partem, quæ minus usitata est, exemplum requirat; inveniet de *suspicioso* apud M. Catonem de re Floria, ita scriptum: *Sed nisi qui palam corpore pecuniam quæreret, aut se lenoni locavisset, & si fabulosus & suspiciosus fuisset; vim in corpus liberum non æquum censuere afferri. suspicioſum* enim Cato hoc in loco suspectum significat, non suspicantem. *Formidoloſum* autem, qui formidatur, Sallustius in Catilina ita dicit. *Igitur talibus viris non labos insolitus, non locus ullus asper aut arduus erat, non armatus hostis formidoloſus.* Item C. Calvus in poëmatis, *laborioſus*, dicit, non, ut vulgo dicitur, qui laborat, sed in quo laboratur:

Durum, inquit, *rus fugis & laborioſum.*

Eadem ratione Laberius quoque in Sororibus,

Æcastor, inquit, *multum ſomniculoſum*: & Cinna in poëmatis;

Somniculoſam ut Punus aspidem Psyllus.

Metus æquè & *injuria*, atque alia quædam id genus, sic utroqueversum dici possunt. nam *metus* hostium rectè dicitur, & quum timent hostes & quum timentur. itaque Sallustius in historia prima, *metum Pompeji* dixit, non quod Pompejus metueret (quod est usitatius) sed quòd metueretur. Verba hæc Sallustii sunt: *Id bellum excitabat metus Pompeji victoris Hierosolymam in regnum restituentis.* Item alio in loco: *Postquam remoto metu Punico simultates exercere vacuum fuit.* *Injurias* itidem dicimus tam illorum qui patiuntur, quàm qui faciunt. quarum dictionum exempla sunt facilia inventu. illud etiam

Digitized by Google

etiam dictum à Virgilio eamdem habet formam communicatæ ultrò & citrò significationis:

—— *Et vulnere*, inquit, *tardus Ulyxi.*

quum diceret vulnus, non quod accepisset Ulyxes, sed quod dedisset. *Nescius* quoque dicitur tam is qui nescitur, quàm qui nescit. sed super eo *qui nescit* frequens hujus vocabuli usus est: infrequens autem de eo est, *quod nescitur. ignarus* æquè utroquevorsum dicitur, non tantum qui ignorat, sed & qui ignoratur. Plautus in Rudente:

Quæ in locis nesciis nescia spe sumus. Sallustius:
More humanæ cupidinis ignara visundi. Virgilius:
—— *Ignarum Laurens habet ora Mimanta.*

CAP. XIII.

Verba ex historia Claudii Quadrigarii, quibus Manlii Torquati nobilis adolescentis & hostis Galli provocatoris pugnam depinxit.

T. Manlius summo loco natus adpriméque nobilis fuit. ei Manlio cognomentum factum est Torquato. causam cognomenti fuisse accepimus torquis ex auro inuvias, quam ex hoste, quem occiderat, detractam induit: sed quis hostis & quod genus & quàm formidandæ vastitatis, & quantum insolens provocator, & cuimodi fuerit pugna decertatum, Q. Claudius primo annalium purissimè atque illustrissimè simplicique & incomta orationis antiquæ suavitate descripsit. quem locum ex eo libro Favorinus philosophus quum legeret, non minoribus quasi afficique animum suum motibus pulsibusque dicebat, quàm si ipse coram depugnantes eos spectaret. Verba Q. Claudii, quibus pugna ista depicta est, adscripsi. *Quum interim Gallus quidam nudus, præter scutum & gladios duos, torque atque armillis decoratus processit; qui & viribus & magnitudine & adolescen-*

Digitized by Google

adolescentia simulque virtute cæteris antistabat. is maximè prælio commoto atque utrisque summo studio pugnantibus manu significare cœpit, utrinque quiescerent pugna. facta pausa est. extemplò silentio facto cum voce maxima conclamat, si qui secum depugnare vellet, uti prodiret. nemo audebat propter magnitudinem atque immanitatem facies. deindè Gallus irridere atque linguam exertare. id subitò perdolitum est cuidam T. Manlio summo genere nato, tantum flagitium civitati accidere, ex tanto exercitu neminem prodire. is, ut dico, processit: neque passus est virtutem Romanam ab Gallo turpiter spoliari, scuto pedestri & gladio Hispanico cinctus contra Gallum constitit. metu magno ea congressio in ipso ponte, utroque exercitu inspectante, facta est. ita, ut ante dixi, constiterunt: Gallus sua disciplina scuto projecto cantabundus: Manlius animo magis quàm arte confisus, scutum scuto percussit, atque statum Galli conturbavit. dum se Gallus iterum eodem pacto constituere studet, Manlius iterum scutum scuto percutit, atque de loco hominem iterum dejecit: eo pacto ei sub Gallicum gladium successit, atque Hispanico pectus hausit: dein continuo humerum dexterum eodem concessu incidit, neque recessit usquam, donec subvertit, ne Gallus impetum ictu haberet. ubi eum evertit, caput præcidit: torquem detraxit, eamque sanguinolentam sibi in collum imponit, quo ex facto ipse posterique ejus Torquati sunt cognominati. Ab hoc T. Manlio, cujus hanc pugnam Quadrigarius descripsit, imperia & aspera & immitia Manliana dicta sunt: quoniam postea, bello adversum Latinos quum esset consul, filium suum securi percussit; qui speculatum ab eo missus, ne pugnaret interdicto, hostem, à quo provocatus fuerat, occiderat.

CAP.

CAP. XIV.

Quòd idem Quadrigarius, hujus facies, patrio casu probè & Latinè dixit, & quædam alia appositа de similium vocabulorum declinationibus.

QUod autem suprà scriptum est in Q. Claudii verbis, *propter magnitudinem atque immanitatem faciei*; id nos aliquot veteribus libris inspectis exploravimus; atque ita esse, ut scriptum est, comperimus. sic enim pleraque ætas veterum declinavit, *hæc facies, hujus faciei*, quod nunc propter rationem grammaticam *faciei* dicitur. corruptos autem quosdam libros reperi, in quibus, *faciei*, scriptum est, illo, quod ante scriptum erat, oblitterato. Meminimus & in Tiburti bibliotheca invenire nos in eodem Claudii libro scriptum utrumque, *facies* & *facii*. sed, *facies*, in ordine scriptum fuit, & contrà per *ii* geminum, *facii*. neque id abesse à quadam consuetudine prisca existimavimus. nam & ab eo quod est *hic dies* tam *hujus dii*, & ab eo quod est *hæc fames* tam *hujus famii* dixerunt. Q. Ennius in sextodecimo annali *dies* scripsit pro *diei* in hoc versu:

Postrema longinqua dies confecerit ætas.

Cicheronem quoque affirmat Cæsellius in oratione, quam pro P. Sestio fecit, *dies* scripsisse, pro *diei*. quod ego impensa opera conquisitis veteribus libris pluisculis ita, ut Cæsellius ait, scriptum inveni. verba sunt hæc Marci Tullii, *Equites verò daturos illius dies panas*. quocæca factum herclè est, ut facile iis credam, qui scripserunt idiographum librum Virgilii sese inspexisse, in quo ita scriptum est:

Libra dies somnique pares ubi fecerit horas.

id est, *Libra diei somnique*. sed sicut hoc in loco *dies* à Virgilio scriptum videtur; ita in illo versu nihil dubium est, quin *dii* scripserit pro, *diei*.

Munera lætitiamque dii ——

quod imperitiores, *dei*, legunt ab insolentia scilicet vocis istius abhorrentes. sic autem *dies dii* à veteribus declinatum est; ut, *fames fami*, *pernicies pernicii*, *progenies progenii*, *luxuries luxurii*, *acies acii*. Marcus enim Cato in oratione, quam de bello Karthaginiensi composuit, ita scripsit: *Pueri atque mulieres extrudebantur fami causa.* Lucilius in quintodecimo: *Rugosum atque fami plenum.* Sisenna in historiarum libro sexto. *Romanos inferendæ pernicii causa venisse.* Pacuvius in Paullo:

Pater supreme nostra progenii patris.

Cn. Matius in Iliadis XXI.

Altera pars acii vitassent fluminis undas.

idem Matius in tertio & vicesimo.

An maneat specii simulachrum in morte silentum.

C. Graechus de legibus promulgatis; *Ea luxurii causa ajunt institui.* & ibidem infrà ita scriptum est: *Non est ea luxuries, quæ necessario parentur vitæ causa.* per quod appareat enim, ab eo quod est *luxuries*, *luxurii* patrio casu dixisse. Marcus quoque Tullius in oratione, qua Sex. Roscium defendit, *pernicii*, scriptum reliquit. verba hæc sunt. *Quorum nihil pernicii causa divino consilio, sed vi ipsa & magnitudine rerum factum putamus.* aut *facies* ergo in casu patrio, aut *facii* Quadrigarium scripsisse existimandum est. *facie* autem in nullo veteri libro scriptum reperi. In casu autem dandi, qui purissimè locuti sunt, non *faciei*, uti nunc dicitur, sed *facie* dixerunt. Lucilius in Satiris:

Primum, inquit, *facie quod honestatis accedit.*

Idem Lucilius in libro septimo:

Qui te diligat, ætatis faciequæ tuæ se
Fautorem ostendat, fore amicum polliceatur.

sunt tamen non pauci qui ubique *facii* legant. sed C. Cæsar in libro de analogia secundo, *hujus die* & *hujus specie*,

Digitized by Google

ſpecie, dicendum putat. ego quoque in Jugurtha Salluſtii ſummæ fidei & reverendæ veruſtatis libro, *die*, caſu patrio ſcriptum inveni, verba hæc ita erant: *Vix decima parte die reliqua.* non enim puto argutiolam iſtam recipiendam, ut, *die*, dictum quaſi, *ex die*, exiſtimemus.

CAP. XV.

De genere controverſiæ, quod Græcè ἄσπορον appellatur.

CUm Antonio Juliano rhetore, per feriarum tempus æſtivarum, decedere ex urbis æſtu volentes Neapolim conceſſeramus, atque ibi erat adoleſcens tunc quiſpiam ex ditioribus, cum utriuſque linguæ magiſtris meditans & exercens ad cauſas Romæ orandas, eloquentiæ Latinæ facultatem. atque is rogat Julianum uti ſeſe audiat declamantem. it auditum Julianus, imuſque nos cum eo. ſimul introit adoleſcens; & præfatur arroganius & elatius quàm ætati ejus decebat; ac deinde jubet exponi controverſias. aderat ibi nobiſcum Juliani ſectator, juvenis promtus, & proficiens, & offendens jam in eo quòd ille apud Juliani aures in præcipiti ſtare & ſubitaria dictione periculum ſui facere audebat. exponit igitur tentamenti gratia controverſiam parum conſiſtentem, quod genus Græci ἄσπορον vocant; Latinè autem id non nimis incommodè *inexplicabile* dici poteſt. ea controverſia fuit hujuſcemodi: *De reo ſeptẽ judices cognoſcant, eaque ſententia ſit rata, quam plures in eo numero dixerint. Quum ſeptem judices cognoviſſent; duo cenſuerunt reum exſilio multandum, duo alii pecunia, tres reliqui capite puniendum. pugnatur ad ſupplicium ex ſententia triũ judicũ: & contradicit.* hac ille audita nec conſiderata, neque aliis, ut proponerentur, exſpectatis, incipit ſtatim mira celeritate in eamdem hanc controverſiam principia neſcio quæ dicere, & involucra ſenſuum verborumque volumina vocumque turbas fundere; cæteris omnibus ex cohorte

ejus, qui audire eum soliti erant, clamore magno exsultantibus; Juliano autem malè ac miserè rubente & sudante. sed ubi deblateratis versuum multis milibus finem aliquando fecit, egressique inde sumus; amici familiaresque ejus Julianum prosecuti quidnam existimaret percunctati sunt. atque ibi Julianus festivissimè, *Nolite quærere*, inquit, *quid sentiam: adolescens hic sine controversia disertus est.*

CAP. XVI.

Quòd Plinium Secundum hominem non indoctum fugerit, latueritque vitium argumenti, quod ἀντιστρέφον Græci dicunt.

PLINIUS Secundus existimatus est esse ætatis suæ doctissimus. is libros reliquit, quos *Studiosorum* inscripsit; haud medios fidius usquequaque aspernandos. in his libris multa variè ad oblectandas eruditorum hominum aures posuit. refert etiam plenasque sententias, quas, in declamandis controversiis, lepidè argutéque dictas putat. sicut hanc quoque sententiam posuit ex hujuscemodi controversia. *Vir fortis præmio, quod optaverit, donetur. Qui fortiter fecerat, petit alterius uxorem in matrimonium & accepit. is deinde, cujus uxor fuerat, fortiter fugit. repetit eandem. contradicitur.* Elegantèr, inquit, & probabiliter ex parte posteriori viri fortis uxorem sibi reddi postulantis, hoc dictum est: *si placet lex, redde: si non placet, redde.* Fugit autem Plinium sententiolam istam, quam putavit esse argutissimam, vitio non carere, quod Græcè ἀντιστρέφον dicitur. & est vitium insidiosum & sub falsa lemmatis specie latens. nihilo enim minus convertit ex contrario idipsum adversus eundem potest: atque ita à priore illo viro forti dici. *si placet lex, non reddo: si non placet, non reddo.*

LIBER

LIBER DECIMUS.

CAPUT I.

Tertiumne consul *an* tertio *dici oporteat* : *& quoniam modo* Cn. *Pompejus* , *quum in theatro* , *quod erat dedicaturus* , *honores suos inscriberet* , *quæstionem anceperit ejus verbi de consilio Ciceronis vitaverit.

Familiari meo cuipiam litteras Athenis Romam misi. in his scriptum fuit me illi jam *tertium* scripsisse. is ad me rescripsit, petivitque ut rationem redderem, cur *tertium*, ac non *tertia* scripsissem. Id etiam adscripsit, ut eâdem, quid super illo quoque mihi videretur, facerem se certiorem ; *tertiumne consul* & *quartum*, an *tertio* & *quarto* dicendum esset : quoniam Romæ doctum virum dicere audisset *tertio* & *quarto consul*, non *tertium quartumque* : idque in principio libri Cœlium scripsisse ; & Q. Claudium in libro undeviceſimo, C. Marium creatum septimò consulem, dixisse. Ad hæc ego rescripsi nihil amplius, quam verba M. Varronis hominis, opinor, quàm fuit Claudius cum Cælio, doctioris. quibus verbis utrumque de quo ad me scripserat, decideretur. nam & Varro satis apertè quid dici oporteret edocuit ; & ego adversus eum, qui doctus esse dicebatur, litem meam facere absens nolui. Verba M. Varronis, ex libro disciplinarum IV. hæc sunt : *Aliud est quarto prætorem fieri & quartum : quod quarto loco significat ac tres ante factos : quartum tempus adsignificat & ter ante factum. igitur Ennius recte, quòd scripsit :*

Quintus pater quartum sit consul :
& Pompejus timidè : quod in theatro , ne adscriberet, consul tertium aut tertio , extremas litteras non scripsit.

Digitized by Google

Quod de Pompejo Varro breviter & subobscurè dixit, Tiro Tullius Ciceronis libertus in epistola quadam enarratius scripsit ad hunc ferme modum: *Quum Pompejus*, inquit, *ædem Victoriæ dedicaturus foret, cujus gradus vicem theatri essent, nomenque ejus & honores inscriberentur; quæri cœptum est, utrum* consul tertio *inscribendum esset, an* tertium. *eam rem Pompejus exquisitissimè retulit ad doctissimos civitatis. quumque dissentiretur, & pars* tertio, *alii* tertium *scribendum contenderent: rogavit*, inquit, *Ciceronem Pompejus, ut, quod ei rectius videretur, scribi juberet: tum Ciceronem judicare de viris doctis veritum esse; ne, quorum opiniones improbasset, ipsos videretur improbasse. persuasit igitur Pompejo, ut neque* tertium *neque* tertio *scriberetur: sed ad secundum usque* T *fierent litteræ: ut verbo non perscripto res quidem demonstraretur: sed dictio tamen ambigua verbi lateret.* Id autem quod & Varro & Tiro dixerunt; in eodem nunc theatro non est ita scriptum. nam quum multis annis postea scena, quæ prociderat, refecta esset; numerus tertii consulatus, non, uti initio, primoribus litteris, sed tribus tantùm lineolis incisis significatus est. In M. autem Catonis quarta Origine ita scriptum est, *Carthaginienses sextum de fœdere decessere.* id verbum significat quinquies antè eos fecisse contra fœdus, & tum sextum. Græci quoque in significandis hujuscemodi rerum numeris, τρίτον καὶ τέταρτον dicunt: quod congruit cum eo quod Latinè dicitur, *tertium quartumque.*

CAP. II.

Quid Aristoteles de numero puerperii memoriæ mandaverit.

ARistoteles philosophus memoriæ tradidit mulierem in Ægypto uno partu quinque enixam pueros; eumque esse finem dixit multijugæ hominum partionis; neque

neque plures unquam simul genitos compertum. hunc autem esse numerum ait rarissimum. sed &, divo Augusto imperante, qui temporum ejus historiam scripserunt, ancillam Cæsaris Augusti in agro Laurente peperisse quinque pueros dicunt; eosque pauculos dies vixisse: matrem quoque eorum, non multo post quàm peperit, mortuam; monumentumque ei factum, jussu Augusti, in via Laurentina; inque eo scriptum esse numerum puerperii ejus, de quo diximus.

CAP. III.

Locorum quorundam illustrium collatio contentioque facta ex orationibus C. Gracchi & M. Ciceronis & M. Catonis.

FOrtis ac vehemens orator existimatur esse C. Gracchus. nemo id negat. sed quod nonnullis videtur severior, acrior, amplioresque esse M. Tullio; ferri id quî potest? Legebamus adeò nuper orationem Gracchi de legibus promulgatis, in qua M. Marium & quosdam ex municipiis Italicis honestos viros virgis per injuriam cæsos à magistratibus populi Romani, quanta maxima invidia potest, conqueritur. Verba hæc sunt, quæ super ea re fecit. *Nuper Teanum Sidicinum consul venit; uxor edixit se in balneis virilibus lavari velle. quæstori Sidicino à M. Mario datum est negotium, uti balneis exigerentur qui lavabantur. uxor renunciat viro parum citò sibi balneas traditas esse, & parum lautas fuisse; idcirco palus destitutus est in foro: eoque adductus sua civitatis nobilissimus homo M. Marius. vestimenta detracta sunt, virgis cæsus est. Caleni, ubi id audierunt, edixerunt, nequis in balneis lavisse vellet, quum magistratus Romanus ibi esset. Ferentini ob eamdem causam prætor noster quæstores arripi jussit, alter se de muro dejecit: alter prehensus & virgis cæsus est.* in tam atroci re, aq tàm misera atque mœsta injuriæ pu-

Digitized by Google

blicæ contestatione, & quid est quod aut ampliter insigniterque, aut lacrymosè atque miseranter, aut multa copiosaque invidia, gravique & penetrabili querimonia dixerit? brevitas sanè & venustas & mundities orationis est, qualis haberi fermè in comœdiarum festivitatibus solet. Item Gracchus alio in loco ita dicit: *Quanta libido quantaque intemperantia sit hominum adulescentium, unum exemplum vobis ostendam. his annis paucis ex Asia missus est, qui per id tempus magistratum non ceperat, homo adulescens pro legato. is in lectica ferebatur. ei obviam bubulcus de plebe Venusina advenit, & per jocum, quum ignoraret qui ferretur, rogavit, num mortuum ferrent. ubi id audivit; lecticam jussit deponi: struppis, quibus lectica deligata erat, usque adeò verberari jussit, dum animam efflavit.* Hæc quidem oratio super tam violento atque crudeli facinore nihil profectò abest à cotidianis sermonibus. At, quum in simili causa, apud M. Tullium cives Romani innocentes viri, contra jus contraque leges, virgis cæduntur aut supplicio extremo necantur, quæ ibi tunc miseratio? quæ comploratio? quæ totius rei sub oculos subjectio? quod & quale invidiæ atque acerbitatis fretum effervescit? animum herclè meum, quum illa M. Ciceronis lego, imago quædam & sonus verborum & vocum & ejulationum circumplectitur. Velut sunt ista quæ de C. Verre dicit: quæ nos, ut in præsens potuimus, quantum memoria suppeditabat, adscripsimus. *Ipse inflammatus scelere & furore in forum venit. ardebant oculi. toto ex ore crudelitas emicabat. exspectabant omnes, quò tandem progressurus aut quidnam acturus esset: quum repente hominem proripi atque foro medio nudari ac deligari & virgas expediri jubet.* Jam hæc medius fidius sola verba, *nudari ac deligari & virgas expediri jubet*, tanti motus horroresque sunt, ut non narrari, quæ gesta sunt, sed rem geri prorsus videas. Gracchus autem non querentis neque imploran-

tis,

Digitized by Google

tis, sed nunciantis vicem, *Palus*, inquit, *in foro destitutus est. vestimenta detracta sunt, virgis cæsus est.* sed enim M. Cicero præclarè, cum diutina repræsentatione, non *cæsus est*, sed *cædebatur*, inquit, *virgis in medio foro Messana civis Romanus: quum interea nullus gemitus, nulla vox illius miseri inter dolorem crepitumque plagarum audiebatur, nisi hæc: Civis Romanus sum. hac commemoratione civitatis omnia verbera depulsurum, cruciatumque a corpore dejecturum arbitrabatur.* complorationem deinde tam acerbæ rei, & odium in Verrem detestationemque apud civis Romanos incensè atque acriter atque inflammanter facit, quum hæc dicit: *ô nomen dulce libertatis! ô jus eximium nostræ civitatis! ô lex Porcia legesque Sempronia! ô graviter desiderata & aliquando reddita plebi Romanæ tribunicia potestas! huccine tandem hæc omnia recidérunt, ut civis Romanus in provincia populi Romani, in oppido fœderatorum, ab eo, qui beneficio populi Romani fasces ac securis haberet, deligatus in foro virgis caederetur? quid quum ignes ardentesque lamina caterique cruciatus admovebantur? si te acerba illius imploratio & vox miserabilis non lenicbat: ne civium quidem Romanorum, qui tum aderant, fletu gemituque maximo commovebare?* hæc M. Tullius atrociter, graviter, copiosè aptéque miseratus est. sed si quis est tam agresti aure ac tam hispida, quem lux ista & amœnitas orationis, verborumque modificatio parum delectat; amat autem priora idcirco, quòd incompta & brevia & non operosa, sed nativa quadam suavitate sunt, quodque in his umbra & color quasi opacæ vetustatis est: is, si quid judicii habet, consideret in causa pari M. Catonis, hominis antiquioris, orationem: ad cujus vim & copiam Gracchus nec adspiravit. intelliget, opinor, Catonem contentum eloquentia ætatis suæ non fuisse; & id jam tum facere voluisse, quod Cicero postea perfecit. In eo namque libro, qui *de falsis pugnis* inscriptus est,

Digitized by Google

ita de Q. Thermo conqueſtus eſt: *Dixit a decemviris parum ſibi bene cibaria curata eſſe. juſſit veſtimenta detrahi, atque flagro cædi. decemviros Bruttiani verberavere. vidêre multi mortales. quis hanc contumeliam, quis hoc imperium, quis hanc ſervitutem ferre poteſt? nemo hoc rex auſus eſt facere; eane fieri bonis bono genere gnatis boni conſulitis? ubi ſocietas? ubi fides majorum? inſignitas injurias, plagas, verbera, vibices, eos dolores atque carnificinas, per dedecus atque maximam contumeliam, inſpectantibus popularibus ſuis atque multis mortalibus, te facere auſum eſſe? ſed quantum luctum, quantum gemitum, quid lacrumarum, quantum fletum factum audiri? ſervi injurias nimis ægre ferunt. quid illos bono genere gnatos, magna virtute præditos, opinamini animi habuiſſe atque habituros dum viverent?* Quod Cato dixit, *Bruttiani verberavere*; ne qui fortaſſe de *Bruttianis* requirat, id ſignificat. Quum Hannibal Pœnus cum exercitu in Italia eſſet, & aliquot pugnas populus Romanus adverſas pugnaviſſet; primi totius Italiæ Bruttii ad Hannibalem deſciverunt. id Romani ægrè paſſi, poſtquam Hannibal Italia deceſſit ſuperatique Pœni ſunt, Bruttios ignominiæ cauſa non milites ſcribebant, nec pro ſociis habebant, ſed magiſtratibus in provincias euntibus parere & præminiſtrare, ſervorum vicem, juſſerunt. itaque hi ſequebantur magiſtratus, tamquam in ſcenicis fabulis qui dicebantur lorarii; &, quos erant juſſi, vinciebant aut verberabant. quod autem ex Bruttiis erant, appellati ſunt *Bruttiani*.

CAP. IV.

Quod P. Nigidius argutiſſime docuit nomina non poſitiva eſſe, ſed naturalia.

NOmina verbaque non poſitu fortuito, ſed quadam vi ratione naturæ facta eſſe P. Nigidius in grammaticis

maticis commentariis docet; rem sanè in philosophiæ dissertationibus celebrem. quæri enim solitum apud philosophos, φύσει τὰ ὀνόματα sint, ἢ θέσει. in eam rem multa argumenta dicit, cur videri possint verba esse naturalia magis quàm arbitraria. ex quibus hoc visum est lepidum & festivum. *Vos*, inquit, *quum dicimus: motus quosdam oris conveniente cum ipsius verbi demonstratione ostimur, & labias sensim primores emovemus, ac spiritum atque animam porrò versum & ad eos, quibuscum sermocinamur, intendimus. at contrà quum dicimus, nos; neque profuso intentoque flatu vocis, neque projectis labris pronunciamus: sed & spiritum & labias quasi intra nosmetipsos coërcemus. hoc fit idem & in eo quod dicimus, tu & ego, & tibi & mihi. nam situi, quum adnuimus & abnuimus, motus quidam ille vel capitis vel oculorum a natura rei, quam significat, non abhorret: ita in his vocibus quasi gestus quidam oris & spiritus naturalis est. eadem ratio est in Græcis quoque vocibus, quam esse in nostris animadvertimus.*

CAP. V.

Avarus simplexne vocabulum sit, an compositum & duplex, sicut P. Nigidio videtur.

Avarus non simplex vocabulum, sed junctum copulatumque esse Nigidius dicit in commentariorum undetricesimo. *Avarus enim*, inquit, *appellatur qui avidus æris est. sed in ea copula*, e, inquit, *littera detrita est. item locupletem dictum* ait *ex compositis vocibus, qui pleraque loca, hoc est, qui multas possessiones teneret.* sed probabilius id firmiusque est, quod de *locuplete* dixit. nam de *avaro* ambigitur. cur enim non videri possit ab uno solùm verbo inclinatum, quod est *aveo*; eademque fictura, qua est *amarus*? de quo nihil dici potest, quin duplex non sit.

CAP.

Digitized by Google

CAP. VI.

Multam dictam esse ab Ædilibus plebei Appii Cæci filiæ mulieri nobili, quòd locuta esset petulantius.

NON in facta modò, sed in voces etiam petulantiores publicè Romæ vindicatum est. ita enim debere esse visa est Romanæ disciplinæ dignitas inviolabilis. Appii namque illius Cæci filia à ludis, quos spectaverat, exiens, turbâ undique confluentis fluctuantisque populi jactata est: atque inde egressa quum se malè habitam diceret; *Quid me nunc factum esset*, inquit, *quantoque artius pressiusque conflictata essem, si P. Claudius frater meus navali prælio classem navium cum ingenti civium numero non perdidisset? certè quidem majore nunc copia populi oppressa intercidissem. sed utinam*, inquit, *revivisceat frater, aliamque classem in Siciliam ducat: atque istam multitudinem perditum eat, quæ me malè nunc miseram convexavit.* Ob hæc mulieris verba tam improba ac tam incivilia, C. Fundanus & Tib. Sempronius Ædiles plebei multam dixerunt ei æris gravis viginti quinque milia. id factum esse dicit Capito Atejus in commentario de judiciis publicis, bello Pœnico primo, Fabio Licino & Otacilio Crasso consulibus.

CAP. VII.

Fluminum, quæ ultra imperium Romanum fluunt prima magnitudine esse Nilum, secunda Histrum, proxima Rhodanum, sicuti M. Varronem memini scribere.

OMnium fluminum quæ in maria, qua imperium Romanum est, fluunt, quam Græci τὰ ἔξω θαλάσσων appellant, maximum esse Nilum consentitur: proxima magnitudine esse Histrum scripsit Sallustius. Varro autem quum de parte orbis, quæ Europa dicitur, disse-

Digitized by Google

differeret, in tribus primis ejus terræ fluminibus Rhodanum esse ponit. per quod videtur eum facere Histro æmulum. Histrus enim quoque in Europa fluit.

CAP. VIII.

Inter ignominias militares, quibus milites coërcebantur, fuisse sanguinis dimissionem, & quanam esse videatur causa hujuscemodi castigationis.

FUit hæc quoque antiquitus militaris animadversio, jubere ignominiæ causa militi venam solvi & sanguinem dimitti; cujus rei ratio in litteris veteribus, quas equidem invenire potui, non extant. sed opinor factum hoc primitùs in militibus stupentis animi atque à naturali habitu declinantis: ut non tam pœna quàm medicina videretur. posteà tamen ob pleraque alia delicta idem factitatum esse credo per consuetudinem; quasi minus sani viderentur omnes qui delinquerent.

CAP. IX.

Quibus modis quoque habitu acies Romana instrui solita sit; quæque earum instructionum sint vocabula.

VOcabula sunt militaria, quibus instructa certo modo acies appellari solet, *frons*, *subsidia*, *cuneus*, *orbis*, *globus*, *forfices*, *serra*, *ala*, *turres*. hæc & quædam item alia invenire est in libris eorum, qui de militari disciplina scripserunt. tralata autem sunt ab ipsis rebus, quæ ita propriè nominantur: earumque rerum in acie instruenda sui cujusque vocabuli imagines ostendantur.

CAP.

Digitized by Google

CAP. X.

Quæ ejus rei causa sit, quod & Græci veteres & Romani annulum in eo digito gestaverunt, qui est in manu sinistra minimo proximus.

VEteres Græcos annulum habuisse in digito accepimus sinistræ manus, qui minimo est proximus. Romanos quoque homines ajunt sic plerumque annulis usitatos. causam esse hujus rei Appion in libris Ægyptiacis hanc dicit: quod insectis apertisque humanis corporibus, ut mos in Ægypto fuit, quas Græci ἀνατομὰς appellant, repertum est nervum quemdam tenuissimum ab eo uno digito, de quo diximus, ad cor hominis pergere ac pervenire: propterea non inscitum visum esse eum potissimum digitum tali honore decorandum, qui continens & quasi connexus esse cum principatu cordis videretur.

CAP. XI.

Verbum, maturè, *quid significet, quæque vocis ejus ratio sit; & quòd eo verbo vulgus hominum impropriè utitur: atque inibi quòd* præcox *declinatum* præcocis *facit, non* præcoquis.

MAturè nunc significat *propere* & *cito*, contra ipsius verbi sententiam. aliud enim est *mature*, quàm quod dicitur *propere*. propterea P. Nigidius homo in omnium bonarum artium disciplinis egregius, *Mature*, inquit, *est quod neque citius est neque serius: sed medium quiddam & temperatum est*. bene atque propriè Nigidius. nam & in frugibus & in pomis *matura* dicuntur, quæ neque cruda & immitia sunt, neque caduca & decocta, sed tempore suo adulta maturaque. quoniam autem id, quod non segniter fiebat, *mature* fieri dicebatur,

tur, progressa plurimum verbi significatio est; & non jam quod non segnius, sed quod festinatius fit id fieri *mature* dicitur; quando ea, quæ præter sui temporis modum properata sunt, *immatura* verius dicantur. Illud verò Nigidianum rei atque verbi temperamentum divus Augustus duobus Græcis verbis elegantissimè exprimebat. namque & dicere in sermonibus & scribere in epistolis solitum esse ajunt, σπεῦδε βραδέως. per quod monebat, ut ad rem agendam simul adhiberetur & industriæ celeritas & diligentiæ tarditas. ex quibus duobus contrariis fit *maturitas*. Virgilius quoque, si quis animum attendat, duo ista verba *properare* & *maturare* tamquam planè contraria scitissime separavit in hisce versibus:

Frigidus agricolam siquando continet imber,
Multa forent, quæ mox cælo properanda sereno,
Maturare datur.

elegantissimè ista duo verba divisit. namque in præparatu rei rusticæ per tempestates pluvias, quoniam otium est, maturari potest: per serenas, quoniam tempus instat, properari necessum est. Quum significandum autem est coactius quid factum & festinatius, tum rectius *præmature* factum id dicitur, quam *mature*. sicut Afranius dixit in togata, cui titulus nomen est:

Appetis dominatum demens præmature præcocem.

in quo versu animadvertendum est, quod *præcocem* inquit, non *præcoquem*. est enim casus ejus rectus non *præcoquis*, sed *præcox*.

CAP. XII.

De portentis fabularum quæ Plinius Secundus indignissime in Democritum philosophum confert: ibidem de simulacro volucri columbæ.

LIbrum esse Democriti nobilissimi philosophorum de vi & natura chamæleontis; eumque se legisse Plinius

Plinius Secundus in naturalis historiæ vicesimo octavo refert; multaque vana atque intoleranda auribus deinde quasi à Democrito scripta tradit, ex quibus pauca hæc inviti meminimus, quia pertæsum est. Accipitrem avium rapidissimum à chamæleonte humi reptante, & si eum forte supervolet, detrahi & cadere vi quadam in terram; cæterisque avibus laniandum sponte sua objicere sese & dedere. Item aliud ultra humanam fidem. caput & collum chamæleontis si uratur ligno, quod appellatur *robur*, imbres & tonitrus fieri derepente; idque ipsum usu venire, si jecur ejusdem animalis in summis tegulis uratur. Item aliud, quod herclè an ponerem dubitavi, ita est deridiculæ vanitatis: nisi idcirco plane posui, quòd oportuit nos dicere quid de istiusmodi admirationum fallaci illecebra sentiremus, quia pleraque capiuntur & ad perniciem elabuntur ingenia maximè sollertia, eaque potissimum, quæ discendi cupidiora sunt. sed redeo ad Plinium. sinistrum pedem ait chamæleontis ferro ex igni calefacto torreri cum herba, quæ appellatur eodem nomine chamæleontis, & utrumque macerari unguento, colligique in modum pastilli, atque in vas mitti ligneum, & eum, qui id vas ferat, etiam si is in medio palam versetur, à nullo videri posse. His portentis atque præstigiis à Plinio Secundo scriptis non dignum esse cognomen Democriti puto. Vel illud quale est, quod idem Plinius in decimo libro Democritum scripsisse asseverat? aves quasdam esse certis vocabulis, & earum avium confuso sanguine gigni serpentem; eum si quis ederit, linguas avium & colloquia interpretaturum. Multa autem videantur ab hominibus istis male sollertibus hujuscemodi commenta in Democriti nomen data nobilitatis auctoritatisque ejus perfugio utentibus. Sed id quod Archytam Pythagoricum commentum esse atque fecisse traditur, neque minus admirabile neque tamen vanum æquè videri debet. nam & plerique nobilium

tum Graecorum & Favorinus philosophus memoriarum veterum exsequentissimus affirmatissimè scripserunt, sutulachrum columbae è ligno ab Archyta ratione quadam disciplinaque mechanica factum volasse. ita erat scilicet libramentis suspensum & aura spiritus inclusa atque occulta concitum. Libet hercle, super re tam abhorrenti à fide, ipsius Favorini verba ponere: Ἀρχύτας Ταραντῖνος, φιλόσοφος ἅμα καὶ μηχανικὸς ἀνὴρ, ἐπίνοιαν ἐξεπιτηδεύσατο ξυλίδιον, περιστερίου· ἧπερ ἔσπερ καθίσταντο, οὕτω ἀέρι πνεύματι μίξας τὸ πτερά.

CAP. XIII.

Cum partim hominum, *qua ratione veteres dixerint.*

Partim hominum venerunt, plerumque dicitur quod significat *pars hominum venit*, id est, quidam homines. nam. *partim*, hoc in loco adverbium est: neque in casus inclinatur, sicuti *cum partim hominum*, dici potest, id est, cum quibusdam hominibus, & quasi cum quadam parte hominum. M. Cato in oratione de re Floria ita scripsit: *Ibi pro scorto fuit, in cubiculum surrectitavit è convivio, cum partim illorum jam sape ad eundem modum erat.* Imperitiores autem *cum parti* legunt, tamquam declinatum sit quasi vocabulum, non dictum quasi adverbium. sed Q. Claudius in vicesimo primo annali insolentius paulo hac figura est ita usus. *Enim cum partim copiis hominum adolescentem placentem sibi.* itemque Claudii in vicesimo tertio annali verba haec sunt: *Sed idcirco me feciſſe, quod utrum negligentia partim magistratuum, an avaritia, an calamitate populi Romani evenisse dicam nescio.*

Digitized by Google

CAP. XIV.

Injuria mihi factum itur, *quali verborum ordine Cato dixerit.*

AUdio, *illi injuriam factum iri*, audio *contumeliam dictum iri*, vulgo quoque ita dici, vulgo & istam esse verborum figuram jam in medio loquendi usu: idcircoque exemplis supersedeo. sed *contumelia illi*, vel *injuria factum itur*, paulo est remotius: exemplum igitur ponemus. M. Cato pro se contra C. Cassium. *Atque evenit ita, Quirites, uti in hac contumelia, quæ mihi per hujusce petulantiam factum itur, rei quoque publicæ medius fidius miserear, Quirites.* sicut autem, *contumeliam factum iri*, significat iri ad contumeliam faciendam, id est, operam dari quo fiat; ita *contumelia mihi factum itur*, casu tantùm immutato idem dicit.

CAP. XV.

De flaminis Dialis deque flaminicæ cærimoniis: verbaque ex edicto prætoris appositæ, quibus dicit non coacturum se ad jurandum, neque virgines Vestæ neque Dialem.

CÆrimoniæ impositæ flamini Diali multæ, item casus multiplices, quos in libris, qui de sacerdotibus publicis compositi sunt, item in Fabii Pictoris librorum primo scriptos legimus. unde hæc fermè sunt, quæ commeminimus. *Equo Dialem flaminem vehi religio est: classem procinctam extra pomerium*, id est, *exercitum armatum, videre. idcirco raxenter flamen Dialis creatus consul est, quum bella consulibus mandabantur. item jurare Dialem fas numquam est. item annulo uti. nisi pervio cassoque fas non est. ignem è flaminia, id est, flaminis Dialis domo, nisi in sacrum efferri jus non est. vinctum, si ædes ejus introierit, solvi necessum est: & vincula per impluvium*

Digitized by Google

plavium in tegulas subduci, atque inde foras in viam demitti. nodum in apice neque in cinctu neque alia in parte ullum habet. si quis ad verberandum ducatur, si ad pedes ejus supplex procubuerit, eo die verberari piaculum est. capillum Dialis, nisi qui liber homo est, non detonset. capram & carnem incoctam & edorum & fabam neque tangere Diali mos est neque nominare. propagines à vitibus altius protentos non succidet, pedes lecti, in quo cubat, luto tenui circumlitos esse oportet; & de eo lecto trinoctium continuum non decubat: neque in eo lecto cubare alium fas est, neque apud ejus lecti fulcrum capsulam esse cum strue atque ferto oportet. unguium Dialis & capilli segmina subter arborem felicem terra operiuntur. Dialis cotidie festatus est. sine apice sub divo esse licitum non est: sub tecto uti liceret, non pridem à pontificibus constitutum. Massurius Sabinus scripsit, & alia talia quædam remissa: gratiamque aliquot cærimoniarum factam dicit. *farinam fermento imbutam attingere ei fas non est. tunicam intimam, nisi in locis tectis, non exuit, ne sub cœlo, tamquam sub oculis Jovis, nudus sit. super flaminem Dialem in convivio, nisi rex sacrificulus, haud quisquam alius accumbit. uxorem si amisit, flaminio decedit. matrimonium flaminis nisi morte dirimi non est jus. locum, in quo bustum est, numquam ingreditur. mortuum numquam attingit. funus tamen exsequi non est religio. Eadem ferme cærimoniæ sunt, quas flaminicas Diales seorsum ajunt observitare. veluti est; quòd venenato operitur, & quòd in rica furculum de arbore felici habet: & quòd scalas, nisi quæ Græca appellantur, eas escendere ei plus tribus gradibus religiosum est: atque etiam quum it ad Argeos quòd neque comit caput neque capillum depectit.* Verba prætoris ex edicto perpetuo de flamine Diali & de sacerdote Vestæ adscripsi. SACERDOTEM. VESTALEM. ET. FLAMINEM. DIALEM. IN. OMNI. MEA. JURISDICTIONE. JURARE. NON. COGAM. Verba M. Varronis ex se-

cundo rerum divinarum super flamine Diali hæc sunt. *Is solus album habet galerum; vel quòd maximus est, vel quòd Jovi immolata hostia alba fieri oporteat.*

CAP. XVI.

Quos errores Julius Higinus in sexto Virgilii animadverterit in historia Romana errates.

REprehendit Higinus Virgilium, correctorumque eum fuisse existimat, quòd in libro sexto scriptum est. Palinurus est apud inferos petens ab Æneа ut suum corpus requirendum & sepeliendum curet. is hoc dicit.

Eripe me his, invicte, malis: aut tu mihi terram
Inice, namque potes, portusque require Velinos.

quo, inquit, modo aut Palinurus noviſſe & nominare potuit portus Velinos, aut Æneas ex eo nomine locum invenire, quum Velia oppidum, à quo portum, qui in eo loco est, Velinum dixit, Servio Tullio Romæ regnante, post annum amplius sexcentesimum, quàm Æneas in Italiam venit, conditum in agro Lucano & eo nomine appellatum est? nam qui ab Harpalo, inquit, regis Cyri præfecto ex terra Phocide fugati sunt, alii Veliam, partim Massiliam condiderunt. inscitissimè igitur petit ut Æneas portum Velinum requirat, quum id nomen eo tempore fuerit nusquam gentium. neque simile, inquit, illud videri debet, quod est in primo carmine;

Italiam fato profugus Lavinaque venit
Litora.

& æquè in sexto libro:

Chalcidicaque levis tandem superadstitit arce.

quoniam poëtæ ipsi quædam κατὰ μετάληψιν historiæ dicere ex sua persona concedi solet, quæ facta ipse postea scire potuit: sicut Virgilius scivit de Lavinio oppido & de colonia Chalcidicensi. sed Palinurus quî potuit, inquit,

scire

scire ea quæ post annos sexcentos facta sunt? nisi quis eum divinasse apud inferos putat, proinde ut animæ defunctorum solent. sed & si ita accipias, quamquam non ita dicitur, Æneas tamen, qui non divinabat, quo pacto potuit requirere portum Velinum, cui nomen tunc, sicuti diximus, nullum usquam fuit? item hoc quoque in eodem libro reprehendit, & correcturum esse Virgilium putat, nisi mors occupasset. nam quum Thesea, inquit, inter eos nominasset, qui ad inferos adissent ac redissent; dixissetque,

—— Quid Thesea, magnum
Quid memorem Alciden? & mi genus ab Jove summo est.

postea tamen infert;

—— sedet, æternumque sedebit
Infelix Theseus.

qui autem, inquit, fieri potest, ut æternum apud inferos sedeat, quem supra cum iis commemorat, qui descenderint illuc, atque inde rursum evaserint: præsertim quum ita sit fabula de Theseo, atque si Hercules eum evellerit de petra & in lucem ad superos eduxerit. Item in his versibus erasse Virgilium dixit;

Eruet ille Argos Agamemnoniasque Mycenas,
Ipsumque Æaciden, genus armipotentis Achilli;
Vltus avos Trojæ, templa & temerata Minervæ.

confudit, inquit, & personas diversas & tempora. nam neque eodem tempore neque per eosdem homines cum Achæis & cum Pyrrho bellatum est. Pyrrhus enim, quem dicit Æaciden, de Epiro in Italiam transgressus cum Romanis depugnavit adversus M. Curium in eo bello ducem: Argium autem bellum, id est, Achaïcum, multis post annis à L. Mummio Imperatore gestum est. potest, inquit, igitur medius eximi versus, qui de Pyrrho importunè immissus est; quem Virgilius proculdubio exemturus, inquit, fuit.

CAP. XVII.

Quam ob causam & quali modo Democritus philosophus luminibus oculorum sese privaverit. Super ea re versus Laberii pure admodum & venuste facti.

DEmocritum philosophum in monumentis historiæ Græcæ scriptum est, virum præter alios venerandum, auctoritateque antiqua præditum, luminibus oculorum sua sponte se privasse; quia existimaret cogitationes commentationesque animi sui in contemplandis naturæ rationibus vegetiores & exactiores fore, si eas videndi illecebris & oculorum impedimentis liberasset. Id factum ejus modumque ipsum, quo cæcitatem facile sollertia subtilissima conscivit, Laberius poëta in mimo, quem scripsit Restionem, versibus quidem satis mundè atque graphicè factis descripsit; sed causam voluntariæ cæcitatis finxit aliam: vertitque in eam rem quam tum agebat, non inconcinniter. est enim persona, quæ hæc apud Laberium dicit, divitis avari & parci sumtum plurimum asotiamque adolescentis viri deploraptis. Versus Laberiani sunt:

Democritus Abderites physicus philosophus
Clypeum constituit contra exortum Hyperionis,
Oculos effodere ut posset splendore ereo.
Ita radiis solis aciem effodit luminis,
Malis bene esse ne videret civibus.
Sic ego fulgentis splendorem pecuniæ
Volo elucificare exitum ætati meæ;
Ne in re bona esse videam nequam filium.

CAP.

Cap. XVIII.

Historia de Artemisia, déque eo certamine quod apud Mausolei sepulchrum a scriptoribus inclutis decertatum est.

Artemisia Mausolum virum amasse fertur supra omnis amorum fabulas, ultraque affectionis humanæ fidem. Mausolus autem fuit, ut M. Fullius ait, rex terræ Cariæ; ut quidam Græcarum historiarum scriptores, provinciæ Græciæ præfectus, satrapen Græci vocant. is Mausolus ubi fato perfunctus inter lamenta & manus uxoris funere magnifico sepultus est; Artemisia luctu atque desiderio mariti flagrans uxor ossa cineremque ejus mixta odoribus contusaque in faciem pulveris aquæ indidit, ebibitque: multaque alia violentiamoris indicia fecisse dicitur. molita quoque est ingenti impetu operis, conservandæ mariti memoriæ, sepulchrum illud memoratissimum, dignatumque numeri inter septem omnium terrarum spectacula. id monumentum Artemisia quum Dis Manibus Mausoli dicaret; ἀγῶνα, laudibus ejus dicundis, facit; ponitque præmia pecuniæ aliarumque rerum bonarum amplissima, ad eas laudes decertandas venisse dicuntur viri nobiles ingenio atque lingua præstabili Theopompus, Theodectes, Naucrites. sunt etiam qui Isocratem ipsum cum iis certavisse memoriæ mandaverint, sed eo certamine victisse Theopompum judicatum est. is fuit Isocratis discipulus. exstat nunc quoque Theodecti tragœdia, quæ inscribitur, Mausolus: in qua eum magis quàm in prosâ placuisse Higinus in exemplis refert,

Digitized by Google

CAP. XIX.

Non purgari neque lavari peccatum, dum pretenditur peccatorum, quæ alii quoque peccaverunt, similitudo.

INcesſebat quempiam Taurus philoſophus ſevera atque vehementi objurgatione adoleſcentem à rhetoribus & à facundiæ ſtudio ad diſciplinas philoſophiæ tranſgreſſum. quod factum quidem eſſe ab eo diceret inhoneſtè & improbè. At ille non ibat inficias feciſſe, ſed id ſolitum eſſe fieri defendebat; turpitudinemque delicti exemplorum uſu & conſuetudinis venia deprecabatur. atque ibi Taurus iſto ipſo defenſionis genere irritatior, Homo, inquit, ſtulte & nihili; ſi te à malis exemplis auctoritates & rationes philoſophiæ non adducunt, ne illius quidem Demoſthenis veſtri ſententiæ tibi in mentem venit? quæ, quia lepidis & venuſtis vocum modis vincta eſt, quaſi quædam cantilena rhetorica, faciliùs adhærere memoriæ tuæ potuit. nam ſi me, inquit, non fallit, quod quidem in primore puericia legerim, verba hæc ſunt Demoſthenis, adverſus eum, qui, ut tunc facis, peccatum ſuum peccatis alienis exemptum purgatumque ibat. σὺ δ' μὴ λέγε, ὡς γέγονεν ἕτω πολλάκις. ἀλλ' ὡς οὐκ ἐξῆν γέγονεν. ὃ γὰρ οὐ τ. πώποτε μὴ δ' πυὶ νόμῳ ἐπεάχθη, σὺ δ' τοῦτ' ἐμιμήσω, λέγ' τοῦτ' ἀπόφυγοις ἂν δικαίως. ἀλλὰ πολῷ μᾶλλον ἀλλοιοῖο. ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἐπίνων πεφίλει, σὺ τὶ δ' οὐκ ἂν ἔγκαψας, οὕτως, εἰ σὺ τῶν ἀλλῶν, ἀλλ' οὐ γεφίψῃ. Sic Taurus omni ſuaſionum admonitionumque genere utens ſectatores ſuos ad rationem bonæ inculpatæque indolis ducebat.

CAP.

CAP. XX.

Quid sit rogatio, *quid* lex, *quid* plebiscitum, *quid* privilegium, *& quantum ista omnia differant.*

QUæri audio, quid *lex* sit, quid *plebiscitum*, quid *rogatio*, quid *privilegium*. Atejus Capito publici privatique juris peritissimus, quid *lex* esset, hisce verbis definivit. *Lex*, inquit, *est generale jussum populi aut plebis rogante magistratu.* Ea definitio si probè facta est; neque de imperio Cn. Pompeji, neque de reditu M. Ciceronis, neque de cæde P. Clodii quæstio, neque alia id genus populi plebisve jussa, *leges* vocari possunt. non sunt enim generalia jussa; neque de universis civibus, sed de singulis concepta: quocirca privilegia potius vocari debent. quia veteres *priva* dixerant, quæ nos *singula* dicimus. quo verbo Lucilius in primo satirarum libro usus est.

—— abdomina thynni
Adveniunt nobis pulmum dabo cephalaaque carne.

Plebem autem Capito in eadem definitione seorsum a populo divisit: quoniam in populo omnis pars civitatis omnesque ejus ordines contineantur. plebes verò ea dicitur, in qua gentes civium patriciæ non insunt. *plebiscitum* igitur est, secundùm eum Capitonem, lex quum plebes, non populus, accipit. sed totius hujus rei jurisque, sive quum populus, sive quum plebes rogatur, sive quod ad universos pertinet, caput ipsum & origo & quasi fons *rogatio* est. ista enim omnia vocabula censentur *rogationis* principali genere & nomine continenturque. nam, nisi populus aut plebes rogetur, nullum plebis aut populi jussum fieri potest. Sed quamquam hæc ita sunt, in veteribus tamen scriptis non magnam vocabulorum istorum differentiam esse animadvertimus. nam & *plebiscita* & *privilegia* translato nomine *leges* appellaverunt;

laverunt; eademque omnia confuso & indistincto vocabulo *rogationes* dixerunt. Sallustius quoque proprietatum in verbis retinentissimus consuetudini concessit; & *privilegium*, quod de Cn. Pompeji reditu ferebatur, *legem* appellavit. verba ex secunda ejus historia hæc sunt. *Nam Sullam consulem de reditu ejus legem ferentem ex composito T R. P L. C. Herennius prohibuerat.*

CAP. XXI.

Quam ob causam M. Cicero his omnino verbis novissimè, *&* novissimus, *uti observantissimè vitarit.*

NOn paucis verbis, quorum frequens usus est nunc & fuit, M. Ciceronem noluisse uti manifestum est, quòd ea non probaret. velut est *& novissimus & novissime.* nam quum & M. Cato & Sallustius & alii quoque ætatis ejusdem verbo isto promiscè usitati sint; multi etiam non indocti viri in libris id suis scripserint: abstinuisse eo tamen tamquam non Latino videtur. quoniam qui doctissimus eorum temporum fuerat L. Ælius Stilo ut novo & improbo verbo uti vitaverat. propterea quid M. quoque Varro de ista voce existimaverit, verbis ipsius ex libro de lingua Latina ad Ciceronem sexta demonstrandum putavi: *Quod extremum*, inquit, *dicebatur, dici novissimum cœptum vulgo. quod mea memoria ut Ælius, sic senes alii, quod nimium novum verbum esset, vitabant. cujus origo ut à vetere vetustius ac veterrimum, sic à nove declinatum novius & novissimum.*

CAP.

Digitized by Google

CAP. XXII.

Locus excerptus ex Platonis libro, qui inscribitur Gorgias, *de falsæ philosophiæ probris: quibus philosophos temerè incessunt, qui emolumenta veræ philosophiæ ignorant.*

PLato veritatis homo amicissimus, ejusque omnibus exhibendæ promtissimus, quæ omnino dici possint in desides istos ignavosque, qui obtento philosophiæ nomine inutile otium & linguæ vitæque tenebras sequuntur, ex persona quidem non gravi, neque idonea, verè tamen ingenueque dixit. nam & si Callicles, quem dicere hæc facit, veræ philosophiæ ignarus, inhonesta indignaque in philosophos confert: proinde tamen accipienda sunt quæ dicuntur, ut nos sensim moveri intelligamus, ne ipsi quoque culpaticnes hujuscemodi mereamur, neve inerti inanique desidia cultum & studium philosophiæ mentiamur. Verba ipsa super hac re Platonis ex libro, qui appellatur Gorgias, scripsi; quoniam vertere ea consilium non fuit: quum ad proprietates eorum nequaquam possit Latina oratio adspirare, ac multo minus etiam mea. Φιλοσοφία γάρ τις ἐστὶν, ὦ Σώκρατες, χαίρειν, ἂν τις αὐτῇ μετρίως ἅψηται ἐν τῇ ἡλικίᾳ. ἐὰν δ' περαιτέρω ἔτι δέῃ τοῦ ἐπιτηδεύματος, διαφθορὰ τῶν ἀνθρώπων. ἐὰν γὰρ καὶ πάνυ εὐφυὴς ᾖ, καὶ πόρρω τῆς ἡλικίας φιλοσοφῇ, ἀνάγκη πάντων ἄπειρον γενέσθαι ἐστὶν, ὧν χρὴ ἔμπειρον εἶναι τὸν μέλλοντα καλὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ εὐδόκιμον ἔσεσθαι ἄνδρα. καὶ γὰρ τῶν νόμων ἄπειρος γίγνεται τῶν κατὰ τὴν πόλιν, καὶ τῶν λόγων, οἷς δεῖ χρώμενον ἐν τοῖς συμβολαίοις τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ. καὶ τῶν ἡδονῶν τε καὶ ἐπιθυμιῶν τῶν ἀνθρωπείων. καὶ συλλήβδην, τῶν ἠθῶν παντάπασιν ἄπειρος γίγνεται τῶν. ἐπιδὰν δὲ ἔν τισιν εἰς πρᾶξιν ἰδίαν ἢ πολιτικὴν πρᾶξιν, καταγέλαστος γίγνεται. ὥσπερ γε, οἶμαι, οἱ πολιτικοὶ, ἐπιδὰν αὖ εἰς τὰς ὑμετέρας

ὑμετέρας Δημητριάδας ἐλθοῦσι καὶ τοὺς λόγους, καταγέλαστοί εἰσι. συμβαίνει γὰρ τὸ ὑπ' Εὐριπίδου·

Λαμπρός τε ἐσθὴς ἔκπαγλος ἐν τούτῳ, κἀπὶ τοῦτ' ἐπαίρεται·
Νέμων τὸ πλεῖστον ἡμέρας τούτῳ μέρος·
Ἰν' αὐτὸς αὑτῷ πυγχάνῃ βίλτιστος ὤν.

ὅπου δ' ἂν φαῦλος ᾖ, ἐκποδὼν φεύγει καὶ λοιδορεῖ τοῦτο. τὸ δ' ἕτερον ἐπαινεῖ δύνειρα τῇ ἑαυτοῦ, ἡγεμὼν ὕπνος αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπαινῶν. ἀλλ' οἶμαι, τὸ ὀρθότατον ἔχειν, ἀμφοτέρων μεταλαχεῖν. φιλοσοφίας μὲν, ἕως παιδείας χάριν, καλὸν μετέχειν, καὶ σὺν αἰσχρὸν μέχρι πρίω ὅλης φιλοσοφίας· ἐπειδὰν δὲ ἤδη πρεσβύτερος ὢν ἀνὴρ ἐπὶ φιλοσοφίᾳ καταγέλαστον, ὦ Σώκρατες, τὸ χρῆμα γίγνεται. καὶ ἔγωγε ὁμοιότατον πάσχω πρὸς τοὺς φιλοσοφοῦντας, ὥσπερ πρὸς τοὺς ψευδιζομένους καὶ παίζοντας. ὅταν μὲν γὰρ παιδίον ἴδω ὃ ἔτι προσήκει διαλέγεσθαι, ἅτε ψευδιζόμενον καὶ παῖζον, χαίρω τε, καὶ χαρίεν μοι φαίνεται καὶ ἐλευθέριον καὶ πρέπον τῇ τοῦ παιδὸς ἡλικίᾳ. ὅταν δὲ σαφῶς διαλεγομένῳ παιδαρίῳ ἀκούσω, σμικρόν τι μοι δοκεῖ χρῆμα εἶναι. καὶ ἐνίοτε μοι τὸ ὦτα καί μοι δοκεῖ δύσκολα πρεπῆ εἶναι. ὅταν δὲ ἀνδρὸς ἀκούσω τι ψευδιζομένου, ἢ παίζοντος ὀρθῶς, καταγέλαστον φαίνεται, καὶ ἀνανδρον, καὶ πληγῶν ἄξιον. ταυτὸν δὴ ἔγωγε τοῦτο πάσχω καὶ πρὸς τοὺς φιλοσοφοῦντας. καὶ νέῳ μὲν γὰρ μετρίως ἐρῶν φιλοσοφίας, ἄγαμαι, καὶ πρέπειν μοι δοκεῖ, καὶ ἡγοῦμαι ἐλεύθριόν τινα εἶναι τοῦτον τὸν ἄνθρωπον. τὸν δὲ μὴ φιλοσοφοῦντα, ἀνελεύθερον, καὶ οὐδέποτε οὐδενὸς ἀξιώσοντα ἑαυτόν, ὑπὲρ καλοῦ, ὑπὲρ γυναίου πράγματος. ὅταν δὲ δὴ πρεσβύτερον ἤδη ἔτι φιλοσοφοῦντα, καὶ μὴ ἀπαλλαττόμενον, πληγῶν μοι δοκεῖ ἤδη δεῖσθαι, ὦ Σώκρατες, ὅτου ἕνεκα. ὃ γὰρ τῷ δὴ ἔλεγον, ἐπιφέρει τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ πάνυ εὐφυὴς ᾖ, αἰσθάνεσθαι, φεύγοντι τὰ μέσα τῆς πόλεως, καὶ τὰς ἀγορὰς, ὁπόσα ἐφ' ἡμῖν τοὺς ἄνδρας ἀφιλοπόλεις γίγνεσθαι. καταδεδυκότι δὲ, τὸ λοιπὸν βίον βιῶναι μὴ μεθορίοις, ἐν γωνίᾳ τινὶ τῶν τεταρτημορίων ψηφιζόμενον, ἐλευθέριον δὴ καὶ μέγα καὶ ἱκανὸν μηδέποτε φθέγξασθαι, ἐγὼ δὴ, ὦ Σώκρατες, πρός σε ὅπως ἔχω καὶ φιλικῶς. κινδυνεύω γὰρ πεπονθέναι τοῦτο, ὅπερ ἐ Ζήθης

πρὸς

πρὸς τ Ἀμφίονα ὁ Εὐριπίδης, ὥσπερ ἐμνήσθην. καὶ γὰρ ἐμοὶ τοιαῦτ' ἄττα ἐπέρχεται πρός σε λέγειν, οἷά περ ἐκεῖνος πρὸς τ ἀδελφόν. ὅτι ἀμελεῖς ὦ Σώκρατες, ὧν δεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι, καὶ φύσιν ψυχῆς ὧδε γλυκείαν μιξοκωμῳδή τινι λιχνείᾳ μορφώμασι. καὶ κατ' ἂν δίκης βυλαῖσι προθεῖο ἂν ὀρθῶς λέγων, ὅτ' εἰκὸς ἦ πιθανὸν ἂν λαΐοις. κἀγὼ ὥσπερ ἄλλον νεανικὸν βύλευμα βυλεύσομαι. καί τοι, ὦ φίλε Σώκρατες (καί μοι μηδὲν ἀχθεσθῇς. εὐνοίᾳ γὰρ ἐρῶ τῇ σῇ) οὐκ αἰσχρὸν δοκεῖ σοι εἶναι κατ' ὀλίγον ἔχειν, ὡς ἐγώ σε οἶμαι ἔχειν, ἢ τὰς ἄλλας τὰς πόρρω ἀεὶ φιλοσοφίας ἐλαύνοντας; νυνὶ γὰρ εἴ τις σοῦ λαβόμενος, ἢ ἄλλο ὁτιοῦν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπάγοι, φάσκων ἀδικεῖν, μηδὲν ἀδικοῦντα, οἶσθ' ὅτι οὐκ ἂν ἔχοις ὅ, τι χρήσαιο σαυτῷ, ἀλλ' ἰλιγγιᾷς ἂν καὶ χασμῷο, οὐκ ἔχων ὅ, τι εἴποις; καὶ εἰς τὸ δικαστήριον ἀναβαὶς, κατηγόρου τυχὸν πάνυ φαύλου καὶ μοχθηροῦ, ἀποθνήσκοις ἄν, εἰ βούλοιτό σοι θανάτου τιμᾶσθαι. καί τοι τῶν σοφῶν τοῦτ' ἐστὶν, ὦ Σώκρατες, εἴπερ εὐφυᾶ λαβοῦσα τέχνη φῶτα, ἔθηκε χείρονα, μήτε αὐτὸν αὑτοῦ δυνάμενον βοηθεῖν, μηδ' ἐκσῶσαι ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων, μήτε ἑαυτὸν, μήτε ἄλλον μηδένα, ἀλλὰ ἦ τ ἐχθρῶν θρεσυλᾶσθαι πᾶσαν τ οὐσίαν. αἰτεχνῶς ἦ ἄπιμα ζῆν ἐν τῇ πόλει. τ ἦ τοιοῦτον (εἰ καὶ ἀχρειοκότερον εἰπεῖν ἔξεστι) ὄντι κόρρης τύπτουσι, μὴ διδόναι δίκην. ἀλλ' ὦ ἀγαθὲ ἐμοὶ πείθου. πᾶσιν δ' ἐλέγχων. πεφυγμάτων δ' ὑπομισέων ἄσκει. καὶ ὅπῃ ὁπόθεν δόξεις φρονεῖν, ἄλλοις τὰ τοιαῦτ' ἀφεὶς, εἴτε λυπήματα χρὴ φάναι εἶναι, εἴτε φλυαρίας.

Ἐξ ὧν κενοῖσιν ἐγκαποικήσεις δόμοις.

ζηλῶν οὐκ ἐλέγχοντας ἄνδρας τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ' οἷς ἐπὶ καὶ βίῳ, καὶ δόξα, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθά. Hæc Plato sub persona quidem, sicuti dixit, non proba, sed cum sensu tamen intelligentiæque communis fide, & cum quadam indissimulabili veritate disseruit; non de illa scilicet philosophia, quæ virtutum omnium disciplina est, quæque in publicis simul & privatis officiis excellit, civitatesque & rempublicam, si nihil prohibeat,

hibeat, constanter & fortiter & peritè administrat; sed de ista futili atque puerili meditatione argutiarum, nihil ad vitam neque tuendam neque ordinandam promovente: in qua id genus homines consenescunt malè feriati, quos philosophos esse & vulgus putat, & is putabat, ex cujus persona hæc dicta sunt.

CAP. XXIII.

Verba ex oratione M. Catonis de mulierum veterum victu & moribus: atque inibi, quòd fuerit jus marito in adulterio uxorem deprehensam necare.

QUi de victu atque cultu populi Romani scripserunt, mulieres Romæ atque in Latio ætatem abstemias egisse, hoc est, vino semper, quod temetum prisca lingua appellatur, abstinuisse dicunt: institutumque ut cognatis osculum ferrent reprehendendi causa, ut odor indicium faceret si bibissent. bibere autem solitas ferunt loream, passam, murinam, & quæ id genus sapiant, potu dulcia. atque hæc quidem, in his, quibus dixi, libris pervolgata sunt. sed M. Cato non solùm existimatas, sed multatas quoque à judice mulieres refert non minus, si vinum in se, quàm si probrum & adulterium admississent. Verba M. Catonis adscripsi, ex oratione quæ inscribitur, DE DOTE, in qua id quoque scriptum est, in adulterio uxores deprehensas jus fuisse mariti necare. *Vir*, inquit, *quum divortium fecit, mulieri judex pro censore est. imperium, quod videtur, habet. si quid perversè tetrèque factum est à muliere, multatur: si vinum bibit, si cum alieno viro probri quid fecit, condemnatur.* De jure autem occidendi ita scriptum. *In adulterio uxorem tuam si deprehendisses, sine judicio impune necares. illa te, si adulteraret, digito non auderet contingere: neque jus est.*

CAP.

CAP. XXIV.

Die pristini, die crastini & die quarti, & die quinti, *qui elegantius locuti sunt, non ut ea vulgo dicuntur nunc.*

Die quarto & *die quinto*, quod Græci εἰς τετάρτην καὶ εἰς πέμπτην dicunt, ab eruditis nunc quoque dici audio; & qui aliter dicit, pro rudi atque indocto despicitur: sed M. Tullii ætas ac supra eam non, opinor, ita dixerunt. *die quinte* enim & *die quinti* pro adverbio copulatè dictum est, & secunda in eo syllaba correpta. Divus etiam Augustus linguæ Latinæ non nescius, mundítiarum patris sui in sermonibus sectator, in epistolis plurifariam significatione ista dierum non aliter usus est. is autem erit, perpetuæ veterum consuetudinis demonstrandæ gratia verba sollemnia prætoris ponere: quibus more majorum ferias concipere solet, quæ appellantur compitalia. ea verba hæc sunt: DIE. NONI. POPOLO. ROMANO. QUIRITIBUS. COMPITALIA. ERUNT. QUANDO. CONCEPTA. FUERINT. NEFAS. *die noni* prætor dicit, non *die nono*. Neque prætor solum, sed pleraque omnis vetustas sic locuta est. Venit ecce illius versus Pomponiani in mentem, qui est ex Atellana, quæ Mævia scribitur:

Dies hic sextus, quum nihil egi: die quarte moriar fame.

suppetit etiam Cælianum illud ex libro historiarum secundo: *Si vis mihi equitatum dare, & ipse cum cætero exercitu me sequi; die quinti Romæ in Capitolium curabo tibi cœna sit cocta.* & historiam autem & verbum hoc sumsit Cælius ex Origine M. Catonis; in quo ita scriptum est: *Igitur dictatorem Karthaginiensium magister equitum monuit: Mitte mecum Romam equitatum. die quinti in Capitolium tibi cœna cocta erit.* Extremam istius

vocis

vocis syllabam tum per *é*, tum per *i*, scriptam legi. nam sanè quàm consuetum iis veteribus fuerit litteris his plerumque uti indifferenter; sicuti *præsiscini* & *præsiscine*, *proclivi* & *proclive*. atque alia item multa hoc genus variè dixerunt: *die pristini* quoque eodem modo dicebatur: quod significabat *die pristino*, id est priore: quod vulgo *pridie* dicitur, converso compositionis ordine, quasi *pristino die*. atque item simili figura *die crastini* dicebatur. id erat, *crastino die*. sacerdotes quoque populi Romani quum condicunt in diem tertium, diem perendini dicunt, sed ut plerique *die pristino*. ita M. Cato in oratione contra Furium *die proximi* dixit. *quarto* autem Cn. Matius, homo impensè doctus, in mimambis pro eo dicit, quod *nudiusquartus* nos dicimus; in his versibus:

Nuper die quarto ut recordor, & certè
Aquarium urceum unicum domi fregit.

Hoc igitur intererit, ut *die quarto* quidem de præterito dicamus: *die autem quarto* de futuro.

CAP. XXV.

Telorum & jaculorum gladiorumque atque inibi navium quoque vocabula, quæ scripta in veterum libris reperiuntur.

TElorum, jaculorum, gladiorumque vocabula, quæ in historiis veteribus scripta sunt, item navigiorum genera & nomina, libitum fortè nobis est sedentibus in aheda conquirere: iisque vicem aliarum ineptiarum vacantem stupentemque animum occupare: quæ tum igitur supperierant, hæc sunt: *hasta*, *pilum*, *phalarica*, *semiphalarica*, *soliferrea*, *gesa*, *lancea*, *spari*, *rumices*, *trifaces*, *tragula*, *framea*, *mesauncula*, *cateia*, *rumpia*, *scorpii*, *sibyna*, *scilices*, *veruta*, *enses*, *sica*, *machæra*, *spata*, *lingula*, *pugiones*, *clunacula*. de lingula,

gula, quoniam est minus frequens, admonendum existimo, lingulam veteres dixisse gladiolum oblongum in speciem linguæ factum, cujus meminit Nævius in tragœdia Hesiona. Versum Nævii apposui:

Sine mihi gerere morem videar, haud lingua, verum lingula.

Item *rumpiæ* genus teli est Thracæ nationis: positumque hoc vocabulum in Q. Ennii annalium quartodecimo. Navium autem, quas reminiscí tunc potuimus, appellationes hæ sunt: *gauli*, *corbitæ*, *caudicæ*, *longæ*, *hippagines*, *cercuri*, *celoces*, vel, ut Græci dicunt, *celetes*, *lembi*, *oriæ*, *lenunculi*, *actuariæ*, quas Græci Ταχυδρόμους vocant vel Ἡμιόλιας, *prosumiæ*, vel *gesseretæ*, vel *hemiolæ*, *phaseli*, *parones*, *myoparones*, *lintres*, *caupuli*, *camaræ*, *placidæ*, *cydarum*, *ratariæ*, *catascopium*.

CAP. XXVI.

Inscitè ab Asinio Pollione reprehensum Sallustium, quòd transfretationem transgressum *dixerit*, & transgressos *qui* transfretassent.

ASinio Pollioni in quadam epistola, quam ad Planeum scripsit, & quibusdam aliis C. Sallustii iniquis dignum nota visum est, quòd in primo historiarum maris transitum transmissumque navibus factum, *transgressum* appellavit; eosque, qui fretum transmiserant, quos *transfretasse* dici solitum est, *transgressos* dixit. Verba ipsa Sallustii posuit; *Itaque Sertorius levi præsidio relicto in Mauritania nactus obscuram noctem, æstu secundo furtim aut celeritate vitare prælium in transgressu conatus est.* ac deinde infra ita scripsit: *Transgressos omnis recipit mons præceptus à Lusitanis.* hoc igitur & minus propriè & nullo gravi auctore dictum ajunt. nam *transgressus*, inquit, à transgrediendo dicitur, idque ipsum ab

Digitized by Google

ingressu & à pedum gradu appellatum. idcirco verbum *transgredi*, convenire non putavit neque volantibus neque serpentibus neque navigantibus: sed his solis qui gradiuntur & pedibus iter emetiuntur. propterea negant apud scriptorem idoneum aut navium *transgressum* reperiri posse, aut pro tranfretatione *transgressum*. Sed quæro ego, cur non, sicuti *cursus* navium rectè dici solent, ita *transgressus* etiam navibus factus dici possit? præsertim quum brevitas tam angusti freti, qui terram Africam Hispaniamque interfluit, elegantissimè transgressionis vocabulo quasi paucorum graduum spatium definita sit. Qui auctoritatem autem requirunt, & negant dictum ingredi transgredive in navigantibus; volo uti respondeant, quantum existiment interesse, ingredi atque ambulare. Atqui Cato in libro de re rustica, *Fundus*, inquit, *eo in loco habendus est, ut & oppidum propè amplum sit, & mare aut amnis, qua naves ambulent.* Appetitas porro hujuscemodi translationes habitasque esse pro honestamentis orationis, Lucretius quoque testimonium in hac eadem voce dicit. in quarto enim libro clamorem per arterias & per fauces gradientem dicit, quod est nimio confidentius, quàm illud de navibus Sallustianum. versus Lucretii hi sunt:

Præterea radit vox fauces sæpe; facitque
Asperiora foras gradiens arteria clamor.

propterea Sallustius in eodem libro non eos solùm, qui navibus veherentur, sed & scaphas quoque nantes progressas dicit. Verba ipsa de scaphis posui. *Earum aliæ paululum progressæ nimio simul & incerto onere, quum pavor corpora agitaverat, deprimebantur.*

CAP.

Digitized by Google

CAP. XXVII.

Historia de populo Romano deque populo Punico, quòd puri propemodum vigore fuerint emuli.

IN litteris veteribus memoria exstat, quòd par fuit quondam vigor & acritudo amplitudoque populi Romani atque Pœni, neque immerito æstimatum. nam cum aliis quidem populis de uniuscujusque reipublicæ, cum Pœnis autem de omnium terrarum imperio decertatum. ejus rei specimen est in illo utriusque populi verbo factum; quod Q. Fabius imperator Romanus dedit ad Karthaginienses epistolam, ubi scriptum fuit populum Romanum misisse ad eos hastam & caduceum signa duo belli aut pacis: ex quîs utrum vellent eligerent; quod elegissent, id unum ut esse missum existimarent. Karthaginienses responderunt neutrum sese eligere: sed posse qui attulissent utrum mallent relinquere; quod reliquissent, id sibi pro lecto futurum. Marcus autem Varro non hastam ipsam neque ipsum caduceum missa dicit, sed duas tesserulas: in quarum altera caduceum, in altera hastæ simulachra fuerunt incisa.

CAP. XXVIII.

De ætatum finibus puritiæ, juventæ, senectæ, *ex Tuberonis historia sumtum.*

C. Tubero historiarum primo scripsit Servium Tullium, regem populi Romani, quum illas quinque classes juniorum, census faciendi gratia, instituerat, pueros esse existimasse, qui minores essent annis septemdecim: atque inde ab anno septimodecimo, quòd idoneos jam esse reipublicæ arbitraretur, milites scripsisse: eosque ad annum quadragesimum sextum juniores, supraque eum annum seniores appellasse. Eam rem propterea

pterea notavit, ut discrimina quæ fuerint judicio moribusque majorum pueritiæ, juventæ, senectæ, ex ista sensione Servii Tullii prudentissimi regis noscerentur.

CAP. XXIX.

Quod particula, atque, *non complexiva tantùm sit, sed vim habeat plusculam variamque.*

ATque particula, à grammaticis quidem conjunctio esse dicitur connexiva: & plerumque sanè conjungit verba & connectit: sed interdum alias quasdam potestates habet non satis notas, nisi in veterum litterarum tractatione atque cura exercitis. nam & pro adverbio valet, quum dicimus; *aliter ego feci atque tu*: significat enim *aliter quam tu*, & gemina si fiet, auget intenditque rem, de qua agitur: ut animadvertimus in Q. Ennii annalibus, nisi memoria in hoc versu labor:

Atque atque accedit muros Romana juventus.

Cui significationi contrarium est, quod itidem à veteribus dictum est *déque*. & præterea pro alio quoque adverbio dicitur, id est, *statim*. quod in his Virgilii versibus existimatur obscurè & insequenter particula ista posita esse.

——— ——— *sic omnia fatis*
In pejus ruere, ac retro sublapsa referri.
Non aliter quàm qui adverso vix flumine lembum
Remigiis subigit, si brachia forte remisit,
Atque illum in præceps prono rapit alveus amni.

LIBER.

LIBER UNDECIMUS.

CAPUT I.

De origine vocabuli terræ Italiæ, deque ea multa quæ suprema appellatur, deque ejus nominis ratione: ac de lege Ateria. & quibus verbis antiquitus multa minima dici solita sit.

TIMAEUS in historiis, quas oratione Græca de rebus populi Romani composuit, & M. Varro in antiquitatibus rerum humanarum terram Italiam de Græco vocabulo appellatam scripserunt; quoniam boves Græca vetere lingua *Ἰτάλοι* vocitati sunt, quorum in Italia magna copia fuerit: bucetaque in ea terra gigni pascique solita sint complurima. conjectare autem possumus ob eandem causam, quòd Italia tunc esset armentosissima, multam, quæ appellatur *suprema*, institutam in singulos duarum ovium, boum triginta: pro copia scilicet boum, proque ovium penuria. sed quum ejusmodi multa pecoris armentique à magistratibus dicta erat, addicebantur boves oves que aliàs precii parvi, alias majoris: eaque res faciebat inæqualem multæ pœnitionem. idcirco postea lege Ateria constituti sunt in oves singulas æris deni, in boves æris centeni. *Minima* autem multa est ovis unius. *Suprema* multa est ejus numeri, cujus diximus: ultra quem multam dicere in singulos jus non est; & propterea *suprema* appellatur, id est, summa & maxima. quando igitur nunc quoque à magistratibus populi Romani more majorum multa dicitur vel minima vel suprema, observari solet, ut *oves* genere vitili appellentur: atque ita M. Varro verba hæc legitima, quibus minima multa diceretur, concepit: *M. Terentius quando citatus neque respondit neque excusatus est, ego*

ei unum ovem multam dico. ac nisi eo genere diceretur, negaverunt justam videri multam. Vocabulum autem ipsum *multæ* idem M. Varro in uno & vicesimo rerum humanarum non Latinum, sed Sabinum esse dicit; idque ad suam memoriam mansisse ait in lingua Samnitium, qui sunt à Sabinis orti. sed turba grammaticorum novitia κατ' ἀντίφρασιν, ut quædam alia, hoc quoque dici tradiderunt. Quum autem usus & mos sermonum is sit, ut ita & nunc loquamur, ut plerique veterum locuti sunt, *multam dixit*, & *multa dicta est*: non esse ab re putavi notare, quod M. Cato aliter dixit. nam in quarto Originum, verba hæc sunt: *Imperator noster, si quis extra ordinem depugnatum ivit, ei multam facit.* potest autem videri consulta elegantia mutasse verbum, quum in castris & in exercitu multa fieret; non in comitio nec ad populum diceretur.

CAP. II.

Quod eligantia *apud antiquiores non de amœniore ingenio, sed de nitidiore cultu atque victu dicebatur, eaque in vitio ponebatur.*

Ligans homo non dicebatur cum laude: sed id ferè verbum ad ætatem M. Catonis vitii, non laudis, fuit. est namque hoc animadvertere, cùm in quibusdam aliis, tum in libro Catonis, qui inscriptus est, Carmen de moribus. Ex quo libro verba hæc sunt, *Avaritiam omnia vitia habere putabant; sumtuosus, cupidus, eligans, vitiosus, irritus qui habebatur, is laudabatur.* ex quibus verbis apparet *eligantem* dictum antiquitus, non ob ingenii eligantiam, sed qui nimis lecto amœnoque cultu victuque esset. postea *eligans* reprehendi quidem desiit: sed laude nulla dignabantur, nisi cujus eligantia erat moderatissima. Sic M. Tullius L. Crasso & Q. Scævolæ non meram eligantiam, sed multam parsimoniam istam laudi

landi dedit. *Crassus*, inquit, *erat parcissimus eligantissimus*; *Scævola parcorum eligantissimus*. præterea ex eodem libro Catonis hæc etiam sparsim & intercisè commeminimus. *Vestiri*, inquit, *in foro honestè mos erat*: *domi quod satis erat*. *equos carius quàm coquos emebant*. *poëtica artis bonos non erat*. *si qui in ea re studebat*, *aut sese ad convivia applicabat*, *grassator vocabatur*. Illa quoque ex eodem libro præclaræ veritatis sententia est: *Nam vita*, inquit, *humana propè uti ferrum est*; *si exerceas*, *conteritur*: *si non exerceas*, *tamen rubigo interficit*. *item homines exercendo videmus conteri*. *si nihil exerceas*; *inertia atque torpedo plus detrimenti facit*, *quam exercitio*.

CAP. III.

Qualis quantaque sit, pro, *particulæ varietas deque exemplis ejus varietatis*.

QUando ab arbitriis negotiisque otium est, & motandi corporis gratia aut spatiamur aut vectamur; quærere nonnunquam apud memetipsum soleo res ejusmodi, parvas quidem minutasque & hominibus non beneeruditis aspernabiles; sed ad veterum scripta penitus noscenda & ad scientiam linguæ Latinæ cumprimis necessarias: velut est, quod forte nuper in Prænestino recessu vespertina ambulatione solus ambulans considerabam; quantaque esset particularum quarumdam in oratione Latina varietas. quod genus est præpositio *pro*. aliter enim dici videbam, *pontifices pro collegio decrevisse*; aliter, *quempiam testem introductum pro testimonio dixisse*: aliter M. Catonem in Originum quarto, *prælium factum depugnatumque pro castris*, scripsisse: & item in quinto, *urbis insulasque omnis pro agro Illyrio esse*: aliter etiam dici, *pro æde Castoris*: aliter, *pro rostris*: aliter, *pro tribunali*: aliter *pro concione*: atque

Digitized by Google

aliter, *tribunum plebis propotestate interceſſiſſe.* ſed has omnis dictiones, qui aut omnino ſimiles & pares, aut uſquequaque diverſas exiſtimaret, errare arbitrabar. nam varietatem iſtam ejuſdem quidem fontis & capitis, non ejuſdem tamen eſſe finis putabam. Quod profectò facilè intelliget, ſi quis adhibeat ad meditationem ſuam intentionem, & habeat veteris orationis uſum atque notitiam celebriorem.

CAP. IV.

Quem in modum Q. Ennius verſus Euripidi æmulatus ſit.

EUripidi verſus ſunt in Hecuba, verbis, ſententia, brevitate inſignes illuſtreſque. Hecuba eſt ad Ulyxem dicens:

Τὸ δ' ἀξίωμα κἂν κακῶς λέγῃ τὸ σὸν,
Πείσει· λόγῳ γὰρ ἐν τ' ἀδοξόντων ἴσον,
Κἀν τ' ἐνδόξοντων, οὐ τιμὴν ἀθύμως.

Hos verſus Q. Ennius, quum eam tragœdiam verteret, non ſanè incommodè æmulatus eſt. verſus totidem Enniani hi ſunt:

Hæc tu etſi perversè dices, facile Achivos flexeris.
Nam quum opulenti loquuntur pariter atque ignobiles;
Eadem dicta, eademque oratio æqua non æque valet.

bene, ſicuti dixi, Ennius: ſed ignobiles tamen & opulenti, *ἀντὶ ἀδοξούντων* & *ἐνδοξούντων* ſatisfacere ſententiæ non videntur. nam neque omnes ignobiles *ἀδοξοῦσι*; neque omnes opulenti *ἐνδοξοῦσι*.

CAP.

Digitized by Google

CAP. V.

De Pyrrhoniis philosophis quædam, déque Academicis strictim notata, déque inter eos differentia.

QUOS Pyrrhonios philosophos vocamus, ii Græco cognomento σκεπτικοὶ appellantur: id ferme significat quasi quæsitores & consideratores: nihil enim decernunt, nihil constituunt, sed in quærendo semper considerandoque sunt, quidnam sit omnium rerum de quo decerni constituique possit. ac ne videre quoque planè quicquam neque audire sese putant; sed ita pati afficique quasi videant vel audiant. eaque ipsa, quæ affectiones istas in sese efficiant; qualia & cujusmodi sint, cunctantur atque insistunt, omniumque rerum fidem veritatemque mixtis confusisque signis veri atque falsi ita inprensibilem videri ajunt; ut quisquis homo est non præceps neque judicii sui prodigus, his uti vetbis debeat, quibus auctorem philosophiæ istius Pyrrhonem esse usum tradunt: οὐ μᾶλλον ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν ἢ οὐδέτερα. judicia enim rei cujusque & sinceras proprietates negant posse nosci & percipi, idque ipsum docere atque ostendere multis modis conantur, super qua re Favorinus quoque subtilissimè argutissiméque decem libros composuit, quos πυῤῥωνείων τρόπων inscribit. Vetus autem quæstio & à multis scriptoribus Græcis tractata est, in quid & quantum Pyrrhonicos & Academicos philosophos intersit. utrique enim σκεπτικοὶ, ἐφεκτικοὶ, ἀπορητικοὶ, dicuntur; quoniam utrique nihil affirmant, nihilque comprehendi putant. sed ex omnibus rebus proinde visa fieri dicunt, quas φαντασίας appellant: non ut rerum ipsarum natura est, sed affectio animi corporisve est eorum, ad quos ea visa perveniunt. Itaque omnes omnino res, quæ sensus omnium movent, τὸ μᾶλλον εἶναι esse dicunt. id verbum significat, nihil esse quicquam quod

Digitized by Google

ex ſeſe conſtet, nec quod habeat vim propriam & naturam, ſed omnia prorſum ad aliquid referri; taliaque videri eſſe, qualis ſit eorum ſpecies dum videntur, qualiaque apud ſenſus noſtros, quò pervenerunt, creantur; non apud ſeſe, unde profecta ſunt. Quum hæc autem conſimiliter tam Pyrrhonii dicant quàm Academici; differre tamen inter ſeſe & propter alia quædam, & vel maximè propterea exiſtimati ſunt, quòd Academici quidem ipſum illud nihil poſſe comprehendi, quaſi comprehendunt, & nihil poſſe decerni, quaſi decernunt: Pyrrhonii ne id quidem ullo pacto videri verum dicunt, quod nihil eſſe verum videtur.

CAP. VI.

Quòd mulieres Romæ per Herculem non juraverunt, neque viri per Caſtorem.

IN veteribus ſcriptis neque mulieres Romanæ per Herculem dejurant, neque viri per Caſtorem. ſed cur illæ non juraverint Herculem, non obſcurum eſt. nam Herculaneo ſacrificio abſtinent. Cur autem viri Caſtorem jurantes non appellaverint, non facilè dictu eſt. Nuſquam igitur ſcriptum invenire eſt apud idoneos quidem ſcriptores; aut *mehercle* feminam dicere, aut *mecaſtor* virum. *Ædepol* autem, quod jusjurandum per Pollucem eſt, & viro & feminæ commune eſt. Sed M. Varro aſſeverat antiquiſſimos viros neque per Caſtorem neque per Pollucem dejurare ſolitos; ſed id jusjurandum fuiſſe tantùm feminarum ex initiis Eleuſiniis acceptum: paulatim tamen, inſcitia antiquitatis, viros dicere *edepol* cœpiſſe; factumque eſſe ita dicendi morem: ſed *mecaſtor* à viro dici, in nullo vetere ſcripto inveniri.

CAP.

Digitized by Google

CAP. VII.

Verbis antiquissimis relictisque jam & desitis minimè utendum.

VErbis uti aut nimis obsoletis exculcatisque, aut insolentibus novitatisque duræ & illepidæ, par esse delictum videtur: sed molestius equidem culpatiusque esse arbitror, verba nova, incognita, inaudita dicere, quam invulgata & sordentia. Nova autem videri dico etiam ea, quæ sunt inusitata & desita, tametsi sunt vetusta. Est adeò id vitium plerumque feræ eruditionis, quam Græci ὀψιμαθίαν appellant; ut, quod numquam didiceris, diu ignoraveris, quum id scire aliquando cœperis, magnifacias quo in loco cumque & quacumque in re dicere: veluti Romæ, nobis præsentibus, vetus celebratusque homo in causis, sed repentina & quasi tumultuaria doctrina præditus, quum apud præfectum urbi verba faceret, & dicere vellet inopia quendam miseroque victu vivere & furfureum panem esitare, vinumque eructum & fœtidum potare. *Hic*, inquit, *eques Romanus apludam edit, & floces bibit.* Adspexerunt omnes qui aderant alius alium, primo tristiores turbato & requirente voltu, quidnam illud utriusque verbi foret; pòst inde, quasi nescio quid Tuscè aut Gallicè dixisset, universi riserunt. Legerat autem ille *apludam* veteres rusticos frumenti furfurem dixisse; idque à Plauto in comœdia, si ea Plauti est, quæ Astraba inscripta est, positum esse. Item *floces* audierat prisca voce significare vini fæcem è vinaceis expressam, sicuti fraces ex oleis; idque apud Cæcilium in Polumenis legerat, eaque sibi duo verba ad orationum ornamenta servaverat. Alter quoque à lectionibus id genus paucis apirocalus, quum adversarius caussam differri postularet, *Rogo prætor*, inquit, *subveni, succurre: quonam usque nos bovinator*

hic

Digitized by Google

hic demoratur? Atque id voce magna ter quaterque inclamavit; *bovinator est.* Commurmuratio fieri coepta est à plerisque, qui aderant, quasi monstrum verbi admirantibus. At ille jactans & gestiens, Non enim Lucilium, inquit, legistis, qui tergiversatorem *bovinatorem* dicit. Est autem in Lucilii undecimo versus hic:

Est tricosus, bovinatorque ore improbus duro.

CAP. VIII.

Quid senserit dixeritque M. Cato de Albino: qui homo Romanus Graeca oratione res Romanas, venia sibi ante ejus imperitia petita, composuit.

JUstè venustéque admodum reprehendisse dicitur A. Albinum M. Cato. Albinus, qui cum L. Lucullo consul fuit, res Romanas oratione Graeca scriptitavit. In ejus historiae principio scriptum est ad hanc sententiam: Neminem succensere sibi convenire, si quid in his libris parum compositè aut minus eleganter scriptum foret. nam sum, inquit, homo Romanus, natus in Latio. Graeca oratio à nobis alieniissima est. ideoque veniam gratiamque malae existimationis, si quid esset erratum, postulavit. Eam quum legisset M. Cato; Nae tu, inquit, Aule, nimium nugator es, quum maluisti culpam deprecari, quàm culpa vacare. nam petere veniam solemus, aut quum imprudentes erravimus, aut quum compulsi peccavimus. Tibi, inquit, oro te, quis perpulit, ut id committeres, quod, priusquam faceres, peteres ut ignosceretur? Scriptum est hoc in libro Cornelii Nepotis de illustribus viris.

CAP.

Digitized by Google

CAP. IX.

Historia de legatis Mileti & Demosthene rhetore in libris Critolai reperta.

CRitolaus scripsit legatos Mileto publicæ rei causa veniſſe Athenas, fortaſſe an auxilii petendi gratia; tum qui pro ſeſe verba facerent, quos viſum erat advocaviſſe; advocatos, uti erat mandatum, verba pro Mileſiis ad populum feciſſe: Demoſthenem Mileſiorum poſtulatis acriter reſpondiſſe, neque Mileſios auxilio dignos, neque ex republica id eſſe contendiſſe: rem in poſterum diem prolatam; legatos ad Demoſthenem veniſſe; magnoque opere oraſſe, uti contra ne diceret: eam pecuniam petiviſſe: & quantam petiverat abſtuliſſe: poſtridie, quum res agi denuò cœpta eſſet, Demoſthenem lana multa collum cervicesque circumvolutum ad populum prodiſſe, & dixiſſe ſe ſynanchen pati: eò contra Mileſios loqui non quire: tum è populo unum exclamaſſe, non ſynanchen, quod Demoſthenes pateretur, ſed argyranchen eſſe. Ipſe etiam Demoſthenes, ut idem Critolaus refert, non id poſtea concelavit: quin gloriæ quoque hoc ſibi aſſignavit. nam quum interrogaſſet Ariſtodemum actorem fabularum quantum mercedis, uti ageret, accepiſſet: & Ariſtodemus talentum reſpondiſſet: At ego plus, inquit, accepi ut tacerem.

CAP. X.

Quòd C. Gracchus in oratione ſua hiſtoriam ſupra ſcriptam Demadi rhetori, non Demoſtheni attribuit: verbaque ipſius C. Gracchi relata.

QUod in capite ſuperiore à Critolao ſcriptum eſſe diximus ſuper Demoſthene; id C. Gracchus in oratione, qua legem Auſeiam diſſuaſit, in Demadem contulit

contulit verbis hisce: *Nam, vos, Quirites, si velitis sapientia atque virtute uti, & si quæritis; neminem nostrûm invenietis sine pretio huc prodire. omnes nos qui verba facimus, aliquid petimus: neque ullius rei causſa quisquam ad vos prodit, nisi ut aliquid auferat. ego ipse, qui apud vos verba facio, uti vectigalia vestra augeatis, qui facilius vestra commoda & remp. administrare possitis, non gratis prodeo: verùm peto à vobis non pecuniam, sed bonam existimationem atque honorem. qui prodeunt dissuasuri, ne hanc legem accipiatis, petunt non honorem à vobis, verùm à Nicomede pecuniam. qui suadent ut accipiatis, hi quoque petunt non a vobis bonam existimationem, verùm a Mithridate rei familiaris suæ pretium & præmium. qui autem ex eodem loco atque ordine placent, hi vel acerrimi sunt: nam ab omnibus precium accipiunt, & ea omnis fallunt. Vos, quum putatis eos ab his rebus remotos esse, impertitis bonam existimationem. Legationes autem a regibus, quum putant eos sua causa reticere, summus atque pecunias maximas præbent: uti in terra Græcia, quo in tempore tragœdus gloriæ sibi ducebat, talentum magnum ob unam fabulam datum esse: homo eloquentissimus civitatis suæ Demades ei respondisse dicitur: Mirum tibi videtur, si tu loquendo talentum acquisivisti? ego, ut tacerem, decem talenta a Rege accepi. Idem nunc isti precia maxima ob tacendum accipiunt.*

CAP. XI.

Verba P. *Nigidii, quibus differre dicit* mentiri *&* mendacium dicere.

VErba sunt hæc ipsa P. Nigidii, hominis in studiis bonarum artium præcellentis: quem M. Cicero ingenii doctrinarumque nomine summè reveritus est. *Inter mendacium dicere & mentiri distat. qui mentitur, ipse non fallitur, sed alterum fallere conatur: qui mendacium*

Digitized by Google

dacium dicit, ipse fallitur. Item hoc addidit: *Qui mentitur*, inquit, *fallit, quantum in se est*: item hoc quoque super eadem re dicit: *Vir bonus*, inquit, *præstare debet, ne mentiatur: prudens ne mendacium dicat: alterum incidit in hominem, alterum non.* Variè mehercle & lepidè Nigidius tot sententias in eandem rem, quasi aliud atque aliud diceret, disparavit.

CAP. XII.

Quòd Chrysippus philosophus omne verbum ambiguum dubiumque esse dicit; Diodorus contra nullum verbum ambiguum esse putat.

CHrysippus ait omne verbum ambiguum natura esse, quoniam ex eodem duo vel plura accipi possunt. Diodorus autem, cui Crono cognomentum fuit, *Nullum*, inquit, *verbum est ambiguum: nec quisquam ambiguum dicit aut sentit; nec aliud dici videri debet, quam quod se dicere sentit is, qui dicit. at quum ego*, inquit, *aliter sensi, tu aliud accepisti, obscurè magis dictum quam ambiguè videri potest. ambigui enim verbi natura illa esse debuit, ut qui id diceret, duo vel plura diceret. nemo autem duo vel plura dicit, qui se sentit unum dicere.*

CAP. XIII.

Quid T. Castricius de verbis deque sententia quadam C. Gracchi existimaverit, quodque esse eam sine ullo sensus emolumento docuerit.

APud T. Castricium disciplinæ rhetoricæ doctorem, gravi atque firmo judicio virum, legebatur oratio C. Gracchi in P. Popilium. in ejus orationis principio collocata verba sunt accuratiùs modulatiusque, quam veterum oratorum consuetudo fert. ea verba sicuti dixi composita hæc sunt: *Quæ vos*

cupidè

Digitized by Google

cupidè per hoſce annos appetiſtis atque voluiſtis, ea ſi temerè repudiaritis, abeſſe non poteſt, quin aut olim cupidè appetiſſe, aut nunc temerè repudiaſſe dicamini. Cursim igitur hic & ſonus rotundæ volubiliſque ſententiæ eximiè nos & unicè delectabat, tanto id magis, quòd jam tunc C. Graccho viro illuſtri & ſevero ejuſmodi compoſitionem fuiſſe cordi videbamus. ſed enim, quum eidem ipſa verba ſæpius petentibus nobis lectitarentur, admoniti à Caſtricio ſumus ut conſideraremus, quæ vis quodve emolumentum ejus ſententiæ foret; neque pateremur ut aures noſtræ cadentis aptè orationis modis eblanditæ animum quoque nobis voluptate inani perfunderent. quumque nos admonitione iſta attentiores feciſſet; Inſpicite, inquit, penitus, quid efficiant verba hæc; dicatque mihi quæſo aliquis veſtrûm, an ſit ulla hujuſce ſententiæ aut gravitas aut gratia: *Quæ vos cupidè per hoſce annos appetiſtis atque voluiſtis; ea temerè ſi repudiaritis, abeſſe non poteſt, quin aut olim cupidè appetiſſe, aut nunc temerè repudiaſſe dicamini.* Cui enim omnium hominum in mentem non venit, profectò uſu venire, ut quod cupidè appetieris, cupidè appetiſſe, &, quod temerè repudiaveris, temerè repudiaſſe dicaris? at ſi opinor, inquit, ita ſcriptum eſſet: *Quæ vos per hoſce annos appetiſtis atque voluiſtis, ea nunc ſi repudiaritis, abeſſe non poteſt, quin aut olim cupide appetiſſe, aut nunc temere repudiaſſe dicamini.* ſi, inquit, ita diceretur, gravior ſcilicet ſolidiorque fieret ſententia; & acciperet aliquid juſtæ in audiendo exſpectationis. nunc autem verba hæc, *cupide & temere*, in quibus verbis omne momentum rei eſt, non in concludenda ſententia tantùm dicuntur; ſed ſupra quoque nondum deſiderata ponuntur: &, quæ naſci oriri-que ex ipſa rei conceptione debebant, ante omnino, quam res poſtulat, dicuntur. nam qui ita dicit; ſi hoc feceris, cupidè feciſſe diceris: rem dicit ſenſus

alicu-

Digitized by Google

alicujus ratione collectam & confectam. qui vero ita dicit: si cupidè feceris, cupidè feciſſe diceris: non longè ſecus dicit, atque ſi diceret, ſi cupidè feceris, cupidè feceris. Hæc ego, inquit, admonui, non ut C. Graccho vitio darem (dii enim mentem meliorem mihi! nam, ſi quicquam in tam fortis facundiæ viro vitii vel erroris eſſe dici poteſt, id omne & auctoritas ejus exhauſit, & vetuſtas conſumpſit) ſed uti caveretis, ne vos facilè perſtringeret modulatus aliquis currentis facundiæ ſonitus: atque ut vim ipſam rerum virtutemque verborum prius penſitaretis: &, ſi quidem gravis atque integra & ſincera ſententia diceretur, tum, ſi ita videretur, greſſibus quoque ipſis orationis & geſtibus plauderetis: ſi verò frigidi & leves & futiles ſenſus in verba aptè numeroſeque poſita includerentur, non eſſe id ſecus crederetis, quàm cum homines inſigni deformitate ad facienda ridicula imitantur hiſtriones & geſtiunt.

CAP. XIV.

Sobria & pulcherrima Romuli regis reſponſio circa vini uſum.

SImpliciſſima ſuavitate & rei & orationis L. Piſo Frugi uſus eſt in primo annali, quum de Romuli regis vita atque victu ſcriberet: ea verba, quæ ſcripſit, hæc ſunt: *Eumdem Romulum dicunt ad cœnam vocatum, ibi non multum bibiſſe, quia poſtridie negotium haberet. ei dicunt: Romule, ſi iſtuc omnes homines faciant, vinum vilius ſit. is reſpondit: imo verò carum, ſi quantum quiſque volet, bibat: nam ego bibi quantum volui.*

CAP. XV.

De ludibundo & errabundo, atque id genus verborum productionibus: & quòd Laberius sic amorabundam dixit, ut dicitur ludibunda & errabunda: atque ibi, quòd Sisenna per hujuscemodi verbum nova figura usus est.

LAberius in *lacu Averno* mulierem amantem verbo inusitatius facto, *amorabundam* dixit. id verbum Cæsellius Vindex in commentario lectionum antiquarum ex figura scriptum dixit, qua *ludibunda*, *ridibunda*, & *errabunda* dicitur, *ludens* & *ridens* & *errans*. Terentius autem Scaurus, divi Hadriani temporibus grammaticus vel nobilissimus, inter alia quæ de Cæsellii erroribus composuit, in hoc quoque verbo errasse eum scripsit; quòd idem esse putaverit, *ludens* & *ludibunda*, *ridens* & *ridibunda*, *errans* & *errabunda*. *nam ludibunda*, inquit, *& ridibunda, & errabunda ea dicitur, quæ ludentem vel ridentem vel errantem agit aut simulat.* Sed qua ratione Scaurus adductus sit, ut Cæsellium in errore prehenderet, non herclè reperiebamus. non est enim dubium, quin hæc genere ipso duntaxat idem significent, quòd ea demonstrant, à quibus producuntur. quid esset autem ludentem agere vel imitari, non intelligere videri maluimus, quàm insimulare eum tanquam ipsum minùs intelligentem. Quin magis Scaurum oportuit commentaria Cæsellii criminantem, & hoc ab eo præteritum requirere, quod non dixerit, an quid & quantulum differret à *ludibundo ludens*, & *ridibundo ridens*, & *errabundo errans*, cæteraque eorum similia; an à principalibus verbis paulum aliquid distarent, & quam omnino vim haberet particula hæc extrema ejusmodi vocabulis addita. hoc enim fuit potius requirendum in istiusmodi figuræ tractatu, sicuti requiri solet in *vinolento* &

n & *turulenus* & *turbulentus* vacuane & inanis ſit ista hæc productio, cujuſmodi ſunt, quæ περισσογλωσσίαι Græci dicunt; an extrema illa particula habeat aliquid ſuæ propriæ ſignificationis. Quorum reprehenſionem autem illam Scauri notaremus, in memoriam nobis rediit, quòd Siſenna in quarto hiſtoriarum ejuſdem figuræ verbo ita uſus eſt: *Populabundas*, inquit, *agros ad oppidum pervenit*. quod ſcilicet ſignificat, quum agros popularetur; non, ut Scaurus in conſimilibus verbis ait, quum populandum ageret vel quum laudaretur. Sed inquirentibus nobis, quænam ratio & origo eſſet hujuſcemodi figuræ, *populabundus*, & *errabundus*, & *lætabundus*, & *laudabundus*, multorumque aliorum id genus verborum, *diminutus* hercule, Apollinaris noſter ſibi videri ait, particulam iſtam poſtremam, in quam verba talia exeunt, vim & copiam & quaſi abundantiam rei, cujus id verbum eſſet, demonſtrare; ut *lætabundus* is dicatur qui abunde lætus ſit, & *errabundus* qui longo atque abundanti errore ſit: cæteraque omnia ea ea figura ita dici oſtendit, ut productio hæc & extremitas largam & fluentem vim & copiam declararet.

CAP. XVI.

Quòd Græcorum quorundam verborum, difficillima eſt in Latinam linguam mutatio, velut quod Græcè dicitur πλυντεαγμοσύνη.

ADjecimus ſæpe animum ad vocabula rerum non pauciſſima, quæ neque ſingulis verbis, ut à Græcis, neque, ſi maximè pluribus eas res verbis dicamus, tam dilucidè tamque aptè demonſtrari Latina oratione poſſunt, quàm Græci ea dicunt privis vocibus. Nuperè etiam quum allatus eſſet ad nos Plutarchi liber, & ejus libri indicem legiſſemus, qui erat περὶ πλυντεαγμοσύνης: percunctanti cuipiam, qui & litterarum & vocum Græ-

carum expers fuit; cujusnam liber, & qua de re scriptus esset: nomen quidem scriptoris statim diximus; rem, de qua scriptum fuit, dicturi hæsimus. ac tum quidem primò; quia non satis commodè opinabar interpretaturum esse, si dicerem librum scriptum esse de negotiositate, aliud institui apud me exquirere, quod, ut dicitur, verbum de verbo expressum esset. nihil erat prorsus, quod aut meminissem legere me: aut, si etiam vellem fingere, quod non insigniter asperum absurdumque esset, si ex multitudine & negotio verbum unum compingerem: sicuti *multijuga* dicimus & *multicolora* & *multiformia*. sed non minus illepidè ita diceretur, quàm si interpretari voce una velis πολυφιλίαν, aut πολυχρηίαν, aut πολυχρηίαν. quamobrem quum diutulè tacitus in cogitando fuissem, respondi tandem, non videri mihi significari eam rem posse uno nomine: & idcirco junctâ oratione, quid vellet Græcum id verbum, pararam dicere. ad multas igitur res adgressio, earumque omnium rerum actio, πολυπραγμοσύνη, inquam, Græcè dicitur, de qua hunc librum compositum esse inscriptio ista indicat. Tum ille opicus verbis meis inchoatis & inconditis adductus, virtutem esse πολυπραγμοσύνην, Hortatur, inquit, nos profectò nescio quis hic Plutarchus ad negotia capessenda & ad res obeundas plurimas cum industria & celeritate: nomenque ipsius virtutis, de qua loquuturus esset, libro ipsi, sicuti dicis, non incommodè præscripsit. minimè, inquam, vero. neque enim ista omnino virtus est, cujus Græco nomine argumentum hoc libri demonstratur: neque id, quod tu opinare, aut ego me dicere sentio aut Plutarchus facit. deterret enim nos hoc quidem in libro, quàm potest maximè, à varia promiscuaque & non necessaria rerum cujuscemodi plurimarum & cogitatione & petitione, sed hujus, inquam, tui erroris culpam esse intelligo in mea scilicet infacundia, qui ne pluribus quidem verbis potuerim non obscurissimè dicere,

ere, quod à Græcis perfectissimè uno verbo & planissimè dicitur.

CAP. XVII.

Quid significet in veteribus prætorum edictis, quòd flumina retanda publicè redemta habent.

EDicta veterum prætorum, sedentibus forte nobis in bibliotheca templi Trajani, & aliud quid requirentibus, quum in manus incidissent, legere atque cognoscere libitum est. Tum in quodam edicto antiquiore ita scriptum invenimus; QUI. FLUMINA. RETANDA. PUBLICE. REDEMTA. HABENT. SI. QUIS. EORUM. AD. ME. EDUCTUS. FUERIT. QUI. DICATUR. QUOD. EUM. EX. LEGE. LOCATIONIS. FACERE. OPORTUERIT. NON. FECISSE. *Retanda* igitur quid esset quærebatur, dixit ibi quispiam nobiscum sedens amicus meus, in libro se Gavii de origine vocabulorum septimo legisse *retas* vocari arbores, quæ aut ex ripis fluminum eminerent, aut in alveis eorum exstarent, appellatasque esse à retibus, quòd prætereuntes naves impedirent & quasi irretirent: idcircoque sese arbitrari *retanda* flumina locari solita esse, id est, purganda: ne quid aut moræ aut periculi navibus in ea virgulta incidentibus fieret.

CAP. XVIII.

Qua pœna Draco Athenienſis in legibus, quas populo Athenienſi ſcripſit, fures affecerit, & qua poſtea Solon, & quas item X-viri noſtri, qui XII tabulas ſcripſerunt. atque inibi adſcriptum, quod apud Ægyptios furta licita & permiſſa ſunt, apud Lacedæmonios autem cum ſtudio quoque affectata & pro exercitio utili celebrata: ac præterea M. Catonis de puniendis furtis digna memoriâ ſententia.

DRaco Athenienſis vir bonus multaque esse prudentia existimatus est: juriſque divini & humani peritus fuit. Is Draco leges, quibus Athenienses uterentur,

Digitized by Google

primus omnium tulit: in illis legibus furem, cujus modi cumque furti, supplicio capitis pœniendum esse, & alia pleraque nimis severè censuit sanxitque. Ejus igitur leges, quoniam videbantur impendio acerbiores, non decreto jussoque, sed tacito illiteratoque Atheniensium consensu oblitteratæ sunt. Postea legibus aliis mitioribus à Solone compositis usi sunt. is Solo ex septem illis inclutis sapientibus fuit. is sua lege in fures, non, ut Draco antea, mortis, sed dupli pœna vindicandum existimavit. Decemviri autem nostri, qui post reges exactos leges, quibus populus Romanus uteretur, in duodecim tabulis scripserunt, neque pari severitate in pœniendis omnium generum furibus, neque remissa nimis lenitate usi sunt. Nam furem, qui manifesto furto prensus esset, tum demum occidi permiserunt, si aut, cum faceret furtum, nox esset, aut interdiu telo se, quum prenderetur, defenderet. Ex cæteris autem manifestis furibus liberos verberari addicique jusserunt ei, cui factum furtum esset, si modò id luci fecissent, neque se telo defendissent: servos item furti manifesti prensos verberibus affici & è saxo præcipitari, sed pueros impuberes prætoris arbitratu verberari voluerunt, noxamque ab his factam sarciri. ea quoque furta, quæ per lancem liciumque concepta essent, proinde ac si manifesta forent, vindicaverunt. Sed nunc à lege illa decemvirali discessum est. Nam si qui super manifesto furto jure & ordine experiri velit, actio in quadruplum datur. *Manifestum* autem *furtum est*, ut ait Massurius, *quod deprehenditur dum fit; faciendi finis est, quum perlatum est, quo ferri cœperat.* furti concepti, item oblati, tripli pœna est. sed quod sit *oblatum*, quod *conceptum* & pleraque alia ad eam rem, ex egregiis veterum moribus accepta, neque inutilia cognitu neque injucunda, qui legere volet, inveniet Sabini librum, cui titulus est *de furtis*, in quo id quoque scriptum est, quod volgo inopinatum est, non hominum tantùm

tantùm neque rerum moventium, quæ efferri occultè & surripi possint, sed fundi quoque & ædium fieri furtum: condemnatum quoque furti colonum, qui, fundo, quem conduxerat, vendito, possessione ejus dominum intervertisset; atque id etiam, quod magis inopinabile est, Sabinus dicit furem esse hominis judicatum, qui, quum fugitivus præter oculos forte domini iret, obtentu togæ, tanquam se amiciens ne videretur à domino, obstitisset. Alias deinde furtis omnibus, quæ nec manifesta appellantur, pœnam imposuerunt dupli. Id etiam memini legere me in libro Atistonis jureconsulti, haudquaquam indocti viri: apud veteres Ægyptios, quod genus hominum constat & in artibus reperiendis sollertes exstitisse, & in cognitione rerum indaganda sagaces, furta omnia fuisse licita & impœnita. Apud Lacedæmonios quoque, sobrios illos & acres viros, cujus rei non adeò ut Ægyptiis fides longinqua est, non pauci neque ignobiles scriptores, qui de moribus legibusque eorum memorias condiderunt, jus atque usum fuisse furandi dicunt, idque à juventute eorum, non ob turpia lucra, neque ad summum libidini præbendum, comparandamve opulentiam, sed pro exercitio disciplinaque rei bellicæ factitatum: quòd & furandi sollertia & assuetudo acueret firmaretque animos adolescentium & ad insidiarum astus & ad vigilandi tolerantiam & obrependi celeritatem. Sed enim M. Cato in oratione, quam de præda militibus dividunda scripsit, vehementius & illustribus verbis de impunitate peculatus atque licentia conqueritur. ea verba, quoniam nobis impensè placuerunt, adscripsimus. *Fures*, inquit, *privatorum furtorum in nervo atque in compedibus ætatem agunt: fures publici in auro atque in purpura.* Quàm castè autem ac religiosè à prudentissimis viris quid esset *furtum* definitum sit, prætereundum non puto: ne quis eum solum furem esse putet, qui occulte tollit, aut clam surripit. Verba sunt Sabini ex

libro juris civilis secundo : *Qui alienam rem attrectavit, quum id se invito domino facere judicare deberet, furti tenetur.* Item alio capite. *Qui alienum jocum lucri faciendi causa sustulit, furti obstringitur, sive scit cujus sit, sive nescit.* Hæc quidem sic in eo, quo nunc dixi, Sabinus scripsit de rebus furti faciendi causa attrectatis. Sed meminisse debemus, secundùm ea, quæ supra scripsi, furtum sine ulla quoque attrectatione fieri posse, sola mente atque animo, ut furtum fiat, annitente. quocirca ne id quidem Sabinus dubitare se ait, quin dominus furti sit condemnandus, qui servo suo, uti furtum faceret, imperavit.

LIBER DUODECIMUS.

CAPUT I.

Dissertatio Favorini philosophi, qua suasit nobili feminæ, ut liberos, quos peperisset, non nutritum ancillarum, sed suo sibi lacte aleret.

NUnciatum quondam est Favorino philosopho, nobis præsentibus, uxorem auditoris sectatorisque sui paululum ante enixam, auctumque eum esse nato filio. Eamus, inquit, & puerperam visum & patri gratulatum. Is erat loci senatorii ex familia nobiliore. Imus unà, qui tum aderamus: prosecutique eum sumus ad domum quò pergebat; & cum eo simul introgressi sumus. Tum in primis ædibus complexus hominem congratulatusque assedit; atque ubi percunctatus est, quàm diutinum puerperium & quàm laborioſi nixus fuissent: puellamque defessam labore ac vigilia somnum capere cognovit; fabulari instituit prolixius. Et nihil, inquit, dubito, quin filium lacte suo nutritura sit. Sed quum mater puellæ parcendum esse ei diceret, adhibendasque puero

ptero nutrisse, ne ad dolores, quos in enitendo tulisset, nunc quoque nutricationis grave ac difficile accederet: Oro te, inquit, mulier, sine eam totam integram esse matremfilii sui. quod est enim hoc contrà naturam imperfectum atque dimidiatum matris genus, peperisse, ac statim ab sese abjecisse? aluisse in utero sanguine suo nescio quid, quod non videret: non alere nunc suo lacte quod videat, jam viventem, jam hominem, jam matris officia implorantem? an tu quoque, inquit, putas naturam feminis mammarum ubera quasi quosdam nævulos venustiores, non liberûm alendorum, sed ornandi pectoris causa dedisse? sic enim, quod à vobis scilicet abest, pleræque istæ prodigiosæ mulieres fontem illum sanctissimum corporis, generis humani educatorem, arefacere & exstinguere cum periculo quoque aversi corruptique lactis laborant; tamquam pulchritudinis sibi insignia devenustet. quod quidem faciunt eadem vecordia, qua quibusdam commenticiis fraudibus nituntur, ut fetus quoque ipsi in corpore suo concepti aboriantur; ne æquor illud ventris irrugetur, ac de gravitate oneris & labore partus fatiscat. quod quum sit publica detestatione communique odio dignum, in ipsis hominem primordiis, dum fingitur, dum animatur, inter ipsas artificis naturæ manus interfectum ire: quantulum hinc abest, jam perfectum, jam genitum, jam filium proprii atque consueti atque cogniti sanguinis alimonia privare? Sed nihil interest, (hoc enim dicitur,) dum alatur & vivat, cujus id lacte fiat. cur igitur iste, qui hoc dicit, si in capessendis naturæ sensibus tam obsurduit, non id quoque nihil interesse putat, cujus in corpore cujusque ex sanguine concretus homo & coalitus sit? an quia spiritu multo & calore exalbuit, non idem sanguis est nunc in uberibus, qui in utero fuit? nonne hæc quoque in re sollertia naturæ evidens est; quod postquam sanguis ille opifex in penetralibus suis omne corpus hominis finxit,

adventante jam partus tempore, in supernas se partis profert, ad fovenda vitæ atque lucis rudimenta præstò est, & recens natis notum & familiarem victum offert? Quamobrem non frustrà creditum est, sicuti valeat ad fingendas corporis atque animi similitudines vis & natura seminis, non secus ad eandem rem lactis quoque ingenia & proprietates valere; neque in hominibus id solum, sed in pecudibus quoque animadversum. nam si ovium lacte hœdi aut caprarum agni alantur: constat fermè in his lanam duriorem, in illis capillum gigni tenuiorem. in arboribus etiam & frugibus major plerumque vis & potestas est, ad earum indolem vel detrectandam vel augendam, aquarum atque terrarum quæ alunt, quàm ipsius quod jacitur seminis. ac sæpè videas arborem lætam & nitentem in locum alium transpositam, deterioris terræ succo, deperisse. Quæ, malùm, igitur ratio est, nobilitatem istam nati modò hominis, corpusque & animum bene ingeniatis primordiis inchoatum, indigno degenereque alimento lactis alieni corrumpere? præsertim si ista, quam ad præbendum lactem adhibebitis, nec serva aut servilis est, ut plerumque solet, externæ atque barbaræ nationis, si improba, si informis, si impudica, si temulenta est. nam plerumque sine discrimine, quæcumque id temporis lactens est, adhiberi solet. Patimurne igitur infantem hunc nostrum pernicioso contagio infici; & spiritum ducere in animum atque in corpus suum ex corpore & animo deterrimo? id herclè ipsum est, quod sæpenumerò miramur quosdam pudicarum mulierum liberos parentum suorum neque corporibus neque animis similes exsistere. Scitè igitur & peritè noster Maro, quod, quum versus illos Homeri consectaretur,

—— οὐκ ἄρα σείγε πατὴρ ἐὺς ἵππότα Πηλεύς
Οὐδὲ Θέτις μήτηρ· γλαυκὴ δέ σ' ἔτικτε θάλασσα,
Πέτρη τ' ἠλίβατος, ὅτι τοι νόος ἐστὶ σιδήρου.

non

non partionem solam, tamquam ille quem sequebatur, sed alicuram quoque feram & sævam criminatus est: addidit enim hos de suo;

Hyrcanaque admôrunt ubera tigres.

quoniam videlicet in moribus inolescendis magnam ferè partem ingenium altricis & natura lactis tenet: quæ jam a principio imbuta paterni seminis concretione, ex matris etiam corpore & animo recentem indolem configurat. & præter hæc autem, quis illud etiam negligere aspernarique possit, quòd quæ partus suos deserunt ablegantque à sese, & aliis nutriendos dedunt, vinculum illud coagulumque animi atque amoris, quo parentes cum filiis natura consociat, intersecindunt, aut certè quidem diluunt, deterunt que. nam ubi infantis aliorsum dati facta ex oculis amolitio est, vigor ille maternæ flagrantiæ sensim atque paulatim restinguitur: omnisque impatientissimæ sollicitudinis strepitus consilescit. neque multo minor intercedit ad nutricem aliam filii, quàm morte amissi oblivio est. ipsius quoque infantis affectio animi, amoris, consuetudinis, in ea sola, unde alitur, occupatur; & proinde, ut in expositis usu venit, matris quæ genuit neque sensum ullum neque desiderium capit. ac propterea oblitteratis & abolitis nativæ pietatis elementis, quicquid ita educati liberi amare patrem atque matrem videntur, magnam fere partem non naturalis ille amor est, sed civilis & opinabilis. Hæc Favorinum dicentem audivi Græca oratione: cujus sententias, communis utilitatis gratia, quantum meminisse potui, retuli. amœnitates verò & copias ubertatesque verborum Latina omnis facundia vix quidem indipisci potuerit; mea tenuitas nequaquam.

CAP.

CAP. II.

Quòd Annæus Seneca judicans de Q. Ennio, déque M. Tullio, levi futilique judicio fuit.

DE Annæo Seneca partim existimant ut de scriptore minimè utili, cujus libros attingere nullum precium operæ sit: quòd oratio ejus vulgaris videatur & protrita; res atque sententiæ aut ut inepto inanique impetu sint; aut ut levi & quasi dicaci argutia; eruditio autem vernacula & plebeja, nihilque ex veterum scriptis habens neque gratiæ neque dignitatis. alii verò elegantiæ quidem in verbis parum esse non inficias eunt, sed & rerum, quas dicat, scientiam doctrinamque ei non deesse dicunt, & in vitiis morum objurgandis severitatem gravitatemque non invenustam. Mihi de omni ejus ingenio deque omni scripto judicium censuramque facere non necessum est: sed quod de M. Cicerone & Q. Ennio & P. Virgilio judicavit, ea res cuimodi sit, ad considerandum ponemus. in libro enim vicesimosecundo Epistolarum moralium, quas ad Lucilium composuit, deridiculos versus Q. Ennium de Cethego antiquo viro feciſſe hos dicit:

—— *Dictus ollis popularibus olim*
Qui tum vivebant homines atque ævum agitabant,
Flos delibatus populi, & suada medulla.

ac deinde scribit de eisdem versibus verba hæc: *Admiror eloquentissimos viros & deditos Ennio pro optimis ridicula laudasse. Cicero certè inter bonos ejus versus & hoc refert.* atque id etiam de Cicerone dicit: *Non miror,* inquit, *fuisse qui hos versus scriberet; quum fuerit qui laudaret: nisi forte Cicero summus orator agebat causam suam, & volebat hos versus videri bonos.* postea hoc etiam addidit insulsissimè: *Apud ipsum quoque,* inquit, *Ciceronem invenies etiam in prosa oratione quædam; ex quibus intelliges illum*

Digitized by Google

illum non perdidisse operam, quòd Ennium legit. ponit deinde quæ apud Ciceronem reprehendat, quasi Enniana; quòd ita scripserit in libris de republica: *Ut Menelao Laconi quædam fuit suaviloquens jucunditas*, & quod alio in loco dixerit, *breviloquentiam in dicendo colat.* atque ibi homo nugator Ciceronis errores deprecatur: &, *Non fuit*, inquit, *Ciceroni hoc vitium, sed temporis necesse erat hæc dici, quum illa legerentur.* deinde adscribit Ciceronem hæc ipsa interposuisse ad effugiendam infamiam nimis lascivæ orationis & nitidæ. De Virgilio quoque eodem in loco verba hæc ponit: *Virgilius quoque noster non ex alia causa duros quosdam versus & enormes & aliquid supra mensuram trahentes interposuit, quam ut Ennianum populus agnosceret in novo carmine aliquid antiquitatis.* Sed jam verborum Senecæ piget. hæc tamen & inepti & insubidi hominis joca non præteribo. *Quidem sunt*, inquit, *tam magni sensus Q. Ennii, ut, licet scripti sint inter hircosos, possint tamen inter unguentatos placere.* &, quum reprehendisset versus quos supra de Cethego posuimus, *Qui hujuscemodi*, inquit, *versus amant, liqueat tibi eosdem admirari & Soterici lectos.* Dignus sanè Seneca videatur lectione ac studio adolescentium, qui honorem coloremque veteris orationis Soterici lectis comparârit, quasi minimæ scilicet gratiæ, & relictis jam contemtisque. audias tamen commemorari ac referri pauca quædam, quæ idem ipse Seneca bene dixerit. quale est illud, quod in hominem avarum & avidum & pecuniæ sitientem dixit. *Quid enim refert quantum habeas? multo illud plus est quod non habes.* bene hoc sanè, bene. sed adolescentium indolem non tam juvant quæ bene dicta sunt, quàm inficiunt quæ pessimè; multoque magis, si & plura tanto quæ deteriora sunt, & quædam in his non pro enthymemate aliquo rei parvæ ac simplicis, sed in re ancipite pro consilio dicuntur.

CAP.

Digitized by Google

CAP. III.

Lictoris vocabulum qua ratione conceptum oriundumque sit, & super eo diversa sententia Valgii Rufi & Tullii Ciceronis.

VAlgius Rufus in secundo librorum, quos inscripsit de rebus per epistolam quaestis, lictorem dicit a ligando appellatum esse. quod, quem magistratus P. R. virgis quempiam verberari jussissent, eorum ejus manus ligari vinciriique à viatore solita sint; ipsos, qui ex collegio viatorum officium ligandi haberent, lictores appellatos: utiturque ad eam rem testimonio M. Tullii, verbaque ejus refert ex oratione, quae dicta est pro C. Rabirio. *Lictor*, inquit, *colliga manus.* Haec ita Valgius. & nos sanè cum illo sentimus. sed Tiro Tullius M. Ciceronis librorum *lictorem* vel *à linteo* vel *à licio* dictum scripsit. *licio enim transverso, quod linteum appellatur, qui magistratibus*, inquit, *praeministrabant, cinctis erant.* Si quis autem est, qui propterea putet probabilius esse, quod Tiro dixit, quoniam prima syllaba in lictore, sicuti in licio producta est, & in eo verbo, quod est ligo, correpta est, nihil ad rem istuc pertinet. nam sicut à ligando lictor, & à legendo lector, & à vivendo victor, & tuendo tutor, & struendo structor, productis quae corripiebantur vocalibus dicta sunt.

CAP. IV.

Versus accepti ex Ennii septimo annalium, quibus depingitur finiturque ingenium, comitasque hominis minoris erga amicum superiorem.

DEscriptum definitumque est à Q. Ennio, in annali septimo, graphicè admodum scitèque, sub historia Gemini Servilii, viri nobilis, quo ingenio, qua comitate,

mitate, qua modestia, qua fide, qua linguæ parsimonia, qua loquendi opportunitate, quanta rerum antiquarum morumque veterum ac novorum scientia, quantaque servandi tuendique secreti religione, qualibus denique ad moeniendas vitæ molestias fomentis, levamentis, solatiis, amicum esse conveniat hominis genere & forma superioris. Eos ego versus non minus frequenti assiduoque memoratu dignos puto, quàm philosophorum de officiis decreta. ad hoc color quidam vetustatis in his versibus tam reverendus est, suavitas tam impromisca tamque à loco omni remota est, ut, mea quidem sententia, pro antiquis sacratisque amicitiæ legibus observandis, tenendis, colendisque sint. quapropter adscribendos ego existimavi, si quis jam flamen desideraret.

Hæce loquutus vocat, quicum bene sæpe libenter
Mensam sermonesque suos rerumque suarum
Comiter impertit: magnam cum fiducia
Partem fuisse, de summis rebus gerundis,
Consilio, indu foro lato, senatuque senatu,
Cui res audacter magnas parvasque jocumque
Eloquerentur; cumque multisque & quæ bona dictu
Evenerat si quis vellet, tutoque locaret.
Quo cum multa volup, ac gaudia clamque palamque.
Ingenium cui nulla malum sententia suadet,
Ut faceret facinus levis, haud malus, doctus, fidelis,
Suavis homo, facundus, suo contentus, beatus,
Scitus, secunda loquens in tempore, commodus, verbûm
Paucûm, multa tenens antiqua sepulta, vetustas
Quæ facit, & mores veteresque novosque tenentem.
Multarum veterum legum Divumque hominumque
Prudentem; qui dicta loquive tacereve posset,
Hunc inter pugnas compellat Servilius sic.

L. Ælium Stilonem dicere solitum ferunt Q. Ennium de semetipso hæc scripsisse; picturamque istam morum & ingenii ipsius Ennii factam esse.

CAP.

CAP. V.

Sermo Tauri philosophi de modo atque ratione tolerandi doloris secundum Stoicorum decreta.

QUum Delphos ad Pythia conventumque totius fermè Græciæ visendum philosophus Taurus iret; nosque ei comites essemus; inque eo itinere Lebadiam venissemus, quod est oppidum antiquum in terra Bœotia: affertur ibi ad Taurum, amicum ejus quempiam nobilem in Stoica disciplina philosophum ægra valetudine oppressum decumbere. tunc omisso itinere, quod alioquin maturandum erat, & relictis vehiculis, pergit eum properè videre: nosque de more quem in locum cumque iret sequuti sumus. & ubi ad ædes, in quis ille ægrotus erat, pervenimus; videmus hominem doloribus cruciatibusque alvi, quod Græci colon dicunt, & febri simul adrapida afflictari; gemitusque ex eo compressos erumpere; spiritusque & anhelitus è pectore ejus evadere, non dolorem magis indicantes, quàm pugnam adversum dolorem. Post deinde quum Taurus & medicos accersisset, colloquutusque de faciendâ medelâ esset; & eum ipsum ad retinendam patientiam testimonio tolerantiæ, quam videbat, perhibito stabilisset; egressique inde ad vehicula & ad comites rediremus: Vidistis, inquit Taurus, non sanè jucundum spectaculum, sed cognitu tamen utile, congredientes compugnantesque philosophum & dolorem. faciebat vis illa & natura morbi, quod erat suum, distractionem cruciatumque membrorum; faciebat contrà ratio & natura animi, quod erat æquè suum: perpetiebatur & cohibebat coërcebatque intra sese violentias effrenati doloris. nullos ejulatus, nullas complorationes, ne ullas quidem voces indecoras edebat: signa tamen quædam, sicut vidistis, exsistebant virtutis & corporis de possessione hominis pugnantium.

Tum

Tum è sectatoribus Tauri juvenis in disciplinis philosophiæ non ignavus, Si tanta, inquit, doloris acerbitas est, ut contra voluntatem contraque judicium animi nitatur, invitumque hominem cogat ad gemendum confitendumque de malo morbi sævientis, cur dolor apud Stoïcos indifferens esse dicitur, non malum? cur deinde aut Stoïcus homo cogi aliquid potest, aut dolor cogere, quam & dolorem Stoïci nihil cogere, & sapientem nihil cogi posse dicant? Ad ea Taurus vultu jam paulo nonnihil lætiore, (delectatus enim videbatur illecebra quæstionis) Si jam amicus, inquit, hic noster melius valeret, gemitus ejusmodi necessarios à calumnia defendisset, & hanc, opinor, tibi quæstionem dissolvisset: me autem scis cum Stoïcis non bene convenire, vel cum Stoïca potius disciplina. est enim pleraque & sibi & nobis incongruens: sicut libro, quem super ea re composuimus, declaratur. sed, ut tibi à me mos geratur, dicam ego indoctius, ut ajunt, & apertius: quæ fuisse dicturum puto sinuosius atque sollertius, si quis nunc adesset Stoicorum. nosti enim, credo, verbum illud vetus & pervulgatum, ἀμαθέστερόν τινα εἶπε, καὶ σαφέστερον λέγε. Atque hinc exorsus de dolore atque de gemitu Stoïci ægrotantis ita disseruit: Natura, inquit, omnium rerum, quæ nos genuit, induit nobis insevitque in ipsis statim principiis, quibus nati sumus, amorem nostri & caritatem; ita prorsus, ut nihil quicquam esset carius pensiusque tibi, quàm nosmet ipsi. atque hoc esse fundamentum rata est conservandæ hominum perpetuitatis, si uniusquisque nostrum, simulatque editus in lucem foret, harum prius rerum sensum affectionemque caperet, quæ à veteribus philosophis τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν appellata sunt; ut omnibus scilicet corporis sui commodis gauderet, ab incommodis omnibus abhorreret. postea per incrementa ætatis exorta è seminibus suis ratio est & utendi consilii reputatio, & honestatis utilitatisque veræ

contemplatio, subtiliorque & exploratior commodorum delectus : atque ita præ cæteris omnibus eminuit & præfulsit decori & honesti dignitas; ac, si ei retinendæ obtinendæve incommodum extrinsecus aliquod obstaret, contemtum est. neque aliud esse verè & simpliciter bonum nisi honestum; aliud quicquam malum nisi quod turpe esset, existimatum est. reliqua omnia, quæ in medio forent; at neque honesta essent neque turpia, neque bona esse neque mala decretum est. productiones tamen & relationes suis quæque momentis distinctæ diviſæque sunt, quæ προηγμένα & ἀποπροηγμένα ipsi vocant; propterea voluptas quoque & dolor, quod ad finem ipsum bene beateque vivendi pertinet, & in mediis relicta, & neque in bonis neque in malis judicata sunt. Sed enim quoniam his primis sensibus doloris voluptatisque, ante consilii & rationis exortum, recens natus homo imbutus est; & voluptati quidem natura conciliatus, à dolore autem quasi ab gravi quodam inimico abjunctus alienatusque est : iccirco affectiones istas primitus penitusque inditas ratio post addita convellere ab stirpe atque exstinguere vix potest. pugnat autem cum his semper : exsultantis eas opprimit obteritque, & parêre sibi atque obedire cogit. itaque vidistis philosophum ratione decreti sui nixum cum petulantia morbi doloriſque exsultantia colluctantem, nihil cedentem, nihil confitentem, neque, ut plerique dolentes solent, hejulantem atque lamentantem, ac miserum sese & infelicem appellantem, sed acres tantum anhèlitus & robustos gemitus edentem, signa atque indicia non victi neque oppressi à dolore, sed vincere eum atque opprimere enitentis. Sed haud scio, inquit, an dicat aliquis ipsum illud quòd pugnat, quòd gemit, si malum dolor non est, cur necesse est gemere & pugnare? quia enim omnia, quæ non sunt mala, molestia quoque omni non carent; sed sunt pleraque noxa quidem magna & pernicie privata,

quia

quia non sunt turpia; contra naturæ tamen mansuetudinem lenitatemque oppositæ sunt, & infesta, per obscuram quandam & necessariam ipsius naturæ consequentiam. hæc ergo vir sapiens tolerare & cunctari potest; non admittere omnino in sensum sui non potest. ἀπαθῆ enim atque ἀπαθέα non meo tantùm, inquit, sed quorundam etiam ex eadem porticu prudentiorum hominum, sicuti Panætii gravis atque docti viri judicio improbata abjectaque est. Sed cur contra voluntatem suam gemitus facere cogitur philosophus Stoïcus, quem nihil cogi posse dicunt? nihil sanè potest cogi vir sapiens, quum est rationi obtinendæ locus. quum verò natura cogit, ratio quoque à natura data cogitur. quære etiam, si videtur, cur alicujus manu ob oculos suos repentè agitata invitus conniveat; cur fulgente cœlo à luminis jactu non sua sponte & caput & oculos declinet; cur tonitru vehementius facto sensim pavescat; cur sternumentis quatiatur; cur aut in ardoribus solis æstuet, aut in pruinis immanibus obrigescat. Hæc etenim, & pleraque alia non voluntas nec consilium nec ratio moderatur; sed naturæ necessitatisque decreta sunt. fortitudo autem non ea est, quæ contra naturam, monstri vicem, nititur, ultràque modum ejus egreditur, aut stupore animi aut immanitate aut quadam misera & necessaria in perpetiendis doloribus exercitatione: qualem fuisse accepimus ferum quemdam in ludo Cæsaris gladiatorem; qui, quum vulnera ejus à medicis exsecabantur, ridere solitus fuit: sed ea vera & proba fortitudo est, quam majores nostri scientiam esse dixerunt rerum tolerandarum & non tolerandarum. per quod apparet esse quædam intolerabilia, quibus fortes viri aut obeundis abhorreant, aut sustinendis. Quum hæc Taurus dixisset, videreturque in eamdem rem plura etiam dicturus, perventum est ad vehicula, & conscendimus.

CAP. VI.

De ænigmate.

QUæ Græci dicunt ænigmata, hoc genus quidam è noſtris veteribus ſirpos appellaverunt: quale eſt, quod nuper invenimus per hercle antiquum, perque lepidum, tribus verſibus ſenariis compoſitum ænigma: quod reliquimus inenarratum, ut legentium conjecturas in requirendo acueremus. Verſus tres hi ſunt:

Semel minuſne, an bis minus, non ſat ſcio:
An utrumque eorum, ut quondam audivi dicier,
Jovi ipſi regi noluit concedere.

Hoc qui nolet diutius apud ſeſe quærere, inveniet quid ſit in M. Varronis de ſermone Latino ad Marcellum libro ſecundo.

CAP. VII.

Quam ob cauſam Cn. Dolabella proconſul ream mulierem veneficii confitentemque ad Areopagitas rejecerit.

AD Cn. Dolabellam proconſulari imperio provinciam Aſiam obtinentem deducta mulier Smyrnæa eſt. eadem mulier virum & filium eodem tempore venenis clam datis vita interfecerat: atque id feciſſe ſe conſitebatur; dicebatque habuiſſe ſe faciendi cauſam, quoniam idem illi maritus & filius alterum filium mulieris ex viro priore genitum adoleſcentem optimum & innocentiſſimum exceptum inſidiis occidiſſent. idque ita eſſe factum controverſia non erat. Dolabella retulit ad conſilium. nemo quiſquam ex conſilio ſententiam ferre in cauſa tam ancipiti audebat; quòd confeſſum veneficium, quo maritus & filius necati forent, non admittendum impœnitum videbatur, & digna tamen pœna in homines ſceleratos vindicatum fuiſſet. Dolabella eam rem

Athenas

Athenas ad Areopagitas, ut ad judices graviores exercitatioresque, rejecit. Areopagitæ cognita causa accusatorem mulieris, & ipsam, quæ accusabatur, centesimo anno adesse jusserunt. sic neque absolutum mulieris veneficium est, quod per leges non licuit; neque nocens damnata pœnitaque, quæ digna venia fuit. Scripta hæc historia est in libro Valerii Maximi factorum & dictorum memorabilium octavo.

CAP. VIII.

Reditiones in gratiam nobilium virorum memoratu dignæ.

P. Africanus superior & Tib. Gracchus, Tib. & C. Gracchorum pater, rerum gestarum magnitudine, honorum atque vitæ dignitate illustres viri dissenserunt sæpenumerò de republica: & ea, sive qua alia re, non amici fuerunt. ea simultas quum diu mansisset, & solemni die Jovi libaretur, atque ob id sacrificium senatus in Capitolio epularetur; fors fuit, ut apud eamdem mensam duo illi junctim locarentur. tum, quasi dis immortalibus arbitris in convivio Jovis optimi maximi dexteras eorum conducentibus, repentè amicissimi facti: neque solùm amicitia incepta, sed affinitas simul instituta. nam P. Scipio filiam virginem habens jam viro maturam, ibi tunc eodem in loco despondit eam Tib. Graccho; quem probaverat elegeratque exploratissimo judicii tempore, dum inimicus est. Æmilius quoque Lepidus & Fulvius Flaccus nobili genere ampliſſimisque honoribus & summo loco in civitate præditi; odio inter sese gravi & simultate diutina conflictati sunt. postea populus eos simul censores fecit. atque illi, ubi voce præconis renunciati sunt, ibidem in campo statim, nondum dimissa concione, ultro uterque & pari voluntate conjuncti complexique sunt: exque eo die & in ipsa censura & postea jugi concordia fidissimè ampliſſimèque vixerunt.

CAP. IX.

Qua dicantur vocabula ancipitia, & quòd honoris *quoque vocabulum ancipiti sententia fuerit.*

EST plurifariam videre atque animadvertere in veteribus scriptis pleraque vocabula, quæ nunc in sermonibus volgi unam certamque rem demonstrent, ita fuisse media & communia, ut significare & capere possent duas inter se res contrarias; ex quibus quædam satis nota sunt, ut *tempestas*, *valetudo*, *facinus*, *dolus*, *gratia*, *industria*. hæc enim fere jam volgatum est ancipitia esse, & utroque versus dici posse. *periculum* etiam, & *venenum*, & *contagium*, non, uti nunc dicuntur, pro malis tantùm dicta esse, multum exemplorum hujusmodi reperias. sed *honorem* quoque mediam vocem fuisse, & ita appellatum, ut etiam *malus honos* diceretur, & significaret *injuriam*, id profecto rarissimum est. Quintus autem Metellus Numidicus in oratione, quam de triumpho suo dixit, his verbis usus est: *Qua in re quanto universi me unum antistatis; tanto vobis quam mihi majorem injuriam atque contumeliam facit, Quirites: & quanto probi injuriam facilius accipiunt, quàm alteri tradunt; tanto ille vobis quàm mihi pejorem honorem habuit: nam me injuriam ferre, vos facere vult, Quirites: ut hîc conquestio, istic vituperatio relinquatur. honorem*, inquit, *pejorem vobis habuit, quàm mihi.* cujus verbi sententia est, quam ipse quoque supra dicit: *majore vos affecit injuria & contumelia quàm me.* Præter hujus autem verbi notionem adscribendam esse hanc sententiam ex oratione Q. Metelli existimavi, ut definiremus Socratis esse decretum, Κάκιον εἶναι τὸ ἀδικεῖν, ἢ τὸ ἀδικεῖσθαι.

CAP.

Digitized by Google

CAP. X.

Quòd æditumus verbum Latinum sit.

AEDituum verbum Latinum est & vetus, ea formâ dictum, qua *finitimus* & *legitimus*. sed pro eo à plerisque nunc *editum* dicitur nova & commentitia usurpatione; quasi à tuendis ædibus appellatus. Satis hoc esse potuit admonendi gratia dixisse, præter agrestes quosdam & indomitos certatores, qui nisi auctoritatibus adhibitis non comprimuntur. M. Varro, in libro secundo ad Marcellum de Latino sermone, *editumum* dici oportere censet magis quàm *editum*; quòd alterum sit recenti no vitate fictum, alterum antiquâ origine incorruptum. Lævius quoque, ut opinor, in Protesilaodamia *claustritumum* dixit, qui claustris januæ præesset; eadem scilicet figura, qua *editumum* dici videbat qui ædibus præest. In Verrem M. Tullii in exemplaribus fidelissimis ita inveni scriptum, *editumi custodesque maturè sentiunt*. in libris autem hoc vulgariis, *aditui*, scriptum est. Pomponii fabula Atellana est, quæ ita inscripta est, *Æditumus*, in qua hic versus est:

Qui postquam tibi appareo atque editumor in templo tuo.

Titus autem Lucretius in carmine suo, pro, *adituis*, *edituentes* appellat.

CAP. XI.

Errare istos, qui spe & fiducia latendi peccent; quum latebra peccati perpetua nulla sit: & super ea re Peregrini philosophi sermo ex Sophocli poëta sententia.

PHilosophum nomine Peregrinum, cui postea cognomentum Proteus factum est, virum gravem atque constantem vidimus, quum Athenis essemus, di-

versantem in quodam tugurio extra urbem. quumque ad eum frequenter ventitaremus, multa hercle dicere eum utiliter & honestè audivimus. in quibus id fuit, quod præcipuum auditum meminimus. Virum quidem sapientem non peccaturum esse dicebat, etiamsi peccasse eum dii atque homines ignoraturi forent. non enim pœnæ aut infamiæ metu non esse peccandum, sed justi honestique studio & officio. si qui tamen non essent tali ingenio vel disciplina præditi, uti se vi sua ac sponte facilè à peccando tenerent, eos omnis tunc peccare procliviùs existimabat, quum latere posse id peccatum putarent, impunitatemque ex ea latebra sperarent. at si sciant, inquit, homines nihil omnium rerum diutiùs posse celari, repressiùs pudentiùsque peccabitur. propterea versus istos Sophocli prudentissimi poëtarum in ore esse habendos dicebat:

Πρὸς ταῦτα κρύπτε μηδὲν, ὡς ὁ πάντ' ὁρῶν
Καὶ πάντ' ἀκούων, πάντ' ἀναπτύσας χρόνῳ.

Alius quidam veterum poëtarum, cujus nomen mihi memoriæ non est, Veritatem Temporis filiam esse, dixit.

CAP. XII.

Faceta responsio M. Ciceronis amolientis à se crimen manifesti mendacii.

HÆc quoque disciplina rhetorica est, callidè & cum astu res criminosas citra periculum confiteri; ut si objectum sit turpe aliquid, quod negari non queat, responsione joculari eludas, & rem facias risu magis dignam quàm crimine. sicut feciſſe Ciceronem scriptum est, quum id, quod inficiari non poterat, urbano facetoque dicto diluit. nam quum emere vellet in palatio domum, & pecuniam in præsens non haberet; à P. Sulla, qui tum reus erat, mutuum sestertium viciens tacitè

citè accepit. ea res tamen, priusquam emeret, prodita est, & in vulgus exivit: objectumque ei est, quòd pecuniam, domus emendæ causa, à reo accepisset. tum Cicero, inopinata opprobatione permotus, accepisse se negavit, ac domum quoque se emturum negavit, atque adeò, inquit, verum sit accepisse me pecuniam, si domum emero. sed quum postea emisset, & hoc mendacium in senatu ei ab inimicis objiceretur, risit satis: atque inter ridendum, ἀγνοούντως, inquit, homines estis, quum ignoratis prudentis & cauti patrisfamilias esse, quod emere velit, emturum sese negare, propter competitores emtionis.

CAP. XIII.

Intra kalendas *quam dicitur*, *quid significet*, *utrum* ante kalendas, *an* kalendis, *an utrumque: atque inibi quid sit in oratione M. Tullii*, intra Oceanum, *& intra montem Taurum*, *& in quadam epistola*, intra modum.

QUum Romæ à Consulibus judex extra ordinem datus pronunciare intra Kalendas jussus essem, Apollinarem Sulpicium doctum hominem percunctatus sum, an his verbis, *intra kalendas*, ipsæ quoque kalendæ tenerentur: dixique ei me videlicet datum, kalendasque mihi prodictas, ut intra eum diem pronunciarem. Cur, inquit, hoc me potius rogas, quàm ex istis aliquem peritis studiosisque juris, quos adhibere in consilium judicaturi soletis? tum illi ego ita respondi: Si aut de vetere, inquam, jure, aut recepto, aut controverso & ambiguo, aut novo & constituto discendum esset; issem planè scisciatum ad istos quos dicis. sed quum verborum Latinorum sententia, usus, ratio exploranda sit; scævus profectò & cœcus animi forem, si quum haberem tui copiam, issem magis ad alium quàm ad te. Audi igitur, inquit, de ratione verbi quid existimem.

Digitized by Google

sed eo tamen pacto, ut id facias, non quod ego de proprietate vocis disseruero, sed quod in ea re omnium pluriumve consensu observari cognoveris: non enim verborum tantum communium veræ atque propriæ significationes longiore usu mutantur; sed legum quoque ipsarum jussa consensu tacito oblitterantur. Tum deinde disseruit, me & plerisque aliis audientibus, in hunc ferme modum: Quum dies, inquit, ita præfinita est, ut judex intra kalendas pronunciet; occupavit jam hæc omnis opinio, non esse dubium, quin ante kalendas jure pronuncietur. & id tantùm ambigi video, quod tu quæris, an kalendis quoque jure pronuncietur. ipsum autem verbum sic proculdubio natum est, atque ita sese habet: ut, quum dicitur, *intra kalendas*, non alius accipi dies debeat quam solæ kalendæ. nam tres istæ voces, *intra*, *ultra*, *citra*, quibus certi locorum fines demonstrantur, singularibus apud veteres syllabis appellabantur, *in*, *cis*, *uls*, hæ deinde particulæ, quoniam parvo exiguoque sonitu obscurius promebantur, addita est tribus omnibus eadem syllaba; & quod dicebatur *cis Tiberim*, & *uls Tiberim*, dici cœptum est *citra Tiberim*, & *ultra Tiberim*: item quod erat *in*, accedente eadem syllaba, *intra* factum est. sunt ergo hæc omnia quasi contermina junctis inter se finibus cohærentia, *intra oppidum*, *ultra oppidum*, *citra oppidum*. ex quibus *intra*, sicuti dixi, *in* significat. nam qui dicit *intra oppidum*, *intra cubiculum*, *intra ferias*, non dicit aliud quam *in oppido*, *in cubiculo*, *in feriis*, *intra kalendas* igitur non *ante kalendas* est, sed *in kalendis*: id est, eo ipso die quo kalendæ sunt. itaque, secundùm verbi ipsius rationem, qui jussus est *intra kalendas* pronunciare, nisi kalendis pronunciet, contra jussum vocis facit. nam, si ante id fiat, non *intra* pronunciat, sed *citra*. nescio quo autem pacto recepta volgò interpretatio est absurdissima. ut *intra kalendas* significare videatur etiam *citra kalendas* vel *ante kalendas*: nihil

nihil enim ferme interest. atque insuper dubitatur, an *ante kalendas* quoque pronunciari possit: quando neque ultra neque citra, sed, quod inter hæc medium est, *intra kalendas*, id est *kalendis* pronunciandum sit. sed nimirum consuetudo vicit: quæ quum omnium domina rerum, tum maximè verborum est. Ea omnia quum Apollinaris scitè perquam atque enucleatè disputavisset, tum egò hæc dixi: Cordi, inquam, mihi fuit, priusquam ad te irem, quærere explorareque, quonam modo veteres nostri particula ista, qua de agitur, usi sint, atque ita invenimus Tullium in tertia in Verrem scripsisse. *Est autem modò locus intra Oceanum jam nullus, neque tam longinquus, neque tam reconditus, quo non per hæc tempora nostrorum hominum libido iniquitasque pervaserit. intra Oceanum* dicit, contra rationem tuam. non enim vult, opinor, dicere *in Oceano*. terras enim demonstrat omnis, quæ oceano ambiuntur, ad quas è nostris hominibus adiri potest, quæ sunt *citra Oceanum*, non, *in Oceano*. neque enim videri potest insulas significare nescio quas, quæ penitus esse intra æquora ipsa oceani dicuntur. Tunc Sulpicius Apollinaris renidens, Non mehercle inargutè, inquit, nec incallidè oppositisti hoc Tullianum. sed Cicero *intra oceanum*, non, ut tu interpretare, *citra oceanum* dixit. Quid enim potest dici *citra oceanum* esse, quum undique oceanus circumscribat omnis terras & ambiat? nam *citra* quod est, id *extra* est. quî autem potest *intra* esse dici quod *extra* est? sed si ex una tantùm parte orbis oceanus foret, *citra oceanum* esse dici posset, vel *ante oceanum*: quum verò omnis terras omnifariam & undiqueversum circumfluat, nihil citra eum est: sed, undarum illius ambitu terris omnibus convallatis, in medio ejus sunt omnia, quæ intra oras ejus inclusa sunt; sicuti herclè sol non citra cœlum vertitur, sed in cœlo & intra cœlum. Hæc tunc Apollinaris scitè acutéque dicere visus est. sed postea in

libro

bro M. Tullii epistolarum ad Ser. Sulpicium sic dictum esse invenimus *intra modum*, ut *intra kalendas* dicunt, qui dicere *citra kalendas* volunt. verba hæc Ciceronis sunt, quæ apposui: *Sed tamen quoniam effugi ejus offensionem, qui fortasse arbitraretur me hanc rempublicam non putare, si perpetuò tacerem; modicè hoc faciam aut etiam intra modum, ut & illius voluntati & meis studiis serviam.* *modicè* dixerat; id est, cum modo æquo & pari; deinde, quasi hoc displiceret & corrigere id vellet *aut etiam intra modum.* per quod ostendit minus sese id facturum esse, quàm quod fieri modicè videretur: id est, non ad ipsum modum, sed retro paululum & citra modum. In oratione etiam, quam pro P. Sestio scripsit, *intra montem Taurum*, sic dicit, ut non significet *in monte Tauro*, sed *usque ad montem Taurum cum ipso monte.* verba sunt hæc ipsius M. Tullii, ex ea, quam dixi, oratione. *Antiochum Magnum illum majores nostri magna belli contentione terra marique superatum intra montem Taurum regnare jusserunt: Asiam, qua illum multarunt, Attalo, ut is in ea regnaret, condonarunt. intra montem*, inquit, *Taurum regnare jusserunt.* quod non proinde est, ut, *intra cubiculum*, dicimus: nisi videri potest id esse *intra montem* quod est *intra regiones* quæ Tauri montis objectu separantur. nam sicuti qui *intra cubiculum* est, is non in cubiculi parietibus, sed intra parietes est, quibus cubiculum includitur, qui tamen ipsi quoque parietes in cubiculo sunt: ita, qui regnat intra montem Taurum, non solùm in monte Tauro regnat, sed in his etiam regionibus quæ Tauro monte clauduntur. Num igitur secundùm istam verborum M. Tullii similitudinem, qui jubetur *intra kalendas* pronunciare, is & *ante kalendas*, & *ipsis kalendis* jure pronunciare potest? neque id fit quasi privilegio quodam insitæ consuetudinis, sed certa rationis observatione: quoniam omne tempus, quod kalen-

Digitized by Google

kalendarum die includitur, intrà kalendas esse rectè dicitur.

CAP. XIV.

Saltem *particula quam vim habeat & quam originem.*

Saltem particula quam haberet principem significationem, quæque vocis illius origo esset, quærebamus. ita enim primitùs factam esse apparet, ut non videatur, sicuti quædam supplementa orationis, temerè & incondité assumta. atque erat qui diceret legisse se in grammaticis commentariis P. Nigidii, *saltem* ex eo dictum, quod esset, si aliter; idque ipsum dici solitum per defectionem: nam plenam esse sententiam, *si aliter non potest*. sed id nos in iisdem commentariis Nigidii, quum eos non, opinor, incuriosè legissemus, nusquam invenimus. Videntur autem verba ista, *si aliter non potest*, à significatione quidem voculæ hujus, de qua quærimus, non aberrare; sed tot verba tamen in pauciſſimas litteras cludere improbæ cujusdam subtilitatis est. Fuit etiam qui diceret homo in libris atque litteris assiduus, *saltem* sibi dictum videri *u* littera media extrita. *salutem* enim ante dictum, quod nos *saltem* diceremus. nam quum alia quædam petita & non impetrata sunt; tum solemus, inquit, quasi extremum aliquid petituri, quod negari minimè debeat, dicere; *hoc saltem fieri aut dari oportere*: tamquam salutem postremò petentes, quam impetrari certè & obtineri sit æquissimum. sed hoc itidem non illepidè quidem fictum, nimis tamen esse videtur commenticium; censuimus igitur amplius quærendum.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XV.

Quòd Siſennæ in libris hiſtoriarum adverbiis hujuſcemodi ſæpenumero uſus eſt, celatim, vellicatim, ſaltuatim.

QUum lectitaremus hiſtoriam Siſennæ aſſiduè; hujuſcemodi figuræ adverbia in oratione ejus animadvertimus, cuimodi ſunt hæc, *curſim, properatim, celatim, vellicatim, ſaltuatim.* ex quibus duo prima, quia ſunt notiora, exemplis non indigebant. reliqua in hiſtoriarum ſexto ſic ſcripta ſunt: *Quam maximè celatim poterat, in inſidiis ſuos diſponit.* item alio in loco: *Nos una æſtate in Aſia & Græcia geſta idcirco literis continentia mandavimus, ne vellicatim aut ſaltuatim ſcribendo lectorum animos impediremus.*

LIBER TERTIUS DECIMUS.

CAPUT I.

Inquiſitio verborum iſtorum M. Tullii cutioſior, quæ fuit in primo Antonianarum libro: Multa autem impendere videntur præter naturam etiam, præterque fatum: *tractatumque an idem duo iſta ſignificent,* fatum, *atque* natura, *an diverſum.*

MICERO in primo Antonianarum ita ſcriptum reliquit: *Hunc igitur ut ſequerer properavi, quem præſentes non ſunt ſequuti: non ut proficerem aliquid; neque enim ſperabam id, nec præſtare poteram; ſed ut ſi quid mihi humanitùs accidiſſet (multa autem impendere videntur præter naturam etiam præterque fatum) hujus diei vocem teſtem reipublicæ relinquerem meæ perpetuæ erga*

Digitized by Google

erga se voluntatis. præter naturam, inquit, *præterque fatum.* an utrumque idem valere voluerit, *fatum* atque *naturam*, & duas res κατ' ἴσον ἐπιταττομένας posuerit, an verò diviserit separaritque, ut alios casus natura ferre videatur, alios fatum, considerandum equidem puto: atque id maximè requirendum, qua ratione dixerit accidere multa humanitùs posse præter fatum: quando sic ratio & ordo & insuperabilis quædam necessitas fati constituitur, ut omnia intra fatum claudenda sint; nisi illud sanè Homeri sequutus est;

Μὴ δὲ ὑπὲρ μοῖραν δόμον ἄϊδος εἰσαφίκηται.

Nihil autem dubium est, quin violentiam & inopinatam mortem significaverit: quæ quidem potest rectè videri accidere præter naturam. sed cur id quoque genus mortis extra fatum posuerit, neque operis hujus est explorare, neque temporis. illud tamen non prætermittendum est, quòd Virgilius quoque idipsum quod Cicero de fato opinatus est, quum hoc in quarto libro dixit de Elisa, quæ mortem per vim potita est:

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat.

tamquam in faciendo fine vitæ quæ violenta sunt non videantur è fato venire. Demosthenis autem, viri prudentia pari atque facundia præditi, verba idem ferè significantia de natura atque fato M. Cicero sequutus videtur. ita enim scriptum est in oratione illa egregia, cui titulus est, ὑπὲρ στεφάνου. Ὁ μὲν τοῖς γονεῦσι μόνον γεγενῆσθαι νομίζων τὸ τῆς εἱμαρμένης καὶ τὸ αὐτόματον θανάτου ἀφῃρημένῃ. ὁ δὲ τῇ πατρίδι, ὑπὲρ τοῦ μὴ τὰναντία ἐλπίδων ἀγαθὰ πρᾶξαι ἀποθνήσκειν ἐθελήσαι. Quod Cicero fatum atque naturam videtur dixisse, id multo ante Demosthenes τὸν πεπρωμένον καὶ τὸ αὐτόματον θάνατον appellavit. Αὐτόματος enim θάνατος, quasi naturalis & fatalis, nulla extrinsecus vi coactus venit.

CAP

CAP. II.

Super poëtarum Pacuvii & Accii colloquio familiari in oppido Tarentino.

QUibus otium & studium fuit vitas atque ætates doctorum hominum quærere & memoriæ tradere, de M. Pacuvio & L. Accio tragicis poëtis historias scripserunt hujuscemodi. Quum Pacuvius, inquiunt, grandi jam ætate & morbo corporis diutino affectus, Tarentum ex urbe Roma concessisset, Accius tunc haud parvo junior proficiscens in Asiam, quum in oppidum venisset, devertit ad Pacuvium: conviveque invitatus, pluscullisque ab eo diebus retentus, tragœdiam suam, cui *Atreus* nomen est, desideranti legit. tum Pacuvium dixisse ajunt, sonora quidem esse, quæ scripsisset, & grandia: sed videri ea tamen sibi duriora paulum & acerbiora. Ita est, inquit Accius, uti dicis. neque id sanè me pœnitet: meliora enim fore spero quæ deinceps scribam. nam quod in pomis est, itidem, inquit, esse ajunt in ingeniis: quæ dura & acerba nascuntur, pòst fiunt mitia & jucunda. sed quæ gignuntur statim vieta & mollia, atque in principio sunt uvida, non matura mox fiunt, sed putria. relinquendum igitur visum est in ingenio, quod dies atque ætas mitificet.

CAP. III.

An vocabula hæc, necessitudo *&* necessitas, *differenti significatione sint.*

RIsu prorsus atque ludo res digna est, quum plerique grammaticorum asseverant *necessitudinem* & *necessitatem* mutare longè, longéque differre: ideo quòd *necessitas* sit vis quæpiam premens & cogens; *necessitudo* autem dicatur jus quoddam & vinculum religiosæ conjunctionis;

Digitized by Google

tionis; idque unum solitarium significet. sicut autem nihil quicquam interest *suavitudo* dicas an *suavitas*, *sanctitudo* an *sanctitas*, *acerbitudo* an *acerbitas*, *acritudo*, an, quod Accius in Neoptolemo scripsit, *acritas*: ita nihil refert, dici potest, qui *necessitudo* & *necessitas* separentur. itaque in libris veterum vulgo reperias *necessitudinem* dici, pro eo quod necessum est. sed *necessitas* sanè pro jure officioque observantiæ affinitatisque infrequens est: quamquam, qui ob hoc ipsum jus affinitatis familiaritatisve conjuncti sunt, necessarii dicuntur. repperi tamen in oratione C. Cæsaris, qua Plautiam rogationem suasit, *necessitatem* dictam pro *necessitudine*, id est, jure affinitatis. verba hæc sunt: *Equidem mihi videtur pro nostra necessitate non labore, non opera, non industria defuisse.* Hoc ego scripsi de utriusque vocabuli indifferentia, admonitus fortè verbi istius, quum legerem Sempronii Asellionis veteris scriptoris quartum ex historia librum, in quo de P. Africano Pauli filio ita scriptum est; *Nam se patrem suum audisse dicere L. Æmilium Paulum, nimis bonum imperatorem signis collatis non decertare, nisi summa necessitudo aut summa ei occasio data esset.*

CAP. IV.

Olympiadis Alexandri matris comis ac prudens ad filium Alexandrum rescriptio.

IN plerisque monumentis rerum ab Alexandro gestarum, & paulo antè in libro M. Varronis, qui inscriptus est *Orestes vel de insania*, Olympiadem Philippi uxorem festivissimè rescripsisse legimus Alexandro filio. nam quum is ad matrem ita scripsisset; REX. ALEXANDER. JOVIS. HAMMONIS. FILIUS. OLYMPIADI. MATRI. SALUTEM. DICIT. Olympias rescripsit ad hanc sententiam: *Amabo*, inquit, *mi fili, quiescas:*

neque differas neve neque cunctere adversum Junonem. malum mihi proclium illa magnum dabit, quum tu me litteris tuis pellicem illi esse confiteris. Ea mulieris scitæ atque prudentis erga ferocem filium comitas sensum & comiter admonuisse cum visa est, deponendum esse animum vinum, quam ille ingentibus victoriis & adulantium blandimentis & rebus supra fidem prosperis imbiberat, genitum esse sese de Jove.

CAP. V.

De Aristotele, Theophraste, & Menedemo philosophis, atque elegantia verecundia Aristotelis successorem discipulus suos eligentis.

ARistoteles philosophus annos jam ferè natus duo & sexaginta, corpore ægro affectoque, ac spe vitæ tenui fuit. tunc omnis ejus sectatorum cohors ad eum accedit, orantes obsecrantesque, ut ipse deligeret loci sui & magisterii successorem; quo, post summum ejus diem, proinde ut ipso, uterentur ad studia doctrinarum complenda excolendaque, quibus ab eo instituti fuissent. Erant tunc in ejus ludo boni multi, sed principui duo, Theophrastus & Menedemus. ingenio hi atque doctrinis cæteros præstabant. alter ex insula Lesbo fuit, Menedemus autem Rhodo. Aristoteles respondit, facturum esse quod vellent, quum id sibi foret tempestivum. postea brevi tempore quum idem illi, qui de magistro deligendo petierant, præsentes essent; vinum, ait, quod tum biberet, non esse id ex valetudine sua, sed insalubre esse atque asperum; ac properare quæri debere exoticum vel Rhodium aliquod vel Lesbium. id sibi utrumque ut curarent, petivit; usumque eo dixit, quod sese magis juvisset. eunt, curant, inveniunt, adferunt. tum Aristoteles Rhodium petit, degustat. Primum, inquit, hercle vinum & jucundum.

petit

petit mox Lesbium: quo item degustato, Utrumque, inquit, oppidò bonum, sed ἡδίων ὁ Λέσβιος. id ubi dixit, nemini fuit dubium, quin, lepidè simul & venerandè, successorem illa vòce sibi, non vinum delegisset. is erat è Lesbo Theophrastus, suavitate homo insigni linguæ pariter atque vitæ. itaque non diu pòst, Aristotele vitâ defuncto, ad Theophrastum omnes concessêre.

CAP. VI.

Quid veteres Latini dixerunt quas Graci μεγαλίας appellant; & item quòd vocabulum barbarismi non usurpaverint neque Romani antiquiores, neque Attici.

QUas Græci μεγαλίας dicunt, eas veteres docti tum notas vocum, tum moderamenta, tum accentiunculas, tum vocalationes appellabant. quòd nunc autem barbarè quem loqui dicimus, id vitium sermonis non barbarum esse, sed rusticum, & cum eo vitio loquentes rustice loqui dicebantur. P. Nigidius in commentariis grammaticis, *Rusticum fit sermo*, inquit, *si adspires perperam.* itaque id vocabulum quòd dicitur vulgò barbarismus, qui ante Divi Augusti ætatem purè atque integrè loquuti sunt aut dixerint, nondum equidem inveni.

CAP. VII.

Diversum de natura leonum dixisse Homerum in carminibus, & Herodotum in historiis.

LEænas inter omnem vitam semel parere, eoque uno partu nunquam edere plures quàm unum, Herodotus in tertia historia scriptum reliquit. verba ex eo libro hæc sunt: ἡ γὰρ δὴ λέαινα, ἢν λεγόμενον

καὶ θρασύτατον, ἅπαξ ἐν τῷ βίῳ τίκτει ἔν. τίκτει δὲ συνεκβάλλει τῷ τόκῳ τὰς μήτρας. Homerus autem leones (sic enim feminas quoque virili genere appellat, quod grammatici θηλυκὸν vocant, pluris gignere atque educare catulos dicit. verſus, quibus hoc apertè demonſtrat, hi ſunt:

Εἰσήλυθ' ὥς τε λέων ὠρῇ οἰῶν τέκεσσιν,
Ὃς ἐρέ τε νήπιά ἄγονιν συναυτέουσιν ἐν ὕλῃ
Ἄνδρες ἐπακτῆρες.

Item alio in loco idem ſignificat:

Πυκνὰ μάλα συνάχων, ὥστε λὶς ἠϋγένειος
Ὃς ῥά τε σὺν σκύμνοις ἐλαφηβόλος ἔρχεται ἀνὴρ
Τ' ἄλης ἐν πυκνῇσι.

Ea nos diſſenſio atque diverſitas quum agitaret inclutiſſimi poëtarum & hiſtoricorum nobiliſſimi, placuit libros Ariſtotelis philoſophi inſpici, quos de animalibus exquiſitiſſimè compoſuit. In quibus, quod ſuper iſta re ſcriptum invenimus, cum ipſius Ariſtotelis verbis, in his commentariis ſcribemus. verba Ariſtotelis hæc ſunt ex libro de hiſtoria animalium ſexto:

Λέων δ' ὅτι μὲν ὀχεύει ὄπισθεν, καὶ ἐστιν ὀπισθουρηλικὸν, εἴρηται πρότερον. ὀχεύει δὲ ἡ μὲν πίτυι ἀπὸ πάσων ὥρων, καθ' ἕκαστον μὲν τοῦ τὸν ἑαυτῶν. τίκτει μὲν οὖν ἓξ ἔαρος. τίκτει δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δύο. τὰ μὲν τοῦ πλεῖστα ἕξ. τίκτει δ' ἐνίοτε καὶ ἕν. ὁ δὲ λεχθεὶς μῦθος περὶ τὰς ἐκβολὰς τὰς ὑστέρας τίκτουσι, ληρώδης ἐστιν. συνεπίδηλος δὲ καὶ ταυνίκις ἐστὶ τοῦς λέουσι, ἀπορρεῖ τοῦ αἰδοίου τὸν μόριον. ταῦνον δὲ τὸ γένος τὸ τῶν λεόντων ἐστὶ, καὶ σπάνιον ἐν πολλῷ χρόνῳ τόπῳ. οὐδὲ τὸ Εὐρώπης ἀπάσης ἐν τῷ μεταξὺ Ἀχελώου καὶ Νέστου ποταμοῦ. τίκτει δὲ ὁ λέων πάνυ μικρὸν, ὕτως ὥστε ἀμυλωτὰ ὄντα μόλις βαδίζειν. οἱ δὲ ἐν Συρίᾳ λέοντες τίκτουσι πεντάκις. τὸ πρῶτον πέντε, εἶτα ἀεὶ ἐπὶ ἐλάττονα. μὴ δὲ ταῦτα σπάνιον ἓξ ἐν ὑδὲν τίκτουσιν, ἀλλ' ἄγονοι διατελοῦσιν. καὶ ἔχει δὲ ἡ λέαινα χαίτην, ἀλλ' ὁ ἄρρην λέων.

τὴν

τὰς κινδύνους καλυμένας τετράγωνους μόνους, δύο μὲν ἀπὸ ἕνὸς, δύο δὲ καὶ τριῶν, βαίνει δὲ ἑξάμιλον ἐν ἡμέραις.

CAP. VIII.

Quòd Afranius poëta prudenter & lepidè sapientiam filiam esse Usus & Memoriæ dixit.

EXimiè hoc atque verissimè Afranius poëta de gignenda comparandaque sapientia opinatus est, quòd eam filiam esse Usus & Memoriæ dixit. eo namque argumento demonstrat, qui sapiens esse rerum humanarum velit, non libris solis neque disciplinis rhetoricis dialecticisque opus esse; sed oportere eum versari quoque exercerique in rebus cominus noscendis periclitandisque, eaque omnia acta & eventa firmiter meminisse: & proindè sapere ac consulere ex his, quæ pericula ipsa rerum docuerint, non quæ libri tantùm ac magistri per quasdam inanitates verborum & imaginum, tanquam in mimo aut in somnio, dictitaverint. Versus Afranii sunt in togata, cui Sellæ nomen est:

Usus me genuit, mater peperit Memoria.
Sophiam vocant me Graij, vos Sapientiam.

Item versus est in eamdem fermè sententiam Pacuvii, quem Macedo philosophus vir bonus, familiaris meus, scribi debere censebat pro foribus omnium templorum:

Ego odi homines ignava opera & philosopha sententia.

nihil enim fieri posse indignius neque intolerantius dicebat, quàm quod homines ignavi ac desides, operti barba & pallio, mores & emolumenta philosophiæ in linguæ verborumque artes converterent; & vitia facundissimè accusarent intercutibus ipsi vitiis madentes.

Digitized by Google

CAP. IX.

Quid Tullius Tiro in commentariis scripserit de Suculis & Hyadibus, quæ sunt stellarum vocabula.

TUllius Tiro M. Ciceronis alumnus & libertus, adjutorque in literis studiorum ejus fuit. is libros complures de usu atque ratione linguæ Latinæ, item de variis atque promiscis quæstionibus composuit. in his esse præcipui videntur, quos Græco titulo περὶ ἑστιάσεως inscripsit, tamquam omne rerum atque doctrinarum genus continentis. ibi de his stellis, quæ appellantur suculæ, hoc scriptum est: *Adeò*, inquit, *veteres Romani litteras Græcas nescivêrunt, & rudes Græcæ linguæ fuerunt, ut stellas, quæ in capite Tauri sunt, propterea suculas appellarint, quod eas Græci ὑάδας vocant; tamquam id verbum Latinum Græci verbi interpretamentum sit. quia Græcè ὗες, sues Latinè dicantur. sed ὑάδες*, inquit, *οὐκ ἀπὸ τοῦ ὕειν, ita ut nostri opici putaverunt, sed ab eo, quod est ὕειν, appellantur. nam & quum oriuntur & quum occidunt, tempestates pluvias largosque imbres cient. pluere autem & Græca lingua ὕειν dicitur.* Hæc quidem Tiro in Pandectis. sed enim veteres nostri non usque eo rupices & agrestes fuerunt, ut stellas hyadas idcirco suculas nominarent, quod ὗες Latinè sues dicantur: sed ut quod Græci ὑπὲρ, nos *super* dicimus; quod illi ὕπτιος, nos *supinus*; quod ὑφορβὸς, nos *subulcus*; quod item illi ὕπνος, nos primo *sypnus*, deinde per *y* Græcæ Latinæque literæ cognationem *somnus*: sic quod ab illis ὑάδες, à nobis primo *syades*, deinde *suculæ* appellatæ. Stellæ autem istæ non in capite Tauri sunt, ut Tiro dicit (nullum enim videtur præter eas stellas Tauri caput) sed hæ ita circulo, qui Zodiacus dicitur, sitæ locatæque sunt; ut ex earum positu species quædam & simulacrum esse videatur Tauri capitis: sicuti cæteræ

partes

partes & reliqua imago Tauri conformata & quasi depicta est locis regionibusque earum stellarum, quas Graeci ἐπισήμους, nos vergilias vocamus.

CAP. X.

Quod sororis etymon esse dixeris Labeo Antistius, ex quo fratris. Nigidius.

LAbeo Antistius juris quidem civilis disciplinam principali studio exercuit, & consulentibus de jure publicè responsitavit; ceterarum quoque bonarum artium non expers fuit: & in grammaticam sese utique dialecticam litterasque antiquiores altioresque penetraverat; Latinarumque vocum origines rationesque percalluerat: eaque praecipuè scientia ad emodandos plerosque juris laqueos utebatur. Sunt adeò libri post mortem ejus editi, qui *posteriores* inscribuntur; quorum librorum tres continui tricesimus octavus & tricesimus nonus & quadragesimus pleni sunt id genus rerum ad exornandam & illustrandam linguam Latinam conducentium. Praeterea in libris, quos ad Praetoris edictum scripsit, multa posuit partim lepidè atque argutè reperta; sicuti hoc est, quod in quarto ad edictum libro scriptum legimus; *Soror*, inquit, *appellata est, quod quasi seorsum nascitur; separaturque ab ea domo in qua nata est, & in aliam familiam transgreditur.* Fratris autem vocabulum P. Nigidius, homo impensè doctus, non minus argutè subtilique ἐτύμῳ interpretatur, *Frater*, inquit, *est dictus quasi ferè alter.*

Digitized by Google

CAP. XI.

Quem M. Varro aptum justumque esse numerum convivarum existimarit: ac de mensis secundis & bellariis.

LEpidissimus liber est M. Varronis ex satiris Menippæis, qui inscribitur, NESCIS. QUID. VESPER. SERUS. VEHAT. in quo differit de apto convivarum numero, deque ipsius convivii habitu cultuque. dicit autem convivarum numerum incipere oportere à Gratiarum numero, & progredi ad Musarum; id est, proficisci à tribus, & consistere in novem: ut, cum paucissimi convivæ sunt, non pauciores sint quàm tres; quùm plurimi, non plures, quàm novem. *nam multos*, inquit, *esse non convenit, quòd turba plerumque est turbulenta. & Romæ*, inquit, *constat, sed & Athenis, nusquam, aut cubat. Ipsum deinde convivium constat*, inquit, *ex rebus quatuor, & tum denique omnibus suis numeris absolutum est. si belli homunculi collecti sunt, si lectus locus, si tempus lectum, si apparatus non neglectus. nec loquaces autem*, inquit, *convivas, nec mutos legere oportet. quia eloquentia in foro & apud subsellia, silentium verò non in convivio, sed in cubiculo esse debet.* Sermones igitur id temporis habendos censet non super rebus anxiis aut tortuosis, sed jucundos atque invitabiles & cum quadam illecebra & voluptate utiles; ex quibus ingenium nostrum venustius fiat & amœnius. *Quod profectò*, inquit, *eveniet, si de id genus rebus ad communem vitæ usum pertinentibus confabulemur, de quibus in foro atque in negotiis agendis loqui non est otium. dominum autem*, inquit, *convivii esse oportet non tam lautum, quàm sine sordibus: & in convivio legi non omnia debent, sed ea potissimum quæ simul sint βιωφελῆ & delectent.* Neque non de secundis quoque mensis cujusmodi esse eas oportet

ponteat præcipit. his enim verbis utitur : *Bellaria*, inquit, *ea maximè sunt mellita, quæ mellita non sunt. πέμμασιν enim cum πέψει societas infida.* Quod Varro hoc in loco dixit, *bellaria*, ne quis fortè in ista voce hæreat ; significat id vocabulum omne mensæ secundæ genus. nam quæ πέμματα Græci aut τραγήματα dixerunt, ea veteres nostri bellaria appellaverunt. vina quoque dulciora est invenire in comœdiis antiquioribus hoc nomine appellata : dictaque esse ea Liberi.

CAP. XII.

Tribunos plebis prensionem *habere*, vocationem *non habere.*

IN quadam epistola Atei Capitonis scriptum legimus Labeonem Antistium legum atque morum populi Romani juriscque civilis doctum apprimè fuisse. *Sed agitabat*, inquit, *hominem libertas quædam nimia atque vecors ; usque eo ut Divo Augusto jam principe & rempublicam obtinente, ratum tamen pensumque nihil haberet, nisi quod justum sanctumque esse in Romanis antiquitatibus legisset.* ac deinde narrat, quid idem Labeo per viatorem à tribunis plebi vocatus responderit. *Quum à muliere*, inquit, *quadam tribuni plebis adversum eum aditi Gellianum ad eum misissent ut veniret & mulieri responderet : jussit eum, qui missus erat, redire, & tribunis dicere, jus eos non habere neque se neque alium quemquam vocandi ; quoniam moribus majorum tribuni plebis prensionem haberent, vocationem non haberent. posse igitur eos venire & prendi se jubere, sed vocandi absentem jus non habere.* Quum hoc in ea Capitonis epistola legissemus ; idipsum postea in M. Varronis rerum humanarum uno & vicesimo libro enarratiùs scriptum invenimus : verbaque ipsa super ea re Varronis adscripsimus : *In magistratu*, inquit,

habent alii vocationem, alii prensionem, alii neutrum vocationem; ut consules & ceteri qui habent imperium. prensionem; ut tribuni plebis & alii qui habent viatorem. neque vocationem, neque prensionem; ut quæstores & ceteri, qui neque licitorem habent neque viatorem. qui vocationem habent, idem prendere, tenere, abducere possunt. & hæc omnia, sive adsint quos vocant, sive acciri jusserunt, tribuni plebis vocationem habent nullam. neque minus multi imperiti, proinde atque haberent, ea sunt usi. nam quidam non modò privatum, sed etiam consulem in vostra vocari jusserunt. ego triumvir vocatus à P. Porcio tribuno plebis non ivi auctoribus principibus, & vatus jus tenui. item tribunus quum essem, vocari neminem jussi, neque vocatum à collega parere invitum. Hujus ego juris, quod M. Varro tradit, Labeonem arbitror vana tunc fiducia, quum privatus esset, vocatum à tribunis non isse. quæ, malum, autem ratio fuit vocantibus nolle obsequi, quos confiteare jus habere prendendi? nam jure prendi qui potest, etiam in vincula duci potest. Sed quærentibus nobis quam ob causam tribuni, qui haberent summam coërcendi potestatem, jus vocandi non habuerint: quòd tribuni plebis antiquitùs creati videntur non juri dicundo, nec causis quærelisque de absentibus noscendis, sed intercessionibus faciendis, quibus præsentes fuissent: ut injuria, quæ coràm fieret, arceretur: ac propterea jus abnoctandi ademtum: quoniam, ut vim fieri vetarent, assiduitate eorum & præsentium oculis opus erat.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XIII.

Quòd in libris Humanarum M. Varronis ſcriptum eſt, ædiles & quæſtores populi Romani in jus à privato ad prætorem vocari poſſe.

QUum ex angulis ſecretiſque librorum ac magiſtrorum in medium jam hominum & in lucem fori prodiſſem: quæſitum eſſe memini in pleriſque Romæ ſtationibus jus publicè docentium aut reſpondentium, an quæſtor populi Romani ad prætorem in jus vocari poſſet. id autem non ex otioſa quæſtione agitabatur: ſed uſus fortè natæ rei ita erat, ut vocandus eſſet in jus quæſtor. Non pauci igitur exiſtimabant jus vocationis in eum prætori non eſſe: quoniam magiſtratus populi Romani procul dubio eſſet: & neque vocari, neque ſi venire nollet, capi aut prendi, ſalva ipſius magiſtratus majeſtate, poſſet. Sed ego, qui tum aſſiduus in libris M. Varronis fui, quum hoc quæri dubitarique animadverteſſem; protuli unum & viceſimum rerum humanarum, in quo ita ſcriptum fuit: *Qui poteſtatem neque vocationis populi vitium habent, neque prenſionis, eos magiſtratus à privato in jus quoque vocari eſt poteſtas. M. Lavinus ædilis curulis à privato ad prætorem in jus eſt eductus. nunc ſtipati ſervis publicis non modò prendi non poſſunt, ſed etiam ultrò ſummovent populum.* Hoc Varro in ea libri parte de ædilibus: ſuprà autem in eodem libro quæſtores neque vocationem habere neque prenſionem dicit. utraque igitur libri parte recitata in Varronis omnes ſententiam conceſſerunt; quæſtorque in jus ad prætorem vocatus eſt.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XIV.

Quid sit pomœrium.

POmœrium quid esset, augures P. R. qui libros de auspiciis scripserunt, istiusmodi sententia definierunt: *Pomœrium est locus intra agrum effatum per totius urbis circuitum pone muros regionibus certis determinatus, qui facit finem urbani auspicii.* Antiquissimum autem pomœrium, quod à Romulo institutum est, Palatini montis radicibus terminabatur. sed id pomœrium pro incrementis reipublicæ aliquotiens prolatum est, & multos editosque collis circumplexum est. habebat autem jus proferendi pomœrii, qui populum R. agro de hostibus capto auxerat. Propterea quæsitum est, ac nunc etiam in quæstione est, quam ob causam ex septem urbis montibus, quum cæteri sex intra pomœrium sint, Aventinus solum, quæ pars non longinqua nec infrequens est, extra pomœrium sit: neque id Ser. Tullius rex, neque Sulla, qui proferendi pomœrii titulum quæsivit, neque postea Divus Julius, quum pomœrium proferret, intra effatos urbis fines incluserint. Hujus rei Messala aliquot causas videri scribit. sed præter eas omnes ipse unam probat, quòd in eo monte Remus urbis condendæ gratia auspicaverit, avesque irritas habuerit, superatusque in auspicio à Romulo sit. *iccirco*, inquit, *omnes, qui pomœrium protulerunt, montem istum excluserunt, quasi avibus obscœnis ominosum.* Sed de Aventino monte prætermittendum non putavi, quod non pridem ego in Elidis grammatici veteris commentario offendi: in quo scriptum erat, Aventinum antea sicuti diximus, extra pomœrium exclusum, pòst auctore Divo Claudio receptum, & intra pomœrii fines observatum.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XV.

Verba ex libro Messalæ auguris, quibus docet qui sint minores magistratus, *&* consulem prætoremque *collegas esse; & quædam alia de* auspiciis. *item verba ejusdem Messalæ differentis, aliud esse* ad populum loqui, *aliud* cum populo agere; *& qui magistratus à quibus avocent comitiatum.*

IN edicto consulum, quo edicunt qui dies comitiis centuriatis futurus sit, scribitur ex vetere forma perpetua; NE. QUIS. MAGISTRATUS. MINOR. DE. CAELO. SERVASSE. VELIT. quæri igitur solet, qui sint magistratus minores. super hac re meis verbis nihil opus fuit: quoniam liber Messalæ auguris de auspiciis primus, quum hoc scriberemus, forte adfuit. propterea ex eo libro, verba ipsius Messalæ subscripsimus. *Patriciorum auspicia in duas sunt divisa potestates. maxima sunt, consulum, prætorum, censorum, neque tamen eorum omnium inter se eadem, aut ejusdem potestatis: ideo quòd collegæ non sunt censores consulum aut prætorum; prætores consulum sunt. ideoque neque consules aut prætores censoribus, neque censores consulibus aut prætoribus turbant aut retinent auspicia. at censores inter se, rursus prætores consulesque inter se & vitiant & obtinent. prætor, etsi collega consulis est, neque prætorem, neque consulem jure rogare potest, ut quidem nos à superioribus accepimus, aut ante hæc tempora servatum est: & ut in commentario tertiodecimo C. Tuditani patet, quia imperium minus prætor, majus habet consul: & à minore imperio majus aut major collega rogari jure non potest. prætores nos his temporibus prætore creante veterum auctoritatem sumus sequuti: neque iis comitiis in auspicio fuimus. Censores aquè non eodem rogantur auspicio atque consules & prætores. reliquorum magistratuum minora sunt auspicia: ideo illi*

illi minores, hi majores magistratus appellantur. Minoribus creandis magistratibus tribunis comitiis magistratus; sed justius curiata datur lege. majores centuriatis comitiis fiunt. Ex his omnibus verbis Messalæ manifestum fit & qui sint magistratus minores, & quamobrem minores appellentur. sed & collegam esse prætorem consuli docet, quòd eodem auspicio creantur. Majora autem dicuntur auspicia habere, quia eorum auspicia magis rata sunt quam aliorum. Idem Messala in eodem libro de minoribus magistratibus ita scribit: *Consul ab omnibus magistratibus & comitiatum & concionem advocare potest. prætor & comitiatum & concionem usquequaque advocare potest, nisi à consule. minores magistratus nusquam nec comitiatum nec concionem advocare possunt. ea res, qui eorum primus vocat ad comitiatum, is rectè agit: quia bifariam cum populo agi non potest. nec advocare alius alii posset, si concionem habere volunt, uti ne cum populo agant: quamvis multi magistratus simul concionem habere possunt.* Ex his verbis Messalæ manifestum est, aliud esse cum populo agere, aliud concionem habere. nam cum populo agere, est rogare quid populum, quod suffragiis suis aut jubeat aut vetet; concionem autem habere, est verba facere ad populum sine ulla rogatione.

CAP. XVI.

Humanitatem *non id significare quod vulgus putat; sed eo vocabulo, qui sinceriter locuti sunt, magis propriè esse usos.*

QUi verba Latina fecerunt, quique his probè usi sunt, *humanitatem* non id esse voluerunt quod volgus existimat, quodque à Græcis φιλανθρωπία dicitur, & significat dexteritatem quandam benevolentiamque erga omnis homines promiscam; sed *humanitatem* appellaverunt id propemodùm, quod Græci παιδείαν vocant;

Digitized by Google

vocant; nos eruditionem institutionemque in bonas artes dicimus: quas qui sinceriter cupiunt appetuntque, hi sunt vel maxime humanissimi. hujus enim scientiæ cura & disciplina ex universis animantibus uni homini data est; iccircoque humanitas appellata est. sic igitur eo verbo veteres esse usos, & cumprimis M. Varronem Marcumque Tullium, omnes fere libri declarant. quamobrem satis habui unum interim exemplum promere, itaque verba posui Varronis è libro rerum humanarum primo, cujus principium hoc est: *Praxiteles, qui propter artificium egregium nemini est paulum modò humanior ignotus.* Humanior, inquit, non ita, ut vulgo dicitur, facili & tractabili & benivolo, tametsi rudis literarum sit, (hoc enim cum sententia nequaquam convenit) sed eruditiori doctiorique, qui Praxitelem, quid fecerit, & ex libris, & ex historia cognoverit.

CAP. XVII.

Quid apud M. Catonem significent verba hæc inter os & offam.

Oratio est M. Catonis Censorii, de malefactis vitio creatis. ex ea oratione verba hæc sunt: *Nunc ita ajunt, in segetibus, in herbis, bona frumenta esse. nolite ibi nimiam spem habere. sæpe audivi, inter os atque offam multa intervenire posse. verumverò inter offam atque herbam, ibi verò longum intervallum est.* Erucius Clarus, qui præfectus urbi & bis Consul fuit, vir morum & literarum veterum studiosissimus, ad Sulpicium Apollinarem scripsit hominem memoriæ nostræ doctissimum, quærere sese & petere, ut sibi rescriberet, quantam esset eorum verborum sententia. tum Apollinaris, nobis præsentibus, (nam id temporis ego adolescens Romæ sectabar eum discendi gratia,) rescripsit Claro, ut viso erudito, brevissimè; vetus

vetus esse proverbium *inter os & offam*, idem significans quod Græcus ille παροιμιώδης versus:

Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου.

CAP. XVIII.

Platoneum tribuere Euripidi, Sophocli versum, & imperiti versus verbis ipsdem, aut paucis syllabis immutatis, apud diuersos poëtas temporibus variis natos.

VErsus est notæ venustatis senarius:

Σοφοὶ τὸ σεμνὸν καὶ σοφὸν ξυμφώνομεν.

eum versum Plato in Theæteto Euripidi esse dicit, quod quidem nos admodum miramur. nam scriptum eum legimus in tragœdia Sophocli, quæ inscripta est Αἴας ὁ Λοκρός. prior autem natus fuit Sophocles quàm Euripides. sed etiam ille versus non minus notus:

Γέρον γέροντα παιδαγωγὸν εἶπά σ' ἐγώ,

& in tragœdia Sophocli scripta est, cui titulus est φιλοκτήτης, & in Bacchis Euripidi, id quoque animadvertimus apud Æschylum ἐν τῷ πυρφόρῳ Προμηθεῖ, & apud Euripidem in tragœdia, quæ inscripta est Ἕλενη, eumdem esse versum absque paucis syllabis. Æschylus sic:

Σιγᾶν θ' ὅπου δεῖ καὶ λέγοντα καιρίως.

Euripides autem sic:

Σιγᾶν θ' ὅπου δεῖ καὶ λέγειν ἐν' ἀσφαλές.

Fuit autem Æschylus non brevi antiquior.

CAP. XIX.

De genere atque nominibus familiæ Porciæ.

QUum in domus Tiberianæ bibliotheca sederemus ego & Apollinaris Sulpicius, & quidam alii mihi aut illi familiares; prolatus forte liber est ita inscriptus: M. CATONIS. NEPOTIS. tum quæri cœptum

petum est, quisnam is fuisset *M. Cato Nepos*. atque ibi adolescens quispiam, quod ex ejus sermonibus conjectare potui, non abhorrens à litteris; Hic, inquit, est M. Cato, non cognomento Nepos, sed M. Catonis Censorii ex filio nepos, qui pater fuit M. Catonis prætorii viri, qui bello civili Uticæ necem sibi gladio manu sua conscivit. de cujus vita liber est M. Ciceronis, qui inscribitur, *Laus Catonis*: quem in eodem libro idem Cicero proneporem fuisse dicit M. Catonis Censorii. ejus igitur, quem Cicero laudavit, pater hic fuit M. Cato: cujus orationes feruntur inscriptæ, M. Catonis Nepotis. Tum Apollinaris, ut mos ejus in reprehendendo fuit, placide admodum leniterque: Laudo, inquit, te, mi fili, quod in tantula ætate, etiam si hunc M. Catonem, de quo nunc quæritur, quis fuerit ignoras; auditiuncula tamen quadam de Catonis familia aspersus es. non unus autem, sed complures M. illius Catonis Censorii nepotes fuerunt, geniti non eodem patre. duos enim M. ille Cato, qui & orator & censor fuit, filios habuit & matribus diversos, & ætatibus longè dispares. nam jam adolescente altero, matre ejus amissa, ipse quoque jam multum senex, Salonii clientis sui filiam virginem duxit in matrimonium, ex qua natus est ei M. Cato Salonianus: hoc enim illi cognomentum fuit à Salonio patre matris datum. ex majore autem Catonis filio, qui prætor designatus patre vivo mortuus est, & egregios de juris disciplina libros reliquit, nascitur hic, de quo quæritur, M. Cato M. filius, M. nepos. is satis vehemens orator fuit: multasque orationes ad exemplum avi scriptas reliquit, & consul cum Q. Marcio Rege fuit: inque eo consulatu, in Africam profectus, in ea provincia mortem obiit. sed is non ita, ut dixisti, M. Catonis prætorii viri, qui se Uticæ occidit, & quem Cicero laudavit, pater fuit: nec, quia hic nepos Catonis Censorii, ille autem pro-

nepos fuit, propterea necessum est patrem hunc fuisse; hic enim nepos, cujus hæc modò prolata oratio est, filium quidem majorem Catonem habuit: sed non eum qui Uticæ periit; sed qui, quum ædilis curulis & prætor fuisset, in Galliam Narbonensem profectus, ibi vita functus est. ex altero autem viro Censorii filio longè natu minore, quem Salonianum esse appellatum dixi; duo nati sunt L. Cato & M. Cato. is M. Cato tribunus plebis fuit; & præturam petens mortem obiit: exquo eo natus est M. Cato prætorius, qui se bello civili Uticæ interemit, de cujus vita laudibusque quum M. Tullius scriberet, pronepotem eum Catonis Censorii dixit fuisse. videtis igitur hanc partem familiæ, quæ ex nepote Catonis filio progenita est, non solum generis ipsius tramitibus, sed temporum quoque spatio differre. nam quis ille Salonianus in extrema patris ætate, sicuti dixi, natus fuit; prognati quoque ab eo aliquanto posteriores fuerunt, quàm qui à majore fratre ejus geniti erant. hanc temporum differentiam facilè animadvertetis ex hac ipsa oratione quum eam legetis. Hæc Sulpicius Apollinaris audientibus nobis dixit. quæ postea ita esse, uti dixerat, cognovimus; quum & laudationes funebres & librum commentarium de familia Portia legeremus.

CAP. XX.

Quod à scriptoribus elegantissimis major ratio habita sit sonitus vocum atque verborum jucundioris, quæ à Græcis εὐφωνία dicitur, quam regulæ disciplinæque, quæ à grammaticis reperta est.

INterrogatus est Probus Valerius (quod ex familiari ejus quondam comperi) *hasne urbis*, an *has urbes* & *hanc turrem*, an *hanc turrim*, dici oporteret. *si aut versum*, inquit, *pangis, aut orationem solutam struis:*

atque

urbes & *verba* tibi dicenda sunt, non fugiunt te illæ pravitates neque fatuitas grammaticæ spectaverit; sed eorum suam interroga, quo quid loco conveniat dicere, quod illa suaserit, id profecto erit rectissimum. Tum is, qui quæsierat, quonam modo, inquit, vis autem meam interrogem? & Probum ait respondisse, quæ suam Virgilius percunctatus est, qui diversis in locis *urbes* & *urbis* dixit arbitrio consilioque usus auris. nam in primo Georgicôn, quem ego, inquit, librum manu ipsius correctum legi, *urbis* per i litteram scripsit, verba è versibus ejus hæc sunt:

—— urbisne invisere, Cæsar
Terrarumque velis curam.

verte enim, & muta, ut *urbes* dicas, insubidius nescio quid facies & pinguius. contrà in tertio Æneidos *urbes* dixit per è litteram.

Censum urbes habitant magnas.

Hic item muta, ut *urbis* dicas: nimis axilis vox erit & exsanguis. tanta quippe junctura differentia est in consonantia vocum proximarum. præterea idem Virgilius *turrim* dicit, non *turrem*, & *securim*, non *securem*,

Turrim in præcipiti stantem. &
Incertam excussit cervice securim.

quæ sunt, opinor, jucundioris gracilitatis, quàm si in utrumque loco per è litteram dicas. At ille, qui interrogaverat, rudis profectò & aure agresti homo, Cum, inquit, aliud alio in loco potius rectiusque esse dicas, non satis intelligo. Tum Probus jam commotior, Noli, inquit, igitur laborare, utrum istorum debeas dicere, *urbis* an *urbes*. nam quum id genus sis, quod video, ut sine jactura tui pecces, nihil perdes, utrum dixeris. His tum verbis Probus & hac fini, hominem dimisit, ut mos ejus fuit erga indociles, propè inclementer. Novatum aliud quoque postea consimiliter à Virgilio duplici modo scriptum invenimus, nam & *tres*

& *trīs* posuit, eodem in loco, ea judicii subtilitate, ut si aliter dixeris mutaveris que, & aliquid tamen auris habeas, sententias suavitatem sonitus claudere. versus ex decimo hi sunt:

Tres quoque Threicios Boreæ degente suprema,
Et trīs quos Idas pater & patria Ismara mittit.

tres illic, *trīs* hic. pensicula utrumque & modulare: reperies suo quodque in loco sonare aptissimè. sed in illo quoque itidem Virgilii versu,

Hæc finis Priami fatorum;

simul ut & *hic finis* dicas, durum atque absonum erit, respuentque aures, quod mutaveris. sicut illud contrà ejusdem Virgilii insuavius facias si mutes:

Quem dat finem, rex magne, laborum? nam si ita dicas, *Quam dat finem*; injucundum nescio quo pacto & laxiorem vocis sonum feceris. Ennius item *rectos cupressos* dixit contra receptum vocabuli genus, hoc versu:

Capitibus nutantis pinos rectosque cupressos.

firmior ei, credo, & viridior sonus esse vocis visus est *rectos* dicere *cupressos*, quàm *rectas*. contrà verò idem Ennius in annali duodevicesimo *aëre salva* dixit, non *salvo*; non ob id solùm quòd Homerus ἀέρι σάῳ dicit; sed quod hic sonus, opinor, vocabilior est visus & amœnior. sicuti etiam M. Ciceroni mollius teretiusque visum, in quinta in Verrem, *fretu*, scribere quàm, *freto*; *per angusto*, inquit, *fretu divisa*. erat enim crassius rustiusque, *per angusto freto*, dicere. itidem in secunda, simili usus modulamine, *manifesto peccatu*, inquit, non, *peccato*. hoc enim scriptum in uno atque in altero antiquissimæ fidei libro Tironiano reperi. verba sunt Ciceronis hæc: *Nemo ita vivebat, ut nullius ejus vitæ pars summæ turpitudinis esset expers: nemo ita in manifesto peccatu tenebatur, ut quum impudens fuisset in facto, tum impudentior videretur si negaret.* Hujus autem vocis quum elegantior hoc in loco sonus est, tum ratio certa

& pro-

& probata est. Hic enim *peccatus*, quasi *peccatio*, rectè Latinéque dicitur: sicut, *hic incestus*, non qui admisit, sed quòd admissum est, & *tributus* quod *tributum* nos dicimus, à plerisque veterum dicta sunt. hic quoque *allegatus* & hic *arbitratus* pro *allegatione* proque *arbitratione* dicuntur. qua ratione servata, *arbitratu* & *allegatu meo* dicimus. Sic igitur, *in manifesto peccatu*, dixit, ut, *in manifesto incestu*, veteres dixerunt. non quin Latinum esset, *peccato*, dicere: sed quia in loco isto positum subtilius ad aurem molliusque est. Lucretius æquè auribus serviens *funem* femininò genere appellavit, in hisce versibus,

Haud, ut opinor, enim mortalia sæcla suprà
Aurea de cœlo demisit funis in arva.

quum dicere usitatius manente numero posset,

Aurem è cœlo demisit funis in arva.

Sacerdotes quoque feminas M. Cicero *antistitas* dicit, non, secundùm grammaticam legem, *antistites*. nam quum insolentias verborum à veteribus dictorum plerumque respueret, hujus tamen verbi in ea parte sonitu delectatus, *Sacerdotes*, inquit, *Cereris atque illius sæ antistitæ*. usque adeò in quibusdam neque rationem verbi neque consuetudinem, sed solam aurem secuti sunt suis verba modulis pensitantem. *Quod qui non sentiunt*, inquit idem ipse M. Cicero, quum de numerosa & apta oratione disseret, *quas auris habeant aut quid in his hominis simile sit, nescio*. illud verò cumprimis apud Homerum veteres grammatici annotaverunt; quòd, quum dixisset quodam in loco κολωνὸς τις ψηφώδης alio in loco non ψαμμώδης, sed ψαμαθώδης dixit.

Τῶν δ' ὅς τις ψαμαθώδει ἐφέστηκε κολωνῷ,

sequutus non communem, sed propriam in quoque vocis situ jucunditatem: nam si alterum in alterius loco ponas, utrumque feceris sonitu insuave.

CAP. XXI.

Verba T. Castricii rhetoris ad discipulos adolescentes de vestitu atque calceatu non decoro.

T. Castricius rhetoricæ disciplinæ doctor, qui habuit Romæ locum principem declamandi ac docendi, summa vir auctoritate gravitateque, & à Divo Hadriano in mores atque litteras spectatus, quum me præsente (ulus sum enim eo magistro) discipulos quosdam suos senatores vidisset die feriato tunicis & lacernis indutos & gallicis calceatos; *Equidem*, inquit, *multos sem vos togatos esse. pigitum est cinctos saltem esse & penulatos. sed si hic vester hujuscemodi vestitus de multo jam usu innoscibilis est, soleatos tamen vos populi Romani senatores per urbis vias ingredi nequaquam decorum est, non hercle vobis minus, quam illi tum fuit, cui hoc M. Tullius pro turpi crimine objectavit*: Hæc me audiente Castricius & quædam alia ad eam rem conducentia Romanè & servè dixit. plerique autem ex iis, qui audiverant, requirebant, cur soleatos dixisset, qui gallicas, non soleas, haberent. sed Castricius profectò scitè atque incorruptè loquutus est. omnia enim fermè id genus quibus plantarum calces tantùm infimæ tegumtur, cætera prope nuda & teretibus habenis vincta sunt, soleas dixerunt: nonnumquam voce Græca crepidulas. *Gallicas* autem verbum esse opinor novum, non diu ante ætatem M. Ciceronis usurpari cœptum. itaque ab eo ipso positum est in secunda Antonianarum. *Cum Gallicis*, inquit, *& lacerna cucurristi*. neque in ea significatione id apud quemquam alium scriptum lego gravioris dumtaxat auctoritatis scriptorem: sed ut dixi, crepidas & crepidulas prima syllaba correpta id genus calceamentum appellaverunt, quod Græci κρηπῖδας vocant, ejusque calceamenti sutores crepidarios dixerunt. Sempronius

pronius Asellio in libro rerum gestarum quartodecimo. *Crepidarium*, inquit, *cultellum regavit a crepidario fu-ture.*

CAP. XXII.

Comprecationes, quæ ritu Romano fiunt diis, expositæ sunt in libris sacerdotum; inter quas Marti Nerienem tribuunt; & quid Nerienes *seu* Nerio *nomen importet.*

COmprecationes deûm immortalium, quæ ritu Romano fiunt, expositæ sunt in libris sacerdotum populi Romani & in plerisque antiquis orationibus. In iis scriptum est, *Lucem Saturni, Salacriam Neptuni, Horam Quirini, Junites Quirini, Najam Volcani, Heriem Junonis, Molas Martis, Nerienemque Martis.* ex quibus id quod postremum posui; sic plerosque dicere audio, ut primam in eo syllabam producant, quo Græci modò dicunt ἡρώδας: sed qui probe loquuti sunt, primam correptam dixerunt, tertiam produxerunt. est enim rectus casus vocabuli ejus, sicut in libris veterum scriptum est, *Nerio.* quamquam M. Varro in satira Menippea, quæ inscribitur κυνοσάργης, non *Nerio* sed *Nerienis* vocativè dicit in his versibus:

Te, Anna Perenna, Panda, te Lato, Pales,
Nerienes, Minerva, Fortuna, ac Ceres.

ex quo nominandi quoque casum eundem fieri necessum est. sed *Nerio* à veteribus sic declinatur, quasi Anio. nam proinde ut *Anienem*, sic *Nerienem* dixerunt tertia syllaba producta. id autem sive *Nerio* sive *Nerienes* est, Sabinum verbum est, eoque significatur virtus & fortitudo. itaque ex Claudiis, quos à Sabinis oriundos accepimus, qui erat egregia atque præstanti fortitudine *Nero* appellatus est. sed id Sabini accepisse à Græcis videntur, qui vincula & firmamenta membrorum *Neura* dicunt, unde nos quoque Latinè *nervos* appellamus. Ne-

sio igitur *Martis* vis & potentia & majestas quædam esse Martis demonstratur. Plautus autem in Trucalento conjugem esse Nerienem Martis dicit; atque id sub persona militis in hoc versu:

Mars peregrè adveniens salutat Nerienem uxorem suam.

Super ea re audivi non incelebrem hominem dicere, nimis comicè Plautum imperito & incondito militi falsam novamque opinionem tribuisse, ut Nerienem conjugem esse Martis putaret. Sed id peritè magis quàm comicè dictum intelliget, qui leget Cn. Gellii annalem tertium, in quo scriptum est, Hersiliam, cum apud T. Tatium verba faceret pacemque oraret, ita precatam esse; *Neria Martis te obsecro, pacem dare, uti liceat nuptiis propriis & prosperis uti, quod de tui conjugis consilio contigit, uti nos itidem integras raperent, unde liberos sibi, suis posteris, patriæ pararent. De tui*, inquit, *conjugis consilio*, Martem scilicet significans, per quod apparet non esse id poëticè à Plauto dictum; sed eam quoque traditionem fuisse, ut Nerio à quibusdam uxor esse Martis diceretur. Inibi autem animadvertendum est, quòd Gellius *Neria* dicit per *a* litteram, non *Nerio*, neque *Nerienes*. præter Plautum etiam præterque Gellium Licinius Imbrex vetus comœdiarum scriptor in fabula, quæ Neæra inscripta est, ita scripsit:

Nolo ego Nearem te vocent, sed Nerienem;
Quum quidem Marti es in connubium data.

ita se numerus hujusce versus habet, ut tertia in eo nomine syllaba, contrà quàm suprà dictum est, corripienda sit. cujus sonitus quanta apud veteres indifferentia sit, notius est, quàm ut plura in id verba sumenda sint: Ennius autem in primo annali in hoc versu;

Nerienem Mavortis & Herclem,

si, quod minimè solet, numerum servavit; primam syllabam intendit, tertiam corripuit. Ac ne hic quidem

dem prætermittendum puto, cuicuimodi est, quod in commentario quodam Servii Claudii scriptum invenimus, *Nerio* dictum quasi *Neiria*, hoc est, sine ira & cum placiditate: ut eo nomine mitem tranquillumque fieri Martem precemur. *ne* enim particula, ut apud Græcos, ita plerumque in Latina quoque lingua privativa est.

CAP. XXIII.

M. Catonis consularis & censorii pulcherrima exprobatio contra philosophantes nomine & non re.

M. Cato, consularis & censorius, publicis jam privatisque opulentus rebus, villas suas inexcultas & rudes, ne tectorio quidem prælitas fuisse dicit ad annum usque ætatis suæ septuagesimum. atque ibi postea his verbis utitur: *Neque mihi*, inquit, *ædificatio, neque vasum, neque vestimentum ullum est manu pretiosum; neque pretiosus servus neque ancilla est. si quid est*, inquit, *quod utar, utor. si non est, egeo. suum cuique per me uti atque frui licet.* tum deinde addit: *Vitio vertunt, quia multa egeo. at ego illis quia nequeunt egere.* Hæc mera veritas Tusculani hominis, egere se multis rebus, & nihil tamen cupere dicentis, plus hercle promovet ad exhortandam parsimoniam, sustinendamque inopiam, quam Græcæ istorum præstigiæ philosophari sese dicentium, umbrasque verborum inanes fingentium; qui se nihil habere & nihil tamen egere ac nihil cupere dicunt, quum & habendo & egendo & cupiendo ardeant.

CAP. XXIV.

Quæstum tractatumque quid sint manubiæ: *atque inibi dicta quædam de ratione utendi verbis pluribus idem significantibus.*

IN fastigiis fori Trajani simulacra sunt sita circumandique inaurata equorum atque signorum militarium: subscriptumque est, EX MANUBIIS. Quærebat Favorinus, quum in area fori ambularet, & amicum suum consulem operiretur causas pro tribunali cognoscentem, nosque tunc eum sectaremur: quærebat, inquam, quid nobis videretur significare propriè *manubiarum* illa inscriptio. Tum quispiam, qui cum eo erat, homo in studiis doctrinæ multi atque celebrati nominis: *Ex manubiis*, inquit, significat *ex præda*; *manubiæ* enim dicuntur præda, quæ manu capta est. Etiamsi, inquit Favorinus, opera mihi princeps & prope omnis in litteris disciplinisque Græcis sumta est: non usque eo tamen infrequens sum vocum Latinarum, quas subsicivo aut tumultuario studio colo, ut hanc ignorem interpretationem vulgariam, quòd esse dicantur manubiæ præda. sed quæro an M. Tullius, verborum homo diligentissimus, in oratione quam dixit de lege agraria kalendis Januariis contra Rullum, inani & illepida geminatione junxerit *manubias* & *prædam*, si duo hæc verba idem significant, neque ulla re aliqua diffident. atque, ut erat Favorinus egregia vel divina quadam memoria, verba ipsa M. Tullii statim dixit, ea nos adscribimus hic, *Prædam*, *manubias*, *sectionem*, *castra denique Cn. Pompeji sedente imperatore decemviri vendent.* & infrà itidem duo hæc simul junctim posita dixit: *Ex præda*, *ex manubiis*, *ex auro coronario.* ac deinde ad eum convertit, qui manubias esse prædam dixerunt: &, Videturne tibi, inquit, utroque in loco M. Cicero duobus

Digitized by Google

duobus verbis idem, ſicuti tu putas, ſignificantibus inepte & frigidè eſſe uſus? ac tali loco dignus, quali apud Ariſtophanem facetiſſimum comicorum Euripides Æſchylum inſectatus eſt? quum ait,

Δὶς ταυτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς Αἰσχύλος.
Ἦκω γὰρ ἐς γῆν φησὶ καὶ κατέρχομαι.
Ἦκω δ' ταυτὸν ἐςὶ τῷ κατέρχομαι.
Νὴ Δία δέ, ὥσπερ εἴπε γείτονι,
Χρῆσον τὸ μαλλίον, εἰ δ' βούλει, κάρδοπον.

Nequaquam vero, inquit ille, talia videntur, quale eſt μείωσις & κάρδοπος; quæ a poetis vel oratoribus Græcis noſtriſque celebrandæ & ornandæ rei gratia duobus eadem pluribuſve nominibus frequentantur. Quid igitur, inquit Favorinus, valet hæc repetitio inſtauratioque ejuſdem rei ſub alio nomine in *manubiis* & in *prædâ*? num ornat, ut alioqui ſolet, orationem? num eam modulatiorem aptioremque reddit? num onerandi vel exprobrandi criminis cauſſa exaggerationem aliquam ſpecioſam facit? ſicuti in libro ejuſdem M. Tullii, qui de conſtituendo accuſatore eſt, una eademque res pluribus verbis vehementer atque atrociter dicitur: *Sicilia tota, ſi una voce loqueretur, hoc diceret, quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in meis urbibus, ſedibus, delubris fuit.* nam quum urbes totas ſemel dixiſſet, ſedes delubraque addidit; quæ ſunt ipſa quoque in urbibus, item in eodem libro ſimili modo. *Siciliam*, inquit, *provinciam C. Verres per triennium depopulatus eſſe, Siculorum civitates vaſtaſſe, domos exinaniſſe, fana ſpoliaſſe dicitur.* Hæc, quid videtur, quum Siciliam provinciam dixerit, atque etiam inſuper civitates addiderit, domos etiam & fana, quæ infrà poſuit, comprehendiſſet, verba hæc item multa atque varia, *depopulatus eſſe, vaſtaſſe, exinaniſſe, ſpoliaſſe*, nonne unam & eamdem vim in ſeſe habent? ſanè. ſed quia cum dignitate orationis & cum gravi verborum copia dicuntur, quamquam

quam eadem ferè sunt & una sententia coorientur, plu-
ra tamen esse existimantur: quoniam & aures & animum
saepius feriunt, hoc ornatus genus, in crimine uno vo-
cibus multis atque saevis extruendo, ille jam tunc M.
Cato antiquissimus in orationibus suis celebravit. sicuti
in illa, quae inscripta est, *De decem hominibus*: quum
Thermum accusavit quod decem liberos homines eo-
dem tempore interfecisset: hisce verbis eamdem omni-
bus rem significantibus usus est. quae, quoniam sunt elo-
quentiae Latinae tunc primùm exorientis lumina quae-
dam sublustria, libitum est ea mihi ἐπιμυρμηδὸν
*Tuum nefariam facinus pejore facinore operire postulas.
Succidias humanas facis, tantas trucidationes facis, decem
funera facis. decem capita libera interficis. decem homi-
nibus vitam eripis, indicta causa, injudicatis, indemna-
tis.* item M. Cato in orationis principio, quam dixit
in senatu pro Rhodiensibus, quum vellet res nimis pro-
speras dicere, tribus vocabulis idem sentientibus dixit.
verba ejus haec sunt: *Scio solere plerisque hominibus in re-
bus secundis atque prolixis atque prosperis animum excelle-
re, atque superbiam atque ferociam augescere.* Itidem
Cato, ex Originum septimo, in oratione quam contra
Servium Galbam dixit, compluribus vocabulis super
eadem re usus est: *Multa me dehortata sunt huc prodire,
anni, aetas, vox, vires, senectus, verum enimverò
quum tantam rem publicam agier arbitrarer.* sed ante o-
mnis apud Homerum ejusdem rei atque sententiae lucu-
lenta exaggeratio est:

Ἔκτορα δ' ἐν Τελέων ὕπαγε Ζεὺς ἐκ τε νεφέων
ἔκ τ' ἀνδροκτασίης ἔκ θ' αἱματοέσσης ἔκ τε κυδοιμοῦ;

item in alio versu,

ἰσμαῦναί τε μάχαι τε φόνοι τ' ἀνδροκτασίαι τε.

nam quum omnia ista utrubique multa & continua no-
mina nihil plus demonstrent quàm proelium, hujus ta-
men rei varia facies delectabiliter ac decorè multis variis-

que

que verbis depicta est. neque non illa quoque apud eundem poëtam una in duobus verbis sententia cum egregia ratione repetita est. Idæus enim, quum inter Ajacem & Hectorem decertantes armis intercederet, his adeos verbis usus est:

Μηκέτι νῦν φίλοι ὄρνυσθε πολεμίζειν μηδὲ μάχεσθε.

in quo versu non oportet videri alterum verbum, idem quod superius significans, supplendi numeri causa extrinsecus additum & consarcinatum. est enim hoc iniane admodum & futile, sed quum in juvenibus gloriæ studio flagrantibus pervicaciam ferociamque & cupidinem pugnæ leniter tamen ac blandè objurgaret: atrocitatem rei & culpam perseverandi bis idem dicendo alio atque alio verbo auxit, inculcavitque, duplexque eadem compellatio admonitionem facit insultiorem. nè illa quidem ejusdem significationis repetitio ignava & frigida videri debet:

Μηκέτι δ' ἔτι νῦν ὀλοφύρεσθον καὶ μύρεσθε
ἥρωσιν.

quòd bis idem ὀλοφύρεσθον καὶ μύρεσθαι dixerit. indignitas enim moliendæ tam acerbæ tamque injustæ necis miranda mortis iteratione deflenda est. Cæterum quis tam obtuso ingenio est, quin intelligat,

Βάσκε δὴ ἐπὶ νῆας Ὀνομάκριτε καὶ
Βάσκε δὴ ἐς πολέμους,

verba duo idem significantia non frustrà posita esse ὀνοματοποιίας, ut quidam putant, sed hortamentum esse acre imperatæ celeritatis. Verba quoque illa Marci Ciceronis in L. Pisonem trigemina, etiam si duræ auris hominibus non placent, non venustatem modò numeris quæsiverunt, sed figuram simulationemque oris pluribus simul vocibus verberaverunt. *Vultus denique*, inquit, *totus, qui sermo quidam tacitus mentis est, hic in fraudem homines impulit, hic eos quibus erat ignotus decepit, fefellit, induxit.* quid igitur? simile, inquit, apud eundem

dem *in prædâ* & *manubiis*? nihil profectò ilíusmodi, nam neque ornatius fit additis manubiis, neque exaggeratius modulatiúsve: sed aliud omnino *prædæ* est, ut in libris rerum verborumque veterum scriptum est, aliud *manubiæ*. nam *prædæ* dicitur corpora ipsa rerum, quæ capta sunt: *manubiæ* verò appellatæ sunt pecuniæ à quæstore ex venditione prædæ redactæ. utrumque ergo dixit M. Tullius, cumulandæ invidiæ gratiâ, deorum iras ablaturos, persequuturosque & prædam quæ nondum esset venundata, & pecuniam quæ ex venditione prædæ percepta esset. Itaque hæc inscriptio, quam videtis, EX MANUBIEIS, naturas corporaque ipsa prædæ demonstrat (nihil enim captum est horum à Tyrio ex hostibus;) sed facta esse hæc comparataque ex manubiis, id est, ex pecunia prædaticia declarat. *manubiæ* enim sunt, sicuti jam dixi, non *prædæ*, sed pecuniæ per quæstorem populi Romani ex prædâ venditâ contractæ. Quod per quæstorem autem dixi, intelligi nunc oportet præfectum ærario significari. nam cum ærarii à quæstoribus ad præfectos ærarii tralata est. Est tamen non nusquam invenire ita scripsisse quosdam non ignobiles scriptores, ut aut temerè aut incuriosè *prædam* pro *manubiis*, & *manubias* pro *prædæ* posuerint: aut tropica quadam figura mutationem vocabuli fecerint. quod facere concessum est scitè id peritéque facientibus. sed enim, qui propriè atque signatè loquuti sunt, sicuti hoc in loco M. Tullius, *manubias* pecuniam dixerunt.

CAP. XXV.

Verba P. *Nigidii, quibus dicit in nomine* Valeri, *in casu vocandi primam syllabam acuendam esse: & item alia ex ejusdem verbis ad rectam scripturam pertinentia.*

P. Nigidii verba sunt ex commentariorum grammaticorum vicesimoquarto, hominis in disciplinis doctrinarum

Graecarum omnium praecellentis. *Deinde*, inquit, *vocabula quæ poterit servari, si non sciemus in nominibus, ut valeri, utrum interrogandi an vocandi sint? nam interrogandi secunda syllaba superiore tono est quam prima: deinde novissima dejicitur. at in casu vocandi summo tono est prima; deinde gradatim descendunt.* sic quidem P. Nigidius dici præcipit, sed si quis nunc Valerium appellans, in casu vocandi, secundum id præceptum Nigidii acuerit primam; non aberit quin rideatur. Summum autem tonum βαρύτονον acutam dicit: & quem *accentum* nos dicimus, *vocationem* appellat: & *casum interrogandi* eum dicit, quem nunc nos *genitivum* dicimus. id quoque in eodem libro Nigidiano animadvertimus. *Si hujus*, inquit, *amici vel hujus magni scribas; unum, i, facito extremum. sin verò hi magnei, hi amicei, casu multitudinis recto, tum ante, i, scribendum erit, e, atque id ipsum facies in similibus. item si hujus terrai scribas; i littera sit extrema. si huic terræ; per, e, scribendum est. item qui scribit mei studiosus; per, e, &, i, scribat. at quum mi; tum per i unum scribendum est, non per e: quia dandi casus est.* Hæc nos auctoritate doctissimi hominis adducti, propter eos qui harum quoque rerum scientiam quærunt, non prætermittenda existimavimus.

CAP. XXVI.

De versibus, quos Virgilius sectatus videtur Homeri & Parthenii.

PArthenii poëtæ versus est:

Γλαύκην τε Νησάν τε Πανόπειάν τε Μελίτην.

eum versum Virgilius æmulatus est. Itaque fecit duobus vocabulis venustè immutatis parem:

Glauco & Panopeæ & Inoo Melicertæ.

sed illi Homerico non sanè re parem neque similem fecit.

cit. esse enim videtur Homeri simplicior & sinceior, Virgilii autem κατὰ τὸ ἁρμόττον τρόπον, & quodam quasi fermine immisso fucatior:

Ταῦρον δ' ΑΛΦείῳ ταῦρον δὲ Πυθοῖ ἄνακτι.
Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

CAP. XXVII.

De sententia Panætii philosophi, quam scripsit in libro de officiis secundo; qua hortatur ut homines ad cavendas injurias in omni loco intenti paratique sint.

LEgebatur Panætii philosophi liber de officiis secundus, ex tribus illis inclutis libris, quos M. Tullius magno cum studio maximoque opere æmulatus est. ibi scriptum est, cùm multa alia ad bonam frugem disciplina, tum vel maximè, quòd esse hæreréque in animo debet, id autem est ad hanc fermè sententiam: Vita, inquit, hominum, qui ætatem in medio rerum agunt, ac sibi suisque esse usui volunt, negotia periculaque ex improviso assidua & prope quotidiana fert. ad ea cavenda atque declinanda proinde esse oportet animo semper promto atque intento, ut sunt athletarum, qui pancratiæ vocantur. nam sicuti illi ad certandum vocati projectis ante brachiis consistunt, caputque & os suum manibus oppositis quasi vallo præmoeniunt; membraque eorum omnia, priusquam pugna mota est, aut ad vitandos ictus cauta sunt, aut ad faciendos parata: ita animus atque mens viri prudentis, adversus vim & petulantias injuriarum omni in loco atque in tempore prospiciens, debet esse erecta, ardua, septa solidè, expedita, numquam connivens, nusquam aciem suam flectens, consilia cogitationesque contra fortunæ verbera, contraque insidias iniquorum quasi brachia & manus protendens; ne qua in re adversa & repentina incursio imparatis improtectisque nobis obveniat.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XXVIII.

Quod Quadrigarius, cum multis mortalibus *dixit: ad quid & quantum differret si dixisset*, cum multis hominibus.

VErba sunt Claudii Quadrigarii ex annalium ejus tertiodecimo: *Concione dimissa Metellus in Capitolium venit cum mortalibus multis. inde domum profectus est. tota civitas eum reduxit.* Quum is liber eaque verba M. Frontoni, nobis ei ac plerisque aliis assidentibus, legerentur; & cuidam haud sanè viro indocto videretur *multis mortalibus*, pro *hominibus multis*, ineptè frigidéque in historia, nimisque id poëticè dixisse: tum Fronto illi, cui hoc videbatur, Ain' tu, inquit, alienum homo rerum judicii elegantissimi *mortalibus multis* ineptum tibi videri & frigidum? nihil autem arbitrare causæ fuisse, quòd vir modestus atque puri ac propè quotidiani sermonis *mortalibus* maluit, quàm *hominibus* dicere? eamdémque credis futuram fuisse multitudinis demonstrationem, si *cum multis hominibus*, ac non, *cum multis mortalibus* diceret. Ego quidem, inquit, sic existimo, nisi si me scriptoris istius omnisque antiquæ orationis amor atque veneratio cæco esse judicio facit, longè atque longè esse amplius, prolixius, fortius, in significanda totius propè civitatis multitudine *mortales* quàm *homines* dixisse. namque multorum hominum appellatio intra modicum quoque numerum cohiberi atque includi potest, *multi* autem *mortales* nescio quo pacto & quodam sensu inenarrabili omne fere genus, quod in civitate est, & ordinum & ætatium & sexus, comprehendunt. quod scilicet Quadrigarius, ita ut res erat, ingentem atque promiscam multitudinem volens ostendere, *cum multis mortalibus Metellum in Capitolium venisse* dixit, ἐμφατικώτερον, quàm si cum multis hominibus dixisset. Ea

Digitized by Google

nos omnia, quæ Fronto dixit, quam ita, ut par erat, non approbantes tantum, sed admirantes quoque audiremus. Videte tamen, inquit, ne existimetis semper atque in omni loco, *mortales multos*, pro *multis hominibus*, esse dicendum, ne planè fiat Græcum illud de Varronis satira proverbium; τὸ ὄπι τῇ φακῇ μύρον. Hoc judicium Frontonis, etiam de parvis minutisque vocabulis, non prætermittendum putavi, ne novus forte fugeret lectorem subtilior hujuscemodi verborum consideratio.

CAP. XXIX.

Non hactenus esse faciem, qua vulgò dicitur.

ANimadvertere est pleraque verborum Latinorum ex ea significatione, in quâ nata sunt, decessisse vel in aliam longè vel in proximam, eamque decessionem factam esse consuetudine & insciti temerè dicentium, quæ, cuimodi sint, non didicerint. sicuti quidam faciem esse hominis putant os tantùm & oculos & genas, quod Græci πρόσωπον dicunt: quando facies sit forma omnis & modus & factura quædam corporis totius, à faciendo dicta, ut ab aspectu species & à fingendo figura. itaque Pacuvius in tragœdia, quæ Niptra inscribitur, *faciem* dixit *hominis* pro corporis longitudine.

Ætate, inquit, integra, feroci ingenio, facie procera virum.

Non solùm autem in hominum corporibus, sed etiam in rerum cujusquemodi aliarum, facies dicitur. nam montis & cœli & maris facies, si tempestivè dicatur, probè dicitur. Sallustii verba sunt ex historia secunda: *Sardinia in Africo mari facie vestigii humani in Orientem quam in Occidentem latior prominet.* Ecce autem id quoque in mentem venit, quod etiam Plautus in Pœnulo

faciem,

faciem, pro totius corporis coloriſque habitu dixit. verba Plauti hæc ſunt:

Sed earum matrix quæ ſit facie, mihi expedi.
Statura haud magna, corpore aquilo: ſi ipſa ea ſit,
Specie venuſta, ore parvo atque oculis paruigris.
Formam quidem hercle verbis depingi prohibe.

Præterea memini Quadrigarium in undecimo *faciem* pro ſtatura totiuſque corporis figura dixiſſe.

CAP. XXX.

Quid ſit in ſatira M. Varronis, canimum prandium.

LAudabat venditabatque ſe nuper quiſpiam in libraria ſedens, homo ineptè glorioſus, tamquam unus eſſet ſub omni cœlo ſatirarum M. Varronis enarrator; quas partim Cynicas, alii Menippeas appellant. & jactabat inde quædam non admodum difficilia: ad quæ conjicienda adſpirare poſſe neminem dicebat. Tum fortè eum ego librum ex iſdem ſatiris ferebam, qui περιπλους inſcriptus eſt. propius igitur acceſſi: &, Noſti, inquam, magiſter, verbum illud ſcilicet è Græcia vetus; Muſicam, quæ ſit abſcondita, eam eſſe nulli rei? oro te legas hos verſus pauculos, & proverbii iſtius, quod in his verſibus eſt, ſententiam dicas mihi. lege, inquit, tu mihi potius, quæ non intelligis; ut ea tibi ego enarrem. Quonam, inquam, pacto legere ego poſſim, quæ non aſſequor? indiſtincta namque fient & confuſa quæ legero, & tuam quoque impedient intentionem. Tunc aliis etiam, qui ibi aderant, compluribus idem comprobantibus deſiderantibuſque, accepit à me librum veterem, fidei ſpectatæ, luculentè ſcriptum: accepit autem inconſtantiſſimo vultu & mœſtiſſimo. ſed quid deinde dicam? non audeo herclè poſtulare, ut id credatur mihi. pueri in ludo rudes, ſi eum librum accepiſſent, non ii magis in legendo deridiculi fuiſſent:

ita & sententias intercidebat, & verba corrupte pronunciabat. reddit igitur mihi librum multis jam ridentibus; &, Vides, inquit, oculos meos ægros assiduisque lucubrationibus prope jam perditos? vix ipsos litterarum apices potui comprendere: quum valebo ab oculis, revise ad me, & librum istum tibi totum legam. Rectè, inquam, sit oculis magister tuis. sed, in quo illis nihil opus est, id rogo te dicas mihi. *caninum prandium* in hoc loco, quem legisti, quid significat? atque ille egregius nebulo, quasi difficili quæstione perterritus, exsurgit statim: & abiens, Non, inquit, parvam [illegible] quæris. talia ego gratis non doceo. Ejus autem loci, in quo id proverbium est, verba hæc sunt: *Non vides apud Mnesitheum scribi tria genera esse vini, nigrum, album, medium, quod vocant κίρρον; novum, vetus, medium: & efficere nigrum virus, album urinam, medium πέλλον? novum refrigerare, vetus calefacere, medium esse prandium caninum?* quid significet, *prandium caninum*, rem leviculam diu & anxiè quæsivimus: prandium autem abstemium, in quo nihil vini potatur, caninum dicitur, quoniam canis vino caret. quum igitur medium vinum appellasset, quod neque novum esset neque vetus, & plerumque homines ita loquantur, ut omne vinum aut novum esse dicant aut vetus: nullam vim habere significavit neque novi neque veteris quod medium esset; ideireo pro vino non habendum, quia neque refrigeraret, neque calefaceret. *refrigerare* id dicit, quod Græcè ἀναψύξαι dicitur.

LIBER.

Digitized by Google

LIBER QUARTUS DECIMUS.

CAPUT I.

Dissertatio Favorini philosophi adversus eos, qui Chaldæi appellantur, & ex cœtu motibusque siderum & stellarum fata se hominum dicturos pollicentur.

ADVERSUM istos, qui sese Chaldæos seu genethliacos appellant, ac de motu deque positu stellarum dicere posse quæ futura sunt profitentur, audivimus quondam Favorinum philosophum Romæ Græcè disserentem egregia atque illustri oratione. exercendine autem anne ostentandi gratia ingenii, an quòd ita serio judicatóque existimaret, non habeo dicere. capita autem locorum argumentorumque, quibus usus est, quod ejus meminisse potui, egressus ibi ex auditione properè annotavi. eaque fuerunt ad hanc fermè sententiam: Disciplinam istam Chaldæorum tantæ vetustatis non esse, quantæ videri volunt: neque eos principes ejus auctoresque esse, quos ipsi ferant: sed id præstigiarum atque officiarum genus commentos esse homines æruscatores, & cibum quæstumque ex mendaciis captantes: atque quoniam viderent terrena quædam inter homines sita cœlestium rerum sensu atque ductu moveri; quale est quod oceanus quasi lunæ comes cum ea simul senescit adolescitque; hinc videlicet sibi argumentum ad persuadendum paravisse, ut crederemus omnia rerum humanarum & parva & maxima, tamquam stellis atque sideribus evincta, duci & regi. esse autem nimis quàm ineptum absurdumque; ut, quoniam æstus oceani cum lunæ curriculo congruit, negotium quoque alicujus, quod ei forte de aquæ ductu cum rivalibus, aut de communi pariete cum vicino apud judicem est, ut

Digitized by Google

existimemus id negotium quasi habena quadam de cœlo vinctum gubernari, quod & si vi & ratione quapiam divina fieri potest; nequaquã id tamen censebat in tam brevi exiguoque vitæ spatio quantovis hominis ingenio comprehendi posse & percipi; sed conjectari pauca quædam, verbo ipsius utar, πανυμερίσματον nullo scientiæ fundo concepta, sed fusa & vaga & arbitraria: qualis longinqua oculorum acies est per intervalla media caligantium. tolli enim, quod maximè inter deos atque homines differt, si homines quoque res omnis pòst futuras prænoscerent. ipsam deinde siderum stellarumque observationem, quam esse originem scientiæ suæ prædicarent, haudquaquam putabat liquidè consistere. nam si principes Chaldæi, qui in patentibus campis colebant, stellarum motus & vias & discessiones & cœtus intuentes, quid ex iis efficeretur observaverunt; procedat, inquit, hæc sanè disciplina, sed sub ea modò inclinatione cœli, sub qua tunc Chaldæi fuerunt: non enim potest, inquit, ratio Chaldæorum observationis manere, si quis eã uti velit sub diversis cœli regionibus. nam quanta, inquit, partium circulorumque cœli ex devergentia & convexionibus mundi varietas sit, quis non videt? eædem igitur stellæ, per quas omnia divina humanaque ferri agi contendunt, sicuti non usquequaque pruinas aut calores cient; sed mutant & variant, tempestatesque eodem in tempore alibi placidas, alibi violentas movent: cur non eventa quoque rerum & negotiorum alia efficiunt in Chaldæis, alia in Gætulis, alia apud Danubium, alia apud Nilum? Per autem, inquit, inconsequens, ipsum quidem corpus & habitum tam profundi aëris sub alio atque alio cœli curvamine non eumdem manere; in hominum autem negotiis stellas istas opinari idem semper ostendere, si eas ex quacumque terra conspexeris. præterea mirabatur id cuiquam pro percepto liquere, stellas istas, quas à Chaldæis & Babyloniis sive Ægyptiis

ptiis observatas ferunt, (quas multi *erraticas*, Nigidius *errones* vocat) non esse plures quàm volgo dicerentur, posse enim fieri existimabat, ut & alii quidam planetes pari potestate essent, sine quibus recta atque perpetua observatio perfici non quiret; neque tamen cernere homines possint, propter exsuperantiam vel splendoris vel altitudinis. Nam & quædam, inquit, sidera è quibusdam terris conspiciuntur, earumque terrarum hominibus nota sunt: sed eadem ipsa ex aliis omni terra non videntur, & sunt aliis omnino ignotissima; atque, ut demus, inquit, & has tantummodò stellas, & ex una parte terræ observari debuisse: quæ tandem finis observationis istius fuit, & quæ tempora satis esse visa sunt ad percipiendum, quid præmonstraret aut ortus stellarum, aut circumitus, aut transitus? nam si isto modo cœpta fieri observatio est, ut animadverteretur quo habitu, quaque forma, quaque positura stellarum aliquis nasceretur: tum deinceps ab ineunte vita, fortuna ejus, & mores, & ingenium, & circumstantia rerum negotiorumque, & ad postremum finis etiam vitæ exspectaretur: eaque omnia, ut usu venerant, litteris mandarentur; ac postea longis temporibus, quum ipsæ illæ eodem in loco eodemque habitu forent, eadem cæteris quoque eventura existimarentur, qui eodem illo tempore nati fuissent; si isto, inquit, modo observari cœptum est, & ex ea observatione composita quædam disciplina est, nullo id pacto potest procedere. dicant enim quot tandem annis, vel potius quot sæculis orbis hic observationis perfici quiverit. constare quidem inter astrologos dicebat, stellas ipsas, quas *erraticas* dicerent, quæ esse omnium rerum fatales viderentur, infinito propè & innumerabili numero annorum ad eumdem locum, quum eodem habitu simul omnes profectæ sunt, regredi; ut neque ullius observationis tenor, neque memoriæ ulla effigies litterarum tanto ævo potuerint edurare.

rare. atque illud etiam cuimodi esset considerandum putabat; quòd aliud stellarum agmen foret, quo primum tempore conciperetur homo in utero matris, aliud postea quum in decem mensibus proximis in lucem ederetur. quærebatque, quî conveniret diversam super eodem fieri demonstrationem: si, ut ipsi putarent, alius atque alius earundem stellarum situs atque ductus alias atque alias fortunas daret. sed & nuptiarum tempore, ex quibus liberi quærerentur, atque ipso etiam illo maris atque feminæ coitu, jam declarari oportere dicebat, certo quodam & necessario stellarum ordine, quales qualique fortuna homines gignerentur: ac multo etiam antè, quàm pater ipse atque mater nascerentur, ex eorum genitura debuisse jam tunc prospici, quinam olim futuri essent, quos ii creaturi forent, & suprà longè atque longè per infinitum: ut, si disciplina ista fundamento aliquo veritatis nixa est, centesimo usque abhinc sæculo, vel magis primo cœli atque mundi exordio, atque inde jam deinceps, continua significatione, quotiens generis auctores ejusdem homines nascerentur, stellæ istæ præmonstrare debuerint, qualis qualique fato futurus sit, quisquis hodie natus est. Quo autem, inquit, pacto credi potest, uniuscujusque stellarum formæ & positionis sortem atque fortunam uni omnino homini certam destinatamque esse: eamque formam, post longissima sæculorum spatia, restitui, si vitæ fortunarumque ejusdem hominis judicia, in tam brevibus intervallis, per singulos majorum ejus gradus, perque infinitum successionum ordinem, tam sæpe ac tam multipliciter eadem ipsa non eadem stellarum facie denotantur? quod si id fieri potest; eaque diversitas atque varietas admittitur per omnis antiquitatis gradus, ad significanda eorum hominum, qui post nascentur, exordia: imparilitas hæc turbat observationem, omnisque ratio disciplinæ confunditur. jam verò id minimè ferendum censebat,

censebat, quod non modò casus eventaque quæ evenirent extrinsecus, sed consilia quoque hominum ipsa & arbitria, & varias voluntates appetitionesque & declinationes & fortuitos repentinasque in levissimis rebus animorum impetus recessusque, moveri agitarique desuper è cœlo putarentur tamquam quod forte ire in balneas volueris, ac deinde volueris, atque id rursum volueris, non ex aliqua dispari variaque animi agitatione, sed necessaria quadam errantium siderum reciprocatione contigerit: ut plane homines non, quod dicitur, ἄθυρα ζῶα, sed ludicra & ridenda quædam neurospasta esse videantur, si nihil sua sponte, nihil arbitratu suo faciunt: sed ducentibus stellis & arrigantibus, ac si, inquit, potuisset prædici affirmanter, Pyrrhusne rex, an M. Curius prælio victurus esset: cur tandem non de alea quoque, ac de calculis & alveolo audent dicere, quinam ibi ludentium vincat? an videlicet magna sciunt, parva nesciunt, & minora majoribus imperceptiora sunt? sed si magnitudines rerum sibi vindicant; magisque esse perspicuas, & facilius comprehendi posse dicunt: Volo, inquit, mihi respondeant, quid in hac totius mundi contemplatione, præstantis naturæ operibus, in tam parvis atque brevibus negotiis fortunisque hominum magnum putent? atque id velim etiam, inquit, ut respondeant: si tam parvum atque rapidum est momentum temporis, in quo homo nascens fatum accipit, ut in eodem illo puncto sub eodem circulo cœli plures simul ad eamdem competentiam nasci non queant: & si iccirco gemini quoque non eadem vitæ sorte sunt, quoniam non eodem temporis puncto editi sunt; peto, inquit, respondeant, cursum illum temporis transvolantis, qui vix cogitatione animi comprehendi potest, quonam pacto aut consulto assequi queant, aut ipsi perspicere & deprehendere: quum in tam præcipiti dierum noctiumque vertigine minima momenta ingentes facere dicant mutationes, ad

postremum autem, & quid esset, quod adversum hoc dici posset, requirebat; quod homines utriusque sexus omnium ætatium, diversis stellarum motibus in vitam editi, regionibus, sub quibus geniti sunt, longè distantibus, omnes tamen isti, aut hiantibus terris, aut labentibus tectis, aut opidorum expugnationibus, aut eadem in navi fluctu obruti, eodem genere mortis, eodemque ictu temporis universi simul interirent. quod scilicet, inquit, numquam eveniret, si momenta nascendi singulis attributa suas unumquodque leges haberent. quod si quædam, inquit, in hominum morte atque vita etiam diversis temporibus editorum per stellarum pares quosdam postea conventus, paria nonnulla & consimilia posse dicunt obtingere: cur non aliquando possint omnia quoque paria usu venire; ut exsistant per hujuscemodi stellarum concursiones & similitudines Socratæ simul & Antisthenæ, & Platones multi, genere, forma, ingenio, moribus, vita omni & morte pari? quod nequaquam, inquit, prorsus fieri potest. non igitur hac causa probè uti queunt adversum hominum impares ortus, interitus pares. Illud autem condonare se iis dicebat, quòd non id quoque requireret, si vitæ mortisque hominum rerumque humanarum omnium tempus & ratio & causa in cœlo & apud stellas foret, quid de muscis aut vermiculis aut echinis, paulisque aliis minutissimis terra marique animantibus dicerent? an ista quoque isdem, quibus homines, legibus nascerentur, isdemque itidem exstinguerentur: ut ranunculis quoque & culicibus nascendi fata sint de cœlestium siderum motibus attributa; aut, si id non putarent, nulla ratio videretur, cur ea siderum vis in hominibus valeret, deficeret in cæteris. Hæc nos sicca & incondita & propemodum jejuna oratione attigimus. at Favorinus, ut hominis ingenium fuit, aut, quæ est Græcæ facundiæ copia simul & venustas, latius ea & e-

mœni-

mœnius & splendidius & profluentius exsequebatur, atque identidem commonebat, ut caveremus, ne qua nobis isti sycophantæ ad faciendam fidem irreperent, quòd viderentur quædam interdum vera effutire aut spargere. non enim comprensa, inquit, neque definita neque percepta dicunt, sed lubrica atque ambagiosa conjectatione nitentes inter falsa atque vera pedetentim quasi per tenebras ingredientes eunt: & aut multa tentando incidunt repentè imprudentes in veritatem: aut ipsorum, qui eos consulunt, multa credulitate ducente perveniunt callidè ad ea quæ vera sunt: & iccirco videntur in præteritis rebus quàm in futuris veritatem faciliùs imitari. ista tamen omnia, quæ aut temerè aut astutè vera dicant, præ cæteris, inquit, quæ mentiuntur, pars ea non est millesima. Præter hæc autem, quæ dicentem Favorinum audivimus, multa etiam memini poëtarum veterum testimonia, quibus hujuscemodi ambages fallaciosæ confutantur. ex quibus est Pacuvianum illud:

Nam si qui, quæ eventura sunt, prorideant;
Æquiparent Jovi.

item Accianum illud;

Nihil, inquit, *credo auguribus, qui aures verbis divitant*
Alienas, suas ut auro locupletent domos.

Idem Favorinus, deterrere volens ac depellere adolescentes à genethliacis istis & quibusdam aliis id genus, qui prodigiosis artibus futura omnia dicturos se pollicentur, nullo pacto adeundos esse, consulendosque hujuscemodi argumentis concludebat. Aut adversa, inquit, eventura dicunt, aut prospera. si dicunt prospera, & fallunt, miser fies frustra exspectando. si adversa dicunt, & mentiuntur, miser fies frustra timendo. sin vera respondent, eaque sunt non prospera; jam inde ex animo miser fies, antequam è fato fias. si felicia promittunt, eaque eventura sunt; tum planè duo erunt incommo-

commoda: & exspectatio te spe suspensum fatigabit, & futurum gaudii fructum spes tibi jam præfloraverit. nullo igitur pacto utendum est istiusmodi hominibus res futuras præsagientibus.

CAP. II.

Quem in modum disseruerit Favorinus consultus a me super officio judicis.

QUo primùm tempore à prætoribus lectus in judices sum, ut judicia, quæ appellantur privata, susciperem; libros utriusque linguæ de officio judicis scriptos conquisivi, ut homo adolescens à poëtarum fabulis & à rhetorum epilogis ad judicandas lites vocatus, rem judiciariam, quoniam vocis, ut dicitur, vivæ penuria erat, ex mutis, quod ajunt, magistris cognoscerem. atque in rerum quidem diffissionibus comperendinationibusque, & aliis quibusdam legitimis ritibus, ex ipsa lege Julia & ex Sabini Massurii & quorumdam aliorum jurisperitorum commentariis commoniti & adminiculati sumus. in his autem, quæ exsistere solent, negotiorum ambagibus, & in ancipiti rationum diversarum circumstantia, nihil quicquam nos hujuscemodi libri juverunt: nam, etsi consilia judicibus ex præsentium causarum statu capienda sunt, generalia tamen quædam prænonita & præcepta sunt, quibus ante causam præmoneri judex præpararique ad incertos casus futurarum difficultatium debeat, sicut illa mihi tunc accidit inexplicabilis reperiendæ scientiæ ambiguitas. Petebatur apud me pecunia, quæ dicebatur data numerataque. sed qui petebat neque tabulis neque testibus id factum docebat: & argumentis admodum exilibus nitebatur. sed eum constabat virum esse ferme bonum, notæque & expertæ fidei, & vitæ inculpatissimæ: multaque & illustria exempla probitatis sinceritatisque ejus exprome-

expromebantur. illum autem, unde petebatur, hominem esse non bonæ rei, vitaque turpi & sordida, convictumque vulgò in mendaciis, plenumque esse perfidiarum & fraudum ostendebatur. is tamen, cum suis multis patronis, clamitabat probari apud me debere pecuniam datam consuetis modis, *expensi latione, mensæ rationibus, chirographi exhibitione, tabularum obsignatione, testium interfessione.* ex quibus omnibus si nulla re probaretur, dimitti jam se oportere, & adversarium de calumnia damnari. quod de utriusque autem vita atque factis diceretur, frustra id fieri atque dici. rem enim de petenda pecunia apud judicem privatum agi, non apud censores de moribus. Tunc ibi amici mei, quos rogaveram in consilium, viri exercitati atque in patrociniis & in operis fori celebres, semperque se circumundique distrahentibus causis festinantes, non sedendum diutius, ac nihil esse dubium dicebant, quin absolvendus foret, quem accepisse pecuniam nulla probatione solleinni docebatur. sed enim ego homines quum considerabam, alterum fidei, alterum probri plenum, spurcissimæque vitæ ac deformatissimæ, nequaquam adduci potui ad absolvendum. jussi igitur diem diffindi, atque inde à subselliis pergo ire ad Favorinum philosophum, quem tu eo tempore Romæ plurimum sectabar, atque ei de causa ac de omnibus quæ apud me dicta fuerant, ut res erat, narro omnia: ac peto ut & ipsum illud in quo hærebam, & cætera etiam quæ observanda mihi forent in officio judicis, faceret me ut earum rerum essem prudentior. tum Favorinus, religione illa cunctationis & solicitudinis nostræ comprobata, id quidem, inquit, super quo nunc deliberas, videri potest specie tenui parvaque esse; sed si de omni quoque officio judicis præire tibi me vis, nequaquam est vel loci hujus vel temporis. est enim disceptatio ista multijugæ & sinuosæ quæstionis, multaque & anxia cura & circumspicientia indigens.

gens. namque, ut pauca tibi nunc quæstionum capita attingam; jam omnium primum hoc de judicis officio quæritur, si judex forte id sciat, super qua re apud eum litigatur, eaque res uni ei, prius quàm agi cœpta aut in judicium deducta sit, ex alio quodam negotio casuque alio quo cognita liquidò & comperta sit; neque id tamen in agenda causa probatur: oporteatne eum secundùm ea, quæ sciens venit, judicare, an secundum ea quæ aguntur. Id etiam, inquit, quæri solet, an deceat atque conveniat judici causa jam cognita, si facultas esse videatur componendi negotii, officio paulisper judicis dilato communis amici & quasi pacificatoris partes recipere. atque illud amplius ambigi ac dubitari scio, debeatne judex inter cognoscendum ea, quæ dicto quæsitoque opus est, dicere & quærere, etiam si, cujus ea dici quærique interest, neque dicat neque postulet. patrocinari enim prorsus hoc esse ajunt, non judicare. Præter hæc, super ea quoque re differitur, an ex usu exque officio sit judicis rem causamque, de qua cognoscit, interloquutionibus suis ita exprimere consignareque, ut ante sententiæ tempus ex his, quæ apud eum in præsens confusè varièque dicuntur, proinde, ut quoquo in loco ac tempore movetur, signa & judicia faciat motus atque sensus sui. nam qui judices, inquit, acres atque celebres videntur, non aliter existimant rem, qua de agitur, indagari comprehendique posse, nisi is, qui judicat, crebris interrogationibus necessariisque interloquutionibus & suos sensus aperiat, & litigantium deprehendat. contrà autem, qui sedatiores & graviores putantur, negant judicem debere ante sententiam, dum causa utrimque agitatur, quotiens aliqua re proposita motus est, totiens significare quid sentiat, eventurum enim ajunt, ut, quia pro varietate propositionum argumentorumque alius atque alius motus animi patiendus est, aliter atque aliter eadem in causa eodemque

Digitized by Google

demque in tempore sentire & interloqui videatur. Sed de his, inquit, & cæteris hujuscemodi judicialis officii tractatibus, & nos posthac, quum erit otium, dicere quid sentiamus conabimur, & præcepta Ælii Tuberonis super officio judicis, quæ nuperrimè legi, recensebimus. quod autem ad pecuniam pertinet, quam apud judicem peti dixisti; suadeo hercle tibi, utaris M. Catonis prudentissimi viri consilio: qui in oratione, quam pro L. Turio contra Cn. Gellium dixit, ita esse à majoribus memoriæ traditum observatumque ait, ut si, quod inter duos actum est, neque tabulis neque testibus planum fieri possit; tum apud judicem, qui de ea re cognosceret, uter ex iis vir melior esset quæreretur: &, si pares essent, seu boni pariter seu mali, tum illi, unde petitur, crederetur, ac secundum eum judicaretur. in hac autem causa, de qua tu ambigis, ego primus est qui petit, unde petitur deterrimus; & res est inter duos acta sine testibus: eas igitur & credas ei qui petit: condemnesque eum de quo petitur: quoniam, sicuti dicis, duo pares non sunt: & qui petit melior est. Hoc quidem mihi tum Favorinus, ut virum philosophum decuit, suasit: sed majus ego altiusque id esse existimavi, quàm quod meæ ætati & mediocritati conveniret, ut cognovisse & condemnasse de moribus, non de probationibus rei gestæ, viderer: ut absolverem tamen, inducere in animum non quivi; & propterea juravi mihi non liquere: atque ita judicatu illo solutus sum. Verba ex oratione M. Catonis, cujus commeminit Favorinus, hæc sunt: *Atque ego à majoribus memoria sic accepi: si quis quid alter ab altero peteret, si ambo pares essent, sive boni sive mali essent, quod duo res gessissent uti testes non interessent, illi unde petitur ei potius credendum esse. nunc si sponsionem feciſſet Gellius cum Turio,* NI. VIR. MELIOR. ESSET. GELLIUS. QUAM. TURIUS. *neme, opinor, tam insanus esset,*

qui

qui judicaret meliorem esse Gellium quam Turium, si non melior Gellius est Turio, potius oportet credi unde petitur.

CAP. III.

An æmuli offensique inter sese fuerint Xenophon & Plato.

QUi de Xenophontis Platonisque vita & moribus pleraque omnia exquisitissimè scripsere, non abfuisse ab eis motus quosdam tacitos & occultos simultatis æmulationisque mutuæ putaverunt: & ejus rei argumenta quædam conjectatoria ex eorum scriptis protulerunt. Ea sunt profectò hujuscemodi: quòd neque à Platone in tot numero libris mentio usquam facta sit Xenophontis, neque item contrà ab eo in suis libris Platonis; quamquam uterque, ac maximè Plato, complurium Socratis sectatorum in sermonibus, quos scripsit, commeminerit. Id etiam esse non sinceræ neque amicæ voluntatis indicium crediderunt, quòd Xenophon incluto illi operi Platonis, quod de optimo statu reipublicæ civitatisque administrandæ scriptum est, lectis ex eo duobus ferè libris, qui primi in volgus exierant, oppositi contra scripsitque diversum regiæ administrationis genus, quod παιδείας Κύρου inscriptum est. eo facto scriptoque ejus usque adeò permotum esse Platonem ferunt, ut quodam in libro mentione Cyri regis habita, retractandi levandique ejus operis gratia, virum quidem Cyrum gnavum & strenuum fuisse dixerit. παιδείας δ' ἐκ ὀρθῶς ἔφησε τὸ πεφάναι. hæc enim verba sunt de Cyro Platonis. Præterea putant id quoque ad ista, quæ dixi, accedere: quòd Xenophon in libris, quos dictorum atque factorum Socratis commentarios composuit, negat Socratem de cœli atque naturæ causis rationibusque umquam disputavisse: ac ne disciplinis quidem cæteras, quæ μαθήματα Græci appellant, quæ ad bene beatéque vivendum non pergerent, aut attigisse

fugisse aut comprobasse: ideircoque turpiter eos mentiri dicit, qui dissertationes ejusmodi Socrati attribuerent. Hoc autem, inquiunt, Xenophon quum scripsit, Platonem videlicet notavit: in cujus libris Socrates de physica & musica & geometria differit. Sed enim de viris optimis & gravissimis si credendum hoc aut suspicandum fuit, eamdem equidem esse arbitror non obtrectationis, aut invidiæ, neque de gloria majore parienda certationis: hæc enim procul à moribus philosophiæ absunt, in quibus illi duo omnium judicio excelluerunt. quæ igitur est opinionis istius ratio? hæc profectò est, æquiperatio ipsa plerumque & paritas virtutum inter sese consimilium; etiamsi contentionis studium & voluntas abest, speciem tamen æmulationis creat. nam quum ingenia quædam magna duorum pluriumve in ejusdem rei studio illustrium, aut pari sunt fama aut proxima; & fiunt apud diversos fautores eorum industriæ laudisque æstimandæ contentio, tum postea ex alieno certamine ad eos quoque ipsos contagium certationis adspirat, cultusque eorum ad eamdem virtutis calcem pergentium, quando est compar vel ambiguus, in æmulandi suspiciones non suo, sed faventium studio delabitur. proinde igitur & Xenophon & Plato Socraticæ amœnitatis duo lumina certare æmularique inter sese existimati sunt: quia de his apud alios, uter esset exsuperantior, certabatur; & quia duæ eminentiæ, quum simul junctæ in arduum nituntur, simulacrum quoddam contentionis æmulæ parsunt.

CAP. IV.

Quid apte Chrysippus & graphice imaginem Justitiæ modulis coloribusque verborum depinxit.

COndignè mehercle & condecorè Chrysippus in librorum, qui inscribuntur περὶ νόμου ἢ δίκης, primo,

mo, os & oculos Justitiæ, vultumque ejus severis atque venerandis verborum coloribus depinxit. facit quippe imaginem Justitiæ, fierique solitam esse dicit à pictoribus rhetoribusque antiquioribus, ad hunc fermè modum: *forma atque filo virginali; aspectu vehementi & formidabili; luminibus oculorum acribus: neque humili neque atroci, sed reverenda cujusdam tristitiæ dignitate.* ex imaginis autem istius significatione intelligi voluit, judicem, qui justitiæ antistes est, oportere esse gravem, sanctum, severum, incorruptum, inadulabilem, contraque improbos nocentesque immisericordem atque inexorabilem, erectumque & arduum ac potentem, vi & majestate æquitatis veritatisque terrificum. verba ipsa Chrysippi de justitia scripta hæc sunt:

Παρθένον δ' αὐτὴν λέγειν, καὶ σύμβολον τῆς ἀδιαφθορίας εἶναι, καὶ μηδαμῶς ἐνδιδόναι τοῖς κακούργοις, μηδὲ πειθοῖ θέλγεσθαι, μήτε δώροις ὑπικοῖς ἁλίσκεσθαι, μήτε παραίτησιν, καὶ δάκρυον μήτε κολακείαν, μήτε ἄλλο μηδὲν τοιοῦτον. οἷς ἀκολούθως καὶ σκυθρωπὴν γεγράφεσθαι, καὶ ζοφερὸν ἔχειν τὸ πρόσωπον καὶ ἔλαιον καὶ δεδορκὸς βλέπειν, ὡς τε τοῖς μὲν ἀδίκοις φόβον ἐμποιεῖν, τοῖς δὲ δικαίοις ἡδονήν. τοῖς μὲν εἰς πρὸς φίλους ὄγλος τῷ ἰσότητι προσώπου, τοῖς δὲ ἑτέροις προσιόντας.

Hæc verba Chrysippi eo etiam magis ponenda existimavi, ut promta ad considerandum judicandumque sint: quoniam legentibus ea nobis delicatiores quidam disciplinarum philosophi Sævitiæ imaginem istam esse, non Justitiæ, dixerunt.

CAP. V.

Lis atque contentio grammaticorum Romæ illustrium enarrata super casu vocativo vocabuli quod est, egregius

Defessus ego quondam diutina commentatione, laxandi levandique animi gratia, in Agrippæ campo

campo deambulabam: atque ibi duos forte grammaticos conspicatus non parvi in urbe Roma nominis, certationi eorum acerrimæ adfui; quum alter in casu vocativo, *vir egregi*, dicendum contenderet, alter *vir egregie*. Ratio autem ejus, qui *egregi* oportere dici censebat, hujusmodi fuit: Quæcumque, inquit, nomina seu vocabula recto casu numero singulari, *us* syllaba finiuntur, in quibus ante ultimam syllabam posita est, *i*, litera: ea omnia casu vocativo, *i*, littera terminantur, *ut Celius Cæli, modius modi, tertius tertii, Accius Acci, Titius Titi*, & similia omnia. sic igitur *egregius*, quoniam, *us*, syllaba in casu nominandi finitur, eamque syllabam præcedit *i*, litera, habere, debebit in casu vocandi, *i*, literam extremam; & iccirco *egregi*, non *egregie* rectiùs dicetur. nam *divus* & *rivus* & *clivus*, & similia nomina, *us*, syllaba terminantur, sed ea, quæ per duo *u* scribenda est, propter cujus syllabæ sonum declarandum reperta erat nova littera, quæ digamma appellabatur. Hoc ubi ille alter audivit; *O*, inquit, egregie grammatice, vel, si id mavis, egregiissime, dic, oro te, *inscius* & *impius* & *sobrius* & *ebrius* & *proprius* & *propitius* & *anxius* & *contrarius*, quæ *us* syllaba finiuntur, quibus ante ultimam syllabam, *i* littera est, quem casum vocandi habent? me enim pudor & verecundia tenet pronunciare ea secundum tuam definitionem. sed quum ille paulisper oppositu horum vocabulorum commotus reticuisset, & mox tamen se collegisset; eamdemque illam, quam definierat, regulam retineret & propugnaret; diceretque & *proprium* & *propitium* & *anxium* & *contrarium* itidem in casu vocativo dicendum. ut & *adversarius* & *extrarius* diceretur: *inscium* quoque & *impium* & *ebrium* & *sobrium* insolentius quidem paulo, sed rectius per *i* litteram, non per *e* in casu eodem pronunciandum; eaque inter eos contentio longius duceretur: non arbitratus ego operæ precium esse eadem ista hæc

diuina audire, clamantes compugnantesque illos reliqui.

CAP. VI.

Quimodi sint quæ speciem doctrinarum habeant: sed neque delectent neque utilia sint; atque inibi de vocabulis singularum urbium regionumque immutatis.

HOmo nobis familiaris, in litterarum cultu non ignobilis, magnamque ætatis partem in libris versatus, Adjutum, inquit, ornatumque volo ire Noctes tuas. & simul dat tabi librum grandi volumine doctrinis omnigenis, ut ipse dicebat, præfertentem; quem sibi elaboratum esse ait ex multis & variis & remotis locionibus: ut ex eo sumerem quantum liberet rerum memoria dignarum. accipio cupidus & libens: tanquam si copiæ eorum nactus essem: & recondo me penitus, ut sine arbitris legam. at quæ ibi scripta erant, prò Jupiter, mera miracula! quo nomine fuerit qui primus grammaticus appellatus est; & quot fuerint Pythagoræ nobiles, quot Hippocratæ & cuimodi Homerus fuisse dicat in Ulixis domo *ἀφῶνας*, quam ob causam Telemachus cubans junctim sibi cubantem Pisistratum non manu attigerit, sed pede ictum excitarit, & Eutyclia Telemachum quo genere claustri incluserit, & quapropter idem poeta rosam non norit, oleum ex rosa norit; atque illud etiam scriptum fuit, quæ nomina fuerint sociorum Ulixis qui à Scylla rapti laceratique sunt. utrum *ἐν τῇ ἴσῃ ἁμάρτῃ* Ulixes erraverit *ἢ Κείσηρχον*, an *ἐν τῇδε ἢ Κείσηνδε*. id etiam illic scriptum fuit, qui sint apud Homerum versus ἰσοσύλλαβοι, & quorum ibi nominum *πτῶσις* reperiatur, & quis adeò versus sit qui per singula vocabula singulis syllabis increscat; ac deinde qua ratione dixerit singulas peoudes in singulos annos terna parere, & ex quinque operimentis, quibus Achil-

lis

ille clypeus marmoreus est, quod factum ex auro est, summum sit an medium, & præterea quibus urbibus regionibusque vocabula jam mutata sint, quòd Bœotia ante appellata fuerit Aonia, quòd Ægyptus Æëria, quòd Creta eodem quoque nomine Aëria dicta est, quòd Attice Ἀτθίς, quòd Corinthus Ephyre, quòd Macedonia Ἡμαθία, quòd Thessalia Αἰμονία, quòd Tyros Sarra, quòd Thracia antè Sidhon dicta sit, quòd Sestos Πανσιδέρειον. Hæc atque item alia multa istiusmodi scripta in eo libro fuerunt. quem quum statim properans redderem, ἄριστα, inquam, doctissime virorum, ταῦτης τῆς πολυμαθίας; & librum hunc opulentissimum recipe nihil prorsus ad nostras paupertinas litteras congruentem. nam meæ Noctes, quas instructum ornatumque istī, de uno maximè illo versu Homeri quærunt, quem Socrates præ omnibus semper sibi esse cordi dicebat,

Ὅτ' ἄλι τοι ἐν μεγάροισι πανώλεθρ' ἐγαθόντε γένηται.

CAP. VII.

Quòd Marcus Varro Cn. Pompejo consuli primùm designato commentarium dedit, quem appellavit isagogicum, de officio senatus habendi.

CN. Pompejus consul primum cum M. Crassō designatus est. eum magistratum Pompejus quum initurus foret, quoniam, per militiæ tempora, senatus habendi consulendique, rerum etiam expers urbanarum fuit, M. Varronem familiarem suum rogavit, uti commentarium faceret εἰσαγωγικὸν, (sic enim Varro ipse appellat,) ex quo disceret quid facere dicereque deberet, quum senatum consuleret. Eum librum commentarium, quem super ea re Pompejo fecerat, perisse Varro ait in libris quos ad Oppianum dedit: quæ sunt in libro epistolicarum quæstionum quarto, in quibus

bus literis, quoniam quæ ante scripserat non comparebant, docet rursum multa ad eam rem ducentia. primum ibi ponit qui fuerint, per quos more majorum senatus haberi soleret; eosque nominat, *dictatores, consules, prætores, tribunos plebi, interregem, præfectum urbi*: neque alii, præter hos, jus fuisse dixit facere senatusconsultum; quotiensque usu venisset, ut omnes isti magistratus eodem tempore Romæ essent, tum quo supra ordine scripti essent, qui eorum prior aliis esset, ei potissimum senatus consulendi jus fuisse. addit deinde, extraordinario jure *tribunos* quoque *militares*, qui pro *consulibus* fuissent, item *decemviros*, quibus imperium consulare tum esset, item *triumviros reipublicæ constituendæ* causa creatos jus consulendi senatum habuisse. post ea scripsit de intercessionibus: dixitque intercedendi, ne senatusconsultum fieret, jus fuisse iis solis, qui eadem potestate, qua ii, qui senatusconsultum facere vellent, majoreve essent. tum adscripsit de locis, in quibus senatusconsultum fieri jure posset; docuitque confirmavitque, nisi in loco per augures constituto, quòd templum appellaretur, senatusconsultum factum esset, justum id non fuisse. propterea & in curia Hostilia & in Pompeja & post in Julia, quum profana ea loca fuissent, templa esse per augures constituta; ut in iis senatusconsulta more majorum justa fieri possent. inter quæ id quoque scriptum reliquit: non omnis ædes sacras templa esse, ac ne ædem quidem Vestæ templum esse. hæc deinceps dicit, senatusconsultum ante exortum aut post occasum solem factum ratum non fuisse. opus etiam censorium fecisse existimatos, per quos eo tempore senatusconsultum factum esset. docet deinde imibi multa, quibus diebus habere senatum jus non sit: immolareque hostiam prius auspicarique debere, qui senatum habiturus esset: de rebusque divinis prius quàm humanis ad senatum referendum esse: tum porrò referri oportere aut

infinitè

infinitè de republica aut de singulis rebus finitè: senatusque consultum fieri duobus modis: aut per discessionem, si consentitur: aut, si res dubia esset, per singulorum sententias exquisitas: singulos autem debere consuli gradatim; incipique à consulari gradu, ex quo gradu semper quidem antea primum rogari solitum, qui princeps in senatum lectus esset: tum autem, quum hæc scriberet, novum morem institutum refert, per ambitionem gratiamque, ut is primus rogaretur, quem rogare vellet qui haberet senatum, dum is tamen ex gradu consulari esset. præter hæc de pignore quoque capiendo differit, deque multa dicenda senatori, qui, quum in senatum venire deberet, non adesset. Hæc & alia quædam id genus in libro, quo supra dixi, M. Varro epistola ad Oppianum scripta exsequutus est. Sed quòd ait senatusconsultum duobus modis fieri solere, aut conquisitis sententiis, aut per discessionem; parum convenire videtur cum eo quod Atejus Capito in conjectaneis scriptum reliquit. nam in libro ducentesimo quinquagesimo nono Tuberonem dicere ait, nullum senatusconsultum fieri posse non discessione facta. quia in omnibus senatusconsultis, etiam in iis quæ per relationem fierent, discessio esset necessaria: idque ipse Capito verum esse affirmat. sed de hac omni re alio in loco plenius accuratiusque nos meminisse scribere.

CAP. VIII.

Quæsitum esse dissensumque, an præfectus Latinarum causa creatus jus senatum convocandi consulendique habeat.

PRæfectum urbi Latinarum causa relictum senatum habere posse Iunius negat, quoniam ne senator quidem sit; neque jus habeat sententiæ dicendæ, quum ex ea ætate præfectus fiat, quæ non sit senatoria. Marcus autem Varro in quarto epistolicarum quæstionum, & Atejus

Capito in Coniectaneorum ducentesimo quinquagesimo nono, jus esse praefecto senatum habendi dicunt: deque ea re assensum esse Capitonem Tuberoni contra sententiam Iunii refert. *nam & tribunis*, inquit, *plebi senatus habendi jus erat, quamquam senatores non essent, ante Atinium plebiscitum.*

LIBER QUINTUS DECIMUS.

CAPUT I.

Quòd in Q. Claudii annalibus scriptum est, lignum alumine oblitum non ardere.

DECLAMAVERAT Antonius Julianus rhetor praeterquam semper aliàs, tum verò nimium quantum delectabiliter & feliciter. sunt enim fermè scholasticæ istæ declamationes ejusdem hominis ejusdemque facundiæ, non ejusdem tamen quotidie felicitatis. nos ergo familiares ejus circumfusi undique eum prosequebamur domum: quum deinde subeuntes montem Cispium conspicimus insulam quandam occupatam igni, multis arduisque tabulatis editam; & propinqua jam omnia flagrare vasto incendio. tum quispiam ibi ex comitibus Juliani, Magni, inquit, reditus urbanorum praediorum; sed pericula sunt longè maxima. si quid autem posset remedii fore, ut ne tam assiduè domus Romæ arderent, venum herclè dedissem res rusticas, & urbicas emissem. Atqui illi Julianus lætâ, ut mos ejus fuit, inter fabulandum venustate, Si annalem, inquit, uderis censorium Q. Claudii legisses optimi & sinceriſſimi scriptoris, docuisset te profectò Archelaus regis Mithridati praefectus, qua medela quaque sollertia ignem defendores; ut ne ulla tua aedificatio è ligno correpta atque in-

sinuata

sumpta flammis arderet. Percontatus ego sum quid esset illud mirum Quadrigarii. Repetit: in eo igitur libro scriptum inveni; Quum oppugnaret L. Sulla in terra Attica Præsum, & contrà Archelaus regis Mithridatis præfectus ex eo oppido propugnaret, turrim ligneam defendendi gratia structam, quum ex omni latere circumplexa igni foret, ardere non quisse, quòd alumine ab Archelao oblita fuisset. Verba Quadrigarii ex eo libro hæc sunt: *Tum Sulla conatus est & tempore magno eduxit copias ut Archelai turrim unam, quam ille interpositam, ligneam invenerit. venit, accessit. ligna subdidit. subhortatus Græcos. ignem admovit. satis sunt diu conati. numquam quiverunt incendere: ita Archelaus omnem materiam obleverat alumine. quod Sulla atque milites mirabantur; &, postquam non succendit, reduxit copias.*

CAP. II.

Quòd Plato in libris, quos de legibus composuit, largiores latioresque in conviviis invitationculas vini non inutiles esse existimaverit.

EX insula Creta quispiam ætatem Athenis agens Platonicum se esse philosophum dicebat & videri gestiebat. erat autem nihili homo & nugator, atque in Græcæ facundiæ gloria jactabundus, & præterea vini libidine adusque ludibria ebriosus. is in conviviis juvenum, quæ agitare Athenis hebdomadibus lunæ sollemne nobis fuit, simulatque modus epulis factus, & utiles delectabilesque sermones coperant; tum silentio ad audiendum petito loqui cœptabat; atque id genus vili & incondita verborum caterva hortabatur omnes ad bibendum, idque se facere ex decreto Platonico prædicabat; tamquam Plato in libris, quos de legibus composuit, laudem ebrietatis copiosissimè scripsisset, utilemque esse eam bonis ac fortibus viris censuisset, ac simul inter ejusmodi

jusmodi orationem crebris & ingentibus poculis omne ingenium ingurgitabat; fomitem esse quemdam dicens & incitabulum ingenii virtutisque, si mens & corpus hominis vino flagraret. Sed enim Plato, in primo & secundo de legibus, non, ut ille nebulo opinabatur, ebrietatem istam turpissimam, quæ labefacere & imminuere hominum mentes solet, laudavit; sed hanc largiorem paulò jucundioremque vini invitationem, quæ fieret sub quibusdam quasi arbitris & magistris conviviorum sobriis, non improbavit. nam & modicis honestisque inter bibendum remissionibus refici integrarique animos ad instauranda sobrietatis officia existimavit, reddique eos sensim lætiores atque ad intentiones rursum capiendas fieri habiliores: & simul, si qui penitus in iis affectionum cupiditatumque errores inessent, quos aliqui pudor reverens concelaret, ea omnia sine gravi periculo, libertate per vinum data, detegi, & ad corrigendum medendumque fieri opportuniora. atque hoc etiam Plato ibidem dicit, non defugiendas esse neque respuendas hujusce modi exercitationes adversum propulsandam vini violentiam; neque ullum umquam continentem prorsum ac temperantem satis fideliter visum esse, cujus vita virtusque non inter ipsa errorum pericula & in mediis voluptatum illecebris explorata sit. nam cui Libentiæ Gratiæque omnes conviviorum incognitæ sint, quique illarum omnino expers sit; si eum forte ad participandas ejusmodi voluptates aut voluntas tulerit, aut casus induxerit, aut necessitas compulerit, deleniri plerumque & capi; neque mentem animumque ejus consistere, sed vi quadam nova ictum labascere. congrediendum igitur censuit & tamquam in acie quadam cum voluptariis rebus, cumque ista vini licentia cominus decernendum: ut adversum eas non fuga sinne tuti nec absentia, sed vigore animi & constanti præsentia moderatoque usu temperantiam continentiamque

tucamur;

Digitized by Google

meamur, & calefacto simul refotoque animo, si quid in eo vel frigidæ tristitiæ vel torpentis verecundiæ fuerit, deluamus.

CAP. III.

Quid M. Cicero de particula ista senserit scripseritque, quæ præposita est verbis aufugio *&* aufero. *& an in verbo* autumo *eadem ista hæc præpositio esse videri debeat.*

LEgimus librum Ciceronis, qui inscriptus est Orator, in eo libro Cicero, quum dixisset verba hæc, *aufugio*, & *aufero*, composita quidem esse ex præpositione *ab*, & ex verbis, *fugio*, & *fero*; sed eam præpositionem, quo fieret vox pronunciatu audituque lenior, versam mutatamque esse in *au* syllabam; coeptumque esse dici *aufugio* & *aufero*, pro *abfugio* & *abfero*: quum hæc, inquam, ita dixisset; tum postea ibidem super eadem particula ita scripsit: *Hæc*, inquit, *præpositio, præter hæc duo verba, nullo alio in verbo reperitur.* Invenimus autem in commentario Nigidiano verbum, *autumo* compositum ex *ab* præpositione & verbo *æstumo*, dictumque intercisè, *autumo*, quasi *ab æstumo*, quod significaret *totum æstumo*, tamquam *dinumero*. sed, quod sit cum honore multo dictum P. Nigidii hominis eruditissimi, audacius hoc argutiusque esse videtur, quàm verius. *autumo* enim non id solùm significat, sed & *dico* & *opinor* & *censeo*. cum quibus verbis præpositio ista neque cohærentia vocis, neque significatione sententiæ convenit. præterea vir acerrimæ in studio litterarum licentiæ M. Tullius non sola esse hæc duo verba dixisset, si reperiri posset ullum tertium. Sed illud magis inspici quæriquè dignum est, versane sit & mutata *ab*, præpositio in, *au*, syllabam propter lenitatem vocis, an potius *au*, particula sua sit

propria

propria origine, & proinde, ut pleraque aliæ præpositiones à Græcis, ita hæc quoque inde accepta sit: sicuti est in illo versu Homeri:

αὖ ἔρυσαν μὲν πεῖσμα, & ἔσφιγξαν, & ἔδησαν.

CAP. IV.

Historia de Ventidio Basso ignobili homine; quem primum de Parthis triumphasse memoriæ traditum est.

IN sermonibus nuper fuit seniorum hominum & eruditorum, multos in vetere memoria altissimum dignitatis gradum ascendisse ignobilissimos prius homines & despicatissimos. Nihil adeò de quoquam tantæ admirationi fuit, quantæ fuerunt, quæ de Ventidio Basso scripta sunt. eum Picentem fuisse, genere & loco humili; & matrem ejus à Pompejo Strabone Pompeji magni patre bello sociali, quo Asculanos subegit, captam cum ipso esse; mox triumphante Pompejo Strabone, eum quoque puerum inter cæteros ante currum imperatoris sinu matris vectum esse; post, quum adolevisset, victum sibi ægrè quæsisse, eumque fœdissimè invenisse comparandis mulis & vehiculis quæ magistratibus, qui sortiti provincias forent, præbenda publicè conduxisse; in isto quæstu notum esse cæpisse C. Cæsari, & cum eo profectum esse in Gallias: tum quia in ea provincia satis naviter versatus esset, deinceps civili bello mandata sibi pleraque impigrè & strenuè fecisset, non modò in amicitiam Cæsaris, sed ex ea in amplissimum quoque ordinem perveniſſe: mox tribunum quoque plebi ac deinde prætorem creatum, atque in eo tempore judicatum esse à senatu hostem cum M. Antonio: post verò conjunctis partibus non pristinam tantùm dignitatem recuperasse, sed & pontificatum ac deinde consulatum quoque adeptum esse: eamque rem tam intoleranter tulisse populum Romanum, qui Ventidium Bassum meminerat curandis mulis

mulis vicitasse, ut vulgò per vias urbis versiculi proscriberentur:

Concurrite omnes augures haruspices:
Portentum insolitum conflatum est recens,
Mam mulos qui fricabit consuli factus est.

Eumdem Bassum Suetonius Tranquillus præpositum esse à M. Antonio provinciis scientabilibus, Parthosque in Syriam introcumpentis tribus ab eo proeliis fusos scribit, eumque pridium omnium de Parthis triumphasse, & morte obita publico funere sepultum esse.

CAP. V.

Verbum profligo *à plerisque dici improprie insciteque.*

SIcut alia verba pleraque, ignoratione & insciti improbe dicentium quæ non intelligunt, deflexa ac depravata sunt à ratione recta & consuetudine; ita hujus quoque verbi, quod est, *profligo*, significatio versa & corrupta est. nam quum ab affligendo & ad perniciem interitumque deducendo inclinatum id tractumque sit; semperque eo verbo, qui diligenter loquuti sunt, ita usi sint, ut *profligare* dicerent *prodigere & deperdere*, *profligataque res* quasi *profligatas & perditas* appellarint: nunc audio ædificia & templa & alia ferè multa, quæ prope absoluta affectaque sunt, *in profligato esse* dici; ipsaque jam *esse profligata*. Quapropter urbanissimè respondisse prætorem non indoctum virum Barvasculo cuidam ex advocatorum turba Sulpicius Apollinaris in quadam epistola scriptum reliquit. nam quum ille, inquit, rabula audaculus ita postulasset, verbaque ita fecisset; Omnia, vir clarissime, negotia, de quibus te cogniturum esse hodie dixisti, diligentia & velocitate tua profligata sunt; unum id solum relictum est, de quo, rogo, audias; tum prætor satis ridiculè, An illa, inquit, negotia

negotia de quibus jam cognoviſſe me dicis, profligata ſint, equidem neſcio. hoc autem negotium quod in te incidit, proculdubio, ſive id audiam ſive non audiam, profligatum eſt. Quod ſignificare autem volunt, qui *profligatum* dicunt; ii qui Latinè loquuti ſunt non *profligatum*, ſed *adfectum*, dixerunt. ſicut M. Cicero in oratione, quam habuit de provinciis conſularibus. ejus verba hæc ſunt: *Bellum adfectum videmus, &, ver me dicam, pene confectum.* item infrà: *Nam ipſe Ceſſar quid eſt quòd in ea provincia commorari velit, niſi ut ea, quæ per eum adfecta ſunt, perfecta reipublicæ tradat?* idem Cicero in OEconomico. *Quum verò adfecta jam prope æſtate uvas à ſole miteſcere tempus eſt.*

CAP. VI.

In libro M. Ciceronis de gloria ſecundo, manifeſtum erratum in ea parte, in qua ſcriptum eſt ſuper Hectore & Ajace.

IN libro M. Tullii, qui eſt ſecundus de gloria, manifeſtus error eſt non magnæ rei, quem errorem eſſe poſſit cognoſcere non aliquis eruditorum, ſed qui tantùm legerit Ομηρον τὸ ἰ. quamobrem non tam id mirabamur erraſſe in ea re M. Tullium: quàm non eſſe animadverſum hoc poſtea correctumque, vel ab ipſo, vel à Tirone liberto ejus, diligentiſſimo homine, & librorum patroni ſui ſtudioſiſſimo. ita enim ſcriptum in eo libro eſt: *Apud eumdem poëtam Ajax cum Hectore congrediens de pugnandi cauſa agit, ut ſepeliatur, ſi ſit fortè victus; declaratque ſe velle, ut ſuum tumulum multis etiam poſt ſæculis pratereuntes ſic loquantur:*

Hic ſitus eſt vitæ jampridem lumina linquens,
Qui quondam Hectoreo perculſus concidit enſe.
Fabitur hæc aliquis. meæ ſemper gloria vivet.

Hujus

Hujus autem ſententiæ verſus, quos Cicero in linguam Latinam vertit, non Ajax apud Homerum dicit, neque Ajax agit ut ſepeliatur; ſed Hector dicit, & Hector de ſepultura agit, priuſquam ſciat, an Ajax ſecum depugnandi cauſa congreſſurus ſit.

CAP. VII.

Obſervatum eſſe in ſenibus, quod annum ferè ætatis tertium & ſexageſimum agant aut laboribus aut interitu, aut clade aliqua inſignitum: atque inibi ſuper eadem obſervatione exemplum appoſitum epiſtolæ Divi Auguſti ad Cajum filium.

OBſervatum in multa hominum memoria, expertumque eſt in ſenioribus pleriſque omnibus, ſexageſimum tertium vitæ annum cum periculo & clade aliqua venire aut corporis morbique gravioris, aut vitæ interitus, aut animi ægritudinis. propterea, qui rerum verborumque iſtiuſmodi ſtudio tenentur, eum ætatis annum appellant κλιμακτῆρα. Nocte quoque iſta proxima ſuperiore, quum librum epiſtolarum Divi Auguſti, quas ad Cajum nepotem ſuum ſcripſit, legeremus; duceremurque elegantia orationis neque moroſa neque anxia, ſed facili hercle & ſimplici: idipſum in quadam epiſtola ſuper eodem anno ſcriptum offendimus: ejuſque epiſtolæ exemplum hoc eſt: VIIII. Kalend. Octobr. *Have mi Cai, meus ocellus jucundiſſimus: quem ſemper medius fidius deſidero quum à me abes; ſed præcipuè diebus talibus, qualis eſt hodiernus, oculi mei requirunt meum Cajum: quem, ubicumque hoc die fuiſti, ſpero lætum & benevalentem celebraſſe quartum & ſexageſimum natalem meum. nam, ut vides, κλιμακτῆρα communem ſeniorum omnium tertium & ſexageſimum annum eximus. deos autem oro, ut, quantum mihi ſupereſt temporis,*

id ſalvis

id salvis vobis tralucere liceat in statu reipublicæ felicissimo δυσφαδεστατου ὑμῶν & διαφανεστάτου statione meam.

CAP. VIII.

Locus ex oratione Favorini veteris oratoris de cœnarum atque luxuriæ obprobratione, quâ usus est quum legem Liciniam de sumtu minuendo suasit.

QUum legeremus orationem veterem Favorini non indiserti viri; quam orationem totam, ut meminisse possemus, odio esse hercle istiusmodi sumtus atque victus, perdidicimus. verba hæc, quæ apposuimus, Favorini sunt: *Prefecti popinæ atque luxuriæ negant cœnam lautam esse, nisi, quam libentissimè edis, tum auferatur, & alia esca melior atque amplior succenturietur. is nunc flos cœnæ habetur inter istos, quibus sumtus & fastidium pro factis procedit: qui negant ullam avem præter ficedulam totam comesse oportere; cæterarum avium atque altilium, nisi tantùm apponatur ut à cluniculis inferiore parte saturi fiant, convivium putant inopia sordere: superiorem partem avium atque altilium qui edunt, eos palatum non habere. si pro portione luxuriæ pergit crescere; quid reliquetur, nisi ut delibari sibi cœnas jubeant, ne edendo defatigentur? quando strātus, auro, argento, purpura, amplior aliquot hominibus quam diis immortalibus adornatur.*

CAP. IX.

Quod Cæcilius poëta frontem genere virili, non pœticè, sed cum probatione & cum analogia appellavit.

VEre ac disertè Cæcilius hoc Subditivo scripsit:

Nam hi sunt inimici pessumi fronte hilaro,
Corde tristi: quos neque ut apprendas neque ut
mittas scias.

hos

Digitized by Google

hos ego versus, quum de quodam istiusmodi homine sermones essent, in circulo fortè juvenum eruditorum dixi. tum de grammaticorum volgo quispiam nobiscum ibi assistens non sanè ignobilis, Quanta, inquit, licentia audaciaque Cæcilius hic fuit, quum *fronte hilaro*, non *fronte hilara*, dixit, & tam immanem solœcismum nihil veritus est? immo, inquam, potius nos & quàm audaces & quàm licentes sumus, qui frontem improbè indoctéque non virili genere dicimus, quum & ratio proportionis, quæ analogia appellatur, & veterum auctoritas non *hanc*, sed *hunc frontem* debere dici suadeant. quippe M. Cato in quinto Originum ita scripsit: *Postridie signis collatis, equo fronte, peditatu, equitibus atque alis cum hostium legionibus pugnavit. recto* quoque *fronte* idem Cato eodem in libro dicit: At ille semidoctus grammaticus; Missas, inquit, auctoritates facias: quas quidem ut habeas, posse fieri puto; sed rationem dic, quam non habes. atque ego his ejus verbis; ut tum ferebat ætas, irritatior, Audi, inquam, mi magister, rationem falsam quidem, sed quam redarguere falsam esse tu non queas. Omnia, inquam, vocabula tribus litteris finita, quibus *frons* sibitur, generis masculini sunt, si in genitivo quoque casu eadem syllaba finiantur: ut, *mons*, *fons*, *pons*, *frons*. at ille contrà renidens, Audi, inquit, discipule, plura alia consimilia, quæ non sint generis masculini. petebant ibi omnes ut vel unum statim diceret, sed quum homo vultum intorqueret, & non hisceret, & colores mutaret: tum ego intercessi; &, Vade, inquam, nunc, & habeto ad requirendum triginta dies: postquam inveneris, repetes nos. atque ita hominem nulli rei ad indagandum vocabulum, quo rescinderet finitionem fictam, dimisimus.

Digitized by Google

CAP. X.

De voluntario & admirando interitu virginum Milesiarum.

PLutarchus in librorum, quos περὶ ψυχῆς inscripsit, primo, quum de morbis differeret in animos hominum incidentibus, virgines dixit Milesii nominis, fere quot tum in ea civitate erant, repentè, sine ulla evidenti causa, voluntatem cepisse obeundæ mortis; ac deinde plurimas vitam suspendio amisisse. id quum accideret in dies crebrius, neque animis earum mori perseverantium medicina adhiberi quiret; decrevisse Milesios, ut virgines, quæ corporibus suspensis demortuæ forent, ex omnes nudæ cum eodem laqueo, qui essent prævinctæ, efferrentur: post id decretum virgines voluntariam mortem non petisse, pudore solo deterritas tam inhonesti funeris.

CAP. XI.

Verba senatusconsulti, de exigendis urbe Roma philosophis: item verba edicti Censorum, quo improbati & coerciti sunt, qui disciplinam rhetoricam instituere & exercere Roma cœperant.

C. Fannio Strabone, M. Valerio Messala coss. senatusconsultum de philosophis & de rhetoribus Latinis factum est. M. POMPONIUS. PRAETOR. SENATUM. CONSULUIT. QUOD. VERBA. FACTA. SUNT. DE. PHILOSOPHIS. ET. DE. RHETORIBUS. DE. EA. RE. ITA. CENSUERUNT. UTI. M. POMPONIUS. PRAETOR. ANIMADVERTERET. COERARET. Q. UTI. EI. E. REPUBLICA. FIDE. QUE. SUA. VIDERETUR. UTI. ROMAE. NE. ESSENT. Aliquot deinde annis post id senatusconsultum Cn. Domitius AEnobarbus & L. Licinius

cinius Crassus Censores de coercendis rhetoribus Latinis ita edixerunt : RENUNCIATUM. EST. NOBIS. ESSE. HOMINES. QUI. NOVUM. GENUS. DISCIPLINAE. INSTITUERUNT. AD. QUOS. JUVENTUS. IN. LUDUM. CONVENIAT. EOS. SIBI. NOMEN. IMPOSUISSE. LATINOS. RHETORAS. IBI. HOMINES. ADULESCENTULOS. DIES. TOTOS. DESIDERE. MAIORES. NOSTRI. QUAE. LIBEROS. SUOS. DISCERE. ET. QUOS. IN LUDOS. ITARE. VELLENT. INSTITUERUNT. HAEC. NOVA. QUAE. PRAETER. CONSUETUDINEM. AC. MOREM. MAIORUM. FIUNT. NE. QUE. PLACENT. NEQUE. RECTA. VIDENTUR. QUA. PROPTER. ET. HIS. QUI. EOS. LUDOS. HABENT. ET. HIS. QUI. EO. VENIRE CONSUERUNT. VISUM. EST. FACIUNDUM. UT. OSTENDEREMUS. NOSTRAM. SENTENTIAM. NOBIS. NON. PLACERE. Neque illis solùm temporibus nimis rudibus necdum Graeca doctrina expolitis, philosophi ex urbe Roma pulsi sunt : verum etiam Domitiano imperante senatusconsulto ejecti, atque urbe & Italia interdicti sunt. qua tempestate Epictetus quoque philosophus ptopter id senatusconsultum Nicopolin Roma decessit.

CAP. XII.

Locus ex oratione Gracchi de parsimonia ac de pudicitia sua memoratissimus.

C. Gracchus, quum ex Sardinia rediit, orationem ad populum in concione habuit. ea verba haec sunt : *Versatus sum*, inquit, *in provincia, quomodo ex usu vestro existimabam esse, non quomodo ambitioni meae conducere arbitrabar; nulla apud me fuit popina : neque pueri eximia facie stabant : sed in convivio liberi vestri modestius erant, quàm apud principia.* post deinde haec dicit : *Ita versatus sum in provincia, ut nemo*

possit verè dicere assem aut eo plus in muneribus me utrepisse ; aut meâ operâ quemquam sumtum fecisse. biennium enim fui in provincia : si ulla meretrix domum meam introivit, aut cujusquam servulus propter me solicitus est, omnium naterum postremissimum nequissimumque existimatote. quum à servis eorum tam casti me habuerim, inde poteritis considerare, quomodo me putetis cum liberis vixisse. Atque ibi ex intervallo, *Itaque*, inquit, *Quirites, quum Romam profectus sum, Zonas, quas plenas argenti extuli, eas ex provincia inanes retuli. alii vini amphoras quas plenas tulerunt ; eas argento plenas domum reportaverunt.*

CAP. XIII.

De verbis inopinatis, quæ utroque versum dicuntur, & à grammaticis communia vocantur.

UTor, & *vereor*, & *hortor*, & *consolor*, communia verba sunt, ac dici utroque versus possunt: *vereor te* & *vereor abs te*, id est, tu me vereris : *utor te* & *utor abs te*, id est, tu me uteris. *hortor te* & *hortor abs te*, id est, tu me hortaris. *consolor te* & *consolor abs te*, id est, tu me consolaris. *testor* quoque & *interpretor* significatione reciproca dicuntur. Sunt autem verba hæc omnia ex altera parte inusitata ; & an dicta sint in eam quoque partem quæri solet. Afranius in Consobrinis :

Hem isto parentum est vita vilis liberis :
Ubi malunt metui quàm vereri se ab suis.

hîc *vereri* ex ea parte dictum est, quæ est non usitatior. Novius in Ligartaca verbum, quod est, *utitur*, ex contraria parte dicit. *Quia supellex multa, quæ non utitur, emitur tamen* : id est, quæ usui non est. M. Cato in quinta Origine, *Exercitum*, inquit, *suum pransum paratum cohortatum eduxit foras atque instruxit.*

Consolor

Digitized by Google

Consolor quoque in partem alteram, præterquam dici, solitum est, scriptum invenimus in epistola Q. Metelli, quam quum in exsilio esset, ad Cn. & ad L. Domitios dedit: *At quum animum, inquit, vestrum erga me video, vehementer consolor: fides virtusque vestra mihi ante oculos versatur.* *Testata* itidem & *interpretata* eadem ratione dixit M. Tullius in primo libro de divinatione: ut *testor interpretorque* verba communia videri debeant. Sallustius quoque eodem modo, *Dilargitis proscriptorum bonis*, dicit, tamquam verbum *largior* sit ex verbis communibus. *Veritum* autem, sicut *puditum* & *pigitum*, non personaliter per infinitum modum dictum esse non à vetustioribus tantùm videmus, sed à M. quoque Tullio in secundo de Finibus. *Primum*, inquit, *Aristippi Cyrenaicorumque omnium, quos non est veritum in ea voluptate, quæ maxima dulcedine sensum moveret, summum bonum ponere.* *Dignor* quoque & *veneror* & *confiteor* & *testor* habita sunt in verbis communibus. sic illa in Virgilio dicta sunt:

Conjugio Anchisa Veneris dignate superbo, &
Cursusque dabis venerata secundos.

Confessi autem æris, de quo facta confessio est, in XII tabulis scriptum est, his verbis: AERIS CONFESSI DEBITI QUE JUDICATIS TRIGINTA DIES JUSTI SUNTO. item ex isdem tabulis quoque est: QUI SE SIERIT TESTARIER LIBRIPENS VE FUERIT NI TESTIMONIUM FARIATUR IMPROBUS INTESTABILIS QUE ESTO.

CAP. XIV.

Quod Metellus Numidicus figuram orationis novam ex orationibus Græcis mutuatus est.

APud Q. Metellum Numidicum, in libro accusationis in Valerium Messalam tertio, novè dictum

Digitized by Google

esse annotavimus. verba ex oratione ejus hæc sunt: *Quum se sciret in tantum crimen venisse, atque socios ad senatum questum flentes venisse, sese pecunias maximas exactos esse. pecunias*, inquit, *maximas exactos*, pro eo quod est, *pecunias à se maximas exactas*. Id nobis videbatur Græca figura dictum. Græci enim dicunt, διαπεπράκαί με ἀργύριον: id significat, *exegit me pecuniam*. quod si id dici potest, etiam *exactus esse aliqui pecuniam* dici potest; Cæciliusque eadem figura in Hypobolimæo AEschino usus videtur;

Ego illud minus nihilo exigor portorium:

id est; *nihilominus exigitur de me portorium.*

CAP. XV.

Passis velis, & passis manibus *dixisse veteres non à verbo suo, quod est* patior; *sed ab alieno, quod est* pandor.

AB eo quod est, *pando*, *passum* veteres dixerunt, non *pansum*, & cum præpositione, *expassum*, non, *expansum*. Cæcilius in Synaristosis:

Heri verò prospexe eumce ex tegulis:
Hæc nunciasse, & flammeum expassum domi.

capillo quoque esse mulier *passo* dicitur, quasi porrecto & expanso; & *passis* manibus & velis *passis* dicimus, quod significat diductis atque distentis. itaque Plautus in Milite glorioso, *a* littera in *e* mutata, per compositi vocabuli morem, *dispessis* dicit, pro eo quod est, *dispassis*:

Credo ego isthoc exemplo tibi esse eundum actutum extra portam.
Dispessis manibus patibulum quum habebis.

CAP.

CAP. XVI.

De novo genere interitus Crotoniensis Milonis.

MIlo Crotoniensis athleta illustris, quem in chronicis scriptum est olympiade quinquagesima coronatum esse, exitum habuit vitæ miserandum & mirandum. quum jam natu grandis artem athleticam desisset, iterque faceret fortè solus in locis Italiæ silvestribus, quercum vidit proxime viam patulis in parte media rimis hiantem. tum experiri, credo, etiam tunc volens an ullæ sibi reliquæ vires adessent, immissis in cavernas arboris digitis diducere & rescindere quercum conatus est, ac mediam quidem partem discidit divellitque. quercus autem in duas diducta partes, quum ille, quasi perfecto quod erat connixus, manus laxasset, cessante vi rediit in naturam; manibusque ejus retentis incluisque stricta denuo & cohæsa, dilacerandum hominem feris præbuit.

CAP. XVII.

Quam ob causam nobiles pueri Athenienſium tibiis canere desierint, quum patrium istum morem canendi haberent.

ALcibiades Athenienſis quum apud avunculum Periclen puer artibus ac disciplinis liberalibus erudiretur; & arcessi Pericles Antigenidam tibicinem jussisset, ut eum canere tibiis, quod honestissimum tum videbatur, doceret: traditas sibi tibias, quum ad os adhibuisset inflassetque, pudefactus oris deformitate abjecit infregitque. ea res quum percrebuisset; omnium tum Athenienſium consensu disciplina tibiis canendi desita est. scriptum hoc est in commentario Pamphilæ nono & vicesimo.

CAP. XVIII.

Quod pugna belli civilis victoriaque C. Cæsaris, quam vicit in Pharsalicis campis, nunciata prædictaque est per cujusdam sacerdotis vaticinium eodem ipso die in Italia Patavij.

QUO C. Cæsar & Cn. Pompejus die per civile bellum signis collatis in Thessalia conflixerunt, res accidit Patavii in Transpadana Italia memorari digna. Cornelius quidam sacerdos, & loco nobilis, & sacerdotii religionibus venerandus, & castitate vitæ sanctus, repentè mota mente conspicere se procul dixit pugnam acerrimam pugnari, ac deinde cedere alios, alios urgere, cædem, fugam, tela volantia, instaurationem pugnæ, impressionem, gemitus, vulnera, proinde ut si ipse in prœlio versaretur, coram videre sese vociferatus est; ac postea subito exclamavit Cæsarem vicisse. Ea Cornelii sacerdotis hariolatio levis tum quidem visa est & vecors: magnæ mox admirationi fuit: quòd non modò pugnæ dies, quæ in Thessalia pugnata est, neque prœlii exitus, qui erat prædictus, idem fuit: sed omnes quoque pugnandi reciprocæ vices, & ipsa exercituum duorum conflictatio vaticinantis motu atque verbis repræsentata est.

CAP. XIX.

Verba M. Varronis memoria digna, ex satira quæ inscribitur, περὶ ἰδεσμάτων.

NON pauciſſimi ſunt, in quos poteſt convenire id quod M. Varro dicit, in ſatira quæ inſcribitur περὶ ἰδεσμάτων. verba hæc ſunt: *Si, quantum operæ ſumpſiſti ut tuus piſtor bonum faceret panem, ejus duodecimam philoſophiæ dediſſes; ipſe bonus jampridem eſſes factus. nunc, illum qui norunt, volunt emere millibus centum, te, qui novit, nemo centuſſis.*

Digitized by Google

CAP. XX.

Notata quædam de Euripidis poëtæ genere, vita, moribus, deque ejusdem fine vitæ.

EUripidis poëtæ matrem Theopompus agrestia olera vendentem victum quæsisse dicit. patri autem ejus nato illo responsum est à Chaldæis, eum puerum, quum adolevisset, victorem in certaminibus fore. id ei puero fatum esse. pater interpretatus athletam debere esse, roborato exercitatoque filii sui corpore, Olympiam certaturum eum inter athletas pueros deduxit. ac primo quidem in certamen per ambiguam ætatem receptus non est. pòst Eleusinio & Thesæo certamine pugnavit, & coronatus est. mox, à corporis cura ad excolendi animi studium transgressus, auditor fuit physici Anaxagoræ & Prodici rhetoris, in morali autem philosophia Socratis, tragœdiam scribere natus annos duodeviginti adortus est. Philochorus refert in insula Salamine speluncam esse tetram & horridam, quam nos vidimus; in qua Euripides tragœdias scriptitarit. mulieres ferè omnes in majorem modum exosus fuisse dicitur. sive quòd natura abhorruit à mulierum cœtu, sive quòd duas simul uxores habuerat, quum id decreto ab Athenienſibus facto jus esset; quarum matrimonii pertædebat. Ejus odii in mulieres Aristophanes quoque meminit, ἐν ταῖς παρεπέσεσι θεσμοφοριαζούσαις, in his versibus:

Νυῦ ὧν ἀπρόσοισι παραινῶ ξ λέγω,
Τῶν κολάσαι τ' ἄνδρα πολῶν ἕνεκα.
Ἄγετα δὴ ἡμᾶς, ὦ γυναῖκες, δρᾶ κακά,
Αἰ' ἐν αἰγείοισι λαχάνοις αὐτὸς τεαφείς.

Alexander autem AEtolus hos de Euripide versus composuit:

Qi

Ὁ δ' Ἀναξαγόρα τέφιμος ἀρχαίως
Στεμφνὸς μὲν ἐμοί γε ἔοικε περσέπειν,
Καὶ μισογέλως, ὃ ταφὴν ἔδε πὰρ οἴκων
Μακεδηκάς, ἀλλ' ὄ, π᾽ γεγάφθαι, πᾶτ' ἂν
Μέλιλ᾽ κ᾽ σεμνὸν ἐτεθάφειν.

is, quum in Macedonia apud Archelaum regem esset, utereturque eo rex familiariter, rediens nocte ab ejus cœna canibus à quodam æmulo immissis dilaceratus est: & ex his vulneribus mors secuta est. sepulcrum autem ejus & memoriam Macedones eo dignati sunt honore, ut in gloriæ quoque loco prædicarent, τοῦτο τὸν μνῆμα Εὐριπίδης ἄλεσε πᾶ, quod egregius poëta morte obita sepultus in eorum terra foret. quamobrem quum legati ad eos ab Atheniensibus missi petissent, ut ossa Athenas in terram illius patriam permitterent transferri; maximo consensu Macedones in ea re deneganda perstiterunt.

CAP. XXI.

Quod à poëtis Jovis filii prudentissimi humanissimique, Neptuni autem ferocissimi & inhumanissimi traduntur.

PRæstantissimos virtute, prudentia, viribus, Jovis filios poëtæ appellaverunt, ut AEacum & Minoa & Sarpedona; ferocissimos & immanes & alienos ab omni humanitate, tamquam è mari genitos Neptuni filios dixerunt, Cyclopa & Cercyona & Scyrona & Læstrygonas.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XXII.

Historia de Sertorio duce, deque astu ejus commentitiisque simulamentis, quibus ad barbaros milites continendos conciliandosque sibi utebatur.

SErtorius vir acer, egregiusque dux, & tuendi regendique exercitus peritus fuit. is, in temporibus difficillimis, & mentiebatur ad milites si mendacium prodesset, & literas compositas pro veris legebat, & somnium simulabat, & falsas religiones conferebat, si quid istæ res eum apud militum animos adjutabant. illud adeò Sertorii nobile est. cerva alba eximiæ pulchritudinis & vivacissimæ celeritatis à Lusitano ei quodam dono data est. hanc sibi oblatam divinitus & instinctam Dianæ numine colloqui secum monereque & docere, quæ utilia factu essent, persuadere omnibus instituit: ac, si quid durius videbatur quod imperandum militibus foret, à cerva sese monitum prædicabat. id quum dixerat: universi, tamquam si deo, libentes parebant. Ea cerva quodam die, quum incursio esset hostium nunciata, festinatione ac tumultu consternata in fugam se prorupit, atque in palude proxima delituit; & postea requisita periisse credita est. neque multis diebus post, inventam esse cervam Sertorio nunciatur. tum qui nunciaverat jussit tacere: ac, ne cui palam diceret, interminatus est: præcepitque ut eam postero die repentè in eum locum, in quo ipse cum amicis esset, immitteret: admissis deinde amicis postridie, visum sibi esse ait in quiete cervam, quæ periisset, ad se reverti, &, ut prius consuerat, quod opus esset facto, prædicare. tum Sertorio, quod imperaverat, significante cerva emissa in cubiculum Sertorii introrupit. clamor factus, & orta admiratio est: eaque hominum barbarorum credulitas Sertorio in magnis rebus magno usui fuit. Memoriæ proditum est,

ex iis

ex iis nationibus, quæ cum Sertorio faciebant, quum multis prœliis superatus esset, neminem umquam ab eo desciviſſe: quamquam id genus hominum esset mobiliſſimum.

CAP. XXIII.

De ætatibus historicorum nobilium Hellanici, Herodoti, Thucydidis.

HEllanicus, Herodotus, Thucydides, historiæ scriptores in isdem temporibus ferè laude ingenti floruerunt, & non nimis longè distantibus fuerunt ætatibus. nam Hellanicus initio belli Peloponnesiaci fuisse quinque & sexaginta annos natus videtur: Herodotus tres & quinquaginta: Thucydides quadraginta. scriptum hoc in libro undecimo Pamphilæ.

CAP. XXIV.

Quid Vulcatius Sedigitus in libro, quem de poëtis scripsit, de comicis Latinis judicarit.

SEdigitus in libro, quem scripsit de poëtis, quid de iis sentiat qui comœdias fecerunt, & quem ex omnibus præstare cæteris putet, ac deinceps quo quemque in loco & honore ponat, his versibus suis demonstrat:

Multos incertos certare hanc rem vidimus,
Palmam poëtæ comico cui deferant.
Eum meo judicio errorem dissolvam tibi:
Ut contra si quis sentiat nihil sentiat.
Cæcilio palmam Statio do comico.
Plautus secundus facilè exsuperat cæteros.
Dein Nævius, qui fervet, pretium tertium est:
Si erit, quod quarto; dabitur Licinio.
Post insequi Licinium facio Attilium.
In sexto sequitur hoc loco Terentius.

Turpilius

Digitized by Google

Turpilius septimum, Trabea octavum obtinet.
Nono loco esse facilè facio Lusicium.
Decimum addo causa antiquitatis Ennium.

CAP. XXV.

De verbis quibusdam novis, quæ in Cn. Matii mimiambis offenderamus.

CN. Matius vir eruditus in mimiambis suis non absurdè neque absonè finxit, *recentatur*, pro eo quod Græci dicunt ἀναπέτυμ. Versus, in quibus hoc verbum est, hi sunt:

Jamjam albicascit Phœbus & recentatur
Commune lumen hominibus voluptásque.

Idem Matius in isdem mimiambis *edulcare* dicit, quod est, dulcius reddere, in his versibus:

Quapropter edulcare convenit vitam;
Curasque acerbas sensibus gubernare.

CAP. XXVI.

Quibus verbis Aristoteles philosophus definierit syllogismum: ejusque definitionis interpretamentum verbis Latinis factum.

ARistoteles quid syllogismus esset his verbis definivit: λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει διὰ τῶν κειμένων. ejus definitionis non videbatur habere incommodè interpretatio facta hoc modo: *Syllogismus est oratio, in qua consensis quibusdam & concessis, aliud quid, quam quæ concessa sunt, per ea quæ concessa sunt, necessario conficitur.*

CAP.

Digitized by Google

CAP. XXVII.

Quid sint comitia calata, *quid* curiata, *quid* centuriata, *quid* tributa, *quid* concilium; *atque inibi quædam ejusmodi.*

IN libro Lælii Felicis ad Q. Mucium primo scriptum est, Labeonem scribere, *calata comitia* esse, quæ pro collegio pontificum habentur aut regis aut flaminum inaugurandorum causa. eorum autem alia esse curiata, alia centuriata. curiata per lictorem curiatim calari, id est, convocari: centuriata per cornicinem: isdem comitiis, quæ calata appellari diximus, & sacrorum detestatio & testamenta fieri solebant. tria enim genera testamentorum fuisse accepimus, unum, quod calatis comitiis in populi concione fieret: alterum in procinctu, quum viri ad prœlium faciendum in aciem vocabantur. tertium per familiæ emancipationem, cui æs & libra adhiberetur. in eodem Lælii Felicis libro, hæc scripta sunt: *Is qui non universum populum, sed partem aliquam adesse jubet, non comitia, sed concilium edicere debet. tribuni autem neque advocant patricios, neque ad eos referre ulla de re possunt: ita ne leges quidem propriè, sed plebiscita appellantur quæ tribunis plebis ferentibus accepta sunt: quibus rogationibus antè patricii non tenebantur, donec Q. Hortensius dictator eam legem tulit, ut eo jure, quod plebes statuisset, omnes Quirites tenerentur.* Item in eodem libro hoc scriptum est: *Quum ex generibus hominum suffragium feratur, curiata comitia esse: quum ex censu & ætate; centuriata: quum ex regionibus & locis, tributa. centuriata autem comitia intra pomœrium fieri fas esse, quia exercitum extra urbem imperari oporteat; intra urbem imperari jus non sit: propterea centuriata in campo Martio haberi, exercitumque imperari præsidii causa solitum: quoniam populus esset in suffragiis ferendis occupatus.*

CAP.

Cap. XXVIII.

Quòd erravit Cornelius Nepos quum scripsit Ciceronem tres & viginti annos natum causam pro Sex. Roscio dixisse.

Cornelius Nepos & rerum memoriæ non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maximè, amicus familiaris fuit. atque is tamen in primo librorum, quos de vita illius composuit, errasse videtur; quum eum scripsit tres & viginti annos natum primam causam judicii publici egisse, Sextumque Roscium parricidii reum defendisse. dinumeratis quippe annis à Q. Cæpione & Q. Serrano, quibus Consulibus ante diem III nonas Januarias M. Cicero natus est, ad M. Tullium & Cn. Dolabellam, quibus consulibus causam privatam pro Quintio apud Aquilium Gallum judicem dixit, sex & viginti anni reperiuntur. neque dubium est quin post annum, quàm pro Quintio dixerat, Sex. Roscium reum parricidii defenderit, annos jam septem atque viginti natus, L. Sulla Felice Q. Metello Pio consulibus. in qua re etiam Fenestellam errasse Pedianus Asconius animadvertit, quòd eum scripserit sexto vicesimo ætatis anno pro Sex. Roscio dixisse. Longior autem Nepotis quàm Fenestellæ error est, nisi quis vult in animum inducere, studio amoris & amicitiæ adductum, amplificandæ admirationis gratia, quadriennium suppressisse: ut M. Cicero orationem florentem dixisse pro Roscio admodum adolescens videretur. illud adeò ab utriusque oratoris studiosis animadversum & scriptum est; quòd Demosthenes & Cicero pari ætate illustrissimas orationes in causis dixerint, alter ἑπτὰ καὶ εἰκοσιν καὶ τριακοσιοστῷ ἔτει septem & viginti annos natus, alter anno minor pro P. Quintio, septimoque & vicesimo pro Sex. Roscio. vixerunt quoque non nimis numerum annorum diversum,

versum, alter tres & sexaginta annos, Demosthenes sexaginta.

CAP. XXIX.

Quali figura orationis & quam nova L. Piso annalium scriptor usus sit.

DUæ istæ in loquendo figuræ notæ satis usitatæque sunt, *Mihi nomen est Julio & mihi nomen est Julii.* tertiam figuram novam hercle reperi apud Pisonem in secundo annalium. verba Pisonis hæc sunt. *L. Tarquinium collegam suum, quia Tarquinium nomen esset, metuere:* eumque *orat uti sua voluntate Romam contendat. quia Tarquinium*, inquit, *nomen esset.* hoc proinde est, tamquam si ego dicam, *mihi nomen est Iulium.*

CAP. XXX.

Vehiculum, quod petorritum appellatur, cujatis linguæ vocabulum sit, Græcæ an Gallicæ.

QUi ab alio genere vitæ detriti jam & retorridi ad litterarum disciplinas seriùs adeunt, si fortè idem sunt garruli natura & subargututi, oppidò quam fiunt in litterarum ostentatione inepti & frivoli. quod genus profectò ille homo est, qui de *petorritis* nuper argutissimas nugas dixit; nam quum quæreretur *petorritum* quali forma vehiculum cujatisque linguæ vocabulum esset: & faciem vehiculi ementitus est longè alienam falsamque, & vocabulum Græcum esse dixit; atque id significare volucres rotas interpretatus est: commutataque una littera *petorritum* esse dictum volebat, quasi *petoretum.* scriptum etiam hoc esse à Valerio Probo contendit. Ego quum Probi multos admodum commentationum libros anquisierim, neque scriptum in his inveni, nec

nec usquam alioqui Probum scripsisse credo. *petoritum* enim est non ex Græca dimidiatum, sed totum transalpibus. nam est vox Gallica. id scriptum est in libro M. Varronis quartodecimo rerum divinarum. quo in loco Varro, quum de petorrito dixisset, esse id verbum Gallicum; *leuceam* quoque dixit, non Latinum, sed Hispanicum verbum esse.

Cap. XXXI.

Quæ verba legaverint Rhodii ad hostium ducem Demetrium, quum ab eo obsiderentur, super illa inclyta Jalysi imagine.

Rhodum insulam celebritatis antiquissimæ, oppidumque in ea pulcherrimum ornatissimumque, obsidebat oppugnabatque Demetrius dux ætatis suæ inclytus: cui à peritia disciplinaque faciendi obsidii, machinarumque sollertia ad capienda oppida repertarum, cognomentum πολιορκητὴς fuit. tum ibi in obsidione illa ædes quasdam publicè factas, quæ extra urbis muros cum parvo præsidio erant, aggredi & vastare atque absumere igni parabat. in his ædibus erat memoratissima illa imago Jalysi, Protogenis manu facta illustris pictoris: cujus operis pulchritudinem præstantiamque ira pertinax Rhodiis invidebat. mittunt Rhodii ad Demetrium legatos, cum his verbis: Quæ, malum, inquiunt, ratio est, ut tu imaginem istam velis incendio ædium facto disperdere? nam si nos omnes superaveris, & oppidum hoc totum ceperis, imagine quoque illa integra & incolumi per victoriam potieris. sin verò nos vincere obsidendo nequiveris; petimus, consideres, ne turpe tibi sit, quia non potueris bello Rhodios vincere, bellum cum Protogene mortuo gessisse. hoc ubi ex legatis audivit, oppugnatione desita, & imagini & civitati pepercit.

Digitized by Google

LIBER SEXTUSDECIMUS.

CAPUT I.

Verba Musonii philosophi Græca, digna atque utilia audiri observarique, ejusdemque utilitatis sententia à M. Catone multis ante annis Numantiæ ad equites dicta.

ADOLESCENTULI quum etiamtum in scholis essemus, ἐν ὑπομνήματι hoc Græcum, quod apposui, dictum esse à Musonio philosopho audiebamus, & quoniam verè atque luculentè dictum, verbisque est brevibus & notundis stinctum, perquam libenter memineramus: ἀν᾽ ἃ πράξῃς καλὰ μὲν πόνῳ, ὁ μὲν πόνος οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει· ἂν δὲ μὴ πράξῃς αἰσχρὰ μὲν ἡδονῇ, ἡ μὲν ἡδονὴ οἴχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει. postea illam ipsam sententiam in Catonis oratione, quam dixit Numantiæ apud equites, positam legimus: quæ etsi lætioribus paulò longioribusque verbis comprehensa est præquam illud Græcum quod diximus, quoniam tamen priore tempore antiquiorque est, venerabilior videri debet. verba ex oratione hæc sunt: *Cogitate cum animis vestris, si quid vos per laborem recte feceritis; labor ille à vobis citò recedet, bene factum à vobis, dum vivitis, non abscedet. sed si qua per voluptatem nequiter feceritis: voluptas citò abibit, nequiter factum illud apud vos semper manebit.*

CAP. II.

Quimodi sit lex apud dialecticos percontandi disserendique, & quæ sit ejus legis reprehensio.

LEgem esse ajunt disciplinæ dialecticæ, si de quapiam re quæratur disputeturque, atque ibi quid

rogere

rogere ut respondeas : tum ne amplius quid dicas quàm id solum quod & rogatus, aut ajas aut neges, eamque legem qui non servent, & aut plus aut aliter quàm sunt rogati respondeant, existimantur rudes indoctique esse, disputandique morem atque rationem non tenere. Hoc quidem, quod dicunt, in plerisque disputationibus procul dubio fieri oportet. indefinitus namque inexplicabilisque ferme fiet, nisi interrogationibus responsionibusque simplicibus fuerit determinatus. sed enim esse quædam videntur, in quibus si breviter & ad id, quod rogatus fueris, respondeas, capiare. Nam si quis his verbis interroget : postulo uti respondeas, desieristne facere adulterium an non : utrumcunque dialectica lege responderis, sive ajas, sive neges, hærebis in captione; tamquam si te dicas adulterum. sed quod minus est in interrogatione, id est addendum. nam qui facere non desinit, non id necessario etiam fecit; falsa igitur est species istius captionis : & nequaquam procedere ad id potest, ut colligi concludique possit eum facere adulterium, qui se negaverit facere desisse. quid autem legis istius propugnatores in illa captiuncula facient, in qua hærere eos necessum est, si nihil amplius quàm quod interrogati erunt responderint? nam, si ita ego istorum aliquem rogem; Quicquid non perdidisti, habeasne an non habeas, postulo ut ajas aut neges : utrumcunque breviter responderit, capietur. nam si non habere se negaverit, quod non perdidit; colligetur oculos eum non habere, quos non perdidit. sin verò habere se dixerit; colligetur eum habere cornua, quæ non perdidit. rectius igitur cautiusque ita respondebitur : quicquid habui, id habeo, si id non perdidi. sed hujuscemodi responsio non sit ex ea lege, quam diximus. plus enim quàm quod rogatus est respondet. & propterea id quoque ad eam legem addi solet, non esse captiosis interrogationibus respondendum.

CAP. III.

Quanam ratione effici dixerit Erasistratus medicus, si cibus fortè deerit, ut tolerari aliquantisper inedia possit & tolerari fames, verbaque ipsa Erasistrati super ea re scripta.

CUm Favorino Romæ diex plerumque totos eramus, tenebatque animos nostros homo fandi dulcissimus, utque eum quoquo iret, quasi ex lingua prorsum ejus capti prosequebamur. ita sermonibus usquequaque amoenissimis demulcebat. tum ad quemdam ægrum quum isset visere, nosque cum eo una introissemus, multaque ad medicos, qui tum fortè istic erant, valetudinis ejus gratia, oratione Græca dixisset: Ac ne hoc quidem, inquit, mirum videri debet, quod, quum antehac semper edendi fuerit appetens, nunc, post imperatam inediam tridui omnis ejus appetitio pristina elanguerit. nam quod Erasistratus scriptum, inquit, reliquit, propemodum verum est: esuritionem faciunt inanes patentesque intestinorum fibræ, & cava intus ventris ac stomachi vacua & hiantia: quæ ubi aut cibo complentur, aut inanitate diutina contrahuntur & connivent; tunc loco, in quem cibus capitur, vel stipato vel adducto, voluntas capiendi ejus desiderandique restinguitur. Scythas quoque, ait eumdem Erasistratum dicere, quum sit usus ut famem longius tolerent, fasciis ventrem strictissimè circumligare. ea ventris compressione esuritionem posse depelli creditum est. Hæc tum Favorinus, multaque istiusmodi alia affabilissimè dicebat. Nos autem postea, quum librum fortè Erasistrati legeremus διαφόρων primum, id ipsum in eo libro, quod Favorinum audiebamus dicere, scriptum offendimus. Verba Erasistrati ad eam rem pertinentia hæc sunt: ἐλογιζόμεθα δὲ αὐτὸ ἀπὸ ἰσχυρᾶς σύμπτωσιν τῆς κοιλίας εἶναι καὶ σφόδρα εὐπαθῆ. καὶ

Digitized by Google

ἢ πῶς θηλύτερον εἰπεῖν ἢ φωναῖς, ἐν πάσῃ πνεύμης χρόνος ἢ πᾶσα ἀφορμὴ ἀθροισθεῖ. ὕστερον ἢ ἐπὶ. deinde paulum infra, εἰδυσφόρος δὲ εἶσι ἢ οἱ Σκύθαι ὅταν διά τινα καιρὸν ἀναλαμβάνουσι ἄσιτοι ὦσιν, ζώνας πλατείας ἢ ἡμιλίων διαφέρουσιν, ὡς τὸ πεῖνος αὐτοῖς ἧττον ἐνοχλεῖν. χαλεπὸν ἢ ἔστιν πλήρης ἢ ἡμιλία ἢ, διὰ τὸ πίνεσθαι ἐν αὐτῇ μηδὲν ὕδωρ, διὰ τοῦτο ἐ πνεῖν. ὅταν ἢ σφόδρα συμπεπλεγμένος ἢ, πίνεται δὲ ἔχει. In eodem libro Erasistratus vim quamdam famis non tolerabilem, quam Græci βούλιμον appellant, in diebus frigidissimis multo facilius accidere ait, quàm quum serenum atque placidum est: atque ejus rei causas, cur is morbus in eo plerumque tempore oriatur, nondum sibi esse compertas dicit. Verba quibus id dicit hæc sunt: ὕσπερ ἢ ἐ δυσφθόου θηπεύσεως, ἢ δὴ τούτου ἐ δὴ τῶν λοιπῶν βελτιμιείλιον, ἀλλὰ τοῖς ψύχεσι μᾶλλον τὸ συμπίπτειν τοῦτο γίνεσθαι ἐν τῇ δίκαις.

CAP. IV.

Quo ritu, quibusque verbis fecialis populi Romani bellum indicere solitus sit his, quibus populus Romanus bellum fieri jusserat: & item in quæ verba conceptum fuerit jusjurandum de furtis militaribus sanciendis, & uti milites scripti intra prædictum diem in loco certo frequentarent, causis quibusdam exceptis, propter quas id jusjurandum remitti æquum esset.

Cincius, in libro tertio de re militari, fecialem populi Romani bellum indicentem hostibus, telumque in agrum eorum jacientem his verbis uti scripsit: QUOD. POPULUS. HERMUNDULUS. HOMINES. QUE. POPULI. HERMUNDULI. ADVERSUS. POPULUM. ROMANUM. BELLUM. FECERE. DELIQUERUNT. QUE. QUOD. QUE. POPULUS. ROMANUS. COM. POPULO. HERMUNDULO. HOMINIBUS. QUE. HERMUNDULIS.

Digitized by Google

BELLUM. IUSSIT. OB. EAM. REM. EGO. POPULUS. QUE. ROMANUS. POPULO. HERMUNDULO. HOMINIBUS. QUE. HERMUNDULIS. BELLUM. INDICO. FACIO. QUE. Item, in libro ejusdem Cincii de re militari quinto, ita scriptum est. *Quum dilectus antiquitus fieret, & milites scriberentur: jus jurandum eos Tribunus militaris adigebat, in verba hæc:* IN. MAGISTRATU. C. LAELII. C. FILII. CONSULIS. L. CORNELII. P. FILII. CONSULIS. IN. EXERCITU. DECEM. QUE. MILIA. PASSUUM. PROPE. FURTUM. NON. FACIES. DOLO. MALO. SOLUS. NEQUE. CUM. PLURIBUS. PLURIS. NUMMI. ARGENTEI. IN. DIES. SINGULOS. EXTRAQUE. HASTAM. HASTILE. LIGNA. NAPUM. FABULUM. UTREM. FOLLEM. FACULAM. SI. QUID. IBI. INVENERIS. SUSTULERIS. VE. QUOD. TUUM. NON. ERIT. QUOD. PLURIS. NUMMI. ARGENTEI. ERIT. UTI. TU. AD. C. LAELIUM. C. FILIUM. CONSULEM. L. VE. CORNELIUM. P. FILIUM. CONSULEM. SIVE. QUEM. AD. UTRUM. EORUM. JUS. ERIT. PROFERES. AUT. PROFITEBERE. IN. TRIDUO. PROXIMO. QUICQUID. INVENERIS. SUSTULERIS. VE. SINE. DOLO. MALO. AUT. DOMINO. SUO. CUJUM. ID. CENSEBIS. ESSE. REDDES. UTI. QUOD. RECTUM. FACTUM. ESSE. VOLES. Militibus autem scriptis dies præfiniebatur, quo die adessent: & ut citanti consuli responderent. deinde ita concipiebatur jusjurandum, ut adessent, his additis exceptionibus; *nisi haramce quæ causa erit, funus familiare, feriave denicales, quæ non ejus rei causa in eum diem collata sint, quo is eo die minus ibi esset, morbus sonticus, auspiciumve quod sine piaculo præterire non liceat, sacrificiumve anniversarium quod rectè fieri non posset, nisi ipsus eo die ibi sit; vis hostisve, status condictusve dies cum hoste: si cui eorum harumce quæ causa erit, tum se postridie quam per eas causas licebit eo die venturum, adjura-*

futurumque eum, qui eum pagum, vicum, oppidumve delegerit. Item in eodem libro verba hæc sunt: *Miles quum die qui præditus est aberat, neque excusatus erat, infrequens dabatur.* Item in libro sexto hoc scriptum est: *Ala dicta exercitus equitum ordines; quod circum legiones dextra sinistraque tantundem ala in eorum corporibus locabantur. in legione sunt centuriæ sexagenæ, manipuli triginta, cohortes decem.*

CAP. V.

Vestibulum quid significet; deque ejus vocabuli rationibus.

PLeraque sunt vocabula, quibus volgò utimur, neque tamen liquidò scimus quid ea propriè atque verè significent: sed inscompertam & volgariam traditionem rei non exploratæ sequi videmur magis dicere quod volumus, quàm dicimus. sicuti est *vestibulum*, verbum in sermonibus celebre atque obvium; non omnibus tamen, qui illo facilè utuntur, satis spectatum. animadverti enim quosdam haudquaquam indoctos viros opinari *vestibulum* esse partem domus primorem, quam vulgus atrium vocat. Cæcilius Gallus, in libro de significatione verborum quæ ad jus civile pertinent secundo, *vestibulum esse* dicit, *non ipsis ædibus, neque partem ædium, sed locum ante januam domus vacuum; per quem à via aditus accessusque ad ædis est, quum dextra sinistraque januarum tecta sunt via juncta, atque ipsa janua procula via est area vacanti interfita.* Quæ porrò huic vocabulo ratio sit, quæri multum solet. sed quæ scripta legi, ea ferme omnia inconcinna atque absurda visa sunt. quod Sulpicium autem Apollinarem memini dicere virum eleganti scientia ornatum, hujuscemodi est. *Ve* particula, sicuti quædam alia, tum intentionem significat, tum minutionem. nam *vetus*, *vehemens*, al-

Digitized by Google

terum ab ætatis magnitudine compositum elisumque est, alterum à mentis vi atque impetu dicitur. *vescum* autem, quod ex *ve* particula & *esca* copulatum est, utriusque diversæ significationis vim capit. aliter enim Lucretius *vescum salem* dicit ex edendi intentione: aliter Lucilius *vescum* appellat cum edendi fastidio. qui domos igitur amplas antiquitùs faciebant, locum ante januam vacuum relinquebant, qui inter fores domus & viam medius esset. in eo loco, qui dominum ejus domus salutatum venerant, priusquam admitterentur, consistebant: & neque in via stabant, neque intra ædis erant. ab illa ergo grandis loci consistione, & quasi quadam stabulatione, vestibula appellata sunt; spatia, sicut diximus, grandia ante fores ædium relicta: in quibus starent, qui venissent, priusquam in domum intromitterentur. Meminisse autem debemus id vocabulum non semper à veteribus propriè, sed per quasdam translationes, esse dictum: quæ tamen ita sunt factæ, ut ad ista, de qua diximus, proprietate non longè deficerint: sicut illud in sexto Virgilii:

Vestibulum ante ipsum, primisque in faucibus orci,
Luctus & ultrices posuere cubilia curæ.

non enim vestibulum priorem partem domus inferni esse dicit, quod obrepere potest tamquam si ita dicatur. sed loca duo demonstrat extra orci fores, vestibulum & fauces: ex quibus & vestibulum appellat ante ipsum quasi domum & ante ipsa orci penetralia: fauces autem vocat iter angustum, per quod ad vestibulum adigetur.

CAP.

Digitized by Google

CAP. VI.

Hostiæ, quæ dicuntur bidentes, *quid, & quam ob causam ita appellatæ sunt: superque ea re P. Nigidii & Julii Higini sententia.*

Redeuntes Græcia Brundusium navem advertimus. ibi quispiam linguæ Latinæ litterator Româ à Brundusinis accersitus experiundum sese volgo dabat; imus ad eum nos quoque oblectamenti gratia. erat enim fessus atque languens animus de æstu maris. legebat barbarè inscitèque Virgilii septimum: in quo libro hic versus est;

Centum lanigeras mactabat rite bidentes:

& jubebat rogare se, si quis quid omnium rerum vellet dicere. tum ego indocti hominis confidentiam demiratus, Docesne, inquam, nos, magister, cur *bidentes* dicantur? *bidentes*, inquit, oves appellatæ: iccircoque *lanigeras* dixit, ut oves planiùs demonstraret. posthac, inquam, videbimus an oves solæ, ut ais, bidentes dicantur: & an Pomponius Atellanarum poëta in Gallis Transalpinis erraverit, quum hoc scripsit:

Mars tibi voveo facturum, si unquam redierit, bidenti verre.

sed nunc ego à te rogavi, ecquam scias esse hujusce vocabuli rationem. atque ille nihil contatus, sed nimium quantum audacter, Oves, inquit, bidentes dictæ, quòd duos tantùm dentes habeant. Ubi terrarum, quæso te, inquam, duos solos per naturam dentes habere ovem vidisti? ostentum enim est, & piaculis factis procurandum. tum ille permotus mihi & iratus, Quære, inquit, ea potiùs quæ ex grammatico quærenda sunt. nam de ovium dentibus opiliones percontantur. Facetias nebulonis hominis risi & reliqui. Publius autem Nigidius, in libro quem de extis composuit, bidentes

Digitized by Google

appellari ait, non oves solas, sed omnes bimas hostias. neque tamen dixit apertius cur *bidentes*: sed, quod ultro existimabamus, id scriptum invenimus in commentariis quibusdam ad jus pontificium pertinentibus, *bidennes* primò dictas, *d* littera immissa, quasi *biennes*: tum longo usu loquendi corruptam vocem esse, & ex *bidennibus bidentes* factum: quoniam id videbatur esse dictu facilius leniusque. Higinus tamen Julius, qui jus pontificium non videtur ignorasse, in quarto librorum, quos de Virgilio fecit, appellari *bidentes* scripsit hostias, quæ per ætatem duos dentes altiores haberent. verba illius ipsa posui: *Quæ bidens est*, inquit, *hostia, oportet habeat dentes octo, sed ex his duo ceteris altiores, per quos appareat ex minore ætate in majorem transcendisse.* Hæc Higini opinio an vera sit, non argumentis, sed oculis judicari potest.

CAP. VII.

Quòd Laberius verba pleraque licentius petulantiusque finxit: quòd multis item verbis utitur, de quibus an sint Latina quæri solet.

Laberius in mimis, quos scriptitavit, oppidò quàm verba finxit prælicenter. nam & *inendicimonium* dicit & *mœchimonium* & *adulterionem adulteritatemque* pro *adulterio*, & *depudicavit* pro *stupravit* & *abluvium* pro *diluvio*, &, quod in mimo ponit, quum *cophinum* scripsit, *manuatus est*, pro *furatus est*, item in *Fullone*, *furem*, *manuarium* appellat:

Manuari, inquit, *pudorem perdidisti.*

multaque alia hujuscemodi novat; neque non obsoleta quoque & maculantia ex sordidiore vulgi usu ponit: quale est in Staminariis,

Tollet bona fide vos Orcus nudas in Catonium.

& *elutriare lintea* & *lavandria* dicit quæ ad lavandum sint

sint data; & *coitier*, inquit, *in fullonicam. Ecquid properas? ecquid præcurris Caldonia!* item in Restione, *calabarrimeulos* dicit, quos vulgus *Calabarriones*: item in Compitalibus, *malas malaxavi*. Item in Cacomemmone.

Hic est, inquit, *ille gurdus, quem ego*
Me abhinc duos menses ex Africa
Venientem excepisse tibi narravi,

item in mimo, qui inscribitur *Natal*, *cippum* dicit, & *obbam*, & *camellam*, & *pictacium*, & *capitium*; *induis*, inquit, *capitium tunica pictacium*. præterea in Anna Perenna *gubernium* pro *gubernatore*, & *planum* pro *sycophanta*, & *nanum* pro *pumilione* dicit. quamquam *planum* pro *sycophanta* M. quoque Cicero in oratione scriptum reliquit, quam pro Cluentio dixit. atque item in mimo, qui *Saturnalia* inscriptus est, *botulum* pro *farcimine* appellat, & *hominem levennam* pro *levi*. item in Necyomantia, *cocionam* pervulgatè dicit, quem veteres *arulatorem* dixerunt. verba Laberii hæc sunt: *Duas uxores; hoc herclè plus negotii est inquit Cocio; sed adilis videris.* sed enim in mimo, quem inscripsit *Alexandream*, eodem quidem modo quo vulgus, sed probè Latineque usus est Græco vocabulo. emplastrum enim dixit ἐπιτέρως, non genere feminino, ut isti novicii semidocti. verba ex eo mimo apposui:

Quid est jusjurandum? emplastrum aris alieni.

CAP. VIII.

Quid significet, & quid a nostris appellatum sit, quod ἀξίωμα dialectici dicunt: & quædam alia, quæ prima in disciplina dialectica traduntur.

QUum in disciplinas dialecticas induci atque imbui vellemus; necessum fuit adire atque cognoscere quas

Digitized by Google

quas vocant dialectici εἰσαγωγὰς, tum quia in primo περὶ ἀξιωμάτων discendum, quas M. Varro aliàs profatas, aliàs ptoloquia appellat, commentarium de proloquiis L. Aelii docti hominis, qui magister Varronis fuit, studiosè quæsivimus: eumque in Pacis bibliotheca repertum legimus. sed in eo nihil edocenter, neque ad instituendum explanatè scriptum est: fecisseque videtur eum librum Ælius sui magis admonendi, quàm aliorum docendi gratia. redimus igitur necessario ad Græcos libros: ex quibus accepimus ἀξίωμα definitum esse his verbis, λεκτὸν αὐτοτελὲς ἀνυφαίρετον ὃ ἔστι φάναι ἢ μὴ φάναι. hoc ego supersedi vertere, quia novis & inconditis vocibus utendum fuit, quas pati aures per insolentiam vix possent. Sed M. Varro, in libro de lingua Latina ad Ciceronem quarto vicesimo, expeditissimè ita finit: *Proloquium est sententia, in qua nihil desideratur.* erit autem planius, quid istud sit, si exemplum ejus dixerimus. ἀξίωμα igitur, sive id proloquium dicere placet, hujusmodi est: *Hannibal Pœnus fuit: Scipio Numantiam delevit: Milo cædis damnatus est: neque bonum est voluptas neque malum* & omnino quicquid ita dicitur plena atque perfecta verborum sententia, ut id necesse sit aut verum aut falsum esse, id à dialecticis ἀξίωμα appellatum est, à M. Varrone, sicuti dixi, *proloquium*, à M. autem Cicerone *pronunciatum*. quo ille tamen vocabulo tantisper uti se attestatus est, *quoad melius*, inquit, *invenero*. Sed quod Græci συνημμένον ἀξίωμα dicunt, id alii nostrorum *adjunctum*, alii *connexum* dixerunt. id connexum tale est: *si Plato ambulat, Plato movetur. si dies est, Sol super terras est.* Item quod illi συμπεπλεγμένον, nos vel *conjunctum* vel *copulatum* dicimus, quod est ejuscemodi: *P. Scipio Pauli filius & bis consul fuit, & triumphavit, & censura functus est, & collega in censura L. Mummii fuit.* In omni autem conjuncto si unum est mendacium, etiam

si ex-

Digitized by Google

si cætera vera sunt, totum esse mendacium dicitur. nam si ad ea omnia, quæ de Scipione illo vera dixi, addidero, *& Hannibalem in Africa superavit*, quod est falsum: universa quoque illa, quæ conjunctè dicta sunt, propter hoc unum quod falsum accesserit, quia simul dicentur, vera non erunt. Est item aliud, quod Græci διεζευγμένον ἀξίωμα, nos *disjunctum* dicimus, id hujuscemodi est: *Aut malum est voluptas, aut bonum: aut neque bonum, neque malum est.* Omnia autem, quæ disjunguntur, pugnantia esse inter sese oportet: eorumque opposita, (ἀντικείμενα Græci dicunt,) ea quoque ipsa inter sese adversa esse: ex omnibus quæ disjunguntur unum esse verum debet, falsa cætera. quòd si aut nihil omnium verum, aut omnia plurave quam unum vera erunt, aut quæ disjuncta sunt, non pugnabunt, aut quæ opposita eorum sunt, contraria inter sese non erunt; tunc id disjunctum mendacium est; & appellatur παραδιεζευγμένον. sicuti hoc est, in quo quæ opposita, non sunt contraria. *Aut curris, aut ambulas, aut stas.* nam ipsa quidem inter sese adversa sunt: sed opposita eorum non pugnant. *non ambulare* enim & *non stare* & *non currere* contraria inter sese non sunt: quoniam contraria ea dicuntur, quæ simul vera esse non queunt. possis enim simul eodemque tempore neque ambulare, neque stare, neque currere. sed hoc breve ex dialectica libamentum dedisse nunc satis erit: atque id solùm addendum admonendumque est, quòd hujus disciplinæ studium atque cognitio in principiis quidem tetra & aspernabilis insuavisque esse & incivilis videri solet: sed, ubi aliquantum processeris, tum denique & emolumentum ejus in animo tuo dilucebit, & sequetur quædam discendi voluptas insatiabilis; cui sane nisi modum feceris, periculum non mediocre erit, ne, ut plerique alii, tu quoque in illis dialecticæ gyris atque mæandris tamquam apud Sirenios scopulos consenescas.

CAP.

Digitized by Google

CAP. IX.

Quid significet verbum in libris veterum creberrime positum, susque deque.

Susque deque fero aut *susque deque habeo* (his enim omnibus modis dicitur) verbum est ex hominum doctorum sermonibus: in poematis quoque et in epistolis veterum scriptum est pluribus locis, sed facilius reperias, qui id verbum ostentent, quàm qui intelligant. ita plerique nostrum, quæ remotiora verba invenimus, dicere ea properamus, non discere. Significat autem *susque deque ferre*, animo æquo esse, & quod accidit non magni pendere, atque interdum negligere & contemnere: & propemodum id valet, quod dicitur Græcè ἀδιαφορεῖν. Laberius in Compitalibus:

Nunc tu lentus es: nunc tu susque deque feris.
Mater familias tua in lecto adverso sedet.
Servos sextantis verbis nefariis utitur.

M. Varro in Sisenna vel de historia: *Quod si non horum omnium similia essent principia, ac postprincipia, susque deque esset.* Lucilius in tertio:

Verum hæc ludus ibi susque omnia deque fuerunt:
Susque & deque fuere, inquam, omnia ludus jocusque:
Illud opus durum ut Setinum acceßimus finem:
Αἰχίλιποι montes, Ætnæ omnes, asperi Athones.

CAP. X.

Quid sint proletarii, *quid* capitecensi, *quid item sit in* XII *tabulis* assiduus, *& quæ ejus vocabuli ratio sit.*

OTium erat quodam die Romæ in foro à negotiis, & læta quædam celebritas feriarum: legebaturque in

in confessu fortè complurium Ennii liber ex annalibus, in eo libro versus hi fuerunt :

Proletarius publicitus scutoque feróque
Ornatur ferro : muros urbemque forumque
Excubiis curant.

enim ibi quæri cœptum est quid esset *proletarius*. atque ego, adspiciens quempiam in eo circulo jus civile callentem familiarem meum, rogabam ut id verbum nobis enarraret. &, quum illi se juris, non rei grammaticæ, peritum esse respondisset : Eò maximè, inquam, te dicere hoc oportet, quando, ut prædicas, peritus juris es. nam Q. Ennius verbum hoc ex duodecim tabulis vestris accepit : in quibus, si rectè commemini, ita scriptum est : ASSIDUO. VINDEX. ASSIDUUS. ESTO. PROLETARIO. QUOI. QUIS. VOLET. VINDEX ESTO. petimus igitur, ne annalem nunc Q. Ennii, sed duodecim tabulas legi arbitrere, & quid sit in ea lege *proletarius*, si vis, interpretere. Egò vero, inquit ille, dicere atque interpretari hoc deberem, si jus Faunorum & Aborigitum didicissem. Sed enim quum *proletarii*, *& assidui*, *& sanates*, *& vades*, *& subvades*, *& vigintiquinque asses*, *& tutiones*, *furtorumque quæstio cum lance & licio* evanuerint ; omnisque illa duodecim tabularum antiquitas, nisi in legis actionibus centumviralium causarum, lege Ebutia lata, consopita sit : studium scientiamque ego præstare debeo juris & legum vocumque earum, quibus utimur. Tam forte quadam Julium Paulum, poëtam memoriæ nostræ doctissimum, prætereuntem conspeximus. is à nobis salutatus rogatusque, uti de sententia deque ratione istius vocabuli nos doceret, Qui in plebe, inquit, Romana tenuissimi pauperrimique erant, neque amplius quàm mille quingentum æris in censum deferebant, *proletarii* appellati sunt. qui verò nullo aut perquam parvo ære censebantur, *capitecensi* vocabantur. extremus autem census capitecensorum æris fuit CCCLXXX.

Digitized by Google

CCCLXXX. Sed quoniam res pecuniaque familiaris obsidis vicem pignorisque esse apud rempublicam videbatur, amorisque in patriam fides quædam in ea firmamentumque erat; neque proletarii neque capitecensi milites, nisi in tumultu maximo, scribebantur, quia familia pecuniaque his aut tenuis aut nulla esset. proletariorum tamen ordo honestior aliquanto & re & nomine quàm capitecensorum fuit: nam & asperis reipublicæ temporibus, quum juventutis inopia esset, in militiam tumultuariam legebantur: armaque iis sumtu publico præbebantur, & non capitis censione, sed prosperiore vocabulo à munere officioque prolis edendæ appellati sunt. quod, quum re familiari parva minus possent rempublicam juvare, subolis tamen gignendæ copia civitatem frequentarent. Capitecensos autem primus C. Marius, ut quidam ferunt, bello Cimbrico difficillimis reipublicæ temporibus, vel potius, ut Sallustius ait, bello Jugurthino, milites scripsisse traditur, quum id factum antè in nulla memoria exstaret. ASSIDUUS, in duodecim tabulis, pro locuplete & facilè facienti dictus aut ab assibus, id est, ære dando, quum id tempora reipublicæ postularent: aut à muneris pro familiari copia faciendi assiduitate. verba autem Sallustii in historia Jugurthina de C. Mario consule & de capitecensis hæc sunt: *Ipse interea milites scribere, non more majorum nec ex classibus: sed ut lubido cujusque erat, capitecensos plerosque. id factum alii inopia bonorum, alii per ambitionem consulis memorabant, quòd ab eo genere celebratus auctusque erat: & homini potentiam quærenti egentissimus quisque opportunissimus.*

CAP.

CAP. XI.

Historia ex Herodoti libris sumta de Psyllorum interitu, qui in Syrtibus Africanis colebant.

GENS in Italia Marsorum orta esse fertur à Circæ filio: propterea Marsis hominibus, quorum duntaxat familiæ cum externis cognationibus nondum etiam permixtæ corruptæque sunt, vi quadam genitali datum est, ut serpentium virulentorum domitores sint, & incantionibus herbarumque succis faciant medelarum miracula. Hac eadem vi præditos esse quosdam videmus, qui *Psylli* vocantur: quorum super nomine & genere quum in veteribus litteris quæsissem; in quarto denique Herodoti libro fabulam de Psyllis hanc invenimus. Psyllos quondam fuisse in terra Africa conterminos Nasamonibus: Austrumque in finibus eorum quodam in tempore perquam validum ac diutinum flavisse: eo flatu aquam omnem in locis, in quibus colebant, exaruisse: Psyllos re aquaria defectos eam injuriam graviter Austro succensuisse; decretumque fecisse, uti armis sumtis ad Austrum, proinde quasi ad hostem, jure belli, res repetitum proficiscerentur: atque ita profectis ventum Austrum magno spiritus agmine venisse obviam; eosque universos, cum omnibus copiis armisque cumulis montibusque harenarum supervectis, operuisse: eo facto Psyllos ad unum omnis interisse: itaque eorum fines à Nasamonibus occupatos.

CAP. XII.

De his vocabulis quæ Cloatius Verus aut satis commodè, aut nimis absurdè & illepidè ad originem linguæ Græcæ redigit.

CLoatius Verus in libris, quos inscripsit *Verborum à Græcis tractorum*, non pauca hercle dicit curiosè

& sagaciter conquisita, neque non tamen quædam futilia & frivola. *Errare*, inquit, *dictum est*, ὃσον ἐξ ἵππων; versumque infert Homeri, in quo id verbum est:

Ἔρρ' ἐκ νηὸς ἐμῆς ἐπὶ χῖον ζαέλλων.

Item *alucinari* factum scripsit, ex eo quod dicitur Græcè ἀλόων; unde *alucum* quoque esse dictum putat, a littera in *e* versa, tarditatem quandam animi & stuporem, qui alucinantibus plerumque usu venit. Item *fascinum* appellat, quasi βάσκανον, & *fascinare* esse quasi βασκῆναι. Commodè hæc sanè omnia & concinenter. Sed in libro quarto, *Fenerator*, inquit, *appellatus est, quasi φαινεγέτης, ὃτι ἐξ φαύσεως ὄφελος τι χρήσιμον, quoniam id genus hominum speciem ostentent humanitatis, & commodi esse videantur inopibus nummos desiderantibus*: idque dixisse ait Hypsistratem quempiam grammaticum; cujus libri sanè nobiles sunt super his, quæ à Græcis accepta sunt. Sive hoc autem ipse Cloatius sive nescio qui alius nebulo effutivit; nil potest dici insulsius. *Fenerator* enim, uti M. Varro in libro tertio de sermone Latino scripsit, *à fenore est nominatus. Fenus autem dictum à fetu & quasi à fetura quadam pecuniæ parientis atque increscentis.* Ideirco & M. Catonem & ceteros avacis ejus *fenerateres*, sine *a* littera pronunciasse tradit, sicuti *fetus* ipse & *fecunditas* appellata.

CAP. XIII.

Quid sit municipium, *& quid à* colonia *differat, & quid sint* municipes; *quæque sit ejus vocabuli ratio ac proprietas: atque inibi quod divus Hadrianus in senatu de jure atque vocabulo municipum verba fecit.*

MUnicipes & *municipia*, verba sunt dictu facilia & usu obvia: & neutiquam reperias, qui hæc dicit,

dicit, quin scire se plane putet quid dicat: sed profecto aliud est, aliud dicitur. quotus enim fere nostrum est, qui quum ex colonia ex populo Romano sit, non se municipem esse & populares suos municipes esse dicat? quod est à ratione & à veritate longè aversum. sic adeò & municipia quid & quo jure sint, quamvis à coloniis differant, ignoramus: existimamusque meliore conditione esse colonias, quàm municipia. de cujus opinionis tam promiscæ erroribus D. Hadrianus, in oratione quam de Italicensibus, unde ipse ortus fuit, in senatu habuit, peritissimè disseruit: mirarique se ostendit, quòd & ipsi Italicenses, & quædam item alia municipia antiqua, in quibus Ulicenses nominat, quum suis moribus legibusque uti possent, in jus coloniarum mutare voluerint. Præneſtinos autem refert maximo opere à Tiberio imperatore petiisse orasseque, ut ex colonia in municipii statum redigerentur: idque illis Tiberium pro referenda gratia tribuisse, quòd in eorum finibus, sub ipso opido, ex capitali morbo revaluisset. *Municipes* ergo sunt cives Romani ex municipiis, legibus suis & suo jure utentes, muneris tantùm cum populo Romano honorarii participes, à quo munere capessendo appellati videntur, nullis aliis necessitatibus neque ulla populi Romani lege adstricti, ni, inquam, populus eorum fundus factus est. primos autem municipes sine suffragii jure Cæritas esse factos accepimus: concessumque illis, ut civitatis Romanæ honorem quidem caperent, sed negotiis tamen atque oneribus vacarent, pro sacris bello Gallico receptis custoditisque, hinc tabulæ Cæritum appellatæ, versa vice, in quas censores referri jubebant, quos notæ causa suffragiis privabant. Sed *Coloniarum* alia necessitudo est: non enim veniunt extrinsecus in civitatem, nec suis radicibus nituntur: sed ex civitate quasi propagatæ sunt: & jura institutaque omnia populi Romani, non sui arbitrii habent. quæ tamen conditio quum

sit magis obnoxia & minus libera: potior tamen & præstabilior existimatur, propter amplitudinem majestatemque populi Romani, cujus istæ coloniæ quasi effigies parvæ simulacraque esse quædam videntur: & simul quia obscura oblitteraque sunt municipiorum jura, quibus uti jam per innocitiam non queunt.

CAP. XIV.

Quod M. Cato differre dixit festinare & properare; & quàm incommodè Verrius Flaccus vim verbi quod est, festinat, interpretatus sit.

FEstinare & *properare* idem significare atque in eamdem rem dici videntur. sed M. Cato id differre existimat: eaque hoc modo divisa. verba sunt ipsius ex oratione, quam de suis virtutibus habuit: *Aliud est properare, aliud festinare. qui unum quid maturè transigit, is properat: qui multa simul incipit, neque perficit, is festinat.* Verrius Flaccus rationem dicere volens differentiæ hujus, *Festinat*, inquit, *à fando dicitur: quoniam isti ignavieres, qui nihil perficere possunt, plus verborum quam operæ habent*: sed id nimis coactum atque absurdum videtur. neque tanti momenti esse potest prima in utroque verbo littera, ut propter eam unam tam diversa verba *festinare* & *fari* eadem videri debeant. commodius autem propiusque visum est, *festinare*, esse quasi fessum esse. nam qui multis simul rebus properandis defessus est, is jam non properat, sed festinat.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XV.

Quòd Theophraſtus mirum de perdicibus ſcriptum reliquit, & quid Theopompus de leporibus.

THeophraſtus, philoſophorum peritiſſimus, omnes in Paphlagonia perdices bina corda habere dicit; Theopompus in Biſaltia lepores bina jecora.

CAP. XVI.

Agrippas *à partus agri & improſperi vitio appellatos; deque his deabus, quæ vocantur* Proſa & Poſtverta.

QUorum in naſcendo non caput, ſed pedes primi exſtiterant (qui partus difficillimus ægerrimuſque habetur) Agrippæ appellati vocabulo ab ægritudine & pedibus confícto. eſſe autem pueros in utero Varro dicit capite infimo nixos, ſurſum pedibus elatis: non ut hominis natura eſt, ſed ut arboris. nam pedes cruraque arboris appellat ramos; caput ſtirpem atque caudicem. *quando igitur*, inquit, *contra naturam fortè converſi in pedes, brachiis plerumque diductis retineri ſolent: agriuſque tunc mulieres emiuntur. hujus periculi deprecandi gratiâ aræ ſtatutæ ſunt Romæ duabus Carmentibus: quarum una Poſtverta nominata eſt, Proſa altera; à recti perverſique partus & poteſtate & nomine.*

CAP. XVII.

Quæ ratio vocabuli ſit agri Vaticani.

ET agrum Vaticanum, & ejuſdem agri deum præſidem, appellatum acceperamus à vaticiniis, quæ vi atque inſtinctu ejus dei in eo agro fieri ſolita eſſent. ſed præter hanc cauſam M. Varro, in libris divinarum, aliam eſſe tradit iſtius nominis rationem. *nam ſicut Ajus,*

Digitized by Google

inquit, deus appellatus, araque ei statuta est, quæ est in infima Nova via, quòd in eo loco divinitus vox edita erat: ita Vaticanus deus nominatus, penes quem essent vocis humanæ initia. quotiam pueri, simul atque parti sunt, eam primam vocem edunt, quæ prima in Vaticano syllaba est: idcircoque vagire dicitur exprimente verbo sonum vocis recentis.

CAP. XVIII.

Lepida quædam memoratu & cognitu de parte geometriæ, quæ ὀπτικὴ appellatur, & item alia quæ κανονικὴ, & tertia itidem quæ dicitur μετρητική.

PArs quædam geometriæ ὀπτικὴ appellatur, quæ ad oculos pertinet: pars altera, quæ ad aures, κανονικὴ vocatur, qua musici, ut fundamento artis suæ, utuntur. Utraque harum spatiis & intervallis linearum & ratione numerorum constat. ὀπτικὴ facit multa demiranda id genus, ut in speculo uno imagines unius rei plures appareant: item ut speculum in loco certo positum nihil imaginet, aliorsum translatum faciat imagines. Item, si rectus speculum spectes, imago fiat tua hujusmodi, ut caput deorsum videatur, pedes sursum. reddit etiam causas ea disciplina, cur istæ quoque visiones fallant; ut, quæ in aqua conspiciuntur, majora ad oculos fiant; quæ procul ab oculis sunt, minora. κανονικὴ autem longitudines & altitudines vocis emetitur. longior mensura vocis ῥυθμὸς dicitur, altior μέλος. Est & alia species geometriæ, quæ appellatur μετρητική: per quam syllabarum longarum & brevium & mediocrium junctura & modus congruens cum principiis geometriæ aurium mensura examinatur. *Sed hæc*, inquit M. Varro, *aut omnino non discimus: aut prius desistimus, quam intelligamus cur discenda sint. voluptas autem*, inquit,

vel

vel nullas talium disciplinarum in posterum vii existit, quarum perfecta absolutaque sunt: in principiis vero ipsis inepta & insuave videntur.

CAP. XIX.

Summa historiæ ex Herodoti libro super fidicine Arione.

CEleri admodum & cohibili oratione, vocumque filo tereti & candido fabulam scripsit Herodotus super fidicine illo Arione. Vetus, inquit, & nobilis Ario cantator fidibus fuit. is loco & opido Methymnæus, terra atque insula omni Lesbius fuit. Eum Arionem rex Corinthi Periander amicum amatumque habuit artis gratia. is inde à rege proficiscitur terras inclutas Siciliam atque Italiam visere. ubi eò venit, auriique omnium mensisque in utriusque terræ urbibus demulsit: in quæstibulis istic & voluptatibus amoribusque hominum fuit. Is tum posteà, grandi pecunia & re bona multa copiosus, Corinthum instituit redire. navem igitur & navitas, ut notiores amicioresque sibi, Corinthios delegit. sed eo Corinthius homine accepto, navique in altum provecta, prædæ pecuniæque cupidos cepisse consilium de necando Arione. cum illum ibi, perniciæ intellecta, pecuniam cæteraque sua ut haberent dedisse: vitam modò sibi ut parcerent oraviſſe. navitas precum ejus harum commiserium esse illactenus; ut ei necem afferre per vim suis manibus temperarent; sed imperaviſſe, ut jam statim coram desiliret præceps in mare. Homo, inquit, ibi territus, spe omni vitæ perdita, id unum postea oravit; ut, prius quàm mortem oppeteret, induere permitterent sua sibi omnia indumenta, & fides capere, & canere carmen casus illius sui consolabile. feros & immanes navitas prolubium tamen

Digitized by Google

audiendi fuit. quod oraverat impetrat. atque ibi mox de more cinctus, amictus, ornatus, stansque in summæ puppis foro, carmen, quod orthium dicitur, voce sublatissima cantavit. Ad postrema cantus, cum fidibus ornatuque omni, sicut stabat canebatque, jecit sese procul in profundum. navitæ, haudquaquam dubitantes quin perisset, cursum, quem facere coeperant, tenuerunt. sed novum & mirum & pium facinus contigit. Delphinum repentè inter undas adnavisse, stantique sese homini subdidisse, & dorso super fluctus edito vectavisse; incolumique eum corpore & ornatu Tænarum in ternum Laconicam devexisse. tum Arionem prorsus ex eo loco Corinthum potivisse: talemque Periandro regi qualis delphino vectus fuerat, inopinanti sese obtulisse: eique rem, sicuti acciderat, narravisse. regem isthæc parum credidisse: Arionem, quasi falleret, custodiri jussisse: navitas requisitos, ablegato Arione, dissimulanter interrogasse, ecquid audissent in iis locis, unde venissent, super Arione? eos dixisse hominem, quum inde irent, in terra Italia fuisse: eumque illic bene agitare, & studiis delectationibusque urbium florere, atque in gratia pecuniaque magna opulentum fortunatumque esse. tum inter hæc eorum verba Arionem cum fidibus & indumentis, cum quibus se in salum ejaculavérat, exstitisse: navitas stupefactos convictosque ire inficias non quisse: eam fabulam dicere Lesbios & Corinthios: atque esse fabulæ argumentum, quòd simulacra duo ænea ad Tænarum viserentur, delphinus vehens & homo insidens.

LIBER

LIBER SEPTIMUS DECIMUS.

CAPUT I.

Quòd Gallus Asinius, & Largius Licinius sententiam Ciceronis reprehenderunt ex oratione quam dixit pro M. Cælio: & quid adversus homines stolidissimos pro eadem sententia verè dignéque dici possit.

VT QUIDAM fuerunt monstra hominum, qui de diis immortalibus impias falsasque opiniones prodiderunt: ita nonnulli tam prodigiosi tamque vecordes exstiterunt (in quibus sunt Gallus Asinius & Largius Licinius, cujus liber etiam fertur infando titulo, Ciceromastix) ut scribere ausi sint M. Ciceronem parum integrè atque impropriè atque inconsideratè locutum. atque alia quidem, quæ reprehenderunt, neque dictu neque auditu digna sunt. sed enim in hoc, in quo sibimet ipsi præter cætera esse visi sunt verborum pensitatores subtilissimi, cedò, quale id sit consideremus. M. Cicero pro M. Cælio ita scripsit: *Nam quod objectum est de pudicitia; quodque omnium accusatorum non criminibus, sed vocibus maledictisque celebratum est: id numquam tam acerbe feret M. Cælius, ut eum pœniteat non deformem esse natum.* non existimant verbo proprio esse usum, quòd ait, *pœniteat*, atque id propè ineptum etiam esse dicunt. nam *pœnitere*, inquiunt, tum dicere solemus, quum, quæ ipsi fecimus, aut quæ de nostra voluntate nostroque consilio facta sunt, ea nobis pòst incipiunt displicere; sententiamque in iis nostram demutamus. neminem autem rectè ita loqui, *pœnitere sese quòd natus sit*, aut *pœnitere quòd mortalis sit*, aut *quòd ex offenso fortè vulneratóque corpore dolorem sentiat*; quando istiusmodi rerum nec consilium sit nostrum nec

Digitized by Google

arbitrium: sed ea ingratiis nostris vi ac necessitate naturæ nobis accidant. sic hercle, inquiunt, non voluntarium fuit M. Cælio, quali forma nasceretur; cujus eum dixit non pœnitere. tamquam in ea causa res esset, ut rationem caperet pœnitendi. Est hæc quidem, quam dicunt, verbi hujusce sententia; & *pœnitere* nisi in voluntariis rebus non probè dicitur; tametsi antiquiores verbo ipso alio quoque modo usitati sunt; & *pœnitet* ab eo quod est *pœnè* & à *penuria* dixerunt: sed id aliorsum pertinet, atque alio in loco dicetur. Nunc autem sub hac eadem significatione, quæ volgò nota est, non modò ineptum hoc non est, quod M. Cicero dixit; sed festivissimum adeò & facetissimum est. nam quum adversarii & obtrectatores M. Cælii, quoniam erat pulchro corpore, formam ejus & faciem in suspiciones impudicitiæ accerserent: illudens Cicero tam absurdam criminationem, quòd formam, quam natura fecerat, vitio darent; eodem ipso errore, quem illudebat, sciens usus est: & *non pœnitet*, inquit, *M. Cælium non deformem esse natum*: ut vel hac ipsa re, quod ita dicebat, opprobraret adversariis ac per facetias ostentaret: facere eos deridiculum, quod proinde Cælio formam crimini darent, quasi arbitrium ejus fuisset quali forma nasceretur.

CAP. II.

Verba quædam ex Q. Claudii annalium primo cursim in legendo notata.

QUum librum veteris scriptoris legebamus; conabamur postea memoriæ vegetandæ gratia indipisci animo ac recensere, quæ in eo libro scripta essent in utrasque existimationes, laudis aut culpæ adnotamentis digna: eratque hoc sane quam utile exercitium ad conciliandas nobis, ubi veniret usus, verborum sententiarumque elegantium recordationes. velut hæc verba, ex

Q. Claudii

Digitized by Google

Q. Claudii primo annali, quæ meminisse potui, notavi: quem librum legimus biduo proximo superiore. *Arma*, inquit, *plerique abjiciunt: atque inermi illatebrant sese.* Ibi *inlatebrant*, verbum poëticum visum est, sed non absurdum neque asperum. *Ea*, inquit, *dum fiunt, Latini subnixo animo.* *Subnixo*, quasi sublimi & suprà nixo, verbum bene significans. & non fortuitum: demonstratque animi altitudinem fiduciamque, quoniam quibus innitimur, iis quasi erigimur attollimurque. *Demus*, inquit, *suas quemque ire jubet, & sua omnia fruniſci. fruniſci* rarius quidem fuit in ætate M. Tullii, ac deinceps infrà rariſſimum: dubitatumque est ab imperitis antiquitatis, an Latinum foret: non modò autem Latinum, sed jucundius amœniusque etiam verbum est *fruniſcor*, quàm *fruor*, & ut *fatiſcor* à *fateor*: ita *fruniſcor* factum est à *fruor*. Q. Metellus Numidicus, qui castè puréque lingua usus Latina videtur, in epistola quam exul ad Domitios misit, ita scripsit: *Illi verò omni jure atque honestate interdicti: ego neque aqua neque igni carco: & summa gloria fruniſcor.* Novius in Atellana, quæ Parcus inscripta est, hoc verbo ita utitur:

Quod magnopere quæſiverunt, id fruniſci non queunt.
Qui non parsit, apud se frumitus est.

Et Romani, inquit, *multis armis & magno commeatu prædaque ingenti copiantur. copiari* verbum castrense est: nec facilè id reperias apud civilium causarum oratores: ex eademque figura est, qua *lignantur & pabulantur & aquantur. Solæ*, inquit, *occaſo. Solæ occaſo* non insuavi venustate est, si quis aurem habeat non sordidam nec proculcatam. in duodecim autem tabulis verbum hoc ita scriptum est: ANTE. MERIDIEM. CAUSAM. CONICIUNTO. QUOM. PERORANT. AMBO. PRAESENTES. POST. MERIDIEM. PRAESENTI. LITEM. ADDICITO. SOL. OCCASUS. SUPREMA. TEM-

TEMPESTAS. ESTO. Nos, inquit, *in medium relinquemus*; vulgus *in medio* dicit. nam vitium esse ifthuc putant: &, si dicas in medium ponere, id esse solœcum putant. sed probabilius significantiusque sic dici videbitur, si quis ea verba non incuriose introspiciat. Græcè quoque θεῖναι εἰς μέσον, vitium id non est. *Postquam nunciatum est*, inquit, *ut pugnatum esset in Gallos; id civitas graviter tulit. in Gallos* mundius subtiliusque est, quàm *cum Gallis* aut *contra Gallos*. nam pinguiora hæc absolutioraque sunt. *Simul*, inquit, *forma, factis, eloquentia, dignitate, acrimonia, confidentia pariter præcellebat: ut facilè intelligeretur magnum viaticum ex se atque in se rempublicam evertendam habere. magnum viaticum* pro magna facultate. & paratu magno novè positum est: videturque. Græcos sequutus, qui ἐφόδιον, à sumtu viæ ad aliarum quoque rerum apparatus traducunt: ac sæpe ἐφοδιάζειν pro eo dicunt, quod est, *institue* & *instrue*. *Nam M.* inquit, *Manlius, quem Capitolium servasse à Gallis supra ostendi, cujusque operam cum M. Furio Dictatore apud Gallos cumprimè fortem atque exsuperabilem respublica sensit, is & genere, & vi, & virtute bellica nemini concedebat. apprimè* crebrius est: *cumprimè* rarius; traductumque ex eo est, quod *cum primis* dicebant, pro eo quod est, *inprimis*. *Nihil sibi*, inquit, *divitias opus esse*. nos *divitiis* dicimus. sed vitium hoc orationis nullum est, ac ne id quidem est, quod figura dici solet. recta enim ista hæc oratio est: & veteres compluscule ita dixerunt. nec ratio dici potest, cur rectius sit *divitiis opus esse*, quàm *divitias*: nisi si qui grammaticorum nova instituta, ut τερθρεύειν legè, observant. *Nam hæc*, inquit, *maximè versatur deorum iniquitas, quòd deteriores sunt incolumiores: neque optimum quemquam inter nos sinunt diurnare*. inusitatè dixit *diurnare*, pro *diu vivere*. sed ex ea figuratione est, qua dicimus *perennare*. *Cum*

his,

his, inquit, *consermonabatur. sermonari* rusticius videtur, sed rectius; *sermocinari* crebrius est, sed corruptius. *Sese*, inquit, *ne id quoque, quod tum suaderet, facturum esse. ne id quoque*, dixit, pro, *ne id quidem*: infrequens nunc in loquendo, sed in libris veterum creberrimum. *Tanta*, inquit, *sanctitudo fani est, ut numquam quisquam violare sit ausus. Sanctitas* quoque & *sanctimonia* non minus Latinè dicuntur: sed nescio quid majoris dignitatis est verbum *sanctitudo*: sicuti M. Cato in L. Veturium *duritudinem*, quam *duriciam* dicere gravius putabat. *Qui illius*, inquit, *impudentiam norat & duritudinem. Quum tantus*, inquit, *arrabo penes Samnites populi Romani esset. arrabonem* dixit *sexcentos obsides*: & id maluit quàm pignus dicere; quoniam vis hujus vocabuli in ea sententia gravior acriorque est. sed nunc arrabo in sordidis verbis haberi cœpens: ac multo videtur sordidius *arra*, quamquam *arra* quoque veteres sæpe dixerint, & compluriens Laberius. *Miserrimas*, inquit, *vitas exegerunt: at hic uimiis in otio*, inquit, *consumtus est.* eligantia utrubique ex multitudine numeri quæsita est. *Cominius*, inquit, *quâ escenderat descendit, atque verba Gallis dedit.* Verba Cominium dedisse Gallis dicit, qui nihil quicquam cuiquam dixerat: neque eum Galli, qui Capitolium obsidebant, escendentem viderant. sed *verba dedit*, haud secus posuit, quàm si tu dicas, *latuit atque obrepsit. Convalles*, inquit, *& arboreta magna erant. arboreta*, ignobilius verbum est, *arbusta* celebratius. *Putabant*, inquit, *eos qui foris atque qui in arce erant inter se commutationes & consilia facere. commutationes*, id est, collationes communicationesque inusitatè dixit; sed non hercle insciter nec ineleganter. Hæc ego non pauca interim super eo libro, quorum memoria post lectionem suppetierat mihi, notavi.

CAP.

Digitized by Google

CAP. III.

Verba M. Varronis ex libro quinto & viceſimo humanarum, quibus contra opinionem vulgariam interpretatus eſt Homeri verſum.

IN ſermonibus fortè, quos de temporibus rerum ad uſus hominum repertarum agitabamus, adoleſcens quiſpiam non indoctus *ſparti* quoque uſum in terra Græcia diu incognitum fuiſſe dixit: multiſque poſt Ilium captum tempeſtatibus ex terra Hiſpania advectum. Riſerunt hoc ad illudendum ex his, qui ibi aderant, unus atque alter, malè homines litterati; quod genus ἀγραμμάτους Græci appellant: atque eum, qui id dixerat, librum legiſſe Homeri ajebant, cui verſus hic fortè deeſſet:

Καὶ δὴ δοιοὶ ἔζοντο νεῶν ἐπὶ πρύμνας ἁλίωτην.

Tum ille prorſum irritatus, Non, inquit, meo libro verſus, ſed vobis plane magiſter defuit, ſi creditis in eo verſu *ſparta* id ſignificare, quod nos *ſpartum* dicimus. Majorem illi riſum ſubjiciunt: neque id deſtiterunt, niſi liber ab eo prolatus eſſet M. Varronis viceſimus quintus humanarum. in quo de iſto Homeri verbo à Varrone ita ſcriptum eſt: *Ego ſparta apud Homerum non plus ſpartum ſignificare puto, quam σπάρτους, qui dicantur in agro Thebano nati. in Græcia ſparti copia modò cœpit eſſe ex Hiſpania: neque ea ipſa facultate ad Liburni. ſed hi pleraſque naves loris ſuebant: Græci magis cannabo & ſtupa cæteriſque ſativis rebus, à quibus σπάρτα appellabant.* Quod quum ita Varro dicat; dubito hercle an poſterior ſyllaba in eo verbo, quod apud Homerum eſt, acuenda ſit: niſi quia voces hujuſmodi, quum ex communi ſignificatione in rei certæ proprietatem concedunt, diverſitate accentuum ſeparantur.

CAP.

Digitized by Google

CAP. IV.

Quid Menander poëta Philemoni poëtæ dixerit, a quo sæpe indignè in certaminibus comœdiarum superatus est: & quòd sepissimè Euripides in tragœdia ab ignobilibus poëtis victus est.

MEnander à Philemone nequaquam pari scriptore in certaminibus comœdiarum ambitu gratiaque & factionibus sæpenumerò vincebatur. eum quum fortè habuisset obviam, Quæso, inquit, Philemo, bona venia, dic mihi: quum me vincis, non erubescis? Euripidem quoque M. Varro ait, quum quinque, & septuaginta tragœdias scripserit in quinque solis vicisse, quum eum sæpe vincerent aliqui poëtæ ignaviſſimi. Menandrum autem alii centum octo, partim centum novem comœdias reliquisse ferunt. Sed Apollodori scriptoris celebratiſſimi hos de Menandro versus legimus, in libro qui Chronica inscriptus est:

Κηφισοδώρου ὢν ἐκ Διοπείθους πατρὸς
Πρὸς τῆς ἑαυτοῦ πάππου γεγονὼς δεσίμου δ' ἐξ
Ἑλίκης πεντήκοντα δ' ἐνιαυτοῖς.

Ex istis tamen centum & quinque omnibus, solis eum octo vicisse idem Apollodorus eodem in libro scripsit.

CAP. V.

Nequaquam esse verum, quod minutis quibusdam rhetorica artificibus videatur M. Ciceronem in libro, quem de amicitia scripsit, vitioso argumento usum, ἀμφισβητήσιμον ἀντὶ ὁμολογουμένου posuisse, totumque id consideratius tractatum exploratumque.

MCicero in dialogo, cui titulus est Lælius vel de amicitia, docere volens, amicitiam non spe

Digitized by Google

ſpe exſpectationeque utilitatis, neque precii mercedisque cauſa colendam; ſed, quòd ipſa per ſeſe plena virtutis honeſtatiſque ſit, expetendam diligendamque eſſe, etiamſi nihil opis nihilque emolumenti ex ea percipi queat: hanc ſententiam atque his verbis uſus eſt; eaque dicere facit C. Lælium ſapientem virum, qui P. Africani fuerat amiciſſimus. *Quid enim Africanus indigens mei? ne ego quidem illius. ſed ego admiratione quadam virtutis ejus, ille viciſſim opinione fortaſſe nonnulla, quam de meis moribus habebat, me dilexit. auxit benivolentiam conſuetudo. ſed quamquam utilitates multæ & magnæ conſequutæ ſunt; non ſunt tamen ab earum ſpe cauſæ diligendi profectæ. ut enim benefici liberaleſque ſumus, non ut exigamus gratiam: (neque enim beneficium feneramur ſed naturâ propenſi ad liberalitatem ſumus,) ſic amicitiam non ſpe mercedis adducti, ſed quòd omnis ejus fructus in ipſo amore ineſt, expetendam putamus.* Hoc quum legeretur in cœtu forte hominum doctorum, rhetoricus quidam ſophiſta utriuſque linguæ callens, haud ſane ignobilis, ex iſtis acutulis & minutis doctoribus, qui πτυκτικοὶ appellantur, atque in diſſerendo tamen non impiger, uſum eſſe exiſtimabat argumento M. Tullium non probo neque apodictico, ſed ejuſdem quæſtionis, cujus eſſet ea ipſa res, de qua quæreturverbiſque id vitium Græcis appellabat, quòd acceſſet ἀμφισβητήμενον εἰς τὸ ὁμολογούμενον. nam *beneficos*, inquit, & *liberales* ſumſit ad confirmandum id quod de amicitia dicebat: quum ipſum illud & ſoleat quæri & debeat, quiſquis liberaliter & benignè facit, qua mente, quove conſilio benignus liberaliſque ſit, utrum quia mittam gratiam ſperet, & eum, in quem benignus ſit, ad parem gratiam provocet, quod facere plerique omnes videntur; an quia natura ſit benivolus, benignitaſque eum per ſeſe ipſa & liberalitas delectet ſine ulla recipiendæ gratiæ procuratione: quod eſt

omnium

omnium ferme rariſſimum. argumenta autem cenſebat aut probabilia eſſe debere, aut perſpicua & minimè controverſa; idque apodixin vocari dicebat, quum ea quæ dubia aut obſcura ſunt, per ea quæ ambigua non ſunt, illuſtrantur. atque, ut oſtenderet beneficos liberaleſque ad id, quod de amicitia quæreretur, quaſi argumentum exemplumve ſumi non oportere, Eodem, inquit, ſimulacro, eademque rationis imagine, amicitia invicem pro argumento ſumi poteſt; ſi quis affirmet homines beneficos liberaleſque eſſe debere, non ſpe aliqua comperdiſ, ſed amore & ſtudio honeſtatis. poterit enim conſimiliter ita dicere. namque, ut amicitiam, non ſpe utilitatis amplectimur, ſic benefici liberaleſque non gratiæ reciperandæ ſtudio eſſe debemus. poterit ſanè, inquit, ita dicere: ſed neque amicitia liberalitati, neque liberalitas amicitiæ præbere argumentum poteſt, quum de utroque pariter quæratur. Hæc ille rhetoricus artifex dicere quibuſdam videbatur perite & ſcienter. ſed videlicet eum vocabula rerum vera ignoraviſſe. nam beneficum & liberalem Cicero appellat, ita ut philoſophi appellandum eſſe cenſent, non eum qui, ut ipſe ait, beneficia feneratur; ſed qui benignè facit nulla tacita ratione ad utilitates ſuas redundante. non ergo obſcuro neque ambiguo argumento uſus eſt, ſed certo atque perſpicuo. ſiquidem qui verè beneficus liberaliſque eſt, qua mente bene aut liberaliter faciat non quæritur. aliis enim longè nominibus appellandus eſt, ſi, quum talia faciat, ſui potiùs quàm alterius juvandi cauſa facit. proceſſiſſet autem arguatori iſti fortaſſean reprehenſio, ſi Cicero ita diviſſet: *Ut enim beneficè liberaliterque facimus, non ut exigamus gratiam.* videretur enim beneficè facere etiam in non beneficum cadere poſſe, ſi id per aliquam circumſtantiam fieret, non per ipſam perpetuæ benignitatis conſtantiam. ſed quum beneficos liberaleſque dixerit; neque aliuſmodi iſti ſunt quàm cujus eſſe eos

supra diximus, inlutis, quod aiunt, pedibus & veteris reprehendit doctissimi hominis orationem.

CAP. VI.

Falsum esse, quod Verrius Flaccus in secundo librorum, quos de obscuris M. Catonis composuit, de servo recepticio scriptum reliquit.

M. Cato Voconiam legem suadens verbis hisce usus est: *Principio vobis mulier magnum dotem attulit, tum magnam pecuniam recipit, quam in viri potestatem non committit. eam pecuniam viro mutuam dat. postea, ubi irata facta est, servum recepticium sectari atque flagitare virum jubet.* Quærebatur, *servus recepticius* quid esset; libri statim quæsiti allatique sunt Verrii Flacci de obscuris Catonis. In libro secundo scriptum inventum est, *recepticium servum*, dici nequam & nulli precii; qui, quum venum esset datus, redhibitus ob aliquod vitium, receptusque sit. propterea, inquit, servus ejusmodi sectari maritum & flagitare pecuniam jubebatur; ut eo ipso dolor major & contumelia gravior viro fieret, quòd eum servus nihili petendæ pecuniæ causa compellaret. Cum pace autem cumque venia, istorum, si qui sunt, qui Verrii Flacci auctoritate capiuntur, dictum hoc sit. *recepticius* enim *servus* in ea re, quam dicit Cato, aliud omnino est quàm Verrius scripsit. atque id cuivis facile intellectu est. Res enim proculdubio sic est. Quando mulier dotem marito dabat, tum quæ ex suis bonis retinebat, neque ad virum tramittebat, ea *recipere* dicebatur. sicuti nunc quoque in venditionibus, quæ excipiuntur neque veneunt. quo verbo Plautus quoque in Trinummo usus est, in hoc versu:

Posticulam hoc recepit quum ædis vendidit.

id est, quum ædis vendidit, particulam quamdam, quæ post eas ædis erat, non vendidit, sed retinuit. Ipse etiam

etiam Cato mulierem demonstrare locupletem volens, *Mulier*, inquit, *& magnam dotem dat, & magnam pecuniam recipit*: hoc est, & magnum dotem dat, & magnam pecuniam retinet. ex ea igitur re familiari, quam sibi dote data retinuit, pecuniam viro nunquam dat. eam pecuniam quam viro forte irato reperere inhibet, apponit flagitatorem *servum recipiam*, hoc est, proprium suum, quem cum pecunia reliqua acceperat, neque dederat doti, sed retinuerat, non enim servo maxime imperare hanc mulierem fas erat, sed proprio suo. Plura dicere, quibus hoc nostrum tueamur, supersedeo: ipsa enim sunt per sese evidentia, & quod à Verrio dicitur, & à nobis. Quod utrum ergo videbitur cuique verius, eo utatur.

CAP. VII.

Verba hæc ex Atiniæ lege, QUOD. SUBREPTUM. ERIT. EJUS. REI. AETERNA. AUCTORITAS. ESTO. *P. Nigidio & Q. Scævola visa esse non minus de præterito, quàm de futuro cavisse.*

LEgis veteris Atiniæ verba sunt: QUOD. SUBREPTUM. ERIT. EJUS. REI. ÆTERNA. AUCTORITAS. ESTO. Quis aliud putet in hisce verbis, quàm de tempore tantùm futuro legem loqui? sed Q. Scævola patrem suum & Brutum & Manilium viros apprimè doctos quæsisse ait dubitasseque, utrumnè in postfactu modò furta lex valeret, an etiam in antefacta. quoniam SUBREPTUM. ERIT. utrumque tempus videretur ostendere, tam præteritum quàm futurum. itaque P. Nigidius civitatis Romanæ doctissimus super dubitatione hac eorum scripsit in tertio vicesimo grammaticorum commentariorum: atque ipse quoque idem putat incertam esse temporis demonstrationem, sed anguste perquam & obscurè differit; ut signa rerum ponere videas, ad subsidium magis

gis memoriæ suæ, quàm ad legentium disciplinam. Videbatur tamen hoc dicere; verbum *esse* & *erit*, quando per sese ponuntur, habent atque retinent tempus suum, quum verò præterito jugantur, vim temporis sui amittunt, & in præteritum contendunt. quum enim dico, *in campo est*, *in comitio est*, tempus instans significo. item quum dico, *in campo erit*, tempus futurum demonstro. at quum dico, *factum est*, *scriptum est*, *subreptum est*; quamquam *est*, verbum temporis sit præsentis; confunditur tamen cum præterito, & præsens esse desinit. sic igitur, inquit, etiam istud, quod in lege est; si dividas separesque duo verba hæc, *subreptum*, & *erit*, ut sic audias *subreptum*, tamquam *certamen erit*, aut, *sacrificium erit*, tum videbitur lex in post futurum loqui. si verò copulatè permixtéque dictum intelligas, ut *subreptum erit*, non duo, sed unum verbum sit, idque unita patiendi declinatione sit: tum hoc verbo non minus præteritum tempus ostenditur quàm futurum.

CAP. VIII.

In sermonibus apud mensam Tauri philosophi queri agitarique hujusmodi solita; cur oleum sæpe & facilè, vina rarius congelascant, acetum haud fere unquam, & quòd aquæ fluviorum fontiumque durentur, mare gelu non duretur.

PHilosophus Taurus accipiebat nos Athenis cœna plerumque ad id diei, ubi jam vesperaverat. id enim est tempus isthic cœnandi frequens. ejus cœnæ fundus & fundamentum omne erat aula una lentis Ægyptiæ, & cucurbitæ inibi minutim cæsæ. Ea quodam die ubi paratis & expectantibus nobis allata atque imposita mensæ est; puerum jubet Taurus oleum in aulam indere. erat is puer genere Atticus ad annos maxime natus octo, festivissimis ætatis & gentis argutiis scatens. guttum Samium

orete-

oretenus imprudens inanem, tamquam si ipsset oleum, affert, convertitque eum; &, ut solitum est, circumegit per omnem partem aulæ manum, nullum inde ibat oleum. adspicit puer guttum atrocibus oculis stomachabundus, & concussum vehementiùs iterum in aulam vertit. idque quum omnes sensim atque summissim rideremus, tum puer Græcè, & id quidem perquam Attice, μὴ γελᾶτε, inquit, ἔνι τ' ἔλαιον, ἀλλ' οὐκ ἴσα. οἷα φέρει ἡμῖν ἡ ὄρθρος χέμαρρα· τὴμερον κεκρύσταλλωται. Verbero, inquit, ridens Taurus, nonne is curriculo, atque oleum petis? sed quum puer foras emtum isset; nihil ipse ista mora offensior, Aula, inquit, oleo indiget; &, ut video, intolerandum fervit. cohibeamus manus: atque interea, quoniam puer nunc admonuit solere oleum congelascere, consideremus cur oleum quidem sæpe & facile stet; vina rarenter congelascant, atque adspicit me, & jubet quid sentiam dicere. Tum ego respondi, conjectare me, vinum iccirco minus citò coalescere, quòd semina quædam caloris in sese haberet; effetque natura ignitius: ob eamque rem dictum esse ab Homero αἴθοπα οἶνον, non, ut alii putarent, propter colorem. Est quidem, inquit Taurus, ita ut dicis; nam ferme convenit, vinum, ubi potum est, calefacere corpora. sed non secus quoque oleum calorificum est: neque minorem vim in corporibus calefactandis habet. ad hoc, si ista hæc, quæ calidiora sunt, difficiliùs gelu coguntur; congruens est, ut, quæ frigidiora sunt, facile cogantur. acetum autem omnium maximè frigorificum est: atque id nunquam tamen concrescit. num igitur magis causa oleo coaguli celerioris in levitate est? faciliora enim ad coëundum videntur, quæ levatiora levioraque sunt. præterea id quoque ait quæri dignum; cur fluviorum & fontium aquæ gelu durentur, mare omne incongelabile sit: tametsi Herodotus, inquit, historiæ scriptor contra omnium fermè, qui hæc quæsiverunt, opinionem, scribit, mare

Bosporicum, quod Cimmerium appellatur, earumque partium mare omne, quod Scythicum dicitur, gelu stringi & consistere. Dum haec Taurus: interea puer venerat & nulla deturbaverat: tempusque esse coeperat edendi & tacendi.

CAP. IX.

De notis litterarum, quae in C. Caesaris epistolis reperiuntur, deque aliis clandestinis literis ex vetere historia petitis: & quid scytale sit Laconica.

LIbri sunt epistolarum C. Caesaris ad C. Oppium & Balbum Cornelium, qui res ejus absentis curabant, in his epistolis, quibusdam in locis inveniuntur litterae singulariae sine cohaerentis syllabarum; quas tu puer politas incondite. nam verba ex his litteris confici nulla possunt. erat autem conventum inter eos clandestinum de commutando situ litterarum; ut in scripto quidem alia aliae locum & nomen teneret, sed in legendo locus cuique suus & potestas restitueretur. quaenam verò pro qua scriberetur, ante iis, sicuti dixi, complacebat, qui hanc scribendi latebram parabant. Est adeò Probi grammatici commentarius satis curiose factus de occultâ litterarum significatione epistolarum C. Caesaris scriptarum. Lacedaemonii autem veteres, quum dissimulare & occultare litteras publicè ad imperatores suos missas volebant, ne, si ab hostibus exceptae forent, consilia sua noscerentur; epistolas id genus factas mittebant, furculi duo erant teretes, oblonguli, pari crassamento ejusdemque longitudinis, derasi atque ornati consimiliter, unus imperatori in bellum proficiscenti dabatur; alterum domi magistratus cum jure atque cum signo habebant, quando usus venerat litterarum secretionum; circum eum furculum lorum modicae tenuitatis, longum autem quantum rei satis erat, complicabant, volumine rotun-

Digitized by Google

lotundo & simplici; in ue ora adjunctæ undique & cohærentes lori, quod plicabatur, coibant. litteras deinde in eo loro per transversas junctararum oras, versibus a summo ad imum proficiscentibus, inscribebant: id lorum litteris ita perscriptis revolutum ex furculo imperatori commenti illius conscio mittebant: resolutio autem lori litteras truncas atque mutilas reddebat; membraque earum & apices in partes diversissimas spargebat. propterea si id lorum in manus hostium inciderat, nihil quicquam conjectari ex eo scripto quibat. sed ubi ille, ad quem erat missum, acceperat; furculo compari, quem habebat, capite ad finem proinde ut debere fieri sciebat, circumplicabat: atque ita litteræ per ambitum eumdem furculi coalescentes rursum coibant; integramque & incorruptam epistolam & facilem legi præstabant. hoc genus epistolæ Lacedæmonii σκυτάλην appellant. Legebamus id quoque in vetere historia rerum Pœnicarum, virum indidem quempiam illustrem (sive ille Hasdrubal, sive quis alius est, non retineo) epistolam scriptam super rebus arcanis hoc modo abscondisse. pugillaria nova nondum etiam cera illita accepisse; litteras in lignum incidisse; postea tabulas, uti solitum est, cera conlevisse; easque tabulas tamquam non scriptas, cui futurum id prædixerat misisse; eum deinde ceram derasisse, litterasque incolumes ligno incisas legisse. Est & alia in monumentis rerum Græcarum profunda quædam & inopinabilis latebra barbarico astu excogitata. Histiæus nomine fuit, loco natus in terra Asia non ignobili. Asiam tunc tenebat imperio rex Darius. is Histiæus, quum in Persis apud Darium esset, Aristagoræ cuipiam res quasdam occultas nunciare furtivo scripto volebat. comminiscitur operæ hoc litterarum admirandum. servo suo diu oculos ægros habenti capillum ex capite omni, tamquam medendi gratia, deradit, caputque ejus leve in litterarum formas compungit. his litte-

ris, quæ voluerat, perscripsit. hominem postea, quoad capillus adolesceret, domo continuit. ubi id factum est; ire ad Aristagoram jubet. & quum ad eum, inquit, veneris, mandasse me dicito, ut caput tuum, sicut nuper egomet feci, deradat. servus, ut imperatum erat, ad Aristagoram venit, mandatumque domini affert. atque ille id non esse frustra ratus, quod erat mandatum, fecit. ita litteræ perlatæ sunt.

CAP. X.

Quid de versibus Virgilii Favorinus existimarit, quibus in describenda flagrantia montis Ætnæ Pindarum poëtam sequutus est: collataque ab eo super eadem re utriusque carmina & dijudicata.

FAvorinum philosophum, quum in hospitii sui Antiatem villam æstu anni concessissem; nosque ad eum videndum Roma venissemus, memini super Pindaro poëta & Virgilio in hunc fere modum differere. Amici, inquit, familiaresque P. Virgilii in his, quæ de ingenio moribusque ejus memoriæ tradiderunt, dicere eum solitum ferunt, parere se versus more atque ritu ursino. namque, ut illa bestia fetum ederet ineffigiatum informemque, lambendoque id postea, quod ita edidisset, conformaret & fingeret; proinde ingenii quoque sui partus recentes rudi esse facie & imperfecta: sed deinceps tractando colendoque reddere iis se oris & vultus lineamenta. Hoc virum judicii subtilissimi ingenue atque verè dixisse res, inquit, judicium facit. nam, quæ reliquit perfecta expolitaque, quibusque imposuit census atque delectus sui supremam manum, omni poëticæ venustatis laude florent: sed quæ procrastinata sunt ab eo ut pòst recenserentur, & absolvi, quoniam mors præverterat, nequiverunt, nequaquam poëtarum elegantissimi nomine atque judicio digna sunt. itaque quum morbo oppres-

bo oppressus adventare mortem videret, petivit oravitque à suis amicissimis impense, ut AEneida, quam nondum fatis elimasset, abolerent. in his autem, inquit, quæ videntur retractari & corrigi debuisse, is maxime locus est, qui de monte AEtna factus est. nam quum Pindari veteris poëtæ carmen, quod de natura atque flagrantia montis ejus compositum est, æmulari vellet: ejusmodi sententias & verba molitus est, ut Pindaro quoque ipso, qui nimis opima pinguique esse facundia existimatus est, insolentior hoc quidem in loco tumidiorque sit. atque uti vosmetipsos, inquit, ejus quod dico arbitros faciam, carmen Pindari, quod est super monte AEtna, quantulum est mihi memoriæ, dicam.

Τᾶς ἱερᾶς μὲν ἀπλάτου πυρὸς ἀγνόφλεγες
Ἐκ μυχῶν πηγαὶ ποταμοὶ
Δ' ἀμάεργες μὲν πεδίον ῥόον κυκνῶ
Αἴθων', ἀϊσσ' ἐν ὄρφναις πέτεται
Φοίνισσα κυλινδομένα φλὸξ ἐς βαθεῖαν φέρει νύκτα πλάκα σὺν πνοαίσιν.
Κῆνο δ' ἀ φαίσιο πρόσωπος ἱππίου
Δροσόεσσες ἀναπέμπει. πέφρικε μὲν θαυμαζίων πρόσοδον, θαῦμα ἦ δ' ἐπερόντων ἀκοῦσαι.

Audite nunc, inquit, Virgilii versus, quos inchoasse eum verius dixerim, quàm fecisse.

Portus ab accessu ventorum immotus, & ingens
Ipse; sed horrificis juxta tonat AEtna ruinis,
Interdumque atram prorumpit ad æthera nubem,
Turbine fumantem piceo & candente favilla,
Attollitque globos flammarum, & sidera lambit.
Interdum scopulos avulsaque viscera montis

Erigit eructans, liquefactaque saxa sub auras
Cum gemitu glomerat, fundoque exæstuat imo.

Jam principio, inquit, Pindarus veritati magis obsequutus, id dixit quod res erat, quodque istic usu veniebat, quodque oculis videbatur, interdiu fumare Ætnam, noctu flammigare. Virgilius autem, dum in strepitu sonitúque verborum conquirendo laborat, utrumque tempus nulla discretione facta confundit, atque ille Græcus quidem, fontes imitatus ignis eructare & fluere amnis fumi, & flammarum fulva & tortuosa volumina in plagas maris ferre, quasi quosdam igneos angues, luculente dixit. at hic noster, atram nubem turbine piceo & favilla fumantem, *ῥόον καπνῦ αἰθάλου* interpretari volens, crasse & immodice congessit: globos quoque flammarum, quod ille *κροκωτὸς* dixerat, duriter & *ἀνύμως* transtulit. item quod ait, *sidera lambit*; vacanter hoc etiam, inquit, accumulavit & inaniter. neque non id quoque inenarrabile esse ait, & propemodum insensibile; quòd *nubem atram fumare* dixit *turbine pices & favilla candente*. non enim fumare, inquit, solent, neque atra esse, quæ sunt candentia; nisi si *candente* dixit pervolgatè & impropriè pro ferventi favilla, non pro ignea & relucenti. nam *candens* scilicet est à candore dictum, non à calore. quod saxa autem & scopulos eructari & erigi, eosdemque ipsos statim liquefieri & gemere atque glomerari sub auras dixit; hoc, inquit, nec à Pindaro scriptum, nec umquam fando auditum, & omnium, quæ monstra dicuntur, monstruosissimum est.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XI.

Quod Plutarchus in libris symposiacis opinionem Platonis de habitu atque natura stomachi fistulæque ejus, quæ τραχεῖα dicitur, adversum Erasistratum medicum tutatus est auctoritate adhibita antiqui medici Hippocratis.

ET Plutarchus & alii quidam docti viri reprehensum esse ab Erasistrato nobili medico Platonem scripserunt, quod potum dixit defluere ad pulmonem, eoque satis humectato demanare per eum, quia sit rimosior, & confluere inde in vesicam: erroremque istum fuisse Alcæum ducem, qui in poëmatis suis scriberet:

Τέγγει πνεύμονας οἶνος· τὸ γὰρ ὕδωρ ἀφανίζεται.

ipsum autem Erasistratum dicere duas esse quasi canaliculas quasdam vel fistulas; easque ab oris faucibus proficisci deorsum: per earumque alteram deduci delabique in stomachum esculenta omnia & poculenta; ex eoque ferri in ventriculum, qui Græcè appellatur ἡ κάτω κοιλία; atque ibi subigi digerique: ac deinde aridiora ex his recrementa in alvum convenire, quod Græcè κοιλὸν dicitur, humidiora per renes in vesicam. per alteram autem fistulam, quæ Græcè nominatur τραχεῖα ἀρτηρία, spiritum à summo ore in pulmonem, atque inde rursum in os & in naris commeare; perque eamdem viam vocis quoque fieri meatum: ac, ne potus cibusque aridior, quem oporteret in stomachum ire, procideret ex ore, libereturque in eam fistulam, per quam spiritus reciprocatur, eaque offensione intercluderetur animæ via; interpositam esse arte quadam & ope naturæ inde apud duo ista foramina, quæ dicitur ἐπιγλωττὶς, quasi claustra quædam mobilia, conniventia vicissim & resurgentia: eamque ἐπιγλωττίδα inter edendum bibendumque operiri atque protegere τὰ τραχεῖαν ἀρτηρίαν, ne quid ex esca potuve

potuve incideret in illud quasi æstuantis animæ iter; ac propterea nihil humoris influere in pulmonem ore ipso arteriæ commœnito. Hæc Erasistratus medicus adversus Platonem. Sed Plutarchus, in libro Symposiacorum, auctorem Platonis sententiæ Hippocratem dicit fuisse: idemque esse opinatos & Philistiona Locrum & Dioxippum Hippocraticum, veteres medicos & nobiles: atque illam, de qua Erasistratus dixerit, πνλωτίδα non itcirco in eo loco constitutam, ne quid ex potu influeret in arteriam (nam pulmoni quoque fovendo rigandoque utiles necessariosque humores videri) sed appositam quasi moderatricem quamdam arbitramque prohibendi admittendive, quod ex salutis usu foret: uti edulia quidem omnia defenderet ab arteria, depelleretque in stomachi viam: potum autem partiretur inter stomachum & pulmonem, &, quod ex eo admitti in pulmonem per arteriam deberet, non rapidum id neque universum, sed quadam quasi obice sustentatum ac repressum sensim paulatimque tramitteret: atque omnem reliquum in alteram stomachi fistulam derivaret.

CAP. XII.

De materiis infamibus, quas Graeci ἀδόξους appellant, à Favorino exercendi gratia disputatis.

INfames materias, sive quis mavult dicere inopinabiles, quas Græci ἀδόξους ἀπιθάνους appellant, & veteres adorti sunt, non sophistæ solum, sed philosophi quoque: & noster Favorinus oppidò quàm libens in eas materias dicebat, vel ingenio expergificando ratus idoneas, vel exercendis argutiis, vel edomandis usu difficultatibus. sicuti quum Thersitæ laudes quæsivit, & quum febrim quartis diebus recurrentem laudavit, lepida sane multa & non facilia inventu in utramque causam dixit. eaque scripta in libris reliquit. sed in febris laudibus

dibus testem etiam Platonem produxit: quem scripsisse ait, qui quartanam passus convaluerit, viresque integras receperaverit, fidelius constantiusque postea valiturum; atque inibi in iisdem laudibus, non hercle hac sententiola invenuste lusit. versus, inquit, est longo hominum ævo probatus:

Ἄλλοις μὲν ἄλλη πλεῖ ἡμέρη, ἄλλοις μία νύξ.

eo versu significatur, non omni die bene esse posse, sed illo bene, atque alio male. quod quum ita sit, inquit, ut in rebus humanis bene aut male vice alterna sit: hæc biduo medio intervallata febris, quanto est fortunatior in qua est μία μὲν ἡμέρη, δύο δὲ νύκτες?

CAP. XIII.

Quin, particula quot qualesque varietates significationis habeat, & quam sæpe in veterum scriptis obscura sit.

QUIN, particula, quam grammatici conjunctionem appellant, variis modis sententiisque connectere orationem videtur. aliter enim dici putatur, quum quasi increpantes vel interrogantes vel exhortantes dicimus: *quin venis? quin legis? quin fugis?* aliter quum ita confirmamus: *Non dubium est, quin M. Tullius omnium sit eloquentissimus.* aliter autem, quum sic componimus, quod quasi priori videtur contrarium: *Non iccirco causas Isocrates non defendit, quin id utile esse & honestum existimarit.* à quo illa significatio non abhorret, quæ est in tertia Origine M. Catonis: *Haud eos*, inquit, *eo postremum scribo, quin populi & boni & strenui sient.* In secunda quoque Origine M. Cato non longe secus hac particula usus est. *Neque satis*, inquit, *habuit quòd eam in occulto vitiaverat, quin ejus famam prostitueret.* Præterea animadvertimus Quadrigarium in octavo annalium particula ista usum esse obscurissimè. ipsius verba posuimus. *Romam venit. vix superat quin triumphus decernatur.*

cernatur. item in sexto annali ejusdem verba hæc sunt: *Pene factum est, quin castra relinquerent atque cederent hosti.* Non me autem præterit dicere aliquem posse de summo pectore, nihil esse in his verbis negotii. nam, *quin*, utrubique positum pro, *ut*; planissimumque esse si ita dicas: *Romam venit, vix superat ut triumphum decernamus.* itemque alio in loco: *Pene factum est ut castra relinquerent atque cederent hosti.* sed utantur sane, qui tam expediti sunt, peritiæ commutationum in verbis quæ non intelliguntur: utantur tamen, ubi id facere poterunt verecundius. hanc verò particulam, de qua dicimus, nisi quis dixerit compositam copulatamque esse, neque vim tantùm conjungendi habere, sed certa quadam significatione factam: numquam profectò rationes ac varietates istius comprehensurus est. quod quia longioris dissertationis est, poterit, cui otium est, reperire hoc in P. Nigidii commentariis, quos Grammaticos inscripsit.

CAP. XIV.

Sententiæ ex Publii mimis scitè lepidèque dictæ.

PUblius mimos scriptitavit: dignusque habitus est, qui suppar Laberio judicaretur. C. autem Cæsarem ita Laberii maledicentia & arrogantia offendebat, ut acceptiores & probatiores sibi esse Publii quam Laberii mimos prædicaret. hujus Publii sententiæ feruntur pleræque lepidæ, & ad communem sermonum usum commendatissimæ. ex quibus sunt istæ singulis versibus circumscriptæ, quas libitum hercle est adscribere:

Malum est consilium, quod mutari non potest.
Beneficium dando accepit, qui digno dedit.
Feras, non culpes, quod vitari non potest:
Cui plus licet quam par est, plus vult quam licet.
Comes facundus in via pro vehiculo est.

Frugalitas

Prægnatus inſerta eſt tumoris hemi.
Heredis fletus ſub perſona riſus eſt.
Furor ſit læſa ſæpius patientia.
—— improbe
Neptunum accuſat, qui iterum naufragium facit.
Ita amicum habeas, poſſe ut fieri hunc inimicum putes.
Vetorem ferendo injuriam in vites novam.
Nunquam periclum ſine pericla vincitur.
Nimium altercando veritas amittitur.
Pars beneficii eſt, quod petitur ſi bene neget.

CAP. XV.

Quòd Carneades Academicus ellebore ſtomachum purgavit ſcripturus adverſus Zenonis Stoici decreta: deque natura medelaque ellebori candidi & nigri.

CArneades Academicus, ſcripturus adverſum Stoici Zenonis libros, ſuperiora corporis elleboro candido purgavit; ne quid ex corruptis in ſtomacho humoribus ad domicilia uſque animi redundaret, & inſtantiam vigoremque mentis labefaceret. tanta cura tantoque apparatu ſui vir ingenio præſtanti ad refellenda, quæ ſcripſerat Zeno, aggreſſus. Id quum in hiſtoria Græca legiſſem, quod *ellebore candido* ſcriptum erat, quid eſſet quæſivi. tum comperi duas ſpecies ellebori eſſe diſcerniculo coloris inſignes, candidi & nigri. eos autem colores non in ſemine elleboro, neque in virgulis, ſed in radice dinoſci. candido ſtomachum & ventrem ſuperiorem vomitionibus purgari; nigro alvum, quæ inferior vocatur, dilui: utriuſque hanc eſſe vim, ut humores noxios, in quibus cauſæ morborum ſunt, extrahant. eſſe autem periculum, ne inter cauſas morborum, omni corporum via patefacta, ea quoque ipſa, in quibus cauſa vivendi eſt, exinaniantur: amiſſoque omni naturalis alimoniæ fundamento homo exhauſtus

Digitized by Google

exhauſtus intereat. Sed elleborum ſumi poſſe tutiſſime in inſula Anticyra Plinius Secundus, in libris naturalis hiſtoriæ, ſcripſit: propterea Livium Druſum, qui tribunus plebi fuit, quum morbum, qui comitialis dicitur, pateretur, Anticyram navigaſſe, & in ea inſula elleborum bibiſſe ait; atque ita morbo liberatum. Præterea ſcriptum legimus, Gallos in venatibus tinguere elleboro ſagittas; quod his ictæ exanimatæ feræ teneriores ad epulas fiant: ſed propter ellebori contagium vulnera ex ſagittis facta circumcidere latius dicuntur.

CAP. XVI.

Anates Ponticas vim habere venenis detergendis potentem: atque inibi de Mithridati regis in id genus medicamenti ſollertia.

ANates Ponticas dicitur edendis vulgò venenis vi-ctitare. ſcriptum etiam à Lenæo Cn. Pompeji liberto, Mithridatem illum Ponti regem medicinæ rei & remediorum id genus ſollertem fuiſſe: ſolitumque earum ſanguinem miſcere medicamentis, quæ digerendis venenis valent: eumque ſanguinem vel potentiſſimum eſſe in ea confectione: ipſum autem regem, aſſiduo talium medelarum uſu, à clandeſtinis epularum inſidiis caviſſe: quin & ſcientem quoque ultro tentandi gratia venenum rabidum & velox ſæpenumerò hauſiſſe: atque id tamen ſine noxa fuiſſe. quamobrem poſtea, quam prœlio victus in ultima regni refugiſſet, & mori decreviſſet, venena violentiſſima feſtinandæ necis gratia fruſtrà expertus ſuo ſe ipſe gladio tranſegit. hujus regis antidotus celebratiſſima eſt, quæ Mithridatios vocatur.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XVII.

Mithridatem Ponti regem quinque & viginti gentium linguis loquutum, Quintumque Ennium tria corda habere sese dixisse, quod tres linguas percalluisset, Græcam, Oscam, Latinam.

Q. Ennius tria corda habere sese dicebat, quod loqui Græcè & Oscè & Latinè sciret. Mithridates autem Ponti atque Bithyniæ rex inclutus, qui à Cn. Pompejo bello superatus est, quinque & viginti gentium, quas sub ditione habuit, linguas percalluit: earumque omnium gentium viris haud umquam per interpretem colloquutus est: sed ut quemque ab eo appellari usus fuit, proinde lingua & oratione ipsius, non minus scite quam si gentilis ejus esset, locutus est.

CAP. XVIII.

Quod M. Varro C. Sallustium historiæ scriptorem deprehensum ab Annio Milone in adulterio scribit, & loris cæsum pecuniaque data demissum.

M. Varro in litteris atque vita fide homo multa & gravis, in libro, quem scripsit *Pius aut de pace*, C. Sallustium scriptorem seriæ illius & severæ orationis, in cujus historia notiones censorias fieri atque exerceri videmus, in adulterio deprensum ab Annio Milone loris bene cæsum dicit, & quum dedisset pecuniam, dimissum.

Digitized by Google

CAP. XIX.

Quid Epictetus philosophus dicere solitus sit hominibus nequam & impuris disciplinas philosophiæ studiose tractantibus, & quæ duo verba observanda præceperit omnium rerum longè salubria.

Favorinum ego audivi dicere Epictetum philosophum dixisse, pleroſque istos, qui philosophari videntur, philosophos esse hujuscemodi ἄνδρ' ἔχ πράγματα, μέχρι ἔχ λόγων. id significat, factis procul, verbis tenus. jam illud est vehementius quod Arrianus solitum eum dictitare in libris, quos de dissertionibus ejus composuit, scriptum reliquit. Nam quum, inquit, animadverterat hominem pudore amisso, importuna industria, corruptis moribus audacem, confidentem lingua cæteraque omnia præterquam animum procurantem, istiusmodi, inquit, hominem quum viderat studia quoque & disciplinas philosophiæ contrectare & physica adire & meditari dialectica, multaque id genus theoremata suspicari scisciteque, inclamabat deûm atque hominum fidem, ac plerumque inter clamandum his eum verbis increpabat: ἄνθρωπε, τί βούλει; σκέψαι εἰ κεκάθαρσαι. καὶ αἰσχύνεσθαι. οὐ γὰρ εἰς τὴν αὐτῆς κοιλίαν βούλῃ, ἀπώλεσας. ἴωσ' ἀπῇ, ἢ ἔρον, ἢ ὄξος γίνεται αὐτῇ, ἢ τι τούτων χεῖρον. nihil profecto his verbis gravius, nihil verius: quibus declarabat maximus philosophorum litteras atque doctrinas philosophiæ, quum in hominem falsum atque degenerem influxissent, verti, mutari, corrumpi, &, quod ipse κυνικώτερον, urinam fieri, aut si quid est urina spurcius. Præterea idem ille Epictetus, quod ex eodem Favorino audivimus, solitus dicere est, duo esse vitia multo omnium gravissima ac terrima, intolerantiam & incontinentiam; quum aut injurias, quæ sunt ferendæ, non toleramus neque ferimus; aut à quibus rebus voluptatibusque

nos

nos tenere debemus, non tenemus. itaque, inquit, si quis hæc duo verba cordi habeat, eaque sibi imperandò atque observando curet; is erit pleraque impeccabilis, vitamque vivet tranquillissimam. verba duo hæc dicebat ἀνέχυ & ἀπέχυ.

CAP. XX.

Verba sumpta ex symposio Platonis numeris coagmentisque verborum scite, modulatè, aptéque exercendi gratia in Latinam orationem versa.

Symposium Platonis apud philosophum Taurum legebatur. verba illa Pausaniæ inter convivas amorem vice sua laudantis: ea verba ita prorsum amavimus, ut meminisse etiam studuerimus. sunt adeò, quæ meminimus, verba hæc: πᾶζα γὸ πεᾶξις ὧδε ἔχι. αὐτῦ ἐφ' ἑαυτῦς πεᾶτομένη, ἔτε καλὴ, ἔτε αἰσχεά· οἷον νῦν ἡμεῖς παεῴμεν ἢ σπένδ' ἢ ἄδειν ἢ διαλέγεσθαι. σὸς ἔστ τύτων αὐτὸ καθ' αὐτὸ καλὸν ἐδὲν, ἀλλ' ἐν τῇ πεάξει, ὡς ἂν πεαχθῇ παῖτον αἰσχεόν. καλῶς μὲν γὸ πεαττόμενον & ὀεθῶς, καλὸν γίγνεται. μὴ ὀεθῶς δ', αἰσχεόν. ἔτω δ' & τὸ ἐεᾶν, καὶ ὁ ἔεως, ἁ πᾶς ἐστ καλὸς, ὐδὲ ἄξι@ ἐσκωμιάζεσθαι, ἀλλ' ὃ καλῶς πεφτέπων ἐεᾶν.

Hæc verba ubi lecta sunt; atque ibi Taurus mihi, Heus, inquit, tu rhetorisce (sic enim me in principio recens in diatribam acceptum appellitabat, existimans eloquentiæ unius extundendæ gratia Athenas venisse) videsne, inquit, εὐθύμημα crebrum & coruscum & convexum, brevibusque & rotundis numeris cum quadam æquabili circumactione devinctum? habesne nobis dicere in libris rhetorum vestrorum tam aptè tamque modulatè compositam orationem; sed hos, inquit, tamen numeros ceasco videas ὐδὲ πέεεγον. ad ipsa enim Platonis penetralia ipsarumque rerum pondera & dignitates pergendum est; non ad vocularum ejus amœnita-

tem nec ad verborum venustates deversitandum. Hæc admonitio Tauri, de orationis Platonicæ modulis, non modò non repressit, sed instinxit etiam nos ad elegantiam Græcæ orationis verbis Latinis affectandam: atque uti quædam animalium parva & vilia ad imitandum sunt, quas res cumque audierint viderintve, petulantia; proinde nos ea, quæ in Platonis oratione demiramur, non æmulari quidem; sed lineas umbrasque facere quæsivimus & ausi sumus. velut ipsum hoc est, quod ex illis isdem verbis ejus effinximus: *Omne*, inquit, *omnino factum sic sese habet. neque turpe est quantum in eo est, neque honestum: velut est quas facimus nunc ipsi res, bibere, cantare, differere; nihil namque horum ipsum ex sese honestum est. quale quum fieret modo factum est, tale exstitit. si rectè honestéque factum est, tum honestum fit: sin parum rectè, turpe fit. sic amor non honestus omnis neque omnis laude dignus: sed qui facit nos ut honestè amemus.*

CAP. XXI.

Quibus temporibus post Romam conditam Græci Romanique illustres viri floruerunt ante secundum bellum Carthaginense.

Ut conspectum quemdam ætatum antiquissimarum, item virorum illustrium, qui in his ætatibus nati fuissent, haberemus; ne in sermonibus fortè inconspectum aliquid, super ætate atque vita clarorum hominum, temerè diceremus: sicuti sophista ille ἀνυσιδέλικος, qui publicè nuper differens Carneadem philosophum à rege Alexandro Philippi filio pecunia donatum & Panætium Stoïcum cum superiore Africano vixisse dixit: Ut ab istiusmodi, inquam, temporum ætatumque erroribus caveremus, excerpebamus ex libris, qui chronici appellantur, quibus temporibus floruissent Græci simul atque Romani viri, qui vel ingenio vel imperio nobiles insi-

inſigneſque poſt conditam Romam fuiſſent ante ſecundum bellum Carthaginienſium: eaſque nunc excerptiones noſtras variis diverſiſque in locis factas curſim digeſſimus. neque enim id nobis negotium fuit, ut acri atque ſubtili cura excellentium in utraque gente hominum συγχρονισμὸς componeremus; ſed ut Noctes iſtæ quandamtenus his quoque hiſtoriæ floſculis leviter injectis aſpergerentur. Satis autem viſum eſt in hoc commentario de temporibus paucorum hominum dicere: ex quorum ætatibus de pluribus quoque, quos non nominaremus, haud difficilis conjectura fieri poſſet. Incipiemus igitur à Solone claro: quoniam de Homero & Heſiodo inter omnes ferè ſcriptores conſtitit, ætatem eos egiſſe vel iſdem ferè temporibus, vèl Homerum aliquanto antiquiorem: utrumque tamen ante Romam conditam vixiſſe Silviis Albæ regnantibus annis poſt bellum Trojanum, ut Caſſius in primo annalium de Homero atque Heſiodo ſcriptum reliquit, plus centum atque ſexaginta, ante Romam autem conditam, ut Cornelius Nepos in primo Chronicorum de Homero dixit, annis circiter centum & ſexaginta. Solonem ergo accepimus unum ex illo nobili numero ſapientum leges ſcripſiſſe Athenienſium, Tarquinio Priſco Romæ regnante, anno regni ejus triceſimo tertio. Servio autem Tullio regnante Piſiſtratus Athenis tyrannus fuit, Solone antè in exilium voluntarium profecto: quoniam id ei prædicenti non creditum eſt. Poſtea Pythagoras Samius in Italiam venit, Tarquinii filio regnum obtinente, cui cognomentum Superbus fuit. iſdemque temporibus occiſus eſt Athenis ab Harmodio & Ariſtogitone Hipparchus Piſiſtrati filius, Hippiæ tyranni frater. Archilochum autem Nepos Cornelius tradit, Tullo Hoſtilio Romæ regnante, jam tum fuiſſe poëmatis clarum & nobilem. Ducenteſimo deinde & ſexageſimo anno poſt Romam conditam aut non longè amplius, victos eſſe ab Athe-

Digitized by Google

nienſibus Perſas memoriæ traditum eſt, pugnam illam inclutam Marathoniam, Miltiade duce: qui poſt eam victoriam damnatus à populo Athenienſi in vinculis publicis mortem obiit. tum Æſchylus Athenis tragœdiarum poëta celebris fuit. Romæ autem iſtis fermè temporibus tribunos & ædiles tum primum per ſeditionem ſibi plebes creavit, ac non diu pòſt Cn. Marcius Coriolanus, exagitatus vexatuſque à tribunis plebi, ad Vulſcos, qui tum hoſtes erant, à republica deſcivit; bellumque populo Romano fecit. pòſt deinde paucis annis Xerxes rex ab Athenienſibus & pleraque Græcia, Themiſtocle duce, navali prœlio, quod ad Salamina factum eſt, victus fugatuſque eſt. atque inde anno ferè quarto, Menenio Agrippa, M. Horatio Pulvillo conſulibus, bello Vejente, apud fluvium Cremeram, ab his ſex & trecenti patricii Fabii cum familiis ſuis, univerſi ab hoſtibus circumventi perierunt. juxta ea tempora Empedocles Agrigentinus in philoſophiæ naturalis ſtudio floruit. Romæ autem per eas tempeſtates decemviros legibus ſcribundis creatos conſtitit; tabulaſque ab his primo decem conſcriptas, mox alias duas additas. Bellum deinde in terra Græcia maximum Peloponneſiacum, quod Thucydides memoriæ mandavit, cœptum eſt circa annum ferè, poſt conditam Romam, trecenteſimum viceſimum tertium. qua tempeſtate Olus Poſtumius Tubertus dictator Romæ fuit. qui filium ſuum, quod contra ſuum dictum in hoſtem pugnaverat, ſecuri necavit. hoſtes tum populi Romani fuerant Fidenates. itaque inter hæc tempora nobiles celebreſque erant Sophocles ac deinde Euripides tragici poëtæ, & Hippocrates medicus, & Democritus philoſophus: quibus Socrates Athenienſis natu quidem poſterior fuit; ſed quibuſdam temporibus iſdem vixerunt. jam deinde, Tribunis militaribus conſulari imperio rempublicam Romæ regentibus, ad annum ferè con-

ditæ

Digitized by Google

ditæ urbis trecentesimum quadragesimum septimum triginta illi tyranni præpositi sunt à Lacedæmoniis Athenienſibus; & in Sicilia Dionyſius ſuperior tyrannidem tenuit, pauciſque annis pòſt, Socrates Athenis capitis damnatus eſt, & in carcere veneno necatus. ea ferè tempeſtate Romæ M. Furius Camillus dictator fuit, & Vejos cepit. ac pòſt non longo tempore bellum Senonicum fuit. tum Galli Romam præter Capitolium ceperunt. neque multo poſtea Eudoxus aſtrologus in terra Græcia nobilitatus eſt: Lacedæmoniique ab Athenienſibus apud Corinthum ſuperati, duce Phormione: & M. Manlius Romæ, qui Gallos in obſidione Capitolii obrepentes per ardua depulerat, convictus eſt conſilium de regno occupando iniſſe; damnatuſque capitis ſaxo Tarpejo, ut M. Varro ait, præceps datus; ut Cornelius autem Nepos ſcriptum reliquit, verberando necatus eſt. eoque ipſo anno, qui erat pòſt reciperatam urbem ſeptimus, Ariſtotelem philoſophum natum eſſe memoriæ mandatum eſt. aliquot deinde annis pòſt bellum Senonicum, Thebani Lacedæmonios, duce Epaminonda, apud Leuctra ſuperaverunt: ac brevi pòſt tempore, in urbe Roma, lege Licinii Stolonis conſules creari etiam ex plebe cœpti, quum antea jus non eſſet niſi ex patriciis gentibus fieri conſules. Circa annum deinde urbis conditæ quadringenteſimum Philippus Amyntæ filius Alexandri pater regnum Macedoniæ adeptus eſt: jnque eo tempore Alexander natus eſt: pauciſque inde annis pòſt Plato philoſophus ad Dionyſium Siciliæ tyrannum poſteriorem profectus eſt. poſt inde aliquanto tempore Philippus apud Chæroneam prœlio magno Athenienſes vincit. tum Demoſthenes orator ex eo prœlio ſalutem fuga quæſivit: quumque id ei, quòd fugerat, probroſè objiceretur, verſu illo notiſſimo eluſit:

Ἀνὴρ, inquit, ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται.

Digitized by Google

postea Philippus ex insidiis occiditur: & Alexander regnum adeptus ad subigendos Persas in Asiam atque in Orientem transgressus est. alter autem Alexander, cui cognomentum Molosso fuit, in Italiam venit bellum populo Romano facturus. jam enim fama virtusque felicitatis Romanæ apud exteras gentes enitescere incœptabat. sed prius, quàm bellum faceret, vita decessit. Eum Molossum, quum in Italiam transiret, dixisse accepimus, ἐς quidem ad Romanos ire quasi in ἀνδρωνῖτιν; Macedonem isse ad Persas quasi in γυναικωνῖτιν. postea Macedo Alexander pleraque parte orientali subacta, quum annos undecim regnavisset, obiit mortis diem. neque ita longè pòst Aristoteles philosophus & pòst aliquanto Demosthenes vita functi sunt: isdemque fermè tempestatibus populus Romanus gravi ac diutino Samnitium bello conflictatus est: consulesque Tib. Veturius & Sp. Postumius in locis iniquis apud Caudium à Samnitibus circumvallati ac sub jugum missi, turpi fœdere facto discesserunt; ob eamque causam populi jussu Samnitibus per feciales dediti recepti non sunt. Post annum deinde urbis conditæ quadringentesimum ferè & septuagesimum bellum cum rege Pyrrho sumtum est. Ea tempestate Epicurus Athenienſis & Zeno Citienſis philosophi celebres erant: eodémque tempore C. Fabricius Luscinus & Q. Æmilius Papus censores Romæ fuerunt; & P. Cornelium Rufinum, qui bis consul & dictator fuerat, senatu moverunt: causamque isti notæ subscripserunt, quod eum comperissent argenti facti cœnæ gratia decem pondo libras habere. Anno deinde post Romam conditam quadringentesimo fermè nonagesimo, consulibus Appio Claudio, cui cognomentum Caudex fuit, Appii illius Cæci fratre, & M. Fulvio Flacco, bellum adversum Pœnos primum cœptum est. neque diu pòst Callimachus poëta Cyrenenſis Alexandriæ apud Ptolemæum regem celebratus est.

annis

annis deinde postea paulo pluribus quàm viginti, pace cum Pœnis facta, consulibus Claudio Centone Appii Cæci filio & M. Sempronio Tuditano, primus omnium L. Livius poëta fabulas docere Romæ cœpit, post Sophoclis & Euripidis mortem annis plus ferè centum & sexaginta, post Menandri annis circiter quinquaginta duobus. Claudium & Tuditanum Consules sequuntur Q. Valerius & C. Manilius: quibus natum esse Q. Ennium poëtam M. Varro, in primo de poëtis libro, scripsit: eumque, quum septimum & sexagesimum annum ageret, duodecimum annalem scripsisse; idque ipsum Ennium in eodem libro dicere. Anno deinde post Romam conditam quingentesimo undevicesimo Sp. Carvilius Ruga primus Romæ de amicorum sententia divortium cum uxore fecit, quod sterilis esset, juravitque apud censores uxorem se liberûm quærendorum causa habere. eodemque anno C. Nævius poëta fabulas apud populum dedit; quem M. Varro, in libro de poëtis primo, stipendia fecisse ait bello Pœnico primo; idque ipsum Nævium dicere in eo carmine, quod de eodem bello scripsit. Porcius autem Licinius serius poëticam Romæ cœpisse dicit in his versibus:

Pœnico bello secundo Musa pinnato gradu
Intulit se bellicosam in Romuli gentem feram.

ac deinde annis ferè post quindecim bellum adversus Pœnos sumptum est: atque non nimium longè M. Cato orator in civitate, & Plautus poëta in scena floruerunt. isdemque temporibus Diogenes Stoïcus & Carneades Academicus & Critolaus Peripateticus ab Athenienſibus, ad senatum populi Romani, negotii publici gratia, legati sunt, neque magno intervallo postea Q. Ennius, & juxta Cæcilius & Terentius, ac subinde & Pacuvius, & Pacuvio jam sene Accius, clariorque tunc in poëmatis eorum obtrectandis Lucilius fuit. sed progressi longiùs sumus: quum finem proposuerimus annotatiunculis istis bellum Pœnorum secundum.

LI.

Digitized by Google

LIBER OCTAVUS DECIMUS.

CAPUT I.

Disputationes à Philosopho Stoïco, & contrà à Peripatetico, arbitro Favorino, factæ; quæsitumque inter eos, quantum in perficienda vita beata virtus valeret; quantumque esset in iis quæ dicuntur extranea.

FAMILIARES Favorini erant duo quidam non incelebres in urbe Roma philosophi. eorum fuit unus Peripateticæ disciplinæ sectator, alter Stoïcæ. his quondam ego acriter atque contentè pro suis utrinque decretis propugnantibus, quum essemus una omnes Ostiæ cum Favorino, interfui. ambulabamus autem in littore quum jam advesperasceret, ætate anni novi. atque ibi Stoïcus censebat & vitam beatam hominum virtute animi sola, & miseriam summam malitia sola posse effici, etiam si cætera bona omnia, quæ corporalia & externa appellarentur, virtuti deessent, malitiæ adessent. Ille contrà Peripateticus, miseram quidem vitam vitiis animi & malitia sola fieri concedebat: sed ad complendos omnes vitæ beatæ numeros virtutem solam nequaquam satis esse existimabat. quoniam & corporis integritas sanitasque, & honestus modus formæ, & pecunia familiaris, & bona existimatio, cæteraque omnia corporis & fortunæ bona necessaria viderentur perficiendæ beatæ vitæ. Reclamabat hoc in loco Stoïcus, &, tamquam duas ille res diversas poneret, mirabatur; quòd, quum essent malitia & virtus duo contraria, vita misera & beata quoque æquè contraria, non servaret in utrisque vim & naturam contrarii: & ad miseriam quidem vitæ conficiendam satis valere malitiam solam putaret, ad præstandam verò vitam beatam non satis virtutem solam esse

esse diceret. atque id maximè diffidere neque convenire dicebat, quòd, qui profiteretur vitam nullo pacto beatam effici posse, si virtus sola abesset; idem contrà negaret beatam fieri vitam quum sola virtus adesset: & quem daret haberetque virtuti absenti honorem, eumdem petenti atque præsenti adimeret. Tum Peripateticus perquam herclè festivè, Rogo te, inquit, cum bona venia respondeas, an existimes esse vini amphoram, quum abest ab ea unus congius? Hoc ubi accepit Stoïcus: Minime, inquit, vini amphora dici potest, ex qua abest congius. hoc ubi accepit Peripateticus, Unus igitur, inquit, congius amphoram facere dici debebit: quoniam, quum deest ille unus, non fit vini amphora; & quum accessit, fit amphora. quòd si id dicere absurdum est, uno congio solo fieri amphoram, itidem absurdum est una sola virtute vitam fieri beatam dicere: quoniam, quum virtus abest, beata esse vita numquam potest. Tum Favorinus adspiciens Peripateticum, Est quidem, inquit, argutiola hæc, qua de congio vini usus es, expositа in libris: sed, ut scis, captio magis lepida, quàm probum aut simile argumentum videri debet. congius enim, quum deest, efficiet quidem ne sit justæ mensuræ amphora: sed quum accedit & adjicitur, non ille unus facit amphoram, sed supplet. virtus autem, ut isti dicunt, non accessio neque supplementum, sed sola ipsa vitæ beatæ instar est: & propterea vitam beatam ipsa sola una, quum adest, facit. Hæc atque alia quædam minuta magis & nodosa, tamquam apud arbitrum Favorinum, in suam uterque sententiam conferebant. sed quum jam prima fax noctis, & densiores esse tenebræ cœpissent, prosequuti Favorinum in domum, ad quam devertebat, discessimus.

CAP.

Digitized by Google

CAP. II.

Cujuſmodi quæſtionum certationibus Saturnalicia ludicra Athenis agitare ſoliti ſumus; atque inibi inſperſa quædam ſophiſmata & anigmata oblectatoria.

Saturnalia Athenis agitabamus hilare prorſum & modeſte, non, ut dicitur, remittentes animum, (nam remittere, inquit, Muſonius, animum, quaſi amittere eſt,) ſed demulcentes eum paulū atque laxantes jucundis honeſtiſque ſermonum illectationibus. Conveniebamus autem ad eamdem cœnam compluſculi, qui Romani in Græciam veneramus, quique eaſdem auditiones eoſdemque doctores colebamus. tum qui cœnulam ordine ſuo curabat, præmium ſolvendæ quæſtionis ponebat librum veteris ſcriptoris vel Græcum vel Latinum, & coronam e lauro plexam; totidemque res quærebat quot homines iſtic eramus, quumque eas omnis expoſuerat, rem locumque dicendi ſors dabat. quæſtio igitur ſoluta corona & præmio donabatur; non ſoluta autem tramittebatur ad eum, qui ſortitò ſucceſſerat. idque in orbem vice pari ſervabatur. ſi nemo diſſolvebat quæſtionis ejus nodum; præmium ipſum & corona deo, cujus id feſtum erat, dicabatur. quærebantur autem res hujuſcemodi, aut ſententia poëtæ veteris lepide obſcura, non anxie, aut hiſtoriæ antiquioris requiſitio, aut decreti cujuſpiam ex philoſophia perperam invulgati purgatio, aut captionis ſophiſticæ ſolutio, aut inopinati rarioriſque verbi indagatio, aut tempus item in verbo perſpicuo obſcuriſſimum. itaque nuper quæſita eſſe memini numero ſeptem, quorum prima fuit enarratio horum verſuum, qui ſunt in ſatiris Q. Ennii, uno multifariam verbo concinniter implicati. quorum exemplum hoc eſt:

Nam qui lepidè poſtulat, alterum fruſtrari,
Quem fruſtratur, fruſtra eum dicit fruſtra eſſe.

Nam

Digitized by Google

Nam qui seſe fruſtrari quem fruſtra ſentit,
Qui fruſtratur, is fruſtra eſt: ſi non, ille eſt fruſtra.

Secunda quæſtio fuit, quonam modo audiri atque accipi deberet, quod Plato in civitate, quam in libris ſuis condidit, κοινὰς τὰς γυναῖκας eſſe cenſuit; & præmia viris fortibus ſummiſque bellatoribus poſuit ſaviationes puerorum & puellarum. Tertio in loco hoc quæſitum eſt, in quibus verbis captionum iſtarum fraus eſſet, & quo pacto diſtingui reſolvique poſſent: *Quod non perdidiſti, habes: cornua non perdidiſti: habes igitur cornua.* item altera captio: *Quod ego ſum, id tu non es: homo igitur tu non es.* Quæſitum id quoque ibi eſt, quæ eſſet hujus quoque ſophiſmatis reſolutio. *Quum mentior & mentiri me dico, mentior an verum dico?* Poſtea quæſtio iſta hæc fuit: *Quam ob cauſam Patricii Megalenſibus mutitare ſoliti ſint, plebes Cerealibus?* Secundum ea quæſitum hoc eſt; verbum *verant*, quod ſignificat *vera dicunt*, quiſnam veterum poëtarum dixerit? Sexta quæſtio fuit, aſphodelum cujuſmodi herba ſit, quod Heſiodus in iſto verſu poſuerit:

Νήπιοι οὐδ' ὅσσον τὸ πλέον ἥμισυ παντός,
Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ.

& quid item Heſiodus ſe dicere ſentiat, quum dimidium plus eſſe toto dicit. Poſtrema quæſtionum omnium hæc fuit; *ſcripſerim, venerim, legerim*, cujus temporis verba ſint, præteriti, an futuri, an utriuſque. Hæc ubi ordine, quo dixi, propoſita, atque, ſingulis ſorte ductis, diſputata explanataque ſunt, libris coroniſque omnes donati ſumus; niſi ob unam quæſtionem, quæ fuit de verbo *verant*. nemo enim tum commeminerat dictum eſſe à Q. Ennio id verbum in tertiodecimo annalium in iſto verſu:

Satin' vates verant ætate in agunda?

Corona igitur hujus quæſtionis deo feriarum iſtarum Saturno data eſt.

CAP.

Digitized by Google

CAP. III.

Quid Æschines rhetor in oratione, qua Timarchum de impudicitia accusavit, Lacedæmonios statuisse dixerit super sententia probatissima, quam improbatissimus homo dixisset.

Æschines vel acerrimus prudentissimusque oratorum, qui apud conciones Athenienſium floruerunt, in oratione illa ſæva criminoſaque & virulenta, qua Timarchum de impudicitia graviter inſigniterque accuſavit, nobile & illuſtre conſilium Lacedæmoniis dediſſe dicit virum indidem civitatis ejuſdem principem virtute atque ætate magna præditum. Populus, inquit, Lacedæmonius de ſumma republica ſua, quidnam eſſet utile & honeſtum, deliberabat. tum exſurgit, ſententiæ dicendæ gratia, homo quiſpiam turpitudine priſtinæ vitæ defamatiſſimus; ſed lingua tunc atque facundia nimium quantum præſtabilis. conſilium, quod dabat, quodque oportere fieri ſuadebat, acceptum ab univerſis & complacitum eſt: futurumque erat ex ejus ſententia populi decretum. ibi unus ex illo principum ordine, quos Lacedæmonii, ætatis dignitatiſque majeſtate tamquam arbitros & magiſtros diſciplinæ publicæ verebantur, commoto irritatoque animo exſilit: &, Quænam, inquit, Lacedæmonii, ratio, aut quæ tandem ſpes erit, urbem hanc & hanc rempublicam ſalvam inexpugnabilemque eſſe diutius poſſe, ſi hujuſcemodi anteactæ vitæ hominibus conſiliariis utemur? quòd ſi proba iſta hæc & honeſta ſententia eſt; quæſo vos, non ſinamus eamdem dehoneſtari turpiſſimi auctoris contagio. atque ubi hoc dixit, elegit virum fortitudine atque juſtitia præter alios præſtantem, ſed inopi lingua & infacundum; juſſitque eum, conſenſu petituque omnium, eamdem illam ſententiam diſerti viri cuicuimodi poſſet verbis

Digitized by Google

bis dicere: ut nulla prioris mentione habita scitum atque decretum populi ex ejus unius nomine fieret, quod ipsum denuo dixerat. atque ita, ut suaserat prudentissimus senex, factum est. sic bona sententia mansit; turpis auctor mutatus est.

CAP. IV.

Quòd Sulpicius Apollinaris prædicantem quemdam à sese uno Sallustii historias intelligi illusit, quæstione proposita, quid verba ista apud Sallustium significarent: perincertum stolidior, an vanior.

Quum jam adolescentuli Romæ prætextam & puerilem togam mutassemus; magistrosque jam nobismetipsi exploratiores quæreremus: in Sandaliario forte apud librarios fuimus; quum ibi in multorum hominum cœtu Apollinaris Sulpicius, vir in memoria nostra præter alios doctus, jactatorem quempiam & venditatorem Sallustianæ lectionis irrisit illusitque genere illo facetissimæ dissimulationis, qua Socrates ad sophistas utebatur. nam quum ille se unum & unicum doctorem esse enarratoremque Sallustii diceret, neque primam tantùm cutem ac speciem sententiarum, sed sanguinem quoque ipsum ac medullam verborum ejus eruere atque introspicere penitus prædicaret: tum Apollinaris amplecti venerarique se doctrinas illius dicens, Per, inquit, magister optime, exoptatus mihi nunc venis cum sanguine & medulla Sallustii verborum. hesterno enim die quærebatur ex me, quidnam verba ejus hæc in quarto historiarum libro de Cn. Lentulo scripta significent: de quo incertum fuisse ait stolidiorne esset an vanior: eaque ipsa verba, uti sunt à Sallustio scripta, dixit: *At Cn. Lentulus patricia gentis, collega ejus cui cognomentum Clodiano fuit, perincertum stolidior an vanior, legem de pecunia, quam Sulla emtoribus bonorum remi-*

remiserat, exigenda promulgavit. quæsitum ergo ex se Apollinaris, neque id se dissolvere potuisse asseverabat, quid esset *vanior* & quid *stolidior*: quoniam Sallustius sic ea separasse atque opposuisse inter se videretur, tamquam diversa ac dissimilia, nec ejusdem utraque vitii forent: ac propterea petebat, uti se doceret significationes utriusque vocis & origines. Tum ille rictu oris labearumque ductu contemni à se ostendens, & rem de qua quæreretur & hominem ipsum qui quæreret, Priscorum, inquit, & remotorum ego verborum medullas & sanguinem, sicuti dixi, perspicere & elicere soleo: non istorum quæ proculcata vulgo & protrita sunt. ipso illo quippe Cn. Lentulo stolidior est & vanior, qui ignorat ejusdem stultitiæ esse vanitatem & stoliditatem. sed ubi hoc dixit, media ipsa sermonum reliquit: & abire cæpit. nos deinde eum tenebamus, urgebamusque, & cumprimis Apollinaris, ut de vocabulorum istorum vel differentia, vel si ei ita videretur, similitudine plenius apertiusque differeret: & ut ne sibi invideret discere volenti orabat. atque ita ille, se jam planè illudi ratus, negotium sibi esse causatur, & digreditur. nos autem posteà ex Apollinari didicimus *vanos* propriè dici, non, ut vulgus diceret, desipientes aut hebetes aut ineptos, sed, ut veterum doctissimi dixissent, mendaces & infidos & levia inaniaque pro gravibus & veris astutissime ponentes: stolidos autem vocari non tam stultos & excordes, quàm tætros & molestos & illepidos, quos Græci μοχθηρὺς & φορτικὺς dicerent. etyma quoque harum vocum & origines scriptas esse dicebat in libris Nigidianis. quos requisitos ego & repertos cum primarum significationum exemplis, ut commentariis harum Noctium inferrem, notavi, & intulisse jam me aliquo in loco commentationibus istis existimo.

CAP.

Digitized by Google

CAP. V.

Quòd Q. Ennius in septimo annali quadrupes eqûes, *at non*, quadrupes equus, *ut legunt multi, scriptum reliquit.*

Cum Antonio Juliano rhetore, viro hercle bono & facundiæ florentis, complures adolescentes familiares ejus Puteolis æstivarum ludum & jocum in litteris amœnioribus & in voluptatibus puditis honestisque agitabamus. atque ibi tunc Juliano nunciatur ἀναγνώστης quemdam, non indoctum hominem, voce admodum scita & canora Ennii annales legere ad populum in theatro. Eamus, inquit, auditum nescio quem istum Enniânistam. hoc enim se ille nomine appellari volebat. Quem quum jam inter ingentes clamores legentem inveniissemus (legebat autem librum ex annalibus Ennii septimum) hos eum primùm versus perperam pronunciantem audivimus:

Denique vi magna quadrupes equus atque elephanti
Projiciunt sese.

neque posteà multis versibus additis, celebrantibus eum laudantibusque omnibus, discessit. Tum Julianus egrediens è theatro, Quid vobis, inquit, de hoc anagnosta, & de quadrupe de equo videtur? sic enim profectò legit:

Denique vi magna quadrupes equus atque elephanti
Projiciunt sese.

ecquid putatis, si magistrum prælectoremque habuisset alicujus æris, *quadrupes equus* dicturum fuisse, ac non *quadrupes eques?* quod ab Ennio ita scriptum relictumque esse nemo unus litterarum veterum diligens dubitavit. quumque aliquot eorum, qui aderant, *quadrupes equus*, apud suum quisque grammaticum legisse se diceret, & mirarentur quidnam esset, *quadrupes eques*; Vellem vos, inquit, optimi juuenes, tam accuratè Q.

Digitized by Google

Ennium legisse, quàm P. Virgilius legerat: qui hunc ejus versum sequutus in Georgicis suis *equitem* pro *equo* posuit his in versibus:

Frena Pelethronii Lapithæ gyrosque dedere
Impositi dorso, atque equitem docuere sub armis
Insultare solo, & gressus glomerare superbos.

in quo loco, *equitem*, si quis modò non inscitè ineptéque argutior sit, nihil potest accipi aliud nisi, *equum*, pleraque enim veterum ætas & hominem equo insidentem & equum qui insideretur *equitem* dixerunt. propterea equitare etiam, quod verbum è vocabulo equitis inclinatum est, & homo equo utens & equus sub homine gradiens dicebatur. Lucilius adeò vir adprimè linguæ Latinæ sciens *equum equitare* dicit his versibus:

Quis hinc currere equum nos atque equitare videmus,
His equitat curritque: oculis equitare videmus;
Ergo oculis equitat.

Sed enim contentus, inquit, ego his non fui: & ut non turbidæ fidei nec ambiguæ, sed ut puræ liquentisque esset *equus*ne an *eques* Ennius scriptum reliquisset: librum summæ atque reverendæ vetustatis, quem ferè constabat Lampadionis manu emendatum, studio precioque multo unius versus inspiciendi gratia conduxi: &, *eques*, non, *equus*, scriptum in eo versu inveni. Hæc tum nobis Julianus & multa alia eruditè simul & affabiliter dixit. sed eadem ipsa post etiam in pervolgatis commentariis scripta offendimus.

CAP.

Digitized by Google

CAP. VI.

Quòd Ælius Meliſſus, in libro cui titulum fecit, de loquendi proprietate, *quem quum ederet* cornum *eſſe* copiæ *dicebat, rem ſcripſit neque dictu neque auditu dignam: quum differre* matronam *&* matremfamilias *exiſtimavit differentia longè vaniſſima.*

AElius Meliſſus in noſtra memoria fuit Romæ ſummi quidem loci inter grammaticos & temporis: ſed majore in litteris erat jactantia & περιφρονία, quàm opera. is præter alia, quæ ſcripſit compluria, librum compoſuit, ut tum videbatur quum eſt editus, doctrinæ inclutæ. ei libro titulus eſt ingentis cujuſdam illecebræ ad legendum ſcriptus. quippe eſt, *de loquendi proprietate.* quis adeò exiſtimet loqui ſe rectè atque propriè poſſe, niſi illas Meliſſi proprietates perdidicerit? ex eo libro hæc verba ſunt: *Matrona eſt, quæ ſemel peperit: quæ ſæpius, materfamilias: ſicuti ſus quæ ſemel peperit, porcetra; quæ ſæpius, ſcropha.* Utrum autem hoc de matrona ac de matrefamilias Meliſſus excogitaverit ipſe & conjectaverit: an ſcriptum ab alio quo legerit, hariolis profecto eſt opus. nam de porcetra habet ſane auctorem Pomponium in Atellana, quæ hoc eodem vocabulo inſcripta eſt. ſed matronam non eſſe appellatam, niſi quæ ſemel peperit, neque matremfamilias niſi quæ ſæpius, nullis veterum ſcriptorum auctoritatibus confirmari poteſt. enimverò illud impendio probabilius eſt, quod idonei vocum antiquarum enarratores tradiderunt, matronam dictam eſſe proprie, quæ in matrimonium cum viro conveniſſet, quoad in eo matrimonio maneret, etiam ſi liberi nondum nati forent: dictamque eſſe ita à matris nomine non adepto jam, ſed cum ſpe & omine mox apiſcendi. unde ipſum quoque matrimonium dicitur, matrem autem familias

Digitized by Google

appellatam esse eam solam, quæ in mariti manu mancipioque, aut in ejus, in cujus maritus, manu mancipioque esset. quoniam non in matrimonium tantùm, sed in familiam quoque mariti & in sui heredis locum veniisset.

CAP. VII.

Quem in modum Favorinus tractaverit intempestivum quendam de verborum ambiguitatibus quærentem: atque ibi quot significationes capiat concio.

Domitio homini docto celebrique in urbe Roma grammatico; cui cognomentum Insano factum est, quoniam erat natura intractabilior & morosior. ei Domitio Favorinus noster quum fortè apud fanum Carmentis obviam veniisset; atque ego cum Favorino essem: Quæso, inquit, te, magister, dicas mihi, num erravi; quòd, quum vellem δημηγορίας Latinè dicere, conciones dixi? dubito quippe & requiro, an veterum eorum, qui electiùs loquuti sunt, pro verbis & oratione dixerit quis concionem. tum Domitius voce atque vultu atrociore, Nulla, inquit, prorsus bonæ salutis spes reliqua est; quum vos quoque philosophorum illustrissimi nihil jam aliud quàm verba auctoritatesque verborum cordi habeatis. mittam autem librum tibi, in quo id reperias, quod quæris. ego enim grammaticus vitæ jam atque morum disciplinas quæro: vos philosophi mera estis, ut M. Cato ait, mortuaria glossaria. namque colligitis lexidia, res tætras & inanes & frivolas, tamquam mulierum voces præficarum. atque utinam, inquit, muti omnes homines essemus! minus improbitas instrumenti haberet. Quumque digressi essemus: Non tempestivè, inquit Favorinus, hunc hominem accessimus. videtur enim mihi ἀδιαπαίνετον. scitote, inquit, tamen intemperiem istam, quæ μικροφιλία dicitur, non parvis nec abjectis ingeniis accidere; atque

Digitized by Google

εἶναι χαδὸν τι τὸ πάθος τοῦτο ἡρωϊκὸν; & veritates plerumque fortiter dicere, sed respectum non habere μήτε καιροῦ μήτε μέτρου. vel ipsum quale hoc existimatis, quod nunc de philosophis dixit? nónne, si id Antisthenes aut Diogenes dixisset, dignum memoria visum esset? Misit autem paulò post Favorino librum quem promiserat; Verrii, opinor, Flacci erat. in quo scripta ad hoc genus quæstionis pertinentia hæc fuerunt: *senatum* dici & pro loco & pro hominibus; *civitatem* & pro loco & pro opido & pro jure quoque omnium & pro hominum multitudine: *tribus* quoque & *decurias* dici & pro loco & pro jure & pro hominibus. *concionem* autem tria significare, locum, & verba, suggestumque unde verba fierent. sicut M. Tullius, in oratione quæ scripta est contra concionem Q. Metelli, *Escendi*, inquit, *in concionem*; *concursus est populi factus*. sicut idem M. Tullius in Oratore ait: *Conciones sæpe exclamare vidi quum aptè verba cecidissent. etenim exspectant aures ut verbis colligetur sententia.* item significare cœtum populi assistentis, item orationem ipsam, quæ ad populum diceretur, exempla in eo libro scripta non erant: sed nos postea Favorino desideranti harum omnium significationum monumenta & apud Ciceronem, sicuti suprà scripsi, & apud eligantissimos veterum reperta exhibuimus. Id autem quod potissimum expetebat, *concionem* esse dictam pro verbis & oratione, docui titulo Tulliani libri, qui à M. Cicerone inscriptus est: *Contra concionem Q. Metelli.* quo nihil profecto significatur aliud, quàm ipsa, quæ à Metello dicta est, oratio.

CAP. VIII.

Ὁμοιοπλόκους δὲ καὶ ὁμοιόπλοκους, atque alia id genus, quæ ornamenta orationis putantur, inepta esse & puerilia Lucilii quoque versibus declarati.

Ὁμοιοπλόκους δὲ καὶ ἰσοκατάληκτους καὶ πάσας δὲ καὶ ὁμοιόπτωτα, cæteraque hujusmodi scitamenta, quæ isti ἀνθρώπαλοι, qui se Isocratios videri volunt, in collocandis verbis immodicè faciunt & rancidè quàm sint insubida & inertia & puerilia facetissimè hercle significat in quinto Satirarum Lucillus. nam ubi est cum amico conquestus, quod ad se ægrotum non viseret, hæc ibidem addit festiviter:

Quo me habeam pacto, tametsi non quæris docebo:
Quando in eo numero manstí, quo in maxima nunc est
Pars hominum, ut periisse velis, quem noluerís quum
Visere debueris. hoc, NOLUERIS, *&* DEBUERIS, *te*
Si minus delectat quod ἄπαξ λεγόμενον Isocratium est: ὁ-
Χληρώδεσque simul totum ac τουμπεφορημένους;
Non operam perdo. Sí tu hic.

CAP. IX.

Quid significet apud M. Catonem verbum, insecenda, *quodque* insecenda *potius legendum sit, quam quod plerique existimant*, insequenda.

In libro vetere, in quo erat oratio M. Catonis de Ptolemæo contra Thermum, sic scriptum fuit: *Sed si omnia dolo fecit; omnia avaritiæ atque pecuniæ causa fecit, ejusmodi scelera, quæ neque insecenda fanda neque legenda audivimus; supplicium pro factis dare oportet. insecenda* quid esset quæri cœptum. Tum, ex his qui ade-

aderant, alter litterator fuit, alter litteras sciens. hi duo inter sese dissentiebant, & grammaticus quidem contendebat. *insequenda* enim scribi, inquit, debet, non, *insecenda*. quoniam *insequens* significat: dictumque est *insequi*, quasi, pergo dicere & insequere. itaque ab Ennio scriptum in his versibus:

Insequeque Musa, manu Romanorum induperator
Quod quisque in bello gesit cum rege Philippo.

alter autem ille eruditior nihil mendosum, sed rectè atque integrè scriptum esse perseverabat: & Velio Longo non homini indocto fidem esse habendam; qui in commentario, quod fecisset de usu antiquæ loquutionis, scripserit non *insequi* legendum apud Ennium, sed *insecare*: ideoque à veteribus, quas narrationes dicimus, *insectiones* esse appellatas: Varronem quoque versum hunc Plauti de Menæchmis,

Hæc nihilo mihi videntur esse sectius quam somnia,

sic enarrasse: nihilo magis narranda esse quàm si ea essent somnia. hæc illi inter se certabant. Ego arbitror & à M. Catone *insecenda* & à Q. Ennio *insece* scriptum, sine *u*, littera. offendi enim in bibliotheca Patrensi librum veræ vetustatis Livii Andronici, qui inscriptus est Ὀδύσσεια, in quo erat versus primus, cum hoc verbo, sine *u*, littera.

Virum mihi Camœna insece versutum;

factus ex illo Homeri versu:

Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα, πολύτροπον.

illi igitur ætatis & fidei magnæ libro credo. nam quod in versu Plautino est, *sectius quam somnia*; nihil in alteram partem plus argumenti habet. Etiamsi veteres autem non *insequi*, sed *insecare* dixerunt, credo quia erat levius leviusque: tamen ejusdem sententiæ verbum videtur. nam & *sequo* & *sequor* & item *secta* & *sectio* consuetudine loquendi differunt: sed qui penitus inspexerit, origo & ratio utriusque una est. doctores quoque & interpre-

Digitized by Google

tes vocum Græcarum, Ἄνδρα μοι ἔννεπε Μοῦσα, ἢ ἔσπετε νῦν μοι, Μῆζιν; dictum putant, quod Latine *inseque* dicitur. namque in altero *u*, geminum, in altero, *p*, esse tralatum dicunt, sed etiam ipsum illud ἔπη, quod significat verba aut versus, non aliunde esse dictum tradunt, quàm ἀπὸ τοῦ ἕπεσθαι καὶ εἵπεσθαι. eadem ergo ratione antiqui nostri narrationes sermonesque *insectiones* appellitaverunt.

CAP. X.

Errare istos, qui in exploranda febri pulsus venarum pertentari putant, non arteriarum.

In Herodis c. v. villam, quæ est in agro Attico, loco qui appellatur Cephisiæ, aquis & lucis & nemoribus frequentem, æstu anni medio concesseram. ibi alvo mihi cita & accedente febri rapida decubueram. Eò Calvisius Taurus philosophus & alii quidam sectatores ejus, quum Athenis visendi mei gratia venissent: medicus, qui tum in his locis repertus assidebat mihi, narrare Tauro cœperat, quid incommodi paterer: & quibus modulis quibusque intervallis accederet febris decederetque. tum in eo sermone, quum jam me sinceriore corpusculo factum diceret, Potes, inquit Tauro, tu quoque idipsum comprehendere, ἐὰν ἅψῃ αὐτοῦ τῆς φλεβός; quod nostris verbis profectò ita dicitur, si attigeris venam illius. Hanc loquendi imperitiam, quòd venam pro arteria dixisset, quum in eo docti homines, qui cum Tauro erant, tamquam in minime utili medico offendissent, atque id murmure & vultu ostenderent: tum ibi Taurus, ut mos ejus fuit, satis leniter. Certi, inquit, sumus, vir bone, non ignorare te, quid vena appelletur, & quid arteria; quod venæ quidem suapte vi immobiles sint, & sanguinis tantùm demittendi gratia explorentur; arteriæ autem motu atque pulsu suo habitum

tum & modum febrium demonſtrent: ſed, ut video, pervolgatè magis quàm inſcitè loquutus es. non enim te ſolum, ſed alios quoque itidem errantes audivi venam pro arteria dicere. fac igitur ut experiamur eligantiorem eſſe te in medendo, quàm in dicendo; & cum diis bene volentibus opera tua ſiſtas hunc nobis ſanum atque validum quam citiſſime. Hoc ego poſtea quum in medico reprehenſum eſſe meminiſſem; exiſtimavi non medico ſoli, ſed omnibus quoque hominibus liberis liberaliterque inſtitutis turpe eſſe, ne ea quidem cognoviſſe ad notitiam corporis noſtri pertinentia, quæ non altiùs occultiuſque remota ſunt; & quæ natura nobis tuendæ valetudinis cauſa & in promtu eſſe & in propatulo voluerit; ac propterea, quantum temporis habui ſubſicivi, medicinæ quoque libros attigi, quos arbitrabar eſſe idoneos ad docendum, & ex his, cùm alia pleraque ab iſto humanitatis uſu non aliena, tum de venis quoque & arteriis didiciſſe videor ad hunc fermè modum; vena eſt conceptaculum ſanguinis, quod αἷμα medici vocant, mixti confuſique cum ſpiritu naturali; in quo plus ſanguinis eſt, minus ſpiritus. arteria eſt conceptaculum ſpiritus naturalis mixti confuſique cum ſanguine: in quo plus ſpiritus eſt, minus ſanguinis. σφυγμὸς autem eſt intentio motus & remiſſio in corde & in arteria naturalis non arbitraria. à medicis autem veteribus oratione Græca ita definitus eſt: σφυγμός ἐστιν ἄλογος καὶ συστολὴ ἀδιαίρετος ἐπτείας καὶ χαλάσεως.

CAP. XI.

Verba ex carminibus Furii Antiatis inſcitè à Cæſellio Vindice reprehenſa, verſuſque ipſi, in quibus ea verba ſunt, ſubſcripti.

NOn hercle idem ſentio cum Cæſellio Vindice grammatico, ut mea opinio eſt, haud quaquam inerudito: verùm hoc tamen petulanter inſcitéque, quod

Digitized by Google

Furium veterem poëtam dedecorasse linguam Latinam scripsit hujuscemodi vocum fictionibus, quæ mihi quidem neque abhorrere à poëtica facultate visa sunt, neque dictu profatuque ipso tætræ aut insuaves esse: sicuti sunt quædam alia ab illustribus poëtis ficta durè & rancidè. Quæ reprehendit autem Cæsellius Furiana, hæc sunt: quod terram in lutum versam *lutescere* dixerit; & tenebras in noctis modum factas *noctescere*; & pristinas reciperare vires *virescere*; & quod ventus mare cæruleum crispicans nitefacit, *purpurat* dixerit: & opulentum fieri *opulescere*. Versus autem ipsos ex poëmatis Furianis, in quibus hæc verba sunt, subdidi:

Sanguine diluitur tellus. Cava terra lutescit.
Omnia noctescunt tenebris caliginis atræ.
Increscunt animi. virescunt vulnere vires.
Hic fulica levis volitat super æquora classis:
Spiritus Eurorum viridis quum purpurat undas,
Quo magis in patriis possint opulescere campis.

CAP. XII.

Morem istum veteribus nostris fuisse, verba patiendi *mutare ac vertere in* agendi *modum.*

Id quoque habitum est in oratione faciendâ eligantiæ genus, ut pro verbis habentibus patiendi figuram, agentia ponerent: ac deinde hæc vice inter se mutua verterent. Juventius in comœdia:

Pallium, inquit, *face ut splendeat.*

nonne hoc impendio venustius gratiusque est, quàm si diceret, *ne maculetur?* Plautus etiam non dissimiliter,

Quid est hoc? rugat pallium. amictus non sum commodè.

itidem Plautus, *pulveret*, dicit, quod non pulvere impleat, sed quod ipsum pulveris plenum sit:

—— —— *Exi tu Dave*,

Age,

Digitized by Google

Age, sparge: mundum esse hoc vestibulum volo,
Venus ventura est nostra. non hoc pulveret.

in Asinaria quoque *contemples* dicit, pro *contemplevis*.

Mecum caput contemples, si quidem è re consultas tua.

Cn. Vellius in annalibus: *Postquam tempestas sedavit, Atherbal taurum immolavit.* M. Cato in Originibus, *Eadem convena complures ex agro acceßitavere. eo res eorum auxit.* Varro in libris, quos ad Marcellum de lingua Latina fecit: *In priore verbo graves prosodiæ, quæ fuerunt, manent. reliquæ mutant. mutant*, inquit elegantissimè, pro, *mutantur.* Potest etiam id quoque ab eodem Varrone in VII Divinarum similiter dictum videri: *Inter duas filias regum quid mutet, inter Antigonam & Tulliam, est animum advertere.* Verba autem patiendi pro agentibus, in omnibus fermè veterum scriptis, reperiuntur: ex quibus sunt pauca ista, quæ nunc meminimus. *Muneror te*, pro *munero*: & *significor*, pro *significo*: & *sacrificor*, pro *sacrifico*: & *assentior*, pro, *assentio*: & *feneror*, pro, *fenero*: & *pigneror*, pro, *pignero*: & alia istiusmodi pleraque, proinde ut in legendo fuerint obvia, notabuntur.

CAP. XIII.

Quali talione Diogenes philosophus usus sit pertentatus à dialectico quodam sophismatio impudenti.

Saturnalibus Athenis alea quadam festiva & honesta lusitabamus hujuscemodi. Ubi conveneramus complusculi ejusdem studii homines, ad lavandi tempus captiones, quæ sophismata appellantur, mente agitabamus; easque quasi talos aut tesserulas in medium vice sua quisque jaciebamus. captionis solutæ aut parum intellectæ præmium pœnave erat nummus sestertius unus. hoc ære collecto, quasi manuario, cœnula curabatur

batur omnibus, qui eum lusum luseramus. erant autem captiones ad hoc ferè exemplum; tametsi Latina oratione non satis scitè ac pœnè etiam illepidè exponuntur. *quod nix est, hoc grando non est, nix autem alba est. grando igitur alba non est.* Item aliud non dissimile: *quod homo est, hoc non est equus. homo autem animal est. equus igitur animal non est.* Dicere ergo debebat, qui ad sophisma diluendum ac refellendum ritu aleatorio vocatus erat, in qua parte quoque in verbo captio foret: quid dari concedique non oporteret. nisi dixerat; nummo singulo multabatur. ea multa cœnam juvabat. libet autem dicere, quàm facetè Diogenes sophisma id genus, quod suprà dixi, à quodam dialectico ex Platonis diatriba per contumeliam propositum remuneratus sit. nam quum ita rogasset dialecticus: *quod ego sum, id tu non es*, & Diogenes annuisset: atque ille addidisset; *homo autem ego sum*: quum id quoque assensus esset, & contrà dialecticus ita conclusisset; *homo igitur tu non es*: hoc quidem, inquit Diogenes, falsum est, &, si verum id fieri vis, à me incipe.

CAP. XIV.

Quid sit numerus hemiolios, *quid* epitritos: *& quòd vocabula ista non facile nostri ausi sunt vertere in linguam Latinam.*

Figuræ quædam numerorum, quas Græci certis nominibus appellant, vocabula in lingua Latina non habent. sed qui de numeris Latinè scripserunt, Græca ipsa dixerunt. fingere autem nostra, quoniam id absurdè futurum erat, noluerunt. quale enim fieri nomen posset hemiolio numero aut epitrito? est autem *hemiolios*, qui numerum aliquem in sese habet, dimidiumque ejus: ut tres ad duo, quindecim ad decem, triginta ad viginti. *epitritos* est, qui habet totum aliquem numerum

rum & ejusdem partem tertiam: ut quatuor ad tres, duodecim ad novem, quadraginta ad triginta. hæc autem notare meminisseque non esse abs re visum est: quoniam, vocabula ista numerorum nisi intelliguntur, rationes quædam subtilissimæ in libris philosophorum scriptæ percipi non queunt.

CAP. XV.

Quod M. Varro in heroïs versibus observaverit rem minùs anxiæ & curiosæ observationis.

In longis versibus, qui hexametri vocantur, item in senariis, animadverterunt metrici duos primos pedes, item extremos duos, habere posse singulos integras partes orationis, medios haud umquam posse: sed constare eos semper ex verbis aut divisis aut mixtis atque confusis. Marcus etiam Varro, in libris disciplinarum, scripsit observasse se in versu hexametro: quòd omni-modo quintus semipes verbum finiret: & quòd priores quinque semipedes æquè magnam vim haberent in efficiendo versu, atque alii posteriores septem: idque ipsum ratione quadam geometrica fieri differit.

LIBER NONUS DECIMUS.

CAPUT I.

Responsio cujusdam philosophi interrogati quam ob causam maris tempestate palluerat.

NAVIGABAMUS à Cassiopeia ad Brundisium, mare Jonium violentum & vastum & jactabundum. Nox deinde, quæ diem primum sequuta est, in ea ferè tota ventus à latere sæviens navem undis compleverat. tum postea com-

Digitized by Google

complorantibus noſtris omnibus atque in ſentina ſatis agentibus dies quidem tandem illuxit: ſed nihil de periculo, neque de ſævitia amiſſum, quin turbines crebriores, & cœlum atrum, & fumigantes globi, & figuræ quædam nubium metuendæ, quas τυφῶνας vocabant, impendere imminereque ac depreſſuræ navem videbantur. In eadem fuit philoſophus in diſciplina Stoïca celebratus, quem ego Athenis cognoveram, non parva virum auctoritate, ſatiſque attentè diſcipulos juvenes continentem. Eum tunc in tantis periculis inque illo tumultu cœli mariſque requirebam oculis; ſcire cupiens, quonam ſtatu animi & an intrepidus intrepidusque eſſet. atque ibi hominem conſpicimus impavidum & extrilidum ploratus quidem nullos, ſicuti cæteri omnes, nec ullas ejuſmodi voces cientem, ſed coloris & vultus turbatione non multum à cæteris differentem. At ubi cœlum enituit, & deferbuit mare, & ardor ille periculi deflagravit, accedit ad Stoïcum Græcus quiſpiam dives ex Aſia, magno, ut videbamus, cultu paratuque rerum & familiæ, atque ipſe erat multis corporis animique deliciis diffluens. Is quaſi illudens, Quid hoc eſt, inquit, ô philoſophe, quod quum in periculis eſſemus, timuiſti tu & palluiſti? ego neque timui neque pallui. & philoſophus aliquantum cunctatus an reſpondere ei conveniret, Si quid ego, inquit, in tanta violentia tempeſtatum videor paulum pavefactus; non tu iſtius rei ratione audienda dignus es. ſed tibi ſanè Ariſtippus ille pro me reſponderit: qui, in ſimili tempore à ſimilimo tui homine interrogatus, quare philoſophus timeret, quum ille contrà nihil metueret, non eamdem eſſe cauſam ſibi atque illi reſpondit, quoniam is quidem eſſet non magno opere ſollicitus pro anima nequiſſimi nebulonis; ipſum autem pro Ariſtippi anima timere. his tunc verbis Stoïcus divitem illum Aſiaticum à ſeſe amolitus eſt, ſed poſtea quum Brundiſium adventaremus, mol-

mollitique essent venti maris : percontatus eum sum, quænam illa ratio esset pavoris sui, quam dicere ei superssedisset, à quo fuerat non satis dignè compellatus. atque ille mihi placide & comiter, Quoniam, inquit, audiendi cupidus es, audi quid super isto brevi quidem sed necessario & naturali pavore majores nostri conditores sectæ Stoïcæ senserint ; vel potius, inquit, lege : & facilius credideris si legas, & memineris magis. atque ibi coram ex sarcinula sua librum protulit Epicteti philosophi quintum Ἀδιαλείπτων; quas ab Arriano digestas congruere scriptis Zenonis & Chrysippi non dubium est. in eo libro Græca scilicet oratione scriptum ad hanc sententiam legimus: Visa animi, quas φαντασίας philosophi appellant, quibus mens hominis prima statim specie accidentis ad animū rei pellitur, non voluntatis sunt neque arbitraria; sed vi quadam sua inferunt sese hominibus. noscitandæ probationes autem quas συγκαταθέσεις vocant, quibus eadem visa noscuntur ac dijudicantur, voluntariæ sunt, fiuntque hominum arbitratu. propterea quum sonus aliquis formidabilis aut è cœlo aut ex ruina aut repentinus nescius periculi nuncius vel quid aliud ejusmodi factum; sapientis quoque animum paulisper moveri, & contrahi, & pallescere necessum est; non opinione alicujus mali præcepta, sed quibusdam motibus rapidis & inconsultis officium mentis atque rationis prævertentibus. mox tamen ille sapiens ibidem τὰς τοιαύτας φαντασίας, visa isthæc animi sui terrifica non approbat: hoc est, οὐ συγκαταθέτεται οὐδ' ἀποδοκάζει, sed abjicit respuitque ; nec ei metuendum esse in his quicquam videtur. Atque hoc inter insipientis sapientisque animum differre dicunt, quod insipiens, qualia esse primo animi sui pulsu visa sunt sæva & aspera, talia esse vero putat; & eadem incepta, quæ quasi jure metuenda sint, sua quoque assensione approbat, ἀποδοκάζει. hoc enim verbo Stoïci, quum super ista re differunt, utun-

Digitized by Google

utuntur, ſapiens autem, quum breviter & ſtrictim colore atque vultu motus eſt, ἐ συγκαταθέσεως, ſed ſtatum vigoremque ſententiæ ſuæ retinet, quam de hujuſcemodi viſis ſemper habuit ut de minime metuendis, ſed fronte falſa & formidine inani territantibus. Hæc Epictetum philoſophum ex decretis Stoïcorum ſenſiſſe atque dixiſſe in eo, quo dixi, libro legimus. annotandaque eſſe idcirco exiſtimavimus, ut rebus forte id genus, quibus dixi, obortis, paveſcere ſenſim & quaſi albeſcere, non inſipientis eſſe hominis neque ignavi putemus: & in eo tamen brevi motu naturali magis infirmitati cedamus, quam, quòd eſſe, ea qualia viſa ſunt cenſeamus.

CAP. II.

Ex quinque corporis ſenſibus duos eſſe cum belluis maximè communes.

Quinque ſunt hominum ſenſus, quos Græci αἰσθήσεις appellant, per quos voluptas animo aut corpori quæri videtur, guſtus, tactus, odoratus, viſus, auditus. Ex his omnibus quæ immodicè voluptas capitur, ea turpis atque improba exiſtimatur. ſed enim quæ nimia ex guſtu atque tactu eſt, ea voluptas, ſicuti ſapientes viri cenſuerunt, omnium rerum fædiſſima eſt; eoſque maximè, qui duabus iſtis bellui nis voluptatibus ſeſe dediderunt, graviſſimi vitii vocabulis Græci appellant, vel ἀκολάστους, vel ἀκρατεῖς. nos eos vel incontinentes dicimus, vel intemperantes. ἀκόλαστος enim, ſi interpretari coactius velis, nimis id verbum inſolens erit. iſtæ autem voluptates duæ guſtus atque tactus, id eſt, libidines in cibos atque in venerem prodigæ, ſolæ ſunt hominibus communes cum beſtiis, & iccirco in pecudum ferorumque animalium numero habetur, quiſquis eſt his ferinis voluptatibus prævinctus. cæteræ ex tribus

bus aliis sensibus proficiscentes, hominum esse tantùm propriæ videntur. Verba super hac re Aristotelis philosophi adscripsi; ut vel auctoritas clari atque incluti viri tam infamibus nos voluptatibus deterreret. Λέγε τὴ οἱ κῦ ἢ τ' ἀφῆς ἡ γλύστως ἡδονὴ γιγνομένων ἂν ὑπ' ἐρεσθίωσιν, ἀκρατεῖς λέγοντες. οἵ τε γὰρ περὶ τὰ ἀφροδίσια, ἀκόλαστοι, οἵ τε περὶ τὰς τ' τροφῆς ὀπολαύσεις τ' ἢ κῦ ἢ τροφὴν, αἰτ' ἐσίων μᾶλ' ἐν τῇ γλωττῇ τὸ ἡδύ· αἰτ' ἐσίων ἢ, ἐν τῷ λάρυγγι. διὸ ἐ φιλόξενον γεγένθ λάρυγγα δύχε-το ἔχειν. οἱ ἢ κῦ ἢ ὄψιν ἐ ἢ ἀκοὴν, σοκέπ; ἡ λέγε τὸ τὰς ὑπὸ τύτων γιγνομένας ἡδονὰς, κενὰς εἶναι ἡμῖν ἐ τοῖς ἄλλοις ζώοις· ἅπ' οὗ ἔσιν κενοὶ, ἀπιόντ' οἰζί· διὸ ἐ μαλιστ' ἡ μόνη ἐπιτείδειον· ὥστε τ ὑπὸ τύτων ἡπτώμενον, ψέγομεν, ἡ ἀκρατῆ ἐ ἀκόλαστον λέγομεν. λέγε τὸ ὑπὸ τ' χρείαν ἡδονῶν ἡπτᾶσθαι. ὑσῶν ἢ τ' αἰσθήσεων πέντε, τὰ ἄλλα ζῶα ὑπὸ δύο μόνων τ' σωφρονούμενον ἤδεται. κῦ ἢ τὰς ἄλλας ἡ ὅλως ἔχ ἥδεται, ἡ κῦ συμβεβηκὸς τῦτ' πάσχ', &c. Quis igitur habens aliquid humani pudoris, voluptatibus istis duabus coëundi atque comedendi, quæ sunt hominis cum sue atque asino communes, gaudeat? Socrates quidem dicebat multos homines propterea velle vivere, ut ederent & biberent; se bibere atque esse ut viveret. Hippocrates autem, divina vir scientia, de coïtu venereo ita existimabat, partem esse quamdam morbi terrimi, quem nostri comitialem dixerunt. namque ipsius verba hæc traduntur, πλὴ σπυσίαν εἶναι μικρὸν ἐπιλη-ψίαν.

CAP. III.

Quòd turpius est frigidè laudari, quàm acerbius vituperari.

Turpius esse dicebat Favorinus philosophus exiguè atque frigidè laudari, quàm infectanter & graviter vituperari. Quoniam, inquit, qui maledicit & vitupe-

Digitized by Google

rat, quanto id acerbius facit, tam maxime ille proiniquo & inimico ducitur, & plerumque propterea fidem non capit. sed qui infecundè atque jejunè laudat, destitui à causa videtur: & amicus quidem creditur is quem laudare vult, sed nihil posse reperire quod jure laudet.

CAP. IV.

Quamobrem venter repentino timore effluat, quare etiam ignis urinam lacessat.

Aristotelis libri sunt, qui problemata physica inscribuntur, lepidissimi & elegantiarum omne genus referti. in his quærit, quam ob causam eveniat, ut quibus invasit repentinus rei magnæ timor, plerumque alvo statim cita fiant. item quærit, cur accidat, ut eum, qui propter ignem diutius stetit, libido urinæ lacessat. ac de alvo quidem inter timendum prona atque præcipiti causam esse dicit, quòd timor omnis sit algificus, quem ille appellat ψυχρωτικὸν, eaque vi frigoris sanguinem calloremque omnem de summa corporis cute cogat penitus & depellat, faciatque simul uti, qui timent, sanguine ex ore decedente pallescant: Is autem, inquit, sanguis & caldor in intima coactus movet plerumque alvum & incitat. De urina crebra ex igni proximo facta, verba hæc posuit: τὸ δ' πῦρ ἀλαχολᾷ τὸ περιεχὸς ὥσπερ ὁ ἥλιος τὸν χόνα.

CAP. V.

Ex Aristotelis libris sumtum, quòd nivis aqua potui pessima sit, & quòd ex nive crystallus concrescat.

In Tiburte rus concesseramus hominis amici divitis æstate anni flagrantissima, ego & quidam alii æquales & familiares mei, eloquentiæ aut philosophiæ sectato-

ctatores. erat nobiscum vir bonus ex Peripatetica disciplina, bene doctus, & Aristotelis unice studiosissimus. is nos aquam multam ex diluta nive bibentes coërcebat, severiusque increpabat. adhibebat nobis auctoritates nobilium medicorum; & cumprimis Aristotelis philosophi rei omnis humanæ peritissimi: qui aquam nivalem frugibus sane & arboribus fecundam diceret, sed hominibus potu nimio insalubrem esse; tabemque & morbos sensim atque in diem longam visceribus inseminare. hæc quidem ille ad nos prudenter & benivole & assidue dictitabat. Sed quum bibendæ nivis pausa fieret nulla; promit è bibliotheca Tiburti, quæ tunc in Herculis templo satis commode instructa libris erat, Aristotelis librum, eumque ad nos adfert. &, hujus saltem, inquit, viri sapientissimi verbis credite; ac desinite valetudinem vestram profligare. In eo libro scriptum fuit, deterrimam esse potu aquam è nive; itemque solidiùs latiúsque concretam esse eam, quam κρύσταλλον Græci appellant; causaque ibi adscripta est hujuscemodi: Quoniam, quum aqua frigore aëris duratur & coit, necesse est fieri vaporationem, & quamdam quasi auram tenuissimam exprimi ex ea & emanare. id autem, inquit, in ea levissimum est, quod evaporatur, manet autem quod est gravius & sordidius & insalubrius: atque id pulsu aëris verberatum in modum coloremque spumæ candidæ oritur. sed aliquantum, quod est salubrius, difflari atque evaporari ex nive, indicium illud est, quòd minor fit illa, quæ ante fuerat quàm concresceret. Verba ipsa Aristotelis ex eo libro pauca sumsi & adscripsi: Διὰ τί ἐὰν χόνδρῳ ἐ κρυστάλλου ὕδατος φακῆλ᾽ ἐμπ; ὅτι πυκνὸς ὕδατος πηγνυμένης τὸ λεπτότατον ἀφιπνεῖται, τὸ πυθμένιον ἐξαλμίζει. σημεῖον δ᾽ ὅτι ἐλαττον γίνεται ἡ πρότερον ὅτε ταχὺ πηγῇ· ἐπελευθότος αὖ δ᾽ ὑγιεινότατ᾽ ἀνάστη τὸ καταλειπόμενον χεῖρον εἶναι. Hoc ubi legimus, placuit honorem doctissimo viro haberi Aristoteli; atque

ita postea ego bellum & odium nivi indixi; alii inducias cum ea varie factitabant.

CAP. VI.

Quòd pudor sanguinem ad extera diffundit, timor verò contrahit.

In problematis Aristotelis philosophi ita scriptum est: Διὰ τί οἱ μὲν αἰσχυνόμενοι ἐρυθριῶσιν, οἱ δὲ φοβούμενοι ὠχριῶσιν, ἀθρόα πλησίον τὰ παθῶν ὄντων· ὅτι τὸ μὲν αἰσχυνομένων ἀθροῦν τὸ αἷμα ἐκ τῆς καρδίας εἰς ἄκρα τὰ μέρη ἔξω σαίνεται, ὥστε διαπυρίζειν. τοῖς δὲ φοβηθεῖσι συνέχει εἰς τὴν καρδίαν, ὡς ἐκλείπειν ἐκ τῶν ἄλλων μερῶν. hoc ego Athenis quum Tauro nostro legissem; percunctatusque essem quid de ratione ista reddita sentiret? Dixit quidem, inquit, probe & vere quid accideret diffuso sanguine aut contracto: sed cur ita fieret non dixit. adhuc enim quæri potest, quam ob causam pudor sanguinem diffundat, timor contrahat; quum sit pudor species timoris: atque ita definiatur, timor justæ reprehensionis. ita enim philosophi definiunt, αἰσχύνη ἐστὶν φόβος δικαίας ψόγου.

CAP. VII.

Quid sit obesum: *nonnullaque alia prisca vocabula.*

In agro Vaticano Julius Paulus, poëta, vir bonus, & rerum litterarumque veterum impense doctus, hereditolum tenue possidebat. eò sæpe nos ad sese vocabat, & oluscülis pomisque satis comiter copioseque invitabat, atque ita molli quodam tempestatis autumnæ die ego & Julius Celsinus, quum ad eum cœnassemus & apud mensam ejus audissemus legi Levii Alcestin, rediremusque in urbem, sole jam ferè occiduo; figuras habitusque verborum novè aut insigniter dictorum in Leviano

Digitized by Google

viano illo carmine ruminabamur: &, ut quæque vox indidem digna animadverti ſubvenerat, qua nos quoque poſſemus uti, memoriæ mandabamus. erant autem verba, quæ tunc ſuppetebant, hujuſcemodi:

Corpore, inquit, *pectoreque undique obeſo,*
Ac mente exſenſa, tardigenulo ſenio oppreſſum.

obeſum hic notavimus propriè magis, quàm uſitatè dictum, pro exili atque gracilento. Vulgus enim ἀκνήμας vel ἢ ἀνηφεχθαι *obeſum* pro pingui atque uberi dicit. item notavimus, quòd *oblitteram* gentem, pro *oblitterata* dixit. item quòd hoſtes qui fœdera frangerent, *fœdifragos*, non *fœderifragos* dixit. item quòd *rubentem auroram*, *pudoricolorem* appellavit, & *Memnonem noctricolorem*. item quod *fortè dubitanter*, & ab eo quod eſt *filco*, *filenta* loca dixit, & *pulverulenta*, & *peſtilenta*, & *carendum tui eſt*, pro *te*, quodque *magno impete*, pro *impetu*, item quod *forteſcere* poſuit, pro *fortem fieri*: quodque *dolentiam* pro *dolore*, & *avens* pro *libens*: item *curis intolerantibus*, pro *intolerandis*: quodque *manciolis*, inquit, *tenellis*, pro *manibus*, & *quis tam ſiliceo?* item, *fiere*, inquit, *impendio inſit*, id eſt, *impenſe fieri incipit*, quodque *accipitret* poſuit, pro *jaceret*. His nos inter viam verborum Levianorum annotatiunculis oblectabamus. cætera enim, quæ videbantur nimium poëtica, & proſæ orationis uſu alieniora, prætermiſimus: veluti fuit quod de Neſtore ait, *triſacliſenex*, & *dulcioreloquus*: item quòd de tumidis magniſque fluctibus inquit, *multigrumis*: & flumina gelu concreta *tegmine* eſſe *onychino* dixit: & quæ multiplicia ludens compoſuit; quale illud eſt quod *vituperones* ſuos *ſubductis ſupercilii carptores* appellavit.

Digitized by Google

CAP. VIII.

Quæstio an harena, cœlum, triticum, *pluralia inveantur: atque inibi de* quadrigis, inimicitiis, *nonnullis præterea vocabulis, an singulari numero comperiantur.*

Adolescentulus Romæ, priusquam Athenas concederem, quando erat à magistris auditionibusque obëundis otium, ad Frontonem Cornelium visendi gratia pergebam; sermonibusque ejus purissimis bonarumque doctrinarum plenis fruebar. nec umquam factum est, quotiens eum vidimus loquentemque audivimus, quin rediremus fere cultiores doctioresque, veluti fuit illa quodam die sermocinatio illius, levi quidem de re, sed à Latinæ tamen linguæ studio non abhorrens. nam quum quispiam familiaris ejus bene eruditus homo, tum poëta illustris, liberatum esse se aquæ intercutis morbo diceret, quòd harenis calentibus esset usus: tum illudens Fronto, Morbo quidem, inquit, cares; sed verbi vitio non cares. Cajus enim Cæsar ille perpetuus dictator Cn. Pompeji socer, à quo familia & appellatio Cæsarum deinceps propagata est, vir ingenii præcellentis, sermonis præter alios suæ ætatis castissimi, in libris, quos ad M. Ciceronem de Analogia conscripsit, *harenas* vitiose dici existimat; quòd *harena* numquam multitudinis numero appellanda sit, sicuti neque *cælum* neque *triticum*; contrà autem *quadrigas*, etiamsi currus unus equorum quatuor junctorum agmen unum sit, plurativo semper numero dicendas putat; sicut *arma* & *mœnia* & *comitia* & *inimicitias*: ni quid contra ea dicis poetarum pulcherrime, quo & te purges & non esse id vitium demonstres. De *cælo*, inquit ille, & *tritico* non inficias eo, quin singulo semper numero dicenda sint, neque de *armis* & *mœniis* & *comitiis* quin figura multitudinis

Digitized by Google

dinis perpetua censeantur; videbimus autem post de *inimicitiis* & *quadrigis*. ac fortassean de *quadrigis* veterum auctoritati concessero; *inimicitiam* tamen, sicut *insscientiam* & *impotentiam* & *injuriam*, quæ ratio est quamobrem C. Cæsar vel dictam esse à veteribus vel dicendam à nobis non putat? quando Plautus, linguæ Latinæ decus, *deliciam* quoque ἁπαξ, dixerit, pro delitiis?

Mea, inquit, *voluptas*, *mea delicia*.

inimicitiam autem Q. Ennius illo memoratissimo libro dixit:

Eo, inquit, *ingenio natus sum: amicitiam*
Atque inimicitiam in fronte promtam gero.

sed enim *harenas* parum Latine dici, quis, oro te, alius aut scripsit aut dixit? ac propterea peto, ut, si C. Cæsaris liber præ manibus est, promi jubeas: ut, quam confidenter hoc dicat, æstimari à te possit. tunc, prolato libro de analogia primo, verba hæc ex eo pauca memoriæ mandavi. nam quum prædixisset neque *cælum triticumve* neque *harenam* multitudinis significationem pati: *Num tu*, inquit, *harum rerum natura accidere arbitraris, quod unam terram & plures terras & urbem & urbes & imperium & imperia dicamus, neque quadrigas in unam nominis figuram redigere neque harenam in multitudinis appellationem convertere possimus?* his deinde verbis lectis sibi Fronto ad illum poëtam, Videturne tibi, inquit, C. Cæsar de statu verbi contra te satisque aperte satisque constanter pronunciasse? Tum permotus auctoritate libri poëta, Si à Cæsare, inquit, jus provocandi foret, ego nunc ab hoc Cæsaris libro provocassem. sed quoniam ipse rationem sententiæ suæ reddere supersedit; nos te nunc rogamus, ut dicas quam esse causam vitii putes, & in *quadriga* dicenda & in *harenis*. Tum Fronto ita respondit, *Quadrigæ* semper, etsi multijugæ non sunt, multitudinis tamen numero tenentur: quoniam quatuor simul equi juncti *quadrigæ* quasi *quadrijugæ*

Digitized by Google

drijugæ vocantur, neque debet prorsus appellatio equorum plurium includi in singularis numeri unitatem. Eamdemque ibi rationem habendam, sed in specie dispari; nam quum *harena* singulari numero dicta multitudinem tamen & copiam significet minimarum, ex quibus constat, partium; indocte & inscite *harenæ* dici videntur: tamquam id vocabulum indigeat numeri amplitudine, quum ei singulariter dici ingenita sit naturalis sui multitudo. sed hæc ego, inquit, non ut hujus sententiæ legisque fundus subscriptorque fierem: sed ut ne Cæsaris viri docti opinionem ἀπαραμύθητον destituerem. nam quum *cælum* semper ἑνικῶς dicatur, *mare* & *terra* non semper, & *pulvis*, *ventus*, & *fumus*, non semper: cur *inducias* & *cæremonias* scriptores veteres nonnumquam singulari numero appellaverunt: *ferias* & *nundinas* & *inferias* & *exsequias* numquam, cur *mel* & *vinum* atque id genus cætera, numerum multitudinis capiunt: *lac* non capiat? quæri, inquam, ista omnia & enucleari & excuti ab hominibus negotiosis in civitate tam occupata non queunt. Quin his quoque ipsis, quæ jam dixi, demoratos vos esse video, alicui, opinor, negotio destinatos. ite ergo nunc: &, quando forte erit otium, quærite an *quadrigam* & *harenas* dixerit è cohorte illa dumtaxat antiquiore, vel oratorum aliquis vel poëtarum, id est, classicus assiduusque aliquis scriptor, non proletarius. Hæc quidem Fronto requirere nos jussit vocabula: non ea re, opinor, quod scripta esse in nullis veterum libris existimaret: sed ut nobis studium lectitandi in quærendis rarioribus verbis exerceret. Quod unum ergo rarissimum videbatur, invenimus *quadrigam* numero singulari dictam in libro satirarum M. Varronis, qui inscriptus est, *Exdemetricus*. *harenas* autem πληθυντικῶς dictas minore studio quærimus: quia præter C. Cæsarem, quod equidem meminerim, nemo id doctorum hominum dedit.

CAP.

Digitized by Google

CAP. IX.

Antonii Juliani in convivio ad quosdam Græcos lepidissima responsio.

Adolescens è terra Asia, de equestri loco, lætæ indolis, moribusque & fortuna bene ornatus, & ad rem musicam facili ingenio ac libenti, cœnam dabat amicis ac magistris, sub urbe in ruſculo, celebrandæ lucis annuæ, quam principem sibi vitæ habuerat. Venerat tum nobiscum ad eamdem cœnam Antonius Julianus rhetor, docendis publicè juvenibus magister, Hispano ore, florentisque homo facundiæ, & rerum litterarumque veterum peritus. is, ubi eduliis finis & poculis mox, sermonibusque tempus fuit, desideravit exhiberi, quos habere eum adolescentem sciebat, scitissimos utriusque sexus, qui canerent voce & qui psallerent, ac, postea quam introducti pueri puellæque sunt, jucundum in modum Ἀνακρεόντεια pleraque, & Sapphica, & poëtarum quoque recentium ἐλεγεῖα quædam erotica dulcia & venusta accinerunt. Oblectati autem sumus, præter multa alia, versiculis lepidissimis Anacreontis senis: quos equidem scripsi, ut interea labor hic vigiliarum & inquies suavitate paulisper vocum atque modulorum acquiesceret.

Τὸν ἄργυρον παρέσχε
Ἡφαιστέμισι πολιῆς,
Πανοπλίαν μὲν οὐχί,
(Τί γὰρ μάχαιρα καὶ μοι;)
Ποτήριον δὲ καλὸν
Ὅσον δυνῄ βάθιστον.
Ποιεῖ δέ μοι κατ' αὐτὸ
Μήτ' ἄρκτον μήθ' Ὑάδας,
Μὴ σκληρὸν Ὠρίωνα.
(Τί Πλειάδες καὶ μοι,

Digitized by Google

Τί δ' ἄρα ζι Βοώτεω ;)
Ποίηζον ἀμπέλως μοὶ
Καὶ βότρυας κατ' αὐτὸ
Καὶ χρυσέως πατοῦντας
Ὀμῶ καλῷ Λυαίῳ
Ἔρωτ' ἐ Βάθυλλον.

Tum Græci pluſculi, qui in eo convivio erant, homines amœni & noſtras quoque litteras haud incuriosè docti, Julianum rhetorem laceſſere inſectarique adorti ſunt tanquam prorſus barbarum & agreſtem: qui ortus terra Hiſpania foret, clamatorque tantùm & facundia rabida jurgioſaque eſſet: ejuſque linguæ exercitationes doceret, quæ nullas voluptates nullamque mulcedinem Veneris atque Muſæ haberet: ſæpéque eum percontabantur, quid de Anacreonte cæteriſque id genus poëtis ſentiret, & ecquis noſtrorum poëtarum tam fluentes carminum delicias feciſſet, niſi Catullus, inquiunt, forte pauca, & Calvus itidem pauca. nam Levius implicata, & Hortenſius invenuſta, & Cinna illepida, & Memmius dura, ac deinceps omnes rudia fecerunt atque abſona. Tum ille pro lingua patria, tanquam pro aris & focis, animo irritato indignabundus, Cedere equidem, inquit, vobis debui, ut in tali aſotia atque nequitia artium vinceretis; & ſicut in voluptatibus cultus atque victus, ita in cantilenarum quoque multis anteiretis. ſed ne nos, id eſt, nomen Latinum, tamquam profectò vaſcos quoſdam & inſubidos ἀναφροδισίας condemnetis: permittite mihi, quæſo, operire pallio caput, quod in quadam parum pudica oratione Socratem feciſſe ajunt: & audite ac diſcite noſtros quoque antiquiores ante eos, quos nominaſtis, poëtas amaſios ac Venerios fuiſſe. tum reſupinus, capite convelato, voce admodum quàm ſuavi verſus cecinit Valerii Æditui veteris poëtæ, item

Por-

Porcii Licinii, & Quinti Catulli: quibus mundius, venustius, limatius, pressius, Græcum Latinumve nihil quicquam reperiri puto. versus Æditui:

Dicere quum coner curam tibi Pamphila cordis:
Quid mî abs te quaeram? verba labris abeunt.
Per pectus miserum manat subido mihi sudor.
Sic tacitus, subidum: duplo ideo pereo.

atque item alios versus ejusdem addidit, non herclè minus dulces quam priores:

Quid faculam praefers Phileros, qua nil opus nobis?
Ibimus, hoc lucet pectore flamma satis.
Istam non potis est vis saeva exstinguere venti:
Aut imber cœlo candidus praecipitans.
At contra hunc ignem Veneris, nisi si Venus ipsa,
Nulla-st qua possit vis alia opprimere.

item dixit versus Porcii Licinii hosce,

Custodes ovium teneraque propaginis agnûm
Quaeritis ignem? ite huc, quaeritis? ignis homo-st.
Si digito attigero, incendam silvam simul omnem:
Omne pecus: flamma-st, omnia qua video.

Q. Catulli versus illi fuerunt:

Ausugit mihi animus. credo, ut solet, ad Theotimum
Devenit. sic est. perfugium illud habet.
Quid si non interdixem, ne illunc fugitivum
Mitteret ad se intrò, sed magis ejiceret?
Ibimus quaesitum. verùm ne ipsi teneamur
Formido. quid ago? da Venus consilium.

CAP. X.

Verba haec, praeter propter, *in usu vulgi prodita etiam Ennii fuisse.*

Memini me quondam & Celsinum Julianum Numidam ad Frontonem Cornelium, pedes tunc graviter ægrum, ire & visere. atque ibi, qui introducti

ti sumus; ostendimus eum cubantem in scimpodio Græciensi, circum undique sedentibus multis doctrina aut genere aut fortuna nobilibus viris. assistebant fabri ædium complures balneis novis moliendis adhibiti: ostendebantque depictas in membranulis varias species balnearum. ex quibus quum elegisset unam formam speciemque veris: interrogavit quantus esset pecuniæ conspectus, ad id ratum opus absolvendum. quumque architectus dixisset necessaria videri esse sestertia ferme trecenta: unus ex amicis Frontonis & præter propter, inquit, alia quinquaginta. tum Fronto dilatis sermonibus, quos habere de balnearum sumtu instituerat, adspiciens ad eum amicum, qui dixerat quinquaginta esse alia opus præter propter, quid hoc verbi esset, *præter propter*, interrogavit. atque ille amicus, Non meum, inquit, hoc verbum est, sed multorum hominum quos loquentes id audias. quid autem id verbum significet, non ex me, sed ex grammatico quærendum est. ac simul digito demonstrat grammaticum, haud incelebri nomine Romæ docentem, sedentem. tum grammaticus usitati pervulgatique verbi obscuritate motus, Quærimus, inquit, quod honore quæstionis minime dignum est. nam nescio quid hoc prænimis plebejum est, & in opificum sermonibus, quàm in hominum doctorum, notius. At enim Fronto, jam voce atque vultu intentiore, Itane, inquit, magister, dehonestum tibi deculpatumque hoc verbum videtur, quo & M. Cato & M. Varro & pleraque ætas superior ut necessario & Latino usi sunt? atque ibi Julius Celsinus admonuit in tragœdia quoque Ennii, quæ Iphigenia inscripta est, id ipsum de quò quærebatur scriptum esse, & à grammaticis contaminari magis solitum, quam enarrari. quocirca statim proferri Iphigeniam Q. Ennii jubes. in ejus tragœdiæ choro inscriptos esse hos versus legimus;

Otio qui nescit uti, plus negoti habet

Quam

Quam quum est negotium in negotio.
Nam cui quod agat institutum est; nullo negotio
Id agit. studet ibi. mentem atque animum delectat
suum.
Otioso in otio animus nescit quid velit.
Hoc idem est: neque domi nunc nos nec militiæ sumus,
Imus huc; hinc illuc; quum illuc ventum est, ire il-
linc lubet,
Incertè errat animus. præter propter vitam vivitur.

Hoc ubi lectum est: tum deinde Fronto ad grammaticum jam labentem, Audistine, inquit, magister optime, Ennium tuum dixisse, *præter propter*, & cum sententia quidem tali, quali severissimæ philosophorum esse objurgationes solent? petimus igitur dicas, quoniam de Enniano jam verbo quæritur, qui sit notus hujusce versus sensus:

Incerte errat animus. præter propter vitam vivitur.

Et grammaticus sudans multum ac rubens multum, quum id plerique prolixius riderent, exsurgit: & abiens, Tibi, inquit, Fronto posteà uni dicam, ne inscitiores audiant ac discant. atque ita omnes, relicta ibi quæstione verbi, consurreximus.

CAP. XI.

Ponit versus Platonis amatorios, quos admodum juveni lusit, dum tragœdiis contendit.

Celebrantur duo isti Græci versiculi, multorumque doctorum hominum memoria dignantur, quod sint lepidissimi & venustissimæ brevitatis. neque adeo pauci sunt veteres scriptores, qui eos Platonis esse philosophi affirmant; quibus ille adolescens luserit, quum tragœdiis quoque eodem tempore faciendis præluderet.

τὴν ψυχὴν, Ἀγάθωνα φιλῶν, ἔδυ χείλεσιν ἧχον.
ἦλθε γὰρ ἡ τλήμων εἰς ἀλλοτριοπρόσωπον.

Hoc

Hoc distichon amicus meus εἰς ἄμυστα adolescens in pluris versiculos licentiùs liberiusque vertit. qui quoniam mihi quidem visi sunt, non esse memoratu indigni, subdidi.

Dum semihulco savio
Meum puellum savior;
Dulcemque florem spiritus
Duco ex aperto tramite:
Animula agra & saucia
Cucurrit ad labias mihi,
Rictumque in oris pervium,
Et labra pueri mollia,
Rimata itineri transitus,
Ut transiliret nititur.
Tum si mora quid pluscula
Fuisset in cætu osculi:
Amoris igni percita
Transisset, & me linqueret:
Et mira prorsum res foret,
Ut ad me fierem mortuus,
Ad puerum at intus viverem.

CAP. XII.

Dissertatio Herodis Attici super vi & natura doloris, suaque opinionis affirmatio per exemplum indocti rustici, qui cum rubis fructiferas arbores præcidit.

HErodem Atticum consularem virum Athenis dissentem audivi Græca oratione: in qua ferè omnis memoriæ nostræ universos gravitate atque copia & elegantia vocum longè præstitit. disseruit autem contra ἀπάθειαν Stoïcorum, lacessitus à quodam Stoïco, tamquam minus sapienter & parum viriliter dolorem ferret ex morte pueri, quem amaverat. In ea dissertione, quan-

Digitized by Google

quantulum memini, hujuſcemodi ſenſus eſt: quod nullus uſquam homo, qui ſecundùm naturam ſentiret & ſaperet, affectionibus iſtis animi quas πάθη appellabat, ægritudinis, cupiditatis, timoris, iræ, voluptatis, carere & vacare totus poſſet; atque, ſi poſſet etiam obniti ut totis careret; non ex re id melius, quoniam langueret animus & torperet, affectionum quarumdam adminiculis, ut neceſſario plurimum imperio, privatus. dicebat enim ſenſus iſtos motuſque animi, qui quum immoderatiores ſunt vitia fiunt, innexos implicatoſque eſſe vigoribus quibuſdam mentium & alacritatibus. ac propterea, ſi omnino omnis eos imperitius convellamus, periculum eſſe ne eis adhærentes bonas quoque & utiles animi indoles amittamus. moderandos eſſe igitur & ſcite conſideratéque purgandos cenſebat, ut ea tantùm, quæ aliena ſunt, contraque naturam videntur, & cum pernicie agnata ſunt, detrahantur: ne profectò id accidat, quod cuipiam Thraco inſipienti & rudi in agro, quem emerat, procurando veniſſe uſu fabula eſt. Homo Thracus, inquit, ex ultima Barbaria, ruris colendi inſolens, quum in terras cultioris, humanioris vitæ cupidine, commigraſſet; fundum mercatus eſt, oleo atque vino conſtitutum. qui nihil admodum ſuper vite aut arbore colenda ſciret, videt forte vicinum rubos late atque alte obortas excidentem, fraxinos ad ſummum prope verticem deputantem, ſuboles vitium è radicibus caudicum ſuper terram fuſas revellentem, ſtolones in pomis aut in oleis proceros, atque decretos amputantem: accediteque prope, & cur tantam ligni atque frondium cædem faceret percunctatus eſt. & vicinus ita reſpondit; Ut ager, inquit, mundus puruſque fiat, ejus arbor atque vitis fecundior. Diſcedit ille à vicino gratias agens, & lætus tamquam adeptus rei ruſticæ diſciplinam, tum falcem ibi ac ſecurim capit; atque ibi homo miſer imperitus vites ſuas ſibi omnes & oleas detruncat; comaſque arbo-

Digitized by Google

arborum lætissimas uberrimosque vitium palmites dedit. & frutecta atque virgulta simul omnia, pomis frugibusque gignendis felicia, cum sentibus & rubis purificandi agri gratia convellit; malâ mercede doctus audaciam, fiduciamque peccandi imitatione falsa eruditus. Sic, inquit, isti apathiæ sectatores, qui videri se esse tranquillos & intrepidos & immobiles volunt, dum nihil cupiunt, nihil dolent, nihil irascuntur, nihil gaudent, omnibus vehementioris animi officiis amputatis, in corpore ignavæ & quasi enervatæ vitæ consenescunt.

CAP. XIII.

Quos pumiliones *dicimus, Græcè νάνους appellari.*

Stabant forte unà in vestibulo palatii fabulantes Fronto Cornelius & Festus Postumius & Apollinaris Sulpicius: atque ego ibi assistens, cum quibusdam aliis, sermones eorum quos de literarum disciplinis habebant, curiosius captabam. tum Fronto Apollinari, Fac me, inquit, oro, magister, ut sim certus, an recte superfederim *nanos* dicere parva nimis statura homines, maluerimque eos *pumiliones* appellare: quoniam hoc scriptum esse in libris veterum memineram: *nanos* autem sordidum esse verbum & barbarum credebam. Est quidem hoc, inquit Apollinaris, in consuetudine imperiti vulgi frequens, sed barbarum non est, censeturque linguæ Græcæ origine: νάνος enim Græci vocaverunt brevi atque humili corpore homines paulum supra terram exstantes. Idque ita dixerunt, adhibita quadam ratione etymologiæ cum sententia vocabuli competente. &, si memoria, inquit, mihi non labat, scriptum hoc est in comœdia Aristophanis, cui nomen est, Ἀχαρνῆς. Fuisset autem verbum hoc à te civitate donatum aut in Latinam coloniam deductum, si tu eo uti dignatus fores, esset-

esſetque id impendio probabilius, quàm quæ à Laberio ignobilia nimis & sordentia in usum linguæ Latinæ intromissa sunt. Tum Festus Postumius grammatico cuipiam Latino, Frontonis familiari, Docuit, inquit, nos Apollinaris *nanos* verbum Græcum esse. tu nos doce, in quo de mulis aut equuleis humilioribus vulgò dicitur, anne Latinum sit: & apud quem scriptum reperiatur. Atque ille grammaticus, homo sanè perquam in noscendis veteribus scriptis exercitus, si piaculum, inquit, non committitur præsente Apollinari quid de voce illa Græca Latinave sentiam dicere; audeo tibi, Feste, quærenti respondere: esse hoc verbum Latinum: scriptumque inveniri in poëmatis Helvii Cinnæ non ignobilis neque indocti poëtæ. Versusque ejus ipsos dixit; quos, quoniam memoriæ mihi fortè aderant, adscripsi:

At nunc me geniana per salicta
Binis rheda rapit citata nanis.

CAP. XIV.

Contemporaneos fuisse Cæsari & Ciceroni M. Varronem & P. Nigidium ætatis suæ doctissimos Romanos, & quod Nigidii commentationes propter earum obscuritatem subtilitatemque in vulgus non exeunt.

AEtas M. Ciceronis & C. Cæsaris præstanti facundia viros paucos habuit: doctrinarum autem multiformium variarumque artium, quibus humanitas erudita est, columina habuit M. Varronem & P. Nigidium. Sed Varronis quidem monumenta rerum ac disciplinarum, quæ per litteras condidit, in propatulo frequentique usu feruntur. Nigidianæ autem commentationes non proinde in vulgus exeunt: & obscuritas subtilitasque earum tamquam parum utilis derelicta est. sicuti sunt quæ paulo ante legimus in commentariis ejus

Digitized by Google

quos grammaticos inscripsit. ex quibus quædam ad demonstrandum scripturæ genus exempli gratia sumsi. nam quum de natura atque ordine litterarum differeret, quas grammatici vocales appellant, verba hæc scripsit, quæ reliquimus inenarrata ad exercendam legentium intentionem. *A & O semper principes sunt: I & V semper subditæ. E & subit & prait. in Euripo prait; subit in AEmilio. si quis putat praire V, in his verbis, Valerius, Vennonius, Volusius; aut I in his, jampridem, jecur, jocum, jucundum; errabit: quod hæ litteræ quum præeunt ne vocales quidem sunt.* Item ex eodem libro verba hæc sunt: *Inter litteram N & G est alia vis: ut in nomine anguis & angaria & ancora & increpat & incurrit & ingenuus. in omnibus enim his non verum N, sed adulterinum ponitur. Nam, N, non esse lingua indicio est. nam si ea littera esset: lingua palatum tangeret.* Alio deinde in loco ita scriptum: *Græcos non tanta insciti arcesso, qui Ou ex O & Y scripserunt, quanta, qui, Ei, ex E & I. Illud enim inopia fecerunt, hoc nulla re subacti.*

LIBER VIGESIMUS.

CAPUT I.

Disceptatio Sex. Cæcilii jureconsulti & Favorini philosophi de legibus duodecim tabularum.

SEXTUS Cæcilius, in disciplina juris atque legibus populi Romani noscendis interpretandisque, scientia, usu, auctoritateque illustri fuit. ad eum fortè in area Palatina, quum salutationem Cæsaris opperiremur, philosophus Favorinus accessit; colloquutusque est, nobis multisque aliis præsentibus. In illis tunc eorum sermonibus orta mentio est legum decemviralium: quas decemviri ejus rei

rei gratiâ à populo creati compoſuerunt, inque duodecim tabulas conſcripſerunt. Eas leges quum Sex. Cæcilius, inquiſitis exploratiſque multarum urbium legibus, eleganti atque abſoluta brevitate verborum ſcriptas diceret: Sit hoc, inquit Favorinus, in pleraque earum legum parte, ita uti dicis. non enim minus cupidè tabulas iſtas XII legi, quam illos decem libros Platonis de legibus, ſed quædam iſtic eſſe animadvertuntur aut obſcuriſſima, aut dura; aut lenia contrà nimis & remiſſa; aut neqnaquam ita, ut ſcriptum eſt, conſiſtentia. Obſcuritates, inquit Sex. Cæcilius, non aſſignemus culpæ ſcribentium, ſed inſcientiæ non aſſequentium. quamquam hi quoque ipſi, qui quæ ſcripta ſunt minus percipiunt, culpa vacant. nam longa ætas verba atque mores veteres oblitteravit, quibus verbis moribuſque ſententia legum comprehenſa eſt. Trecenteſimo quoque anno poſt Romam conditam tabulæ compoſitæ ſcriptæque ſunt. à quo tempore, ad hunc diem, anni eſſe non longè minus ſeptingenti videntur. Durè autem ſcriptum eſſe in iſtis legibus quid exiſtimari poteſt? niſi duram eſſe legem putas, quæ judicem arbitrumve jure datum, qui ob rem dicendam pecuniam accepiſſe convictus eſt, capite pœnitur: aut quæ furem manifeſtum, ei cui furtum factum eſt, in ſervitutem tradit: nocturnum autem furem jus occidendi tribuit. dic enim, quæſo, dic, vir ſapientiæ ſtudioſiſſime, an aut judicis illius perfidiam contra omnia jura divina atque humana jusjurandum ſuum pecunia vendentis, aut furis manifeſti intolerandam audaciam, aut nocturni graſſatoris inſidioſam violentiam non dignam eſſe capitis pœna exiſtimes? Noli, inquit Favorinus, ex me quærere, quid ego exiſtimem. ſcis enim ſolitum eſſe me pro diſciplina ſectæ, quam colo, inquirere potius quàm decernere. ſed non levis exiſtimator, neque aſpernabilis eſt populus Romanus; cui delicta quidem iſthæc vindicanda, pœ-

næ tamen hujuſcemodi nimis duræ eſſe viſæ ſunt. peſſus enim eſt leges iſtas de tam immodico ſupplicio ſitu atque ſenio emori. ſicut illud quoque, non humaniter ſcriptum, improbavit: quod ſi homo in jus vocatus morbo aut ætate æger ad ingrediendum invalidus eſt, arcera non ſternitur: ſed ipſe aufertur & jumento imponitur, atque ex domo ſua ad prætorem in comitium nova funeris facie effertur. quum enim ob cauſam morbo affectus, & ad reſpondendum pro ſeſe non idoneus, jumento adhærens in jus adverſario deportatur? Quod verò dixi videri quædam eſſe impendio molliora: nonnè tibi quoque videtur nimis eſſe dilutum, quod ita de injuria pœnienda ſcriptum eſt? SI. INJURIAM. FAXIT. ALTERI. VIGINTI. QUINQUE. ÆRIS. POENAE. SUNTO. quis enim erit tam inops, quem ab injuriæ faciendæ lubidine vigintiquinque aſſes deterreant? itaque quum eam legem Q. Labeo quoque veſter in libris, quos ad duodecim tabulas conſcripſit, non probaret, Quidam, inquit, Lucius Veratius fuit, egregiè homo improbus atque immani vecordia. is pro delectamento habebat, os hominis liberi manus ſuæ palma verberare. eum ſervus ſequebatur crumenam plenam aſſium portitans: &, quemcumque depalmaverat, numerari ſtatim ſecundum duodecim tabulas, quinque & viginti aſſes jubebat. propterea, inquit, prætores poſteà hanc aboleſcere & relinqui cenſuerunt; injuriiſque æſtimandis recuperatores ſe daturos edixerunt. Nonnulla autem in iſtis legibus nec conſiſtere quidem, ſicuti dixi, viſa ſunt, velut illa lex talionis: cujus verba, niſi memoria me fallit, hæc ſunt: SI. MEMBRUM. RUPIT. NI. CUM. EO. PACIT. TALIO. ESTO. præter enim ulciſcendi acerbitatem, ne procedere quoque exſequutio juſta talionis poteſt. nam cui membrum ab alio ruptum eſt, ſi ipſi itidem rumpere per talionem velit, quæro an efficere poſſit rumpendi pariter membri æquilibrium. in qua re primum

inum ea difficultas est inexplicabilis. Quid si quis membrum, inquit, alteri imprudens ruperit? quod enim per imprudentiam factum est, retaliari per imprudentiam debet. ictus quippe fortuitus & consultus non cadunt sub ejusdem talionis similitudinem. quonam igitur modo imprudentem poterit imitari, qui in exsequenda talione non licentiæ jus habet, sed imprudentiæ? sed & si prudens ruperit: nequaquam patietur aut altiùs se lædi, aut latiùs. quod cujusmodi libra atque mensura caveri possit, non reperio. quin etiam si quid plus erit aliterve commissum; res fiet ridiculæ atrocitatis: ut contraria actio mutuæ talionis oriatur, & adolescat infinita quædam reciprocatio talionum. nam de immanitate illa secandi partiendique humani corporis, si unus ob pecuniam debitam judicatus addictusque sit pluribus, non libet meminisse; & piget dicere: quid enim videri potest efferatius? quid ab hominis ingenio diversius, quàm quòd membra & artus inopis debitoris brevissimo laniatu distrahebantur, sicut nunc bona venum distrahuntur? Tum Sex. Cæcilius amplexus utraque manu Favorinum, Tu es, inquit, unus profectò in nostra memoria non Grajæ modo, sed & Romanæ rei peritissimus. quis enim philosophorum disciplinæ suæ leges tam scitè atque doctè callet, quàm leges tu nostras decemvirales percalluisti? Sed, quæso tecum tamen, degrediare paulisper è curriculis istis disputationum vestrarum Academicis, omissoque studio, quicquid lubitum est, arguendi tuendique, consideres gravius, cuimodi sint ea, quæ reprehendisti. nec ideo contemnas legum istarum antiquitates, quòd plerisque ipsis jam populus Romanus uti desiverit. non enim profectò ignoras legum opportunitates & medelas, pro temporum moribus & pro rerum publicarum generibus ac pro utilitatum præsentium rationibus, proque vitiorum, quibus medendum est, fervoribus mutari atque flecti: neque uno statu

Digitized by Google

consistere, quin, ut facies cœli & maris, ita rerum atque fortunæ tempestatibus varientur. quid salubrius visum est rogatione illa Stolonis jugerûm de numero præfinito? quid utilius plebiscito Voconio, de coërcendis mulierum hæreditatibus? quid tam necessarium existimatum est propulsandæ civium luxuriæ, quàm lex Licinia & Fannia, aliæque item leges sumtuariæ? omnia tamen hæc oblitterata & operta sunt civitatis opulentia quasi quibusdam fluctibus exæstuantis. Sed cur tibi esse visa est inhumana lex omnium, mea quidem sententia, humanissima, quæ jumentum dari jubet ægro aut seni in jus vocato? verba sunt hæc de lege: SI. IN. JUS. VOCAT. SI. MORBUS. AEVITAS. VE. VITIUM. ESCIT. QUI. IN. JUS. VOCABIT. JUMENTUM. DATO. SI. NOLET. ARCERAM. NE. STERNITO. An tu fortè morbum appellari hic putas ægrotationem gravem cum febri rapida & quercera, jumentumque dici pecus aliquod unicum tergo vehens? ac propterea minus fuisse humanum existimas ægrotum domi suæ cubantem jumento impositum in jus rapi? hoc, mi Favorine, nequaquam ita est. nam morbus in lege ista non febriculosus neque nimis gravis; sed vitium aliquod imbecillitatis atque invalentiæ demonstratur: non periculum vitæ ostenditur. cæteroqui morbum vehementiorem vim graviter nocendi habentem legum istarum scriptores alio in loco, non per se morbum, sed *morbum sonticum* appellant. *jumentum* quoque non id solum significat quod nunc dicitur; sed vectabulum etiam, quod adjunctis pecoribus trahebatur, veteres nostri jumentum à jungendo dixerunt. *Arcera* autem vocabatur plostrum tectum undique & mœnitum: quasi arca quædam magna vestimentis instrata, qua nimis ægri aut senes portari cubantes solebant. Quænam tibi igitur acerbitas esse visa est, quòd in jus vocato pauperrimo homini vel inopi, qui aut pedibus fortè ægris esset, aut quo alio casu ingredi non quiret,

Digitized by Google

ret, ploſtrum eſſe dandum cenſuerunt? neque inſterni tamen delicatè arceram juſſerunt, quoniam ſatis eſſet invalido cuicuimodi vectabulum. atque id fecerunt, ne cauſatio iſta ægri corporis perpetuam vacationem daret fidem detrectantibus, juriſque actiones declinantibus. Sed enim ipſum vide. injurias factas quinque & viginti aſſibus ſanxerunt, non omnino omnes, mi Favorine, injurias ære iſto pauco diluerunt: tametſi & hæc ipſa paucitas aſſium grave pondus æris fuit. nam librariis aſſibus in ea tempeſtate populus uſus eſt. ſed injurias atrociores, ut de oſſe fracto, non liberis modo, verum etiam ſervis factas impenſiore damno vindicaverunt, quibuſdam autem injuriis talionem quoque oppoſuerunt, quam quidem tu talionem, vir optime, iniquius paulò inſectatus es; ac ne conſiſtere quidem dixiſti, ſepida quadam ſollertia verborum; quoniam talioni par non ſit talio: neque rumpi membrum facile poſſit ad alterius rupturæ (ut ais tu) æquilibrium. Verum eſt, mi Favorine, talionem rariſſimum fieri difficillimè. ſed decemviri minuere atque exſtinguere volentes hujuſcemodi violentiam pulſandi atque lædendi, eo quoque meus coërcendos eſſe homines putaverunt: neque ejus, qui membrum alteri rupiſſet & paciſci tamen de talione redimenda nollet, tantam eſſe habendam rationem arbitrati ſunt, ut, an prudens imprudenſve rupiſſet, ſpectandum putarent: aut talionem in eo vel ad amuſſim æquipararent, vel in librili perpenderent: ſed potius eumdem animum eumdemque impetum in eadem parte corporis rumpendi, non eumdem quoque caſum exigi voluerunt, quoniam modus voluntatis præſtari poſſet, caſus ictus non poſſet. quod ſi ita eſt, ut dico, ut & ipſe æquitatis habitus demonſtrat; taliones illæ tuæ reciprocæ argutiores profectò quàm veriores fuerunt. Sed quoniam acerbum quoque eſſe hoc genus pœnæ putas: quæ, obſecro te, iſta acerbitas eſt, ſi idem fiat in te quod

Digitized by Google

ture in alio feceris; præsertim quum habeas facultatem paciscendi: & non necesse sit pati talionem, nisi eam tu elegeris? quod edictum autem prætorium de æstimandis injuriis probabilius esse potest? nolo hoc ignores, hanc quoque ipsam rationem ad æstimationem judicis redigi necessario solitam. nam si reus, qui depaciscī noluerat, judici talionem imperanti non parebat, æstimata lite judex hominem pecuniæ damnabat. atque ita, si reo & pactio gravis & acerba talio visa fuerat, severitas legis ad pecuniæ multam redibat. Restat ut ei, quod de sectione partitioneque corporis immanissimum esse tibi visum est, respondeam. Omnibus quidem virtutum generibus exercendis colendisque populus Romanus è parva origine ad tantæ amplitudinis instar emicuit, sed omnium maximè atque præcipuè fidem coluit, sanctamque habuit tam privatim quàm publice. sic consules clarissimos viros hostibus confirmandæ fidei publicæ causa dedit. sic clientem in fidem acceptum cariorem haberi, quàm propinquos, tuendumque esse contra cognatos censuit. neque pejus ullum facinus existimatum est, quam si cui probaretur clientem derisui habuisse. Hanc autem fidem majores nostri non modò in officiorum vicibus sed in negotiorum quoque contractibus sanxerunt; maximèque in pecuniæ mutuaticæ usu atque commercio. adimi enim putaverunt subsidium hoc inopiæ temporariæ, quo communis omnium vita indiget, si perfidia debitorum sine gravi pœna eluderet. confessi igitur æris ac debiti judicatis triginta dies sunt dati, conquirendæ pecuniæ causa, quam dissolverent: eosque dies decem viri *justos* appellaverunt, velut quoddam justitium, id est, juris inter eos quasi interstitionem quamdam & cessationem. quibus diebus nihil cum his agi jure posset. post deinde, nisi dissolverent, ad prætorem vocabantur; & ab eo, quibus erant judicati, addicebantur. nervo quoque aut compedibus vinciebantur.

tur. sic enim sunt, opinor, verba legis: AERIS. CONFESSI. DEBITI. Q. JURE. JUDICATIS. TRIGINTA. DIES. JUSTI. SUNTO. POST. DEINDE. MANUS. INJECTIO. ESTO. IN. JUS. DUCITO. NI. JUDICATUM. FACIT. AUT. QUI. ENDO. EM. JURE. VINDICIT. SECUM. DUCITO. VINCITO. AUT. NERVO. AUT. COMPEDIBUS. QUINDECIM. PONDO. NE. MINORE. AUT. SI. VOLET. MAJORE. VINCITO. SI. VOLET. SUO. VIVITO. NI. SUO. VIVIT. QUI. EM. VINCTUM. HABEBIT. LIBRAS. FARRIS. IN. DIES. DATO. SI. VOLET. PLUS. DATO. Erat autem jus interea paciscendi; ac, nisi pacti forent, habebantur in vinculis dies sexaginta. inter eos dies, trinis nundinis continuis, ad prætorem in comitium producebantur, quantæque pecuniæ judicati essent prædicabatur. tertiis autem nundinis capite pœnas dabant, aut trans Tiberim peregrè venum ibant. sed eam capitis pœnam sanciendæ, sicut dixi, fidei gratia, horrificam atrocitatis ostentu noviſque terroribus metuendam reddiderunt. nam si plures forent, quibus reus esset judicatus, secare si vellent atque partiri corpus addicti sibi hominis permiserunt. & quidem verba ipsa legis dicam, ne existimes invidiam me istam fortè formidare. TERTIIS, inquit, NUNDINIS. PARTIS. SECANTO. SI. PLUS. MINUS. VE. SECUERUNT. SE. FRAUDE. ESTO. Nihil profectò immitius, nihil immanius: nisi, ut reipsa apparet, eo consilio tanta immanitas pœnæ denunciata est, ne ad eam umquam perveniretur. addici namque nunc & vinciri multos videmus: quia vinculorum pœnam deterrimi homines contemnunt. dissectum esse antiquitus neminem equidem neque legi neque audivi: quoniam sævitia ista pœnæ contemni non quita est. An putas, Favorine, si non illa etiam ex duodecim tabulis de testimoniis falsis pœna abolevisset: & si nunc quoque, ut antea qui falsum testimonium dixisse convictus esset, è saxo Tarpeja

Digitized by Google

dejiceretur, mentituros fuisse pro testimonio tam multos quam videmus? Acerbitas plerumque ulciscendi maleficii, bene atque cautè vivendi disciplina est. Historia de Metio Fufetio Albano nobis quoque, non admodum numero istiusmodi libros lectitantibus, ignota non est. qui quoniam pactum atque conditum cum rege populi Romani perfidè ruperat binis quadrigis evinctus in diversa nitentibus laceratus est. novum atque asperum supplicium quis negat? sed, quid elegantissimus poëta dicat, vide:

At tu dictis, Albane, maneres.

Hæc taliaque alia ubi Sex. Cæcilius omnibus qui aderant, ipso quoque Favorino approbante atque laudante, disseruit, nunciatum est Cæsarem jam salutari: & separati sumus.

CAP. II.

Vocabulum siticinum, *in M. Catonis oratione quid significet.*

Siticines, scriptum est in oratione M. Catonis, quæ inscribitur, *Ne imperium sit veteri ubi novus venerit. Siticines*, inquit, *& liticines & tubicines.* Sed Cæsellius Vindex, in commentariis lectionum antiquarum, scire quidem se ait *liticines* lituo cantare, & *tubicines* tuba: quid istuc autem sit, quo *siticines* cantent, homo ingenuæ veritatis scire sese negat. Nos autem in Capitonis Atei conjectaneis invenimus, *siticines* appellatos, qui apud sitos canere soliti essent, hoc est, vita functos & sepultos: eosque habuisse proprium genus tubæ, à cæterorum differens.

CAP.

Digitized by Google

CAP. III.

Quam ob causam L. Accium poëta in pragmaticis ficinnistas nebuloso nomine esse dixerit.

Quos *ficinistas* vulgus dicit, qui rectiùs loquuti sunt *ficimistas*, littera *n* gemina dixerunt. *ficinnium* enim genus veteris saltationis fuit. saltabundi autem canebant, quæ nunc stantes canunt. Posuit hoc verbum L. Accius poëta in Pragmaticis, appellarique *ficinnistas* ait *nebuloso nomine*: credo propterea *nebuloso*, quòd *ficinnium* cur diceretur ei obscurum esset.

CAP. IV.

Artificum scenicorum studium amoremque, inhonestum probrosumque esse: & super ea re verba Aristotelis philosophi adscripta.

Comœdos quispiam & tragœdos & tibicines dives adolescens Tauri philosophi discipulus liberos hominès in deliciis atque in delectamentis habebat. id genus autem artifices Græcè appellantur οἱ περὶ τὸν Διόνυσον τεχνῖται. Eum adolescentem Taurus à sodalitatibus convictuque hominum scenicorum abducere volens, misit ei verba hæc ex Aristotelis libro exscripta, qui περὶ ἐνθυμημάτων ἐγκυκλίων inscriptus est. jussitque ut ea quotidie lectitaret: δῆλα ἐστὶ οἱ Διονυσιακοὶ τεχνῖται ὡς ὄντες τὸ πολὺ πονηροί εἰσιν; ὅτι ἥκιστα λόγου ἐστὶ φιλοσοφίας κοινωνοῦσι. διὰ τὸ μὲν γὰρ ἀναγκαίας τέχνας αὐτῶν τὸ πολὺ μέρος ἔχειν εἶναι. ἐστὶ δ' ὅτι ἐν ἀχρείοις τὸ πολὺ χρόνον εἰσὶν, ἐνίοις δὲ ἀπείροις. ἀμφότερα δὲ φαυλότητος παρασκευαστικά.

CAP.

CAP. V.

Exempla epistolarum Alexandri regis & Aristotelis philosophi, ita uti sunt edita: eaque in linguam Latinam versa.

Commentationum suarum artiumque, quas discipulis tradebat Aristoteles philosophus, regis Alexandri magister, duas species habuisse dicitur. alia erant, quæ nominabat ἐξωτερικὰ; alia, quæ appellabat ἀκροαματικά. Ἐξωτερικαὶ dicebantur, quæ ad rhetoricas meditationes, facultatem argutiarum, civiliumque rerum notitiam conducebant. Ἀκροαματικὰ autem vocabantur, in quibus philosophia remotior subtiliorque agitabatur; quæque ad naturæ contemplationes disceptationesve dialecticas pertinebant. huic disciplinæ, quam dixi ἀκροαματικὴν, tempus exercendæ dabat in Lycio matutinum: nec ad eam quemquam temerè mittebat; nisi quorum ante ingenium & eruditionis elementa atque in discendo studium laboremque explorasset. illas verò ἐξωτερικὰς auditiones exercitiumque dicendi eodem in loco vesperi faciebat; easque vulgò juvenibus sine delectu præbebat; atque eum δειλινὸν περίπατον appellabat, illum alterum supra ἑωθινόν. utroque enim tempore ambulans differebat: librosque suos, earum omnium rerum commentarios, seorsum divisit; ut alii exoterici dicerentur, partim acroamatici. Acroamaticos quum in vulgus ab eo editos rex Alexander cognovisset, atque ea tempestate armis exercitam omnem prope Asiam teneret, regemque ipsum Darium præliis & victoriis urgeret; in illis tamen tantis negotiis litteras ad Aristotelem misit, non eum rectè fecisse, quod disciplinas ἀκροαματικὰς, quibus ab eo ipse eruditus foret, libris foras editis invulgasset. Nam qua, inquit, alia re præstare cæteris poterimus, si ea, quæ ex eo accepimus, omnium

Digitized by Google

omnium prorsus sient communia? quippe ego doctrina anteire malim, quam copiis atque opulentiis. Rescripsit ei Aristoteles ad hanc sententiam: Acroamaticos libros, quos editos quereris, & non proinde ut arcana absconditos, neque editos scito esse, neque non editos, quoniam his solis, qui nos audiunt, cognobiles erunt. Exempla utrarumque litterarum, sumta ex Andronici philosophi libro, subdidi. amavi autem prorsus in utriusque epistola brevitatis eligantissimæ filum tenuissimum.

Ἀλέξανδρος Ἀριστοτέλει εὖ πράττειν.

Οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας, ἐκδοὺς τοὺς ἀκροαματικοὺς τῶν λόγων. τίνι γὰρ ἔτι διοίσομεν ἡμεῖς τῶν ἄλλων, οἷς καθ' οὓς ἐπαιδεύθημεν λόγους, ὑπὸ πάντων ἴσους κοινοῦ; ἐγὼ γὰρ βουλοίμην ἂν περὶ τὰ ἄριστα ἐμπειρίας, ἢ περ δυνάμεως διαφέρειν. ἔρρωσο.

Ἀριστοτέλης βασιλεῖ Ἀλεξάνδρῳ εὖ πράττειν.

Ἔγραψάς μοι περὶ τῶν ἀκροαματικῶν λόγων, οἰόμενος δεῖν αὐτοὺς φυλάττειν ἐν ἀπορρήτοις. ἴσθι οὖν αὐτοὺς ἐκδεδομένους τε καὶ μὴ ἐκδεδομένους. ξωτεῖοι γάρ εἰσι μόνοις τοῖς ἡμῶν ἀκούσεσιν. ἔρρωσο.

Hoc ego verbum, ξωτεῖοι γάρ εἰσιν, quærens uno itidem verbo dicere, aliud non reperi, quam quod est scriptum à M. Catone in VI origine. *Itaque ego*, inquit, *cognobilierem cognitionem esse arbitror.*

CAP. VI.

Quæsitum atque tractatum, utrum sit rectius dicere, habeo curam vestri, *an* vestrum.

Percontabar Apollinarem Sulpicium, quum eum Romæ adolescentulus sectarer, qua ratione diceretur, *habeo curam vestri*, aut *misereor vestri*: & iste casus, *vestri*, eo in loco quem videretur habere casum rectum. Is hîc mihi ita respondit: Quæris, inquit, ex me, quod mihi

mihi quoque est jamdiu in perpetua quæstione. Videtur enim non *vestri* oportere dici, sed *vestrum*: sicut Græci loquuntur, ὑπερελπίζω ὑμῶν, καὶ κήδομαι ὑμῶν. quo in loco ὑμῶν aptiùs *vestrum* dicitur, quam *vestri*, & habet casum nominandi *vos*: quem tu rectum appellasti. Invenio tamen, inquit, non paucis in locis *nostri* atque *vestri* dictum, non *nostrum* aut *vestrum*. L. Sulla rerum gestarum libro secundo: *Quo si fieri potest, ut etiam nunc nostri vobis in mentem veniat: nosque magis dignos creditis, quibus civibus quam hostibus utamini; quique pro vobis potius quam contra vos pugnemus: neque nostro, neque majorum nostrorum merito nobis id contingat.* Terentius in Phormione:

Ita plerique ingenio summum omnes, nostri nosmet pœnitet.

Afranius in Togata:

Nescio qui nostri miseritus tandem deus.

& Laberius in Necyomantia:

Dum diutius detinetur, nostri oblitus est.

Dubium porrò, inquit, non est, quin eodem hæc omnia casu dicantur, *nostri oblitus est, nostri miseritus est*, quo dicitur, *mei pœnitet, mei miseritus est, mei oblitus est. mei* autem casus interrogandi est, quem genitivum grammatici vocant; & ab eo declinatur, quod est, *ego*, hujus deinde plurativum est, *nos. tui* æquè declinatur ab eo, quod est, *tu.* hujus itidem plurativum est, *vos.* sic namque Plautus declinavit in Pseudolo in hisce versibus:

Si ex te tacente fieri possem certior, here,
Quæ miseriæ te tam miserè macerent:
Duorum labori ego hominum parsissem lubens,
Mei te rogandi & tui respondendi mihi.

mei enim Plautus, hoc in loco, non ab eo dixit, quod est, *meus*; sed ab eo quod est, *ego.* itaque si dicere velis, *patrem mei*, pro, *patrem meum*; quo Græci modo

Digitized by Google

ἡ πατέρες μῦ dicunt, inusitatè quidem, sed rectè profecto, eaque ratione dices, qua Plautus dixit, *labori mei*, pro, *labori meo*. hæc autem ipsa ratio est in numero plurativo; qua Gracchus, *misereri vestrum*, & qua M. Cicero *contentio vestrum*, & *contentione nostrum* dixit; quaque item ratione Quadrigarius in annali undevicesimo verba hæc posuit: *C. Mari, ecquando te nostrum & reip. miserebitur?* cur igitur Terentius, *pœnitet nostri*, & non, *nostrum*, & Afranius, *nostri miseritus est*, non, *nostrum?* Nihil herclè, inquit, mihi de ista re in mentem venit; nisi auctoritas quædam vetustatis non nimis anxiè neque superstitiosè loquentis. nam sicuti multifariam scriptum est, *vestrorum*, pro, *vestrum*; ut in Plauti Mustellaria in hoc versu:

Verum illud esse maxima pars vestrorum intelligit:

quum vellet, *maxima pars* dicere *vestrum*: ita nonnunquam *vestri* quoque dictum est *vestrum*. sed proculdubio qui rectissimè loqui volet, *vestrum* potius dixerit, quàm *vestri*. & iccirco importunissimè, inquit, fecerunt qui in plerisque Sallustii exemplaribus scripturam istam sinceriſſimam corruperunt. nam quum ita in Catilina scriptum esset: *Sæpe majores vestrum miseriti plebis Romanæ: vestrum* obleverunt, & *vestri* superscripserunt. ex quo in plures libros mendæ istius indoles manavit. Hæc memini mihi Apollinarem dicere: eaque tunc ipsa, ita ut dicta fuerant, notavi.

CAP. VII.

Quàm diversa Græcorum sententia super numero Niobæ filiorum.

Mira & propè adeò ridicula diversitas fabulæ apud Græcos poëtas deprehenditur super numero Niobæ filiorum. nam Homerus pueros puellasque ejus bis senos dicit fuisse, Euripides bis septenos,

Sap-

Digitized by Google

Sappho bis novenos, Bacchylides & Pindarus bis denos, quidam alii scriptores tres fuisse solos dixerunt.

CAP. VIII.

De iis quæ habere συμπάθειαν videntur cum luna augescente ac senescente.

Annianus poëta in fundo suo, quem in agro Falisco possidebat, agitare erat solitus vindemiam hilarè atque amœniter, ad eos dies me & quosdam item alios familiaris vocavit. ibi tum cœnantibus nobis, magnus ostrearum numerus Roma missus est. quæ quum appositæ fuissent, & multæ quidem, sed inuberes macræque essent: Luna, inquit Annianus, nunc videlicet senescit: ea re ostrea quoque, sicuti quædam alia, tenuis exsuctaque est. quum quæreremus, quæ alia item senescente luna tabescerent: Nonne Lucilium, inquit, nostrum meministis dicere?

Luna alit ostrea & implet echinos, muribus fibras
Et pecui addit.

eadem autem ipsa, quæ crescente luna glisciunt, deficiente contrà luna defiunt. ælurorum quoque oculi ad easdem vices lunæ aut ampliores fiunt aut minores. id etiam, inquit, multo mirandum est magis, quod apud Plutarchum in IV in Hesiodum commentario legi; Cæpe tum revirescit, & congerminat decedente luna, contrà autem inarescit adolescente. eam causam esse dicunt sacerdotes Ægyptii, cur Pelusiotæ cæpe non edunt: quia solum olerum omnium contra lunæ aucta atque damna vices minuendi & augendi habeat contrarias.

CAP.

Digitized by Google

CAP. IX.

Qualibus verbis delectari solitus sit Antonius Julianus positis in mimiambis, quos Cn. Matius scripsit.

Delectari mulcerique aures suas dicebat Antonius Julianus, figmentis verborum novis Cn. Matii, hominis eruditi: qualia hæc quoque essent, quæ scripta ab eo in mimiambis memorabat:

Sinuque amicam reficere frigidam caldo,
Columbatimque labra conferens labris.

item id quoque jucundè lepidèque fictum dictitabat:

Jam tonsiles tapetes ebrii fuco,
Quos concha purpura imbuens venenavit.

item illud:

Dein coquenti vasa cuncta dejectat:
Nequamve scitamenta pipulo poscit.

CAP. X.

Quid vocabulum, ex jure manum consertum, *significet.*

EX. JURE. MANUM. CONSERTUM. verba sunt ex antiquis actionibus. quæ, quum lege agitur & vindictæ contenduntur, dici nunc quoque apud prætorem solent. Rogavi ego Romæ grammaticum celebri hominem fama & multo nomine, quid hæc verba essent. tum ille me despiciens, Aut erras, inquit, adolescens, aut ludis. rem enim doceo grammaticam, non jus respondeo. si quid igitur ex Virgilio, Plauto, Ennio quærere habes; quæras licet. Ex Ennio ergo, inquam, est magister quod quæro. Ennius enim verbis hisce usus est. quumque ille demiratus aliena hæc esse à poëtis, & haud usquam inveniri in carminibus Ennii diceret: tum ego hos versus ex octavo annali absentes dixi, nam

Digitized by Google

fortè eos tamquam insigniter præter alios factos memnèram:

Pellitur è medio sapientia, vi geritur res.
Spernitur orator bonus, horridus miles amatur.
Haud doctis dictis certantes, sed maledictis,
Miscent inter sese inimicitias agitantes.
Non ex jure manum consertum, sed mage ferro
Rem repetunt, regnumque petunt, vadunt solidi ri.

Quum hos ego versus Ennianos dixissem: Crēdo, inquit grammaticus, jam tibi. sed tu velim credas mihi, Q. Ennium didicisse hoc non ex poëticæ litteris, sed ex juris aliquo perito. eas igitur tu quoque, inquit, & discas unde Ennius didicit. Usus consilio sum magistri, quod docere me ipse debuerat, à quo discerem præter monstrantis. itaque id, quod ex Jure consultis ex librisque eorum didici, inferendum his commentariis existimavi. quoniam in medio rerum & hominum vitam qui colunt, ignorare non oportet verba actionum civilium celebriora. *Manum conserere* est, de qua re disceptatur, in re præsenti, *sive ager sive quid aliud est*, cum adversario simul manu prendere, & in ea re omnibus verbis vindicare. vindicia, id est, correptio manus in re atque in loco præsenti, apud prætorem ex duodecim tabulis fiebat, in quibus ita scriptum est. SI. QUI. IN. JURE. MANUM. CONSERUNT, Sed postquam prætores propagatis Italiæ finibus, datis jurisdictionibus, negotiis occupati proficisci vindiciarum dicendarum causa in longinquas res gravabantur; institutum est, contra duodecim tabulas, tacito consensu, ut litigantes non in jure apud prætorem manum conserērent, sed ex jure manum consertum vocarent; id est, alter alterum ex jure ad conserendam manum in rem, de qua agerētur, vocaret: atque profecti simul in agrum, de quo litigabatur, terræ aliquid ex eo, uti unam glebam, in jus in urbem ad prætorem deferrent: & in ea gleba, tam-

tamquam in toto agro, vindicarent. idque Ennius significare volens ait, non, ut ad prætorem solitum est agi legitimis actionibus, neque ex jure manum conseritum, sed bello ferroque & vera vi atque solida. quod videtur dixisse, conferens vim illam civilem & festucariam, quæ verbo diceretur, non quæ manu fieret, cum vi bellica & cruenta.

CAP. XI.

Quid sit sculna verbum positum apud M. Varronem.

P. Lavinii liber est non incuriosè factus. is inscriptus est, *de verbis sordidis*. in eo scripsit *soulnam* vulgo dici, quasi *seculnam: quem qui elegantius*, inquit, *loquuntur, sequestrem appellant*. utrumque vocabulum à sequendo factum est: quòd ejus, qui electus sit, utraque pars fidem sequatur. *sculnam* autem scriptum esse in logistorico M. Varronis, qui inscribitur *Catus*, idem P. Lavinius in eodem libro admonet. Sed quod apud *sequestrem* depositum erat, *sequestro* positum per adverbium dicebant. Cato de Ptolemæo contra Thermum:

Per deos immortales, nolite vos sequestro ponere.

Digitized by Google

INTERPRETATIO GRAECARUM

Dictionum, quæ à Gellio Græce citatæ, nec ab eo Latinæ factæ sunt.

Quae in Praefatione.

Πέπλον, Peplum.
Κέρατες Ἀμαλθείας. Cornucopiæ.
Κηρία. Favos.
Λειμῶνας. Prata.
Ἀνθηρῶν. Floridorum.
Εὑρημάτων. Inventorum.
Λύχνους. Lucernas, vel Faces.
Πανδέκτας. Pandectas.
Ἑλικῶνα. Heliconem.
Προβλήματα. Problemata.
Ἐγχειρίδια. Παρεγχειρίδας, Pugiones, gladiolos.
Πεφσμάτια. Negotialia.
Παρέργα. Parerga.
Διδασκαλικά. Didascalica, vel Doctrinas.
Παντοδαπῆς ἱστορίας. Omnimodæ historiæ.
Πάγκαρπον. Pancarpum vel frugifera.
Τόπων. Locorum.
Πολυμαθὴς νέον, &c. Varia eruditio mentem non docet.
Θέμεν χρὴ, &c. Lingua favere decet nostrisque choris decedere, quisquis harum imperitus est litterarum, aut mente impura, aut nobilium orgia Musarum, neque didicit unquam neque celebravit.

Quæ in Libro Primo.

Cap. 2. κυριεύοντας, ἡσυχάζοντας & σωρίτας. Dominantes, Quiescentes & Acervos. Sunt sophismatum di-

Digitized by Google

dialecticorum vocabula. Sic autem restituit hunc locum Janus Rutgersius, eo verius, quod horum ipsorum cum deriſe meminit hoc libro capiteque eodem & præcedenti Arrianus.

ἀκώλυτος, ἀνεκλείας, &c. Solutus, inviolatus, minimè implicitus, liber, dives, felix.

ἀπέ μοι σὲ, &c.

De bonis cedo & malis, audiſne?

Ad Ciconas Troja referens me ventus adegit.

τῶν ὄντων τὰ μέν, &c. Rerum quædam bona, quædam mala, quædam indifferentia ſunt. Bona ſanè, virtutes: quæ vitii participant, mala. Indifferentia verò illa, quæ horum intermedia ſunt, opes, ſanitas, vita, mors, voluptas, labor: unde noſti? inquit. Sic Hellanicus in Ægyptiacis tradit. Quid enim refert, ita dicam, An Diogenes in moralibus, Chryſippuſve aut Cleanthes? Hoc itaque exquiſiviſti decretumque feciſti tuum. Expone quonam modo tempeſtatem in navi feras; numquid ejus diſtinctionis memineris, ubi inſtrepit ac ſtridet velum: & exclamantem te ſi quis male feriatus ita alloquatur, repete age tu ea, quæ modo ajebas, num ſit vitium naufragium facere? num particeps vitii ſit? an non iſti fuſtem impingas? heus homo, quid mecum tibi? nos perimus, & ipſe accedens ludis.

Si reus ad Cæſarem citeris, memento diviſionis hujus. Si quis ingreſſo tibi ac pallenti dixerit: quid tremis homo? quæ tua res agitur? numquid intus Cæſar virtutem & vitium ingredientibus largitur? Quid & tu meis malis inſultas? Tamen, philoſophe, dic mihi, quid tremis? nonne mortis aut carceris periculum eſt aut doloris corporis, aut exilii, aut ignominiæ? Quid verò aliud? numquid in iſtis vitium eſt, aut aliqua vitii pars? Quid his de rebus ipſe diſſeruiſti? Quid mihi rei tecum eſt homo? Mala mihi mea ſufficiunt. Rectè dicis. Sufficiunt enim tibi tua mala, degener animus, timidi-

Digitized by Google

miditas, arrogantia, quam in schola præ te fers. Quid alieno splendore gloriabaris? Cur te Stoïcum profitebaris? Id vobis usurpate nomen, quod actiones vestræ demonstrant. Ita invenietis, cujus sectæ sitis. Invenietis autem pleroſque vestrum Epicureos esse, paucos Peripateticos, eosque effœminatos.

CAP. 3. εἰ δεῖ βοηθεῖν, &c. Numquid oporteat contra justitiam amico subvenire? & qua fini, & in cujusmodi.

δεῖ με συμπεράπτειν, &c. Opus est me amicis opitulari, sed usque ad deos.

οὐκ οἶδ' εἴπερ, &c. Haud satis novi si quid in hoc genere sit nobilius: & an quæcumque pars ad quantamcumque alterius partem comparata, eligenda magis sit. Verbi gratia, hoc modo, ut & nobilius ære aurum sit, & auri pars quælibet, portionis cujuslibet æris compatione sit pluris. verum nonnihil discriminis cum numerus tum verò magnitudo efficiet.

ἡ καλουμένη, &c. Quæ gratia apud homines vocatur, hoc quidem est juris diligentioris loco & tempore imminutio.

περὶ ψυχῆς. De anima.

ξείλων ὁ παλαιὸς, &c. Chilo senior, quum quempiam dicentem audisset, nullum se inimicum habere, an nullum etiam amicum haberet, interrogavit: amicitias inimicitiasque invicem consequi conjungique necesse esse arbitratus.

CAP. 5. κόμψη χλανὶς, &c. Elegans vestis, & molles tuniculæ.

ἄμουσος, &c. Inelegans, invenustus, illiberalis.

CAP. 7. ποιήσειν, ἔσεσθαι, λέξειν, facturum, futurum, dicturum.

διφωνία. Voculatio,

ἐπιμελείᾳ τῶν λέξεων. Vocabulorum delectui diligentia.

CAP. 8.

Digitized by Google

CAP. 8. ἐ πωνὶς, &c. Non viri cujusque est Corinthum petere.

μυριὰς, &c. Decem drachmarum millia, vel talentum.

οὐκ ἀνύμαι, &c. Non emo millibus x drachmarum pœnitentiam.

CAP. 9. φυσιογνωμόνα. Per naturæ indicia penticulabat.

ἀκουστικοί. Auditores.

ἐχεμυθία. Taciturnitas.

μαθηματικοί. Disciplinis vacantes.

μαθήματα. Disciplinas.

Φυσικοί. Naturales.

ἀθεώρητοι, ἄμουσοι, ἀγεωμέτρητοι. A contemplatione, à musis, à geometria penitus alieni.

κοινόβιον. Contubernium.

Cæterum hæc vox non est auctoris, qui scripserat! *quod re atque verbo Romano appellabatur, hercle non cito:* ut ex regio codice docuit Salmasius. Et sic jusseram edi, sed non impetravi ab operis.

CAP. 11. καὶ μὴ πῶς, &c. Post hæc congressum est: Argivi quidem sociique acriter ac cum impetu procedentes; Lacedæmonii contra multis tibiis præcinentibus ad numerum, non religione aliqua, verum ut æquabili numerosoque sensim ingressu convenientes, pugnam capesserent, nec suos ordines distrahi sinerent: quòd semper amplissimas copias agere, ubi congrediendum est, decet.

οἱ δ' ἄρ' ἴσαν, &c. Ast ibant taciti spirantes robur Achivi.

Inque vicem auxilium cupida sibi mente ferebant.

Ἀλλ' ἡ ἐπιδεῖν, &c. Quamobrem ubi commissuri prælium sint, ad tibiæ modulos congrediantur? ut timidos minus decorè agentes dignoscant.

CAP. 13. καθήκοντα. Officia.

Digitized by Google

CAP. 15. ἀλλ' ὅτε δὴ, &c.

Aſt ubi jam magnam fudit de pectore vocem.

Dentis clauſtra tui vox qualis, nata, reliquit.

ἀμέτροπτῃ ἀκεστόμυθον. Loquentem ſine judicio & modo.

ἄκοσμα. Incompta.

ἀμετροεπὴς ἰκμολόα. Supra modum multiloquus conturbabat.

λαλεῖν ἄριστος, ἀδυναλώτατος λέγειν. Blaterare optimus, dicere ineptiſſimus.

γλώσσης τοι θησαυρὸς, &c. Optimus eſt homini linguæ theſaurus, & ingens

Gratia, quæ parcis menſurat ſingula verbis.

ἀ λέγειν, &c. Non idoneus ad dicendum, ſed ad tacendum impos.

ἀχαλίνων στομάτων, &c. Effrænioris & exlegis dementiæ extremum infelicitas occupat.

ἄνθρωπον ἀγριωπὸν, &c. Hominem agreſti ferocia, ore temerario, effrænato, prodigo, petulanti: loquacem, futilem, & fuſum per verborum congeriem ac faſtum.

CAP. 20. ἀπλατὴς. Longitudo ſine latitudine.

CAP. 22. βιωφελῆ. Vitæ utilia.

ἀκυρολόγῳ. Minus proprio.

CAP. 25. ἐπιχειρίαν. A manibus temperationem, inducias.

τύπους. Formas.

ὑπογραφὰς. Deſcriptiones.

ὁρισμοὺς. Definitiones.

CAP. 26. περὶ ἀοργησίας. De non iraſcendo, vel de Iniraſcibilitate.

ἀοργησίαν &c. Iniraſcentiam, & indolentiam.

ἀναλγήτου &c. Hebetem ac ſtupentem.

Qua

Quæ in libro secundo.

CAP. 1. πολλάκις. Sæpenumero.

ἐξ ἠλίς, &c. De sole ad solem erectior stipitibus arborum steterat.

CAP. 3. ἰχθὺν ἴρον. Piscem pauperem.

CAP. 6. πολλάκις, &c. Sæpe & olitor vir valde opportunum dixit.

ηὖδα μάντις ἀμύμων. Fatus est inculpabilis aruspex.

τὼ δ' οὐκ ἄκοντε πτάτην. Illi haud inviti volarunt.

ἔνθ' οὐκ ἂν, &c. Tunc neque cernere erat torpentem Agamemnona divum;

Nec pavidum, nec nolentem decernere ferro.

ὅρος ἡδ, &c. Terminus magnitudinis voluptatum, omnis doloris detractio.

κατ'. Secundum.

στέρησιν. Privationem.

CAP. 7. ἀδιάφορα. Indifferentia.

μέσα. Media.

ὑγιὲς, &c. Sanum, legitimum, disjunctum.

CAP. 8. ὁ θάνατος, &c. Mors nihil ad nos, nam dissolutum non sentit: quod autem non sentit, nihil ad nos.

ὁ θάνατος, &c. Mors animæ & corporis dissolutio.

ὁ θάνατος ψυχῆς, &c. Mors animæ corporisque est dissolutio: dissolutum autem non sentit, quod verò non sentit, nihil ad nos.

CAP. 9. ὅρος ἡδ, &c. Definitio magnitudinis voluptatum, omnis doloris sublatio.

πάντὸς δ' ἀλγοῦντος. Omnis dolentis.

πάντὸς δ' ἀλγεινοῦ. Omnis rei anxiæ & tristis.

λέξεις τηρεῖ. Voces aucupatur.

CAP. 17. συναιρέσει. Coagmentatione.

CAP. 18. δεῖλος, &c.

Digitized by Google

Servus Epictetus fueram, qui corpore mancus,
Pauperie pressus, charus eram superis.

CAP. 20. ὠγρεΐζες. Hortos.
μελισσῶνες. Apiaria, mellariaque.
ἀμπελῶνες. Vineas.
δαφνῶνες. Laureta.

CAP. 22. ἰσονύκτιος. AEquinoctialis.
ἰσημέριος. AEquidialis.
θερειαὶ τροπαὶ, καὶ χειμεριαὶ, AEstiva solstitia, & hiberna.
ἐτυμολογικοὶ. Rationem originis verbi interpretando indagantes.
ἀπὸ τοῦ ἕω ῥέων. Ab oriente sole fluens.
αἰθριηγενέτης. Serenitatem facientem.
ἀπὸ τοῦ βοᾶς. A boatu.
σὺν δ' Εὖρος, &c. Quumque Euro incubuit Zephyrusque, Notusque furentes,
Sudificusque simul Boreas mala plurima volvens.
κακὰ ἐφ', &c. Mala ad se attrahens, ut Cæcias nubes.
ἀκρόασις ἐπιδεικτική. Auscultatio sese ostentans.

CAP. 23. ἐπ' ἀμφοτέρων, &c. In aurem utramque, quandoquidem dotata est, cubet.
Re confecta magnifica, & negotio inclyto,
Domo illam exturbet, cui malevoluit maximè:
Ut omnes in Creobulæ faciem oculos converterent.
Tum me cunctis notum ut faceret uxor hera,
Meoque demoraretur in vultu, asinus inter simias fierem.
Quod autem hoc dictum? tacere volo.
Noctem mali auctorem plurimi.
Me miserum, qui Creobulam duxi, & talenta decem,
Nanam mulierculam, cubitalem, cujus superbia
Adeò intolerabilis est, Jovem Olympium,

Et

Digitized by Google

Et Minervam testor, non ancillulam potius officiosam, dicto citius

Præstò hanc quispiam abigat quæso, at illam referat.

ἔχω δ' Ὀπίλεον, &c.

Lamiam hæreditariam duxi, quod non dixeram tibi,

Tum verò domus, atque agrorum heram,

Universorumque illius loco, hei quàm miserum & grave!

Difficillimum imò. At omnibus molesta est, non soli mihi,

Filio multò magis, filiæque. provinciam

Inexpugnabilem dicis, certò scio.

ὦ τρὶς κακοδαίμων, &c.

Quàm extremè infelix quisquis in egestate uxorem ducit,

Et quærit liberos! hei quantum est insciens sui!

Quique neque necessarium studium rerum gerit,

Nisi quantum aliquid jugiter in vita deterat:

Neque (licet res cogat) tectum præbere quit sibi

Sed inops domo in ærumna vitam trahit,

Hyemem tolerans malè, miseriæ omnis socius

Bonorumque universorum insors ac carens.

Unum equidem quum opprobrans, cunctos monitos volo.

CAP. 25. ἀναλογίαν. Proportionem.

ἀνωμαλίαν. Inæqualitatem.

ἀνωμαλία. Inæqualitas.

CAP. 26. ξανθὸς ἦ, &c. Flavus autem, & rubeus & fulvus, & puniceus.

καὶ νικῶν, Et virtute tua facta est victoria nutans.

CAP. 27. εἶδον ἦ, &c. Videbam etiam ipsum Philippum, quocum certamus pro imperio principatuque, oculo effossum, humero fractum, manu crureque blæsum, omne denique corporis membrum, quod fortuna

Digitized by Google

auferre voluisset, id ultrò offerentem, ut de cætero vitam cum honore & gloria ageret.

πᾶν ὁπόσ', &c. Omne denique corporis membrum quod fortuna auferre voluisset, id ultrò offerentem.

CAP. 28. ἐνοσίγαιον καὶ σαίχθονα. Concussorem terræ & motorem terræ.

CAP. 30. ἔνθα νότος, &c. Auster ubi insanas urget sub saxa procellas,

καὶ βορέης, &c. Sudificusque altos aquilo rotat impete fluctus.

λᾶαν ὤθει. Lapidem propellit.

λᾶαν ἄνω ὤθει. Lapidem sursum propellit.

Quæ in Libro tertio.

CAP. 10. πλειάδας. Pleiadas.

πόλος. Polos.

κελευθώ. Pertusa.

τὴν δύ', &c. Per quatuor consonantiam.

κελευστικοὺς ἢ κελεύμους. Decretorios.

CAP. 11. ἑπτὰ πόλις, &c. Septem urbes certant de stirpe insignis Homeri,

Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Jos, Argos, Athenæ.

CAP. 13. τῶν περὶ, &c. De Oropo causam dicentem.

CAP. 16. περὶ τροφῆς. De alimento.

πόσος ὁ, &c. Quantum sit hominis gestandi in utero tempus.

γυνὴ κύει δεκάμηνον. Mulier decimestris parit.

ἔστι δ' οὔ, &c. Est autem, & non est octimestris partus.

ἔστι μὲν φαινόμενα, &c. Apparent quidem veluti animalia post abortum, sed nequaquam sunt, quippe quæ statim vita excedant. Itaque esse quidem tantisper fingimus, sed revera non sunt.

Ὀδυσσεία. Ulyssea. ὄνος λύρης. Asinus ad lyram.

Digitized by Google

καὶ Ἀριστοτέλη. Secundùm Aristotelem.

χαῖρε νῦν φιλότηλι, &c.

Nunc gaude dilecta, ast quum se evolverit annus
Illustres (neque enim sunt vana cubilia divûm)
Natos nixa dabis.

ἐκπεραινομένῳ ἐνιαυτῷ. Volvente anno.

γίνεται ἢ, &c. In hisce vero & plura fiunt, & extorquentur, & per partes. Dicimus etiam plura pluribus, & pauciora paucioribus.

CAP. 17. Σίλλος. Sillus.

καὶ σὺ Πλάτων, &c.

Tuque Plato, nam discipulum te dira cupido
Abstulit, exiguum redimis grandi ære libellum,
Scribere per quem orsus prædoctus abinde fuisti.

CAP. 18. ἱπποκόμων. Equicatella.

Quæ in Libro quarto.

CAP. 2. ἀδέντου. De edentulo.

CAP. 3. παλλακῆς. Concubina.

CAP. 5. ἡ βουλὴ κακὴ; &c. Consultum malè consultori pessima res est.

CAP. 11. καὶ κυάμων, &c.

Admisisse fabas (nihil est insuavius illis)
Os sapidum Samio cum Lucumone veto.

πυθαγόρης ἢ, &c. Pythagoras in leguminibus, fabam præcipuè approbavit: motum enim maximè excitat, & alvum ciet, quamobrem ea maximè utitur.

δειλοὶ, &c. Ah miseri, à cyamo, miseri, subducite dextras.

εἰς τὴν κυοῦν, &c. Ad uterum implendum validi causæque uteri ferendi.

ἀριστοτέλης ἢ, &c. Aristoteles à vulva, corde, & marina urtica, atque id genus quibusdam aliis abstinere Pythagoricos dixit, cæterorum autem usum habuisse.

CAP.

Digitized by Google

CAP. 13. περὶ λοιμῶν, ἢ λοιμικῶν κακῶν. De pestibus, aut pestilentibus malis.

CAP. 15. δυσχερὲς, χαλεπόν. Difficile & arduum.

Quæ in Libro quinto.

CAP. 3. τὸ ἡγεμονικὸν, &c. Causam inferiorem, superiorem efficere.

CAP. 9. μὴ ἄνθρωπος, &c. Heus homo ne occide Crœsum.

CAP. 10. ἀνταποδοτικὸν. Reciproca.

CAP. 11. ἢ καλὴν ἕξεις, &c. Aut pulchram duces, aut deformem. Si pulchram, habebis communem: sin turpem, habebis furiam: neutrum autem bonum: non est igitur ducenda uxor.

εἰ μὲν καλὴν ἕξω, &c. Si formosam ducam, non habebo furiam: sin deformem, non habebo communem; ducenda igitur uxor.

ἀνταπόδοσις. Reciprocum.

πρόταξις. Propositio.

ἢ καλὴν ἕξεις, ἢ, &c. Aut pulchram duces, aut turpem.

κοινὴ. Communis.

κοινὴ. Furia.

CAP. 12. στερητικὸν μόριον. Privantem particulam.

CAP. 15. ἀσώματον. Incorporeum.

τὸ δρᾶν ἢ πάσχον, &c. Aut efficiens aut patiens corpus est.

τὸ τριχῇ διαστατόν. Triplici dimensione distans.

οὐχ' ἁπλῶς, &c. Non simpliciter plaga aëris vox est, nam digitus qui circa quippiam ducitur aërem quoque percutit: non ita tamen vocem facit, sed quanta percussio, & vehemens; & tanta, ut audibilis fiat.

ῥεῦμα λόγων. Flumen verborum.

CAP. 18. ἐφημερὶς. Diarium.

CAP. 20. βάρβαρον. Barbarum.

σόλοικον. Solœcum.

Digitized by Google

Quæ in Libro sexto.

CAP. 1. περὶ προνοίας. De providentiâ.

εἰ τῶν ἀνθρ. &c. An hominum morbi secundùm naturam proveniant.

πρὸς τὴν ἀκολουθησιν. Per sequelam.

CAP. 2. εἱμαρμένη. Fatum.

φυσικὴν συνταξιν, &c. Naturalem quendam ordinem omnium rerum, ex æterno aliis ad alia consequentibus, & incommutabili manente ejusmodi complicatione.

διὸ φασι, &c.

Quamobrem à Pythagoreis sic dicitur,

Noscis homines spontaneas haurire calamitates.

Quasi detrimenta singulis à seipsis fiant, & suo impetu delinquant, & in incommoda ruant sua & ex sua electione & intentione.

αἰ πόποι, &c.

Hei mihi, quid damnant mortales numina cœli?

Esse ajunt etenim per nos mala, quum tamen ipsis

Vecordi præter fatum sint mente dolores.

CAP. 5. δὶς παῖδες οἱ γέροντες. Bis pueri senes.

CAP. 6. τύνη δ' οἰωνοῖσι, &c.

Me tu præpetibus parere volucribus ipsum

Mandas, quas equidem temnóque, animoque recuso.

CAP. 8. πολυίστωρ. Multifcius.

CAP. 13. τὴν ἐξαίφνης φύσιν. Repentinam naturam.

τὸ γὰρ ἐξαίφνης τοιοῦτον, &c. Repentè enim tale videtur quippiam significare, quod in alterum transeat.

πολεμικὰ. Bellaria.

CAP. 14. νουθέτησις. Commonitio.

κόλασις. Animadversio scilicet & punitio.

παραίνεσις. Mónitio.

ζημίαν. Pœnam.

Digitized by Google

παράδειγμα. Exemplum.

προσήκει δὲ, &c. Id est autem conveniens, ut qui plectitur ab alio rectè puniente, melior fiat, & utilitatem capiat, aut exemplo cæteris sit, quo videntes alii malè affectum, præ metu reddantur meliores.

CAP. 16. παραιτοῦμαι. Deprecor, excuso.

Quæ in Libro septimo.

CAP. 2. ῥαθυμότερον ἁφήν. Desidiosius junctura.

CAP. 3. ἀναγωγῶς. Duriter.

εἰ γάρ σε, &c. Nam si te occisurus erat (ut tu ais) maritus, te quoque occisurum esse oportuit, ut quando tempus interponeretur.

CAP. 6. αἰσθήσεις. Sensus. ὄψιν. Visum.

ἀκοήν. Auditum. γεῦσιν. Gustum.

ἁφήν. Tactum. ὄσφρησιν. Odoratum.

περὶ μνήμης. De memoria.

πλὴν ἥ ἁφὴ, &c. Tactum verò & gustum omnia habent præter animantium imperfecta.

CAP. 8. καὶ αὐτὸς, &c. Et quidem nos vidimus apud Puteolos Delphinum amantem mirè puerum, inclamatum à puero acciri. Quinetiam adnatans dorso puerum admittebat, ita ut pinnæ aculeos, velut vagina conderet, ne deditum sibi corpus laceraret, receptumque equitis modo insidentem per magnum æquor per ducenta stadia deferret. Roma igitur, omnisque Italia confluebat, ut piscem amoris causa vectorem pueri spectaret.

CAP. 11. ἄσωτον. Prodigum.

ἢ ἀκόλαστον. Vel libidinosum.

ἢ ἀχρεῖον. Vel inutilem.

ἢ ἄχρηστον. Vel inutilem.

ἢ κακότροπον. Vel improbum.

ἢ μιαρόν. Vel scelestum.

CAP. 12. χειραδελφοῖς. Manicatis.

χειραδέλφους. Manicatas.

CAP.

Digitized by Google

CAP. 14. χαρακτῆρες. Formas.

ἀδρὸν, ἰσχνὸν, μέσον. Sublime, tenue, medium.

CAP. 16. περὶ ἰδεσμάτων. De eduliis.

ἐπεὶ τί δεῖ, &c. Nam quid mortalibus est necessarium præter duo illa modò, Cereris munus, & aquæ poculum? quæ adsunt, ac nos queunt alere, quorum satias numquam est: luxus autem sunt cæterarum epularum indagines.

CAP. 20. ἡ δ' ἐπέρη χέρσ, &c.

Grandinis ast similis, ruit, æstate altera, vel jam
Prægelidis nivibus, glacieive humore coactæ.

λᾶαν ἄνω, &c. Saxum sursum impellebat ad tumulum.

Quæ in libro octavo.

CAP. 7. περὶ τῆς μνήμης. De memoria ac mente.

Quæ in libro nono.

CAP. 1. ἐμπεσεῖν ἔχθη. Incurrere aliquid.

ἐκπεσεῖν ποιεῖσθαι. Avertere atque depellere.

CAP. 2. εἰς ἄρτους. In panes.

ἄξιος οὖν ἐστὶν χρυσίου. Dignus igitur est argento.

CAP. 4. ἀνήκοος. Qui non audierit.

ἀνθρωποφάγους. Carne humana vescentes.

CAP. 5. σώματος, &c. Corporis constantem habitum.

μανείλην, &c. Insaniam potius, quàm oblecter.

ἡδονῆς, &c. Voluptatis finis meretricis decretum est, tolle Venerem, nullum meretricis erit decretum.

CAP. 8. τὸν γὰρ μυρίων, &c. Enim vero qui decem millibus, & quinque millibus vestimentorum egeat, is quo minus pluribus indigeat, fieri non potest. Quum enim plus quàm habeam, egeo, detrahens ex iis quæ habeo, acquiesco.

Digitized by Google

CAP. 9. βαίλ᾽ ἰχ, &c.
Me petit pomis caprarium Clearistæ filia,
Capras propellentem, suave quid canit, infusurat.
τίτυρ᾽ ἐμὶν τὸ καλὸν πεφιλαμένος, &c.
Pasce adamate mihi pulchre heus Tityre capras,
Et potum ad fonteis age Tityre, sed coleatum
Hunc Afrum, rufumque cave, ne cornua vibret,
ὄιη δ᾽ ἄρτεμις εἶσι καὶ ἄγρε@, &c.
Montibus it qualis studiosa Diana pharetræ,
Aut per Taygeti spatiosa juga, aut Erymanthi,
Et nunc gestit apro, nunc cervo diva volucri.
Stant circum nymphæ agrestes Jove cœlite natæ,
Inque agris ludunt, Latonæ pectora gaudent.
Fronte Dea antè omneis cervice prominet alta,
Et pulchras omnes inter clarissima fulget.
Talibus in famulis virgo intemerata decebat.
γέγηθε δὲ, &c. Latonæ pectora gaudent.
ῥεῖα δ᾽ ἀριγνώτη πέλε), &c.
Pulchras omneis inter clarissima fulget.
CAP. 10. παρθενικὸν ζώνην, &c.
Virgineum solvit cestum, legemque cubilis,
καὶ ἔργα φιλείτεια, Et tomus amoris.
τὸν μὲν δὴ ἐν πείσεσι, &c.
Inque toris illi sculptis cepere soporem.
CAP. 15. ἄωρον. Dubium.

Quæ in libro decimo:

CAP. 1. τέτον, &c. Tertium, & quartum.
CAP. 4. φύσι, &c. Naturæ nomina sint an positu.
CAP. 7. ἠὼ ἄνω ἁλμάσειν. Interdum mare.
CAP. 10. ἀναλύσεις. Dissectiones.
CAP. 11 αὐδᾷ δὲ βραδέως. Festinate tarde.

CAP. 12. ἀρχύτης, &c. Archytas Tarentinus philosophus pariter & mechanicus vir, columbam ligneam fecit volantem, quæ si umquam subsedisset, prætereà non exsurgebat. Hactenus enim.

CAP. 16. κατὰ προλῆψιν. Per anticipationem.

CAP. 19. οὐ φημί, &c. Verùm ne dicas, sic esse factum sæpenumero, sed hoc fieri sic decere. Non enim quid aliquando contra leges actum jam est, tuque id equanimus es, propterea jure queas evadere, quinimo eo magis idcirco in te debeat statui. Ut enim si prius in alienum foret animadversum, tu minime hæc scriberes, ita ipse in præsentia punieris, nequaquam deinceps alius scribet.

CAP. 22. φιλοσοφία γέρον, &c. Nam philosophia quidem, ô Socrates, gratiosa res est & venusta: si quis eam moderatè in adolescentiaque attingat. Sin autem supra modum tempus in ea contriverit, hominum est corruptela. Quamlibet enim quis bono à natura sit ingenio præditus, tamen si diutius per ætatem jam provectam philosophetur, necessariò omnium rerum imperitus evadet: quarum omnino clarum, bonum, excellentem virum habere peritiam oportet. nam & legum civilium, & verborum quibus in consuetudine cœtuque hominum tam publicè quam privatim uti decet, voluptatum præterea cupiditatumque humanarum, &, ut breviter comprehendam, morum prorsus fiunt ignari. Quocirca quoties ad aliquam rem gerendam vel publicam vel privatam sese conferant, habentur ridiculi, quemadmodum & civiles viri, si in vestras exercitationes disputationesque descendant. Evenit enim illud Euripidis, qua in re clarus quisque est, ad eam properat, & diei partem illi plurimam impartit, ut ipse se supereat. Ubi verò inferior sit, inde fugit, illudque vituperat: aliud vero laudat, quadam sui ipsius benevolentia existimans seipsum ita laudare. Verum præstare arbi-

tror amborum participem fieri, philosophiæ quidem quatenus disciplinæ gratia deceat. nec turpe quidem est adolescenti philosophari, sed quum grandior natu philosophiæ adhuc incumbit, res est, Socrates, valde ridicula. Equidem similiter affectus sum erga illos qui philosophiæ dant operam, atque illos qui balbutiunt ac ludunt. Quoties enim aspicio puellum, cui decorum adhuc est loqui ita balbutientem ludentemque, delector: festivumque & liberale mihi videtur, puerilemque decore ætatem. Quoties vero puellum audio verba expeditius exprimentem, molestum quiddam mihi oboritur, auresque offendit meas: atque servile quippiam præse ferre videtur. Cæterum quum virum quis vel audit balbutientem, vel videt ludentem, ridiculum id quidem, à viroque alienum, ac dignum plagis apparet. Idem igitur erga philosophantes mihi evenit: In adolescente enim philosophiam dum cerno, valde delector, decensque judico, atque ingenuum esse hominem hunc existimo: eum verò qui non philosophetur, illiberalem, nec umquam præclarum aliquid ac generosum de seipso præstiturum. Sed quando grandiorem natu philosophantem animadverto, neque dum studii ejusmodi deserentem: verberibus jam hunc virum, Socrates, indigere censeo. Quippe quod, quemadmodum modò dicebam, huic accidat homini ut etiam si ingenua indolis sit, tamen servilis evadat. fugit enim mediam civitatem, forensesque consuetudines, in quibus poëta inquit viros fieri præstantissimos, absconditque sese cum tribus vel quatuor pueris, & in angulis susurrando vitam ducit, nihil umquam liberale aut magnificum prolaturus. Ita que idem mihi erga te quod & Zetho erga Amphionem apud Euripidem, cujus modò mentionem feci, accidit: talia enim nunc mihi quædam adversus te dicere venit in mentem, qualia adversus fratrem ille dicit. Profectò et Socrates negligis, quæ curæ esse tibi conveniebat, atque adei

Digitized by Google

adeò generosæ mentis præstantiam specie quadam puerili conformas, utpote qui nec in judiciis consultationibusque, si usus poscat, verba rectè facere, neque conveniens quicquam probabileque eligere, nec aliis promptè consulere possis. Quare, amice Socrates, ne mihi succenseas. Benevolentia enim erga te mea ad hæc proferenda nunc me adducit. Nonne turpe ducis sic comparatum te esse, quemadmodum arbitror, & te & alios omnes qui philosophiam diutius persequuntur? Nempe si te nunc quis, aut alium è cœtu vestro quempiam comprehendat; inque carcerem trahat, atque te injuriam, quamvis nullam inferas, inferre tamen accuset: certè quid ageres, non haberes, sed vacillares oscitaresque, defensionis tuæ prorsus ignarus. proinde adductus injudicium, vel ab ignavo abjectoque accusatore ultimo supplicio, si modo illi placeret, afficereris. Jam verò quomodo id ad sapientiam spectat, ô Socrates: si qua ars ingenuæ mentis nacta virum, reddit deteriorem; adeò ut nec ipse sibi opem ferre valeat: nec ex gravissimis periculis se, aut alium quemquam servare, sed inimicorum raptorumque exponat injuriis inglorium in civitate degentem? jam verò ejusmodi virum, & si dicto sit agrestius, licet super genam impunè pulsare. Quamobrem, bone vir, me audi, ac jam in vanis versari argutiis desine: decora rerum gerendarum exerce officia, atque ea ex quibus sapere videaris: ista verò arguta, sive deliramenta appellari oportet, sive nugas, unde vacuæ habitandæ tibi domus sunt, aliis relinque. denique imitare non eos qui hæc exigua captant; sed eos quibus victus & gloria, & alia bona adsunt complurima.

CAP. 24. εἰς πτάρτιν, &c.

In quartam & in quintam.

Digitized by Google

Quæ in libro undecimo.

CAP. 1. ἰσχλοί. Vituli.

κατ' ἀντίφρασιν. Per contrariam dictionem.

CAP. 4. τὸ ἦθος ἀξίωμα, &c.

Auctoritas verò, etsi malè dicas, tua
Persuadebit: nam ab inhonoratis proficiscens oratio,
Et ab honoratis, eadem haudquaquam tantumdem valet.

ἀντὶ ἀδοξούντων. Pro inhonoratis.

ἀντὶ δοκούντων. Pro honoratis.

ἀδοξῶσι. Inhonorati sunt.

εὐδοξῶσι. Honorati sunt.

CAP. 5. σκεπτικοί. Commentantes.

οὐ μᾶλλον, &c. Haud magis sic se hoc quàm illo habet modo, aut quàm neutro.

πυῤῥωνείων τρόπων. Pyrrhoniorum modorum.

σκεπτικοί, ἐφεκτικοί, ἀπορητικοί. Commentantes, hæsitantes, ambigentes.

τῶν πρός τι. Eorum quæ ad aliquid.

CAP. 15. ἀπαγωγάς. Deductiones & derivationes.

εὐεπιβόλως. Ingeniosè & apte.

CAP. 16. περὶ πολυπραγμοσύνης. De curiositate.

πολυφιλίαν. Multorum amicitiam.

πολύτροπίαν. Multiplices ac varios mores.

πολυσαρκίαν. Corpulentiam.

πολυπραγμοσύνην. Curiositatem.

Quæ in libro duodecimo.

CAP. 1. οὐκ ἄρα σοί γε πατὴρ, &c.

Non eques ipse pater fuerat tibi mehercule Peleus.
Non Thetis est genitrix, glaucum te protulit æquor,
Aëris & rupes, ita mens tibi dura feroxque est.

CAP.

Digitized by Google

CAP. 5. ἀμαθέστερον πῶς εἰπεῖν, ἢ σαφέστερον λέγε. Indoctius rudiusque quodammodo loquere, & apertius ac clarius fare.

τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν. Quæ prima sunt secundùm naturam.

ἀναλγησία. Indolentia.

ἀπάθεια. Animus nihil patiens.

CAP. 9. κάκιον εἶναι τὸ ἀδικεῖν ἢ ἀδικεῖσθαι. Pejus esse injuriam facere, quam pati.

CAP. 11. σοφὰ πάντα χρόνος, &c.

Nihil occulta, quando cuncta tuens,
Et cuncta audiens, omnia revelabit dies.

Quæ in libro tertio decimo.

CAP. 1. ἀνθ' ἑνός, &c. Pro uno subjecto.

μὴ κατὰ μοῖραν, &c. Néve obstante domum fato penetrabis averni.

περὶ στεφάνου. De corona.

ὁ μὲν τοῖς γονεῦσι, &c. Nam qui parentibus tantùm se natum putat, fatalem atque spontis suæ mortem exspectat. Qui verò etiam patriæ ob id, ne in servitutem redactam illàm videat, occumbere præoptabit.

τὸν πεπρωμένον καὶ ἑκούσιον θάνατον.

Fatalem & spontis suæ mortem.

αὐτόματος καὶ θάνατος. Spontanea mors.

CAP. 5. ἡδίων ὁ Λέσβιος. Suavius Lesbium.

CAP. 6. περισπάσας. Accentus.

CAP. 7. ἡ δὲ λέαινα, &c. Quum autem animalium acerrimum sit leæna & audaciſſimum, semel omnino in vita & unum parit. Enitendo enim, cum fœtu pariter matricem projicit.

Ἀπόρρητον. Promiscuum.

αἰσχύνῃ εἰς πᾶς. &c.

Digitized by Google

Utque leo in silva stabat, sua pignora circum,
Cui manus occurset catulos nemus inter agenti
Venatrix accincta virum.
πυκνὰ μάλα, &c.
Crebra gemens nimium, tamquam leo viribus ingens
Faucibus, absenti venator si catulum audax
Abripuit, denso in saltu.

λέων δ' ὅτε μέν, &c. Leonem aversum coire, urinamque retro reddere, dictum jam est. Coit, & parit, non omni tempore: singulis tamen annis vere parit, & magna ex parte geminos. Sed quum plurimos, sex catulos, nonnumquam etiam unum. Quod de leæna fertur, vulvam cum partu emittere, delira fabula est, facta ex ea causa, quod rarum genus hoc animalis est: nec rationem, cur ita esset, comperire auctor ille fabulæ poterat. Rarum hoc enim est, nec multis nascitur locis, sed Europæ totius ea parte solùm, quæ inter Achelöum amnem & Nessum est. Parit leæna quoque adeo parvos ut vix post secundum mensem incipiant ingredi. Leones terræ Syriæ quinque, post verò subinde pauciores, deinde steriles degunt. Caret leæna juba, maris hæc propria est. Dentes eos tantummodò mutat leo, qui canini vocantur, quatuor: duos superius, totidem inferius, idque sexto mense ætatis fit.

CAP. 9. παγδέκτας. Promiscua & omnimoda continentes.

οὐκ ἀπὸ τῶν ὑῶν. Non à suibus.

ὕειν. Pluere.

CAP. 10. ἐπύμου. Veriloquio.

CAP. 11. βιωφελῆ. Vitæ utilitatibus conducentia.

πέμμασιν. Placentis.

πέψει. Concoctione.

τραγήμασι. Panes secundæ mensæ.

CAP. 17. παροιμιώδης. Proverbio tritus.

πολὺ μᾶλλον πέψει, &c.

Mul-

Multa cadunt inter calicem ſupremaque labra.

CAP. 18. σοφοὶ τύραννοι τ' σοφῶν ξυνουσίᾳ.
Sapientes tyranni ſunt congreſſu ſapientum.
αἴας ὁ λοκρός. Ajax Locrenſis.
γέρων γέροντα παιδαγωγήσω σ' ἐγώ.
Senex ſenem ego te ipſum erudiero.
φιλοκτήτης. Philocteta.
ἐν τῷ πυρφόρῳ προμηθεῖ. In ignigero Prometheo.
σιγῶν θ' ὅπου δεῖ &c. Tacentem ubi opus eſt, & opportuna loquentem
σιγᾶν θ' ὅπου, &c. Silere ubi opus eſt, & tuto loqui.

CAP. 20. διφωνία. Vocalitas.
ἀέρος βαθεῖαν. Caliginem, & nebulam profundam.
κολοιούς τε ψῆρας τε. Graculoſque, ſturnoſque.
ψηρῶν τε. Sturnorum.
τῶν δ' ὡς τε ψαίρων, &c. Horum, ut de ſturnis it nubes, graculiſve.

CAP. 22. κρηπίδας. Crepidulas.
νηρείδας. Nereïdas.
σκιαμαχία. Umbratilis pugna.
κριομαχία. Arietum pugna.

CAP. 24. δὶς ταυτὸν, &c.
Bis idem nobis dixit ſapiens Æſchylus.
Venio enim ad terram, inquit, & accedo poſtliminiò:
Aſt venio idem eſt, quod accedo poſtliminiò.
Ita per Jovem, atque ſi quis vicino dixerit,
Accommoda tu mactram, vel ſi libet, arcam panariam.
μάκελλα καὶ κάρδοπος. Mactra & arca panaria.
ὑπομνημονεύειν. Commemorare.
ἔκτορα δ' ἐκ βελέων, &c.
Hectora de jaculis, de pulvere Juppiter, & de
Cædevirum abduxit, de ſanguine, deque tumultu.
ὕσμῖναί τε, μάχαι τε, φόνοι τ', &c.
Prælia, conflictus, cædes, hominumque necatus.
μηκέτι παῖδε, &c.

Digitized by Google

Neu dulces pueri pugnate, aut cernite ferro.
μνησῆρες δ' ἔστε, &c.
Telemachoque Proci lethum fatumque parabant.
θάνατον τ' μόρον. Lethum & fatum.
βάσκ' ἴθι ἐπὶ νῆα ὀνειρε, καὶ βάσκ' ἴθι ἴσα πτερόεντα. Vade i somnium pernicioſum: & alibi, Vade, & perge Iniciata.
ἐκ παραγωγῆς. Ex geminatione.
CAP. 25. σκωφίαν. Vocalationem.
CAP. 26. γλαύκῳ τε, &c.
Glauco, Nereique, atque maris genio Melicertæ.
θρασυτέρους. Audaciores & juveniliores.
ταῦρον δ' Ἀλφειῷ, ταῦρον, &c.
Taurum autem Alpheo, Neptuno tum quoque taurum.
CAP. 28. ἐμφατικώτερον. Expreſſius.
τὸν ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον. In lente unguentum.
CAP. 29. πρόσωπον Perſonam.

Quæ in libro quarto decimo.

CAP. 1. παχυμερέστερον. Craſſius, & pinguiori Minerva.
λογικὰ ζῶα. Rationalia animalia.
νευρόσπαστα. Nervis moventia.
CAP. 3. παιδείας δ' οὐκ, &c. Inſtitutionem autem minimè rectè attigiſſe.
CAP. 4. περὶ καλοῦ, τε ἡδονῆς. De honeſto, & voluptate.
Παρθένον ἔτι εἶναι, &c. Dicitur virgo eſſe, indicio eam eſſe incorruptam, improbis numquam concedere, non orationem ſuavem, non precationem, non adulationem, non denique quicquam aliud pati. Quas ob res meritò triſtis etiam ac contracta fronte pingitur, vultu gravi, aſpectu contento & torvo, ut injuſtis terrorem in-

Digitized by Google

cutiat, justis fiduciam præbeat: quando hujuscemodi facies justis grata, injustis molesta est.

CAP. 6. σειρῆνες. Sirenes.

εὐρύκλεια. Eurycleia.

ἐν τῇ ἔσω θαλάσσῃ. In interiore mari.

κατὰ Ἀ ρίσταρχον. Juxta Aristarchum.

ἐν τῇ ἔξω κατὰ Κράτητα. In exteriore juxta Cratetem.

ἰσόψηφοι. Pares.

παρεφεξῆς. Continua series.

ἠμαθία. Emathia.

αἱμονία. Hæmonia.

ποσειδώνειον Posidonium.

ἔραιο σύ. Bene sit tibi.

ταύτης τῆς πολυμαθίας. Hujus multivagæ disciplinæ gratia.

ὅπῃ τι ἐν μεγάροισι, &c.

AEdibus in nostris quæ recta aut prava geruntur.

Quæ in libro quinto decimo;

CAP. 3. αὖ ἔρυσαν μὲν πρῶτα, &c.

Prima supinarunt, necuere, & exuta dedere
Pellibus.

CAP. 7. ἀνδρηϊαθύντων, &c. Fortiter ac viriliter agentibus vobis, atque succedentibus, suscipientibusque stationem meam.

CAP. 10. περὶ ψυχῆς. De anima.

CAP. 14. εἰσπρεσβεύσατό με ἀργύριον. Exegit à me argentum.

CAP. 19. περὶ ἐδεσμάτων. De eduliis.

CAP. 20. ἐν ταῖς πρότερον θεσμοφοριαζούσαις.
In prioribus thesmophoriazusis.

νῦν οὖν ἀπάσας παραινῶ, &c.
Omnes igitur nunc admoneo, & dico
Virum hunccine ulcisci multis de causis.

Agro-

Agrestia etenim quædam, matronæ, agit, ut qui
In agrestibus enutritus oleribus sit.
ὁ δ' Ἀναξαγόρα τρόφιμος ἀρχαῖος, &c.
At Anaxagoræ alumnus veteris ille,
Durus quidem ad salutandum videtur,
Et ridendi osor, & jocari ne ad vinum quidem
Consuetus. verum quicquid scripserit, id
A melle & Sirenibus profluit.
οὐκοῦν σὸν μνῆμα Εὐριπίδης ἄλλο πῦ.
Nulla ætate tua Euripides monumenta peribunt.

CAP. 25. ἀνανεῦται. Renovatur.

CAP. 26. λόγος ἐν ᾧ, &c. Oratio, in qua positis quibusdam, aliud quid à positis necessariò consequitur per ea quæ posita sunt.

CAP. 28. πρὸς ἀνδροτίωνα, καὶ πρὸς τιμοκράτης.
In Androtionem, & in Timocratem.

CAP. 31. πολιορκητὴς. Urbium expugnator.

Quæ in libro sexto decimo.

CAP. ἐνθυμημάτιον. Commentatiunculam.

αὖ τι πεάξης χαλὸν, &c. Si cum labore honesti quippiam egeris, labor abit, honestum manet. Si cum voluptate turpe feceris quippiam; quod suave est, abit, quod turpe est manet.

CAP. 3. διαιρέσεων. Divisionem.

ἐλογιζόμεθα οὖν, &c. Cogitabamus itaque propter nimiam ventris compressionem summam esse inediam: nam & ii qui sponte abstinent cibo, primis temporibus fame afficiuntur, pòst autem minus.

εἰθισμένοι δέ εἰσι, &c. Scythæ etiam consueverunt, si quando cujuspiam rei causa inediam ferre coguntur, latioribus fasciis ventrem cohibere, quasi ita fames minus eos infestet. Ventre autem fere pleno, quia nulla in eo sit inanitas, fit ne esuriant. Dum autem venter compressus admodum est, caret inanitate.

Digitized by Google

ἄπορον δ' ἐστὶ, &c. Dubium est indigensque considerationis, tum in hoc, tum in cæteris famelicis, quare in frigoribus magis hujusmodi casus accidat, quàm serenis temporibus.

CAP. 7. ἀδιάφορος. Neutro scilicet.

CAP. 8. εἰσαγωγάς. Introductiones.

τῶν ἀξιωμάτων. Pronuntiatorum.

ἀξίωμα. Pronunciatum.

λεκτὸν αὐτοτελὲς, &c. Dictum per se perfectum declaratum quantum ex semetipso.

αἴξίωμα. Propositum.

συνημμένον ἀξίωμα. Connexum pronunciatum.

συμπεπλεγμένον. Copulatum.

διεζευγμένον. Vitiosè disjunctum.

CAP. 9. διαφορεῖν. Indifferens esse.

CAP. 12. ἀπὸ τοῦ ἐρᾶν. A pereundo.

ἔρρε κακὴ γλαυκή. Pereas mala pupilla oculi.

ἔρρε ὀκυπόλιον θᾶσσον ἀλέσῃς ζωόν.

Ocius AEolia viventum pessime cedas.

βάσκανον. Invidum.

βασκαίνειν. Invidere.

ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι, &c. Ab apparendo ad id, quod melius ac benignius est.

CAP. 18. ὀπτική. Perspectiva.

κανονική. Regularis.

ῥυθμός. Modus, numerus.

μέλος. Modulatio, cantus.

κανονικῆς. Regularis.

μετρική. Dimensiva.

Quæ in libro septimo decimo.

CAP. 2. σόλοικον. Solœcismi vitium.

θεῖναι εἰς μέσον. Ponere in medium.

ἐφόδιον. Viaticum.

Digitized by Google

ναῶν τῶν περί. Templorum sacra.

CAP. 3. τὰ δὲ ξύλα, &c. Atque adeò navium ligna putrefacta sunt, & rudentes fatiscunt.

ἀπαρτίας. Ex agris satos.

CAP. 4. κηφισσεὺς ἀνὴρ, &c.

Cephisieus genere ex Diopete patre,
Quinque & centum quum scripsisset fabulas,
Fato est defunctus, annos duos natus & quinquaginta.

τεχνικοί. Artificiales.

ἀμφισβητούμενον, &c. Dubium pro confesso & certo.

CAP. 8. μὴ γελᾶτε, &c. Ne ridete, inest oleum: verum vos nescitis qualis matutino diluculo hodie rigor fuerit, itaque gelu concretum est.

αἴθοπα οἶνον. Calidum vinum.

CAP. 9. συντάλη. Lorum quo epistolæ involvuntur.

CAP. 10. τῆς ἀφάτου πυρός, &c. Cujus ex penetralibus eructantur inaccessi ignis purissimi fontes, fluviique ignis interdiu effundunt vorticem fumi ardentem: sed noctu rutila flamma volutata, saxa in profundam defert maris planitiem cum vehementi strepitu. Illud autem Vulcani reptile gurgites valde horrendos ejectat, prodigium quidem admirabile aspectu, miranda verò res & iis qui audiunt ab illis qui transierunt.

ῥόον καπνῷ αἴθοπα. Fluxum fumi calidum.

ῥευστός. Fluenta.

ἀκύρως. Impropriè.

τραχεῖα. Dura.

CAP. 11. πίῃς πνεύμονα οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄστρον ἐπιτέλλεται.

Madefacito pulmonem vino, astrum enim exoritur.

ἡ κάτω κοιλία. Inferior venter, & alvus.

Digitized by Google

τραχεῖα ἀρτηρία. Aspera arteria.

ἐπιγλωττὶς. Apposita lingula.

τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν. Asperam arteriam.

CAP. 12. ἄπαξ μητρὶ, &c. Ipsa dies quandoque parens, quandoque noverca est.

μία μητρυιὰ, &c. Una noverca, duæ matres.

CAP. 19. ἀνὰ δ' ἀπαίτιον, &c. Sine ulla actione ad dicendum parati.

ἄνθρωπε πῦ βάλλεις, &c. Homo ubi jam mittis, considera nunquid purgatum vas sit. Nam si ad inanem opinionem ea invergas, prorsum interierint. Sin computrescant, in urinam aut acetum vertuntur, aut si quid iis ipsis est deterius.

κυνικώτερον. Magis cynicum.

ἀνέχου καὶ ἀπέχου. Sustine, & abstine.

CAP. 20. πᾶσα γὰρ πρᾶξις, &c. Omnis enim actio sic sese habet. Nam ipsa quantum in semetipsa agitur, neque honesta, neque turpis est: quemadmodum sunt quæ nunc nos ipsi facimus, aut bibere, aut loqui, aut disputare. Non enim est horum honestum per seipsum quicquam, sed in actione, ut quidem est actum, ejusmodi evenit. Nam honestè gestum, & rectè, honestum fit, contrà verò turpe. Eodem pacto & amare ipsum, & amor, non omnis quidem honestus est, neque commendatione dignus: verum is, qui amare honeste nos adhortatur.

ἐνθύμημα. Commentum.

ὁδὸν πάρεργον. Obiter, extra itineris propositum, quasi ex diverticulo.

CAP. 21. ἀπαλλάττου. Inermitte.

συλλογισμοὺς. Congruentia tempora.

ἀνὴρ ὁ φεύγων, &c. Vir fugiens & denuò pugnabit.

ἀνδρωνῖτιν, γυναικωνῖτιν. Habitationem virorum, habitationem mulierum.

Qua

Quæ in libro octavo decimo.

CAP. 2. κοιναὶς ταῖς γυναιξίν. Communes mulieres.

νήπιοι οἱ δ' ἴσασιν, &c.

Ignorant stolidi quàm toto sit medium plus.

Ac quanta utilitas in malva atque asphodelo sit.

CAP. 4. μοχθηρὸς ἐ φορτικός. Improbos atque gravis.

CAP. 5. ἀναγνώστων. Lectorem.

CAP. 6. σοφισείᾳ. Inani sapientia.

CAP. 7. παραπαίειν. Furere & insanire.

μελαγχολία. Atra bilis.

ἐπὶ τὸ ἔσται ἡ χαλεπόν τι, &c. Et affectionem fere hanc heroïcam esse.

μήτε καιροῦ, &c. Neque temporis, neque modi.

CAP. 8. ὁμοιοπτέλευτα, ἢ ὁμοιόπτωτα. Similiter finientia, & æqualiter desinentia, & comparia, & similiter cadentia.

ἀκεραιόκαλοι. Inepti.

CAP. 9. ἄνδρα μοι, &c. Dic mihi Musa virum.

ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι. Pandite nunc Musæ mihi.

Ἀπὸ τοῦ ἕπεσθαι ἢ εἰπεῖν. Ab eo quod est sequi, & dicere.

CAP. 10. ἐὰν ἁψῇ αὐτοῦ τὸ φλεβίον. Si attrectaris venam ejus.

ἀγγεῖον. Vas, & conceptaculum.

σφυγμός. Pulsus.

σφυγμός, ἐστι, &c. Pulsus, est disparatio & contractio indivisibilis arteriæ & cordis.

Qui

Quæ in libro nono decimo.

CAP. 1. Διαλέξεων. Disputationum.

συναινέσεις. Assensiones.

τὰς τοιαύτας φαντασίας. Ejusmodi imaginationes.

ἢ συναινέσειεν, &c. Non consentit, neque conscisit.

καὶ συνεπιδοξάζει. Et confirmat sententia sua.

ἢ συναινέσειεν. Non approbat.

CAP. 2. αἰσθήσεις. Sensus.

ἀκολάστους. Libidinosos, & intemperantes.

ἀκρατεῖς. Incontinentes.

ἀκολάστους. Incastigatos.

Διὰ τί οἱ κ, &c. Cur incontinentes eos appellare solemus, qui voluptate contrectandi aut gustandi exsuperantur? Nam qui immodicè re utuntur venerea, & qui luxu delectantur ciborum, incontinentes vocamus. Ciborum tamen non eadem ratio est, sed partim linguam, partim gulam, sua movent suavitate. Unde Philoxenus gruis collum à diis immortalibus sibi dari optabat. At verò qui in videndo audiendove modum excedunt, non eodem vocabulo significamus? an quoniam voluptates sensibus hisce accommodatas, communes cum cæteris animantibus habemus? Ergo ut communes inhonestissimæ sunt, ideo etiam maxime vel solæ vituperandæ. Itaque hominem iis deditum reprehendimus, & incontinentem intemperantemque appellamus, quod victus à teterrimo voluptatum genere ducitur. Sed quum sentiendi genera quinque sint, cætera animalia duobus tantùm quæ modò dixi, voluptatem sibi acquirunt, cæteris vel nihil omnino delectantur, vel per accidens ita afficiuntur.

Digitized by Google

τὴν συνουσίαν, &c. Coitum esse parvum morbum comitialem.

CAP. 4. ψυχροποιητικόν. Frigus facientem.

τὸ δὲ πῦρ, &c. Ignis autem concretum resolvit & gelu constrictum, ut nivem sol.

CAP. 5. Διὰ τί τὰ. Cur aquæ ex nive glacieve liquatæ sunt vitiosæ? an quia quum aqua quævis gelu concrescit, pars tenuissima difflatur, & levissima evaporatur? Indicium illud est, quod deliquata fit minor quàm antea fuerit, quàm concresceret. Quum itaque quod salubrius est defuerit, deterius sit quod relinquitur necesse est.

CAP. 6. Διὰ τί οἱ μὲν, &c. Quam ob causam erubescunt quos puduit, pallent qui metuunt, quum istæ affectiones similes inter se sint? An quoniam pudefactis sanguis de corde in omnes corporis partes diffunditur, ita ut superficiem occupet, metu verò perculsus contrahitur ad cor, ita ut cæteris partibus defiat?

αἰσχύνη ἐστὶ φόβος, &c. Pudor justæ vituperationis est timor.

CAP. 7. ἀκύρως, &c. Impropriè, vel per obloquutionem.

CAP. 8. ἰνικῶς. Singulariter.

ἀπαραμυθήτων. Absque consolatione.

πληθυντικῶς. Plurative.

CAP. 9. ἀνακρεόντεια. Anacreontia, & Anacreontis versus.

ἐλεγεῖα. Elegos, hoc est, lugubria carmina.

ἐρωτικά. Amatoria, dulcia, & venusta.

τὸν ἀργυρᾶν, &c. Argentum tornans,
Fabrica Vulcane mihi,
Non hominem armatum:
Quid enim cum bellis mihi?
Sed cavum poculum cude,

Quan-

Digitized by Google

Quantum vales maximè.
Itque eo neque astra,
Neque plaustra facias.
Nam quid cum Pleiadibus,
Quid cum Boote mihi?
Vites fabrica quæso intus,
Et racemos pariter,
Aureosque pulchrè calcantis
Comites Lyæi,
Amoremque excude simul.

ἀναφροδίζιας. Invenustatis.

CAP. 11. τὴν ψυχὴν ἀγάθωνα φιλῶν, &c. Suavia dans Agathoni animam ipsa in labra tenebam.

AEgra etenim properans tanquam abitura fuit.

οὐκ ἄμυσον. Non inelegans.

CAP. 12. ἀπάθειαν. Tranquillitatem.

πάθη. Passiones.

CAP. 13. ἀκλαής. Minimè plorans.

Quæ in libro vicesimo.

οἱ πατρὶ τ, &c. Liberi patris artifices.

προβλήματα ἐγκύκλια. Quæstiones circulares.

Διὰ τί οἱ Διονυσιακοὶ, &c. Cur genus id hominum, quod Dionysiacos technitas, id est, artifices bacchanales appellamus, improbis esse moribus magna ex parte consueverunt? An quia minimè sese studio sapientiæ dedunt? eo scilicet, quòd in artibus necessariis magnam partem ætatis suæ consumunt, vitam plurimum traducunt incontinenter, partim etiam tum inopia, quod quidem utrumque vitia & gignit & auget.

CAP. 5. ἐξωτερικαὶ. Extraria vel extrinseca.

ἀκροαματικαὶ. Auscultatoria.

Digitized by Google

ἀκροαματικὴν. Auſcultatoriam.
ἐξωτερικὰς. Extrarias.
δειλινὸν περίπατον. Pomeridianam ambulationem.
ἑωθινὸν. Dilucularia.
ἐξωτερικοὶ. Extrarii.
ἀκροαματικοὶ. Auſcultatorii.
ἀκροαματικὰς. Auſcultatorias.
ἀκροαματικοὺς. Auſcultatorios.
CAP. 5. ἐπιμελοῦμαι. Habeo curam veſtrûm, & conſulo rebus veſtris.
ὑμῶν. Veſtri.
CAP. 8. συμπάθειαν. Conſenſum.

FINIS.

IN-

Digitized by Google

INDEX SCRIPTORUM

Ab

A. GELLIO LAUDATORUM:

Prior numerus librum, posterior capita libri designat.

Aelius Melissus libro de loquendi proprietate 18, 6
L. Aelius Stilo Praeconinus 2, 21. 3, 3. 5, 21
idem commentario de prolo-quiis 16, 8
C. Aelius Tubero 14, 7, 8
idem in historiis 6, 3, 4
idem historiarum primo 10, 28
idem de officio judicis 14, 2
idem libro ad C. Oppium 7, 9
Aeschines in oratione qua Timarchum de impudicitia accusavit 18, 3
Aeschylus ἐν τῷ πυρφόρῳ μεμνῆται 13, 17
Aesopus Phryx in Apologis 2, 29
L. Afranius togatarum scriptor in togata 20, 6
idem in Consobrinis 15, 13
idem in togata. Sella 13, 8
in togata. Titulus 10, 11
A. Albinus historiae libro primo 11, 8
Alcaeus in poëmatis 17, 11
Alexander Aetolus 15, 20
Alexander magnus epistola ad Aristotelem 20, 5
Alexis comicus 2, 23. 4, 11
idem in comoedia, quae Pythagorae vita inscribitur 4, 11
Alfenus Varus libro Digestorum XXXIV. *Conjectaneorum secundo* 6, 5
Anacreon 19, 9
Andronicus philosophus 20, 5
Annaeus Cornutus commentario in Virgilium 2, 6
idem de figuris sententiarum libro secundo 9, 10
L. Annaeus Seneca ad Lucilium epistolarum libro XXII. 12, 2
Antianus poëta 7, 7 9, 10
Q. Antistius Labeo 1, 12, 15, 27
idem commentariis ad XII *tabulas* 1, 12, 20, 1
idem libro de duodecim tabulis secundo 7, 15
idem libris ad edictum praetoris 13, 10
idem libro ad edictum praetoris quarto ibid.
idem libris posterioribus ibid.
idem ad edictum aedilium curulium 4, 2

Digitized by Google

Antisthenes Socraticus 9, 5
Apollodorus 2, 23
idem in Chronicis 17, 4
Appion Plistonices 6, 8
idem in AEgyptiacis 5, 14. 10, 10
idem libro AEgyptiacorum quinto 11, 4 7, 8
Aristarchus Grammaticus 2, 25
Aristeas Proconnesius 9, 4
Aristides Samius 3, 10
Aristo I. C. 1, 18
Aristophanes 1, 15. 13, 23. 20, 11
idem in comœdia Ἀχαλὲς 19, 13
idem ἐν ταῖς πολιτείαις θεσμοφοριαζούσαις 15, 20
Arist. 2, 12, 22. 3, 11, 16. 10, 2. 15, 26. 19, 2, 5.
idem libro de animalibus sexto 13, 7
idem epistola ad Alexandrum magnum 20, 5
idem libro περὶ μνήμης 7, 6. 8, 7
idem libris problematum 1, 11. 2, 30
idem problematibus acroamaticis 20, 5
idem encyclicis 20, 4
idem exotericis 20, 5
idem problematibus physicis 19, 4. 5, 6
idem problematum septimo 3, 6
Aristoxenus in libro de Pythagora 4, 11
Arrianus in dissertationibus Epicteti 17, 19. 19, 1
idem libro secundo 1, 2
Q. Asconius Pedianus 15, 28
M. Asinius Pollio epistola ad Ciceronem 1, 28
idem epistola ad Plancum 10, 26
C. Atejus Capito 12, 2, 24. 10 20
idem in conjectaneis 2, 24. 20, 2
idem conjectaneorum libro nono, qui est de judiciis publicis 4, 4. 10, 6
idem conjectaneorum CCLIX. 14, 7, 8
idem in epistola quadam 13, 12
idem libro de jure pontificio quinto 4, 6
idem de officio Senatoris 4, 10
L. Attius 14, 1
idem Atreo 13, 2
idem Didascalico primo 3, 11
idem Neoptolemo 13, 3
idem Pelopidis 2, 6
idem Pragmaticis 20, 3
idem Sotadicorum primo 7, 9
M. Attius Pl. 4, 7. 18, 12. 19, 8
in comœdia 1, 7
idem Amphitryone 1, 7
idem Asinaria 1, 22. 7, 17. 18, 12
Astraba 11, 7
idem Aulularia 3, 14. 7, 9
idem Bacchidibus 3, 14
idem Bœotia 3, 3
idem Casina 1, 7
idem Cistellaria 3, 16
idem

Digitized by Google

idem Clitellaria 7, 7
idem Epidico 4, 6, 17
idem Epitaphio suo 1, 21
idem Freto 3, 3
idem Menæchmis 3, 14. 18, 9
idem Milite glorioso 15, 15
idem Mostellaria 20, 6
idem Nervolaria 3, 3
idem Persa 5, 21
idem Pœnulo 13, 28
idem Pseudolo 20, 6
idem Rudente 9, 12
idem Sticho 7, 17
idem Trigeminis 7, 9
idem Trinummo 17, 6
idem Truculento 13, 21
D. Augustus epist. ad Cajum nepotem 15, 7
idem in epistolis 10, 24
P. Aurelius Opilius in libro primo Musarum 1, 25

B.

Bacchylides 20, 7
Brutus 17, 7

C.

Cæcilius Gallus libro secundo de verborum significatione, quæ ad jus pertinent 16, 5
Cæcilius Statius 5, 6
idem Chryso 7, 17
idem Hypobolimæo Æschino 15, 14
idem Plocio 2, 23. 3, 16
idem Polumenis 11, 7
idem Subditivo 15, 9
idem Synaristusis 15, 15
idem triumpho 7, 7
Cælius 10, 1
idem historiarum libro secundo 10, 24
Cælius Sabinus I. C. 7, 4
idem libro de edicto ædilium curulium 4, 2
Cæsellius Vindex 9, 14. 18, 11
idem in commentariis Antiquarum lectionum 2, 16. 3, 16. 7, 2. 11, 15. 20, 2
Callimachus 4, 11
C. Calvus 19, 9
idem in poëmatis 9, 12
Cares 5, 2
Carneades 17, 15
Q. Cassius primo Annalium 17, 21
Chrysippus 11, 12
idem libro περὶ καλῶν ἡδονῆς 14, 4
idem libro περὶ προνοίας *quarto* 6, 1, 2
L. Cincius Alimentus, de re militari libro tertio 16, 4
idem libro quinto ibid.
idem libro sexto ibid.
Q. Claudius Quadrigarius 5, 21
idem annali primo 1, 25. 2, 19. 7, 1. 9, 13, 14. 17, 2
idem annali tertio 1, 16. 3, 7, 8
idem quinto 5, 17
idem sexto 2, 2. 17, 13
idem octavo 17, 13
idem undecimo 13, 18
idem tertiodecimo 13, 27
idem duodevicesimo 1, 7

Digitized by Google

Idem undevicesimo 9, I. 10, I. 15, I. 20, 6
Idem uno & vicesimo 10, 13
Idem vicesimo tertio 10, 13
Idem centesimo & quinquagesimo 1, 7
Clearchus 4, 11
Cloatius Verus in libris verborum à Græcis tractorum 16, 12
Idem libro quarto ibid.
P. Cornelius Pauli F. Scipio Africanus in oratione, quam dixit in censura, quum ad majorum mores populum hortaretur 4, 20. 5, 19
Idem in oratione pro se contra Tib. Asellum de multa ad populum 7, 11
Idem in oratione contra P. Sulpicium Gallum 7, 12
Idem in quinta oratione contra Claudium Asellum 2, 20
L. Cornelius Sulla rerum gestarum libro secundo 1, 12. 20, 6
Cornelius Nepos 17, 21
Idem in primo Chronicorum 17, 21
Idem primo librorum de vita Ciceronis 15, 28
Idem de viris illustribus 1, 18
Idem libro exemplorum quinto 7, 18
Crates 2, 25
Critolaus peripateticus 9, 5. 11, 9
Ctesias 9, 4

D.

Democritus 5, 15
Idem de vi & natura chamæleontis 10, 12
Idem περὶ λοιμῶν ἢ λοιμικῶν κακῶν 4, 13
Demosthenes 2, 27. 10, 19
Idem in orationibus 9, 3
Idem in oratione ὑπὲρ φάνε 13, 1
Dicæarchus 4, 11
Diodorus Cronus 11, 12
Dioxippus Socraticus 17, 11

E.

Elis grammaticus vetus in Commentariis 13, 14
Empedocles in carmine 4, 11
Q. Ennius 7, 9, 12. 9, 4 10, 1. 12, 2. 13, 19. 17, 17. 18, 9. 19, 8
Idem in annalibus 2, 26. 3, 14. 6, 6. 10, 29. 16, 10
Idem libro primo 6, 6. 9, 13. 14. 13, 21
Idem libro tertio 1, 13
Idem libro septimo 12, 4. 18, 5
Idem libro octavo 20, 10
Idem libro duodecimo 17, 21
Idem libro tertiodecimo 7, 2. 18, 2
Idem libro quartodecimo 2, 26. 10, 25
Idem libro sextodecimo 9, 14
Idem libro duodevicesimo 13, 19

Idem

Digitized by Google

idem in Achille 4, 17
idem in Alexandro 6, 5
idem in Cresphonte 6, 16
idem in Erechtheo 6, 16
idem in Hecuba 11, 4
idem in Iphigenia 19, 10
idem in Menalippa 5, 11
idem in Neoptolemo 5, 15, 16
idem in Phœnice 7, 17
idem in Scipione 4, 7
idem in Satiris 2, 29. 7, 9, 12. 18, 2
Ephorus historicus 3, 11
Epicharmus 1, 15
Epicurus 2, 6, 8. 5, 15, 16. 9, 5
Epictetus 1, 21. 17, 19
idem libro quinto Διαλέξεων 19, 1
Erasistratus 17, 11
idem libro primo Παραφθορων. 16, 3
Eruçius Clarus epistola ad Sulpicium Apollinarem 13, 16.
Euripides 1, 15. 7, 3. 13, 17 17, 4, 20, 7
idem Bacchis 13, 17
idem in tragœdia cui vis 13, 17
idem in Hecuba 11, 4
Eupolis 1, 15
Eupolides 1, 20

F.

M. Fabius Pictor libro annalium primo 1, 12. 10. 15
idem libro quarto 5, 4
Favorinus 1, 1, 9, 8, 10, 12
idem in oratione quum legem Liciniam de sumtu minuendo suasit 15, 8
idem in περὶ Πυρρωνείων τρόπων 11, 5
Fenestella 15, 28
Furius poëta 18, 11

G.

Gabius Bassus in Commentariis 3, 9
idem libris de origine vocabulorum & verborum 3, 19. 5, 7
idem libro tertio de origine vocabulorum 2, 4
idem libro septimo 11, 17
Gallus Asinius 17, 1
Cn. Gellius 8, 14
idem in annalibus 18, 12
idem annali tertio 13, 21

H

D. Hadrianus oratione quam in senatu de Italicensibus habuit 16, 13
Hegesias 9, 4
Helvius Cinna in poëmatis 9, 12. 19, 9, 13
Heraclitus Ephesius 20, 10
Hermippus 3, 33
Herodotus in historiis 1, 11. 5, 9, 8, 4. 16, 19. 17, 8. 18, 2
idem historiarum primo 3, 10
idem libro tertio 13, 7
idem libro quarto 16, 18

Digitized by Google

Hesiodus 1, 15. 4, 5
Hierocles Stoicus 9, 5
Hippocrates 17, 11. 19, 2
idem libro περὶ τροφῆς 3, 16
Homerus 1, 11, 15. 2, 6, 21. 22, 26, 30. 3, 10, 16. 5, 9. 6, 2, 6. 7, 20. 9, 9, 10. 12, 1. 13, 1, 7, 20, 23, 25. 14, 6. 15, 3, 6. 16, 12, 17, 38. 18, 19. 20, 7
Q. Horatius Flaccus 2, 22
Q. Hortensius 19, 9
Hypsicrates grammaticus libris super his quæ à Græcis accepta sunt 16, 12. 19, 2

I.

C. *Julius Cæsar.* 7, 9
idem in libris Analogicis ad M. Ciceronem 19, 18
idem in Anticatone 4, 16
idem libro de Analogia primo 1, 10
idem libro de Analogia secundo 9, 14
idem in Dolabellam actionis tertio 4, 16
idem in epistolis ad C. Oppium & Cornelium Balbum 17, 9
idem in oratione pro Bithynis 5, 13
idem in suasione rogationis legis Plautiæ 13, 3
Julius Higinus 6, 6. 10, 16
idem commentariis in Virgilium 1, 21. 5, 8
idem in exemplis 10, 18
idem de vita & rebus Africani 7, 1
idem libro de vita rebusque illustrium virorum sexto 1, 14
idem de Virgilio libro quarto 16, 6
Julius Modestus secundo quæstionum confusarum 3, 9
Junius 14, 8
Isigonus Nicæensis 9, 4

L.

D. *Laberius* 8, 15. 17, 14
idem in Anna Perenna 16, 7
idem in Alexandrea 16, 7
idem in Cacomemnone ibid.
idem in Catulario 7, 9
idem in Coloratore ibid.
idem in Compitalibus 16, 7, 9
idem in Cophino 16, 7
idem in Fullonica ibid.
idem in Fullone ibid.
idem in Gemellis 1, 7
idem Gallis 7, 9
idem in Lacu Averno 11, 15
idem in mimis 16, 7
idem in mimo primo, qui est, Salinator 3, 11
idem in mimo, qui est, Scripura [illegible] 18
idem in natali 16, 7
idem in Necromantia 16, 7. 20, 9
idem in Restione 10, 17. 16, 7
idem in Saturnalibus 16, 7
idem in Sororibus 9, 11
idem in Staminariis 16, 7

Digitized by Google

Lælius Felix ad Q. Mucium libro primo 15, 7
Lævius 19, 9
idem in Alceſti 19, 7
idem in Erotopægnlis 2, 24
idem in Proteſilaodamia 12, 10
Largius Licinius in libro qui Ciceromaſtix 17, 1
P. Lavinius libro de verbis ſordidis 20, 11
Lenæus Pompeii libertus 17, 16
C. Licinius Imbrex in fabula Neæra 13, 21
Licinius Mucianus 9, 4
L. Livius Andronicus in odyſſea 7, 7. 3, 16
idem odyſſeæ libro primo 18, 9
C. Lucilius 1, 3. 2, 24. 3, 14. 4, 16. 7, 3. 8, 5. 9, 14. 16, 5. 18, 5. 20, 8.
idem primo ſatirarum 10, 20
idem tertio 1, 16. 16, 9
idem quinto 18, 8
idem ſeptimo 9, 14
idem nono 1, 16
idem undecimo 4, 17. 11, 7
idem libro quinto decimo 1, 16. 4, 17. 9, 14
idem libro ſexto decimo 4, 1
idem viceſimo 4, 1
T. Lucretius Carus 5, 15. 7. 3. 12, 10. 13, 19. 16, 5
idem libro quarto 1, 21. 10, 26

M.

Manilius 17, 7
Maſſurius Sabinus 3, 16. 5, 6, 19. 10, 15. 11, 18. 14, 2
idem Memorialium primo 6, 7
idem libro ſeptimo 4, 20
idem libro undecimo 5, 6
idem in commentariis de indigenis 4, 9
idem libris juris civilis
idem libro ſecundo 4, 1. 2, 11, 18
idem libro tertio 5, 13
idem libro de furtis 11, 18
Cn. Matius in mimiambis 10, 14. 15, 25. 20 9
idem iliados ſeptimo 6, 6
idem iliados uno & viceſimo 9, 14
idem iliados tertio & viceſimo 9, 14
idem de auſpiciis libro primo 13, 14
Memmius 19, 9
Menander 2, 23. 17, 4
idem Plocio 2, 23. 3, 16
Q. Metellus Numidicus in epiſtola quam quum in exilio eſſet ſcripſit ad Cn. & L. Domitios 15, 13. 17, 2
idem in libro accuſationis in Valerium Meſſalam tertio 15, 14
idem in oratione adverſus Manlium TR. PL. 6, 11
idem in oratione de triumpho ſuo 12, 9
idem in oratione, quam in cenſura dixit ad populum de ducendis uxoribus 1, 6
Q. Mucius Scævola 4, 1
idem

Digitized by Google

idem de jure civili libro sexto decimo 7, 15
Q. Mucius Scævola filius 17, 7
Q. Mucius Scævola pater ib.
Musonius 16, 1. 18, 2

N.

Cn. Næv. 1, 24. 6, 8. 8, 13
idem libris sive carmine belli Pœnici 3, 12. 17, 21
idem in Hesiona 10, 25
idem in Tryphallo 2, 19
Neratius libro de nuptiis 4, 4
P. Nigidius Figulus 2, 26. 3, 16. 4, 16. 5, 24. 8, 14. 10, 11. 11, 11. 13, 10, 18, 4. 19, 14
idem Augurii privati libro primo 6, 6
idem de animalibus libro secundo 7, 9
idem de extis 16, 6
idem de vento libro secundo 2, 22
idem de Virgilio libro quarto 16 6
idem commentariis grammaticis 5, 2. 9, 12. 10, 4. 12, 14. 13, 6. 15, 3. 17, 13. 19, 14
idem libro undecimo commentariorum 4, 9
idem vicesimo tertio 17, 7
idem vicesimo quarto 13, 24
idem in undetricesimo 10, 5
Novius in Ligartaca 15, 13
idem in Attellana Parcus 17, 2

O.

Nesicritus 9, 4
C. Oppius de vita & rebus Africani 7, 1

P.

M. Pacuvius 1, 24. 2, 26. 13, 8. 14, 1
idem Anchisa 4, 17
idem Atreo 13, 2
idem Niptra 13, 28
idem Paulo 9, 14
Pamphila commentario undecimo 15, 2
idem commentario nono & vicesimo 15, 17
Panætius philosophus libro secundo de officiis 13, 26
Parthenius poëta 13, 25
Pericles Atheniensis 1, 3
Philemo 17, 4
Philippus Macedo epistola ad Aristotelem 9, 3
Philistion Locrus 17, 11
Philochorus 3, 11. 15, 20
Pindarus 17, 10. 20, 7
L. Piso Frugi Annalium primo 11, 14
idem annali secundo 15, 29
idem annali tertia 6, 9
Plato 5, 15, 16. 6, 1, 13. 7, 9, 5. 17, 11, 12 18, 2. 19, 11
idem de legibus 20, 1
idem libro primo 15, 2
idem libro secundo ibid.
idem de optimo statu reipublicæ 14, 3
idem Gorgia 6, 14. 10, 22
idem

Digitized by Google

idem Parmenide 6, 13
idem in Protagora 5, 3
idem Sympoſio 17, 20
idem Theæteto 13, 17
C. Plinius Secundus in hiſtoriâ naturali 17, 15
idem libro ſeptimo 3, 16. 9, 4
idem libro decimo 13, 12
idem libro vigeſimo octavo 13, 12
idem libris Studioſorum 9, 16
Plutarchus 3, 5. 17, 11
idem commentario in Heſiodum quarto 20, 8
idem de Homero libro primo 4, 11
idem libro ſecundo 2, 8, 9
idem in Sympoſiacis 4, 11. 17, 12
idem libro octavo 3, 6
idem Ὁπόση ψυχῶν ἐς σωμάτων ἀνθρώπινα εἰσὶ διαφυὰ ἐ ἀρετὴ λόγῳ ἐχεῖ 1, 1
idem περὶ ἀγχιστείας 1, 26
idem περὶ πλουσιότητος 11, 16
idem περὶ ψυχῆς *primo* 1, 3. 15, 10
Polybius 7, 14
Polyſtephanus 9, 4
L. Pomponius Atellanarum ſcriptor in Æditumis 12, 13
idem in Gallis Tranſalpinis 16, 6
idem in Mævio 19, 14
idem, Parcus 3, 17
idem in Porcetra 18, 6
M. Porcius Cato 2, 17. 4, 9. 12. 5, 21. 13, 22, 16, 12. 19, 10. 18, 7
idem in carmine de moribus 11, 2
idem libro de agricultura 3, 14
idem libro de falſis pugnis 10, 3
idem quæſtionum epiſtolicarum libro primo 7, 10
idem libro de re ruſtica 10, 26
idem libro de re militari 7, 4
idem Originibus 3, 7. 10, 24. 18, 12
idem Originum primo libro 1, 16
idem ſecundo libro 17, 13
idem in tertio libro 2, 22. 17, 13
idem libro quarto 2, 19. 28. 5, 21. 10, 8, 11. 1, 3
idem quinto 7, 3. 11, 3. 15, 9. 15, 13
idem ſexto 20, 5
idem ſeptimo 13, 23
idem in orationibus 13, 23
idem oratione de præda dividunda 11, 18
idem in oratione ad milites contra Galbam 1, 23
idem de Achæis 2, 6
idem de ædilibus vitio creatis 13, 16
idem contra Turium 10, 24
idem contra Tiberium exſulem 2, 14
idem de bello Carthaginienſi 9, 14
idem de dote 10, 23

Digitized by Google

Idem de decem hominibus 13, 23
idem de consulatu suo 4, 17
idem de Carthaginiensibus 3, 14
idem de Lusitanis contra Ser. Galbam 1, 2. 13, 23
idem de sacrilegio commisso 7, 22
idem de re Floria 9, 12. 10 13
idem de Ptolemæo contra Thermum 18, 9. 20, 11
idem de suis virtutibus 16, 14
idem in M. Fulvium apud Censores 5, 13
idem in Lentulum apud Censores 5, 13
idem in L. Veturium 17, 2
idem in suasione legis Voconiæ 7, 13. 17, 6
Idem ne veteri sit impertum ubi novus venerit 20, 2
Idem in oratione quam dixit Numantiæ apud equites 16, 1
idem pro L. Turio contra Cn. Gellium 14, 2
idem pro Rhodiensibus in senatu 7, 3. 11, 23
idem pro se contra C. Cassium 16, 14
idem Si se Cælius TR. PL. appellasset 1, 15
Porcius Licinius 17, 21. 19, 9
Posidius 2, 13
Pythagoras 6, 2

Q.

Quintius Atta in Ædilicia 7, 9
idem Conciliatrice. ibid.

R.

Rutilius 7, 14

S.

Sabinus interpres Hippocratis 3, 16
C. Sallustius Crispus 1, 15. 2, 17. 4, 17. 9, 11. 10, 7, 21. 15. 13
idem Catilina 3, 1. 4, 15. 7, 17. 9, 11. 10, 6
idem in historiis 2, 27. 15, 13. 17, 18
idem in historia prima 9, 11. 10, 26
idem in historia secunda 19, 20. 13, 28
idem historia quarta 18, 4
idem Jugurtha 1, 22. 9, 14. 16, 10
Sappho 20, 7
Sedigitus Vulcatius libro de poëtis 15, 24
C. Sempronius Asellio 1, 13
idem rerum gestarum libro primo 5, 18
idem libro quarto 13, 3
idem libro quinto 2, 13
idem libro tertio decimo 4, 9
idem libro quarto decimo 13, 20
C. Sempronius Gracchus in oratione contra P. Popilium 11, 13
idem quum ex Sardinia rediit ad populum in concione 15, 12
idem

idem de legibus promulgatis 9, 14. 10, 3
idem de Q. Popilio circum conciliabula 1, 7
idem in dissuasione legis Aufeiæ 11, 10
Ser. Claudius commentario 13, 21
Ser. Sulpicius in reprehensis Scævolæ capitibus 4, 1
idem de sacris detestandis libro secundo 6, 12
idem epistolâ ad Varronem 2, 10
idem libro de dotibus 4, 3, 4
idem ad edictum ædilium Curulium 4, 2
Sinnius Capito epistola ad Pacuvium Labeonem plura non pluria dici debere 5, 21
idem in litteris ad Clodium Tuscum 5, 20
L. Sisenna historiarum quarto 11, 15
idem historiarum sexto 9, 14. 12, 15
Socrates 12, 9
Sophocles 12, 11
idem in tragœdia Αἴας ὁ Λοκρός 13, 17
idem in tragœdia Φυλοκτήτης ibid.
Sotion in libro κέρως ἀμαλθείας 1, 8
C. Suetonius Tranquillus 15, 4
idem historiæ ludicræ libro primo 9, 7
Sulpitius Apollinaris 2, 16. 4. 17
idem in quadam epistola 15, 5
idem in epistola ad L. Clarum 13
P. Syrus mimographus 17, 14, 16

T.

Taurus philosophus in Gorgiam Platonis commentario primo 6, 14
P. Terentius Afer 4, 16. 7, 7. 18, 12
idem Heautontimorumeno 4, 9
idem Phormione 20, 6
Q. Terentius Scaurus de erroribus Cæsellii 21, 15
M. Terentius Varro 1, 20. 2, 18. 21, 28. 3, 14. 4, 16. 5, 21. 7, 14. 9, 9. 10, 7, 27. 11, 1, 6. 16, 8. 16, 18. 17, 4, 21. 18, 9. 19, 10
idem de comœdiis Plautinis libro primo 3, 3. 17, 21
in libris de lingua Latina 7, 11
idem libris ad Marcellum de lingua Latina 8, 12
idem de lingua Latina ad Ciceronem libro sexto 10, 21
idem libro octavo 2, 25
idem libro vigesimoquarto 16, 8
idem de poetis primo 1, 24. 17, 21
idem libro de re rustica tertio 2, 20
idem de sermone Latino ad Marcellum libro secundo 12, 6, 10

idem

Digitized by Google

Idem libro tertio 16, 12
Idem in libris disciplinarum 18, 15
Idem libro quinto 10, 1
Idem libris divinarum 16, 17
Idem libro secundo 10, 15
Idem libro septimo 18, 12
Idem decimo quarto 3, 16. 15, 30
Idem in libro Pius, aut de pace 17. 18
Idem epistolicarum quæstionum libro quarto in litteris ad Oppianum 14, 7, 8
Idem epistola ad Ser. Sulpicium 2, 10
Idem Hebdomadum vel de imaginibus libro primo 3, 10, 11
Idem libris sive antiquitatibus rerum humanarum 11, 1
Idem libro primo 13, 15
Idem quarto decimo 1, 18
Idem octavo decimo 1, 16
Idem uno & vicesimo 11, 1. 13, 14, 13
Idem quinto vicesimo 17, 3
Idem humanarum libro de bello & pace 1, 25
Idem humanarum libro de diebus 3, 2
Idem libro Isagogico 14, 7
Idem in logistorico Catus, sive de liberis educandis 4, 19. 20, 11
Idem in Sisenna vel de historia 16, 9
Idem Satira Menippæa de officio mariti 1, 17
Idem in Satira, Nescis quid serus vesper vehat 1, 22. 13, 11
Satira Orestes sive de insania 13, 4
Idem in Satira Testamentum 3, 16
Idem in libro Satirarum qui est, Exdemetricus 19, 8
Idem in Satira Menippæa Παπύπου 3, 18
Idem Satira Ὑδροκύων 13, 29
Idem Satira περὶ ἑδεσμάτων 7, 16. 15, 19
Idem Satira, Ἢς πάντες ὁ γέροντες 6, 5
Idem Satira Εὐσεμαχία 13. 21
Satira τὸ ὅπλον τῇ φαλῇ μύρον 13, 27
Theocritus Bucolicis 9, 9
Theodectes in Tragœdia Mausolis 10, 8
Theophrastus 4, 1. 8, 6. 16, 15
idem libro primo de amicitia 1, 3. 7, 8
Theopompus 15, 20. 16, 15
Thucydides 1, 11. 17, 21
Timæus in Historia Græca de rebus pop. R. 11, 1
Timon in Sillis 3, 17
Tiro Tullius Ciceronis libertus 12, 3. 4, 16
idem epistola quadam 10, 1
idem epistola ad Q. Axium 7, 3
idem in pandectis 13, 9
de variis atque promiscuis quæstionibus ibid.

Digitized by Google

de usu atque oratione linguæ Latinæ ibid.
C. Trebatius 4, 2
idem de religionibus libro secundo 6, 12
C. Tuditanus 6, 4
idem in commentario tertiodecimo 13, 14
M. Tullius Cicero 1, 11, 15. 2, 17. 7, 9. 8, 6. 10, 3, 18. 11, 2. 13, 15, 19. 20, 6
idem epistolarum ad Atticum libro nono 4, 9
idem epistolarum libro ad Ser. Sulpicium 11, 13
idem epistolarum libro ad Plancum 1, 22
idem de divinatione libro primo 4, 11. 15, 13
idem de fato 6, 2
idem de finibus libro secundo 15, 13
idem de gloria libro secundo 15, 6
idem de jure civili in artem redigendo 1, 22
idem in libro qui inscribitur laus Catonis 13, 18
idem Lælio sive de amicitia 1, 3. 17, 5
idem in Oratore 18, 7. 15, 3
idem de Oratore libro primo 1, 15
idem libro secundo 4, 8
idem Oeconomico 15, 5
idem in libris de republica 12, 2
idem libro secundo 1, 22
idem sexto 6, 16
idem de accusatore constituendo 4, 9. 13, 23
idem Antoniana prima 13, 2
idem secunda 1, 22. 7, 11. 13, 20
idem sexta 1, 16
idem contra concionem Q. Metelli 18, 7
idem contra Rullum de lege Agraria 13, 23
idem in dissuasione legis Agrariæ 6, 16
idem in Manilliana de imperio Cn. Pompeii 1, 7
idem Miloniana 1, 16
idem pro A. Licinio 6, 18
idem pro M. Cælio 17, 2
idem pro Cluentio 16, 7
idem pro Cn. Plancio 1, 4. 9. 12
idem pro C. Rabirio 12, 3
idem pro Sex. Roscio 9, 14
idem pro P. Sestio 9, 16. 12. 13
idem pro P. Sulla 6, 16
idem de provinciis Consularibus 3, 16. 15, 5
idem in L. Pisonem 12, 23
idem in Verrem 12, 18
idem in Verrem actionis secundæ primo 6, 18
idem oratione secunda 13, 19
idem tertia 12, 13
idem quarta 2, 6
idem quinta 1, 7. 13, 19.

V.

Q. Valerius Antias 3, 8. 5, 21. 6, 8. 7, 19.
idem historiarum duodecimo 7, 19

Digitized by Google

idem quarto & vicesimo 1, 7
idem quadragesimo quinto 7, 9
idem septuagesimo quinto ibid.
Valerius AEdituus 19, 9
Q. Valerius Catullus 6, 16. 7, 20. 19, 9
Valerius Maximus factorum & dictorum memorabilium libro octavo 11, 7
M. Valerius Messala Augur 13, 14
Valerius Probus 1, 15. 7, 7, 9. 15, 30
idem commentario de occulta litterarum significatione C. Cæsaris 17, 9
idem epistola ad Marcellum 4, 7
C. Valgius Rufus de rebus per epistolam quæsitis libro secundo 12, 3
Velius Longus in commentario de usu antiquæ loquutionis 18, 9
P. Virgilius Maro 1, 22. 2, 3. 6, 22, 26. 3, 2. 4, 1, 16, 17. 5, 8, 12. 6, 6. 7, 12. 17, 20. 8, 5. 9, 9, 10, 11. 14. 10, 11, 29. 12, 1. 13, 19, 25. 15, 13. 17, 10. 20, 1
idem in Bucolicis 9, 9
idem in Georgicis 1, 21, 22. 4, 16. 18, 5
idem libro primo 13, 19
idem AEneidos libro primo 10, 16
idem secundo 2, 3
idem tertio 13, 19
idem quarto 13, 1
idem sexto 2, 16. 4, 17. 10, 16. 16, 5
idem septimo 16, 6
idem decimo 13, 19
M. Verrius Flaccus 16, 14. 18, 7
idem de obscuris Catonis 17, 6
idem rerum memoria dignarum libro primo 4, 5
idem de verborum significatione libro quarto 5, 17, 18

X.

Xenophanes 3, 11
Xenophon in Cyripædia 14, 3
idem in commentariis dictorum & factorum Socratis ibid.

Z.

Zeno 9, 5. 17, 35

LE-

Digitized by Google

LEGUM
ET
ALIORUM MONUMENTORUM,
Itemque incertorum ſcriptorum
INDEX.

Annales antiqui 1, 19. 2, 11. 3, 15. 6, 7. 9, 11
Annales Maximi libro undeviceſimo 4, 5
Libri veterum memoriarum 5, 5. 10, 27
Monumenta hiſtoriæ Græcæ 10, 17, 18. 7, 9. 17, 15
Hiſtoria rerum Pœnicarum 17, 9
Scriptores temporum Auguſti 10, 12
Liber commentarius de familia Porcia 13, 18
Libri de Vita P. Scipionis Africani 3, 4
Laudationes funebres 13, 18
Leges duodecim tabularum 6, 7. 8, 1. 11, 18. 15, 13. 16, 10. 17, 12. 20, 1, 10
Lex AEmilia ſumptuaria 2, 24
Lex Antia 2, 24
Lex Ateria 11, 1
Lex Atinia 17, 7
Lex Cornelia 2, 24
Lex Ebutia 16, 10
Lex Fannia 2, 24
Lex Horatia 6, 7
Lex Hortenſia 15, 27
Lex Julia de Judiciis 14, 2
Lex Julia ſumptuaria 2, 24
Lex Julia de donanda civitate univerſo Latio 4, 4
Legis Juliæ caput ſeptimum 2, 15
Lex Licinia 2, 24. 15, 8. 17, 21. 20, 1
Leges Numæ regis 4, 3
Lex Sempronia 10, 3
Leges Solonis 11, 18
Decretum D. Hadriani 3, 16
Decretum ſenatus de mutuitatione 2, 24
Decreta Tribunicia 7, 19
Senatusconſultum de Philoſophis & rhetoribus Latinis 15, 11
Senatusconſultum vetus, quòd haſtæ Martiæ moviſſent 4, 6
Edictum AEdilium curulium de mancipiis 4, 2
Edictum perpetuum 10, 15
Edictum Conſulum de comitiis centuriatis 13, 14
Edictum cenſorium de coërcendis rhetoribus Latinis 15, 11
Edicta veterum prætorum 11, 17

Digitized by Google

Edictum tralaticium consulum 3, 18
Libri sacerdotum P. R. 13, 21
Libri de Auspiciis Augurum P. R. 13, 14
Lex compitalium concipiendorum 10, 24
Lex Censoria 4, 20
Lex belli indicendi 16, 4
Lex jurisjurandi militaris ib.
Lex Arrogationis 5, 19
Lex Vestalis virginis capiendæ 1, 12

FINIS.

Meminerit, lector, hoc in indice ita scriptores laudari & vetera monumenta, ut in uno unius libri capite iidem scriptores sæpius reperiantur, item legum XII *tabb. aliarumque plura capita, cujus te monitum volumus.*

IN-

Digitized by Google

INDEX
RERUM & VERBORUM
In A. Gellio memorabilium.

Prior numerus librum, posterior capita libri designat.

Abluvium apud Laberium 16, 7
Abnoctandi jus 13, 12
Absolutè posita quædam 1, 21
Academici ut à Pyrrhoniis differant 11, 5
Acca Larentia qualis fuerit, quæque illi sacra constituta 6, 7
Accentiunculæ 13, 6
Accipitret quid Levio 19, 7
Accius poëta quando floruerit 17, 21
Accii & Pacuvii poëtarum colloquium 13, 2
Acerbitas & acerbitudo 13, 3
Acetum cur haud fere umquam congelascat 17, 8
Achæi puguam taciti ineunt 1, 11
Acies Romanorum ut instrui solita 10, 9
Acii, secundo casu 9, 14
Acina, apud Catullum 7, 20
Acritas & acritudo 13, 3
Actiones rei uxoriæ in urbe Roma ante Carvilianum divortium nullæ 4, 3
Actita, frequentativum ab ago, quemadmodum prima pronuncietur syllaba 9, 6
Actuariæ naves 10, 25
Ad, præverbium quando acuatur 17, 7
Addicti à prætore debitores creditoribus ut tractati & habiti 20, 1
Addictam suam Plautus in pistrino scripsit 3, 3
Adhæsè loqui 5, 9
Adjunctum dialecticum 16, 8
Admiratio magna non parit verba, sed silentium 5, 1
Admodum, *adprobè*, *affabrè* & similia ubi acuantur 7, 7
Adoptio quid, & ut ab arrogatione differat; qui possint adoptare & adoptari 5, 15
Adoptivus filius utrum adoptatori inter præmia patrum prosit *ibid.*
Adprimus 7, 7
Adprobus quid significet *ib.*
Adverbia in *im.* 12, 15
Advertere navem 16, 6
Adultera uxor deprehensa à marito impunè occiditur 10, 23

Digitized by Google

Adulterio, & adulteritas
τ apud Laberium 17, 7
AEacus Jovis filius 15, 25.
AEschines acerrimus prudentissimusque orator 18; 3
AEschylus Euripide antiquior 13, 7
Quo tempore Athenis poëta celebris fuerit 17, 21
AEdepol, muliebre jusjurandum 11, 6
AEdes sacræ non omnes templa sunt 14, 7
Val. AEditui venustissimi versus 19. 9
AEditumus, qua forma dictum 12, 10
AEditumus, Pomponii Atellana *ibid.*
AEdituus, novum verbum *ibid.*
AEdituentes, apud Lucretium *ibid.*
AEgles Samius athleta 5, 9
AEgyptia lens 17, 8
AEgyptiacorum librorum numerus & interitus 5, 9
AEgyptus antea Aëria dicta 14, 6
L. AElius Stilo sui temporis doctissimus 10, 21. magister Varronis 1, 18. 16, 8. ejus sententia de numero Plautinarum comœdiarum 3, 3
AElurorum oculi ad vices lunæ aut ampliores fiunt aut minores 20, 8
Q. AEmilius Papus censor 17, 21
AEnigma 12, 6
Cn Domitius AEnobarbus censor 15, 11
AEquinoctium in septimo signo Zodiaci 3, 10
AErarii 4, 20
Aër fulva, apud Ennium 13, 19
AEris confessi judicatu quot justi dies ex XII tabulis 20, 1
AEruscare 9, 1
AEruscatores 4 7
AEs confessum, in XII tabulis 15, 13
AEsopi apologus 2, 19
AEtatium fines 10, 18
AEtnæ conflagratio 17, 10
Affatim, quem accentum habeat 7, 7
Affecta, quæ veteres dixerint 3, 16
Affectuum negotium 15, 5
Africus ventus 2, 22
Agendi verba in patiendi formam mutata 18, 12
Agere cum populo, & concionem habere ut differant 13, 15
Agnis caprino lacte altis lana durior 12, 1
Men. Agrippa consul 17, 21
Agrippæ campus 14, 5
Agrippa qui? 16, 16
Ajus deus 16, 17
Alæ exercitus cur ita dictæ 16, 4
Alba linea, proverbium 10, 11
Albania profert homines in pueritia canescentes; item plus

Digitized by Google

plus crementes per noctem quàm per diem 9, 4
A. Albinus res Romanorum Græcè conscripsit, quidque de eo senserit M. Cato 11, 8
Alce meretrix 4, 11
Alcibiades tibias à se inflatas oris deformitate pudefactus abjecit 15, 17
Alexander Magnus quando natus; quando regnum adeptus, & quot annis natus obierit 17, 21
Alexander Molossus quando in Italiam venerit 17, 21
Alexandri & Scipionis Africani superioris comparatio 6, 8
Alexandri ad Aristotelem epistola Latinè versa 20, 5
Allegatus pro *allegatió* 13, 20
Alpheni I. C. in verbis aliquot veteribus explicandis errores 6, 5
Alucinari 16, 12
Alveolo ludere 14, 1
Aluminis vis in igne depellendo 15, 1
Amata, prima virgo Vestalis 1, 12
Ambitiosus 9, 12
Amicitia ad quid expetenda 17, 5
Amicei, numero plurali 13, 24
Amici diffidentes ut reconciliandi 1, 3
Amici utilitatis causa quatenus delinquendum 1, 3
Amicus superioris quali ingenio esse debeat ex Ennii sententia 12, 4
Amorabundus, Laberio 15, 15
Amor nostri & caritas innata nobis à natura 12, 5
Amoris atque odii affectiones intra quem modum coërcendæ 2, 3
Anacreontis senis versiculi lepidissimi 19, 9
Anaxagoræ auditor Euripides 15, 20
Ancipitia vocabula 29, 9
Androcli servi viri consularis ad pugnam venationis dati & leonis mutua recognitio memorabilis 5, 14
Androgyni 9, 4
Andronicus philosophus 20, 5
Anna Perenna 13, 21
Annales quid, & ut differant ab historia 5, 18
Annianus 20, 8
Annianus poëta 7, 7. 9, 10
Annulum cur & Græci & Romani in eo digito gestaverint, qui est in manu sinistra minimo proximus 10, 10
Anticyra elleborum profert præstantissimum 17, 15
Antiochus Asiæ rex 7, 2
Antisthenes Socraticus quid voluptatem esse dicat 9, 5
Antistitæ Ciceroni 13, 20
Antonius Julianus rhetor 15, 1. 18, 5
ejus in oratione Ciceronis pro

Digitized by Google

pro Cn. Plancio de verbo immutato tenuis ſententia 1, 4
ejuſdem jocus in adoleſcentem rhetorem 9, 15
quid illi reſponderit qui ei objiciebat quòd Hiſpanus eſſet 19, 9
Antigenides tibicen 15, 17
M. Antonius triumvir reipublicæ conſtituendæ 3, 9
Anuis, gignendi caſu 4, 16
Apluda 11, 7
Apiaria 2, 20
Apollodori de Menandro verſus 17, 4
Appii Cæci filiæ cur multa dicta fuerint ab ædilibus plebei 10, 6
Appion Pliſtonices homo doctus, at venditator doctrinæ ſuæ 5, 14. 6, 8
Apirocalus 11, 7
Appius Claudius Caudex conſul 17, 21
Apprime 17, 2
Aquilius Gallus judex 15, 28
Aquilo 2, 22
Arbitrium judicii humani liberum 6, 2
Arbor felix, 10, 15
Arboreta 17, 2
Arcera, in XII tabul. 20, 1
Arceſilaus philoſophus quid molli & delicato diviti reſponderit 3, 5
Archelaus Mithridati præfectus 15, 1
Archelaus rex 15, 20
Archilochus quo tempore floruerit 17, 21
Archytas Pythagoricus ſimulachrum columbæ è ligno commentus, quod volaſſe dicitur 10, 12
Arduum, Salluſtio quid 4, 15
Areopagitæ judices graviores 12, 7
Argentum purum putum 6, 5
Argumenta reciproca, quæ Græcis ἀντιστρέφοντα appellantur, quomodo fiant 5, 10
Argumenta qualia eſſe debeant 17, 5
Argyranche 11, 9
Arimaſpi 9, 4
Arion fidicen delphino vectus 16, 19
Ariſcon ex femina mas factus, antea Areſcuſa 9, 4
Ariſtarchus analogiam defenſitavit 2, 25
Ariſtippi dictum 19, 1
Ariſto I. C. 11, 18
Ariſtodemus actor fabularum 11, 9
Ariſtogiton 9, 2
Ariſtophanes comicorum facetiſſimus 13, 23
Ariſtophanes loquacitatem quibus vocabulis denotaverit 1, 15
Ariſtoteles Alexandri regis magiſter, ejuſque ad eum epiſtola Latinè verſa 20, 5
diſciplinarum ejus quas tradebat diſcipulis partes *ib.*
commentarii ejus acroamatici & exoterici *ibid.*
quas diſciplinas promiſcè, quas

Digitized by Google

quas paucos tantùm docuerit *ibid.*
ut successorem sibi elegerit 13, 5
quanti paucos Speusippi libros emerit 3, 17
rei omnis humanæ peritissimus 19, 5
quando mortuus, & quando natus 17, 21
Aristoxenus musicus 4, 11
Arma, multitudinis numero 19, 8
Arra 17, 2
Arrabo, quid Q. Claudio 17, 2
Arrogatio quomodo fiat: verba in ea sollemnia: qui arrogari possint 5, 19
Arteria quid ejusque pulsus ad quid tangatur 18, 10
Artemisia ut virum amaverit, ejusque ossa imbiberit 10, 18
Arvales fratres 6, 7
Arulator 16, 7
Aselli Pessinuntii 7, 16
Assentior, pro *assentio* 18, 12
Asses librarii, in XII tabulis 20, 1
Assiduus, quid in XII tabulis 16, 10
Atabulus ventus 2, 22
Atejus Capito publici privatique juris peritissimus 10, 20
Athenienses quanto Megarensium odio flagraverint 6, 10
quos tres philosophos legatos ad Romanos miserint, & quo illi usi interprete 7, 14
quando Persas, quando Lacedæmonios vicerint 17, 22
quid *diem* dixerint 3, 2
Athenis tibiis canere quando desitum 15, 17
Athenis quantus librorum publicorum numerus ante clades Persicas 6, 17
Atiniæ legis verba ut accipienda 17, 7
Atque, particula quam vim habeat, & quot significationes 10, 29
Atrociores injuriæ 20, 1
Attica Ἀτθὶς 14, 6
Attici adspirare amant 2, 3
Attilius Regulus serpentem oppugnat 6, 3
memorabilis de eo historia, quum à Karthaginiensibus captus esset 6, 4
quo genere mortis affectus sit *ibid.*
Atypus, vitiosus in edicto 4, 2
Avaritiam non animum modò virilem, sed corpus quoque ipsum effeminare quam ob causam Sallustius dixerit 1, 3
Avarus, unde 10, 1
Aveis, pro *libens* apud Levium 19, 7
Aventinus ex septem urbis montibus cur solus extra pomœrium sit 13, 14
idem à D. Claudio intra fines pomœrii receptus *ib.*

Digitized by Google

Averruncus deus 5, 12
Aves *præpetes* apud Virgil. 6, 6
infestæ *ibid.*
Aufero & *aufugio* quomodo ex *ab* præpositione composita 15, 3
Augures quas aves potissimum spectaverint 6, 6
D. Augustus linguæ Latinæ non nescius 10, 24
Val. Corvino statuam in foro poni curavit 9, 11
ancilla ejus quinque liberos enixa; ejusque monumentum 10, 2
maturè ut Græcè expresserit 10, 11
ejusdem ad Cajum filium epistola 15, 7
Aure agresti homo 13, 19
Aurum coronarium 5, 6
Aurum Tholosanum 3, 9
Auspicari magistratus quando soliti 3, 2
Auspicia patriciorum maxima, & minora 13, 14
Auster 2, 22
Autumna tempestas 19, 7
Autumo quid & unde; Nigidiique in eo error 15, 3
Axioma dialecticum quod Græci dicunt, quomodo à Latinis dictum fuerit 16, 2
Q. Axius familiaris Ciceronis, ad quem Tiro Tullius scripsit 7, 3

B.

Babylonii quid *diem* dixerint 3, 2
Bagrada flumen 6, 3
Baculi 5, 3
Balbus, vitiosus in edicto 4, 2
Com. Balbus 17, 9
Balliſta 6, 3
Balneæ Sitiæ 3, 1
Barbam ante senectutem veteres radebant 3, 4
Barbarismus ante Augusti ætatem non erat in usu 13, 6
Barvasculus advocatus 15, 5
Beata vita sola virtute fit 18, 1
Bella consulibus mandata 10, 15
Bellaria 13, 11
Bellum jubere 16, 4
Benefactum semper manet 16, 1
Beneficia quæ remuneranda 7, 3
Beneficus & liberalis quid M. Ciceroni 17, 5
Biantis de re uxoria syllogismum non videri ἀσυμφωνον 5, 11
Bibax & *bibosus*, qua ratione dicatur 3, 11
Bidentes hostiæ quid, & unde 16, 6
Bimæ hostiæ 16, 6
Bœotia antea Aonia dicta 14, 6
Bœotia comœdia Plauto adscripta Aquilii esse dicitur 3, 3
Bona sine malis non consistunt 6, 1
Bonum esse quod naturalis ratio dictat 12, 5

Digitized by Google

Borysthenes fluvius 9, 4
Bosporicum mare congelascere 17, 8
Botulus, farcimen apud Laberium 16, 7
Bovinator 11, 7
Breviloquentia 12, 2
Bruma in septimo signo Zodiaci fit à solstitio 3, 10
Bruttiani decemviros flagro cædunt 10, 3
Magistratuum servi *ibid.*
Bucephalus equus Alexandri quanti emptus, superque eo historia memorabilis 5, 2
Bucephalon oppidum nomine equi ab Alexandro conditum 1, 2

C.

Caduceus & hasta duo signa belli & pacis 10, 27
Cæcias ventus 2, 22
Cæcilius poëta quo tempore floruerit 17, 21
loci ejus de Menandro expressi 2, 23
ejusdem à Menandri de mensibus genitalibus opinione discessio 3, 16
Sex. Cæcilius I. C. cum Favorino super XII tabularum legibus disserit 20, 1
Cæcilius senator interpres trium philosophorum ab Athenensibus ad Romanos legatorum 7, 14
Q. Cædicii tribuni militum virtus, & præclarum facinus 3, 7
Cæli regiones quatuor 2, 22
Cælum an pluraliter dicatur 19, 8
de Cæneide & Cæneo cantilena 9, 4
Cæpe quam cum luna *oppositum* habeat 20, 8
Q. Cæpio consul 15, 28. Tholosam diripuit 3, 9
Cæremoniæ unde dictæ 4, 9
Cærites primi municipes 16, 13
Cærites tabulæ 16, 13
Cæruleus color 2, 26
C. Cæsar pontifex maximus 5, 13
gravis auctor linguæ Latinæ 1, 10
socer Pompeji 19, 8
quos in consulatu, quem cum M. Bibulo gessit, quatuor solos in senatu extra ordinem sententiam rogasse dicatur, & quem ex illis quatuor primum 4, 10
Pharsalica ejus pugna victoriaque prædicta Patavii à sacerdote Cornelio eo die quo fiebat 15, 18
Cæsellius Vindex non bene Furium poëtam reprehendit 18, 11
idem à Sulpicio Apollinare reprehensus in Virgiliani versus enarratione 2, 16
reprehensus inique à M. Scauro 11, 15
pudendus ejus error 7, 2
Cæsius color 2, 26

Digitized by Google

Cajae Tarratiae qui honores tributi, & quòd una omnium feminarum *testabilis* dicatur 6, 7
Calabarriunculi, Laberio 16, 7
Calari 15, 27
Callimachus poëta Alexandriæ quando floruerit 17, 21
Calliſtratus orator Athenienſis 3, 13
Calorificus 17, 29
Camella apud Laberium 16, 7
Camillus dictator quando Vejos ceperit 17, 21
Canes in Capitolio 7, 1
Canicula 4, 20
Caninum prandium in ſatira M. Varronis 13, 30
Cannabus 17, 3
Capi dicitur virgo Veſtalis, flamen Dialis, & augures 1, 12
Capionem etiam dici poſſe 2, 10
Capitecenſi qui, & quando primùm milites conſcripti 16, 10
Capitium Laberius dixit 16, 7
Captioſis interrogationibus non reſpondendum 16, 2
Carendum tui 19, 7
Carmentis fanum 18, 7
Carneades Academicus cur adverſus Zenonem ſcripturus elleboro ſtomachum purgaverit 17, 15
ab Athenienſibus ad Romanos legat. 7, 14
Carviliani divortii quæ cauſa 4, 3. 17, 21
Caſcè loqui 1, 10
Caſſii mors 3, 9
Caſſita, aviculæ nomen 2, 29
Caſtorem Romæ viri cur non juraverint 11, 6
Caſtrenſis corona 5, 6
T. Caſtricius rhetor 11, 13. 13, 20
Caſus interrogandi Nigidio quis 13, 25
Caſtus 10, 15
Cataſcopium 10, 25
Catamitus 7, 2
Catejæ 10, 25
L. Cato 13, 18
M. Catonis Nepotis orationes *ibid.*
M. Cato Uticenſis 13, 19
M. Cato Salonianus *ibid.*
M. Cato tribunus plebis *ibid.*
M. Cato ædilis curulis *ibid.*
M. Cato qui de juris diſciplina libros reliquit, orationes ad avi exemplum compoſuit & conſul fuit *ibid.*
M. Catonis Cenſorii quot filii, quot nepotes *ibid.*
inimicus Scipioni Africano ſuperiori 4, 18
ejuſdem exprobratio in pſeudophiloſophos 13, 23
quando floruerit 17, 21
ejuſdem cum C. Gracchо & M. Cicerone comparatio facta 10, 3
à C. Cæſare conſule ſententiam rogatus verbosè nimis

Digitized by Google

nimis dicens in carcerem duci jussus 4, 10
quàm frustra à Tirone Tullio reprehensus fuerit, in ea oratione, quam pro Rhodiensibus habuit 7, 3
quid de A. Albino dixerit veniam deprecante, si quid in ea historia, quam de Romanorum rebus Græcè conscripserat, erratum esset 11, 8
ejusdem loci vera lectio quæ 18, 9
Catonium apud Laberium 16, 7
Catulli verum elogium 7, 20
ejusdem venustissimi versus 19, 4
Caudicæ 10, 25
Caupuli 10, 25
Caurus ventus 2, 22
Cecurri, non *cucurri* veteres dixere 2, 9
Celatim 12, 15
Celoces 10, 25
Censor in ærarios quos notas refert, & causam quare notaverit subscribit 4, 20
Censores quum equiti præpingui auferant equum, utrum id cum ignominia fiat 7, 12
Censoriæ notæ 4, 12
Censoriæ severitatis exempla 4, 20
Censorium opus *ibid.*
Censores ærarium faciunt 4, 12
Cephisia Herodis Attici villa 1, 2
Cercuri 10, 25
Cercyon Neptuni filius 15, 2
Cerealibus plebs mutuitare solita 18, 2
Chaldæorum vanam esse disciplinam, neque tantæ vetustatis quam ipsi volunt 14, 2
Chamæleontis natura 10, 12
Chilonis Lacedæmonii dicta 1, 3
Chiridotæ tunicæ 7, 18
Chirographi exhibitio 14, 2
Chrysippus quid de providentia senserit 6, 2
quid de necessitate & vi fati 6, 2
Stoïcorum princeps *ibid.*
sententia ejus oppugnata 6, 2
omne illi verbum ambiguum 11, 12
quibus Euripidi versibus sæpe usus 7, 16
Ciborum delicatorum peregrinorumque genera 7, 16
Cibus ut in stomachum descendat 7, 16
M. Cicero quando natus 15, 28
in libro de amicitia quædam à Theophrasto mutuatus 1, 3
verbi ab eo immutati argutiam in oratione pro Cn. Plancio quam tenuiter Julianus rhetor explicaverit 1, 4

Digitized by Google

verba ejus in quinta Verrina & oratione de imperio Cn. Pompeii 1, 7
cum M. Catone & C. Graccho collatus 10, 3
eadem fere ætate qua Demosthenes primas causas egit 15, 28
bene eum in Lælio super amicitia argumentatum 17, 5
quàm ineptè & stolidè à Gallo Asinio & Largio Licinio fuerit reprehensus 17, 1
C. Cæsari coætaneus 19, 14
manifestus ejus error super Hectore & Ajace 15, 6
vir acerrimæ in studio litterarum licentiæ 15, 3
quàm facetè crimen manifesti mendacii à se amolitus sit 12, 12
verborum diligentissimus 13, 23
frustra eum Seneca reprehendit 12, 2
ejus de reditu quæstio 10, 20
super verbis ejus in prima Antoniana inquisitio facta 13, 1
Cinna poëta illepida fecit carmina 19, 9
Cippus, apud Laberium 16, 7
Circius ventus 2, 22
Circuli septem in cœlo circa axis longitudinem 3, 10
Cispius mons 12, 1
Citra quid veteribus 12, 13
Civica corona 5, 6
Civitas, pro loco & pro hominibus 18, 7
Classici qui M. Catoni 3, 17
Classis procincta 10, 15
Claudere 1, 7. 3, 19
Claud. Centó Appii Cæci filius consul 17, 2
Clientes neque fallendi neque deserendi 5, 13
quàm cari esse debeant 10, 1
Climacteres 3, 10
Climactericus annus 15, 7
Cloatius Verus quam absurde Latina multa ad originem Græcam redigere conatus sit 10, 11
P. Clodii de cæde quæstio 10, 20
Cocio apud Laberium 16, 7
Cœnandi tempus Athenis 17, 3
Coïtum Venereum quid Hippocrates dixerit 19, 2
Color 12, 5
Colonia quid, & ut à municipio differat 16, 13
Colorum varia genera 2, 26
Columbæ simulachrum è ligno volans 10, 12
Comicorum Græcorum certamina 17, 4
Comitialis morbus 19, 2
Comitiatum & concionem qui magistratus avocare possit 13, 14
Comitiis centuriatis qui dies futurus sit edicunt consules 3, 14
Comitia plurali numero semper 19, 8

Digitized by Google

Comitia calata 15, 27
curiata *ibid.*
centuriata. *ibid.*
tributa *ibid.*
Comperendinationes 14, 2
Compitalia quemadmodum à prætore concipi solita 10, 24
Compluria & *compluries* rectè & Latinè dici 5, 21
Comprecationes deorũ immortalium 13, 21
Communia verba 15, 13
Commentationes apud Q. Claudium 17, 2
Con, præpositio quando productè, quando correptè pronuncianda 2, 17
Concilium quid 15, 27
Concio, quot significationum 18, 7
Concionem habere aliud est, quam *cum populo* agere 13, 14
Condictus dies cum hoste 16, 4
Confessum æs in XII tabulis 15, 13
Confiteor, commune verbum 15, 13
Conjicere, consistere causam 5, 10
Conjunctum dialecticum 16, 8
Consilios us 4, 9
Consistio 16, 4
Consolor, commune verbum 15, 13
Consuetudo rerum domina 12, 13
verborum domina 11, 7
Consules provocationẽ habent 13, 28
Contagium, anceps vocabulum 12, 19
Contemplo 18, 12
Contraria apud dialecticos 16, 8
Contrarium, nullum sine contrario altero 6, 2
Convivæ quales legendi 13, 18
Convivales sermones quales esse debeant *ibid.*
Convivarum numerus absolutus secundum M. Varronem *ibid.*
Convivium absolutum quibus rebus constet *ibid.*
Copiari 17, 2
Copulatum dialecticum 16, 8
Cor Ennius masculino genere non dixit 7, 2
Corinthus Ephyre dicta 14, 6
Coriolanus quando & quare à Romanis desciverit 17, 21
Corn. Dolabella equum Sejanum quanti emerit 3, 9
ejus mors 3, 9
Cornelius sacerdos Patavinus 15, 18
Coronarium 4, 14
Coronarum militarium nomina 5, 6
Corpora hominum antiquorum vastiora 3, 10
Corporis humani modus 3, 10
Corpus quid 5, 5
Cornutus Annæus Grammaticus 2, 6
ne-

Digitized by Google

nequiequam Virgilium reprehendit. ſuper verſibus quibus Veneris & Volcani concubitus deſcribitur 9, 10
Val. Corvinus unde ſic dictus 9, 11
ſtatua illi ab Auguſto in foro poſita *ibid.*
Corvitæ 10, 25
M. Craſſus cum Cn. Pompejo conſul 14, 7
ovalem coronam aſpernatus 5, 6
P. Craſſus Mucianus quot bona in ſe habuerit, ejuſque geſta in Aſia 1, 13
Crates Grammaticus anomaliam defenſitavit 2, 25
Cremera flumen 17, 21
Crepita & crepidulæ 13, 20
Crepidarii *ibid.*
Creta antea Aëria dicta 14, 6
Cretenſes in acie cithara uſi 1, 14
Crimina quemadmodum ſine periculo confitenda rhetoribus 12, 12
Critolaus Peripateticus ab Athenienſibus ad Romanos legatus 7, 14. quid voluptatem eſſe dicat 9, 5
Cræſi filius infans loquutus: adoleſcens mutus factus quomodo loqui cœperit 5, 9
Cryſtallus ex nive concretus 19, 5
Cucuimodi 9, 2. 13, 21
Cujuſcemodi 11, 16
Cujmodi 12, 2
Cum populo agere 13, 4
Cumprimè 17, 2
Cupediæ ciborum 9, 13
Curiata comitia 5, 10. 15, 2
Curiata lex 13, 16
M. Curius 10, 16. 13, 8
Curtius 14, 25
Curſus naviüm 16, 29
Cyclops Neptuni filius 15, 21
Cydarum 19, 25
Cylindrus lapis 19, 5C

D

Darius rex 17, 30
Dei diverſæ ſignificationes 16, 16
Decemviri quando creati 17, 21
à Bruttianis flagro cæſi 10, 3
debitoris inopis membra diſtrahi jubebant 20, 1
decem menſibus gigni hominem, non undecim ſcripſerunt 3, 19
Decemvirales leges abſoluta brevitate ſcriptæ, ſed obſcuræ 20, 1
Decere, cum dandi caſu 1, 15
Decima una ex Parcis 3, 16
Decimi menſis partus *ibid.*
Deculpatus 19, 10
Decuriæ, pro loco & pro hominibus 18, 7
Defectio, & dicta per defectionem 5, 8
Defendere 9, 1
Definitio omnis conſtat genere & differentia 4, 1

Digitized by Google

Defunctorum animæ divinant 10, 19
Dehonestus 19, 10
Diarium 7, 18
Delicia, singulariter apud Plautum 19, 8
Delphini Venerii & Amasii; & super eo historia singularis 7, 8
Demetrius [illegible] 15, 31
Demosthenes apud Philippum regem verba faciens obticuit 8, 9. 13, 9
nitidus cultus ei probro 1, 5
locus ejus à Cicerone expressus 13, 1
quid de Laïde meretrice poscente pecuniam dixerit 1, 8
ut relicto Platone Callistratum rhetorem sectatus sit 2, 13
ut Milesiorum legatos pecunia ab iis accepta eluserit, joculareque ejus super ea re ad Aristodemum dictum 11, 9
ejus & Ciceronis ætatis collatio facta, qua primas uterque causas egit 15, 28
quid dixerit quum salutem fuga quæsisset; & ibi quando mortuus sit 17, 21
Democritus philosophus quando floruerit 17, 21
ut Protagoram philosophiæ docuerit 5, 3
cur se oculis privaverit 10, 17
ejus nomine non esse digna quæ tum Plin. scripsisse vult 10, 12
quid *vocem* appellet 9, 3
Demortua verba 9, 2
Dente aliquo carens venumdatus an rehiberi possit 4, 2
Dentes in homine quando gignantur 3, 10
Deos quosdam Romani ut prodessent celebrabant; quosdam ne obessent placabant 5, 12
Depalmare 20, 1
Depecisci 20, 1
Depectere capillum 10, 15
Deperditus 5, 2
Deprecor quo significatu à Catullo positum; quid propriè sit, quæque in eo ratio 9, 16
Depudicavit apud Laberium 16, 7
Descendi, pro, *discendi* 7, 9
Detorsata sententia 6, 8
Diagoras Rhodius in amplexu filiorum præ nimio gaudio mortuus 3, 15
Dialectica captio 19, 2
Dialecticæ studium jucundum, sed primo aspectu arduum 16, 8
Dialecticorum lex interrogandi & respondendi, quæque ejus vitia 16, 2
Dialis flaminis & flaminicæ cærimoniæ variæ & observationes 10, 15
Dianæ Ephesiæ templum qui

Digitized by Google

incenderat haud poterat nominari 2, 6
Dicendi tria genera 7, 14
Dicere indoctius & apertius 12, 5
Dicturum inimicos, apud Ciceronem 1, 7
Die casu patrio 9, 14
Dies, secundo casu apud Ciceronem & Virgilium 9, 14
Die pristini & pristine & similia veteres dixere, non, ut nunc nos dicimus 10, 25
Die quarte & *die quarto* ut differant *ibid.*
Die quarto Laberio est *nudiustertius* *ibid.*
Diem quid Athenienses dixerint; quid Babylonii; quid Umbri; denique quid Romani 3, 2
Dies civiles *ibid.*
Dies primi post Kalendas, nonas, idus, cur afri habeantur; & cur dies quartus Kalendas, nonas, idus, ut religiosus vitetur 5, 17
Diespiter 5, 12
Differentia in definitione 4, 1
Diffisio 14, 2
Diffisus dies *ibid.*
Dignor, commune verbum 15, 13
Dii, generandi casu apud Virgilium 9, 14
Dii qua re præcipue ab hominibus differant 14, 1
Dijovis 5, 12
Disjunctum dialecticum *ibidem*
Diluculat 16, 8
Dimidia hora an recte dicatur 3, 14
Dimidium plus toto 18, 2
Dimidius, &, *dimidiatus* quomodo differant; & ubi locum habeant 3, 14
Dio Syracusanus amicus Platonis 3, 17
Diodoro Crono nullum verbum ambiguum 11, 12
Diogenes Cynicus servus 2, 18
ut sophistam captiosè argumentantem eluserit 18, 12
Diogenes Stoïcus ab Athenienfibus ad Romanos legatus 7, 14
Diomedis & Glauci permutatio 2, 33
Dionysius Siciliæ tyrannus quo tempore fuerit 17, 21
Dioxippus Hippocraticus 17, 12
Disciplinosus 4, 9
Dispessis manibus 25, 15
Dispretus 7, 18
Divinatio in oratione quid 2, 4
Diurnare 17, 2
Doctiuscule 6, 20
Corn. Dolabella proconsul Asiæ cur eam venefici mulierem ad Areopagitas rejecerit 12, 6
Dolentia, pro, *dolore* Lævio 19, 7
Dolentes quid facere soliti 12, 5

Digitized by Google

Dolor apud Stoicos indifferens *ibid.*
Dolorem ut sapiens toleret *ibid.*
Dolori obstat ratio *ibid.*
Doloris vis & natura quæ contra Stoic. 19, 10
Dolus anceps vocabulum 12, 9
Dominatu, dandi casu 4, 16
Domitiano imperante, philosophi & rhetores urbe Italiaque ejecti 15, 11
Domitius Insanus Grammaticus 18, 7
Dynatæ gignendi casu 4, 6
Draco Atheniensium primus legislator, severiter leges tulit 11, 18
qua pœna fures afficerit *ib.*
Dubiosus 5, 10
Dulciloquus Nestor apud Lævium 19, 7
Duo & vicesimo anno, ut dicatur 8, 4
Durities, duritudo 17, 2

E.

Ebrietatis laus 15, 2
Edulcare 15, 25
Effatus ager 13, 14
Egere multis & nihil habere veri philosophi esse 13, 22
Ego & *tu* ut pronuncientur 10, 4
Egregie an *egregi* vocandi casu dicendum esset eorundam Grammaticorum ridicula decertatio 14, 5
Elæenses Asiani socii & amici populi Romani 1, 23
Eleusinium certamen 15, 20
Eligantia olim in vitio 11, 2
Ellebori genera duo, eorumque vis 17, 15
Ellops Rhodius 7, 16
Elucificare 20, 17
Elucus 16, 12
Elutriare linteа, apud Laberium 16, 7
Empedocles Agrigentinus quando floruerit 17, 21
Empedocles testiculos cur *nobus* vocet 4, 12
Emplastrum, *idvipos* apud Laberium 16, 7
Emptionis competitores 12, 12
Ennianista 18, 5
Ennius quando natus 17, 21
cui tria corda fuisse habere dixerit 17, 17
ut Euripidem æmulatus 11, 4
nequidquam à Seneca reprehensus 11, 2
Vera ejus lectio 18, 5
Enses 10, 25
Epagoge dialectica 7, 3
Epaminondas Thebanorum dux 17, 21
Ephorus historiæ scriptor 3, 11
Epicarides 10, 25
Epictetus servus 2, 18
ejus in philosophum impurum verba 17, 19
Domitiani tempore una cum cæteris philosophis urbe & Italia ejectus Nicopolim decessit 15, 11

Digitized by Google

ejus de veris Stoïcis sententia 1, 2
quæ duo vitia maxima dixerit 17, 16
lib. ejus διαλέξεων, cum Chrysippi & Zenonis libr. conveniunt 19, 1
Epicurus quando floruerit 17, 21
ut voluptatem definiverit 2, 6
iniquè à Plutarcho in syllogismo reprehensus 2, 8
ab eodem in frivolis verbis evidenti calumnia insectatus 2, 9
voluptatem summum bonum esse ponit 9, 5
quid *vocem* appellet 5, 15
quas dicat esse videndi rationes 5, 16
Epitritos numerus quid 17, 14
Eques Romanus impolitiæ à censore notatus 4, 12
Eques, pro, *equo* 18, 5
Equinus color 3, 9
Equitare equo & homini commune 18, 5
Equiti præpingui quum censor equum aufert, an id cum ignominia fiat 7, 22
Equus mordax aut calcitro vitiosus 4, 2
Erasistratus medicus 16, 3
Errabundus, & id genus verba quo significatu dicantur 11, 15
Erraticas stellas Nigidius erones appellat 3, 10. 14, 1
Eructum vinum 11, 7
Erucius Clarus præfectus urbi 6, 6
idem bis consul 13, 16
Escendere 5, 6. 10, 15. 17, 2. 18, 7
Escriptus 7, 16
Est, *erat*, & *fuit* eleganter sæpe absunt 5, 8
Est, & *erit* quando tempus suum retineant, quando non 17, 7
Esuritionem quæ faciant 16, 3
Etesiæ 2, 22
Evathlus Protagoræ discipulus quo pacto præceptorem suum frustratus sit 5, 10
Euclides Socraticus quo modo, quum tamen ei Atheniensem urbem ingredi non liceret, eò iverit 6, 16
Eudoxus quando floruerit 17, 21
Εὐφωνία quanta ratio à scriptoribus eligantibus habita 13, 20
Evibrati animi 1, 11
Eunuchus vitiosus est, & venumdatus redhibetur 4, 2
Eurípides quando floruerit 17, 21
quot tragœdias scripserit, & quotiens vicerit 17, 4
quali joco Æschylum apud Aristophanem insectetur 13, 3;
ejus versum quendam ut Favorinus acceperit 2, 15
versus ejus expressi ab Ennio 12, 4

quid

quid ei Lucillius vitio dederit 7, 3
versus ejus in gulam 7, 16
Sophoclis versum ei Plato attribuit, & quod sæpe integros versus à Sophocle mutuatus sit 13, 17
mater ejus qualis 15, 20
quid patri de eo Chaldæi prædixerint *ibid.*
Eleusinio & Theseo certamine coronatus *ibid.*
Anaxagoræ Prodici, & Socratis auditor *ibid.*
muliebris odii quæ illi causa *ibid.*
mors ejus, & sepulchrum *ibid.*
Europa pars mundi 10, 7
Eurus ventus unde dictus, & quo alio nomine 2, 22
Exactus pecuniam quemadmodum Metellus Numidicus dixerit 15, 14
Exadversum, in qua syllaba accentum habeat 7, 7
Ex. ANIMI. TUI. SENTENTIA. in censoriis animadversionibus 4, 20
Exemplum, maxima pœna veteribus 6, 14
Ex. JURE. MANUM. CONSERTUM. in antiquis actionibus quid? 20 10
Expassus 15, 15
Expavidus 1, 18
Expensilatio 14, 2
Expensa mento 19, 7
Exsuperantia 4, 18
Extra ordinem sententiam rogare 4, 10
Extrilidus 19, 8

F.

Fabæ inflant 4, 10
Q. Fabio Maximo graminea corona data 5, 8
Fabius Licinius consul 10, 6
Q. Fabius imperator quid ad Karthaginienses scripserit, quidque illi responderint 10, 27
Fabii quando, & ubi universi cum familiis suis, interempti 17, 21
C. Fabricius Luscinus censor 17, 21
quid admirantibus quòd Cornelium Rufinum inimicum & avaritiæ summæ hominem consulem designari curavisset, responderit 4, 8
eumdem postea censor senatu movit 4, 8
C. Fabricius & Æmilius coss. quid ad Pyrrhum scripserint, quum eum veneno interficere Nicias quidam petito ab iis præmio proposuisset 3, 8
quid Samnitibus sibi aurum offerentib. responderit 1, 4
Fabulum 4, 21
Faciem, non esse quod vulgò dicitur 13, 29
Facies & *Facii* patrio casu 9, 14
Facies hominis apud Pacuvium 23, 29

Digitized by Google

Facinus anceps vocabulum 12, 9
Factum itur contumelia, qua ratione dictum 10, 14
Facundiosus 4, 9
Fætutinus 13, 20
Falces 10, 25
Fallaciosus 7, 3
Fames minus tolerabilis hiberno quàm æstivo tempore 16, 3
Fames ut diu tolerari possit si cibus absit *ib.*
Fami 9, 14
Famulosus 9, 12
C. Fannius Strabo consul 15, 11
Fasces 10, 3
Fascinari 16, 12
Fascinationes diræ 9, 4
Fati definitio, vis, necessitas 6, 2
Fati necessitas 3, 1
Fatiscor 17, 2
Fatum & natura num idem Ciceroni 13, 1
Fauces infami apud Virgilium 16, 5
Faviss Capitolinæ 2, 10
Favonius 2, 22
Favorinus philosophus 1, 3, 10. 2, 1. 12, 26. 3, 1, 3, 16, 19. 4, 1. 5, 11. 10, 12. 12, 1. 16, 3
magna memoria vir 3, 23
Favorinus Orator ut in luxum cœnarum invectus sit quum legem Licinniam suasit 15, 8
Fax noctis prima 18, 1
Febris habitum & motum pulsu suo demonstrat materia 28, 10
Fecialis populi Romani quibus verbis & quo more bellum indicere solitus 16, 14
Fœminæ nullum comitiorum communionem habent 5, 19
Fœminæ in mares 9, 4
Feminas solas longa vestis decet 5, 12
Fœnerator 16, 12
Fœneror, pro *Fœnero* 18, 12
Fœnestellæ error ab Ascanio notatus 25, 28
Fera animalia 19, 2
Fetiæ conceptæ 10, 24
Feriæ denicales 16, 4
Feriæ præcidaneæ 4, 6
Fertum 20, 15
Festinare quid, & non æstinare differat 16, 1
Festucaria vis 20, 8
Festus Pompeius 13, 3
Ficedula avis 15, 8
Fidenates quando hostes populi Romani 21
Fides alieno ictu sonare 9, 9
Fidus Optatus grammaticus 2, 3
Filiorum erga parentes officium 20, 2
Finis genere fœmininо apud Lucretium 13, 10
Flagitium & vitium 11, 7
Flammigare 19, 10
Flaminia 27, 5
Cn. Flavii Annii ædilis curulis res gestæ memorabiles 6, 9

Digitized by Google

Flavus color 2, 26
Flocces vini 11, 7
Florens vino animus 6, 13
Fluctuis, patrio casu 4, 18
Fluvii fonteſque gelu durati 17, 8
Fœdifragus 19, 7
Forfices in acie 10, 9
Forma ſtata & uxoria 5, 11
Formidoloſus 9, 12
Fors fuit 12, 8
Fortaſſean 11, 9
Forteſcere 19, 7
Fortitudo vera 12, 5
Forus puppis 16, 19
Fraces olei 11, 7
Frameæ 10, 25
Frater unde, ex P. Nigidii ſententia 13, 10
Frequentamenta 1, 11. 5, 1
Frequentativorum fere omnium prima ſyllaba quomodo pronuncietur 9, 6
Fretu apud Ciceronem 13, 20
Fretum Plauti comœdiam quidam eſſe non putant 3, 3
Frons virili genere ſecundum analogiam Cæcilius poſuit 15, 9
Frons in acie 10, 9
Corn. Fronto 19, 8
M. Fronto conſularis 2, 26
Fruniſcor 17, 2
Fuere impendio inſit apud Levium 19, 7
Fulvius Flaccus & Æmilius coſſ. ut in mutuam gratiam redierint 12, 8
Fulvius Flaccus conſul 17, 21
M. Fulvius Nobilior temere milites ſuos coronis ſæpe donavit 5, 6
Fulvus color 2, 26
C. Fundanius ædilis plebei 11, 6
Fundus cœnæ 17, 8
Fundus factus populus 16, 12
Funus familiare 16, 4
Fur manifeſtus & nocturnus quemadmodum è XII tabulis pœniantur 20, 1
Furax 4, 8
Furem quatenus occidere licitum 11, 18
Fures qua pœna Draco, qua Solon, qua decemviri adfecerint 11, 18
Fures publici *ibid.*
Furioſus, morboſus eſt 4, 2
Furis ἴνωμα non verum à Varrone poſitum 1, 18
Furius conſul 9, 11
Furius poëta reprehenſione Cæſellii defenſus 18, 11
Furta quàm ſeveriter olim pœnita 7, 1
Furtum quàm caſtè à veteribus & integre definitum 11, 18
Furtum per lancem & licium 11, 18. 16, 10
Furtum manifeſtum, oblatum, conceptum 11, 18
Furtum quarum rerum fiat *ibid.*
Furtum ut fiat *ibid.*

Digitized by Google

G.

Galli quo consilio & quo bello Romam ceperint 17, 21
Galli elleboro sagittas tingunt 17, 15
Gabii Basili super nomine partus traditio elusa 3, 19
Gallica 13, 21
Gallus Asinius sine ratione Ciceronem reprehendit 17, 1
Gauli 10, 25
Gaudium insperatum multis mortem attulisse 3, 15
A. Gellius Favorinum sectatus 14, 2 16, 3
Sulpicium Apollinarem 6, 6. 13, 16. 20, 6
T. Castricium 13, 20
Romæ extra ord. judex à coss. datus 12, 13
à prætore adolescens in judices lectus 14, 2
quo consilio, qua occasione & quo ordine hosce libros scripserit 20, 11
L. Gellius vir censorius Ciceronem civica corona donari censuit 5, 6
Geminus Servilius 12, 4
Genera nominum tam anxiè inquirere frivolum 4, 1
Genethliaci Chaldæi, vanum hominum genus & fallaciosum 14, 2
Genitales menses 3, 16
Genus in definitione 4, 2
Geometria post, quam in principio, jucundior 16, 18
Gesa 10, 25
Gesoretæ ibid.
Gilvum 13, 29
Gladiator compositus ad pugnam quid sibi proponat 10, 1
Gladiorum vocabula 10, 21
Gladius Hispanicus 9, 23
Glans Hiberica 9, 26
Glauci & Diomedis arma 2, 23
Globus in re militari 8, 9
Gracilis forma orationis 7, 14
C. Gracchus vehemens orator 11, 13
tibia ejus concionatoria 11
ut quædam ejus sententia à Castricio reprehensa 13
ejus de pudicitia & parsimonia, quum à Sardis rediit ad populum verba 15, 6
Tib. Gracchus Tiberii & Caji pater ut cum P. Africano superiore in gratiam redierit, & ut filiam ejus duxerit uxorem 8, 8
Tib. Gracchus pro L. Scipione Asiatico, quem Scipioni Africano infensum esset, ne in carcerem duceretur jussu collegæ intercessit 9, 9
Græca ut vertenda Latinè 9, 9

Digitized by Google

Graeci jaculabb & stupa naves fuebant 17, 3
Græcorum quorumdam verborum difficillima in linguam Latinam tralatio 11, 1
Gratia, anceps vocabulum 12, 9
Gratiosus 2, 12
Grassator 1, 2
Gryphi dolectici *ibid.*
Gubernius apud Laberium 16, 7
Gulæ detestatio 7, 16
Gurdus apud Laberium 16, 7

H.

H Spiritum qua ratione veteres verbis quibusdam inseruerint 2, 3
Habeo cutam *vestri* an *vestrum*, utrum dicendum 20, 6
Habitus bene & male 3, 1. 14, 20
D. Hadrianus decrevit undecimo quoque mense partum edi posse 3, 16
Halyattes Lydiæ rex bello Milesio fidicines, fistulatores & tibicines habuit 1, 11
Halcyones quot anni diebus & ubi nidulentur 13, 10
Hannibal ut Antiochum cavillatus 5, 5
quot ex illis decem captivis, quos Romam dejecto ab iis accepto legavit, ad illum redierint, & quo loco apud Romanos illi fuerint qui non redierunt 7, 18
Hirena an pluraliter dicatur 19, 5
Hariolum suam Nævius in carcere scripsit 3, 3
Harmodius 9, 2. 17, 21
Harpalus 19, 16
Haruspicum Etruscorū perfidia 4, 5
Hasta 10, 25
Hasta & caduceus signa belli aut pacis 10, 27
Hegesias historicus 9, 4
Hellanicus quo tempore vixerit, & qua ætate fuerit 15, 23
Hemiolius numerus 18, 14
Heraclitus Ephesius, 20, 11
Herculani corporis proceritas 1, 1
Hercules Olympicum stadium pedibus suis metatus *ibid.*
ejus templum 16, 5
Heriæ Junonis, in compreçationibus 13, 2
Hermaphroditi 4, 4
Herodes Atticus V. C. 1, 2. 9, 2. 18, 10. 19, 12
Herodotus quo tempore vixerit, & qua ætate mortuus 15, 23
fabulator 8, 10
ejus & Homeri super leonum partu dissensio 13, 7
Heroicis in versibus quid M. Varro observaverit 18, 15
Hersilia ut apud T. Tatium,

Digitized by Google

quum pacem oraret, precata sit 13, 21
Hesiodusne an Homerus antiquior opiniones variæ 17, 20
quàm frivolè Hesiodum Homero antiquiorem esse L. Accius probare conatus sit 3, 11
Hesterna nocte, priscè dictum 8, 1
Herodes stoïcus 9, 5
Higinus grammaticus 1, 2
Scipionis Africani superioris vitam scripsit 8, 7
Hippagines 10, 25
Hipparchus Pisistrati filius quo tempore ab Harmodio & Aristogitone occisus fuerit 17, 21
Hippias tyrannus 17, 21. 9, 2
Hippocrates divina memoria 19, 2
Hister fluviorum qui ultra imperium Romanum fluunt secunda magnitudine 10, 7
Histiæus 17, 9
Historia ut ab annalibus differat 5, 18
Historici viri munus *ibid.*
Hœdus ex Ambracia 7, 16
Hœdis ovium lacte alitis capillus tenerior 12, 1
Homerus quo tempore vixerit, in quibus tribus tria dicendi genera tradiderit 7, 14
ejus versus præter vulgi opinionem à Varrone explicati 17, 3
variæ de ejus patria sententiæ 3, 11
Hominis definitio 4, 1
Homines res postfuturas prænoscere non posse 14, 1
Homo quoto mense, postquam mulieris uterus semen concepit, gignatur 3, 16
Honos anceps vocabulum 12, 9
Hora Quirini uxor in comprecationibus 13, 21
Horatia lex super Caja Tarratia ad populum lata 6, 9
Horatii trigemini 1, 10
Horatius Cocles 4, 5
Hortensius orator ob munditias corporis gestumque in dicendo histrionicum Dionysiæ saltatriculæ cognomine se compellanti quàm suaviter responderit 1, 5
Hortensius poëta invenustus 19, 9
Hortor, commune verbum 15, 13
Hospites quo loco apud Romanos 5, 13
Hostiæ præcidaneæ, item succidaneæ 4, 6
Hostilia curia inter templa ab auguribus constituta 14, 7
Hostilius Mancinus Mamiliæ meretrici diem quare dixerit 4, 14
Humanus, aliud significare quàm

Digitized by Google

quàm vulgò putatur 13, 16
Hypsicrates grammaticus 16, 12

I.

Jaculorum vocabula 10, 25
Jalysi imago apud Rhodios 15, 3
Janusspater 5, 12
Japyx ventus 2, 22
Idæus præco 3, 23
Idem sæcli quod Titii, prov. 3, 23
Idiographus liber 9, 14
Ignarus 9, 12
Ignis cur urinam lacessat 19, 4
Ignominiatus 8, 14
Ignoscentia 7, 3
Ilignea corona 5, 6
Illaudatus 2, 6
Illini 7, 11
Illyrios homin. esse, qui interimant videndo 9, 4
Imbellia 5, 5
Imparilitas, Soloecismus à Sinnio Capitone vocatur 5, 20
Impendio 1, 6, 7, 10, 11, 18, 18, 6
Imperceptus 14, 1
Impete magno, apud Levium 19, 7
Impolitia, in equis censendis 4, 12
Impetrabilis 17, 19
Inops ætate invalida ita ut ingredi non possit, quemadmodum ad pastorem è sua domo ducatur, ex XII Tabulis 20, 8
Impotestatem, & similia 1, 7
Inamabilis 2, 6
Incestus 13, 19
Inclinamentum 4, 9
Incohibilis 5, 3
Incomprehensibilia omnia esse quo Pyrrhonii quo Academici sensu dixerint 11, 5
Incontinentia, vitium maximum 17, 1
Indefinitum verbum quid 1, 7
Indeses 7, 22
Indiæ in montib. homines caninis esse capitibus, nullis cervicibus, & oculos in humeris habentes; item corporibus hirtis & avium ritu plumantibus 9, 4
Indipisci 12, 1. 17, 2
Indissimulabilis 10, 22
Indu 12, 4
Induciæ, quid & unde dictæ 1, 25
Industria, anceps vocabulum 12, 9
Infacundia 11, 16
Infans ut in utero matris formatur 3, 11
Infestans 9, 12
Infortunitas 6, 1
Infra classem, quid Catoni 7, 13
Infrunita verba 4, 9
Ingenium tempore mitificatur 13, 2
Ingratis 17, 2
Injecto manus in XII Tabulis 20, 2

Digitized by Google

Injice, & similia ut efferenda 4, 17
Injicere, *conjicere*, & similia qua ratione primam producam habeant *ibid.*
Inimicitiæ an singulari numero dicatur 19, 8
Injuria, anceps vocabulum 12, 7
Injuria factum itur apud Catonem 10, 14
Injuriæ 9, 12
Injuriæ atrociores 20, 1
Injuriæ ut pœniantur ex XII Tabulis *ibid.*
Injurias ulcisci populus Romanus sæpe neglexit 7, 2
Injuriæ ut cavendæ ex Panætii sententia 13, 26
Inlatebrare, apud Q. Claudium 17, 2
Inlutis pedibus 17, 5
Inominalis dies 5, 17
Inora animalia 7, 6
Insece, apud Ennium & Livium 18, 9
Insecenda, non, *insequenda* legendum apud Catonem *ibid.*
Insectiones *ibid.*
Insignite 6, 15
Insomnia, feminino genere 6, 4
Insubidus 6, 1. 12, 2. 13, 19. 18, 8
Insuperhabere 1, 19. 4, 1
Intentio 7, 7
Inter os & offam, apud Catonem 13, 17
Intercedendi jus 7, 19
Internecinum genus morbi 2, 1
Interpretor, commune verbum 15, 13
Interstitio 20, 1
Intolerantia vitium maximum 7, 11
Intolerantibus curis, apud Levium 19, 7
Intra veteribus antea *in*, & quomodo ea postea usi 12, 13
Intra cubitum *ibid.*
Intra kalendas *ibid.*
Intra modum *ibid.*
Intra montem *ibid.*
Intra Oceanum *ibid.*
Invalentia 19, 1
Invidiosus 9, 12
Jonium mare violentum & vastum 19, 1
Jovem unde Latini veteres appellaverint 5, 11
Jovem lapidem jurare 1, 21
Jovis Capitolini cella 7, 1
Jovis convivium in Capitolio 12, 8
Jovis filii prudentissimi & humanissimi à poëtis habiti 15, 21
Jovi alba hostia faciundum quare 10, 15
Ischiacorum dolores modulis tibiæ minui 4, 13
Isigonus Nicæensis historicus 9, 4
Isocratem, ad Mausolæum agonem iisse 10, 18
Isocratii 18, 8
Isopsephæ versus, apud Homerum 14, 6

Ita-

Digitized by Google

Italia armentosa 11, 1
Italicenses municipes 16, 13
Italiæ terræ quæ origo 11, 1
Italiam qui primi incoluisse dicantur 1, 10
Italæ, boves apud veteres Græcos 11, 1
Judex qualis esse debeat 14, 4
Judex ut ad incertos juris casus præmoeniri debeat 14, 2
Judex extra ordinem à coss. datus 12, 13
Judex qui ob rem dicendam pecuniam accepisse convictus fuerit capite e XII Tabulis pœnitur 20, 1
Judices cognoscunt 4, 4
Judicis veri officium 14, 1
D. Julius pomœrium protulit 13, 14
Jul. Celsinus 19, 7. 29, 10
Jumentum, in XII Tabulis 20, 1
Jupiter quasi *Jovis pater* 5, 12
Jurare conceptis verbis 7, 11
Juris magistri 4, 1
Jurisjurandi apud Romanos observata sanctimonia 7, 18
Jurisjurandi genera aliquot 11, 6
Jusjurandum adigere 7, 18. 16, 4
Jurites Quirini, in precationibus 13, 21
Jus trium liberorum 3, 16
Jusjurandum militare quibus verbis conceptum 16, 4
Justitia 6, 1
Justitiæ imaginem quàm aptè Chrysippus depinxerit 14, 4
Juventæ finis 10, 28
Justi dies, apud Decemviros 20, 1

L.

Labeo Antistius legum atque morum populi Romani apprimè doctus 13, 10, 12
libri ejus posteriorum post mortem editi 13, 10
Laberius à Cæsare ignominiatus 8, 14
multa verba prælicenter finxit 16, 7
quibus rebus C. Cæsarem offenderit 17, 14
ejus arrogantia *ibid.*
versus ejusdem super privatione oculorum Democriti 10, 17
Labiæ 10, 4. 18, 4
Laboriosus 9, 12
Lacedæmonii in acie tibia usi 1, 11
furta illis exercitio & disciplinæ 11, 18
quando triginta tyrannos Athenienſibus præposuerint 17, 21
quando ab Athenienſibus ad Corinthum victi *ibid.*
quid super sententia quam homo improbatissimus dixerat statuerint 18, 3
quomodo litteras quas ad suos imperatores mittebant, occultarint 17, 9

Lactis

Digitized by Google

Lactis quo homo nutritur vis 12, 1
C. Lælius 17, 5
Læstrygones Jovis filii 15, 21
Lætabundus 11, 15
Lætitia quid 2, 27
Læva numina, apud Virgil. 5, 11
M. Lævinus ædilis curulis 13, 13
Lais meretrix 1, 8
Laminæ ardentes 16, 3
Lampadio Ennium emendavit 18, 5
Lancea 10, 25
Lancea, Hispanicum vocabulum 15, 30
Largii Licinii Ciceromastix quam ineptus 17, 1
Largior commune verbum 15, 13
Lavandria, Laberio 17, 7
Laudare prisca lingua quid 2, 6
Laudari frigidè turpius, quàm acerbius vituperari 19, 13
Laurentina 10, 2
Laus Catonis, Ciceronis liber 13, 2
Leænæ quoties in vita sua pariant, & quot catulos uno partu 13, 7
Lebadia oppidum in Bœotia 12, 5
Lectica latus quidam ut à rustico Venusino jocularitèr derisus 10, 1
Lectica stupis deligata 10, 3
Leges consensu tacito obliterantur 12, 13
Leges ut mutentur pro ratione temporum & sectantur 20, 1
Leges duodecim tabularum quando scriptæ, quodque quibusdam severæ & quibusdam mites visæ *ibid.*
Legio quot centurias; quot manipulos, quot cohortes habeat 16, 4
Lembi 10, 25
Lenæus Cn. Pompeji libertus 17, 16
Lenunculi 10, 25
Legumentum 4, 10
Leonidæ Lac. latus 3, 7
Leoninæ *pinnæ* navis exemplum memorabile 17, 14
Leontem suam Nævius in carcere scripsit 3, 5
Æmilius Lepidus & Fulvius Flaccus censores ut in gratiam mutuam redierint 12, 8
Leporatia 2, 10
Lepores in Bithynia binis jecoribus 16, 15
Levenna: levis Laberio 16, 7
Levitas haud vulgari significatu: & quos *leves* veteres dixerint 7, 11
Levius poëta implicatus 9, 9
Lex quid, & ut à privilegio & *plebiscito* differat 10, 20
Libentiæ 15, 2
Liberalia, quis 17, 5
Liberos alendos proprio lacte 12, 1
Liberos etiam unum filium filiam-

Digitized by Google

filiamve dixisse veteres 2, 13
Libertini ab ingenuis quatenus adoptentur 5, 19
Librorum inscriptiones variæ 20, 11
Libros publicè quis primus legendos præbuerit 6, 17
Liburni naves loris suebant 17, 3
L. Licinius Crassus censor 15, 11
Porcii Licinii venustissimi versus 19, 9
Licinius Imbrex comicus 13, 21
Lictor unde dictus 12, 3
Lignum alumne oblitum non incendi 15, 1
Linguam exertare 9, 13
Lingua recondenda secundum Hesiodum 1, 15
Lingula 10, 25
Lintres *ibid.*
Lis pecunia æstimata 4, 4
Liticines 20, 1
Litterarum in epistola C. Cæsaris & aliorum, occulta significatio 7, 9
Litterarum quarundam jucunda consonantia 7, 20
Lituus, quid 5, 8
Lituusne auguralis à tuba, quæ *lituus* appellatur, an tuba à lituo augurali *ibid.*
Livius Drusus tribunus plebei morbo comitiali laborans Anticyram navigat ut elleborum bibat 17, 15
L. Livius poëta fabulas docere quando Romæ coperit 17, 21
Locuples unde 10, 5
Longæ naves 10, 25
Longævus apud Virgilium senem non significat 2, 16
Loquacitas quam magnum vitium 1, 15
Lorarii 10, 3
Lorea, muliebris potus 10, 23
Lua Saturni, in comprecationibus 13, 21
Lucretius 5, 12
Luca 11, 18
Lucilius poëta quando floruerit 17, 21
quid Euripidi vitio dederit 7, 3
Ludibriosus 7, 11
Ludibundus 11, 15
Luerepiaculis 4, 5
Luna augente vel crescente quam *συναύξουσα* multa habeant 20, 8
Luna quot diebus orbem suum lustret 1, 20. 3, 10
Lunæ motuum causa incerta 2, 18
Luscitiosus servus venumdatus quatenus redhiberi possit 4, 2
Lutescere 18, 12
Luteus color 2, 26
Lutulentus 11, 15
Luxuria in cœnis 15, 8
Luxurit, secundo casu 9, 14
Lycurgi lege maximus honos majori ætati habitus 2, 15

M. Ma-

Digitized by Google

M.

Macedo philosoph. 13, 8
Macedonia *ἀμαθία* dicta 14, 6
Machærio 10, 25
Magniloquentia 1, 2
Magistratus qui prensionem habeant, qui vocationem, qui neutrum 13, 12
Maja Volcani, in comprecationibus 13, 2
Malum quid 12, 5
Malas malaxavi, apud Laberium 16, 7
Maledicendum non esse improbis 6, 11
Malum consilium consultori pessimum, proverb. 4, 5
Mamilia meretrix 4, 14
Manciolis tenellis, apud Levium 19, 7
Mancipia sub corona vendita 7, 4
Manliana imperia 1, 13. 9, 13
C. Manilius consul. 17, 21
Cn. Manlius tribunus plebei 6, 11
M. Manlii mors 17, 21
Manuatus est, & *Manuarius*, apud Laberium 16, 7
Manubiæ quid 13, 23
Manubias & prædam qua ratione Cicero conjunxerit *ibid.*
Manum conserere quidnam in antiquis actionibus e duodecim tabulis & apud Q. Ennium: utque id fieri apud prætorem solitum 20, 10
Marathonia pugna quando pugnata 27, 25
Marcius Rex consul. 13, 18
Mare, austris spirantibus glaucum & cæruleum; aquilonibus obscurius atrumque 20, 30
Mare gelu non duratur 17, 8
Maris in tempestate qui sit ut homines timeant & palleant 19, 1
Mariti officium erga uxorem 2, 17
M. Marius 10, 3
Marsi serpentium virulentorum domitores 16, 11
Marspiter 5, 12
Marsus Circes filius 16, 11
Martiæ hastæ quum movissent qualibus piaculis id expiatum 4, 6
Materfamilias & matrona 18, 6
Materiæ infamis 17, 11
Matrimus 1, 12
Cn. Mattius verbis novis usus 15, 25
figmenta ejus verborum venusta 20, 9
Mature, *Maturare*, quid & unde 10, 11
Mausolus rex Cariæ, aut ut alii volunt, Græciæ præfectus 10, 18
ejus sepulchrum *ibid.*
ad ejus certamen qui iverint, & quis vicerit *ibid.*
Mecastor, quale jusjurandum 12, 6

Digitized by Google

Media sive mediocris forma orationis 7, 14
Medicinæ ut subsecivis horis operam dandum 28, 10
Medium tempus 23, 29
Megalensibus patricii mutuitate soliti 2, 24, 28, 3
Mihi passivo casu ab eo, quod est *Ego* 20, 6
Mi, & *mihi* 23, 24
Æl. Melissi grammatici error 18, 6
Menechmius durus poëta 19, 9
Memordi, apud *momordi* dixere veteres 7, 9
Mercuria hominum morte delinitum debet 5, 13
Menander poëta quam Plautus antiquior 3, 26
quot comœdias scripserit, & quotiens vicerit 17, 15
quid Philemoni dixerit quum sæpe ab eo in comico certamine vinceretur 17, 4
ejus comœdiæ à Cæcilio versæ 2, 23
Mendacimonium, *machimonium*, apud Laberium 16, 7
Menippus philosophus servus fuit 2, 28
Mensæ rationes 14, 2
Mensæ secundæ 13, 21
Mentiri & *mendacium dicere* ut differant 11, 1
Meretricum vitia quibus verbis Plautus designavit 3, 3
Merope 7, 3
Mesanculæ 10, 25
M. Val. Messala consul 15, 21
Q. Metellus Numidicus purè castèque Latina lingua usus 17, 2
ejus oratio ob quid reprehensa, & quem in modum defensa sit 1, 6
epistola ejus ad Domitios quum in exilio esset 15, 13. 17, 2
Q. Metellus Pius consul 15, 28
Metii Fufetii mors 20, 2
Metus, duobus modis accipitur 2, 12
Mihi & *tibi* ut pronuncientur 10, 4
Milesiæ virgines ut à voluntario interitu deterritæ 15, 10
Milesiorum legati ut à Demosthene pecunia accepta eluſi 11, 9
Milites quid jurare soliti 16, 4
quo die adesse debuerint ut consuli citanti responderent; quæque illis concessæ exceptiones *ibid.*
Militi ignominiæ causâ vena soluta 10, 8
Mille hominum occiditur, quemadmodum dicatur 1, 16
Milonis Crotoniensis athletæ miserandus interitus 15, 16
Miltiades 17, 21
Minores magistratus & majores 13, 15
Minos Iovis filius 15, 22

Digitized by Google

Miracula varia 9, 4
Miseriam quid efficiat 18, 1
Mithridateios potio 17, 16
Mithridates Ponti rex remediorum adversus venena peritissimus, ejusque mors *ibid.*
quinque & viginti diversarum gentium linguis loquutus 17, 17
Moderamenta 13, 6
Mœnia, pluraliter semper 19, 8
Mœra 3, 16
Molæ Martis, in compreca-tionibus 13, 22
Monocoli 9, 4
Monstra hominum varia *ib.*
Morbi quando periculosiores 3, 10
Morbi vis 12, 5
Morbos ne natura fecerit una cum hominibus 6, 1
Morbus, in duodecim tabulis 20, 1
Morbus sonticus 16, 4. 20, 1
Morbus ut à vitio differat in edicto ædilium curulium 4, 2
Mori constituentes media, quoto die mortem oppetant 3, 10
Moriens quo temporis momento moriatur 6, 13
Mœrta, una ex Parcis 3, 19
Mœrales multi, & *multi bo-mines* quid differant 13, 28
Mortuarii glossaria 18, 7
Q. Mucius pontifex maximus 5, 14
Mulcedo 19, 9
Mulier, si vinum bibit, à marito multata 10, 23
Mulier sterilis venundata, quatenus redhiberi possit, inter juris-prudentes dissensum 4, 2
Mulieri vir judex 10, 23
Mulieres Romæ per Herculem non jurabant 11, 6
Mulieres Romanæ abstemiæ osculum cognatis ferebant, ut odor indicium faceret si bibissent 10, 23
Multa qui habet multis indiget 9, 8
Multa, Sabinum vocabulum 11, 1
Multa suprema, minima, quibus verbis dicta *ibid.*
Multam dicere, facere ibid.
Multi grunni finctus, apud Lucilium 19, 7
Multijugus, multicolor, multiformis 18, 18
Mundum muliebre 4, 1
Mundus muliebris *ibid.*
Munerum, pro *munere* 18, 12
Municipes, & *municipium*, quid, & ut à colonia differat 16, 13
Muræna Tarteſſia 7, 16
Muralis corona 5, 6
Murina, muliebris potus 10, 23
Musicam absconditam nulli res esse 13, 29
Musonius philosophus 5, 1
quanti cuidam æruscatori philosophum sese ostentanti dari jusserit 9, 2
ejus

Digitized by Google

ejus sententia quædam à M. Catone dicta ante Latinè dicta 16, 1
Mutant, pro, *mutantur* apud Varronem 17 13
Mutuitare 2, 24. 18, 2
Mutus morbosus est 4, 3
Myoparones 10, 25
Mys Epicuri servus 2, 8

N.

Nævius tribunus plebei Scipionem Africanum superiorem accusat 4, 18
Nævius poëta quando fabulas apud populum Romanum dederit 17, 21
fabulas duas in carcere conscripsit 3, 3
versus ejus in Scipionem Africanum superiorem 6, 8
ejusdem epigramma sepulchro suo inditum 1, 24
Nani, apud Cinnam 19, 13
Nanus, id est, *pumilio* 16, 7
Nasci non potest ante mensem septimum neque mas neque femina 3 10
Natis ante noctis horam sextam, uter dies natalis sit 3, 2
Natura 6, 1
Natura quid primum in homine creaverit 13, 5
Natura & *fatum* num eadem Ciceroni 13, 1
Naturæ vis 12, 5
Navalis corona 1, 6
Naucritus in Mausolæo certamine fuit 11, 18
Naves ut Liburni utque Græci contexuerint 17, 3
Navigantes *ingredi* & *transgredi* rectè dictum 10, 26
Navium cursus 10, 25
Navium vocabula *ibid.*
Ne, particula privativa 13, 21
Ne id quoque 17, 2
Necessitas & *necessitudo* non differunt 1, 3
Nefasti dies vulgo perpetam dicti 4, 9
Corn. Nepos erravit quum Ciceronem annos tres & viginti natum causam pro Sex. Roscio dixisse scripsit 15, 28
Neptuni filii inhumanissimi & ferocissimi à poëtis habiti 5, 21
Neptuni nomina 2, 28
Neptunus qua ratione apud Homerum dicat puellæ à se compressæ, illam intra annum parituram 3, 16
Neptunus pater *ibid.*
Nequitia non vulgari significatu 7, 11
Neria, Cn. Gellio 13, 22
Nerienem, tertia corrupta *ibid.*
Nerienes Martis, in precationibus. *ibid.*
Nerienes vocandi casu apud Varronem. *ibid.*
Nerio quid Sabin. *ibid.*
Nervi unde 13. 13

Digitized by Google

Nervias in fidibus brumali die alias digitis pelli, alias sonare 9, 7
Nervolaria Plauti, inter incertas 3, 3
Nescius 9, 12
Neurospasta 14, 1
Ni *ibid.*
P. Nigidius Figulus 4, 9. 10, 11. 13, 10. 17, 7
Ciceroni & Varroni coætaneus 19, 14
Cicero eum reveritus 11, 11. 13, 23
commentationes ejus propter obscuritatem non vulgatæ. 19, 14
locus ejus difficilis super litteris *ibid.*
Nihil cum amaracino sui proverb. 20, 11
Nihil cum fidibus graculo proverb. *ibid.*
Nilus fluminum quæ ultra imperium Romanum fluunt prima magnitudine 10, 7
Nimium quantum 1, 8. 15, 1. 16, 6. 18, 3
Niobe quot filios habuerit, variæ Græcorum sententiæ 20, 7
Nivis aqua potui pessima; frugibus & arboribus fecunda 19, 5
Nocteſcere 18. 11
Nocticolor Memnon, apud Levium 1, 9
Nomen Tarquinium apud L. Pisonem 16, 9
Nomina non positiva esse, sed naturalia, argutissimè à P. Nigidio disceptatum 10, 4
Nomina quædam singulari, quædam numero plurali tantum dici, & quæ ratio 19, 8
Nominà quorundam patriciorum, qui malè de republica meriti essent, ne cui ejusdem gentis inderentur prohibitum est 9, 2
Nona una ex Parcis 3, 16
Nos & *Vos* ut pronuncientur 10, 4
Nostrum & *nostri* ubi locum habeant 20, 6
Novicium 6, 5
Novissimus & *novissimè* cur Cicero non dixerit 10, 21
Nox, pro *noctu* in XII tabulis 8, 2
Nuces Thasiæ 9, 16
Nutrices infantum quales plerumque esse soleant 12, 1
Nutriendos liberos esse feminis, non nutricum, sed suo sibi lacte. *ibid.*

O.

Ob, præpositionis natura 4, 17
Obba 16, 7
Obesum quid 19, 7
Objicere, cur prima producta ponatur 4, 17
Obicibus cur primam productam habeat 2, 17
Obliquè agere 7, 17

Digitized by Google

Obliterare gens, apud Levium 19, 7
Obnoxiè, in Plauto 3, 17
Obnoxius quid significet, quæque ejus origo *ib.*
Obsidionalis corona 5, 6
Obstipidus 5, 1
Occidione occisus 5, 17
Oceanus cum luna simul senescit adolescitque 14, 1
Oculorum quæ vis 5, 16
Offendere 9, 1
Officiorum quis ordo Romæ observatus 5, 13
Oleaginea corona 5, 6
Olearum folia quando convertantur 9, 7
Oleum cur sæpe congelascat 17, 8
Olus Postumius Tubertus dictator Romæ quando fuerit 17, 21
Olympias Philippi regis uxor, Alexandri mater 7, 1
ejus ad Alexandri litteras, in quibus sese Jovis Ammonis filium dixerat, rescriptio 13, 4
Olympicum stadium longius quàm cætera 1, 1
Omnimodis 2, 18. 4, 2
Onesicritus historicus 9, 4
Opicus 11, 16. 13, 9
C. Oppius de vita P. Scipionis Africani superioris scripsit 7, 1
C. Oppius res Cæsaris curabat 17, 9
Oppolita 16, 8
Opus divitiæ ut dictum 7, 2
Orantes in senatu exsurgunt 7, 3
Oranti senatori in senatu alia conducunt principia, quàm patrono pro reo causam dicenti *ibid.*
Orationem in pectore non in ore nasci debere 1, 15
Orationis virtutes 7, 14
Orbis, in re militari 10, 9
Orcæ 10, 25
Oreinus thesaurus 1, 24
Oresti corpus non tam grande inventum fuisse quàm Herodotus vult 3, 10
Oriæ 10, 25
Oriens æquinoctialis, brumalis, solstitialis 2, 22
Ornatu, dandi casu 4, 6
Ornithones 20, 10
Orthium carmen 26, 19
Oscedo 4, 20
Ostrea Tarentina 7, 16
Ostreæ cum luna quam συμπάθειαν habeant 20, 8
Osus 4, 8
Otacilius Crassus consul 10, 6
Ovalis corona 5, 6
Ovandi quæ causa *ibid.*
Ovantes, utrum pedibus an equis vehentes civitatem ingrediantur *ibid.*
Oves virili genere in multa dicenda 7, 8. 11, 1

P.

Pabulor 17, 2
Pacis bibliotheca 16, 8
Pacis templum 5, 11

Digitized by Google

Pactitia pugnæ cessatio 1, 25
Pacuvius poëta quando floruerit 17, 21
ejus epigramma sepulchro suo inditum 1, 24
ejusdem cum Accio poëta colloquium 18, 2
Pænitere unde, & quid propriè 17, 1
Palma AEgyptia 7, 16
Palmæ vis & natura, & cur ea signum victoriæ 3, 6
Panætio ἀταραξία atque ἀπάθεια non probata 12, 5
Panætium M. Tullius æmulatus in libris de officiis 13, 6
Pancratiæ 13, 26
Panda 13, 21
Papia lex de capienda Vestali 1, 12
Papirius Prætextatus cur ita cognominatus 1, 23
Parcæ à partu; earum nomina 1, 16
Parcus, unde & super eo Gabii Bassi traditio elusa 3, 19
Parones 10, 25
Parthenii versus à Virgilio expressus 13, 26
Partim hominum, qua ratione veteres dixerint 10, 13
Partu uno quot pueri simul gigni possint 0, 2
Partus, postquam muliebris uterus semen genitale concepit, quoto mense fiat, variæ tam medicorum quàm philosophorum & auctorum veterum opiniones; & quoto mense fiat secundùm Romanos 3, 16
Partus undecimo mense post mortem mariti à femina quadam editus qualis fuerit judicatus 3, 16
Pάσσα, muliebris potus 0, 23
Passis velis, & *passis manibus*, à *pandor*, non à *patior*, veteres dixerunt 15, 15
Passo capillo *ibid.*
Patiendi verba in agendi modum à veteribus versa 18, 12
Patrensis bibliotheca 18, 9
Patri debita in omnibus rebus prærogativa quatenus connivcat filio magistratum gerente 2, 2
Patrima, matrima 1, 12
Patris jussis quatenus parendum 2, 7
Patronis, qui pro reis dicunt, quid in principio orationis faciendum 7, 3
Pavere etiam sapientis esse 19, 1
Jul. Paulus 1, 22. 5, 4. 19, 1
Pavus è Samo 7, 6
Peccata exemplis non purgari: superque eo Demosthenis dictum 10, 9
Peccatis pœniendis quot causæ 6, 14
Peccatu 13, 19
Peccatum nullum latere, sed tempore revelari 1, 11
Pectunculus Chius 7, 16
Pecunia quibus modis data probetur 14, 2

Digitized by Google

Pedanus, non *pedarius* dicendum 3, 18
Pedaru equites *ibid.*
Pellex quæ 4, 3
Pelamis Chalcedonia 7, 16
Peloponnesiacum bellum quo tempore fuerit 17, 21
Peluſiotæ cur cæpe non edant 21, 8
Penus varii generis, & quid ſit 4, 1
Pepoſci non *papoſci* veteres dixerunt 7, 9
Pepugi, non *pupugi*, veteribus dictum *ibid.*
Perdices bina corda habere ſcripſit Theophraſtus 16, 15
Peregrinus, Proteus philoſophus quomodo non peccandum eſſe docuerit 12, 11
Periander Corinthi rex 16, 19
Pericles Alcibiadis avunculus 15, 17
ejus dictum 1, 3
Pernicii, *progenii*, patrio caſu 9, 4
Perſæ quando ab Atheniensibus victi 17, 21
Perſes Macedonum rex Philippi filius bellum contra Romanos geſſit, victuſque fuit 7, 3
Perſeus Zenonis ſtoïci ſervus 2, 18
Perſonæ nomen quàm lepidum Gab. Baſſus poſuerit 5, 7
Pertentant gaudia pectus, apud Virgil. 9, 9
Peſtilenta, *pulverulenta* loca apud Levium 19, 7
Petorritum, cujus linguæ vocabulum 15, 30
Phædon Socraticus ſervus 2, 18
Phalarica 10, 25
Phaſeli *ibid.*
Philemo comicus Menandrum vicit 17, 4
Philippides poëta præ nimia lætitia mortuus 3, 15
Philippus regnum Macedoniæ quando adeptus 17, 21
quando apud Chæroneam Athenienſes vicerit *ibid.*
ex inſidiis occiſus. *ibid.*
ejuſdem ad Ariſtotelem epiſtola ſuper Alexandro recens nato 9, 3
Philiſtio Locrus vetus medicus 17, 11
Philolaus Pythagoricus 3, 17
Philoſophia deguſtanda non ingurgitanda 15, 16
Philoſophia gnaviter ſectanda 6, 10
Philoſophi falſi & veri ex Epicteti ſententia qui? 1, 2
Philoſophi aliquot qui ſervitutem ſervierunt 2, 18
Philoſophi jactabundi exēplum 1, 2
Philoſophi nomen cultu habituque mentientem quidam quibus verbis Herodes Atticus notaverit 9, 2

Digitized by Google

Philosophi nomine, & non re, ut à Catone fuerint notati 13, 22
de Philosophis urbe exigendis senatusconsulti & edicti censoriam verba 15, 11
Philosophus ut audiendus 5, 1
Phœniceus color 2, 26. 3, 9
Phormio, Athenienſium dux 17, 21
Phrygia attagena 7, 16
Pictacium, apud Laberium 16, 7
Pigitum 15, 13
Pigneror, pro *Pignero* 18, 12
Pignoriſcapio, copulatè 7, 10
Pilum 10, 20
Piſcinæ 2, 25
Pindarus pingui facundia, verſus ejus ſupet deſcriptione ÆEtnæ non bene à Virgilio expreſſi 17, 10
Piſiſtratus tyrannus quo tempore vixerit 17, 21
idem primus libros Athenis legendos publicè dedit 6, 17
Placida, navium genus 10, 25
Planus, id eſt *ſycophanta*, apud Laberium 16, 7
Plato, veritatis amantiſſimus, quibus verbis philoſophos inceſſuerit, qui veræ philoſophiæ emolumenta ignorant 10, 22
quando ad Dionyſium Siciliæ tyrannum profectus ſit 15, 24
an Xenophonti male voluerit 14, 3
ejus & Lyſiæ oratio ut differat Favorini ſententia 2, 5
duas ſolum pœniendi cauſas ponit 6, 14
ejus eligans ſententiâ 2, 22. 13, 6
homo tenui pecunia 3, 17
Philolai Pythagorici libros quanti mercatus *ibid.*
ejus verſus amatorii liberius Latinè verſi 19, 11
quid voluptatem eſſe dicat 9, 5
quædam ejus exercitii gratiâ Latinè verſa 17, 20
Plautius comœdiarum ſcriptor, cujus comœdiæ quædam errore nominis Plauto adſcriptæ 3, 3
Plautus quando floruerit 17, 21
Latinæ linguæ decus 19, 8.
comœdias in piſtrino ſcripſit 3, 3
elogium ejus verum 7, 17
ejus ſub nomine quot comœdiæ ferantur 3, 3
L. ÆElii ſententia quot ſint *ibid.*
Nerienem conjugem Martis dixit 13, 21
comœdiæ ejus ut dignoſcendæ 3, 3
xxi Varronianæ dictæ *ibid.*
epigramma ejus ſepulchro inditum 1, 24
Plebes ut à *populo* differat 10, 10

Digitized by Google

Plebiſcita 15, 27
Plebiſcitum quid 10, 20
Plerique omnes 8, 11
Plinius Secundus 9. 4. 11, 16
ejus parum cauta ſcriptio 9, 16
Plurali numero carentia 9, 8
Pluria, rectè Latinè dici 5, 21
Plutarchus 14, 11
inique Epicurum in ſyllogiſmo reprehendit 2, 1
eumdem non rectè etiam in verbis frivolis reprehendit 2, 9
quid illi ſervus objecerit quem loro cædi jubebat 1, 26
opinionem Platonis de natura ſtomachi adverſus Eraſiſtratum tutatur 17, 11
libri ejus titulus περὶ πολυφαγίας quid ſibi velit 1, 16
Pœni etiam de omnium rerum imperio decertarunt 10, 17
Pœnicum bellum primum 17, 21
Poëtarum Latinorum qui dulcedinem verſuum Anacreonticorum æquiperaverint 19, 9
Pœtilius tribunus plebei à Scipione Africano ſuperiore rationes prædæ Antiochenæ poſcit 4, 18
Aſin. Pollio fruſtra Salluſtium reprehendere conatus eſt 10, 26
Polus hiſtrio celebris, ſuperque eo hiſtoria memoratu digna 7, 5
Polyerata nobilis femina, nimio gaudio mortua 3, 15
Polyphontes rex 7, 3
Polyſtephanus hiſtoricus 9, 4
Pomœrium auguribus quid, quique ejus proferendi jus habeat 13, 14
Cn. Pomp. Strabo Pompeji Magni pater Aſculanos ſubegit 15, 4
Cn. Pompejus Magnus conſul cum M. Craſſo 14, 7
Varronem rogat ut librum faciat, ex quo diſcat quid facere debeat quum ſenatus ipſi conſulendus *ibid.*
æde Victoriæ à ſe dedicata quomodo nomen honoris ſui theatro inſcribi juſſerit 10, 1
filia C. Cæſaris ei deſponſa 4, 10
ejus imperium *ibid.*
Pompolus Theophraſti ſervus 27, 18
Pomptinus ager 9, 11
Ponticæ anates vim habent venenis detergendis 17, 16
Pontifices pro collegio decernunt 11, 3
Pontificium 1, 13
Pontones 10, 25
P. Popilius 11, 13
Populabundus, apud Siſennam 11, 15
Popul. fundus factus 16, 13

Digitized by Google

Porca præcidanea Cereri sacra 4, 6
Porcetra quid, & ut à sue differat 18, 6
Porcia lex 10, 3
Porciæ familiæ nomina & genera 13, 19
Porcius tribunus plebis 13, 12
Postliminiò redire 7, 18
Postprincipia 16, 9 & 18
Postremissimus 15, 12
Post verta dea 6, 16
Postuma proles, apud Virgilium 2, 16
Postumiana imperia 1, 13
Sp. Postumius consul 17, 21
Præcipitantia 6, 2
Præcox, *præcocis*, facit, non, *præcoquis* 10, 11
Præda quid, & ut à *manubiis* differat. 13, 24
Præfectus Latinarum causa creatus an senatus consulendi jus habeat 14, 8
Præficarum voces 18, 7
Præfiscine & *præfiscini* 10, 24
Præmandare 4, 1
Præmaturè 10, 11
Præmodum 7, 7
Præmorsisse, apud Plautum, pro, *Præmordisse* 7, 9
Præneſtini ex colonis municipes à Tiberio facti 16, 13
Præpes portus, apud Q. Ennium 6, 6
Præpetes loci, apud eumdem *ibid.*
Præpetes pennæ apud Virgilium *ibid.*
Præpositiones verbis præpositæ quatenus producantur, quatenus corripiantur, multis exemplis ostensum 4, 17
Præpositionum quarumdam naturam ut Cicero observavit, non semper eamdem esse 12, 17
Præsentarius 16, 4
Præterpropter, apud Ennium 19, 10
Præstabilis 1, 3
Prætextata verba 9, 10
Prætores consulum collegæ, consules tamen rogare non possunt, & minori sunt quàm illi imperio 13, 14
Prætoris cujusdam lepidum in advocatum dictum 1, 12
Præverbium 7, 7
Prensionem tribunus plebei habet, non etiam vocationem 13, 12
Primitus 6, 2
Princeps 4, 10
Priva quæ veteres dixerint 10, 20
Privilegium quid? *ibid.*
Priusquam Theoguis nascetur, proverb. 1, 3
Pro particulæ varietas 11, 3
Pro præpositio quando productè & quando correptè pronuncietur 2, 17
Pro castris pugnatum 11, 3
Pro testimonio testis dicit *ibid.*

Digitized by Google

Probi ad Marcellum epistola 4, 7
Proclive & proclivi 10, 24
Procurare, in haruspicina 4, 5
in piaculis 4, 6. 16, 6
Prodicus rhetor 15, 20
Prodromi 2, 22
Productæ kalendæ 18, 13
Profata, apud Varronem 16, 8
Profligo verbum impropriè vulgo usurpari 15, 5
Proletarii, qui? 16, 10
Proletariis Romæ maximus honor habitus 2, 11
Proloquium. 5, 11
Proloquium, quid? 16 8
Prolubium 16, 19
Proludium 5, 18
Prolùvium rei Veneriæ 4, 11
Promercalia 4, 1
Promiscè 6, 14. 7, 3. 10, 2. 13, 9
Promiscus 11, 16
Pronunciatum, Ciceroni 16, 8
Properatim 12, 15
Properare ut à *festinare* differat 16, 14
Properare aliud quàm *maturare* 10, 11
Propere *ibid.*
Prosa, dea 16, 16
Prosumia 10, 25
Provocatio ad tribunos plebei 4, 14
Protagoras cujus conditionis homo fuerit, & ut ad philosophiam adigerit 5, 1
Protogenes pictor 5, 3
Prudentia indisertâ magis eligenda, quam stulta loquacitas 1, 15
Publii mimographi sententiæ selectiores 17, 14
Publius suppar Laberio quàm gratus C. Cæsari fuerit *ibidem*
Pudor sanguinem cur diffundat 19, 7
Pudoricolor aurora Levio *ib.*
Puericiæ finis 10, 28
Puerorum impubium victus ut moderandus 9, 19
Pugiones 10, 25
Puderet, apud Plautum 18, 12
Horatius Pulvillus consul 17, 22
Pumiliones Græcè νάνοι 19, 13
Pupillos defendere quam sanctum apud Romanos 5, 13
Purpurare 18, 11
Purum putum, unde 8, 5
Putare *ibid.*
Pygmæi 9, 4
Pyramides, apud geometras 1, 20
Pyrrhonii philosophi ut ab Academicis differunt 11, 5
Pyrrhonis philosophi sententia *ibid.*
Pyrrhus rex 3, 7 10, 19 quando bellum cum populo Romano gesserit 17, 21
Pythagoras quando in Italiam venerit *ibid.* quibus cibis abstinuerit secundum Plutarchum 4, 11 ne-

Digitized by Google

neque de animalibus eum neque de fabis comediſſe falſa opinio, *ibid.*
dictus Euphorbus, Pyrander, Callicleas, & deinde femina nomine Alce *ibid.*
ejus diſciplinæ quis ordo 1, 9
Pythagoricis quantum temporis tacendi, quantumque dicendi imperatum 1, 9
Pythia 12, 5

Q.

Quadrantalia 1, 20
Quadriga, numero ſingulari apud Varronem 19, 8
Quadrigæ num ſingularem numerum habeant *ibid.*
Cl. Quadrigarii & Valerii Antiatis ſuper hiſtoria de Pyrrho rege veneno necando diſſenſio 3, 8
Quadrupes eques, non *equus*, Ennius ſcripſit 17, 5
Quæſtor an in jus ad prætorem à privato vocari poſſit 13, 13
Quæſtor prædam vendit 13, 23
Quantum, & *quanto* conſul 10, 1
Quaſſare 2, 6
Querna corona 5, 6
Quernus cibus antiquiſſimus 5, 6
Quieſco, & ſimilia utrum, e, producta an correpta eſſerantur 6, 15
Quin particulæ variæ ſignificationes, ejuſque in veterum ſcriptis obſcuritas 17, 13
Quinquatrus unde 2, 21
P. Quintium qua ætate Cicero defenderit 15, 28
Quintus Catulus curator reſtituendi Capitolii 2, 10
Quoad vivet, & *quoad morietur* cur idem tempus ſignificent, quum ex duobus ſint facta contrarius 7, 21
QUOD SUBREPTUM ERIT, lege Atinia ut accipiendum 17, 7
Quoque pro, *quidem* 17, 2
Quotquot annis 6, 5
Quopſones, apud Afros 8, 13

R.

Radere barbam ante ſenectam ætatem Romani etiam moris fuit 3, 4
Rarenter 2, 25
Ratariæ naves 10, 25
Ratio ut nata in homine 12, 5
Recentatur, apud Mattium 15, 25
Receptitius ſervus, quis apud Catonem, præter Vettii Flacci ſententiam 17, 6
Recipere mulier dicitur ex dote 17, 6
Rectos cupreſſos, apud Ennium 13, 19

Digitized by Google

Recuperatores à prætoribus injuriis æstimandis dati 20, 1
Redhibitio in servis 4, 2
Referre gratiam. 1, 4
Refrigerare, apud Varronem 13, 24
Religio est dicere, apud Terentium 4, 9
Religiosa delubra *ibid.*
Religiosi dies *ibid.*
Religiosus quid, & quam μετωνυμ., quoque significatu ad eumdem modum inclinata nomina dicantur *ibid.*
Rem præscidio futurum, & similia, & qua ratione dicantur 1, 7
Remus à Romulo in monte Aventino auspicio superatus 13, 14
Reorum cultus 3, 4
Rescire quid 2, 19
Res profligata 15, 5
Res repetere, jus belli 16, 11
Restare 1, 23
Retæ 11, 17
Retanda flumina in prætorio edicto *ibid.*
Rex sacrificulus solus super flaminem Dialem accumbit 10, 15
Rhetor ut loqui debeat 1, 6
Rhetores Italia ut urbe ejecti, & super eo verba edicti censorii 15, 11
Rhodanus fluviorum. qui ultra Romanum imperium fluunt, tertia magnitudine 10, 7
Rhodienses amici & socii populi Romani ut se in bello Persico gesserint, quæ eorum consilia, & ut à Catone in senatu defensi, quum quidam è senatoribus bellum illis inferendum censerent 7, 3
Rhodii obsessi à Demetrio quæ verba ad illum super Jalysi imagine, quam incendere parabat, legaverint 15, 32
Rhodos insula *ibid.*
Rica 6, 10
Ridibundus 15, 15
Robigus, deus 5, 12
Roboraria 1, 20
Robur 10, 13
Rogare prætorem vel consulem prætor non potest 13, 14
Rogatio quid 10, 20
Romani populi & Pœni collatio 10, 27
Romanus populus quibus rebus è minimo maximus factus 20, 1
Romani veteres quam Græcæ linguæ imperiti 13, 9
Romuli regis egregia circa vinum responsio 11, 14
Sex. Roscium qua ætate Cicero defenderit 15, 28
Rubidus color 2, 26
Rufinus à C. Fabricio senatu motus 4, 8. 17, 21
ab eodem consul designati curatus, quum tamen ei inimicus esset *ibid.*
Rufus color 2, 26

Digitized by Google

Rumices 10, 25
Rumpiæ *ibid.*
Rupices 13, 19
Rutilus color 2, 26

S.

Cæl. Sabinus I. C. 7, 4
Sabinus medicus Hippocratis enarrator 3, 15
Sacellum quid, & unde: in eoque Trebatii error *ibid.*
Sacrorum detestatio 15, 27
Salacia Neptuni, in comprecationibus 12, 21
Sallustius proprietatum in verbis tenentissimus 10, 20
novator verborum 1, 15
in adulterio deprehensus ab Annio Milone, loriſque cæsus 17, 18
loci cujusdam ejus cum Demosthenico collatio facta 2, 20
multi ejus obtrectatores 4, 15
sententia ejus contra invidorum calumnias defensa *ibid.*
nequidquam ab Asinio Pollione reprehensus 10, 26
vera ejus lectio 20, 6
Salonius cliens M. Catonis 13, 18
Saltem particulæ quæ vis quæque origo 12, 14
Saltuatim 12, 15
Samnites ad Fabricium legatos mittunt 7, 14
Samniticum bellum 17, 21
Sanates, in XII tab. 16, 10
Sanctitudo & sanctitas 1, 2
Sandaliarius Romæ 18, 4
Sanguinem cur pudor diffundat; timor verò contrahat 9, 6
Sanguinis dimissio inter ignominias militares 10, 8
Sapiens ab iraſcatur 1, 26
Sapiens nil cogi potest 12, 5
Sapiens quemadmodum dolorem ferat *ibid.*
Sapientiam filiam Usus & Memoriæ eleganter Afranius dixit 13, 8
Sarpedon Iovis filius 15, 21
Satrapes 10, 18
Saturionem suam Plautus in pistrino scripsit 3, 3
Saturnalia Athenis quemadmodum A. Gellius, aliique Latini qui studiorum causa eò venerant, quæstionum certationibus agitare soliti 18, 2
Sauromatæ diebus tertiis cibum capiunt 9, 4
Scævitas 6, 2. 20, 1
Q. Scævola non satis rectè *penum* definivit 4, 1
Scaphæ 10, 25
Scari Cilices 7, 16
Scaurus grammaticus D. Hadriani temporibus 11, 15
ut Cæsellium Vindicem reprehenderit *ibid.*
Scenicorum artificum studium & amor non honestus 20, 4
Schemata geometrarum 1, 10

Sco-

Digitized by Google

Scholica nugalia 4, 1
Scythæ ἀνδροσυμφάγοι 9, 4
Scythæ quemadmodum famem diu tolerent 16, 3
Scimpodium Græciense 19, 10
L. Scipioni Asiatico multa irrogata à C. Munatio tribuno plebei 7, 19
P. Scipioni Africano à Claudio Asello tribuno plebei dies dictus 3, 4
idem eidem Asello in censura equum ademit *ibid.*
ejus oratio contra Asellum 7, 11
P. Scipio Africanus superior ut cum Tib. Graccho, Tib. & C. patre, in gratiam redierit, & affinitatem cum eo instituerit 12, 8
vitam ejus qui scripserint 7, 1
signa, quæ ejus nativitatem præcessere *ibid.*
Cum Jove Capitolino loquutus *ibid.*
oppidum quoddam in Hispania ut expugnaverit *ibid.*
quàm altus animo fuerit & magnificus, exemplis ostensum 4, 18
quid M. Nævio tribuno plebei illudo apud populum, quòd pecuniam ab Antiocho accepisset; accusanti respouderit *ibid.*
quid fecerit Poetilio tribuno plebei rationes à se pecuniæ Antiochenæ exigente *ibid.*
adolescens fama non sincera, ita ut Nævius poëta in eum scriberet 6, 8
Scirpi 12, 6
Scisciti, pro *scidi* 7, 9
Scitamenta 18, 8. 20, 9
Scorpii 10, 25
Scribendi occultè exempla varia 17, 9
Scriptum facere 6, 9
Scruta, *scrutarius* 3, 14
Sculna, apud Varronem 20, 11
Scyron Iovis filius 15, 21
Scytale Laconica 17, 9
Secare, &, *sectio* 20, 1
Sectius, apud Plautum 18, 9
Secundis rebus & prosperis homines in potestate sua non sunt 7, 3
Secures 10, 3
Securim, non, *securem* 13, 19
Sedavit tempestas 18, 12
Sejanus equus, proverb. 3, 9
Cn. Sejus à M. Antonio capitis damnatus 1, 9
Seleucus rex Nicanor dictus libros, quos Xerxes asportaverat, Athenas referendos curavit 6, 17
Sella curulis 3, 18
Sellarius quæstus 3, 1
Semiphalarica 10, 25
Senatorem quis vestitus, quis calceatus deceat, quis dedeceat 13, 20
Senatores non erant, etiamsi curulibus magistratibus functi, qui à censoribus

Digitized by Google

in senatum lecti non erant 3, 18
Senatores, qui curulem magistratum gessissent curru solito in curiam vehi *ibid.*
Senatus, & similia pariendi casu à M. Varrone & P. Nigidio posita 4, 16
Senatum habere quibus diebus jus sit 14, 7
Senatum habiturus auspicari prius & hostiam immolare debet 14, 7
idem prius de rebus divinis quàm humanis ad senatum referre debet *ibid.*
Senatus consulendi quibus ordine jus fuerit, quibus extra ordinem 14, 7, 8
Senatus, pro loco & pro hominibus 18, 7.
Senatus in Capitolio epulatus 12, 8
Senatus per quos more majorum haberi solitus sit 14, 7
Senatus-consultum quot modis fiat; quique super eo primus in senatu rogari solitus 14, 1
Senatus-consultum per discessionem factum 3, 18
Senatusconsultum ubi fiat 14, 4
ante exortum solis, aut post occasum factum ratum non est *ibid.*
Senecæ futile de Q. Ennio, P. Virgilio, & M. Ciceronе judicium; varia item de eo judicia 12, 2
quæ bene dixisse dicatur *ibid.*
Senectuti olim amplus honor habitus 2, 15
Seniores à minoribus dolium deducti 2, 15
Seniores, qui 10, 28
Senonicum bellum 17, 21
Sensuum hominum quinque duos esse maximè bellua communes 19, 2
Sensuum naturalis defectio, & quid de ea Aristoteles 7, 6
Sententiam in senatu quibus dicere licuerit 3, 18
Sententiarum rogandarum in senatu quis olim ordo 4, 10
Septemtrionarius ventus 2, 22
Septemtrionum verum locus 2, 21
Septenarii numeri vis 3, 16
Sequester 2, 11
Sequestri positum, apud Catonem *ibid.*
Sermonari 17, 2
Serpens inusitatæ magnitudinis 6, 3
Serra, inre militari 10, 9
Q. Serranus consul 15, 18
Sertorius quo astu barbaros milites sibi conciliaverit, & in officio continuerit 15, 22
Servi in furto manifesto prensi ut pœniantur 11, 8
Servi pileati venumdati, quorum nomine venditor nihil præstat 7, 4

Digitized by Google

Servilianus V. Cl. 1, 2
Servius Sulpicius I. C. 2, 10. 6, 12
Servius Tullius Romanorum rex 13, 14
quot classes juniorum census faciendi instituerit, & quæ pueritiæ, juventæ, senectæ posuerit discrimina 10, 28
Servus jure veteri in adoptionem etiam per prætorem dari poterat 5, 19
Sessos Ποσίδιος dictum 14, 6
Sexagesimus tertius annus in senibus periculosus 15, 7
SI. DEO. SI. DEAE. in piaculis 2, 28. 15, 23
Sibones 10, 25
Sibyllini libri ut Romam venerint 1, 19.
Sicæ 10, 25
Siccius Dentatus bellator magnus, Achilles Romanus dictus 2, 11
Siciles 10, 25
Sicinnistæ nebuloso nomine cur Accius dixerit 11, 8
Sidera quædam à quibusdam terris videntur, à quibusdam non 19, 1
Sidicinus quæstor 10, 3
Silentia loca, apud Levium 19, 7
Silvius post Æneæ mortem natus 2, 16
Simius Capito 5, 21
Sinus togæ 4, 18
Sisenna adverbiis in *im* plurimùm usus 12, 15
Siticines, apud Catonem 20, 2
Siti *ibid.*
Socrates quando Athenis capitis damnatus & veneno necatus 17, 21
quid Alcibiadi quærenti cur uxorem suam tam acerbam domo non exigeret responderit 1, 7
eum umquam de rebus naturalibus disputavisse negat Xenophon 14, 3
ejus patientia & temperantia 2, 1
Sol in cœlo vertitur 12, 1
Sol occasus 17, 2
Soleæ 13, 20
Solidum, schema geometricum 1, 20
Soliferrea 10, 25
Solis defectus causa incerta 2, 28
Solœcismum quomodo Latini appellaverint 6, 20
Solon quando leges Athenienses scripserit 17, 21
ejus leges Athenis axibus ligneis incisæ 2, 12
lex ejus pensitata, quæ pœnâ eos afficit qui sese à civili seditione removissent. *ibid.*
qua multa fures affecerit 11, 18
Solstitium & bruma 3, 10
Solstitium in septimo signo Zodiaci fit à bruma *ibid.*

Digitized by Google

Somnus nimius pueris nocet 4, 9
Sophismata 18, 13
Sophocles tragœdus quando floruerit 17, 21
ejus Electra 7, 5
ejus sententia prudens 12, 11
antiquior Euripide 13, 18
versus ejus Euripidi à Platone tributi. *ibid.*
Soror, unde dicta ex Labeonis sententia 13, 10
Sortitio in sacro certamine 5, 9
Soterici lecti 12, 2
Sotion Peripateticus 1, 8
Spadix 2, 16. 3. 9
Spari 10, 29
Sparti usus quando in Græcia cœperit 17, 3
Spatæ 10. 25
Specti, interrogandi casu 9, 14
Speusippus philosophus 3, 17
voluptas & dolor duo illi mala oppositæ, medium eorum bonum 9, 5
Spepondi, non, *spopondi*, dixere veteres 7, 9
Sponsaliorum sollemnia ex Servii Sulpicii sententia 4, 4
Sponsus, sponsa. *ibid.*
Sp. Carvilius Ruga primus divortium Romæ cum uxore fecit 4, 5
Squallere 2, 6
Squallor *ibid.*
Stadiorum in Græcia longitudo 1, 1
Stare pectus sentibus, apud Lucilium 8, 4
Stata forma quæ Ennio, *aurea* Favorino dicta 5, 11
Stationes Romæ jus docentium 13, 13
Stellarum siderumque observatio liquide non constitit 14, 1
Stellarum non esse eam vim quam Chaldæi dicunt *ib.*
Stitisses, non *stetisses* legendum apud Catonem 2, 14
Stata 10, 15
Stoïci & peripatetici disputatio super vita beata 18, 1
Stoïcus verus ex Epicteti sententia 1, 2
Stolidi qui propriè 18, 4
Stomachi via, & quomodo cibi in eum descendant 17, 11
Stribligo 5, 20
Stupa 17, 3
Suadæ medulla 12, 2
Suavitudo & suavitas 13, 2
Sub corona venire 7, 4
Subducti supercilii carptores 19, 7
Subices 4, 17
Subnixo animo, apud Q. Claudium 17, 6
Suboles 19, 12
Subsecivum studium & tumultuarium 13, 23
Subsecivum tempus 8, 10. 20, 12

Digitized by Google

Subsidio, in re militari 10, 9
Subsolanus ventus 2, 22
Succidaneæ hostiæ 4, 6
Succenturiari 15, 8
Succidaneum tergum, apud Plautum 4, 6
Succidiæ 13, 23
Suculæ stellæ ubi in cœlo 13, 9
Sufferctus 4, 17
L. Sulla Felix consul 15, 18
L. Sulla Pirræum oppugnat 15, 1
P. Sulla reus M. Ciceroni mutuam dat pecuniam 12, 12
P. Sulla proferendi imperii titulum quæsivit 13, 14
P. Sulpicio Gallo quid P. Africanus Pauli F. objecerit 7, 12
Sulpicius Apollinaris 4, 17. 12, 13, 16. 16, 5. 18, 4
Summovere populum 13, 13
Summus tonus 13, 24
Sumptuariæ leges 2, 14
Supersse 1, 22
Sursum cut certiores ictus fiant si quid mittas, quàm deorsum 9, 1
Sus quid, & ut à *porcetra* differat 18, 6
Suspiciosus 9, 12
Suspue deque 16, 9
Syllogismi definitio ut ab Aristotele posita est Latinè conversa 15, 25
Symbolæ 6, 13
Symposiacæ quæstiones 6, 13

T.

Tabularum obsignatio 14, 2
Tænarus insula 6, 19
Talabarriones, apud Laberium 16, 7
Talenta Attica tria quot H S 3, 17
Talentum magnum 11, 10
Talionis pœna ex XII tabulis 20, 1
ad æstimationem judicis redigi solita *ibid.*
Tarquinius Superbus Romanorum rex 1, 19
Taurus philosophus quid A. Gellio responderit percunctanti an philosophus italiceretur 1, 26
A. Gellium convivio accipit 17, 8
stoicorum hostis 12, 5
Taxare 2, 9
Tegmine onychino flumina, apud Levium 19, 7
Telorum vocabula 10, 11
Tempestas, anceps vocabulum 12, 9
Templum 14, 7
Tempore revelantur omnia 12, 11
Tentamenti gratia 9, 15
Ternio lunæ 1, 20
Terræmotus causa incerta 3, 28
feriæ ob terræmotum indictæ *ibid.*

Digitized by Google

Tetrai, gignendi casu 13, 24
Terra movet 2, 28. 4, 6
Tertiumne consul an *tertio* dici oporteat 10, 1
Testamenti genera tria 15, 27
Testimonium adversus clientem nemo dicit 5, 13
Testimonii falsi convicti, de saxo Tarpejo dejiciebantur, ex XII tabulis 20, 1
Terentius quando floruerit 17, 21
Testium interceſſio 14, 2
Teſtor, communeverbum 15, 13
Thebani Lacedæmonios apud Leuctra quando superaverint 17, 21
Themiſtocles Athenienſium dux quando & ubi Xerxem devicerit 17, 21
Theodectes 10, 8
Theophraſtus Peripateticus 1, 3. 8, 8. 16, 15
Theophraſtus Ariſtotelis ſucceſſor 13, 5
Theopompus in Mauſolæo certamine victor 10, 18
Theſeum certamen 15, 10
Thracia Sithon dicta *ibid.*
Thracus homo 19, 12
Thucydides quo tempore floruerit, & qua ætate mortuus 15, 23
Tiberianæ domus bibliotheca 13. 18
Tiberius Cæſar conſultus de civica corona 5, 6
Tibiæ cantus multis doloribus hominum leniendis adhibetur 4, 13
Tibiis uti quando Athenienſes deſierint 15, 17
Tiburtina bibliotheca in Herculis templo 19, 5
Timæus Græcè de rebus populi Romani ſcripſit 11, 1
Timarchus ab Æſchine de impudicitia accuſatus 18, 3
Timochares Pyrrhum veneno necare proponit quod Niciam feciſſe vult Quadrigarius 3, 8
Timon amarulentus in Platonem invectus 3, 17
Timor cur ſanguinem contrahat 19, 6
Tiro Tullius M Ciceronis libertus 4, 10. 7, 3. 13, 9. 15, 9
quæ in oratione M. Catonis, quam pro Rhodienſibus habuit, prehenderit, & quomodo ad ea reſponſum 7, 3
Tis, generandi caſu apud Plautum 20, 6
Titius Caſtricius 1, 6
Toga virorum Romanorum primus amictus 7, 12
Tollere, pro *corrigere* 1, 17
Tonus ſummus 13, 25
Toloſanum aurum 3, 9
L. Torquatus 1, 5
Manlii Torquati pugna cum Gallo, quæ illi cognomen dedit 9, 13
Tragula 10, 25

Digitized by Google

Trajani templum 11, 17
Trajani forum 15, 25
Transalpibus 15, 30
Transgressum navium rectè dici apud Sallustium 10, 26
Tres & *trés* Virgilio 3, 19
Triangulæ metæ 1, 20
Tribuni militares quando consulari imperio Romæ 17, 21
Tribuni plebei & ædiles quando creati *ibid.*
Tribuni plebei quot? 17, 19
ad quid creati? 13, 12
prensionem, non etiam vocationem habent. *ibid.*
neque advocant patricios, neque ad eos referre ulla de re possunt 15, 27
nullum eis diem Roma abesse licet 3, 2
Tribunicium decretum super L. Scipione Asiatico 7, 19
Tribus pro loco & pro hominibus 18, 7
Tributa comitia 17, 26
Tributus 13, 19
Trifaces 10, 25
Triquetra 1, 20
Trisecli senex Nestor, apud Levium 19, 7
Triticum an pluraliter dicatur 19, 8
Triumphalis corona 5, 6
Triumphus quo minus agatur quæ impediant 5, 6
Triumviri reipublicæ constituendæ 14, 7
Trusatiles molæ 3, 3
Tubicines 20, 2
C. Tuditani commentarii 13, 14
M. Tuditanus consul 1, 21
Tumultuarium studium 13, 23
Tunica muliebris 6, 10
Tunicæ virorum Romanorum 7, 12
Tunicis uti prolixis viro indecorum 7, 12
Turbulentus 11, 15
L. Turnus 14, 2
Turres, in re militari 10, 9
Tutela pupillaris muliebri prælata 5, 13
Tutorum in pupillos potestas 5, 19
Tyros Sarra dicta 14, 6

V.

Vagire 16, 17
Valeri, in vocandi casu prima syllaba acuta 13, 25
Q. Valerius consul 17, 21
Valerius Probus grammaticus 4, 7. 9, 9
quodam loco apud Sallustium pro, *eloquentia*, *loquentia*, legit 1, 15
Vallum dentium 1, 15
Vani, propriè qui 18, 4
M. Varro & P. Nigidius Ciceroni Cæsarique coætanei 19, 14
Menippum in satiris æmulatus 2, 18
qua ratione usus sit in Plau-

Digitized by Google

ti comœdiis dignoſcendis 3, 3
Varronianæ xxi Plauti comœdiæ appellatæ *ibid.*
libri ejus hebdomadum, quum proſcriptus eſſet, direpta ipſius bibliotheca non comparuerunt 3, 10
ejus epiſtolæ ad Oppium quædam capita 14, 7
Cn. Pompejo commentarium Iſagogicum dedit *ibid.*
in quibus tribus triumformarum orationis dicat eſſe exempla *ibid.*
Varro triumvir 13, 12
tribunus plebei *ibid.*
Vaſum 13, 22
Vaticanus deus unde 16, 17
Ubera feminis ad quid à natura data 12, 1
Uberes formæ dicendi 7, 14
Ve, particulæ vis 5, 12. 26, 15
Vecors qua vi particulæ *ve* dicatur 5, 12
Vehemens 16, 5
Vehicula præbenda publicè conducta 15, 4
Vejovis quis deus; quid ei immoletur, quod ejus ſimulacrum 5, 12
Velia oppidum 10, 16
Velitari 6, 10
Velitatim 12, 15
Velius Longus 18, 9
Velocitatis ſingularis homines 9, 4
Velliçatim 12, 15
Vena quid, & ad quid exploretur? 18, 10
Venæ in hominibus ſeptenario numero moventur 3, 10
Venam ſolvi militibus ignominioſum 10, 8
Venationis pugna in circo 5, 14
Venenum anceps vocabulum 12, 9
Venenum præſentarium 6, 4
Veneror, commune verbum 15, 13
Venia quando deprecanda 11, 8
Venter timore repentino cur effluat 19, 4
Ventidius Baſſus humili loco natus tribunus plebei prætor & conſul, pontifexque maximus, qui à M. Antonio hoſtis judicatus primus de Parthis triumphavit 15, 4
Ventorum varia nomina, unde ſinguli veniant, variæque de eorum numero opiniones 12, 12
Verant, apud Ennium 18, 2
Verba communia 15, 13
Verba dedit, apud Q. Claudium 17, 2
Verba nova etiam priſca dici 11, 17

Digitized by Google

Verba nova fugienda *ibidem*
Verba prisca & insolentia fugienda 1, 10. 11, 17
Verba quæ in utramque partem significatione reciproca dicuntur 9, 12
Verba vetera longa ætate oblitterantur 26, 1
Verbis pluribus idem significantibus quem in modum utendum & ad quid; eamque in rem testimonia auctorum plurima 13, 25
P. Virgilius multæ antiquitatis 5, 12
ritu ursino versus peperit 17, 11
Æneida nondum limatam comburi voluit, in qua multa corrigenda *ibid.*
non bene è Pindaro flagrantiam Ætnæ expressit 17, 10
quos versus Parthenii ac Homeri imitatus sit 13, 26
Lucretium etiam imitatus 1, 21
quibus verbis abjectè & ignaviter usus dicatur; & quid illis, qui hoc dicunt, respondendum 2, 6
quibus versibus civilem diem designaverit 3, 2
ut Græcos poëtas Latinè expresserit 9, 9
nequidquam ab Annæo Cornuto reprehensus 9, 10
contra Higinum ab errore defensus 5, 8. 6, 6
Nolam cur è versibus suis exemerit 7, 20
quos versus Homeri bene, quos malè vertisse existimatus sit 9, 9
frustra eum Seneca reprehendit 12, 2
duplex apud eum lectio 4, 2
quos ejus errores Higinus notaverit 10, 16
Veritas temporis filia 12, 11
Verrii Flacci error 16, 14. 17, 6
Verruca quid Catoni 3, 6
Versus singula vocabula singulis syllabis increscens 14, 6
Vertenda Græca Latinè quomodo? 9, 9
Vertua 20, 25
L. Verutius 20, 1
Vescus 16, 5
Vestalis qualis esse debeat, quibus rebus à sacerdotio excusetur, quo jure sit simul atque capta est; ritusque capiendi, & cur capi dicatur: verba item sollemnia pontificis maximi eam capientis 1, 12
Vestalis prima à rege Numa capta *ibid.*
Vestalis virgo cur *Ama-*

Digitized by Google

ta vocetur à pontifice 1, 12
Vestibulum quid, & unde? 16, 5
Vestibulum inferni, apud Virgilium 16, 5
Vesticeps 5, 19
Vestrorum, pro, *vestrûm* apud Plautum 20, 6
Veteres propriè & integrè loquuti 7, 12
Vexare, grave verbum 2, 2
Via Laurentina 10, 3
Viaticum, pro facultate & paratu magno 17, 2
Viator in carcerem ducit 4, 10
Viatores magistratuum licio transverso cincti 12, 3
Vicem 10, 3
Victoria impulverea 4, 15
Victoria præpes 6, 6
Victoriæ ædes à Cn. Pompejo dedicata 10, 1
Victoriosus 4, 9
Victu, donandi casu 4, 16
Videndi rationes variæ secundùm varios philosophos 5, 6
Vieta poma 13, 3
Vindicia quid; & ut olim fieret 20, 10
Vini genera tria 13, 29
Vinum ut sumendum, & ad quid, secundùm Platonem 15, 2.
Vinum apud antiquos in convivio quare 17, 20.
Vinum mulieribus Romanis ad quid interdictum? 10, 22
Vinum cur rarius congelascat 17, 8
Vinum eructum 11, 7
Vinum Lesbium; item Rhodium 13, 5
Vinolentus, & id genus nomina quo in significatu dicantur 11, 15
Viperarum morsibus tibiæ cantum mederi 4, 13
Vir mulieri judex 10, 23
Vir uxorem in adulterio deprehensam impunè occidit; contrà uxor virum etiam deprehensum ne contingere quidem potest 10, 23
Virescere 8, 11
Virgis cædi viris honestis civibusque Romanis indignum 10, 3
Viri Romæ per Castorem jurarunt 11, 6
Viri illustres qui floruerint post Romam conditam ante secundum bellum Karthaginiensium 17, 21
Virtutum æquiparatio etiam speciem simulationis creat 14, 13
Vita humana ferro similis *ibid.*
Vitam beatam quid efficiat 11, 2
Vita quæ duo maxima Epicteto 17, 19
Vitium quid, & ut à morbo diffe-

Digitized by Google

differat in edicto ædilium curulium 45, 2
Vivaria quo nomine veteres appellaverunt? 2, 20
Ultra, veteribus *uls* 12, 13
Ulysses apud Homerum non ex gutture, sed ex pectore vocem mittit 1, 15
Umbri quid *diem* appellaverint 3, 2
Undarum motus cur alio modo aquilonibus, alio modo austris flantibus fiant 2, 30
Undiquevorsum 7, 16
Vocandi casus nomina, ut, *Valeri*, ubi acuenda 13, 24
Vocationem qui habeant 13, 2
Vocationem tribunus plebei non habet, sed prensionem 13, 12
Voces etiam petulantiores Romæ pœnitæ 10, 6
Vocónium plebiscitum de coërcendis mulierum hereditatibus 28, 1
Voculatio Nigidio quid 13, 25
Voculationes 13, 6
Vocum notæ *ibid.*
Volcani area 4, 5
Voluntas an pœnienda 7, 3
Volup 12, 4
Voluptas quid sit, philosophorum variæ opiniones 4, 5. 12, 5
Voluptatis definitio secundum Epicurum 2, 6
Voluptates fœdæ, quæque nobis cum belluis communes 19, 2.
Vox, corpusne sit, an *σῶμα τον*, diversæ diversorum philosophorum sententiæ 1, 15
Urbanorum prædiorum magni reditus 14, 2
Urbes & *Urbis*, Virgilio 13, 19
Urinam cui ignis lacessat 19, 4
Usucapio copulatè dicta 7, 10
ut Usurpetur mulier quamdiu ex XII tabulis viro abesse debeat 3, 2
Utor, commune verbum 15, 13
Vulcatii Sedigiti de poëtis Latinis judicium 15, 24

X.

Xenophon an æmulus Platonis fuerit 4, 11
Xerxes quando Themistocle duce ab Atheniensibus fuerit victus 17, 21.
Xerxes libros publicos Athenis asportat in Persas 6, 17

Digitized by Google

Z.

Zeno Citiensis & Epicurus Athenienſis, philoſophi celebres erant quando bellum cum rege Pyrrho à Romanis ſumptum eſt 17, 21
Zeno cenſuit voluptatem eſſe indifferens 9, 5
ad Zenonis ſcripta refellenda quanta cura quantoque apparatu aggreſſus ſit Carneades 17, 15
Zephyrus ventus 2, 22
Zodiacus 3, 10
Zonæ plenæ argenti 15, 22

IN-

Digitized by Google

INDEX
GRAECARUM VOCUM
Quæ his Gellii libris sunt insertæ.

*

Ἀγγεῖον 18, 10
ἀγόραιοι homines 17, 3
ἀδιάφορον 2, 7
ἀδιαφορεῖν 16, 9
ἀδρὸν dicendi genus 7, 14
ἄδοξοι ἀποθέσεις 17, 12
ἄθλης athleta quidam Samius 5, 9
αἴθοπα οἶνον cur dixerit Homérus 17, 8
αἰθηχμήτης βορέης 2, 22
αἰσχυμία 19, 6
ἀκαλύφη 4, 11
ἀκόλας 7, 11
ἀκκισικοὶ 1, 9
ἀκρατὴς 19, 2
ἀκροαλικὰ & ἐξωτερικὰ 20, 5
ἀκροαλικαὶ disciplinæ ibid.
ἄμαξαι 2, 21
ἀμετροεπὴς 1, 15
ἀμπελῶνες 2, 20
ἀμφισβητούμενον ἀντὶ ὁμολογουμένου 17, 5
ἀναλγησία 12, 5
ἀναλγία 2, 25
ἀνανεῦσις 15, 25
ἀνατομαὶ 10, 10
ἀναψύξαι 13, 29
ἀνέχου & ἀπέχου 17, 19
ἀντιπρέφοντα argumenta 5, 10. 9, 16
ἀναμαλία 2, 25
ἀξίωμα 16, 8
ἀπαρχησία & ἀναλγησία 1, 26
ἀπάθεια 19, 12. 12, 5
ἀπαρέμφαλον 1, 7
ἀπαρεμφάτως 2, 22
ἀπηλιώτης ibid.
ἀποφθεγγόμενα 12, 5
ἀποφητικοὶ 11, 5
ἄπαρον 9, 15
ἀρχέγεις 2, 28
ἄρκτος 2, 25
ἀσώματον 5, 15
ἄστατος 7, 11
αὐτόματος ἰσάτος 1, 31
ἀφεῖς 7, 11

B.

Βάρβαρον 6, 20
βασκάζοντες 5, 3
βέλιμος 16, 3
βοώτης 2, 21

Γ.

Γλαυκῶπις Lat. Cæsia 2, 26

χαμ-

Digitized by Google

γραμμὴ Euclidi, quid 1, 20

Δ.

Δαφνῶνες 2, 20
δειλινὸς περίπατος 20, 5
δημαγωγοὶ 3, 13
δημηγορίας 18, 7
ἡ διὰ πασῶν συμφωνία 3, 10
διεζευγμένον ἀξίωμα 16, 8
οἱ περὶ τὸ Διόνυσον τεχνῖται 1, 18
δυσχερὴς 4, 15

Ε.

Ἑβδομὰς 3, 10
εἰς πτάρτιμον 10, 24
εἰσαγωγαὶ 16, 8
ἐκτενεία 1, 25
ἐνθυμήματα 6, 13
ἡ ἐξαίφνης φύσις ibid.
ἐξωμίδες 7, 11
ἐξωτερικὰ & ἀκροατικὰ 20, 5
ἐξωτερικὴ disciplinæ ibid.
ἐπιλογὴ 17, 11
ἐφημερὶς 5, 18
ἐπιμελούμενοι ὑμῶν 20, 6
ἐπικοινον 13, 7
ἐπίταξις 7, 7
ἐρυθρὸς 2, 26
εὐρύστερος 2, 22
ἐφεκτικοὶ 10, 5
ἐφόδιον 17, 2
ἐχεμυθία 1, 9
ἠθικὸς περίπατος 20, 5

Ζ.

Ζίφυρος 2, 22

Θ.

Θάλασσα ἡ εἴσω 10, 7

Ι.

Ἰάπυξ 2, 2
ἰσοκατάληκτα 18, 8
ἰσοσύκλος aut ἰσοπερὴς circulus 2, 22
ἰσόπεδες 10, 25
ἰχνὸν dicendi genus 7, 14

Κ.

Καθήκοντα 1, 13
κακόζηλος 7, 11
κανονικὴ 16, 18
κηδομαι ὑμῶν 20, 6
κλέπτης 1, 18
κλίμακες 10, 15
κλιμακτῆρες 15, 7
κριὸς οἷν 13, 29
κοιλία ἡ κάτω 1, 18
κοινόβιον 1, 10
κόλασις 6, 14
κρηπῖδες 13, 20
κριτικὴ σφαῖρα 3, 10
κριτικοὶ vel κρίσιμοι dies medicis ibid.
κρύσταλλος 19, 4
κύαμος 4, 11
κύων 1, 20

Λ.

Λαγωὸς 1, 18
λάλοι 1, 15
λίψ 2, 22

Digitized by Google

M.

Μαθήματα 1, 9. 14, 3
μαθηματικὸς 1, 9
μελαγχολία 18, 7
μελισσώνες 2, 20
μέλι 16, 18
μέσα, quæ & ἀδιάφορα 2, 7
μέσον dicendi genus 7, 14
μετρικὴ 16, 18
μετριότης 1, 26
μιαρὸς 7, 11
μοῖρα πεπρωμένη & εἱμαρμένη 6, 3
μοχθηροὶ 18, 4
μύρον τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ 13, 27
μύωψ 4, 2

N.

Νάπη 19, 13
νοτὶς humor 2, 22
νότος Lat. Auster. ibid.
νυθεσία 6, 14
νωδὸς 4, 2

Ξ.

Ξανθὸς color, item πυῤῥὸς, & ἐρυθρὸς 2, 26

O.

Ὁ δὲ παρελθὼν 17, 20
ὁμοιοτέλευτα & ὁμοιόπτωτα 18. 8
ἀντὶ ὁμολογημένου τὸ ἐμφισβητούμενον 17, 5
ὀπτικὴ 16, 18
ὁρισμοὶ 1, 25
ὁ πάντας ἀνδρὸς εἰς Κόρινθον ἔστιν ὁ τρόπος 1, 8
ὀψιμαθία 11, 7

Π.

Πάθη 1, 26. 19, 12
παιδεία 13, 15
παραγωγαὶ 11, 15
παράδειγμα 6, 14
παράδειγοι 2, 20
παρακείμενον ἀξίωμα 16, 8
παρακείμενος 11, 9
παραυτόματα 6, 16
πρὸς παραχαλάσθησιν 6, 1
πρόκλησις 8, 18
πρόβλημα quæ & πραγμάτων 13, 11
προλέγειν 1, 22
περίπατος δειλινὸς & ἑωθινὸς 20, 5
προσαλόμενος ἐνιαυτὸς 3, 16

P.

Ῥυθμὸς 16, 18

Σ.

Σκεπτικὸς 11, 5
σόλοικον 5, 20
σπάδιξ 3, 9
σπαρτὸν 17, 3
σπόδος βοτρυώδης 10, 20
στέρησις 16, 26
στερητικὸν μόριον 5, 12
συγκαταθέσις 12, 2
συμπεπλεγμένον ἀξίωμα 16, 8

συμ-

Digitized by Google

γραμμὴ Euclidi, quid 1, 20

Δ.

Δαφνῶνες 2, 20
δελινὸς περίπατος 20, 5
δημαγωγοὶ 3, 13
δημηγορίας 18, 7
ἡ διὰ πασῶν συμφωνία 3, 10
διεζευγμένον ἀξίωμα 16, 8
οἱ περὶ τὸ Διόνυσον τεχνῖται 1, 18
δυσχερὴς 4, 15

E.

Ἑβδομὰς 3, 10
εἰς πεντάτριτον 10, 24
εἰσαγωγαὶ 16, 8
ἐκτενεία 1, 25
ἐνθυμήματα 6, 13
ἡ ἐξαίφνης φύσις ibid.
ἐξωμίδες 7, 11
ἐξωτερικὰ & ἀκροατικὰ 20, 5
ἐξωτερικαὶ disciplinæ ibid.
ἐπιλωτὶς 17, 11
ἐφημερὶς 5, 18
ἐπιμελεῖσθαι ὑμῶν 20, 6
ἐπίκοινον 13, 7
ἐπίταξις 7, 7
ἐρυθρὸς 2, 26
ἐρώτησις 2, 22
ἐφεκτικοὶ 10, 5
ἐφόδιον 17, 2
ἐχεμυθία 1, 9
ἠθικὸς περίπατος 20, 5

Z.

Ζέφυρος 2, 22

Θ.

Θάλασσα ἡ εἴσω 10, 7

I.

Ἰάπυξ 2, 2
ἰσοκατάληκτα 18, 8
ἰσονύκτιος aut ἰσημερινὸς circulus 2, 22
ἰσόπλευρα 10, 25
ἰχνὸς dicendi genus 7, 14

K.

Καθήκοντα 1, 13
κακόζηλος 7, 11
κανονικὴ 16, 18
κηδομαι ὑμῶν 20, 6
κλέπτης 1, 18
κλίμακες 10, 15
κλιμακτερικὸς 15, 7
κιρκὸς οἶν 13, 29
κοιλία ἡ κάτω 1, 18
κοινόβιον 1, 10
κόλασις 6, 14
κρηπῖδες 13, 20
κυκλικὴ σφαῖρα 3, 10
κρίσιμοι vel κρισιμοι dies medicis ibid.
κρύσταλλος 19, 4
κύαμος 4, 11
κύβος 1, 20

Λ.

Λαγωὸς 1, 18
λαῖλοι 1, 15
λίψ 2, 22

Digitized by Google

M.

Μαθήματα 1, 9. 14, 3
μαθηματικοὶ 1, 9
μελαγχολία 18, 7
μελισσῶνες 2, 20
μέλος 16, 18
μέσα, quæ & ἀδιάφορα 2, 7
μέσον dicendi genus 7, 14
μετρικὴ 16, 18
μετριότης 1, 26
μιαρὸς 7, 11
μοῖρα πεπερασμένη & εἱμαρμένη 6, 3
μοχθηροὶ 18, 4
μύρον τὸ ἀπὸ τῆ φακῆ 13, 27
μύωψ 4, 2

N.

Νάνος 19, 13
νοτὶς humor 2, 22
νότος Lat. Auster. ibid.
νυθεσία 6, 14
νωδὸς 4, 2

Ξ.

Ξανθὸς color, item πυῤῥὸς, & ἐρυθρὸς 2, 26

O.

Ὁ δεῖ παρεργον 17, 20
ὁμοιοτέλευτα & ὁμοιόπτωτα 18. 8
ἀντὶ ὁμολογουμένως τὸ ἀμφισβητούμενον 17, 5
ὀπτικὴ 16, 18
ὁρισμοὶ 1, 25
ὁ παντὸς ἀνδρὸς εἰς Κόρινθον ἔθι ὁ πλοῦς 1, 8
ὀψιμαθία 11, 7

Π.

Πάθη 1, 26. 19, 12
παιδεία 13, 15
παραγωγαὶ 11, 15
παράδειγμα 6, 14
παραδείκνυοι 2, 20
παραδιεζευγμένον ἀξίωμα 16, 8
παράκειμένος 11, 9
παραυτῆμα 6, 16
πρὸς παρακολούθησιν 6, 1
πάρεργα 8, 18
πέμματα quæ & τραγήματα 13, 11
περιεῖναι 1, 22
περίπατος διαλογικὸς & ἠθικὸς 20, 5
περιπολόμενος ἐνιαυτὸς 3, 16

P.

Ῥυθμὸς 16, 18

Σ.

Σκεπτικοὶ 11, 5
σόλοικον 5, 20
σπάδιξ 3, 9
σπαρτὸν 17, 3
σπόδε βεβαίωσις 10, 20
στέρησις 16, 26
στερητικὸν μόριον 5, 12
συγκαταθέσις 12, 2
συμπεπλεγμένον ἀξίωμα 16, 8

συμ-

Digitized by Google

συμφωνία ἡ Διὰ πασάρων 3, 10
συναδίχη, synanche 11, 9
συνημμένων ἀξίωμα 16, 8
σφυσμὸς 18, 10
σχήματα, σχῆμα δὲ στερεὸν 1, 20

T.

Ταυτηπέρυγες 6, 6
τεχνικὸι 17, 5
τεχνῖται οἱ περὶ τὸν Διόνυσον 20, 4
τιμωρία 6, 14
τραγήματα 6, 13. 13, 11
τραχεῖα ἀρτηρία 17, 11
τριὰς 1, 20
τροπαὶ θερειναὶ καὶ χειμερειναὶ 2, 22
τόποι 1, 25
τυφῶνες 14, 1

Υ.

Υγιὲς νόμιμον διεζόδισμῶν 2, 7
ὑάδες 13, 9
ὕπνος ibid.
ὑπερκεφαὶ 2, 25
ὕπλιος 13, 9
ὑφορβὸς ibid.

Φ.

Φαντασίας 11, 5. 19, 1
φθίσις, phthisis 4, 2
φιλανθρωπία 13, 15
φοινικὸς, vel potius φοινικῆς 2, 26
φοῖνιξ 3, 9
φορικὸι 18, 4
φρένες 1, 18
φυσικὸι 1, 9
φῶς 1, 18

X.

Χαλεπὸν 4, 15
χαραχτῆρες 7, 14
χειμερειναὶ τροπαὶ 2, 21
χειριδωτοὶ tunicæ, à Lat. dictæ Chiridotæ 7, 12

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

JOANNIS FREDERICI GRONOVII

Notæ & Emendationes

IN

AULUM GELLIUM.

Digitized by Google

Digitized by Google

JOANNIS FREDERICI GRONOVII NOTAE ET EMENDATIONES IN AULUM GELLIUM.

IN PRAEFATIONEM.

Atqui jucundiora alia reperiri queunt. ipse autem ad hoc scripsi] Hæc & quæ sequuntur, usque ad summas capitum uniuscujusque libri antehac in fine totius operis adhæserant. At eam præfationem esse demonstrat & locus, quem obtinet in scripto Regio, & res ipsa clamat, ut docuit Salmasius in Prolegomenis ad Solinum. Animadvertit hoc quoque nescio an non prior Erycius Puteanus Apparatus Epistolarum centuria 1 epist. 45. Subscribunt membranæ Rottendorfiæ, idem principium Noctium Atticarum facientes. Uterque autem codex: *Jucundiora alia reperiri queunt. ad hoc ut liberis quoque meis parata* (Reg. *parta*) *istiusmodi remissiones essent.* Salmasius ubi tradit, quemadmodum ex vetusto codice legendum sit, de posterioribus solum *autem* expunxit; credo, quod τὸ *ipse scripsi*, quæ tamen etiam, ut dixi, in ambabus membranis desiderantur, ad sensum implendum necessaria judicaret. Ego vero & in Chartaceo veteri, qui cum vulgatis hæc ad calcem rejecissent, inveni: *Atqui jucundiora alia reperiri queunt. ad hoc ut liberis.* Et sane τὸ *Atqui* ἐκὼν ἀέκοντι θυμῷ omisi, quippe quod interdum & exordium sermonis ornet. Sic Appulejus incipit Milesias: *At ego tibi sermone isto Milesio varias fabulas conseram.* Ubi male mutarunt. Virgilius secundo Æneid. *At tibi pro scelere, exclamat, pro talibus ausis.* Ovidius tertio Fastorum: *At quam sunt simi-*

Digitized by Google

similes, at quam formosus uterque! Et in Epistola Medeæ: *At tibi Colchorum, memini, regina vacavi.* Ubi & ὁ πάνυ Nic. Heinsius particulæ istius vim animadvertit. Tale principium Hippodromi est Sophistæ, quod & Megistias audiens & narrans Philostratus admirati sunt: Ἀλλ' ἐμοιγὲ μὰ δύναμαι. Hæc autem etiam quasi indignatio lectoris est: cui potuit respondisse auctor pari brevitate: *Atqui jucundiora alia reperiri queunt. At hæc, ut liberis quoque meis.* Juxta enim commode intelligas in his, *a me reperta sunt*, atque à principio, *Exspecto ut lector dicat.* Plautus Cistellar. *At pol ille à quadam muliere, si eam monstret, gratiam ineat.* LA. *At sibi ille quidam volt dari mercedem.* Mercatore: *At ego, si velim, jam dantur septem & viginti minæ.* De. *At ego.*

Indistincte atque promisce] Sic Rot. & in sequentibus libris *promisca, promiscam, promisce*, tanto consensu membranæ, ut diffidere nequeas. Nimirum pronuntiatio contraxit duas syllabas, primum ut quasi *promisquus* dicerent, quemadmodum *arquatus* pro *arcuatus*: postea & *promiscuus*, ut *cocus, praccia, cotidie.* Sic Lucretius *vacefit*, pro *vaquefit*, ex *vacuefit.* Nam *miscus* ab initio dixisse non magis credo quam *mutus* pro *muuus* à *muto*, *continus* pro *continuus* à *contineo*: etsi serior ætas audacius *continari* pro *continuari* fecerit, ut & *vacuum* pro *vacuo*: sed *miscuus, misquus, miscus, miscilus, miscellus.*

Annotationibus, tractationibus lectionibusque variis] Satis hoc absonum atque abhorrens: *annotationes facere annotationibus.* Itaque H. Stephanus *observationibus* subjicit. Duo optimi Regius & Rottendorfius, *incondite eruditionibus lectionibusque variis.* sine τοῦ *tractationibus.* Atque etsi insolentior videatur vox *eruditiones*, exstat tamen & apud Vitruvium lib. 1 cap. 1. *Architectura est scientia pluribus disciplinis & variis eruditionibus ornata.* Et ibidem: *Disciplina condecorata & abundans eruditionibus variis ac pluribus.* Item: *qui à teneris annis artibus eruditionibus variis instruuntur.* Sed nondum salva res est. Quam enim bene cadit *annotationes facere eruditionibus lectionibusque?* Si nihil aliud, præpositio desideratur. Denique scripsisse auctorem censeo: *quæ fuit in illis annotationibus pristinis, quas breviter & indigeste & incondite ex auditionibus lectionibusque variis feceramus.* Meminerat enim se supra dixisse; *proinde ut librum quemque in manus reperam seu Græcum seu Latinum, vel quid memoratu dignum animadverram.* Ideo nunc repetit *auditiones & lectiones.* Lib. 9, 4. *ejusmodi rerum auditiones.* Lib. 20, 4. ἐξωτερικὰς ἀκροάσεις Lib. 14, 1. Et per omne opus satis est utrasque agnoscere.

Ille Κνεῖον, alius Κίρως Ἀμαλθείας] Legendum ex regio, ut præcepit Salmasius: *ille Πίπλου, hic Ἀμαλθείας Κίρως, alius Κνείου,*

Digitized by Google

Κηρία, *partim* Λειμῶνας. Habes eosdem indices in præfatione historiæ naturalis apud Plinium. Nam *partim* est quidam, ut passim nostro. Sic 2, 22. 5, 6. 7, 3. Plinius: *Inscriptionis apud Græcos mira felicitas.* Κηρίον *inscripsere, quod volebant intelligi favum. alii* Κέρας Ἀμαλθείας, *quod Copiæ cornu, ut vel lactis gallinacei exspectare possis in volumine hausturn. Jam Musæ,* Παιδίνη, Ἐγχειρίδια, Λειμών, Πίναξ, Σχίδιον, *inscriptiones, propter mas vadimonium.* Quibus ad Solinum acquievit Salmasius, sed id Simplicium mavult Καίρια, quia MS. Καιβια.

Atque alius Πινακίδιον, *& item alius* Ἐγχειρίδιον, &c. *de natura humana*] Pro his omnibus regius: *Atque alius* Ἀνθηρῶν, *alius* Εὐρημάτων *sunt etiam qui* Λυχνοὺς *inscripserunt: sunt item qui* Στεφανωτικούς. *Sunt adeo qui* Παιδικούς, *&* Ἑλικῶνα, *&* Περιλημμάτων, *&* Ἐγχειρίδια, *&* Παροξυφίδας.

Est qui Memoriales titulos fecerit] Merito his offensus Stephanus correxit, *Memorialia titulum.* Sed sufficiebat posterius, & id Regius confirmat. Cogitabat autem *Memorialia* Massurii Sabini, quæ & in Digestis juris civilis & apud nostrum appellantur. Sed Gellio Macrobioque constanter ea *Memorabilium* inscribi, & quod in nuperis A. Gellii editionibus id mutatum est, contra scriptorum, quos viderit antiquissimos, auctoritatem factum contendit Casaubonus ad Suetonii Julium. Haud dubiè manum fecerunt summo viro, quos putavit antiquissimos. Nam & Regius Rottendorfiusque lib. 4, 20 *in septimo memorialis* & lib. 5, 6 *in undecimo librorum memorialium*: & ne nuper demum *Memorabilium* in editis mutatum putes, prima omnium editio 1474 Romæ Sueinhemo & Panartio auctoribus lib. 4, 20 *in septimo memorali*: lib. 5, 6 *in XI librorum memoralium*; lib. 6, 7 *in primo memoralium*, exhibent. *Memoriales* autem dixit, ut *Annales*: & plenius *Memoriales libri*, quemadmodum Atejus Capitonem *in libris conjectaneis* advocat Nonius, quæ nostro & aliis *Conjectanea.*

Est qui Studiosorum & De ridiculis & περὶ παιδιᾶς ἱστορίας] Ne hæc quidem ἀμώμων ille Regius, sed loco illorum: *Est qui* ἐγκωμιαστικὰς, *&* Παρρησίας, *&* Διδασκαλικάς.

Est qui βιβλιοθήκην] Reg. *est* Παιδευτικῆς ἱστορίας. Interponendum τὸ *qui*, ut fecit Salmasius.

Est præterea qui Pratum] Quod *Pratum* inter Latinas refert scriptiones, puto esse interpretationem Græcæ Λειμών, inquit Salmasius.

Est item qui Ἐπιστολῶν *est qui scripsit* Συγγραφῶν] Mirificè dat in his optimus Stephanus, sed frustra. non sunt enim Gellii, sed ex Plinio transcripta, ut apparet è Regio, qui vicem eorum: *Est itidem, qui* Πάγκαρπον, *est qui* τὸ Πᾶν *scripsit.*

Digitized by Google

Unde Salmasius, *qui Τόνων.* Ad *τὸ scripsit* intellige ex superioribus *titulum.* Sic minuitur quæstio, an *scripsit* pro *inscripsit* dicere potuerit auctor.

Neque item desunt] Uterque cum Chartaceo: *Neque item non sunt.*

Aut Epistolicarum quæstionum] Lipsius, *epistolarum quæstionum*, 2 Elect. 4. sed qui uteretur exemplari, in quo superius habebatur: *de natura humana & epistolicarum quæstionum.* Quæ verba cum jam virtute vett. libb. sublata sint, nihil impedit, quo minus maneat, quod illi hic sanciunt, *Epistolicarum Quæstionum.*

Multæque prorsus conciunitates] Uterque *prorsum.*

Illud Heracliti Ephesii viri summè nobilis] In Regio non apparet nomen Philosophi. Et poterat profecto abesse. Sed Rottend. plane: *illud eracliti.*

Introite, nam & hic dii sunt] Sic suppleverunt ætate avorum nostrorum aut proavorum ex Aristotelis lib. 1 cap. 5 de partibus animalium. nam prima editio pro his verbis habet spatium vacuum; chartaceus nil nisi *G* ut solet, Græca desiderari significans. Laus hujus loci restituti Salmasio debetur, neque abeo averti potest. Is primus è Regio codice produxit: Πολλοὺς δὲν νόον οὐ διδάσκει· & quidem loco tam illustri, ut mirum sit inventos, qui laureolam in hoc mustaceo. Nisi quod addiderunt apud Julianum τὸ παραδόξον, Diogenem Laërtium, Athenæum, Clementem Alexandrinum id Heracliti dictum quoque exstare. Sed, inquit Crojus 4 Observ. mens Agellii postulat, ut ex Heracliti verbis tollatur negatio, atque ut ita legantur: Παραδόξην νόον διδάσκει· Ita ut quod negavit Heraclitus, affirmet Agellius: alioqui quomodo quave ratione testaretur, se in variorum librorum lectione plurimum temporis impendisse? Credo, si stitisset ibi auctor, nec statim subjecisset: *sed modica ex iis eaque sola accepi*, & quæ sequuntur proprie illi dicto respondentia & exponentia id, quod in se agnoscit Heraclitæ sententiæ simile. Memor illius, multa scire non facere meliorem, legi quidem multos, sed non multa ex illis ad me pertinere putavi, dignaque habui, quæ memoria tenere ac scire me postulirem. Præterea Heraclitii dictum tot auctoribus est ἀνάλογον quod si invertere & contrarium illi pronuntiare voluisset auctor, non dixisset *cum illud dictum cordi haberem*, sed potius, *cum sentirem secus atque Heraclitus: cum mihi videretur* Παραδόξην νόον διδάσκειν *contra atque Heraclitus sensit.* Nam dicere se cordi habere alicujus monitum, & ei contrarium monitoreere ipsum mentiri est.

Super augurio jure & pontificio] Sic MSS. & rectè Stephanus ed.

Digitized by Google

edidit, cum legeretur, *super augurio & jure pontificio.* Quis igitur locus conjecturis, *super augurum jure, & augurali jure? Lib. 6, 6. cum de jure augurio quæreretur.* Apud Ciceronem quoque de Senectute cap. 4. *quæ præcepta? quanta noticia antiquitatis? scientia juris augurii?* libri veteres, ubi vulgo fecerant *augurandi.* Sed Car. Langius distinguit: *scientia juris? augurii?* Adversus quem disputat Gifanius Ind. Luc. in *Clarere.* Lib. 3 famil. 9. *ipsam cognitionem juris augurii consequi cupio.* Sic ediderunt Victorius & ex illo Gruterus: sic ego quoque in optimæ notæ codicibus legi notavi: etsi dissimulet Manutius.

Minuta ista admonitiones pauxillulæ] Et Regia & Rottendorfia membranæ, *admonitiones epauxillulæ.* Nemo non viderit legendum, *& pauxillulæ.*

Vel ad alendum studium inhonestæ] Sic à Carrione opinor Stephanus, qui & alios legere notat *inepta.* Prima editio & aliæ superiores *honestæ.* Reg. *vescæ.* Rot. plane *vescæ.* quæ vera omnino & docta scriptura est. Nam *vescum* aridum, tenue, exsuccum, macilentum, eoque ad alendum minimè idoneum. Sic Virgilius 3 Georg. *vescæ salicum frondes*, Servio *teneras & exiles. nam vescum apud antiquos significabat matrum, & quod quasi escam non reciperet.* Sequitur ut nec præbere multum possit. Festus: *Vesculi, male curati & graciles homines.*

Ad oblectandum frigidæ fovendumque animum] Tres codices: *ad oblectandum fovendumque animum frigidæ.*

Aut delectantior motio aut in ludo] Sic edebatur, cum Stephanus fecit, quod & prima habet editio, *delectatior motio*: fatetur tamen neutram sibi vocem satisfacere, seque malle, *delicatior motio.* Philippus Rubenius 2 Elect. 22 *delectantior in otio*: quod ipsum & ab sese & ex cod. Vat. laudat Rutgersius 4 Var. 11. Joh. Isac. Pontanus ad Macrobium, *delectatior in otio.* Chartaceus, *delectatior motio*: Reg. & Rottend. *delectatior in otio atquè in.* Scribe: *aut sermo incorruptior, aut delectatio in otio atque in ludo liberalior.* Lib. 3, 15. *in osculis atque in manibus filiorum.*

Sed tractationes rerum] Chartaceus & prima editio *tractiones.* Reg. & Rot. *sed & rationes rerum & auctoritates hominum.* Præclare. Idque conjecerat Antonius Thysius.

Disceptationibusque percunctando scribendo, elimati sunt] Hoc à Carrione. Scripti, ut prima & aliæ editiones: *disceptationibusque elimati sunt, sed intemperiarum negotiorumque pleni sunt, abeant percontando scribendo à noctibus his procul.* Prius *sunt* videtur exterendum. De reliquo possis suspicari alterum verbum excidisse supra, & cum ad marginem relatum esset una cum sequenti proximo verbo, utrumque à succedente librario in locum non suum fuisse additum. Foret enim non male: *qui in*

lectitando, percontando, ſcribendo, commentando, unquam volupta-tes, unquam labores ceperunt.

Mutuabor ex Ariſtophanis Choro anapæſta pauca] Egregie ſic reſtituit P. Victorius 17 Var. Lect. 4. cum legeretur *coronopeſta*. Et eo ducunt Reg. qui *choronapeſta*, & Rot. qui *choreapeſta*. Sed ambo cum Chartaceo habent *Ariſtophane*. Scribe: *ex Ariſtophanis chore*. Sic amat noſter *Sophocli, Euripidi, Empedocli, Socrati*, patrio caſu. Niſi malumus *Ariſtophana*, ut 14, 1 *Socratæ & Antiſthena*. & ibid. c. 6 *Hippocrata*, licet alio iſta caſu.

Η γνώμη μὴ κραδαίνει] Tres hos verſus de conjectura interpoſuit Victorius; utrum plures apponi debeant, an tribus his contentus fuerit auctor, adfirmare non auſus. Docte ſimul & modeſte. Regius & hos ipſos habet verſus, & præterea tres alios juxta opportunos: ſed & in utriſque aliquid à vulgatis diverſum, quod non temere incidiſſe videtur. Eſt enim illic, μὴ κραδαίνε, ut & apud Plutarchum Πόπεϱ Ἀθηναῖοι, & μήτ' εἶδον μήτ' ἐχόρδυσα, ubi Plutarchus μήτ' ἦσι μήτ' ἐχόρδυσα. Subjiciuntur:

Τούτοις αὐδῶ, κἀυδῶ ἀπαυδῶ, κἀυδῶ τὸ τρίτον μὰ ἀπαυδῶ

Ἐξίστασ τοῖσι χορεῖς, ὑμεῖς δ' ἀνιγείρετε μολπήν

Καὶ πανυχίδας τὰς ἡμερίους, αἳ τῇδε στέφανοισι ἑορτῇ.

Primus verſus hic integrior quam apud auctorem ſuum: deſunt enim illic τὸ τρίτον, eoque labant pedes. Sed in ſecundo verſu rectius μύσταισι χορεῖς & ob elegantiam ſermonis & propter metrum.

Subſeciva & ſubſecundaria tempora] Suſpicari poſſis poſteros *ſub* imprudentia librarii repetitum, cum ſcripſiſſet auctor: *ſubſeciva & ſecundaria tempora*.

Quantumque à cura publica & à re familiari] Scripti *cura* illi *publica* gratiam faciunt. Chartaceus, *quantumque acuens à re familiari*. Rotten. *quantumque ad venda re familiari*. Regius, *quantumque à tuenda re familiari*, ut beneficio Carrionis edidit Stephanus. Mox Reg. & Rot. *Progredietur ergo*.

Memoriarum diſceptatiunculas] Reg. & Rot. *delectationum ſtudia*.

Neque longiora mihi dari ſpatia vivendi velo] Rot. neſcit *mihi dari*.

Quod quove in libro quæri invenirique poſſit] Alii, *quid quoque*. Magis antiqui moris, in quod conſentiunt MSS. & prima editio: *quid quo in libro*. Atque his verbis ſubnexuiſſe auctorem in fronte operis ſummas capitum quis non intelligit? Crojus tamen hunc indicem non in principio librorum, ut Plinius ac Solinus, ſed ad eorum finem adſcripſiſſe eum, quicquid alii ſentiant,

Digitized by Google

tiant, pluribus se probare argumentis ex verbis ipsis Agellii collectis posse gloriatur. Nempe qualibus probavit ex Heraclitì verbis inficiationem tollendam. Potissimum ex iis fuit opinor, quod paullo superius legitur, *volumina commentariorum ad hanc diem viginti jam sibi facta.* Sed huic jam occurrit Salmasius, absolutis demum commentariis, ut moris est, præfationem scriptam. Demus igitur manum rebus ipsis & optimorum codicum auctoritati.

Ad Lib. I.

Cap. 1. *Quem scribit, ὁπόση ψυχῆν καὶ σωμάτων συμφώνιας πρὸς ἀρετὴν καὶ κακίαν ἔχοι*] Carrio quæ in Busslid. loco Græcorum hic mere Latina, & quidem longe alio sensu, reperit, exposuit timide 3 Ant. L. 17. Ad Sallustii fragmenta, quum notasset eadem in Parisiensi, confidentior vetuit homines ineptissimos veterem scripturam à se primo assertam irridere. Ut vero in rem præsentem venit, ipsumque auctorem recensuit, non potuit quin labascret, & licet quatuor scriptis codicibus in summa re consentientibus, ob leviculam varietatem, non auctoris, sed nescio cujus ea vetusti literatoris esse decerneret. Ego quatuor istis addo quatuor, in quorum uno est, *Plutarchus in libro, quem de Herculis, quantum inter homines fuit, animi corporisque ingenio atque virtutibus conscripsit*: in altero: *Plutarchus in libro, quem scribit de Herculis genealogia, quantum inter homines fuit, animi corporisque ingenio*: in tertio, *Plut. in lib. quem de Hercule scribit, quantum inter homines animi corporisque ingenio atque virtutibus interfit conscripsit*, rite: in quarto, *quem scribit G. quantum inter homines*, &c. Non temere est conspirare tot codices, & in his valde bonos. Et quæ varietas est, ea mihi confirmat ab auctore hæc verba, ut sana sunt, profecta esse, & captum librariorum literatorumque ante quadringentos annos excessisse. Sunt autem vel, ut primo loco ex Rottendorfiano ea posui, vel ut in binis apud Carrionem est, *de Herculis quali inter homines fuerit animi corporisque ingenio.* Sermo uterque non publici saporis, & prorsus decens nostrum, tum ista, tum qua parte *animi corporisque ingenio* legis Alterum est veteris Poëtæ apud Ciceronem 1 de Inventione: *Nam si veretur, quid eum accuses, qui est probus? Sin inverecundum animum ingenium possidet, Quid eum accusas qui id parvi autem æstimet?* Alterum habet Sallustius in oratione Cottæ: *Atque ego, cujus ætati mors propior est, non deprecor, si quid ea vobis incommodi demitur; neque mox ingenio corporis honestius quam pro vestra salute*

luxe finem vitæ fecerim. Quæ Sallustii videtur etiam ob oculos habuisse Appulejus, cum scriberet de dogmate Platonis: *Adhæc ei* (mundo) *attributa est perpetua juventus & inviolata valetudo: eoque nihil præterea extrinsecus est relictum, quod corrumpere posset ejus ingenium.* Ipse hoc libro cap. 9. *conjectatione quadam de oris & vultus ingenio.* Super omnia notandum, ubi vulgo legebatur, *longitudinisque Herculis præstantia*, omnes omnino scriptos, etiam Carrione teste, & primam editionem pro *Herculis* præferre *ejus*; in quo ille multa & inania verba profundit: sed id argumentum certum est in superioribus verbis hujus ipsius capitis, non lemmatis tantùm, factam mentionem Herculis.

Cap. 2. *Longis ambulacris & mollibus*] Sic Plinio lib. 2 epist. 3 *illa mollis & tamen solida gestatio.*

Ædium posticum refrigerantibus] Utrum *ambulacris* an *lavacris*? dein quare *posticam* potius quam alias partes? Ocius scribe ex Fulviano & Rot. *ædium positu refrigeranti.* Ovidius 4 Fastor. *Trinacris à positu nomen adepta loci.* Tacitus 4 ann. *Dalmaticam, quæ posita regionis à tergo illis.* Et alludunt huc Carrionis codicum ludibria, *positicum refrigerantis* & *posticum refrigeranti* & *post refrigerandi.* Lincolniensis quoque ac Schefferi, *refrigeranti.*

Aquis undique canoris atque avibus] Lipsius distinguit, *aquis undique, canoris atque avibus*: & cum sic priscos eam quoque copulam locare solitos monuisset, Notet, inquit, & imitetur juventus 2 Elect. 19. Caveat potius. Omnia enim, quibus id probare se postulat, fucata sunt. Lib. 19, 1 & 9 nullus ita, ut ille voluit, nostrorum codicum. In lege Mamilia: *municipibus iis in quorum agro id factum erit.* Florus quoque 2, 6 ex melioribus libris restitutus: *quod in bullis singulisque annos.* Quare autem, *aquis undique canoris atque avibus*, non queat intelligi, ut sit, & aquis & avibus canoris? an unda labunda sonans non potest dici *canora*? Ego tamen, quia satis præcavit lavacra, malim: *auris undique canoris atque avibus personante.*

Κυκλόσε, ἠχοῦσες, συρίττες] Felix auxilium, quod nostro tulit Rutgersius 4 Var. 11. Arrianus 2, 18. Κομψὸν σοφισμάτιον ἴλυος παλαιᾶς κομψότερον ἢ κυκλόσε. Et mox: τοῦτο μὲν ἤδη τὸ σόφισμα ἐᾶτε τὸ ψιθυρίζειν, ἐᾶτε τὸ ἠχοῦσα. Et sequenti: Ἀλλ' ἐπάτησε οὐ μόνον ἐν τοῖς περὶ δικῶν, ἀλλὰ καὶ κατ' ἰδίαν ἐν τοῖς περὶ κυκλόσε. Apud Lucianum βίων πρᾶσιν ait Chrysippea Vita: Θάρρει, καὶ ἄλλα γάρ σε διδάξομαι θαυμασιώτερα. Ἄγε· τὰ ποῖα; Χρυσ. Τὸ ἀμφίζοε, καὶ τὸ κυκλόσε καὶ τὸ ἐγκεκαλυμμένον. Ἠχοῦσες λόγοι, inventum Chrysippi, quibus acervum sorìticum circumscribere

& re-

Digitized by Google

& inhibere tentavit: duoſque de illis libros eum ſcripſiſſe teſtis Diogenes Laertius. Cicero 4 Acad. *Placet enim Chryſippo, cum gradatim interrogetur, verbi cauſa, tria pauca ſint anne multa, aliquanto prius quam ad multa perveniat, quieſcere. id eſt, quod ab illis dicitur ἡσυχάζειν.*

Officiaque earum confinitima aut contraria] Sic Carrio ex uno Buſlid. Sed neque *officium confinitimum* neque ipſa vox placere poteſt. Edebatur antea: *officiaque earum confinia aut contra.* Membrana Rottendorfia & Schefferi addunt conjunctionem, *earum & confinia.* Scribe igitur, *officiaque earum & confinia, aut & contra, morbos vitiorumque fraudes.* Sed G. Ranchinus 1 Var. L. 3 trajicit, *vitiorumque labes ac p. animorumque fraudes*: quia ſit locutio inaudita *fraudes morborum ac vitiorum.* Imo non eſt inaudita, ſi cogites ſæpe veteribus *fraudem* idem omnino eſſe quod malum vel incommodum: ut in illo, *ne cui fraudi ſit*, & *incidere in fraudem* & *ſine fraude eſto*, & ſimilibus.

Nulli eſſe magis ea omnia explorata] MSS. & vett. edit. *nullis eſſe nulli magis ea omnia.* Schef. *nulli eſſe quam illi.* Omiſſa vox in Stephanica invito Carrione, qui de loquendi ratione ſe alibi dixiſſe ait. Cenſeo Gellium ſcripſiſſe: *nulli eſſe uni magis ea omnia explorata.* Ut *nemo unus* & alii & noſter 18, 5. *nemo unus veterum literarum diligens.*

Ut hujus plurimus mos fuit] Sic Carrio è Buſlid. Vulgo, *cujus plurimus ei mos fuit*, quod è Pal. refert Gebhardus 1 Antiq. 2. Rot. *ui plurimus ei mos fuit.* Forte; *ut plurimus ei mos fuit.*

Se in theorematibus &c. oblectantes] Sic Carrio ex uno Buſl. niſi quod Antiq. 3, 17. *ſeque in theor.* in Notis *ſed ſe in theor.* Olim erat: *ſed theorematibus* &c. *dilatrantes.* Gebhardus *delatrantes.* Fulv. *deblaterantes.* Rottend. *ſed theorematis tantum nugalibus* &c. *deblaterantes.* Buſlidianus quoque *theorematis*, ut in Antiquis notavit Carrio. Scribe igitur: *neque opera proba, de theorematis tantum nugalibus & puerilium iſagogarum commentationibus deblaterantes.* Verbum *Deblaterare* exſtat 9, 15. Priſcianus auctor eſt Ciceronem quoque *toreumatis*, *peripetaſmatis*, *emblematis* in plurativo dixiſſe. Et noſter *poëmatis* 9, 9 & 12.

Ἀνεκδίητος.] Fulvianus: ἀναπάγητος. Quo verbo & Arrianus utitur 1, 17. ἀκαίρεται ἔχεις ἀκόλουθον φόβοις καὶ ἀναπάλησιν. Et mox: τὸ ἀκαιρεῖσθαι ἔχεις ἀκόλουθον ἀναπάλησιν, ἀπερροπόδησιν, 2, 19. ἀποπλάσαι ὑμᾶς ἀκολούτους, ἀναπαλήτους, ἀπερροπόδησις, ἀλλοθήρας, διεφθαρμένους, διδυμοψύχους. Lib. 3, 3. καὶ ἔδοκεν, οἷον οὐκ ἔχει αὐθις, ἀκόλουθον, ἀναπάλησιν, ἀπερροπόδησιν.

Λίγα μοι σὺ τὰς ἡνὰς ἀπτόλω] Sic quidem & apud Arrianum. Sed

Sed Regius monſtrat aliquid vitii ſubeſſe: λέγε μοι τις πεις σοι απεμολω. Scribe: λέγε, μοὶ τὺς θεὺς, μοὶ, ἃ πρόλω ἔλεγες. Eodem ſpectat, quod ex ex ſuo notavit Carrio: λεγε μοι τις θεις σα πεμψω.

Cap. 3. *Capitali perdendus*] Sic Carrio, cum in libro unico, unde Canterus hanc partem ſectionis hujus vulgavit, eſſet *capitalis*; miratus tamen & ipſe genus loquendi, ſuſpicatuſque excidiſſe vocem *ſententia*. Alii advocant ut priſcam ſcripturam, *capili perdendus*: quod ſi eſt, quid propius promptiuſve, quam *capitis perdendus*, Plautino ſermone? Aſinar. 1, 2. *Capitis te perdam ego & filiam.* Bacchid. 3, 3. *Egone illam mulierem Capitis non perdam?* Milite. 2, 4. *quem pol ego capitis perdam.*

Præſtabilis homa ſapientia] Sic ex duobus Carrio: etſi fateatur non ſuppetere ſibi exempla hujus locutionis, *præſtabilis aliqua re*; ſed & *præſtabilior* & *præſtabilius* frequenter dixiſſe veteres, *præſtabilis* vix unquam. Quod ne quem ſollicitum habeat, Cicero lib. 2 de Oratore: *Sumenda autem reſerunt aut magnitudine præſtabiles aut novitate prima aut genere ipſo ſingulares.*

Et in qualibus & in quibus cauſis & quemnam aduſque modum] Fulv. Reg. Rott. *& in qualibus cauſis & quemnam ad modum.* Ut & nonnulli apud Carrionem.

Penſim atque enucleate] Et hoc ex uno Buſlid. Alii & olim vulgati, *quibus*: cum noſtri, *penſiculate atque enucleate*: Et poſſis putare hæc ὁμοιόπτωτα compoſuiſſe, ut paullo ante *ſtrictim atque curſim.*

Quatenus quoque ſine] Error operarum Stephanicæ, ut obteſtatur Carrio; nam præter unum, quem tamen ille ſequendum non putarat, omnes, ut & vulgati, *quaque ſini.*

Δεῖ με συμπεράνειν] Carrio notat alios dare μέχρι βωμῶν. Fulv. & Regius juſtum faciunt trochaicum: Δεῖ μὲν συμπεράνειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέχρι τῶν θεῶν.

Theophraſtus autem quo dixi libro] Sic ex Buſlid. Carrio, cum eſſet vulgo, *in eo quem dixi libro.* Rottend. *in eo quo dixi.* Suſpicor, *Theophraſtus in quo dixi libro.* Vide obſer. in Eccleſiaſt. cap. 17 extremo.

Lacuna fama imminentis partarum amico utilitatum ratione] Quid ſibi voluerit Lipſius, cum *laciniam* maluit, quaſi duriter dicatur *lacuna ſolidari*, non *lacinia*, 2 Elect. 3, haud expuro. Quin *lacinians ſolidari* quid ſit, Romanum hominem ſciſſe arbitror neminem: at *lacunam ſolidare*, quis dubitet eſſe quod Ciceroni & Varroni *lacunam explere*, Palladio *lacunam ſarcire?* Plinius lib. 11 cap. 27. *Perfracta* (oſſa capitis) *non queunt ſolidari.* Lib. 24, 16. *boum nervos abſciſſos vomere ſolidari ea ruriſuſque jungi.* Ut & lib. 30, 13 loquitur. Lib. 35, 6. *ſpumam*

maris

Digitized by Google

muris esse dicunt solidatam cum limo. Ennodius in vita S. Antonii: *planari ardua, solidari scissa, pendentia non timeri. Minnenis* habet aliquam speciem, & Carrioni etiam in mentem venit. Sed Fulv. Regius, Rottendorf. Lincoln. *lacuna famæ munimentis partarum amice utilitatum solidatur*: nec aliter quintus apud me, nisi quod *lascivia*: omnes sine τῇ ratione, quod & Carrio suis in nonnullis quæri annotat. Eam scripturam jam produxit è regio ad Solinum Salmasius. Quid autem τὸ *munimentis*? In hujus vocabuli significatione aliquid novasse noster, aut secutus auctores, qui non exstant, videtur. Satis notum est *munire viam*. Appius apud Ciceronem pro Cœlio: *Ideo viam munivi, ut in eam alienis viris comitata celebrares?* Suetonius Julio: *viam munire à mari supero per Appenninum deorsum ad Tiberim usque.* Sic Livius *munire rupem* pro perviam facere. Hinc *munimenta* dixit pro impensis, quarum, ut canit Statius, *injectu solidamur* & muniuntur viæ. De quibus idem: *& alto Egestu penitus cavare terras, Mox haustas aliter replere fossas, Et summo gremium parare dorso.* Inde transtulit noster.

Id primum illo, quod honestum nobis est] Quam commodum hic τὸ *primum*? Cogitabam aliquando: *id primum, illoque quod honestum.* At Reg. & Rott. *Id præ illo.* Recte, nam ea particula interdum & comparationis est. Ut cum Plautus in Curcul. *omnium unguentum odor præ tuo nautea est.* Menæch. *Solem vides? Satin ut occæcatus præ hujus corporis candoribus.*

Parva lamina auri] Reg. & Rot. *lamna.* Ut semper optimi libri historiæ naturalis Pliuii.

Οὐκ οἶδ' ἔπου τοῦτο τῇ γίνει] Fulv. Reg. Schefferi: *τῇ*. Forte, *εἴ πω τῇ γίνει*. nisi malis, *ἔπου τῷ τῇ γίνει παιζόμενον*. Neque intelligitur satis vulgo. Haud satis novi, inquit, numquid ejus quod in genere ac totum majoris pretii est, si pars definita cum alterius certa parte conferatur, tamen etiam præoptanda sit. Non enim (verbi gratia) ut aurum æri præstat, ita tantillum quoque auri magno æris ponderi compositum plus valebit: sed aliquid momenti ea in æstimatione facient copia & modus.

Tempestivius, laxato paullum permissoque] Carrionis quidam, *tempestive lassato* Fulv. Reg. Rot. *tempestivo laxato.* Scribe: *hujusmodi indulgentiam gratia tempestivæ.* Statius 2 Thebaid. *& oscula mœstis Tempestiva genis posuit.* Statim legendum, *laxato paullum remissoque*, utcumque libri *permissoque*: nam quod repugnat Carrio, & vocis notionem notare jubet, est in eo errore, quo imbuit complures Cujacius. Vide 4 Obser. 2.

Παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τοῦτο ἐστὶν] Regius, *τοῦτο ἐστὶν*. Fulvianus, *τυγχάνει*. Parum interest. Sic autem distingue: *ἡ κολυμβήτη*

μάνη χάρις ἀρὲ τοῖς ἀνθρώποις, τιμὴν, ὕβριν ἀνελεύθερον ἢ δουλικόν.

Officiorum existimationes] Lætatur hoc Carrio. Ego quoque alibi hoc vocabulum defendi: sed hic malo cum editis & scriptis nostris *æstimationes*. Equidem *existimatio* interdum est sensus, sententia, judicium, & facultas illa mentis, per quam de re opinamur vel judicamus, & eam vel magni vel parvi facimus: sed pro taxatione, indicatione pretii, compositione rerum, ut intelligatur quid anteferendum, quid posthabendum sit, non puto *existimationem* dixisse veteres. Sic apud Justinum lib. 12, 6. *in ira locum successit existimatio*, rectè se habet: & ne fero quidem *æstimatio*, quod de Bongarsii consilio subjecerunt. At ubi Cicero ait *æstimationem censui*, aut *prædia in æstimationem accepi*, aut *æstimationem litium*, insanum puto de *existimatione* ibi surroganda cogitare.

Causa differendi magis disputandique] Fulv. Reg. Rot. Schefl. *eum discernendi magis disputandique diligentia quam eum damnandi sententia atque fiducia*. Nec *ad differendi* patitur, quod mox sequitur *differnit*: etsi pro eo Reg. & Rot. *servitus*: quod monstri instar: sed tamen majorem partem ejus verbi & in corrupto agnoscimus. *Discernendi*, inquit, id est, separandi & distinguendi, quæ misceri non debent, & vulgo ab indoctis miscentur, ac pro iisdem putantur. Vide 3 Observ. 13.

Causas scientiæ, corporum varietates, disceptationumque differentiam ignorantes] Nihil meo judicio vexatius: & tamen omnes sine offensione transeunt: nisi quod illud pro *dissertationumque ac differentiarum*, cum in scriptis haberet *differentias*, fecit Carrio. Ego vero nec *causa scientiæ*, nec *corporum varietates* quid hic faciant, hilum video. Unum video *ignorantes* illos auctorem non inculasse. nam quum de his dici putes aliquid eos *non capere*, hoc *non capere* ille nequaquam de personis, sed de rebus pronuntiavit. Quid enim censes non capi? *præceptum, quod in prima parte tractatus istius desideraverat*. At id præceptum omnino dari non potest: adeo non verendum est, ne, si detur, desit, qui capiat. Est aliquid sensum deprehendisse: verba si tractavero violentius, at occasionem mollius ea tractandi acutioribus præministrabo. Reg. & Rot. habent *varietates discriminumque ac differentiarum*. Hoc voluit dicere: *quoniam profecto causarum, personarum, temporum varietates discriminaque ac differentiæ directum atque perpetuum distinctumque in rebus singulis præceptum, quod ego nos in prima tractatus istius parte desiderare dixeram, non capiunt*.

Intra modum tantum coërcuit] Carrio non male ut & Schef-

fen

feri membrana: *intra modum tamen.* Reg. & Rot. *intra modum cautum coërcuit.*

Hac, inquit, fini ames, tanquam forte fortuna ofturus] Hoc eſt, eouſque ames, ita te des dedaſque amico & in poteſtatem ejus venias, ut latere tecto inde diſcedere ſalvuſque & honeſtus eſſe poſſis, ſi quando te ille amare deſinat: ſic perſequare inimicitias, ut non reddas inexpiabiles, & tuto poſſis cum adverſario in gratiam redire. Exemplum inſigne præbet hic locus, ut ſuperioribus ſeculis, homines, ut tempora ferebant, doctos in emendandis, quæ librarii rudiores in ſcriptis antiquorum peccaſſent, conatus deſtituerit: utque libri veteres ab ipſis, qui eos juvare volebant, mangonizati ſint. Puteani codex apud Carrionem: *Hac, inquit, finiam ex tanquam f. f. o.* Proxime hunc Rottendorfianus: *Hac inquit finiom & tanquam f. f. o.* Vides per indoctos, ſed fidos & quod invenerant ſine dolo imitatos, ſcriptores τὸ *fini ames* male diviſa eſſe, corrupta etiam una litera, ſic ut ex illis fieret *finiam ex* vel *finiam &*: in quibus etiam vides quam leve cenſorium opus foret pudentem cenſorem geſturo. At ecce ſarcinatorem probum & ſuendi centonis gnarum, qui & mutare, & quaſi aliquid deëſſet, ſupplere hæc auſus eſt in Buſlid. hoc modo: *Hunc, inquit, amorem ita finiam, tanquam forte fortuna poſiturus.* Teneo falſum manifeſtarium. Qui miraretur, quid ſibi vellet, *Hac, inquit, finiam*, neque aut ſciret *hac fini* elegantius eſſe, aut ſuſpicaretur τὸ *am* eſſe partem τῦ *ames*, interpoſuit (ut fere tum ſolebant addendo & infulciendo curare) *amorem ita*: quorum alterum vocabulum materia, alterum τὸ *tanquam* videbatur petere: priori aptandum fuit *Hunc* pro *Hac*. Idem mango ex *Hac itidem tenus oderis* (quod perpauxillum modo excedit quotidianas loquendi formas, & ideo diſplicuit) fecit *Hoc odium ita ut te nunc oderim*, ſatis affinibus & propinquis literis, ut liquido appareat, qui hæc concepit, ab illis ductibus quantum poſſet minimum recedere voluiſſe. Carrionem, qui primum hæc quaſi apertius elegantiuſque dicta laudaverat, deriſus æmuli tamen ſaniora ſentire compulit. At quam fiſtula paſtoritia dignus, qui mangonium improbum novo mangonio interpolavit expatraviteque: *Hunc amorem ita ineam, tanquam forte fortuna ofturus: hoc odium ita, ut te nunc oderim fortaſſis poſt amaturus.* Et tamen inventus eſt ditellarius, qui carduis hiſce veſci gauderet.

Καὶ συνεπάγας φιλίας καὶ ἀπεχθείας] In Fulv. & Regio & Schefferi non eſt poſterior copula. Fulv. φιλίᾳ. Forte: νομίζων ἐξ ἀνάγκης ἐπιπολυθῆν καὶ συνεπάγας φιλίας ἀπεχθείας.

Cap. 4. *Curioſe ſpectabat, aut virtutes*] Hiat indecore oratio.

Digitized by Google

tio. Quare ſcribe cum Reg. & Rott. *ſpectabat*, *& aut virtutes.*

Judicium fullum examuſſim] Quis non delectaretur vocabulo, ſi certa ratio id auctori aſſereret. Scripti & editi omnes, *ad amuſſim*: quod ex mera Carrionis conjectura mutari anceps & incivile eſt. Varro lib. 2 de re ruſt. 1. *Si, inquam, numerus non eſt ut ſit ad amuſſim, ut non eſt, cum dicimus mille naves iiſſe ad Trojam, centumvirale eſſe judicium.* Noſter. 20, 1. *talionem in eo vel ad amuſſim æquiperarunt.*

Cap. 5. *Geſtuinque in agendo biſtrionicum*] Ttes, *biſtrionum.* Forte, *biſtrionium.*

Demoſthenem tradunt veſtitu ſincero] Reg. Lincol. Rot. *traditum.* quaſi vellent *traditur.* Dein lectum ante Carrionem, *& veſtitu cæteroque cultu corporis.* Quod ex Pal. refert Gebhardus, 1 Ant. Lect. 2, & rogat: Quid eſt *veſtitus ſincerus*? Nempe pluribus id adjunxerunt veteres, quam nunc vulgo ſolemus. *Sincerum purum*, ut Donatus ad Terentium interpretatur, ſine labe, ſine macula. Sic *porci ſinceri* Plauto, qui probaræ poſſint fieri hoſtiæ: eidem *corium opere faciundo optimum & ſinceriſſimum:* Ovidio *corpus ſincerum* ſine vulnere: Lucretio *ſincera membra* illæſa. Quærit etiam an non ſatis ſit *nitidum?* Id vero ad veſtitum non pertinet, ſed ad alium cultum corporis: quod intelligere potuit ex eo ipſo, quem apponit, Ciceronis loco: *pexo capillo nitidos & imberbes aut bene barbatos.* Sic Plauto *nitidiuſculum caput.*

Hinc etiam κομψὴ illa χλανὶς] Rot. *hinc eita.* Reg. *Incerta κομψα.* Lege *Hinc certe κομψὴ illa.*

Parum vir, ore quoque] Et hic copulativa excidit. Reg. & Rottend. *parum vir & ore quoque polluto.*

Compellationibuſque probroſis] Sic & ex antiquis editis & ex omnibus membranis ſe reſtituiſſe ait Carrio, cum legeretur, *appellationibus propoſitis.* Alterum fert Lipſius: de altero, Subſtituunt, inquit, *probroſis*; ego ex ſcripturæ tramite, *prope Oſcis*, 2 Elect. 3. Nimirum leporem veteris conjecturæ tacitus perdere non potuit: nam, ut Carrio dixerat, noſtri quoque, ut & Romana editio, aut prima aut in primis, plane ac ſine dubio, *compellationibuſque probroſis.*

Αμυσ⊙, ἀγεροδίαυ⊙, ἀπρόσι⊙] Ita eſt, codex Regius: *ἄμυσ⊙, ἀναφρόδι⊙, ἀσωσοδόνυσ⊙.* Medium firmat Vaticanus, nec tertio indubito. Neque tamen præciſe *ἀσωσοδόνυσον* accipio, qui aliena rei ac tempori & non *ὃ πρέπει* loquereturque extra cauſam, quæ agebatur in alienam vitam moreſque inquireret. Id enim ſic faciebant cauſarum patroni omnes, ut quæ in adverſarios, & qui illis aderant, invidiam conflare poſſent,

Digitized by Google

ſent, arriperent. Tria hæc unum ſignificant ruſticum, inficetum, inelegantem, inhumanum. Nam doctum quis negabit Torquatum fuiſſe? Ἄμουσον tamen, hoc eſt, remotus ab ea ſuavitate morum, quam efficit *didiciſſe fideliter artes*; quam Juſtinus ait Alexandro ingeneratam *Græcorum literis*; qua præditi ſunt οἱ τὰς χάριτας τοῖς Μούσαις ἀναμιγνύντες. Eam hic & Μέμμιῳ & Ἀφροδίτῃ & Διόνυσον ſignificant. Sic transfert τὸ ἄμουσον pro inepto vel ingrato Plutarchus 4 συμπόσ. quum ſuem dicit κρεωδίλλου καὶ σκύφου τὴν ὄψιν οὐκ ἀηδοπότερον, ἢ τὴν φύσιν ἀμουσόπτερον. Ἀναφροδίσιον quoque, non quia viri munia non fungeretur, ſed quia nihil habebat de illis, quas Lesbia Catulli

Omnibus una omnes ſurripuit Veneres:

quia illi deerat ea comitas & facilitas, quam præcipiunt Artis amatoriæ duo libri, & non magis amatorem hominem quam petitorem & ambitioſum, & quem nunc vocant Politicum formant: ut Horatio *Fabula nullius Veneris*. Item ἀφροδίσιον, qui nihil ad Liberum: Liberum proprie ipſum, quem Semeles filium fecerunt, intelligo. Sic Plutarc. 4 συμπόσ. Οἶμαι δὲ καὶ τὸν τοῦ σκιρρώτου ἱερεῖα μὴ παιδάρια ἀφροδίσια εἶναι. Quem vero Bacchum? nempe Apollinis prope σύνναον & contubernalem in Parnaſſo, quem Poëtæ invocant ἀοιδῆς ὑποφήτορα, & in cujus tutela ſunt οἱ Διονύσου πηγὰς κάλαμον, qui & Μουσαγέτας. Sic ἄμουσον & ἀφροδίσιον conjunxit & Plutarchus 1 συμπόσ. πέμψαι δὲ καὶ τοῖς λοιποῖς παχέας, ἂν παῦλα δόξῃ μὴ παιδιᾶς ἄμουσα μηδὲ ἀφροδίσια εἶναι.

Cap. VI *Ad matrimonia adhortaretur*] Et noſtræ, ut Carrionis membranæ, *hortaretur*.

Non oportuiſſe neque de moleſtia] Turbat orationem τὸ *Neque*: quod ſi retinemus, τὸ *oportuiſſe* etiam ad ſequens membrum ejus pertinet, quo tamen niſi inepte non poteſt referri: ſive nalis, ut edebatur, *neque adhortari magis quam diſſuadere abſterreréque*; ſive ut reddidit Carrio, *neque adhortari id magis eſſe quam diſſuadere abſterreréque*. Priori modo foret, non oportuiſſe Metellum neque confiteri neque adhortari magis quam liſſuadere: cum res exigeret, non oportuiſſe neque confiteri ſque diſſuadere magis quam adhortari. Poſteriori modo accieres, non oportuiſſe neque confiteri neque oportuiſſe id magis ſſe adhortari; quod rurſus ineptum & intolerabile. Ergo ſilenter inducimus eam particulam, & quidem Rott. quoque & Lincoln. ac Regio jubentibus. Qui etiam, *adhortari magis eſſe*, o ipſo alludentes ad τὸ *magis id eſſe*, quod fuit in duobus apud Carrionem.

Si modo veriſimiles ſunt] Reg. & Rot. *ſi veri modo ſimiles ſunt*.

Digitized by Google

Destitutum atque impugnatum relinquat] Quid est *impugnatum*? an haud oppugnatum? At non ea vis verbi. Præterea in mala causa magis præcavere tempus quam ulcisci. Lege ex Regio: *destitutum atque impurgatum*. Cujus verbi si nobis exemplum deest, at non defuisse Gellio certum habeo: adeo non insolens ad aures accidit. *Impurgabile* dicit Ammianus lib. 22 *impurgabile crimen excusari posse existimans*.

Si pergimus errare, suis bonis nos] Plenius hoc quidem uno in Busidiano, sed antiquius mihi & magis censorium videtur, quod nostri & omnes ante Carrionem: *At parentes si pergunt errare liberi, bonis exhæredant*. Quod etiam ex Pal. laudat Gebhardus 2 Antiq. l. 20.

Nisi errationibus finem faciamus] Ne hoc quidem ex uno codice inductum placet præ altero: *nisi malis rationibus finem faciamus*. Nam & *ratio*, pro eo, quod agitur vel instituitur, & *mala ratio* pro peccato exquisite dicuntur, & non possunt à quoquam subjecta videri. Sic Terentianus Demea: *Vestram quæso mirari satis rationem*: Et respondet Syrus: *Est hercle inepta*. Idem Demea: *ne nimium modo Bona tua isti mos rationes, Micæ, Et tuus iste animus æquus subvortat*. Et quemadmodum *optimæ & honestæ* sunt *rationes*, quæ appellantur apud Ciceronem, sic etiam sunt *malæ*. Actione prima in Verrem: *quoniam pugnare contra me instituisti ex istius tempore & causa malitiose, necesse est istiusmodi rationi me aliquo consilio obsistere. Tua ratio est, ut secundum binos ludos mihi respondere incipias; mea, ut ante primos ludos comperendinem. Ita fiet, ut tua ista ratio existimetur acuta, meum hoc consilium necessarium*. Cum dicit, *Tua ratio est*, significat, *tu hoc agis*: similiter cum, *Mea ratio est*, vult, *ego autem in hoc sum*: tum, *tua ista ratio, id quod tu agis, maliris*. Et sic apud Tullium centies, quod tamen perpauci observant, vix quisquam scit imitari. Sic quamvis in alia re, l. 40 pr. D. de Statuliberis: *quam ea, qua mala ratione reliquatus est, qua furatus est, repulerit*. Horat. 2 Sat. 6. *feci ratione mala rem*. Contra Seneca de benef. 4, 17. *Dic enim cuilibet ex istis, qui rapto vivunt, an ad illa, quæ latrociniis & furtis consequuntur, malint ratione bona pervenire?* Asconius Pedianus in Divin. *Quasi ex nulla parte bonam rationem defendendi habeat Hortensius*. Et in lib. 1. *Destitisse cum cæperis, mala ratio: est enim inconstantia & mutatio quædam in deterius*.

Iidem deos propitios esse] Fulv. *His demum*.

Cap. VII. *Ubi neque noti essent quo venerunt*] Rot. & Regius, *noti essetis quo*. Scribe, *neque noti esse iis quo venerunt*: ut legitur apud ipsum Ciceronem 5 in Verrem 65. Τὸ *ubi* nostri, perinde ut Carrionis, veteres libri ignorant.

Vide-

Digitized by Google

Videbatur compluribus] Ita MSS. & recte sic editum invito licet Carrione. Mancinellus olim adversus Vallam disputavit *quam plures* Latine dici, usus verbis Ciceronis 5 Tusc. 21, & auctoris ad Herennium 2, 1, & Senecæ epist. 78. quibus omnibus locis nunc è melioribus exemplaribus *complures* habetur. Idem puta factum illis, quæ ex Plauto, Cicerone, Cæsare, Plinio minatur Carrio. Gebhardus quoque 1 Ant. Lec. 6 reducit *quam pluribus*, idque confirmat Sallustiano: *ut illi quam plurimi deberent.* Si Vallam inspexisset, sciret, quid inter ista sit discriminis.

Debuisse enim scribi non futurum] Omnes etiam nostri, non modo Carrionis: *scribi putabant.* Sustulit ille hoc verbum auctoritate vetustissimæ editionis. Potest fieri, ut & aliis videretur pulcrius, quod ipsi: Romana tamen, ut scripti. Qui si sancirent illam non insuavem sermonis brevitatem, primus assentirer: nunc editi unius auctoritas tanta mihi non est, ut innovare quicquam velim.

Mendæ sua illudebant] Vidit Carrio membranas, in quibus erat, *illudiabant.* Qui de mera conjectura Plautinum *examussim* inculcare ausus est, cum nunc certe tempus erat imitatorem Plauti agnoscere. Pœnulo 5, 4. *At tu hercle alludiato.* Sticho 2, 3. *Quando adbibero, alludiabo.* Hic friget homo bonus, causatus, plures in istis membranis fuisse mendas, & præcipiens cum magna cautione scriptis utendum. At tu scito in duobus emendatissimis, Regio & Rott. *inludiabant* legi, idque auctoris nostri esse, ut quod optima lege. Lincolniensis quoque *illudiabant.*

Nullum esse in eo verbo neque mendam] Fortassis in hoc conjuraverint Carrionii libri: at nostri *mendum*: neque aliter procedit oratio. Statim Rot. Lincoln. & quintus apud me, *probe ac vetuste.* nec spreverim.

Impromiscuum est] *Impromiscum* ex optimis optimorum librorum exemplaribus fecisse ait Carrio, in quo nostri optimi ei non subscribunt. At quo illi nostri juvant hunc sermonem, mutus Carrio. Ambo enim ablegant τὸ *est.* Et sufficit sane: *sed verbum est indefinitum, quod Græci appellant ἀπαρέμφατον, neque numeris neque generibus præserviens, sed liberum undique & impromiscuum.*

In centesimo quinquagesimo quoque Quadrigarii annali libro] Hoc ex Budid. irrepere passus est Carrio, cum legeretur: *In Q. quoque Quadrigarii tertio annali verba.* Sed in Notis monuit Gellium lib. 3 cap. 3 commemorare, eam fortitudinem tribuni Q. Claudio Quadrigario descriptam annali tertio: nec se comperisse tot annales libros eum composuisse: eoque numerum Budidiani

Digitized by Google

corruptum jure ſuſpicari, & vulgarum ſuo loco manere jubere. Regius & Rottendorfianus: *In Cl. quoque Quadrigarii tertio annali libro verba hæc eſſe dixit.*

Et benefacturum] Notat Carrio in altero Puteani τὸ *bene*, in altero hoc totum deeſſe. In noſtris quoque non comparet τὸ *bene*: & merito: non enim *benefacturum* una compoſita voce, ſed binis ſimplicibus *bene facturum* dixiſſe Quadrigarium accepit Gellius: itaque, ut cæterorum exemplorum ſingula tantum verba, ita hic quoque unum *facturum* repetit.

Neque in tempora diſtrahitur] Hoc ab Aldo, cum Ro. & Venetiis omiſiſſent tres voces priores, pro quarta dediſſent *diſtribuitur*. Regius confirmat Aldinum. Rot. & Scheff. *neque in perſonas néque in tempora néque in genera diſtrahitur*. Verum tamen eſt modi hujus tempora diſtingui & ea, de quibus hic agitur, unam tantum habere ξυμπλοκὴν ſignificationem: quo argumento delenda eſſe τὰ *neque in tempora* colligit Phil. Rubenius Elect. 2, 17. Immo diu ante illum Petrus Moſellanus.

In ejuſdem M. Tullii Ciceronis oratione] Reg. Rott. Lincolnienſis, Schefferi conſpirant in abolendo cognomine Tullii: neque amplius habent, quam, *in ejuſdem M. Tullii oratione.*

Plautus verborum Latinorum elegantiſſimus] Merito rejicunt Carrio & Stephanus illum, qui, quaſi aliquid deeſſet, inſeruit *conſervator*; ſed non debebat Stephanus & iſtis offenſi atque conjicere *diligentiſſimus* aut *eligentiſſimus*. Nam τὰ *verborum Latinorum* accipienda ſunt, ut Cicero Terentiuſque ſolent dicere *cæterarum rerum*, pro eo, quod eſt, quod ad cætera res attinet, quemadmodum Hotomannus & alii obſervarunt. Lib. 7, 17 *Plautus homo linguæ atque elegantiæ in verbis Latinis princeps.*

Cujus ille in præſenti exemplo uſus eſt] *In præſens* voluit Carrio, idque orationem minus præſtat ambiguam. Quemadmodum etiam: *Ut rationem autem iſtam miſſam faciás & cauſtates.* Denique, ἐμμελείᾳ τῆ λέξεως *modulamentiſque orationis.* Hæc omnia ille ſic edi ſe voluiſſe ſcribit in Notis, & omnibus adſtipulantur noſtri: quæ jam toties ex Stephanica corrupta referunt. Quin & Stephanus in ſuis Noctibus confectas & *modulamentis*, quaſi non diſerte alterum in MSS. eſſe Carrio monuiſſet. Forte autem & melius ſit ἐμμελείᾳ τῆ λέξεως.

Conſpectiuſque inſuavius hoc imperfectiuſque eſt] Sic Carrio ex editione vetuſta, cum vulgares haberent *imperfectiuſque*, in Put. autem libro eſſet *inſpectiuſque*. Regius & Rottend. *imperpetiuſque*. Sed prima vox, de qua nihil Carrio, in utroque codice ſic editur, *complectiuſque*: quo videtur ſignificari, quod exſtat in Fulviano, *completiuſque*.

Me-

Numero verborum sonus clauderetur] Quasi de conjectura Lipsius 1 Elect. 7 *clauderet*: hoc opinor nobilius rarus: sed credibile est ex MS. habuisse, unde & Fruterius Carrioque, quibus Regius Rottendorfianusque faciunt secundas: haud dubie & alii, si libuisset excerptoribus annotare. *Claudeo* & *claudo* vetustis idem quod *claudico*. Vide Addenda ad Livii lib. 22. Ubi ad ea, quæ alii observarunt de hoc verbo, primi addidimus Plinii locum: nunc addemus & Appuleji alterum, qui priores, quod sciam, effugit. De Deo Socratis: *sicubi tamen interfectis sapientiæ officiis, non consilio, sed præsagio indigebat, ut ubi dubitatione clauderet, ibi divinatione consisteret.* Sic Florentinus, ubi vulgo *claudicaret*: ut notavit optimus Elmenhorstius; hoc tantum; neque enim aut probavit, aut cum altero Appuleji loco comparavit. Novi apud eundem *interfectam virginitatem*: hic tamen malim, *defectis sapientiæ officiis*.

Cap. VIII. *Poscebat illa nimium quantum*] Rectè sic Carrio ἀντὶ τοῦ *nimiam quantitatem*. Et tamen tricatur Stephanus, malletque *mirum quantum*, ut magis responderet τὸ θαυμαστὸν ὅσον. Sed hoc est nodum in scirpo. *Nimium quantum* libri vetteres, & sic Cicero, Quintilianus, Symmachus, Ammianus loquuntur.

Ictus expaviduſque Demosthenes avertit] Colvius ad septimum Appuleji *expavitusque*, à verbo *pavire*: unde *terram pavire* pro ferire apud Ciceronem, & *Depavire* Lucilio Festoque verbe rare. Accipio *expavitus*, sed τῇ ἀναλήψει in pronuntiando correpta, ut fit idem quod pavefactus, ab *expavisco*, *expavi*: unde & *pavito pavitansque*. Et *expavitus*, *expavefactus*, ut *expergitus expergefactus*. Omnes autem scripti *avertitur*: unde certatim Fruterius, Gifanius, Carrio, *avertit*. Lib. 4, 18. *Id quum dixisset, avertit & ire in Capitolium cœpit.*

Μυρίας δραχμὰς ἢ τάλαντον] Hinc myriadem drachmarum seu talentum, ut ait nummi Romani, denarium dena millia facere nimis supine collegit Chokierius. Aliquid suboluit Carrioni, qui nescire sese ait, τὸ ἢ τάλαντον sintne ipsius Gellii, an recentioris alicujus interpretis. Sane talentum Æginæum decem millium drachmarum Atticarum est. Sed quoties talentum sine alia descriptione nominant, fere sex millium & ipsum Atticum intelligunt. Et video in Vaticano Regioque, qui omnia Græca diligenter & egregie exhibent, tantummodo legi: *At Laïs* μυρίας δραχμὰς *poposcit.* Nec secus in Schefferi codice, cui pleraque Græcorum rubrica notavit.

Cap. IX. *Jubebat. quin & certum tempus statuebat, ut tacerent, non in omnes idem*] Quam ineptissimam omnium vulgatorum & plurimarum membranarum scripturam vocat Carrio, reti-

Digitized by Google

nent mei: & est in ea forsan aliquid vitii: sed lacunam tantam esse, & sic solidandam è Buslidiano, parum consuadet. *Tum* habent nostri pro *Eum*. præterea *omnes idem* sine media præpositione & *alius aliud* pro *aliud alijs*, unde faciendum *alius aliud*. Sic enim scripsit Gellius: *Tum qui exploratus ab eo idoneusque fuerat, recipi in disciplinam statim jubebat & certum tempus tacere, non omnes idem, sed alios aliud pro æstimato captu solertiæ.* Melius *Tum* quam *Eum*. nam oratio hæc, *qui exploratus ab eo idoneusque fuerat*, habet figuram, per quam ex uno plures intelligi ait Fabius, & perinde se habet, ac si dixisset, *qui exploratus*. Sic iisdem verbis respondent, *non omnes idem, sed alius aliud*, ad intellectum magis quam ad voces relata. *Existimatis* Carrionis in eodem errato est, quo supra *existimationes officiorum*. Vellet etiam Stephanus *idoneusque inventus* vel *compertus fuerat*. Videtur id satis intelligi. Alioqui possemus scribere: *qui exploratus habitusque idoneus fuerat*.

Propter Alcibiadis comissationem] Quod Carrio ex vett. & editis & membranis omnibus notat *Alcibiada*, Reg. & Rott. Schefferi confirmant. Sic *Parmenida* apud Appulejum de dogmate Platonis.

Quod re atque verbo Romano appellabatur κριτήριον] Sic Carrio, cum inveniret, *quod in re atque verbo*. Fatetur autem de hoc loco, quid statui debeat, non sese habere quod dicat, quum neque verbum Romanum sit κριτήριον, neque juri Romano locus hic ullus. Cataneus delebat τὸ *Romano*, ut refert Flavius Conject. cap. 81: qui tamen excusat vulgatum, ut *canonica* sit vox Latina qualis *rhetor*, *helleborum*, *sycophanta*, *philosophia*, & similia, quæ Latinus usus mollivit, ut jam peregrina non videantur. Rottendorf. *quod jure atque verborum ano appellabatur ertonocito*. Vides quam prope accedat ad id, quod ex Regio codice divine prorsus eruit Salmasius: *quod jure atque verbo Romano appellabatur Herito non cito*. Servius ad lib. 8 Æneidos vers. 642 *Donatus hoc loco contra metrum sentit dicens, Cita, divisa, ut est in jure, Erito non cito, id est, patrimonio vel hæreditate non divisa*.

Cap. x. *Antiquissimi viri nostri*] Carrio jubet deleri τὸ *viri* de membranarum sententia: & sic Schefferi coder. In Fulvino, Reg. Rottend. deest τὸ *nostri*. Sed hoc eodem pertinet, nam τὸ *viri* cum τὸ *nostri* contracto est. Sic infra cap. 22. *nostros quoque veteres supereſſe alios dixisse*. 2, 3. *inserebant eas veteres nostri plerisque vocibus*. Et 21. *nostri quoque veteres à locis junctis septentriones appellarunt*. Lib. 19, 9. *discite nostri quoque antiquiores amasios ac Venerios fuisse*.

Primi incoluisse Italiam] Reg. Rot. Schefferi. *coluisse*, ut omnes apud Carrionem.

Ita-

Digitized by Google

Tanquam scopulum] Schefferi membrana : *tanquam navis scopulum.*

Cap. XI. *De Gracchi fistula concionatoria*] Et hic Regius Schefferique, *concionária*, & postea Regius cum Rottendorfiano : *Ecce autem per tibicinia* (de hoc jam monuit Lambecius, ubi vulgo *pro tibicina*) *Laconica tibiæ quoque illius concionaria in mentem venit.* Quin & prima editio, Veneta Pincii & Aldina in lemmate *contionaria* vel *concionaria.* Et hoc vocabulum cur alteri cederet, causa non erat. *Concionarius* à *concione*, ut ab *legione legionarius.* Sed & quemadmodum *stationarius* & *stationalis* à *statione*, sic à *concione concionalis* & *concionarius.*

Neque etiam ut excitarentur] Rott. Regius, Schefferi cum prima Venetaque editionibus : *neque autem ut.* In Aldina jam mutatum est. Male ; sic enim Plautus Aulular. prologo : *Illa illum nescit, neque compressam autem patet.* Lucretius lib. 6. *Nec sunt multa parum tactu fugienda, neque autem Aspectu fugienda.* Appulejus in Floridis : *nec revocare illud nec autem mutare nec emendare mihi inde quicquam licet.* Noster 2, 7. *neque autem illa, quam primo in loco diximus, vera & proba videri potest. Excitarentur* sane scripti : sed rectè primi editores inde fecerunt *excitarentur.* nam *exsertarentur* Gebhardi 1 Antiq. Lect. 15 tam hic ineptum, quam quod apud Quintilianum sibi gaudet inventum in corrupto exemplari : *motus corporis exsertat oratorem.*

Quod tibicinis numeris temperatur] Sic omnes sane libri. Scribendum tamen censeo, *tibicinii numeris comparatur.* id est, efficitur. Cicero pro Quinctio : *Itaque majores nostri raro id accidere voluerunt ; prætores, ut considerate fieret comparaverunt.*

Delectabili atque adeo] Has tres voces addi à melioribus membranis, quarum auctoritatem ille flocci facere noluerit, scribit Carrio. Sed nemo eas agnoscit nostrorum, quorum tamen quosdam ausim in melioribus ponere.

Dispalatique prouerent] Aut *ruerent* scripsit Gellius aut *se prorumperent.* nam τὸ *proruere* attente locutis ἐνεργητικὸν est, ut ad Livium & Tacitum monuimus.

Καὶ ὀργῇ χαιζόντες] Regius & Schefferi ὀρμῇ, cui patrocinatur Carrio : & quod idem in illo, καὶ τῷ αὐλητῶν, secutum sese ait, quod apud Thucydidem legitur, non quod in nostri exemplaribus, sciendum in Regio quoque sic legi ; non καὶ τῶν αὐλοῖς.

Cretenses quoque in prælia] Præpositio nusquam in nostris.

Quid ille vult ardentissimus] Verbum *vult* insiticium censeo. Videtur enim hactenus orationem suspendisse auctor, hoc modo:

omnes apud Carrionem præter Buslid. *populo Romano quiritibus meis.* Sed ut Cujacianus apud eum, Ursinianus quoque, *populo Romano Quiritium.* Nec secus ergo lib. 10, 24. scribendum censeo, ubi item libri, *populo Romano Quiritibus*: & apud Festum in *Dici mos erat: populo Romano Quiritium, id est, Quirensium.*

Eum dicit jus pontificium discere noluisse] Mirifice perturbarunt locum. Quatuor MSS. apud me: *eum dicunt deficere voluisse*: ut & uterque Put. apud Carrionem. Duo optimi: *Tamen dicunt deficere voluisse.* Rectissime: neque apex ullus in his mutandus. Nam de Lusitanis agi quis ignorat? *Tamen* est particula contradictionem proponendi. Quasi diceret: Utcumque hæc ita sese habeant, quemadmodum disputavimus, *tamen*, qui favent Galbæ, putant se rem factam habere, ac devolvere omnem culpam in Lusitanos, cum *dicunt* eos ab societate Romana *deficere voluisse*, eoque præveniendos fuisse.

Si volo augurium optime tenere] Sic quidem editi omnes & scripti. Valde tamen probabilis conjectura Ausonii Popmæ in fragmentis historiarum: *Jus volo augurium optime tenere.* Vide ad Præfationem.

Quæ prima capta est, hoc fuisse nomine] Rott. & Reg. *nomen.* Lege: *quoniam, quæ prima capta, ei hoc fuisse nomen traditum est.*

Cap. XIII. *Quæsitum in philosophia*] Editiones ante Carrionem: *in philosophia est.* Regius: *Quæsitum esse in philosophia.*

Quæ Græce πρωτονοίαι philosophi appellant] Voculam *Græce* nec antiquissimas editiones nec membranas ullas (præter unas, in quibus *Graci*) agnoscere testis Carrio. Idem adfirmare possum de Regio. Intelligo etiam quemadmodum ea vox irrepserit. nam in Rot. video, *quæ gr. philosophi appellant.* Sic autem semper ille codex, ubi Graja vox occurrit: & *τὸ gr.* ponitur loco *Σ πρωτονοίαι*, quod transmissum est; non pro vocabulo, quo Gellius usus esset.

Neque timendum exemplum non parendi crediderunt, si rationes hujuscemodi duntaxat non adessent] Carrionis membranæ meliores *non deëssent*, quod fortasse rectum ille autumat; si enim hujusmodi rationes adsint, tum non esse culpam imparentiæ timendam: tamen se hoc in medium ponere. At ego, si cætera, ut nunc sunt, maneant, necessario sic legendum esse ajo. Quando enim inexcusabilius, periculosius, formidolosius est solvi vim imperii & jure imperanti non obtemperari, quam quoties id temere ac sine gravissima ratione fit? Sed quum in nostris constanter servetur *non adessent*, suspicari possis *aut Σ Neque*

auctorem dediſſe, *Namque.* Etenim, inquit, cenſuerunt, non fieri, quod juſſum eſt, nihil habere aut trahere mali, ſi quid eo fiat melius.

Quod juriſconſultiſſimus] Schefferinus, *quod jureconſultiſſimus.*

Ad magiſtrum ἀρχιτέκτονα molis Athenienſium] Locus conclamatus. Giſanius ad Muretum ſcribit in veteri quodam ſe codice vidiſſe, *ad magiſtratum Græcum more Athenienſium*: unde legendum putabat *ad ἀρχιτέκτονα Athenienſium.* Lipſius venditat è quatuor Vatic. *Moleatenſium*: quia penes Stephanum Μῶλος Λιβυσσικὴ πόλις· τὸ ἐθνικὸν Μωλυάτης. Carrio fatetur in Buſlid. quoque eſſe, *magiſtrum architectona moleatenſium*: ſed miratus merito rem gerenti in Aſia procerioris arboris habendæ cauſa mittendum in Africam fuiſſe. Quæ & Giſanii conjecturæ obſtat ratio. Salmaſius primum *ad magiſtrum architectonem Eleatenſium*, ſive *Elaitenſium*, ſive *Elatenſium.* ab *Elæa*, Ἐλαία, cujus ἐθνικὸν Ἐλαΐτης. Deinde quia in ſcripto Regio invenit, *ad mag. G. more athenienſium*, ut & poſtea, *tum mag. G. comperto*, decernit ſcribendum, *ad magiſtratum Elaatenſium*, &, *tum magiſtratus comperto.* Sed τοὺς Ἐλαΐτας, Latine dici *Eleatenſes, Elaatenſes, Elaitenſes, Elatenſes*, cui probabo? Φωκαία certe Φωκαῖτης, Φωκαϊκὸς, Latine redduntur *Phocæa, Phocaenſis, Phocaicus*; à Περγαία, Περγαῖτης Joſepho Latinus eſt *Peræates*: non *Phocaïtenſis* aut *Peraitenſis.* Hoc igitur oppidum (& loco, ubi res gerebatur, propinquum erat) ſi accipimus, legendum, *ad magiſtratum Elaenſium.* Nam & Rott. Schefferi & Lincoln. *ad mag. G. mole* (aut *more*) *athenienſium*: tum, *ma. g. G. comperto.* Quæ nota his membranis perpetua eſt, quoties Græcam vocem, quam formare non poterat, omiſit, & ex alio codice ſupplendam ſignificavit fidus librarius: ut minus mirer id etiam alicubi factum in Regio, & factum alicubi, ubi fieri non debebat. Excerpta è Fulvii Urſini codice, *mole atheniſium.* Sed poſt omnia diligenter conſiderata incertior ſum quam dudum. Nec deſunt conjecturæ, ſed nulla eſt, cui confidere poſſim.

Cap. XIV. *Neque pro magnitudine dignitateque lautum paratumque eſſe*] Fulv. Reg. Rottend. *pro amplitudine*, ut & quædam apud Carrionem membranæ. Porro non paullo elegantius idem ſe reddidiſſe ſic putat pro eo, quod erat *lautum paratumque*, ex Buſlidiano, quemadmodum *pranſum paratum* dixerunt. Admitto ſcripturam, cui favent & noſtri codices: ſed *paratus* accipio intranſitive, pro apparatu, quemadmodum ſæpe apud Tacitum. Annali tertio: *ut quiſque opibus, domo, paratu ſpecioſus.* Lib. 6. *Abdageſes gazam & paratus regios adjecit.* Noſter lib. 17, 2. *Magnum viaticum pro magna facultate & paratu magno*

erat

nove positum est. Lib. 19, 1. *magno cultu paratuque rerum & familiæ.* Pro eo alii *apparatum.* Auctor de corrupta eloquentia: *non ea solum instrui supellectile, qua necessariis usibus sufficiat, sed sit in apparatu ejus & aurum & gemmæ.* Trogus lib. 21. *Dionysius cum omni regio apparatu in Italiam profugit tacitus.* Hunc *paratum* Fabricio ait non pro amplitudine ac dignitate ejus *lautum* esse: quemadmodum *lauta supellex* dicitur. Juvenalis Sat. 14. *cupiet lauto cænare paratu.*

Cap. XV. *Vitium sit plenumque odii*] In superius editis *tu plenumque odii* adhæserant lemmati sectionis præcedentis. Recte huc transtulit Carrio: & tamen ei commodiorem locum assignat Regius, in quo, *Quam importunum vitium plenumque odii sit.*

Verbis humidis & lapsantibus] Regius, *ubidis*, unde Salmasius *uvidis.* Rot. tamen *umidis.*

Quo scilicet non ad sonum magis &c. *pertineret*] Si quid auctor voluerit, video, scribendum est: *quod scilicet non ad sonum magis habitumque vocis quam ad sententiarum penitus conceptarum altitudinem pertinet.*

1. Ex γηρῳ ἴει. Τίκτον ἰμοὶ, πεῖόν σι] Schefferinus: ἐκ γήρῳ & πεῖόν σι. Regius, ἐκ γήρῳ IHETEMON πεῖόν σι. Ut videtur fuisse: ἐκ γήρῳ ἴει. *Et*, πεῖον σι ἴπῳ φύγοι ἵρπῳ ὀδόντων. Est enim prior ex Iliade, posterior ex Odyssea versus. Itaque debuerunt copula ista separari. De secundo autem sufficit hemistichion, quod posuimus.

2. *Non desint esse laudanda*] Sic irrepsit, opinor, in Stephanicam, & omnes sunt postea secuti. At scripti & editi alii, ut & apud Ciceronem est, *laudandam.*

Neque inscitiam illius] Et Regius & Rottend. *inscientiam*: quemadmodum & in emendationibus Ciceronis ipsius exemplaribus jam habetur lib. 3 de Oratore cap. 35, unde hic locus depromptus est. Idem vocabulum Cæsari & Livio restituimus. Frustra igitur hic in Lambinum impetum facit Carrio.

Quod si non conveniant, tamen convocari] Rottend. *Quod si non conveniatis, cum convocari jubet ita cupidus orationis id conducat qui auscultet*: quemadmodum & Regius: nam in eo quoque *id est* & *id ut* desiderantur: quæ tamen necessaria videntur, ut constet oratio. Nisi malis: *Quod si non conveniatis, cum convocari jubet, (ita cupidus orationis est) conducit, qui auscultet.* Nam illa supervacua litera *D* prorsus sic formata est, ut ex nota *Est* nata videatur.

Verum ei se nemo committit, si æger est] Clandicabit comparatio, si hoc mutabimus. Nam si quis æger agyrtæ isti sese committit, is profecto & auscultat, non tantum audit hominem,

quippe

let, sibi habebit. Volumus certe habebimusque, & jubemus Busilidianum cum sua plebeja pulpa plorare. Nostri *inclinentur*, exquisitiusque & Gellianum est. Lib. 2, 6. *Vexare autem quod ex eo inclinatum est.* Item, *Taxare pressius crebriusque est quam tangere, unde inclinatum est.*

Cap. XVII. *Irarumque & molestiarum muliebrium* &c. *fatagebat*] Rot. & Regius cum Fulviano *rerumque. Τὸ fatagebat* ingessit Carrio ex uno Busild. fassus omnes edit. & membr. alias habere *scatebat.* quod tamen Latinum non esse existimo, neque locutionis illius exempla dari asserero, inquit. Immemor Lucretium cecinisse lib. 5. *ita ad satiatem terra ferarum Nunc etiam scatet, & trepido terrore repleta est.* Quod etiam observavit Vossius de constructi. 1, 30.

Cap. XVIII. *Quod M. Varro* &c. *ἐν ἐτυμολογίας differentem falsa reprehenderit*] Sic Carrio, cum haberetur: *Quod M. Varro in libro de ratione vocabulorum XIV L. Lælium magistrum suum ἐν ἐτυμολογίας nonnullorum verborum falsa dixisse reprehendit.* Et adfirmat Regius alia, sed postrema sic edit: *magistrum suum & in ἐτυμολογίᾳ falsa reprehendit.* Et profecto τὸ *reprehendit*, mutandum non erat. Sufficit enim: *quodque idem Varro in eodem libro falsum furis ἐτυμὸν dicit.* Hoc ordine Regius. Et sic passim. Illud *falsa* tamen mihi suspectum est. Forte: *L. Ælium magistrum suum ἐν ἐτυμολογίας falsum reprehendit.* Schefferi: *magistrum suum G. falsa reprehendendum quodque.*

In quartodecimo humanarum libro] Sic Carrio, qui Ro. & Ven. *In primo de ratione vocabulorum libro*; Aldus & Gryp. *In quartodecimo rerum divinarum libro*; Ascensius, *In quartodecimo de ratione vocabulorum libro.* Aldinam adfirmant Regius, Rott. Lincoln. Schefferi: adfirmat Nonius Marcellus: *Fures significantiam habere a furvo, quod Romani veteres atrum appellaverint, & quod per obscuras atque atras noctes opportuna sit ejus malæ effectio, eos dictos fures Varro rerum divinarum libro XIV.* Sic enim ibi è MSS. legendum. In eo autem libro multas vocabulorum origines eruisse Varronem testis ipse noster lib. 3, 16 & 15, 30. Atque inde est, quod mox subjicit: *Hæc Varro in primore libro scripsit de ratione vocabulorum scitissime.* Puta in primore quartodecimo rerum divinarum, in quo per occasionem rationes vocabulorum complurium exsequitur.

Verborum antiquorum Græcorum] Rottend. *nam aliquot verborum Græcorum antiquatorum, proinde atque essent propria nostra, reddidit causas falsas.* Vellem quorum non nisi excerpta video, ipsos mihi codices intueri liceret: vix enim est, ut id non plures fanciant.

Est vocabulum antiquum Græcum] Hæret hic Carrio, & vocabulum

Digitized by Google

Cap. xx. *Quid Geometræ dicant ſchemata*] Regius, *Qua Geometræ.*

Triquetra & quadrata, quæ in area fiunt] P. Colvius ad Appuleji Apol. contendit legendum, *quæ in arena fuent*, & de docto abaci pulvere intelligendum. Speciosius quam verius. Vitruvius 1, 2. *Ichnographia eſt circini regulæque modice continens uſus, ex qua capiuntur formarum in ſolis arearum deſcriptiones.* Theorica Geometriæ MS. *Aut enim longitudo aut latitudo aut certe craſſitudo, quæ conſueto nomine altitudo a Geometris vocitatur, metiendo indagatur. Longitudo eſt, ut in lineis aliquam figuræ agrive aream includentibus, ut in itinerum ſpatiis, ut in arborum ædificiorumque ſublimitatibus, ut in fluminum curruum aliarumve rerum lineari in directum poſita uſque ad certum terminum menſuratione: quæ videlicet linearis menſura vocatur. Latitudo ut in areæ ipſius vel planiciæ, quæ linearum certis includitur terminis, quantitate: quæ conſtrata vel plana dicitur menſura & Grace epipeda. Altitudo autem ut in craſſitudine vel ſpiſſitudine quarundam certæ menſuræ ſtructurarum, ſeu capacitate definitæ quantitatis vaſorum; quæ menſura ſolida vocatur. Atque hinc eſt, quod menſuras quaſdam, utpote pedes, nunc lineares, nunc conſtratos, nunc vero ſolidos vocitare ſolemus.*

Quales ferme ſunt metæ trianguli] Gifanius ad Muretum emendat *triangulæ*, idque in Fulviano ſic legi teſtis Muretus: nec negat in ſuis eſſe quibuſdam Carrio: adſeruntque Regius & Rottendorfianus.

Æqualiter in ſe ſolvitur] Apud Carrionem & calamo exaratus & antiqua editio, *æquabiliter*. Conſentit Vaticanus. Et ſic ſæpe mavult Cicero. Ad Quintum fratrem: *Parvi refert abs te ipſo jus dici æquabiliter & diligenter.*

Qui numerus ternio, qui Grace dicitur] Quatuor apud me, & *numerus*: voluerátque etiam ex ſuis Carrio, ut prodidit in Notis.

Cap. xxi. *Inventum eſt: nec eſt aſpernatus auctoritatem*] Unius Buſlidiani germanam hanc lectionem cenſuit Carrio: in qua tamen facile aliquid ſcabri & male connexi apparet. Antea multo rotundius: *ſed in carminibus Lucretii inventum non eſt aſpernatus auctoritate poëtæ ingenio & facundia præcellentis.* Mulcet tamen magis *non aſpernari auctoritatem*, quam *non aſpernari verbum auctoritate*: & in Rot. Schefferique video, *Lucreti inventus eſt non aſpernatus auctoritatem.* Fortaſſe, *inveniens non eſt aſpernatus auctoritatem.*

Cap. xxii. *Superesſe ſe ei quod defendit*] Sic Carrio, quum eſſet, *ſuperesſe id quod defendit.* Forte etiam legendum: *ſuperesſe ſe ei quem defendit.*

Ut

Ut id quoque videatur non defuisse] Anagnosten audisse veteres inter epulandum notissimum est. Testes Cornelius Nepos in Attico 14, Plinius Paneg. 49, & lib. 3 epist. 1 & 5. lib. 9 epist. 1 & 17. Juvenalis Sat. 11. Noster 2, 22. & 3, 19. In his autem, quæ legerentur, tria requirit Varro, ut essent βαφειὰ, ut jucunda, potius quam austera, ut ne nimia. Hoc est, *ut id quoque*: quibus significat, talia quoque hactenus, & usque in eum finem, ut lectio omnes numeros convivii liberalis implesse, non aliquid supervacui & propter copiam fastidiendi detrusisse videatur. Recte igitur Carrio, & frustra Barthius 35 adversf. 6.

Remque qua agebatur] Non indocte Barthius, *qua de agebatur*: sed illud tenent scripti & sollicitandi nulla ratio est.

Ego illi, vir clarissime, supersum] Contra primus, quod sciam, Janus Palmerius Mellerus 4 Spicilegiorum docuit ex Suetonio, Ulpiano, Institutionibus, *supereſſe* pro præesse aut præsto esse in judicio Latine dici. Tentavit ex Cicerone 1 de Orat. 37 Guilelmius, sed infeliciter, opinor. Arnobium auctorem addidit Stewechius. Qui post hos hoc tanquam de suo, aut sero aut malo more egerunt. Carrio Gellii opinionem contra ineptissimas Spicilegi calumnias in Emendationum libro sexto se defendisse ait. Iracundius quam decebat. non enim sunt hæ calumniæ, nec potest aut debet hac parte Gellius defendi. Itaque in ipsum redundat, quod subjicit: ἢ δεῖ πανταχοῦ ἢ λέγειν ἀμείνονα.

Supersuit. significare videtur, supra fuit & præstitit] Barbarismum esse criminatur Barthius: neminem legendo unquam comperisse dici *supra esse alicui*: ne Afrorum quidem, quod genus aliarum rerum audacissimum sit, ita posuisse. Sed τὸ *alicui* non est apud Gellium: qui *supra fuit* dixit, quemadmodum ter Virgilius: *& toto vertice supra est.*

Græcos ἐξεῖναι in utramque partem ponere] Sic Carrio, cum esset, *Græcos enim ἐξεῖναι etiam in utraque parte ponere.* Princeps editio: *Græcos enim ἐξεῖναι id est vivere adesse vicisse etiam in utraque parte ponere.* Veneta Pincii similiter, nisi quod *tam* pro *etiam*. Facile intelligeres τὸ *id est*, *vivere adesse vicisse* interpretis esse: itaque in Aldina sublata sunt. Carrio nescio cui veteri editioni attribuit: *Gr. en. ἐξεῖναι vivere adesse vicisse tam in utraque.* Hoc arripuit vir doctus, & τὸ *vivere adesse* quidem pro expositione delevit, at ex *vicisse tam* conjecit *vicissatim*. Sed contundunt contemnuntque ista Regius & (quæ alioqui pauca suis literis Græca expressa habet, quod unum ei ad summam bonitatem deëst) Rottendorfianus exhibendo plane

ac

ac perſpicue: *Græcas enim ἀφέσεις in utramque partem ponere.* Mox etiam uterque, *ſic noſtros quoque veteres.*

Pro ſuperfluenti & ſupervacuo] Tres noſtri: *pro ſuperfluenti & vacuo.* Regius, *pro ſuperfluenti & vacibo.* Hoc eſt, *vacivo.* Utrumque doctius. Nam & *vacuum* pro ſupervacuo exquiſitum, & *vacivum* pro vacuo antiquum & Plautinum eſt. Tres libri quoque apud Carrionem *vácuo*: ſed hæc librariûm φάλαρα ſunt, inquit ille. Longe ſectus ſentio. Sueronius Claudio IX. *In vacuum lege prædiatoria venalia pependerit.*

Virgilius ἀνυρωστὶ verbo] Sic Carrio. Priores, ἀνυρότερον. Noſtri: *hoc enim in loco Virgilius ἀνυρότερον eo verbo uſus eſt.*

Quod quidem diviſe pronuntiandum eſt] Binæ membranæ apud Carrionem ut & noſtræ primaque & Veneta editio: *quod quia id eſt diviſe.* Videri fuiſſe in autographo, *quod quia idem eſt*, & factum ex *idem τὸ id eſt* (ut quidem voluiſſe eum puto. nam expreſſum eſt; *idem* ex *id eſt*) cenſet Carrio. Ego vero etiam quid hic ſit; *quia idem eſt*, prorſus ignoro: certum autem habeo excidiſſe vocem Græcam, quæ ſignificet id, quod ſive Gellius, ſive aliquis interpres reddidit *diviſe.* Atque id poteſt fuiſſe διηρημένως vel διαιρετικῶς.

M. Ciceronis ad Plancum] Sic Carrio, cum inveniret *ad L. Plancum.* Cnæus enim Plancus vocandus erat, inquit, & id contendit non modo I Emen. XVIII; ſed etiam in his notis. Negligentiam ſatis ſupinam! Quis enim ignorat L. Munatium Plancum, bis poſtea conſulem cenſoremque bello Mutinenſi, è Gallia, quam proconſule obtinebat, ſe reipublicæ venditantem? quam poſt paullo deſeruit & trium virorum ſatelles factus diritatem proſcriptionis auxit triumpho de Rætis ducto & in tam gravi crudoque luctu mœrentibus gaudere coactis? *Plancium Cnæum* novimus, non *Plancum.* Aſinio verum eſt *C.* non *M.* prænomen deberi. Sed quid neceſſe eſt copulam exigi? quam & ſervant noſtri & ſtudioſe ab auctore interpoſitam puto: ut in illo, *in dies triginta ſinque denarios centenos.* Si qui acceperunt imperite, ipſi luant; non Gellius, qui recte ſcripſit: *in libro epiſtolarum M. Ciceronis ad L. Plancum, & in epiſtola C. Aſinii Pollionis.* Quaſi eſſet, *& quidem in epiſtola.*

Cap. XXIII. *Cum in ſenatu res major quæpiam conſultata*] Valde laborat & in univerſa hac periodo conſtituenda & in verbis nonnullis Carrio: parum tamen aut nihil efficit. Nam ſi compingi unam in periodum oportet, *cum in ſenatu*, & *Mater Papirii*, ut vulgo diſtinguitur, neceſſario *prolata eſſet*, *placuiſſetque*, ſcribendum eſt. Itaque non ſibi conſtat in eo quod edidit, adoptatque ex veteri editione. *Tunc quidem in ſenatu;*

adhuc acceperam præter quæ mihi bina semel in Trebulano reddita sunt.

In ætate prætextata prudentiam] Miror hic mutum Carrionem, cum Reg. & Rottend. *in ætate prætexta prudentiam*: quemadmodum & apud Macrobium exstat.

Cap. XXIV. *Itaque postquam est Orchino*) *Orcino* in Notis recte Carrio, ut *Orcini liberti*, *Orcini senatores*, *Orciniana sponda*. Acidalius malit, *ita qui postquam*. Si quid mutandum, potius vellem, *oblita sunt*.

Loquier Latina lingua] Sic Ludovicus, cum esset *Latina lingua loquier*. At quod in unis ejus & illis recentioribus erat membranis, id satis antiquæ & optimæ probant nostræ in Reg. Rottend. Lincoln. *loquier Latina lingua*. Acidalius cur maluerit *loquei*, rationes edat ipse.

Postquam morte datus est Plautus] Sic habere meliores codices MSS. notat ad Catalecta Scaliger, atque ita legendum esse decernit. Alciatus, *postquam est morte captus*, vel *catus* pro altero: quod rejicit Gerh. J. Vossius, & veram scripturam esse ait veterum librorum: *postquam est morte datus*. *Morte* pro *morti*, lib. II de arte Gram. cap. XVI. Carrio autem scribit esse qui in veteri nescio quo codice *mortem aptus* exstare monuerint: quam scripturam in nullo exemplari se repperire potuisse. Quid dicas, nisi hac parte infelices fuisse? Ego è regio fida manu exsignatum, in Rott. cummaxime his oculis scriptum video: *postquam est mortem aptus Plautus*. Fatetur tamen Carrio, si hoc MSS. fovere verum sit, nihil posse commodius excogitari *Mortem aptus*, ut Nepos Cornelius in Attico: *nactus est morbum, quem initio ipse & medici contempserunt*. Suetonius in Tito: *ad primam statim mansionem febrim nactus*. Et idem forte in vita Virgilii: *dum Megara vicinum oppidum ferventissimo sole cognoscit, languorem nactus est*. Nec dissimile illud Terentii: *More hominum evenit, ut quod sum nactus mali, prius resciscere tu, quam ego, quod tibi evenit boni*. Higinus Astron. de Ophiucho: *mala plurima perpessus aliquando mortem adeptus*. Quin & secundo Tristium Ovidius: *at nullum crimen adeptus eram*. Suetonius in Domitiano: *quod post destitutionem Nero, in adipiscenda morte, manu ejus adjutus existimabatur*. Idem significat Fulvianus, qui *mortem adeptus*. Quod igitur omen suis in Plautum Divinationibus dedit Valens, cum in ipso aditu hoc Plauti elogium tam immiseri corditer excarnificabat? Τῶν ἀδυνάτων facit sibi versibus longis vel heroicis usum Plautum. *Mortem aptus* nullo quantumvis insubido scriptore, nedum Plauto dignum pronuntiat: denique senarios expatrat: *Postquam Marcus Attius Plautus est demortuus, Deserta scena est & luget comœdia.*

Digitized by Google

ne: scripti tamen suspicionem movent. Reg. enim & Rott. & Schefferi: *præfinitur*. Ut videantur velle: *Quod igitur certus dies præfinitur, pactumque fit.*

Utrimque utroque alteri ad alterum] Quare hoc maluerit Carrio quam *alteri ad alteros*, quod prius legebatur & exstat in nostris, ignoro: jam enim cessant ejus Notæ, finitæ ad illud ἐπιχείρημα *dixerunt*. Gebhardus hoc quoque ex Pal. revocavit 2. Ant. Lect. 6. sed quod ille amplius, *utrimque ultro citroque*, non apparet in nostris.

Inde ab eo, inquit nomen &c. quasi initus] Reg. Rot. Var. Schefferi: *Inde adeo, inquit, nomen esse factum videtur, quasi invia, hoc est, initus atque introitus.* Forte *initia*, ut voluit Lambecius.

Cap. XXVI. *Et in ipsis commentariis*] Sic jam in Aldina. At scripti & prima editio, *in ipsius commentariis.*

Non ita esse Plutarchum, ut diceret.] Gebhardus è Pal. *ut deceret: philosophum iratsci turpe esse*, 1 Antiq. Lect. 6. Fulvianus *ut deceret philosophum esse.* Reg. & Rot. *non ita esse Plutarchum, ut Philosophum deceret: iratsci turpe esse.* Sic & tollitur ambiguitas, & vera opinor lectio datur. Ipsum enim iratsci volunt turpe esse, & cuivis; non modo Philosopho. Schefferi *doceret.*

Dum ego atque hic disputamus, hoc tu age] Fulvianus, Reg. & Rot. *tu hoc age.*

Aliud ἀνάλγητον καὶ ἀναίσθητον. Nam aliorum omnium] Regius: *aliud ἀνάλγητον & ἀναίσθητον, id est hebetem & stupentem.* Rottend. *aliud Gr. 1. ebetem ac stupentem.* Prima quoque editio: *aliud ἀνάλγητον καὶ ἀναίσθητον id est hebetem ac stupentem.* Dein uterque calamo exaratus: *nam sicuts aliorum omnium.* Quæ vox omnino desiderabatur.

A D
A. GELLII LIBRUM II.

CAp. 1. *Deque ejusdem viri patientia*] Si sic scripsit auctor, τοῦ λογεῖ, ubi necesse non est. Scribe: *deque ejusdem viri parcimonia.* Temperantiam ejus in victu frugalitatemque intelligit. Justinus lib. 3. *Parcimoniam omnibus suasit, existimans laborem militiæ assiduæ frugalitatis consuetudine faciliorem fore.* Noster 2, 23. *Parsimonia & victus atque cœnarum tenuitas.*

Firmamentum id quoque] Cum Regio, Rottend. Fulviano fac habeas: *corporis ad fortunas patientia vices firmandi, id quo-*

Digitized by Google

que accepimus Socratem facere insuevisse. Livius lib. 27. *Inde cibo corpora firmare jussi, ut si longior esset pugna, viribus sufficerent.* Aurelius Victor de Mithridate: *quia adversum venena multis antea medicaminibus corpus firmarat.*

Inconnivens, immobilis] Sic MSS. Colvius ad 2 Metamorphosin, *inconnivus*, quo Appulejus solet uti.

In bello Peloponnesiaco imprime ipsam Athenienſium] Quis non delectatus est *ni imprime?* At ex errore natum & hic dunctaxat abolendum est. Iam tamen Romana & Veneta fovent editio, & inde revocavit Carrio cum Aldus & deinceps dedissent *inprimis.* Sed scribendum ex Fulv. Reg. Rott. Lincoln. *in bello Peloponnesiaci principiis Athenienſium civitatem.* Secundo enim ejus anno contigit. Agnosco etiam originem corruptelæ in Rot, in quo est: *belli Peloponnesi ac ipne cipis athenienſium*: & quod ex rego annotatum: *belli Peloponnesi acri principis athenienſium.* Mox lege: *iis parcendi moderandique rationibus*, non *is.*

Cap. 11. *In discumbendo ſedendoque atque in id genus rebus*] Nihil hic intolerandi. Quia tamen regius, *atque in genus*, fortasse satis habuit semel præpositionem posuisse, & scripsit: *atque id genus rebus.*

Patrem Præſidis ut ſederet] Rot. *uti ſederet.*

Patrum jura cum filiorum, qui in magiſtratu ſunt, poteſtatibus] Sic MSS. Chr. Colerus Parer. cap. 20 ex Salisberiensi: *qui in magiſtratu ſunt aut poteſtatibus.* Quod quæ necessitas imperet, non video. Tum satis durum illud, *jura patrum cum filiorum collata.*

Iis honoribus prius quibus domi] Regius: *prius hoc usque quibus.* Nunquid *iis honoribus privilegiisque quibus domi quoque uſtra te uti priorem decet?*

Neque deſcendere voluit quod pater erat] His verbis si fides, Fabius non movit sese, quod patrem non oportere submitti consuli filio judicaret. At id falsum: voluit enim descendere, & sensit hoc fieri oportere, sed contatus est, ut tentaret filium. Quare suspicabar: *Neque deſcendentem ultro, quod pater erat & quod inter eos ſciebant maxima concordia convenire, lictores non auſi ſunt deſcendere jubere.* Quod est, & lictores, cum sponte non descenderet Fabius, veriti sunt animadvertere, memores patrem esse consulis & egregie concordes esse. Lictorum hæc argumentatio tacita erat, non Fabii. *Neque deſcendentem*, est, *& non deſcendentem.* de quo genere ad Statium. Sic infra cap. 4 *neque utra*, pro, *& neutra.*

Cap. 111. *Ἰχθὺν ἴεγν multa itidem talia citra morem*] Ventrant *piscem pauperem*: quod reprehendit Badius, & *ſacrum piſcem* facit. Sed MSS. *ἰχθὺν & ἴεγν & multa itidem talia contra morem.* Ergo ut *ἰχθὺν ἀντὶ & ἰχθὺν*, ita *ἴεγν ἀντὶ & ἴεγν.*

Iſſi-

Inſpirantis prima littera] Videtur quæſitus nitor, *inſpirans littera*, pro aſpirata. Quamquam poſſis cogitare, *inſpirantes primam literam*. Sed nihil auſim mutare.

Fidum Optatum multi nominis] Ita interpolaſſe Stephanum ſcribit Barthius 35 adverſ. 7, cum legeretur *fidum optatumque*, unde conjicit *fidum opinatumque*. Sed noſſe debuit non illum, ſed recentiores interpolaſſe, quod erat in editione prima, idque reduxiſſe Carrionem. Video etiam in Rotten. *fidum obtatum multi*. *Optatos* autem complures exhibent Lapides antiqui. *Optatus* è libertis Claudii præfectus claſſis, Plinius 9, 17.

Quem ipſius Virgilii fuiſſe credebat] Reg. & Rot. *credebatur*, Prægnantius; ſignificat enim non unius Optati, ſed communem codicem illum noſcentium id judicium fuiſſe.

Accuſatio ſubſcriptione in reum] Immo *accuſatio ſubſcriptione in reum*, ut ſcripti editique veteres.

Quoniam divinare quodammodo judicem oporteat] Romana editio, *oportet*. Lincoln. *Judex oportet*. Rot. & Reg. *divino quodammodo judex oportet*. Fulvianus: *divinet quodammodo judex oportet*. Hoc verum. Cicero primo de Oratore: *ex rerum cognitione efflorefcat & redundet oportet oratio*.

Sed videtur eum ſignificare velle] Ex Reg. Rot. Vat. *videtur tamen ſignificare*.

Judex ea quæ dicit] Jam apud Aldum ſic depravatum, non in Romana, non Veneta, quæ ambæ, *didicit*, quemadmodum etiam ſcripti: & conjecit Guil. Ranchinus 1 Var. 3. Non patronus modo, ſed & judex cauſſam diſcit. Seneca in ludo: *Quo non alius Potuit citius Diſcere cauſas, Una tantum Parte audita, Sape & neutra*.

Sed alii quidem divinationem] Lege è ſcriptis, *alii quidam*.

Cap. v. *Atque id commodiſſime facias*] Reg. Lincoln. & Rot. *commodatiſſime*. Iidem cum editt. Romana & Veneta: *de elegantia tamen detraxerit*.

Cap. vi. *Debet vis vera atque natura verbi*] Malim, *vera atque nativa verbi*. Sic lib. 9. cap. 9. *nativa dulcedinis*.

Direpta eſt, ut non ab hoſte] Rottend. & Lincoln. *non ut ab hoſte*, quemadmodum & apud ipſum Tullium legitur cap. 59. Ibidem *religionum*, ubi noſtra exemplaria *religionem*.

Unum eſt ejuſmodi] Rot. & Lincoln. *ejuſcemodi*. Rott. Reg. & Aſcenſ. *hujuſmodi*.

Πομάνι γὰρ ἡ μωρὸς] Miror unde iſte μωρὸς invaſerit, niſi forte ex Macrobio Saturn. 6, 7. Regius & Pal. teſte Gebhardo, & utraque vetus editio: Πομάνι καὶ κωμῳδὸς: vel κωμῳδὸς. Fruſtra muneris omnium plane antiquiſſimi injuriam inſignem, ut fatuum illud μωρὸς defendat, miſeratur Gataker. Adverſ. miſcell. 1. 7.

Sic in actionibus autem civilibus laudari id dicitur] Ita transposuerunt *τὸ autem*, cum reperissent in scriptis: *Sic in act. civilibus autem*, & addiderunt *τὸ id*, quod in illis non erat. Verum tenuerunt Macrobiani codices: *sic in actionibus civilibus autem laudari dicitur, quod est nominari.* Hoc voluit & Gifanius ad Muretum & à Carrione Stephanus edidit. At quod sequitur, Reg. & Rot. *Inlaudatus autem est quasi inlaudabilis.* Macrobius: *Illaudatus ergo.*

Templum Dianæ Ephesiæ] MSS. & prima editio, *Ephesi*, vel *Ephesi incenderat.* Quod cur mutarent, causæ nihil erat. Et enim, ut Græcis τὸ Ἐφέσιον ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος: Vitruvius lib. 2. *Ephesi in æde simulacrum Dianæ.*

Et hic quidem Pœta lucis aliquot] Apud Macrobium, *hic idem*: & præfert Meursius 4. miscell. 9.

Squallere enim dictum est à squamarum] Rott. & Lincoln. *τὸ ef* ignorant.

Cap. VII. *Subtilissime dijudicaverunt*] Reg. & Rot. *dijudicarunt.*

Omnibus quæ pater imperat] Fulvianus, Reg. & Rot. *Omnia quæ pater imperat parendum.* Quod genus loquendi doctius & à vulgo remotum hic displicuit; at mox toleraverunt. Est autem contractum eo, quod integrum fuit, *per omnia, quæ pater imperat, ei parendum.*

Quæ sua vi recta aut honesta sunt] Meursius trajiciendum censet: *aut honesta sunt aut turpia sua vi. quæ recta aut honesta*, 4 Miscel. 9. Miscere videtur, quæ separanda sunt. Nam illud propositum, *Omnia quæ in rebus humanis fiunt, ita sui* (hic enim optimi codices) *docti censuerunt, aut honesta sunt aut turpia*, hoc, inquam, propositum sophistarum est. Cui subjicit Gellius, *quæ sua vi recta & honesta*, hoc est, se istud admirare in illis, quæ non nisi recta & honesta sunt, quæque omnino & ubicumque turpia atque iniqua sunt; & priora oportuit fieri sive præceperit pater, sive non præceperit; posteriora nec si præceperit. At tertium esse genus μέσων & ἀδιαφόρων, (tum MECavaliaPA, regius) quod quia dissimuletur in argutiola illa, ideo illam reprehendit ut imperfectam.

Catilina aliquo aut C. Bibulo] Gifanius ad Muretum & Lipsius 1 Ant. 10 de conjectura, ut ajunt, ille *aut Tubulo*, hic *aut L. Tubulo* correxere. Nos in Rot. plane ac sine ambiguitate videmus, *aut tubulo.*

Non est ergo integra propositio dicenda] Fulvianus, Reg. & Rott. *dicendum.* Lege *dicentium*, vel *dicentium*, ut voluit & Muretus.

Neque ἀπὸ νόμιμον διεζευγμένον videri potest] Suspectum hoc

hoc Stephano: cum enim τὸ νόμιμον adjectivum sit, æque atque τὸ ὀρθὸς, particulam connexivam, interjici oportere. Acu rem tetigit, nam regius, ὀρθὸς ἢ νόμιμος.

Deest enim disjunctioni isti tertium] Reg. & Rot. *disjunctioni.* Varro lib. 1. de re rust. 2. *Dijungamus igitur, inquit, pastionem à cultura.* Nostet lib. 16, 8.

Potest ita concludi, Nonnunquam est igitur] Regius; *non potest ita concludi, Nunquam est igitur parendum.* Satis commode; nam hæc istorum conclusio fuerat. In Rottend. etiam *Nunquam* est pro *Nonnunquam.*

Cap. VIII. *A Plutarcho peracta sit insyllogismi*] Regius, *pacta in syllogismi.* Lege, *facta.* Et omittitur merito τὸ *sit*, nam pro more suo potius τὸ *Est* intellexit auctor.

Sumere debuit: ὁ Θάνατος] Regius, τὸ Θάνατον εἶναι ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσιν.

Epicurus cuicuimodi homo est] Rottend. *cuimodi*, ut voluit Gifanius: qui de hoc multa congessit in Observationibus L. L. sed adeo non distinguit *cuimodi* & *cuicuimodi*, ut alterum prorsus aboleat. Sed cum utrumque in MSS. & quidem emendatissimis reperiatur, apparet utrumque in usu fuisse: ubi autem utrum commodius, ex sensu potius quam ex librariorum inæquali cura judicandum. Ita autem differre videntur, ut *cuimodi* sit qualis vel quale, *cuicuimodi* qualiscumque vel qualecumque. Veluti apud nostrum 14, 1. *Atque illud etiam cuimodi esset, considerandum putabat.* Id est, quale esset, cujus generis, quam bene conveniens foret. Eodem libro cap. 6. *Cuimodi sint, quæ speciem doctrinarum habeant.* Lib. 21, 1. *Cuimodi sint ea, quæ reprehendisti.* His omnibus locis certum est τὸ *cuicuimodi* non posse poni. At lib. 9, 2 *Denus huic aliquid aeris, cuicuimodi est*, & Lipsius in membranis, quas laudat eximie bonas, & nos in binis haudquaquam malis invenimus. Significat, qualiscumque est. Lib. 13, 21. *Ac me id quidem prætermittendum puto, cuicuimodi est.* Sic in unis & nos; in duabus *cuimodi.* Lib. 18, 3. *eandem illam sententiam diserti viri, cuicuimodi posset, verbis dicere.* Id est, quibus-quibus vel qualibuscumque posset. Lib. 20, 1. *Quoniam satis esset invalido cuicuimodi vectabulum.* Sic recte Carrio: etsi nostræ tantum *cuimodi.* Cicero de finibus 3, 9. *his tamen omnibus eos antepono, cujusmodi sunt, qui summum bonum in animo atque in virtute posuerunt.* Lambinus, *cujuscujusmodi sunt*: Gifanius retinet vulgatum. At in membranis bonæ notæ reperi, *cuimodi sunt*: neque aliud significat ille apud Gruterum mutilus, quem ait habere tantum, *eos ante potuimodi sunt*: elisum enim tantum *No.* Ergo scribe, *cuicuimodi sunt.* Quo Ciceronem pro Sex. Roscio usum testis locuples Priscianus in

tertiodecimo: quod eidem ad Atticum 3, 22, in fine tertii quæstionique Tusculanarum, inque secundo de legibus ex certissimæ fidei scriptis restituit Victorius: quem qui falli decrevit & *eiusmodi* Latinum non esse, parum cavit ipse, ne quid asperius dicam.

Cap. IX. *Ab Epicuro dictum insectatus sit*] *Insectatus est* solet malle noster.

In Epicuro accusando λίξεις τυρεῖ] Ex Fulviano video notatum ϑηρεῖ. At Regius plane λεξιθηρεῖ. Huic enim debet, quod sic legendum præcipit ad Solinum p. 1467 Salmasius. Λεξιθηρεῖν autem apud Epiphanium dici & λεξιθήρης vocularum aucupes, qui in sacris literis ἐπὶ λέξιν accipiebant, quæ traherent ad falsorum dogmatum confirmationem, docuit Casaubonus ad Athenæum 3, 19. His obnuntiat Reinesius Var. 1, 6, & deceptum esse Casaubonum dictitat, qui cum in accusandi casu πλεονασμῶς legisset alicubi λεξιθήρας quintæ declinationis eam terminationem esse opinatus sit; eumque aliter sensurum fuisse, si à simplice ϑήρης, ϑηράω, ϑηρεύω deducta & composita introspexisset. Equidem ϑηρᾶς λέξεις dicit Epiphanius lib. 2 Panarii p. 751. ἐπὶ δὲ πάλιν ὁ αὐτὸς Ἄρειος ϑηρᾶται λέξεις, ἐξεταστὴς ἀεὶ τῶν πάντων, καὶ ἐξεταζόμενος ἑαυτῷ τὸ μυχϑηρὸν, ἐφ' οἷς ἔχει τὸ ἴδιον γράμμα, ἀλλ' ὡς αὐτὸς νοεῖ &c. Suidas: Θηρᾷ λέξεις ὁ πρὸς λέξεις ϑηρεύμενος. Rursus: Θηρατὴς λέξεων, ϑηρευτὴς ἐπὶ ζώων χρησίμων καὶ ἀναλίσκ. Sed tamen idem: Θηρεύοντες, ἐπιτηρεῦντες. Et ipsum si quis Epiphanium diligentius evolverit, facile tantæ negligentiæ crimine Casaubonum liberabit. Quid enim? An non nisi λεξιθήρης accusandi casu alicubi legit, qui legit Panarii libro 2 p. 785. Προσηδώσαντες τοίνυν οἱ λεξιθῆρες δύϑις, ὡς φασιν περὶ ἰχθροῦ διαμβοὸς ἐπιφέρειν λέγοντες, qui pag. 801. ἐξελείπετο δὲ τοῖς λεξιθήρεσι τὸ ἅγιον πνεῦμα ϑεὸν εἶναι φάσκουσιν. Hæc profecto non nisi quintæ declinationis sunt, nec possunt aliunde quam à λεξιθήρ derivari. Similiter quod invitis illi Musis Gratiisque fictum videtur λεξιθηρεῖν, idem habet Epiphanius lib. 1 p. 149. κἂν τι δὲ Ταρσέα ἑαυτὸν εἶπεν, οὐκ ἀπὸ τούτου πάντως δώσεται πρόφασις τοῖς λεξιθηροῦσι τὰ εἰς ἑαυτῶν κωπηλατῆσαι καὶ ἐκ πολυμβίου ὕπνου ἔχειν. Eodem pag. 389. Κεχρῆται δὲ οἱ τοιοῦτοι καὶ ἀνυπερβλήτοις πᾶσιν, ὡς ἀκριβάμβαι, ἀλλὰ καὶ τὸ μέρος τῆς ῥητῆς βίβλου, λεξιθηρεῦντες ἑκάστοτε μόνα ἃ ποτε καὶ ἐκ τοῦ νοῦν αὐτῶν ἐκβαλλόντως ἑτέρως μεταχειρίζουσι. Ubi tamen editur λεξιθηρῶντες. Lib. 2 p. 456. Ἐκαλέσαντο δὲ πάλιν τὴν διανοίαν οἱ αὐτοὶ λεξιθηρῶντες ἀπείρως. Eodemque pag. 771. Ἀλλὰ λοιπὸν λεξιθηρῶντες τὸ κακῶς καὶ ὀρθῶς ἐξευμβάν νῦν ἐγκαθῆς. Socrates histor. Eccles. lib. 6, 20.

Καὶ

ζαὶ πολλὰ μὲν αὐτῷ βιβλία συγγέγραπται· λεξιθηρεῖ δὲ ἐν αὐτοῖς, καὶ ποιητικὰς ἀθροίζουσι λέξεις. Quod ex eodem repetit Suidas in Σιδώνιος. Sed repugnat analogia, quæ ὁ λεξιθήρας nominandi casu requirit & λεξιθηρᾶν. Hic ergo nodus ut solvatur, cogitandum erat; non temere pronuntiandum auctore carere, quod certum ac præsentem habet. Quid dicemus igitur? nempe τὸ λεξίθηρ esse ἀπωτερωμένον ex λεξιθήρης vel λεξιθήρας, quemadmodum λίπα pro λιπαρῆ, κάρη pro κάρηνον, δῶ pro δῶμα, ῥᾶ pro ῥᾴδιον· λεξίθηρος & λεξίθηρ placuisse, ut μάρτυρος & μάρτυρ, διάκτορος & διάκτωρ, & similia: & ab hoc esse formatum λεξιθηρίω, non à θηράω. Sic τιμάω, at φιλοτιμέομαι à φιλότιμος· sic τολμάω, at ἀπολαύω ab ἄπολαυς. Tale est & σπιθηρεῖν apud Hesychium: θέρμη ὀφύλλου, σπιθηρεῖν· οἱ γὰρ ἀπὸ τῶν μαθημάτων εἰώθασι τὰς μετεωρήσεις λαμβάνειν καὶ σπιθηρεῖν ἀπὸ τῶν φρεάτων.

Cap. x. *Ut pluribus gradibus in eandem*] Reg. Lincoln. Rot. *in eadem.* Lege, *in eadem conscenderetur*, id est in ipsum Capitolium, ut prodidit Salmasius ad Solin. p. 1211.

Quæ in area sub terra essent] Colerus *subterreæ* vel *subterna.* Quid opus? Proprie non area magis quam atrium intelligitur nisi locus subdivalis. At poterant cisternæ, cellæ, cryptæ ipsa in æde sub pavimento esse: non erant hæ tales, sed in area ædis sub terra. Nempe area est non modo superficies, sed omne illud, quod à solido emunitum est: cujus partem aliquam necesse est esse superficiariam & conspicuam, partem sub terra tectam.

Quædam religiosa donariis consecratis] Editiones antiquæ: *religiose donariis consecrata.* Rott. *religionise donis consecratis.* Regius, Fulv. Lincoln. *religiose donis consecratis.* Scribe, *religiosa è donis consecratis*, ut præcepit Salmasius.

Æditui Capitolini uterentur ad custodiendum] MSS. *æditui Capitolii uterentur ad custodiendas.* Et posterius quidem antehac vulgo edebatur: neque assequor, quare vel Carrio vel Stephanus mutaverint.

Cap. xi. *Plus quam credi debeat, strenuum*] Reg. *credi queat.*

Populi militaria dona habuit] Nihili sunt illa *militaria dona populi.* Regius & Rot. ignorant τὸ *dona.* Vaticanus *spolia* pro *populi.* Forsan ergo: *Spolia militaria habuit multijuga.* Nec me fugit etiam τὸ *militaria* delere Salmasium. Sed cur non dixerit *spolia militaria* quæ Valerius Maximus *spolia ex hostibus*, Solinus *ex hoste spolia?* Puto tam constare, licet additum non esset, *ex hostibus* ea fuisse spolia, quam constat bellica vel *militaria* fuisse.

Digitized by Google

fuisse. Spolia etiam sunt, quæ latro abstulit. Quin & justorum spoliorum non unum genus: alia certe *opima*, alia *provocatoria*: ut *militaria* possis accipere tralaticia in eo genere virtutis, quæ vulgo milites, fortes viri, capiunt.

Cap. XII. *Arma caperentur pugnaretur*que] Hæc periodos postrema quum verbis legitimis & ex persona legem ferentis terminetur, quam indecorum est eam oratione obliqua & ex persona narrantis incipere? præsertim cum τὸ *inquit* nusquam interponatur, quod hujusmodi transitiones solum excusat. Opportune igitur quatuor codices, *capientur pugnabiturque*: indicio directam omnem & sibi similem orationem fuisse, & quidem hoc modo: *Si ob discordiam dissensionemque seditio atque discessio populi in duas partis fiet, & ob eam causam irritatis animis utrimque arma capientur pugnabiturque.*

Non alterutra parti sese adjunxerit] Hanc Carrionis esse conjecturam reor: nam & scripti & antehac editi: *alterutra parte*. Quod vereor, ne fuerit olim, *ad alterutram partem*, quemadmodum & paullo post loquitur, & sæpe mavult Cicero. Ut fa. mil. 1 ep. 8. *ad ejus me rationes adjungo*. ep. 9. *ad eorum causam me adjungerem.*

Tenuit vos gravis quædam in principio admiratio requirentes] Quatuor membranaceis credo auctorem scripsisse, *requirens*. Sic Justinus 12, 6. *& in locum iræ succesſit existimatio modo personam occisi, modo causam occidendi considerans, pigere eum facti cæpit.* Regius quoque, *gravis admodum in principio admiratio.*

Usum ac sententiam legis inspexerat] Rot. *introspexerat*. Regius, *introspexerant*, & mox *dicebant*. Satis placet.

Populumque partitum & amentem non deterruerit, ad alterutram partem divisi] Hic late gangræna serpsit. Primum Reg. Lincoln. Rott. *populum*, sine particula copulativa. Dein Reg. & Rott. *percitum*, ut & Palat. apud Elmenhorstium in Appulejano indice, & ante Carrionem editi. Plautus Casina 3, 5. *ne quid in te mali faxit ira percita.* Cicero pro Milone: *sive illud autem irato ac percito feciſſet, ut incensus odio trucidaret inimicum.* Ciceroni *percitus & iratus*, qui Plauto *ira percitus*: sic Gellio *percitus & amens*, qui Appulejo *percitus rabie.* Super hæc pro *deterruerint* iidem *deruerint*, quod superest, ni fallor, de *deseruerint.* Post quod verbum excidit adversativa particula. Denique *divisi* tres pro *divisi*, significantes *dividui*: neque enim *divisus*, opinor, ut *promiscuus*, dixerunt. *Nam*, inquit, *si boni omnes, qui in principio coercendæ seditionis impares fuerunt, populum percitum & amentem non deseruerint, sed ad alterutram partem dividui sese adjunxerint. Deserunt* enim *populum*, qui sese medios gerunt,

Digitized by Google

gerunt, & ab ejus civili pugna procul removent. *Dividui* autem, eligentes alii hanc, alii alteram dissidentium partem. *Fuerunt* etiam, non *fuerint*, Rotteudorfianus.

Eoque partes ab iis] MSS. *aque*, vel *eque*. Scribe, *eaque partes*.

Adversarios servatos magis cupiunt] MSS. *sanatos*, ut edidit recte Carrio. Nam quemadmodum seditiosi & qui res novas moliuntur, *insanire* ac *furere*, sic ex pœnitentia *sanati* & *ad sanitatem rediisse* dicuntur. Tabulæ Duodecim: *idem juris sanatibus quod sortibus*. i. ut Festus interpretatur; *qui cum defecissent à Romanis, brevi post redierunt in amicitiam quasi sanata mente*. Cæsar 5 Gall. *nihil hunc se absente pro sano facturum arbitrabatur, qui præsentis imperium neglexisset*. Et ibidem. *plebemque ad furorem impellit, ut facinore admisso ad sanitatem reverti pudeat*. Auctor libri 8. *neque ad sanitatem reliquorum deditione esse perductos*. Frontinus Strateg. 1, 9. *L. Sulla, cum legiones civium Romanorum pernicioſa seditione furerent, consilio restituit sanitatem efferatis*.

Pleraque, inquit, pars utriusque amici] Conjecturam Carrionis esse censeo. Rot. certe ac reg. ut olim editum: *plerique, inquit, partis utriusque amici*. Mox τὰ & *relinquunt* Rottendorfianus ignorat.

Cap. XIII. *Id quoque nos cum in complurium*] Scribe ex Reg. & Rot. *Idque nos cum in complurium*. Alioqui molesta *Y quoque* repetitio est.

Gracchus domo cum proficiscereturr] *Proficiscebatur* scripti, atque ex illis sic puto edidisse Anton. Augustinum in Fragmentis veterum historicorum.

Orare cœpit, ut se defenderent] Ant. Augustinus: *Orare quidem cœpit id, ut se defenderent*. Non temere: nam reperit aliquid in MSS. quod sic reddendum esse censeret, quamquam haud artigerit scopum. Reg. & Rot. *Orare cœpit id quidem, ut se def.* Utrerque *quid* cum *regia* super τὸ *D*, ut solent τὸ *quidem* significare. Ne putes, solum *quid*, unde fingi *Quirites* possit, in Regio reperiri. Credibile est autem scripsisse Gellium *orare cœpit, inquit, ut se defenderent liberosque suos*. Neque offendat quemquam, quod τὸ *inquit* supervacuum videtur, quia statim ante præcedit τὸ *scripsit*. Nam sic passim noster. Inter alia lib. 10, 23. & lib. 11, 12. & lib. 13, 12.

Quem virilis sexus tum in eo tempore] Reg. & Rot. *virile sexus*. Quæ non modo antiqui moris ac certæ veritatis lectio est, sed etiam nota bonitatis horum exemplarium. non enim nisi præstantissima & ex talibus translata, eam scripturam vocabuli hujus servant. Vide ad Livium. Dein Fulvius Ursinus τὰ *in eo tempore*

Digitized by Google

censet inducenda, credo quod nihil significent aliud quam tum præcedens. Suspicabar: *eumque, quem virile secus unum in eo tempore habebat, produci jussit.* Vel *unum eo tempore.*

Cap. XIV. *Scriptum quidem sic erat*] Nullus hic usus τῷ *quidem.* Transmove igitur auctoribus membranis: *scriptum sic erat, Quid si vadimonium capite obvoluto stitisses? Recte ille quidem stitisses.*

Cap. XV. *Celebantur ad deum prope & parentum vicem: atque in omni*] Haud scio, ubi Carrio ediderit *celebrabantur*, quo delectatur Gebhardus 1 Antiq. 10. Scripti omnes *celebantur*, & tentandum non est. At iidem *atque omni in loco.*

Seniores à minoribus domum deducebantur] Vat. Reg. Rot. *à junioribus.* Et placet, quia altero jam abusus est.

Major rerum omnium bonus majori ætati] Reg. & Rot. *major omnium rerum bonus ætati majori*, non sine quodam auctu dignitatis in oratione. Sempronius Asellio infra 5, 18. *Omnium rerum hoc interfuit*, Lib. 17, 18. *quæ duo verba observanda præcepit omnium rerum longe salubria.* Lincol. etiam *major omni rerum.*

Sic capite septimo legis Juliæ] Reg. Rot. Lincoln. *Sicuti Cap. VII. legis Juliæ.*

Sed si par utrique numerus] Quidam manu exaratus. *Quod si par.*

Cap. XVI. *Nam si hic Silvius, ut in omnium*] Fulv. Reg. Rot. *Silvius ita ut in omnium.*

Prænomen ei impositum fuit] Reg. & Rot. *prænomen ei Postumo fuit.* Sic, inquam, non *Posthumo*, uterque; & ut quisque alius, in quo id nomen occurrit, vel fide vel antiquitate præcellit codex: sic nummi & æra: sic marmora, *Postumus* & *Postumius.* Sic & Græci Πόστυμος, non Πόσθυμος. Quamquam explosum jamdudum est ludibrium distinguentium, quasi *postumus* esset ultimus, *posthumus* humato patre natus. Neque aut ratio dari ulla aut analogia ostendi potest compositi ex hujusmodi simplicibus tali significatione provenientis. *Post principia, postliminium, postscenia, posterganeus* dixere. Sed quid his & istis simile? Tirones sic habeant. *Posterus, posterior, posterrumus* antiquis fecit: hoc *posterrumus* duobus modis contraxerunt, *postumus* & *postremus*, velut *extumus* & *extremus*: nec differens ab initio fuit significatio. Deinde usus, cujus est quantumvis generalia vocabula & formulas certis rebus ac materiis adsignare, obtinuit ut *postumi* dicerentur mortuo patre nati. Εὔφημον enim in hanc rem vocabulum habere, in quo neque mortis neque sepulcri fieret mentio: & necessario hi liberorum ultimi erant, neque post eos alii eodem patre liberi creari poterant. Et hæc delecta

notio

notio adeo prævaluit, ut nativa pœne interiret : nisi quod hic eam Virgilius conservavit, & homines docti sequioris ætatis revocarunt. Vide Cujacium 3 Observ. & Guil. Canterum 2 Novar. 10. Vossium 2 de anal. 25. Cum autem νόθον est τὸ *Postumus*, eo differt ἀπὸ τοῦ *Postumius*, quod hoc gentis est, illud antiquissimis prænomen, postea & cognomen fuit. Sic *A. Postumus Albinus* : sic *Postumus Cominius Auruncus* : sic *M. Agrippa Postumus*. Hoc discrimen dumtaxat fuit ante tempora Cæsarum. Nam quod *Postumius* cognomen facit And. Schottus, aut id pertinet ad inferiora tempora, quæ omnia miscuerunt ; aut fucum sibi factum in alios propagat. *Attio* tribuit *Postumiorum* cognomen, auctore scilicet M. Seneca controv. 21. Sed *Attius Postumus* nunc ille in libris vocatur. *Cejonio* ex Julio Capitolino, qui *Cejonium Postumium* Clodii Albini patrem nuncupat. *Junio* ob *Junium Postumium* ex triginta tyrannis apud Trebellium Pollionem, ex corruptis opinor libris. Nullus enim in triginta tyrannis neque Junius neque Postumius : sed *M. Cassius Labienus Postumus*, & filius ejus, qui *Postumus Junior* interdum nominatur. *Livio* ex Nonarum Caprotinarum fabula, in qua commenticius Fidenatium dictator *Livius Postumius* inducitur apud Plutarchum in Romulo & Macrobium : qui tamen si exstitit, nihil ad gentes Romanas nominumque differentiam attinet, quippe sic *Livius Postumius* foret, ut *Octavius Mamilius*, *Pontius Herennius*, *Decius Magius*, de quibus ad Livium diximus. *Pontio* ob mulierem, quæ Tacito 13 annal. *Pontia*, 4 histor. *Pontia Postumia* appellatur. *Rabirio* propter illum, quem *C. Rabirium Postumum*, non *Postumium*, repetundarum reum defendit Cicero. *Sejo* ob *Q. Sejum Postumum* (ut Manutius & meliores libri) quem veneno sublatum à P. Clodio, ut ædibus ejus potiretur, suspicio erat, teste Cicerone in oratione pro domo.

Auctorem nullum idoneum nominat] Reg. & Rot. *auctorem idoneum nullum nominat*. Et mox : *ut quis Cæsellium reprehendit.* non *in quibus*.

Cap. XVII. *Indoctus dicimus brevi*] Sic & in Rot. consicio. At apud Ciceronem ipsum exhibetur *incitus*.

Composuit, concrepuit, confecit] Et scripti & editi antehac auctius, *composuit, consuevit, concrepuit, confecit* : ut & ipsum apud Tullium legere est. Et merito ; duo enim utriusque generis exempla posuit, breviter pronuntiati, *composuit* & *concrepuit* ; producte *consuevit* & *confecit*.

Quare cur ita. se dicent juvari] Scripti cum prius vulgatis : *quare cur ita fit ? dicent juvare*. At apud Ciceronem datur : *quære, cur ? ita se dicent juvari.*

Qua

Digitized by Google

Quæ prima est in verbo Felix] MSS. cum editis antehac: *in verbo Fecit*.

Non enim salva συναιρέσει] Fulvian. Rot. Reg. *salva id ἀναλογία dicitur à verbo, quòd est cogo.*

Cap. XVIII. *Habuisseque in philosophia disciplinis*] Suavius in regio, *aluisseque in philosophia disciplinis.* Ut *sæpenumero alere.* Sed & *alumni* pro discipulis. Cicero 4 de finib. *Quid erit Aristoteles reliquique Platonis alumni?* Ad Dolabellam: *te florere laudibus quasi alumnum disciplina mea.*

Ex libertate in servitutem venum iverat] Vir summus in Floribus Sparsis ad tit. de jure Personarum, scribit jure Romano neminem directe semetipsum vendere potuisse: quod licuerit apud Græcos, & inde hic Diogenem *ex libertate in servitutem venum isse* dici. Aliter Laërtius Diogenes: Φησὶ δὲ Μένιππος ὁ τὸν Διογένους ἀγοράσαι, ὡς ἄλλῳ πολλάκις ἐρωτηθεὶ τί οἶδε ποιεῖν. Et clarius infra: Καὶ ἀρᾶσθαι ἔνιοις γενναίως· πλὴν γὰρ οἷς Λίχινος καὶ Ξενιάδης ἄλλοι, οὐ δεῖται Σεμνολόγου, οἷς Κρίτωνι ἀπαχθεὶς ἐπωλήσατο.

Theophrasti Peripatetici servus Pompolus] Non enim *Philostrati*, ut apud Macrobium 1 Saturnal. 11 legitur. Et *Pompilus*, ut olim edi curavimus, non *Pompolus*. Vide Laërtium.

Demiratus emit & manumisit] Rottend. & Regius, *manu emisit.* Sed deest pronomen Scribe: *Eum Xeniades responsum ejusdem miratus emit & manu emisit.* Sic enim & Rott. ut edebatur olim, non *ejus demiratus.*

Ejus Epicteti etiam de se] Tota hæc ἀφήγησις una cum duobus distichis, neque in Regio neque in Rottendorfiano neque in Lincolniensi neque Schefferiano comparet. Itaque Salmasius omnino eam spuriam & ab homine inepto attextam & dotatam nostro judicat, in Epictetum & Simplicium. Quod si tamen auctoris est, haud dubie scribendum: *non omnimodo deos exosa esse.* Noverat enim ille veteribus *exosum* esse, qui infestus est, non qui invisus; ut & *perosum*, qui odit, non qui est in odio. Et sic ipsemet utitur lib. 15, 20. *mulieres fere omnes in majorem modum exosus fuisse dicitur.* Editiones superiores, *non omnimodo diis.* Apud Macrobium, *non omnimodo diis:* & sic Guilhelmius 3 verisim. 13. *Omnes omnimodis diis* Carrionis est.

Cap. XIX. *Quibus eadem præpositio Re imponitur*] Rotterd. *quibus eadem præpositio præponitur.*

Dicimus; istidem rescire] Reg. & Rott. *neque ut rescribere, relegere, subtstituere dicimus, istidem dicimus rescire.* In *subtstituere*, quod & Lincoln. habet, manifestus librariorum error.

Quæsunt occulto consilio latuerint] Rot. & Regius, Romana Venetaque editiones, *consulto consilio.* id est, de industria, studiose

id

l agentibus, quorum interest. Paulus 1 Recept. Sent. 9: *lui sciens prudensque se pro minore obligavit, si id consulto consilio fe-it, licet minori succuratur, ipsi tamen non succurretur.* Noster 6, 4. *non sponte neque opera consulta.*

Vel prosperis vel exspectatis] Multis libris abesse se videre verum *exspectatis*, & pro eo substitutum *insperatis*, injuria & vi, ueritur Chr. Colerus Parerg. cap. 20. Ego nullum librum ractavi, cui deesset *exspectatis*: sed post Carrionem ubique esidero *vel insperatis*: quod antea & editiones habebant & confirmant scripti, hoc modo: *vel adversis vel prosperis vel insperatis el exspectatis*. Nempe *vel insperatis* refertur ad *vel adversis*, sicut *el exspectatis* ad *vel prosperis*.

Nævius in Triphallo] Ita MSS. Sicubi *triphallo* illusit oculis, inde actum, quod *τριφαλλω* supra T literam significans R, disparuerat, ut non animadversa est. Romana, Veneta, Aldus, *in tryphalo*. Iscensius *in Ithyphallo*, secutus Baptistæ Pii conjecturam, quæ : Stephano in fragmentis veterum Poetarum placuit. Sed ntecedit Tibullus in carmine ad Priapum: *At o Triphale tpe floribus novis Tuas sine arte deligavimus comas.* Quare suus uoque Varronianæ Satiræ apud Nonium Marcellum reliuendus est index, *Triphallus* [illegible]. Solipater Charisius lib. 1. *Calamistros Cicero in Oratore masculine dixit, & arro de scenicis originibus hunc calamistrum: sed idem in Triphallo ca-mistra.* Et se prodit error Aus. Popmæ, qui legit *Triphalus*, uia φαλὸς sit apex galeæ cui crista innititur, sive conus, argumentum, ut ait, in milite virilis animi & vigoris, unde *Triphalos* sit hæc Satira laudans in viris habitum gravem & everum; contraque mollem & effœminatum vituperans. *Ex φαλλῷ*, ut *τριήρης*. sed vis primæ syllabæ ad significandum, quæ in *τρικυμία*, *trifurcifer*, & similibus. Sic Aristohanes Comœdiam scripsit *Τριφάλητα* Harpocrationi, Athenæo, Polluci, Hesychio, Suidæ memoratam. *φαλὸς* idem qui *ωμὸς*.

Si unquam quicquam] Vatic. *Unquam si quicquam.*

Sumpsisse mutuum, Extemplo illo] Recte Fruterius a Verisim. 1. *sumpse*. Recte opinor etiam, *Extempulo*: & videntur confirmare membranæ, habentes L literæ adjunctam nonlam, quam in *siml* & *poplo* eadem scriptura mediæ vetustatis ostendere solet, quum significat *simul* & *populo*. Sed quis est ille locus, *ubi non desuitur*? Fruterius jubet videri, an hoc postremum aliquam lucem accipere possit a Festo, cum ait: *Doliola ius in urbe sic vocatur, quia imadentibus Gallis Senonibus urbem cra in eodem loco defoderunt, ubi spuere alicui non licebat.* Actum zit: nam eodem nos ablegaverat Baptista Pius Annotat. po-

Digitized by Google

ſtar. II. quanto luculentius, tanto minore ſpecie profectum aut veritatis. Interpretatur enim ad rotam figularem, ut multo ibi labore vexarentur. *Ubi non deſpuas*, inquit, id eſt ad Doliola: *dolia* autem ſignificant figulinam. Ego vero ſimpliciſſime intelligo, quod ſervi Plautini nominari nolebant, niſi deſpuendo deteſtarentur: ipſum ſcilicet piſtrinum. Ibi deſpuere non poterant molentes, capiſtrati propter [illegible]. Pollux lib. 7 cap. 4. Τόγε μὲν ζῶν οἰκέτης τοῖς ἄλλοις ἐφεστηκὼς ὑπὸ δ' μὴ πιπλῷ δ' ἀλφίτων ἐξελθεῖν, πανσυνεὶ ὀνομάζει, ἰατρὸς δὲ μαινόμενον ἂν, τὸ ἱερεῖον φυσιωθὲν, ὡς ἐξανιέναι τὸ σπλάγχνον ἐκ τῆς χοιλίας.

Cap. XX. *Omnia ſepta affixa ædificia villæ quæ ſunt*] Sic in Stephanica Carrio. Priores cum MSS. *omnia ſepta ædificia villæ*. Apud Varronem lib. 3 cap. 2. *omnia ſepta affixa villæ quæ ſunt*.

Quæ autem leporaria Varro dicit] Particulam *autem* jam Aldus Badiusque admiſerunt; non Romana, non Veneta, quemadmodum nec ſcripti. Sed majori laborat incommodo locus: non enim videtur facturus fuiſſe Gellius, ut vocem, quam non modo uſurpaverit Varro, ſed & tritavis notam fuiſſe pronunciarit, in dubium vocaret, eamque apud veteſtiores exſtare palam negaret. Augent ſuſpicionem membranæ, in quibus ſpecto: *Vivaria a. quæ nunc vulgus quos Graeci appellant gr. quæ leporaria Varro dicit, haud uſquam m. ap. antiquores ſcriptum.* Unde conjicio: *Vivaria autem, quæ nunc vulgus, quos Graeci appellant* Λαγῳοτροφεῖα, *quæque leporaria Varro, dici haud uſquam memini* &c. Ita in vulgus, quemadmodum inceperat, ſtringitur hæc cenſura, non in Varronem.

Cultos & villas expoliſſimas] Reg. & Rot. *cultos atque villas*. Deinde, *excelſiſſimo locorum ne ſtaturæ*. Ita proſſus, *non locorum ſturum*. Potes librarium, quem ſecuti ſunt, qui utrumque exemplar effecerunt, cum per errorem tres poſteriores litteras vocis *numerum* ante tempus ſcripſiſſet, reliquas, quas præterniſerat, deinde tamen ſubjeciſſe: ut fuerit, *excelſiſſimo loco numeri*, quemadmodum Romæ & Venetiis jam ediderunt. Nisi malis *turrim*, ut ſpeculam ſignificet. Lincoln. *locorum nunc ſtaturæ*.

Lacus vero & ſtagna quæ piſcibus] Reg. Rot. Lincoln. *Lacus vero aut ſtagna piſcibus*. ſine *vel quæ*. Forte, *ſtagna piſcibus* coercendis *clauſa*.

Cap. XXI. *Tum quiſpiam ex iis qui eodem in numero*] Magnum vitium huic loco additum Carrio, dum demere laborat, aggravavit. Tres voculæ, *quiſpiam ex iis*, etſi exſtent omnibus in editis, tamen nec in Regio nec in Rot. nec in Lincoln. ſunt conſpicuæ. At *ſi non accidant* allevit Carrio, ubi editi habebant:

Digitized by Google

habuerit cum & quædam alia scite tum ista omnia ac perite differebat. In quibus & *tum* jam a male curiosa manu est, nec apparet in scriptis. Nunc cognoscas licet, quam levi brachio reddatur auctori suum, qui scripserat: *Tum qui eodem in numero Græcas res eruditi erant, quid ἄμωμον esset &c. quamobrem Homerus solam eam non occidere dicat, tum & quædam alia, scite ista omnia ac perite differebant.* Nihil hic quod non sit membranarum; præterquam quod *cum* in *tum* vertimus, & unicam literam adjecimus, *differebant* pro *differebat* exhibendo. quod qui non animadverterant necessarium esse, totum illud, *quispiam ex iis*, interposuerunt: quasi non sit satis paullo post id legi.

Sed quid hoc totum, quod septemtriones] Vatic. *quid etiam hoc.* Quasi dictet: *sed etiam quid hoc totum.*

Qui se ad literas memoriasque veteres dedideram] Et hoc parum prudenter Carrio. Scripti cum prius editis, *dedideras.* Ex iis puta Romanis quos Opicos vocaverat, nonnemo, qui se dedideram illis studiis.

Quod quinquatrus dicimus] Scripti, ut antea editum, *dicamus.*

Rustico certo vocabulo] Fulvianus, Lincoln. Reg. & Rot. *rustico cætero vocabulo.* Forte *cætera*, vel *cæteroqui*: aut & *cætero* ea significatione, qua ista, accipiendum est.

Stellæ triones appellatæ sint] Regius *appellativæ sint.* Numquid *appellitatæ.* ut cap. sequenti.

Subtilius elegantiusque visum est] Fulv. Reg. Rott. *elegantiusque esse visum.*

Ut ea forma esse triquetra viderentur] Edebatur: *ut ea forma esset, ut triquetra videretur.* Rot. *ut forma esset ut triquetra v.* Regius, *ut forma essent ut triquetra viderentur.* Fortassis, *ut forma esset, qua triquetra videretur.*

Cap. XXII. *Quæsitum est quis hic ventus*] Scripti, ut editi antea, *quæsitumque est*: neque aut necessitati aut ornatui servit ablata copula.

Exortum, occasum, meridiem, septemtrionem] Fulvianus, Lincoln. Reg. & Rot. *septemtriones.* ut statim & ter capite præcedenti. Sæpenumero enim sic maluisse dicere animadvertas. Cicero lib. 2 de natura deorum: *Inflectes sol cursum tum ad septemtriones tum ad meridiem.*

Qui appellatur ἰσονύκτιος aut ἰσημερινός] Regius ignorat *ἰσονύκτιος aut*, Et ea certum habeo inculcasse aliquem male ἰσημερινός Ut enim Græci *æquinoctium* voce non λύσις & νὺξ declinata sed ἰσημερία appellant, ita & satis habuerunt *æquinoctialem circulum ἰσημερινὸν κύκλον* dicere.

Quæ sunt ἄρκτοι τροπικαὶ καὶ χειμερινοί. Item] Regius: *quæ sunt χειμερινοὶ τροπικοὶ item cadit.* sine *ἄρκτοι καὶ νότος.* Unde suspicor

ea vocabula interpositisse istic, qui alia parte excidisse ea non animadverterant; & scripsisse auctorem: *aut solstitialis, quæ θερειαί, aut brumalis, quæ sunt χειμεριναὶ τροπαί.*

Ut isti ὑπερβολαγοὶ ajunt, ἀπὸ τοῦ ἴσα ῥέειν] Reg. Ὑπερβολαῖοι. deinde, ut & Fulvianus: τοῦ ἴσου. Scribe: *ut isti ὑπερβολαῖοι ajunt ἀπὸ τοῦ ἴσος ῥέειν.*

Ἀπηλιώτης] Regius, ἀφηλιώτης. & utrovis modo recte scribi volunt.

Tertius ventus, qui ab Oriente hiberno spirat: Vulturnum] Sic et scripti, nisi quod *Volturnum*. ut & mox, *aquilo, volturnus, arctus.*

Is adversus Vulturnum flat] Scripti: *is adversus Volturnum facit.* notissima & Ciceroni quoque usitatissima loquendi suavitate: ut *facere cum aliquo*, vel *facere ab aliquo* dicimus, qui sentit idem; aut *stat a partibus iisdem.* Horatius: *Et sapit & mecum facit & Jove judicat æquo.* Sic *adversus aliquem facere.*

Unum meridionalem ventum] Rot. quoque *meridialem.* quod ex Regio jam produxit & probavit Salmasius ad Solin. p. 1248.

Quas quasi primas nominavimus] Regius, *nominabimus.* Scribe igitur: *quos quasi primos nominabimus*, ut voluit & Salmasius. Nam de ventis loquitur, non de partibus cœli: & illa, *Versi Homeri sunt* cum duobus subjectis versibus includenda sunt parenthesi. Quippe continens oratio est: *qui solos quatuor ventos noverit, eurum, austrum, aquilonem, favonium, a quatuor cœli partibus: quos quasi primos nominabimus, oriente scilicet atque occidente latioribus, non tripertitis.*

Inter hos quatuor in media loca] Verba in vulgatis editionibus corruptissima corrigere sese atque ex vestigiis antiquæ lectionis reponere *tertios quatuor* præfatur ὁ πάνυ ad Solinum p. 1248. Recte ille quidem: sed ostentationis minus esse poterat. neque enim opus fuit difficili & morosо examine vestigiorum priscæ lectionis, cum Regius plane atque aperte, ut & Rottend. Fulvianusque, quod jam Mureto indicatum, præferant *tertios*: Lincoln. *faciant ternos quatuor.* Sed quid est *cum meridie septentriones?* nam hic quidem quo sensu hæc ponantur, haud facile quemquam demonstraturum puto. Hac ergo parte aliquid e vestigiis priscæ scripturæ eruendum est: nam Fulvianus, Reg. Rott. *cur meridie.* Scribe: *Partim autem sunt, qui pro octo duodecim faciant; tertios quatuor in media loca inferentes circa meridiem & septemtriones.* Duos scilicet circa austrum, & duos ab dextro & sinistro aquilonis latere. *Faciant* autem scripti, melius quam *faciunt.*

Locorum vocabulis in quibus colunt, aut ex aliqua] *Pollent*, quod e Pal. refert Gebhardus 1 Antiq. 10, erat vulgatarum ante Car-

Digitized by Google

Carrionem: sed scripti meliores adfirmant & *colunt*. At non male Regius: *aut ex alia qua causa*.

Japyga ex ipsius Apuliæ ore proficiscentem eodem & ipsi nomine] Hæc sine dubio contaminatissima sunt. Superiores editiones post & *proficiscentem* additum habebant *quasi finibus*: id sustulit Carrio, Regius *Iapigia ipsius ore proficiscente quasi finibus Apulia eodem quo ipsi sunt nomine*. Neque aliter Rottendorfianus, nisi quod *Iapiga ipsius*. Ex Fulviano *Apuli eodem quo ipsi sunt nomine* produxit & Muretus. Lincoln. *ipsius ore proficiscente apulia eodem quo ipsi*. Salmasius conjectat: *Iapygiæ sinus ore proficiscentem, qui est Garganus, Apuli eodem*: quandoquidem apud Apulejum (ubi propemodum describit hunc locum) legitur in libello de mundo: *Appuli Iapygem vero ex Iapyge sinu, id est, ex ipso Gargano venientem*. Apulejum, quæ Favorino accepta refert, à discipulo ejus mutuatum facile concessero: sed ea sua fecit summas rerum persecutus, verborum liber. Nec vero si Apulejus dicere potuit, *ex Iapyge sinu, id est, ex ipso Gargano*, ideo licuit & Gellio Favorinoque dicere, *ex ore sinus Iapygiæ, qui est Garganus*. Nam illud Madaurense leporem habet, qualem illud Flori, *Senatus, id est, Pompejus*. Vide ad Livii epitomen 87. Per quandam similitudinem significat ex Gargano deferri in sinum, & dominari quidem in sinu, sed præcipitari ex monte. At quam belle sonat *sinus, qui est mons*, vel *os sinus qui est mons*? Quos sic facimus scribere, eos facile postea est reprehendere & pugnis pectere. Sed tamen prodigiosum hoc ulcus est, nec potest a nimium sollicita manu curari. Vide an accipere possis? *Japygiæ pro terræ prætendentem quasi finibus Appuli eodem, quo ipsi sunt, nomine Japygem dicunt*. Illud *quasi* ostendit sermone figurato usum: & *prætendere* verbum e militia petitum satis hic locum tutatur. *Prætendentem*, excubantem quasi in specula & vigilias agentem. Frontinus 2 Strateg. 3. *equites deinde in æquum procedere ac velut prætendere peditibus*.

Et videtur adversus Eurum flare] Regius: *& videtur exadversum eurum flare*. Ut Cornelius Nepos in Themistocle: *Quo factum est, ut ab Artemisio discederent & exadversum Athenas apud Salamina classem constituerent*. Sic & ipsi in MSS. deprehendimus. Noster notat e Terentio lib. 7 cap. 7.

Καικὸν ἐφ' ἑαυτὸν ἕλκων] Regius Ἕλκων ἐφ ἑαυτὸν ἀπὸ καικίας. Scribe: Ἕλκων ἐφ' αὑτὸν ἀπὸ ὁ Καικίας νέφος. Et sic quoque apud Apulejum & Aristotelem meteorol. 2, 6 scribendum. Quod si placet retineri τὸ καικὸν, is finis erit versus præcedentis. Idem Mureto visum in Fulviano cum legisset: λεκὸν φεαυτὸν ἀπὸ ὁ καικίας νέφος. Apud Plutarchum in Πολιτ. Παραγγ. ponitur: εἴσω ἤδη πνεῦμα τὸ ἄλλον βίᾳ Ἕλκων ἐφ' ἑαυτὸν, ἀπὸ τὸ Καικίας νέφη.

Venti commenticii ſuæ quiſque regionis] Lege cum Regio: *venti commenticii & ſuæ quiſque regionis indigenæ.*

Qui Eteſiæ & Prodromi appellantur] Fac ex Reg. & Rottend. *appellitantur.*

Quia plus paullo adbibi effudiſſem] Reg. *effuſiſſem.* Rot. *effuſſiſſem.* Recte Gebhardus *effutiiſſem*, 1 Antiq. 15. quo verbo noſter & lib. 5 cap. 1 utitur.

Ex alia atque alia parte cœli ſpirant] Nonnemo e ſcriptis: *proſpirant.* Neque enim ſine auctore. Apulejus in Apologia: *Ea namque tabes ſi foras corporis proſpiravit.*

Sunt in his regionibus] Reg Rot. Lincoln. *ſed* pro *ſunt.* An fuit? *Strictura in his regionibus ferrariæ.* Id enim verbum ei rei proprium. Vide infra.

Quantum demas, tantum adcreſcit] Rott. *adorreſcit.* Reg. *adreſcit.* Videtur velle *adoleſcit.* Plinius 6, 32. *arborum ibi proceritatem ad 114 pedes adoleſcere.* Idem 7, 16. *adoleſcit in tria cubita triennio.*

Quod ſupra autem dixi] Non ipſe dixerat, ſed Favorinus. Numquid igitur? *Quod ſupra autem dixit eteſias ex alia atque alia cœli parte flare, haud ſcio an ſecutus opinionem multorum temere dixerit.* An vero, *dixi*? nempe in perſona Favorini.

Eteſiæ & auſtri anniverſarii] Lege ex Reg. & Rot. *Et eteſiæ & auſtri.* Quod autem Gellius conſiderandum ait, quid ſit *ſecundo ſole*, quid aliud ſignificat quam ignorantiæ confeſſionem, inquit Salmaſius, & oſtendit ita dici, ut *ſecundo anni deſinere*, in Solin. p. 1261. Recte, ſed poſt Ioh. Iſacium Pontanum Analect. 1, 10.

Cap. XXIII. *Menandro ac Poſidio aut Apollodoro*] Sic Aldina, Ro. & Ven. *Poſodio.* Rot. *Poſidonio.* Forte, *Poſidippo*, quem Comicum nobilem fuiſſe conſtat. Et ſic habet Badiana.

Atqui cum legimus eas, nihil ſane diſplicent] Lege ex tribus membranaceis: *Neque cum legimus eas nimium ſane diſplicent.* Hoc eſt, & cum leguntur ſolæ, non valde diſplicent, vel, aliquo modo placere poſſunt. Eſt enim admiratione Græcorum paullo iniquior Romanis ſuis, & hoc nomine jam aliquoties forte nec immerito vapulavit. Lincoln. quoque, *neque tamen legimus.*

Quantumque mutare a Menandro] Sic MSS. ſic Romana & Veneta. Aldus, Badius, Gryphius exhibendo *nutare* occaſionem dederunt Palmerio Mellero illud revocandi in 14 Spicilegiorum. Et notum Catulli: *tantum abhorret ac mutat.* Quin & noſter lib. 13, 3. *neceſſitudinem & neceſſitatem mutare longeque differre.* Regius tamen *quæcumque.* Itaque non poſſum quin ſuſpicer edidiſſe Gellium: *quantum ſtupere atque frigere, quæcumque mutant*

Digitized by Google

quatur a Menandro, Cæcilius visus est. Nempe stupere ac frigere in illis, quę mutuatur.

Diomedis hercle arma & Glauci] Quid sibi volunt, cum in voce notissima tritissimaque vacillant codices? *vt arma* nusquam integrum. Regius *herclea merca & Glauci.* Rott. *hercleamerca & Glauci.* Scheff. *hercle amecta & glauci.* Lincoln. *hercle amerta & Gl.* Est præterea qui *hercle armamenta.* Aliquid latet. Cogitabam, *Diomedis hercle ἀμοιβαῖα & Glauci non dispari magis pretio æstimata sunt.* Sic enim, non *existimata.*

Facie non inliberali] Plautus Epidico: *forma lepida & liberali.* Persa 4, 3. *adduxit simul Forma expetenda liberalem mulierem.* Terentius Eunucho: *honesta facie & liberali.* Tamen e quodam veteri libro Lipsius, *inlætabili.* Nostræ aves non addicunt.

Nihil dicam ego, quantum differat versus utriusque eximius.] Non nauci hæc oratio. Quod facile sensit Janus Guilelmius 2 Verisimil. 24, & non incommode subjicit: *quantum differant. Versus utriusque eximios sit satis.* Aliud tamen ἀνὼ βαλωτίαν. Primum, *quantum differat* mutari metuit. intelligendum enim, *inter eos.* Cicero act. 1 in Verr. *At vide quid differat inter opinionem meam & tuam.* Lib. 1 de nat. deor. *Si enim nihil inter deum & deum differt.* Deinde Rot. & Regius & Lincoln. *utriusque eximius si & aliis ad judicium faciundum exponi.* Scribes igitur: *Versus utriusque eximi jussi, & aliis ad judicium faciundum exponi.* Loquitur ut solebant veteres in studiis adjutore anagnosta vel librario utentes. Similiter lib. 1, 23. *Ea Catonis verba huic prorsus commentario indidissem, si libri copia fuisset id temporis, cum hæc dictavi.* lib. 3 cap. 18. *Versum quoque Laberii, in quo id vocabulum positum est, notari jussi.* Horatius lib. 11 Sat. ult. *I puer atque meo citus hæc subscribe libello.*

Ἐπ' ἀμφοῖν τὸν ἰαμβικὸν] Misere adhuc habiti versus: sed justi sunt jambici senarii & facile in numerum redigendi, nisi ubi valde corrupti sunt. Nihil vetat tentare, quod utcumque cadat, conatus laudabitur:

Ἐπ' ἀμφοῖν τὸν χ' ὁ ἰαμβικὸς ὧδε
Μίκκ' κολάδιστε, κλωπεύσασα μίσει
Καὶ ἐξεδόθη ἔρσον. Ἐκ τ' οἰκίας
Ἐξέβαλε τὸν λυπῆσαν, ἣν ἐθέλετε.
Ἰν' ἐπιβλέπῃς πάντος εἰς τὸ Κρεωβύλης
Πρόσωπον· ὁ γ' ἄνηρ δὲ οὐχ μὲ χρὴ
Διατρίνειν ἐκ τῶν ὅλων, ἵνα σκέπτεσθε,
Οὐδὲ τὸ πιθήκιος ἐστὶ δὴ τὸ λεγόμενον.
Τοῦτ' ὁ σαφὲς ἔσται, εἰ κρὴ βάλομεν.

lectum, *quasi mimica*; unde facit: *nescio quæ ab se mimicą*. Illud *quasi* unius est Aldi. Scripti ut prima editio, utque Carrio restituit.

Οὐκ ἄρτηκά σοι. Τῦτ' ἐχὶ κυρίως] Distingue: Ἔχω δ' ἐπίκλησιν, Λαμία. (οὐκ ἄρτηκά σοι Τῦτ', ἐχὶ) κυρίως δ' ὀλκάς.

Ἐχρῆν δ' ἀφ' ὕλων χαλκῶν] Var. ἐχρῆν Λιομῆν ἐς χαλκῶν.

Ac sedi, extemplo savium Dat jejuna anima] Guilelmius, *assedi, extemplo savium Datat jejuna anima*. Idem, *Ut evomas, volt.* Et *datat* quidem etiam veteres editiones.

Ea res clam patre fuit] Reg. & Rot. *clam patrem*.

Καὶ παιδαγωγοῖς· οἷς ἀλόσις·] Hoc fragmentum adscivit & Stobæus sub titulo Ὅτι δεῖ αἰσθέσθαι τὸ χαμαιτύπιον, inseruitque suo Florilegio H. Grotius, qui corrigit hic παιδοτριβοῖς, & ait hoc postulare versum. Vellem, non ita paucis præcidisset. Neque enim hoc oraculum intelligo, & jambos metiri propemodum scio.

Ος μήτε φυλακὴν τῶν ἀναγκαίων ἔχει] Interpretantur: *Qui necessarias quoque res non custodit*: *Qui neque necessariarum studium rerum gerit*: *Qui neque præsidia in præsens habet*. Tolerabilius hoc postremum: tamen abest aliquid, quod desiderat auctor Græcus; & additum est, quod ille non desiderat. Nam τῶν ἀναγκαίων est ab ὁ ἀναγκαῖος necessarius, amicus. Φυλακὴν τῶν ἀναγκαίων, *præsidia necessitudinum*, *præsidia ab amicis*. Eaque significat illa Cæciliana *factio* in illo: *Nam opulento famam facile occultat factio*. Quod mihi quidem dictum videtur, ut nihil melius, quicquid faltidiat Gellius noster.

Εἰ μήτε ἀναλλάξαις] Scribe cum Stobæo & Grotio: Μήτ' ἂν αὐτοχρῆσας. Stobæus quoque εἰς τὰ λοιπά. Placet satis εἰς τὰ κοινὰ τοῦ βίου. Cicero Lælio: *quæ sunt in usu vitaque communi*. Lib. 1 de oratore: *Aliud est esse artificem cujusdam generis & artis, aliud in communi vita & vulgari hominum consuetudine nec hebetem nec rudem*. Eodem *communium temporum graves casus*. Hoc cum videret ὁ παῖς, aspernareturque τὰ λοιπά, cur in superiorem versum addidit *in præsens*? Sane cum hoc faceret, nondum videtur τὰ κοινὰ potius habuisse.

Ἐπαμφίεσαι δωρεάν] Stobæus, Ἐπαμφιάζει. nec video cur alteri postponatur.

Ἀλλ' εὐ ἀναμαλακύπτῳ] Pessime. Legendum e Stobæo, Ἀλλ' εὐ ἀναλύπτῳ. Βίῳ ἀναλύπτῳ, *vita obnoxia* vel *opportuna* Romanis.

Χαμαιζόμβῳ ζηλῶν μὴ ἀνιαρὸν δ' ἔχων τὸ μέλον] Ex eodem:

ἀμαζόνιος ζῆ, ἢ ἐπὶ ἀνταρσίᾳ ἔχων τὸ μόριον ἀπολίσθησεν, ἢ ἐπὶ ἀγαθῷ.

Ἀγαθῷ ἢ διαφθορᾷ] Suspectum. Numquid ἢ γάλακτος? *Τοῦτο δὲ ἐν* ἀλίσει] Hic versus in Stobæo non est. Grotius ἀλλοῦ.

Fortuna & res est, ut continuo pareat] MSS. *cui fortuna & res ut est continuo patet.* Unde fecerunt in prima ed. *cui fortuna & res est ut continuo pateat.* Videtur autem scribendum fuisse: *cujus fortuna transversis continuo patet.* Hic est ille ἀπόλυτος, quæ vox satis ostendit alienum esse Carrionium *pareat.* Cicero Bruto: *cujus in adolescentiam per medias quasi laudes quadrigis vehentem transversa incurrit misera fortuna reipublicæ.* Seneca de vita beata 15. *morbos dico, funera, debilitates, & cætera ex transverso in vitam humanam incurrentia.* Idem epist. 117. *quibus animum labantem studiis firmem; quemadmodum quæ me ex transverso ferunt repuntque, procul a me repellam.*

Cap. 26. *In Capitonis Ateji conjectaneis*] Rom. & Ven. *commentariis.* Aldus, Badius, Gryphius, *collectaneis.* Rottend. *plane conjectaneis*, ut edidit Carrio, & ita legendum monuit Fulvius Ursinus in appendice Triclinii Ciacconiani.

Mutitarent, id est, mutua inter sese dominia agitarent] Sic Romana & Veneta. Aldus, Badius, Gryphius *convivia.* Ea occasio fuit Fulvio, quo dictum est loco; & Lipsio 1 Saturn. 19 restituendi *dominia.* Et sic Rottend. Regius *domina.* Sed ubique *mutitarent*, non *mutuitarent* placitum Turnebo, Fulvio, Stephano, vetantibus & scriptis lib. 18 cap. 2 & Ovidio 4 Fastorum: *Quod bene mutarit sedem Berecynthia, dixit, Captam mutatis sedibus esse deam.*

Argenti plus pondo quam libras centum] Scribo, *plus pondo libras centum*, extrito *us quam.* quod plurimum in tali loco omittere solent ac subaudire malunt; utique non *pondo & libras* interponere consueverunt.

Ludis Romanis item ludis plebeiis & Saturnalibus] Rottendorf. fastidit repetitum *ludis.*

Hanc Lucilius poeta legem signat.] Rot. Lincoln. Reg. *legem significat cum dicit Fanni centussis misellos*, sine copulativa. Nempe *s* litera more vetustissimorum eliditur. Nam *centusse misello* lusit Janus Dousa, dum vitrea fracta conglutinabat. Pudenter autem Gellius, *hanc legem significat.* Audacius, sed ut excusari possit, Macrobius, *a Lucilio festivitatis suæ more centussis vocatur.* At non ferendus jam Pighius, quum ad annum 595, quam legem, inquit, Lucilius poeta festive *Fannii centussim* appellavit Nam *Fannii centussis miselli* vel *Fannii centussis misellum*, sunt centeni æris, quos lege Fannia impendere permissum.

Nu-

Digitized by Google

Nuptiis ducenos indulsit.] Ex Regio notatum, *nuptus*. Inneor Rott. ibi vero, ne qua sit dubitatio, *nupt9*. Et auctore nostro dignum censeo. *Nuptus* enim idem quod nuptiæ. Statius Pietate Abascantii: *Illa quidem nuptumque prior tædasque marito Passa alio.* Aurelius Victor in Hostilio Mancino: *Eo die Numantini forte solemni nuptu filias locabant. Dies nuptûs* est dies nuptiarum. Sic ergo noster: *quæ cum certis diebus, sicuti Fannia, centenos æris impendi permisisset, nuptus ducenos indulsit, cæterisque diebus statuit æris tricenos.* Perinde est, ac si dixisset, *nuptiarum ducenos indulsit.* Intelligimus enim *nuptus diebus* vel ex præcedenti vel ex subsequenti membro.

Constituerit: si quicquam esset natum] Editiones priores: *sed quicquid.* MSS. *constituit sed quicquid.* Lege: *cumque & carnis aridæ & salsamenti certa pondera in singulos dies constituisset, quicquid esset natum e terra, vite, arbore, promisce atque indefinite largita est.* Macrobius 2, 13 *ne amplius apponeretur quam carnis aridæ pondo tria & salsamentorum pondo libra, & quod ex terra, vitè arboreve sit natum.* Festus: *Centenariæ cœnæ dicebantur, in quas lege Licinia non plus centussibus, præter terra nata impendebantur.* In scriptis pro *aridæ* est *autem* vel *a.* quod significat *autem* (numquid *assæ?*) *tamen* pro *natum.*

Lævius poeta meminit in Erotopægniis] Quærunt, quis iste *Lævius*, quæ *Crotopægnia?* & tentant *Livius.* Sero: debuissent enim scire ex Scaligeri Ausonianis 2, 27 Lævium Alcestidem & Erotopegnia scripsisse.

Hadum, qui ad epulas fuit allatus] Reg. & Rot. *fuerat.*

Pecuniamque suam prandiorum gurgitibus proluissent] Reg. & Rot. *prandiorumque.* Unde Salmasius: *familiam pecuniamque cœnarum prandiorumque.*

Kalendis, Idibus, Nonisque, diebus ludorum] Lincoln. Ro. Ven. Ald. *nonisque diebusque* Reg. & Rot. *Kalendis, Idibus, Nonis, diebusque ludorum.*

Postremo lex Julia ad populum] Reg. & Rot. *Postrema lex Julia.* Omnino melius. Vide Observat.

Et aliis quibusdam festivis trecenti; nuptiis autem & repotiis] Reg. & Rot. *festis* ut censuit olium & Fulvius Ursinus. Dein Rot. *nupt9 autem & repni.* Ex Regio notatum *reponi.* Lincoln. *& reponisent milies.* An fuit, *nuptus autem & repotii sestertium mille.* nam verba antiquaria in ipsa formula legum sic concepta fuisse videri possunt.

Adusque duo millia sumptus] Reg. & Rot. *adusque duo SS sumptus.*

Cap. 25. *M. Varronis ad Ciceronem de lingua*] Præpositio *ad* neque in Regio neque in Rot. admissa est. Nec caret gratia vel quod

quod is, ad quem scribitur liber, doceri dicitur, vel inflexa sic & vermiculata oratio.

Itaque in omnibus pœne verbis] Si quinque membranis fides, legendum: *docet, inque omnibus pœne verbis consuetudinem dominari ostendit.*

Et ab adstringor tamen & extergeor & lavor, adstrinxi] Sic Carrio, cum esset, *& adstringor*. Reg. & Rot. *& a destringor tamen & extergeor & lavor destrinxi & extersi & lavi.*

Alii rayo dicunt, alii rayenter] Tres membranæ, *alii rariter.*

Cap. 16. *Simplices isti & rufi & virides colores*] MSS. *isti rufus & viridi colores.* Lege: *simplices isti, rufus & viridis, colores.* quod nescio unde acceptum jam prodidit Badius. Ante quem vulgo, *isti rufi & virides.*

Aliter ostrum, aliter crocum] Bene Carrio *crocum κόκκος & Crocus*: & Rot. Regiusque confirmant. Sed videtur excidisse, *aliter aurum*, propter verba sequentia, *& croceum & ostrinum & aureum.*

Appellatione, cum tamen ex ipsis rebus vocabula colorum mutuentur] Scripti *mutuatur*, & ignorant τὸ *tamen*. Lege, *hæ singulæ rufi varietates Latina oratio singulis propriisque vocabulis non demonstrat, omniaque ista significat una ruboris appellatione; tantum ex ipsis rebus vocabula colorum mutuatur, & igneum aliquid dicit.*

Nihil a vocabulo rufi differunt, neque proprietates] Salmasius ad Solinum p. 1155 ex veterum librorum auctoritate distinguendum ac legendum ait: *nihil a colore rufi differunt neque p. o. e. d. ξανθὸς autem & ἐρυθρὸς & πυῤῥὸς & φοινὶξ habere quasdam*: haud dubie properans & memoriæ nimis confisus: qui duo soleunes morbi tantum virum sæpenumero peccare jusserunt. Nusquam in vett. lib. *a colore rufi differunt*, sed Reg. & Rot. *a vocabulo rufi dicuntur neque.* Lincoln. *nihil a vocabulo rufi dicunt neque.* Dein regius: *ξανθὸς autem & ἐρυθρὸς & πυῤῥὸς & πυῤῥὸς & φοινὶξ habere quasdam* sine τὰ *sed*: & hoc recte meminerat Salmasius. Rot. quoque licet hic mutilus: *ξανθος autem Gr. & φοινὶξ habere quasdam.* Diximus τὸ Gr. notam esse Græci vocabuli aut plurium, quæ pingere supra captum librarii hujus esset. Sed ex istis colligimus auctorem scripsisse: *Russus enim color & ruber nihil aliud vocabulo rufi dicunt; ut neque proprietates ejus omnes declarant: ξανθὸς autem & ἐρυθρὸς & πυῤῥὸς & κιῤῥὸς & φοινὶξ habere quasdam diffantias coloris rufi videntur.* Illud *aliud vocabulo*, ut Horatius *alium sapiente bonoque*, & *alius Lysippo duceret ære.* Adjecimus κιῤῥὸς, neque enim frustra liber optimus *& πυρρὸς & πυῤῥὸς*. Hesychius: κιῤῥὸν πῦρ, ἐρυθρὸν, ξανθόν. Varinus Favorinus: Κιῤῥὸς, κίτρι-

Digitized by Google

ρυθρόν; Κερκίδι δὲ ἐρυθρᾷ, τὸ κοινὸς λιγνέον. Etiam hinc patet nulla veteris codicis auctoritate defendi illud *a vocabulo rubei*, quod e Gellio adducit vir doctus de lexicis pag. 37.

Lingua Græca, quam tu videre legisse] Quid est *legisse*? utrum ἀνεγνωκέναι, an ἐλθεῖν? Neutrum profecto commodum. Scribe: *quantum videor legisse*. Sic modeste de semetipso loquitur Fronto. Quantum legendo percipere potui, agnosco Græcam linguam uberiorem esse.

Quibus modo dixisti, designandis] Rotten. quoque *denominandis*, & Fulvianus apud Muretum. Immo & Romana Venetaque editiones. Quod vero apud Macrobium lib. 1. cap. 16. *Dies autem postridianos ad omnia majores nostri cavendos putarunt, quos etiam atros, velut infausta appellatione damnarunt*. hic, inquam non ego *denominarunt*, sed *atrorum* scribi censeo. Nam *damnarunt* est quæsitę elegantię, ut quod ex Lucano Florus: *hunc diem fastis Roma damnavit*. Sic Plinio 18, 12 *faba in cibis Pythagoricæ sententia damnata*. Potius igitur dixerit Macrobius: *quos etiam atrorum velut infausta appellatione damnarunt*. Ut translatio mollior esset adjecit *velut*; utique propter verbum *damnarunt*.

Quam quæ producta abs te Græca sunt] Carrionis est *producta*: sed MSS. ut editi prius: *quæ dicta abs te*.

Aut acuentes eum quasi incendentes] Lege, *quasique incendentes*: vel, *& quasi incendentes*.

Quem tu Græce φοινικοῦν dixisti] Reg. & Fulvianus: *φοινικοῦν*, ut supra Φοῖνιξ pro *φοινικοῦς*. Quod sequitur, *noster est*, ejurant scripti: mox iidem *exsuperantiam* pro *exuberantiam* (ut lib. 4, 18 *fiducia atque exsuperantiæ ingentis*.) & *significant* pro *significat*: denique *spadici* & *phœniceo* pro *spadicis* & *phœnicei*. Præterea *factus Græce hoster* nullo sensu dicitur. Quibus omnibus diligenter exactis sedit rescribendum esse: *Nam phœniceus, quem tu Græce φοινικοῦν dixisti, & rutilus & spadix phœnicei σύμφυτοι, qui factus è Græco noster est, exsuperantiam splendoremque significant ruboris; quales sunt fructus palmæ arboris non admodum sole incocti, unde spadici & phœniceo nomen est*. Septem genera coloris rufi annumeravit, de quibus singulis deinde narrat aliquid proprium: hic de tribus *phœniceo, rutilo, spadice*; eos excellentiam quandam & aliquid splendidum rubens significare, quod antea dixerat acuere & quasi incendere colorem. *E Græco Romanum* ait factum, qui *spadix* appellatur: est enim nulla litera mutata Græce σπάδιξ. Quod quia de phœniceo non dicit, quasi ea vox a Græca idem significante esset remotior, vereor ne *pœniceus*, pro *puniceus*, (ut *Pœnicum bellum* pro *Punico* solet efferre) hic, ubi ea vox occurrit, enuntianda sit. Ad-

de ad

de ad lib. 3. cap. 9. Jam illa, *ſpadici & puniceo nomen eſt*, placuiſſe ante alia, quibus idem ſignificatur, monuimus ad Livium.

Rufus atrore & nigrore multo mixtus] Gebhardus e Pal. offert *atriore nigrore & multo mixtus*, 1 Antiq. 10. Fulvianus, Lincoln. Reg. & Rot. *Rubidus autem eſt rufus atrior & nigore multo immiſtus.* Forſan, ut *immiſtæ maculæ*, *immiſta ſtigmata. Panis rubidus*, *ampulla rubida* apud Plautum & Feſtum.

Luteus contra rufus color eſt dilucidior] Rot. & Regius, *dilucis.* Nempe *dilutior*, ut Salmaſius ad Solin. p. 256. poſt Gebhardum tamen 1 Antiq. 10. hic quoque poſt Muretum, qui ex Fulviano id profert. Neqve aliter Lincolnienſis. Statim iidem codices tres *unde et quoque nomen*, non *eius.* Ut paullo ante *ſpadici & puniceo nomen.*

Non ergo, inquit, mi Favorine] Reg. & Rot. *Non igitur, inquit, Favorine.*

Pluribus ab illis, quam a nobis, vocabulis] In Reg. Rot. Lincoln. non apparent *ab illis quam.* Has tres voculas inſeruerunt rudi illa emendandi ratione, qui cum haberent *pluribus a nobis*, non viderent *a nobis* corruptum eſſe ex *vobis.* Sic enim tres illi ſpectati libri: *Sed ne viridis quidem color pluribus a vobis vocabulis dicitur. A vobis*, id eſt, a Græcis, quorum ea perſonam ſuſtines & cauſam agis.

Noſtris autem Latinis veteribus] Ocius dele τὸ *Latinis*, quod mala manus interpoſuit, neque eſt in Regio aut Rot. aut Fulviano. Sic ſolet loqui, *veteres noſtri.* Vide ad lib. 1. cap. 10.

Absque te, inquit, uno forſitan lingua profecto] Suſpicor ſcripſiſſe auctorem: *Absque te, inquit, uno foret, lingua profecto Græca longe anteiſſet.* Neque enim in hac formula verbum omittunt. Terentius Phormione: *Absque te eſſet, recte ego vidiſſem mihi.* Perſa: *Absque me foret & meo præſidio, hic facile te proſtibilem propediem.*

Καὶ νῦν ἐν Ἄργεϊ] Ex Homero hauſit Iliados Ψ verſu 382.

Καί νυ καὶ ἀμπάλιος ἐὺ ἀμφήριστον ἔθηκεν.

Sed paullulum inflexit ſcribendo ἀμπάλιος & ἔθηκεν. Proſus enim ſic codex Regius:

Καί νυ καὶ ἐὺ ἀμπάλιος ἐὺ ἀμφήριστον ἔθηκεν.

Quod ſuſpicatus etiam fuerat Stephanus. Nam *facis* a Carrione noſtri confirmant, nec neceſſe eſt *feciſti.*

Flavus color viridi & albo] Reg. & Rot. *colore.* Fac: *Flavus color e viridi & albo mixtus.*

Spumas virentis maris flavo marmore appellavit] Reg. & Rot. *ſpuma virentis maris flavo marmor appellavit*, Vatic. *flavum mar-*

mor.

quæ. Lege: ſpumam virentis maxis flavum marmor appellavit.

Cap. 27. *T. Didio imperante.*] Sic & Rot. Lincoln. regiusque. Fulvianus, *imperatore.*

Magno uſu bello Marſico] Notum eſt, *Venatu invigilant.* Quis tamen Rot. & Lincoln. *uſi*, ſuſpicor fuiſſe *magno uſui*, *bello Marſico*, *paratu multum & armorum fuit.*

Deinde per invidiam ſcriptorum] Sic quidem libri. Placet tamen Lipſii 4 Epiſt. Queſt. 4. *per invidiam proſcriptorum.* Est enim *invidia* non tantum invidentis, ſed etiam illorum, quibus ea conflata eſt. Salluſtius ipſe in bello Catilin. *qui invidiam Ciceronis, quæ poſtea orta eſt, leniri credebant atrocitate ſceleris eorum, qui pœnas dederant*

Quæ eminus facie ſua oſtentabat] Romana: *Cominus faciem ſuam oſtentabant.* Ven. *Cominus faciem ſuam oſtendebant.* Aldus: *quæ eminus faciem ſuam oſtentabant.* Reg. & Rot. *quæ vivus faciem ſuam oſtentabat.* Lipſius: *Cominus faciem ſuam oſtentabat.*

T. Caſtritius cum penſitaret] Reg. & Rot. *De utriuſque his verbis T. Caſtritius cum judicaret.*

Cum gaudio efferventiore eventu rerum expetitarum.] Ro. *animi gaudio efferventiore eventu rerum expetitarum.* Aldus addidit *ri cum.* Carrio detraxit *ri eventu.* Rot. *animi gaudio efferveſcentiore eventum.* Reg. *animi gaudio efferventior eventum.* Scribe: *Lætitia dicitur exſultatio animi gaudio efferventis ob eventum rerum expetitarum.*

Sincerus & humanis magis rationibus conveniens] Sic Carrio, cum fuiſſet, *& humanius magiſque omnibus conveniens.* Scripti: *ſinceruſque & humanis magis communibus conveniens.* Lege: *quando illud ſinceriuſque & humanis magis conditionibus conveniens.*

Fortunæ producendos daret] Sic quidem libri, ſed id ſignificat haud dubie *prodigendos*, ut Aldus, Badius, Gryphius jam reddiderunt. Juvat Lincoln. qui *prodicendos.*

Quæſtu atque compendio gloriarum] Rott. & Reg. *atque compendio atque gloriarum.* Lege *quæſtu atque compendio auctuque gloriarum.*

Cap XXVIII. *Oporteat cum terra movet*] Sic fecit Carrio, quod erat ſatis inepte: *Cum terra movetur viribus.* Accipimus, quod dedit 1 Emend. 11. ſed hoc amplius cenſemus Gellium ſcripſiſſe? *cum terra movit.* Sic enim infra ipſe hoc capite, & lib. 4, 6. *Ut terram moviſſe nuntiari ſolet.* Suetonius Claudio: *obſervavitque ſedulo, ut quoties terra moviſſet, ferias advocata concione prætor indiceret.*

Quam horrem terræ motus fiant] Reg. & Rot. *terræ mores.* Lege, *terræ tremores*, ut præcepit Salmaſius. Suetonius Nerone cap. 48. *ſtatimque terræ tremore & adverſo fulgure paveſactus.* Galba 18. *Urbem quoque & deinde Palatium ingreſſum excepit terræ tremor & aſſimilis quidam mugitus ſonus.*

Cum

Compertum non est, sed ne inter] Reg. Lincoln. Rott. ablegant *non est*: ut sit, *non modo his communibus hominum sensibus ejusmodi quibusque compertum, sed ne istæ physicas quidem philosophias satis cognitas*. Observatum eruditis *non modo* ipse fuisse *non modo non*: & restituimus Livio lib. 25, cap. 26. defendimus Senecæ de providentia cap. 1.

Undantium fluctibus pulsibusque] Reg. & Rot. *pulsibusque fluctibusque*. Scribe *pulsibus fluctibusque*.

Neptunum Κυανοίσσιον *&* [illegible]] Regius ignorat Κυανοχαίτην &. Vatic. *unum* Κυανόχαιτα.

In omnibus aliis vitæ officiis] Scripti, *in omnibus vitæ officiis aliis*.

Piaculoque ob hanc rem opus esset] Lipsii conjectura est, cum scripti & editi *remotus esset*. *Si deo, si deæ* non modo scriptorum, sed & Romanæ, Venetæ, Aldinæ, Badianæ editionum est. In Gryphiana, *sive deo, sive deæ*: quod corrigendum monuit Carrio. Cæterum pro *immolabat*, Rot. & Regius *immolabant*. Recte: nam *is* si quis pro collectivo est.

Sed de lunæ motibus solisque defectibus] Quasi lunæ proprii sint *motus*, solis *defectiones*, & non utriusque sideris & motus & defectiones. Tolle igitur *is motibus*, cui locus hic nullus, & scribe cum Reg. & Rot. *Sed de lunæ solisque defectionibus*.

Incerta tamen & incuriosa super] Reg. & Rot. *incerta tamen & incuriose super ea re opinatus est*. Cap. 31. *si quis non incuriose dixit*.

Cap. XXIX. *Non severe non imperiose præcepit*] Reg. & Rott. cum Fulviano: *neque imperiose præcepit*.

Habitat nidulaturque in segetibus] Sic omnes nostri. Hodie Schegkii nusquam.

In sementes concesserat tempestiviores] Hic vates Schegkius emit. Præmess. legens *congesserat*.. ex Virgiliano, *arvis quocunque sere palumbes*.

Frumentis flavescentibus] Reg. *flavescentibus*. Ut supra *asperum tis*.

Si quid ibi rei novæ fieret] Ita Rot. E Regio notatum, *si quid interea novi fieret*. Neutrum integrum censeo, sed, *si quid interea rei novæ fieret*. Plautus Captivis: *vos lavate interibi*. Et sæpe. Noster 3, 7.

Hæc ubi illo dixit, discessit. *atque ubi rediit*] Reg. & Rot. *Hæc ubi ille dixit, & discessit, atque, ubi rediit ea sita, pulli circumstrepere*. Res levis prima fronte, sed non levis culpa inscitiæ, quæ scabiem suam huic loco affricuit. Non eam tantum quid esset *atque*, ipsa non cepit, sed & aliis quam multis eruditis, intellectum ejus abstulit. Quo non minus hic delectatus noster, quam Virgilius, cum diceret, *si brachia forte remisit*,

amisit, Aequè illum in præceps. Vide 10, ult. & nos ad Livium 26.

Properet aeque alium in locum.] Quinquè membranacei: *properet inque alium locum sese asportet.*

Misit qui amicos rogaret] Rott. & Fulvianus *roget.* Loquitur anquam de re nondum perfecta, sed quæ esset in pendeni.

Jubet eos a metu otiosos esse] Rottendorfianus *a motu*; sed *jubet os animo otioso esse* Fulvianum Muretus olim, Regiumque abere nuper prodidit Lambecius. Placet admodum, & sumsit a Terentio Andr. 5, 2. *Animo jam nunc otioso esse imperd.* Nihil aliud volunt ambo, nisi quod post paullo dicit noster, *ine metu & sine cura esse.*

Messem ad amicos] Lincoln. *messium.* Rot. *messim.*

Et sit nihil, & amici nulli erant] Plautus Curcul. 5, 3. *Vetus lecem minas dum solvit, omnis meus as transiit. Postquam nihil sit, lamore hominem posco.* Cicero ad Trebatium 7, 18. *An hoc simileas, nihil fieri, frigere te?* Cæterum Reg. Lincoln. Rot. *& sit nihil & dies & amici.* Scribimus: *Sol fervit, & sit nihil: dies & amici nulli erant.* Hoc posterius membrum quasi exegesis est præcedentis. Plautus Pseudolo 1, 2. *It dies, ego mihi eso. i prae, puere.* Ovidius 1 met. *& eundem multa loquendo Detinuit sermone diem.* Fulvianus quoque: *& sit nihil & dies amici.* Unde Muretus fere, ut nos.

Amici isti, inquit, magnam partem] Editum ante hac, *magnam in partem.* Scripti: *Amici isti magnam partem, inquit, cessatores sunt. quin potius imus & cognatos adfines vicinosque nostros rogamus.* Illud *Quam potius* Carrionis. *Quin potius imus*, ut nostri scripti & editi, est, *Cur non potius imus?* lib. 3, 19. idem codd. *temperi.* ut pigneri.

Ut ad laborem capessendum nihil evocentur] Sic primus Aldus: neque aliter Vetus Etymologicon in membranis ex hoc nostro, ut & Varrone, Festo, Nonio &c. excerpta continens, bibliothecæ Academicæ. At Reg. & Rot. & Romana cæteræque editiones, *contentur*, vel *cunctentur.* Forte: *ut ad laborem capessendum nihil evocati contentur.*

Operam quam dare mutuam rogati sunt supersedent] Reg. Rot. Fulv. *supersederunt.*

Asseres prima luce falces duas] Regius *primo luci.* Hanc gemmulam ex putissimæ ac penitissimæ antiquitatis armariolis deromptam nostro inviderunt *οἱ φιλόζηλοι.* Terentius Adelph. 3, 3. *cæterum rus crastum filio cum primo luci.* Varro lib. 5. *& is in campo cum primo luci adsiet.* Idem Synephebo: *Hodie si possimus, quod debemus, populo, in foro medio, luci claro decoquete.* Sit hoc ne Cicero quidem refugit.

Cujus est res] Reg. & Rot. *cuja res est*. Quod sequitur, in iisdem est, ut vulgo. Ex Fulviano notavit Mureetus: *cuja est res, non aliunde petitur*.

Et propinquorum levi & inani] Rot. quoque, *levi plerumque & inani*. Nec Fulvianus aliter prodente Mureto lib. 2 epist. 6.

Sed quid aliud sanctiores libri Philosophorum monent quam ut in nubi] Omnino pro interrogatione hæc accipienda, nec potest tolli *ni quam*, nisi ut oratio omnis ac sententia concidat. Nam si non interrogatur, *ni Sed quid aliud*, erit intelligendum, quæ esset, *sed aliquid aliud*. At non esse aliud vult auctor, quod monent graviores libri philosophorum, aliud quod Æsopus ore fabellæ risum movente prudens consilium dat: sed idem utrosque condocefacere. Igitur faciendum erat: *Sed nihil aliud* & tum tamen abesse *ni quam* non posset.

Extraque animum nostrum sunt] Hoc quidem etiam monent philosophi, præsertim qui alia quam animi bona non agnoscunt. Sed hæc quæstio non est hujus loci: illa tanguntur, quæ non sunt animi tantum, sed etiam operæ manusque, & in quibus licet agere vel non agere. Quare longe præfero quod est in regio: *quæ extra nos extraque nostrum arbitrium sunt*. Epictetus: Τὰ μὲν ἄλλα πάντα οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἃ μὲν ἐφ' ἡμῖν. Et mox. Καὶ τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐστι φύσει ἐλεύθερα, ἀκώλυτα, ἀπαραπόδιστα· τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἀσθενῆ, δοῦλα, κωλυτά, ἀλλότρια. *Extra nostrum arbitrium sunt* τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν & ἀλλότρια. Sic lib. 17, 1 distinguit, quæ *de nostra voluntate nostroque consilio* possint fieri & quorum *nec consilium sit nostrum nec arbitrium*. Lib. 19, 1. *Vis animi non voluntatis sunt neque arbitraria, probationes autem eorum voluntaria sunt, sumtique hominum arbitratu*.

Cap. XXIX. *Undarum motibus qui in mari*] Sic Carrio. Priores, *motibus & quæ in mari*. Regius, *in undarum motibus qui in mari*.

In undarum motu observatum est] Reg. Rot. Lincoln. negant hic novisse *ni observatum est*: negant item *ni quasve*. Dein Rot. & eadem Lincoln. *ex earum*. Admodum igitur diffido integritati hujus loci. Neque erat necesse *aerem fluentem* interpretari. Vide an fuerit: *Hoc sæpe numero in undis notatum, quas aquilones venti, quasque ex contraria cœli regione faciunt in mari ab atque africi*.

Maximi & crebrissimi excitantur] Hoc undecumque arripuit Carrio: & subscribit Lincolniensis. Sed Reg. & Rot. *crebriores*.

Et a vento quidem jamdudum tranquille sunt] Gebhardus & Pal. & *a vento quidem jam tranquille sunt dudum*, 1 Antiq. 2. Rot.

Digitized by Google

Reg. & Rot. *jamdudum tranquilla sint.* Quod valde probo: & perinde est, ac si dixisset, *jamdudum tranquillitas est.* Hoc enim *nisi ibi pro hic tranquillum*, ut ad Livium 28, 27 notavimus.

Ejus rei causa esse conjectant] Reg. & Rot. *causa esse hæc conjectatur.*

Undasque faciunt, non prorsus impulsas, sed vi intus commotas] Lipsius *sed in intus.* Regius, *sed intus* Rot. haud ambigue *sed imitus commotas.* Quod pari felicitate restituit Lipsius, etsi adhuc non viderat, infra 17, 1. *fontes imitus ignis eructari.*

Propelli sursum atque rursum subjici] *Sursum prorsum* vel *rursus prorsus*, vel *rursus ac prorsus*, quid sit scio: *sursum* quoque *deorsum* bene habet: sed *sursum vel sursum atque rursum* Carrionis unius commentum est. Quod tamen etiamsi recte diceretur, rei præsenti non congrueret. Scripti equidem *propelli rursum atque subjici*, quod, credo, illum traxit in errorem: sed illi nihil aliud significant, quam quod antehac publicatum fuit, *propelli sursum atque subjici.* Ille putavit *rursum subjici* esse decidere quod elevatum ac propulsum sursum esset. At *subjici* est id ipsum quod *propelli sursum*, intumescere & altius fieri. Sic Virgilius: *Quantum vere novo viridis se subjicit alnus.* Et alibi: *Parnassia laurus Parva subjecti matris se subjicit umbræ.* Vide ad Livium 6, 24.

Sicut in alio loco] Rot. & Lincoln. *sicut alio in loco.*

Cum Aristotelis libros problematum præcerpsimus] Lege ex Regio & Rot. *problematorum præcerperemus.* Vide supra, & infra 3, 6. *Præcerpere* dictum, ut *præstringere.* Ipse lib. 14, 1. & Livius Apuleiusque.

AD LIB. III.

CAP. I: *Hieme jam discedente*] Corrige ex MSS. *decedente.* Virgilius ecl. 2. *sol decedens duplicat umbras.* Primo Georg. *Gnossiaque arcta decedat stella Corona.* Et in quarto: *Te veniente die, te decedente canebat.* Horatius lib. 1 epist. 6. *& decedentia vertis Tempora monentis.* Curtius lib. 8. *noctem, qua decederet.*

Apud balneas Sitius.] Sic & prima editio Romana. Rot. *stitias.* Reg. *Sticias.* Lincoln. *Scitias* Alius, *Scicias.* Numquid *Titias?* Martialis lib. 11 epig. 52. *Hic nullo comitante vel molesto Thermis grandibus & suis lavatur. Angustæ Titius tamen lavatur:* Onuphrius quoque in augmento Aurelii Victoris sub titulo, Quæ quo loco quave urbis regione reponerentur, non

liquebat, appellat *Valinen Titii*, *Sophonii Tigellinum* &c.

Quid enim illic sit] Regius *sit*. Forte: *Qui enim illic sum*.

Longe jam diu in eo ipso quærendo fui] Rot. *Ego inquam longe diu nec ipse*, sine vll. *Et* a principio. *Inquies mihi, inquam, longe diu & ipse quærendo fui. Longe diu* est admodum dicere vulgo diu. Ut apud Plautum, *Diu & longum, diu & multum*. Vulgaria sunt *longe aliter*, *longe secus*. *Fui quærendi*, subaud. *esse exspectandi*.

Periphrasin posterum] MSS. *periphrasis*. hæc est periphrases. nam semel id alii non solere in uno sistere. Et præpositio hic numerus est.

Et quid haberet] Omnino, *et quid*, ut olim editum: nam MSS. ubique fere hæc confundunt: eoque non illa, sed hæc in his sequenda est. Rot. & Reg. *et quod haberet*. Hæc ultima compendium scribendi est: quod non assecutus fere librarius audaciùs reddidit *horum*, ideque transposuit, ut in Lincoln. haberet: *& quid horum super ea re diceret*, quemadmodum Pal. fere apud J. Gebhardum 2 Annæi dict. Lib. 1. *an quod ita ferè judicatumque existimatis, non habendi cor*. Gal. 17, 20. *habesne mobis dicere in libris vestrorum veterum tam apte compositam orationem?*

Quos, inquit, avaritia minuit & corrumpit] Dimovendus ex Gebhardus; quid esset *minuit avaritia*, habeatque *minuit*. Ego eo verbo haudquaquam offendor. Sed Reg. & Rot. *Quem inquit*. dein Reg. *avaritia tenuit & corrupit*: Rot, *avaritia tenuit & corrupit*. Scribe: *Quorum, inquit, avaritia ingenium corrupit*.

Sese in quærenda undique permix] Præpositio neque in MSS. neque in editionibus vetustis Romana, Ven. Aldina, Valgrisii, Gryphii conspectui est. Dein Reg. *sese quærendo permix*. sine vll. *undique*. Rot. *sese quærendo undique permixi*. Lege: *quæ sese quærendo undique permixa dedidorunt*. Lib. 19. *quæ sese belluinis voluptatibus sese dedidorunt*.

Negotiis se plerumque] Rot. *Negotiis in plerumque*. Regius *Negotiis enim se plerumque*.

Sicut & alia in hic omnia] Præpositio videtur vacare. Sunt autem Carrio vel Stephanus, *relictui sit*, & confirmant scripti, ubi vulgo edebatur *relictum sit*. Sicut alia sunt hic relicta, & insuper habentur, ita & labor.

Eosdem cum corpore esse vegeto & valenti] MSS. *eosdem cum corpore esse vegeto ac valenti*. Est autem *vi tamen* & in superioribus editionibus, neque multæ operæ pretium est.

Eum teneri necessarium est] Rot. *necesse est*. Reg. *necessum est*. Atque ita reponendum.

Digitized by Google

Is verè dici potest effeminatus esse] In Rot. video *tum denique id verè*. Neque alter Regius, sed hic pessime *effeminando*. Conjicio: *tum denique id verè dici potest effeminando esse animo & corpore, qui neque sese neque aliud quid, nisi pecuniam*. Intelligendum, *animo & corpore ejus, qui*. Rot. etiam *esse corpore & animo*. Regius, *curent post pecuniam*. Rot & Lincoln. *curent ista pecuniam*. Quasi *qui* plurativo numero velim significare intellectum eorum.

Plus quam potuit eam criminatus est] P. Scriverius malebat, *plus quam oportuit*.

Quid ad Herodiadas eorum] In Regio non apparet vox *eorum*: neque opus ea est: sed & sæpe illam inculcarunt auctoribus mendis. Similiter ipsum principium: *qui noctis hora tertia quartave, sive alia natus sunt, suum diem natalis habere appellarique debere*. Non enim putavit necessario sibi dicendum esse, *diem natalis eorum*.

Qui diu nocteve conceptus est] Merbum substantivum, non video in Rot. Sufficit *is ne quam non ea conceptus est, eo qui dies natalis celebratur*.

Quæ media nocte ad] Olim, *qui media nocte*. Sed e Macrobio, qui totum hoc caput descripsit, addiderunt prepositionem *Ex*. Reg. Lincoln. Rot. *qui in media*. Rot. amplius: *qui in nocte media nascuntur ad proximam mediam noctem in his horis XXIIII. unius diei numeratis dicuntur*. De particula nolim contendere, quam Macrobius in meliori codice, quam nobis sunt, hausisse videatur.

Quibus sexta horis nocte posteriore nascatur] Rot. *qui in posteriore VI horis noctis nascitur*.

Quod quidem, inquis, nimis absurdum est] Iac. Cujacius Obser. VI, 14. legit *minus absurdum*. Et hic editum Gryphio. *Nimis* haud dubie verum est. Absurdum enim eundem duos proprios dictos habere natales. Id autem evenit hac Umbrica diei æstimatione. Qui natus est Calendis matutino vel ante sextam finitam, ejus natalis sunt Calendæ. At idem dies post sextam incipit censeri Quartus vel Sextus Nonas. Natus igitur videtur iste & Calendis & quarto vel sexto Nonas. Sed hæc nuda est cavillatio. nam quod ait eum diem, qui post Calendas ut etiam videri debere ejus natalem, id verum est de die naturali, non civili Umbrorum. Civiles enim Umbrorum Calendæ cum sexta exierant. Itaque qui post sextam nascebatur, ejus natalis erat quartus vel sextus Nonas, haudquaquam Calendæ.

Et Kalendarum dimidiatus] Reg. & Rot. *dimidiarum*. Tum Rot. *ante horam ejus dici sextam*. Forte: *ante horam ejusdem sextam*.

Partim diurna, partim nocturna] A mala manu est. Noster enim Sallustiani moris æmulus scripserat: *partim diurna, alia nocturna*. Sic Reg. & Rot. & Macrobius.

Quæ inter noctem fiunt] Sic MSS. non *internoctu*, ut frustra Lipsius & idem Livio ingerens Freinshemius. Vide ad Livium 29, 14. & 32, 29.

Qui proximus eam noctem illuxerit] Sic sane Plautus, Cicero, Livius. Rot. tamen *luxerit*.

Auspicantur & post exortum solem agunt] Sic advocat Lipsius, testatus tamen libros plerosque veteres habere, *& post meridiem sole magno*: unde se corrigere: *& post meridiem solem agunt*. Apud Gryphium invenio illud *post exortum solem*: nam Rom. Ven. Ald. Vascos. *post meridiem sole magno*. At Rot. & Reg. *& post meridiem solem agunt*. Unde quid potest commodius fieri Lipsiano? Quod tamen non satisfacit Ex. Puteano in Genialibus sermonibus, qui multo cum honore magistri, facere recte restituisse Lipsium, sed erasse vult Gellium, qui dicere debuisset, *post occasum solem agunt*. alioqui licere interpretari Romanos, perinde ut Athenienses, diem a sole occaso ad solem iterum occidentem pro die uno habuisse. Sed cum sol occasus suprema tempestas foret, quid erat, obsecro, quod magistratus publice auspicato post solem occasum agerent? Dein cum pluribus argumentis Gellius utatur, sufficit hoc argumento demonstrari, tempus a media nocte usque post meridiem unius diei æstimationem non excedere: atque ita nec Babyloniorum nec Umbrorum similem Romano morem. Accedunt alia, quæ satis aperte & ab Athenienſibus Romanos separant. At Scioppius de stilo historico, memorabilem vocat Lipsii solœcismum *meridiem solem*, & post multa, ut suos homines erat, acerba ducta impingit nobis, *post meridiem solum agunt*; vel *post meridie* vel denique *post meridiē solem*, omnia negatos. Non erat Lipsius tam ridiculus, neque puerilis sibi persuaserat, *ante sol occasus* dici ut *Urbs Roma*: & potius turpissimus est Scioppius nescivisse, *meridiem solem* accepisse Gellium pro meridiana, ut *Pontus Scythes* pro Scythico apud Senecam, *Phryges lusi* pro Phrygis apud Statium, *amor advena* pro peregrino apud Ovidium, *Dialectus Doris* pro Dorica apud Suetonium, *stella errones* pro erraticis Nigidio, quod referri notat hoc libro cap. 10.

Post meridiem solem agunt auspicati] Manca & mutila hæc esse clamat Eryc. Puteanus, seque restituisse: *cum post meridiem eidem & post ex. s. agunt auspicati*. Sed meliores editiones adhibuisse debebat, non enim Stephanus modo, sed & Ro. Aldusque cum MSS. & Macrobius *auspicatique*.

Esse

Exisse ex eodem die dicuntur] Rot. *& eodem.* Sed neutra particula utilis, atque adeo aboleuda: præterea neque aut Regius aut Macrobius eam agnoscit.

Quos nullum diem abesse Roma licet] Er. *Puteamus ex Macrobio* supplet, *nullum integrum diem.* Non subscribunt manuscripti. Vide Cujacium 24 Observat. 16, & nostrum 13, 12.

Non dicuntur abfuisse unum diem quando] In Rot. conspicor: *non videntur abfuisse unum diem, quoniam.* Ex Regio quoque mihi notarunt *quoniam.*

Partem aliquam illius in urbe Romana sunt] Sic Aldus & Gryphius. Sed Regius, Rott. editionesque Ro. Ven. Steph. *partem aliqua illius in urbe Roma sunt.* Macrobius: *partem aliquam in urbe consumunt.*

Q. quoque Mucium juris consultum] Reg. & Rot. *jureconsultum.* Lib. 4, 2. *propterea quæ scripserunt jureconsulti veteres.* Sic & Macrobius.

Dicere solitum legi] MSS. & Macrobius: *dicere solitum, legem* Suspicari licet: *Q. quoque Mucium dicere scilicet, Lege non esse usurpatam.* Quod nihil aliud est quam, *Q. quoque Mucius dicit scilicet:* Vide Observ. 3, 9.

Non esse usurpatam mulierem] Macrobius, *lege non esse usurpatum mulierem.* Intellige cum effectu. *Lege non esse usurpatum* est non legitimo more fixmasse usucapionem, vel usum, quo fiebant justæ nuptiæ. Ut constaret matrimonium usu, trinoctium abesse matronam a viro juris erat. Quæ itaque ita usurpatum a. d. IV Calendas Januarias, non implet trinoctium. Prima quidem nox inter quartum & tertium Calendas integra est. Secunda inter tertium & pridie Calendas, item solida est. At tertia non est integra, quia horæ post meridiem noctis sive post sextam non sunt diei præcedentis, qui annum finit, sed Calendarum Januariarum, quæ novum annum incipiunt. Utrum adamabis, non inepte facies. *Usurpatam esse* nempe a marito: non effecisse, ut usurpata judicaretur, ut usu uxor fieret. quemadmodum in femmate: *quam maritus non jure usurpavisset. Usurpatum isse* si mavis, supinum sumendum est *usurpatum*, nempe abnoctasse, ut a marito usurparetur. quemadmodum mox, *usurpatum esset*, & *usurpandi causa.*

Istæc autem omnia] Reg. & Rot. *Iste.* & in utroque *ipse.* Ad desideratur. Quid si fuerit: *Istas autem omnis de dierum temporibus & finibus observationes, disciplinam antiqui juris continentis, quam in libris veterum inveniremus.*

Cap. III. *Atque contente lectitaverunt*] Rot. *lectitarunt.* Reg. *lectitarant.* Alius & Lincoln. *lectitaverant.* Mox priores duæ, *ambiguæ crediturum.* non *credituros*, Scribe: *qui pleraque Plauti*

Cap. V. *Incorruptus tamen & castus & perinteger*] Postremam copulativam editiones priscæ agnoscunt nullæ. Vascos. satis audacter, *& castitatis integræ*. Fulvii codex. *castus & stupro integer*. Reg. & Rot. *tamen & astu perinteger*. Puto utrobique conjunctionem delendam: ut sit: *qui incorruptus tamen, castus, perinteger dicebatur*.

Cap. VI. *Aristoteles in septimo Problemation*] Fulvianus, Reg. & Rot. *problematorum*, ut supra 2, 30. Festus in *Naucum*: *Glossematorum autem scriptores fabæ grani* (putamen,) *quod hæreat in fabulo*. Solipater lib. 1. *A litera terminata singularia neutra nulla inveniuntur, nisi peregrina, ut poema, toreuma, emblema, de quibus dubitatur, quem casum genitivum & ablativum habeant plurales. Legimus enim toreumatum & toreumatorum: item toreumatis & toreumatibus*. Idem eodem: *Poematorum & in secundo & in tertio Varro sæpe dicit, & his poematis, tamquam nominativo hoc poematum sit, & non hoc poema. nam & ad Ciceronem undecimo, horum poematorum & his poematis oportere dici ait. Itaque Cicero pro Gallio poematorum & in Oratore poematis dixit. Sed & Q. Lælius ex principibus Grammaticis libris suum ita inscripsit: De vitiis virtutibusque poematorum. Accius quoque Didascalicorum nono. Nam quam varia sint genera poematorum, Babi, quamque longe distincta, ab aliis noscere*. *Supra palmæ, inquit*] Reg. & Rot. *inquiunt*. Bene, nam & ad Aristotelem & Plutarchum refertur.

Nec intra flectitur] Salisberiensis, *interram flectitur*, ut notavit Chr. Colerus Parerg. 20. addito, Nescio quam bene. Et videtur alterum scitius. nam *intra* est in sese.

Cap. VII. *Verbaque ex Originibus M. Catonis*] Reg. *de Originibus*. Et observavi sæpius, ubi utrumque opportunum, hoc illo veteres maluisse.

Hostium circumstantia. Maturum censeo] Fulvii margo dubium e scripto, an ab ipsius ingenio: *ostendit exitium de loci importunitate & hostium circumstantia maturum. Censeo, inquit, si rem servare vis, faciundum*. Et sic etiam Scioppius de stilo historico. *Maturum*, propinquum, imminens. Cicero 2 de divin. *Edidit hæc Calchas, quæ jam matura videtis*.

Quadringentos aliquot milites] Hoc Carrionis vel Stephani. sed MSS & superiores editi, *aliquos*. nec fuit mutandum. Plautus Menæchmis 5, 5. *Elleborum potabit: saxo aliquos vigmi dies*. Ubi perperam Scaliger quoque *aliquot*. Lambinus opportune addidit ex Varrone: *esse oportet brassicam crudam ex aceto, & post aliqua folia quinque*.

Consilium quidem fidum atque] Rot. ignorat τὸ *fidum*. Regius, *Consilium quidem illud æque providens sibi videtur*. quæ vera lectio est.

fatigatum vulneribus atque, ut sanguen spongia effluxerant, cognovere-eum sustulere. Quando autem Stephanus edidit *defetigatum*, ne hoc quidem silendum puto, in Rot. esse *defetigatum*, sed ϛ A priori subjecto punctulo suprascribi *E*.

Benefactum in quo loco] Aldus, Vascos. Gryphius, *loco in quo ponas*. Regius & Romana: *quo in loco*.

Leonidas Lacedæmonius laudatur qui simile] Neque in Regio neque in Rot. conspicuum est ϛ *laudatur*. Tum uterque, *Leonidas lacu qui simile*. Lego: *Leonidas Laco consimile apud Thermopylas fecit*.

Q. Caditii virtutem] Reg. & Rot. *Q. Caditii tribuni virtutem*.

Nomen fuisse refert, sed Valerio] Reg. & Rot. *fuisse ait sed Laverio*. unde *Laberio* Ro. Ven. Ald. Vata. Gryphius. nec video quę potior auctoritas fuerit sive Carrioni, sive Stephano, ut supponerent *Valerio*.

Cap. VIII. *C. Fabricii & Æmilii*] Reg. & ϛ *Æmilii*. Lege, *& Q. Æmilii*.

Et unum atque alterum pugnam] Cur displicuit, quod est in scriptis: *& unum atque alterum pugnas prospere pugnasset*.

Satisque angerentur Romani] Uterque MS. *agerent*, ut olim Lipsius 1 Elect. 12. Lib. 19, 2. *comploratibus nostris omnibus atque in sentina satis agentibus*. Vide quæ scripsimus ad Plauti Bacchides 4, 3.

Pocula in convivio ministrarent] Facile fero, si quis tamen liber antiquus ablegaret ϛ *pocula*, non repugnarem. Justinus lib. 12. *Cassandrum, qui cum fratribus Philippo & Folla ministrare regi solebat*. hoc est, ut ipse mox explicat, prægustare ac temperare regis potum. Tacitus 1 histor. *Servili deinceps probrare-sperfus est, tanquam scyphum aureum in convivio Claudii furatus. Et Claudius postera die soli omnium Vinio fictilibus ministrari jussit*. Regius: *filius suus pocula in convivio ministraret*.

Quos tum habuerit restituisse & reddidisse] Lincoln. *habuerit nescivisse & reddidisse* Reg. & Rot. *quos tum habuit vestiuisse & reddidisse*. Quod profecto male mutarunt: nam dona hujusmodi, vestimentorum scilicet, & olim, & hodie præcipue in Oriente frequentia. Sacræ literę meminerunt: & Ælianus inter Δῶρα τὰ ἐκ βασιλέως δεδόμενα τοῖς παρ' αὐτὸν ἥκουσι πρεσβεύσασι refert φαλλὸν Μηδικὸν, lib. 1. *varia*. 22. Præterea homines ab hostibus capti detractis spoliis quam culti esse ac nitidi veste soleant, nemo ignorat. Ut igitur gratius rex faceret munus suum, merito hanc eis injurię notam abtersit.

Continuo animo strenui exornati] Reg. & Rot. *animo tenui*. Vix audeo

cum luna curriculo congruit, negotium quoque alicujus, &c. ut existimemus id negotium quasi habena quadam de cœlo vinctum gubernari.

Emisseque HS centum millibus] Sic Ro. & Veneta. Aldus, Vasco. Gryphius cum MSS. *emisseque eum HS centum millibus.* Nec video cautam, cur deleri pronomen meruerit.

Victis Parthis] Hoc in Ven. Ald. & cæteris reperio. At Romana & Valcolani cum Regio: *victis partibus*, idque monere præterit Lipsius 1 Elect. 7. Gifanium quoque monnerat Muretus sic esse in Fulviano.

Colore exuberantissimo] Reg. & Rot. *exsuperantissimo*, ut conjecit olim Colvius ad Apulejum de dogmate Platonis. Supra c. 26.

Phœniceum Græce partim] Regius: *quem colorem nos, sicuti dixi, puniceum dicimus.* Forsan, & malis *Græci.*

CAP. X. *Quem Græci ἑβδομάδα appellant*] Reg. & Rot. *ebdomadem* dubitare possis, *ἑβδομάδα* an *ἑπτάδα* volucrint.

Quas Pleiadas vocant] Sic Aldus & Valc. & Gryphius. Ro. & Ven. *quas Græci Πλειάδας vocant.* Regius: *quas Πλειάδας Græci vocant.*

Atqui neque ipse Zodiacus] Lincoln. Ro. & vetustiores editi: *At neque.* Regius, *Ac neque.* Et vix videtur adversativæ locus esse.

Quod ejus virile fœtus futurum est] Lege cum Lipsio, *virile fœcus.* sic enim plane regius codex. Vide etiam, ni grave est, quæ scripsimus ad Livium lib. 26, 47.

Gravissima quæque fieri affirmat septenarii] Regius & Lincolniensis *gravissimos quosque*, tum *septenarios.* Quam ob rem Salmasius in libro de annis climactericis corrigit: *Periculi quoque vitæ fortunarumque hominum quos climactericas Græci appellant.* Sed quid opus facere κλιμακτῆρας *periculi*, cum ipsa pericula sint κλιμακτῆρες, & κλιμακτῆρες pericula, ut ipse ibidem docet. Quid clarius verbis Valentis: *Καὶ γὰρ ἐπιφαλεῖς ἰδίως κλιμακτῆρες ἢ κινδύνους.* Nimirum turbavit illum mutatio generis, cum *gravissimos quosque septenarios* non responderet *tot pericula.* Sed hæc nostri elegantia est: quum enim vel ad prius *pericula*, vel ad posterius *climactericas*, posset referre, quod dicendum restabat, posterius elegit, tanquam minus vulgare. Quintilianus lib. 5 Inst. 9. *Unde Sp. Melii Marcique Manlii popularitas signum affectati regni est existimatum.* In Rot. major pars hujus capitis desideratur.

Quasi jam mundo senescente] Non temere est, quod Reg. & Rot. *mundum senescentem.* Vide an abolendum sit bis verbum substantivum, ut habeamus: *nisi, ut Homerus, opinatus est vastiora*

Digitized by Google

staturæ prolixioraque corpora hominum antiquorum: & nunc quasi jam mundum senescere rerum atque hominum decremento.

Qui conficiuntur ex numero septenario] Reg. *septenario.*

Κεκίνους cuique videri] Vetustæ edd. *cuiquam.* Regius & Lincoln. tantummodo *cui.* Forte: *κεκίνους eis videri.* nempe medicis musicis.

Nec non id etiam est ad vim.] Reg. *Neque non id etiam sunt ad vim facultatesque ejus numeri augendas.* Varro scilicet.

Septem opera in orbe terrarum miranda] Reg. & Lincol. *in orbe terræ miranda.* nam Rot. finit hoc caput in verbis *rerum atque hominum decrementa sunt.*

Ad oppugnandas Thebas duces septem electos] Non invenio in editis ante Gryphium. Omnes enim ut Reg. & Pal. apud Gebhardum 2 Antiq. 4. *delectos.*

Ex quibus aliquantum, quum proscriptus] Ro. Ven. Ald. Vascos. Gryph. *aliquamdiu.* Optime Regius: *aliquammultos.* Cicero lib. 4 in Verr. *Sunt vestrum, judices, aliquammulti, qui Pisonem cognovunt.* Et restituendum id vocabuli quoque censeo Apulejo lib. V. *Sed antequam multum viæ laboranti vestigio pererrasset, incerto quodam tramite delabente accedit quamdam civitatem.* Florentinus: *Sed aliquammultum.* Lege: *Sed cum aliquammultum viæ.*

Cap. XI. *Uter natus sit prior*] Numquid *natu.* Ut mox: *per quæ ostendi putat Hesiodum natu priorem.* Sic enim Reg. & Rot. non solum *ostendit.*

Idque ex epigrammate ostendit] Reg. & Rot. *ostendi.* pendet enim ex superiori, *Varro dicit.*

Nisi ab Hesiodo jam dictum videretur] Rot. & Lincol. *videret.*

Hesiodi carminibus vulgatum esset] Reg. & Rot. *invulgatum.* Verbum, quod nesciremus a Cicerone nostrum accepisse, nisi exstaret ad Atticum lib. 2, 1. *quo die Allobroges involgarunt.* Noster & in præfatione: *non aspernentur, quasi nota invulgataque* Lib. 4, 9. *reverenda & reformidanda sunt magis quam invulganda.* Lib. 18, 1. *decreti cujuspiam ex philosophia perperam invulgati purgatio.*

Ex insula Io natum] Tò *natum* amandant Reg. & Rot. quorum ille *ex insul'cho*: alter, *ex insul'co.* Scribe: *sunt qui Ægyptiorum dicant fuisse, Aristoteles tradit ex insula Io. M. Varro in libro &c.*

Quod ara Ietæ mortuo] Vett. edd. *Quod ariete.* Reg. *Quod aciete.* Rot. *Quod acietem.* Unde belle Salmasius: *Quod hac Ietæ.* nam & in Rott. primæ literæ *Ie acietem* superposita est aspiratio. Stephanus: Ιος, νῆσος τῆ Κυκλάδων λεγομένη Ἰάνου αἰνιγματίως. ὅθεν καὶ Ὁ μάρω μήτης. Ἐκαλεῖτο ἡ νῆ Φοινίκη ἡ Ios. Ἐπὶ τῆ Ανδίων. Ὁ πολίτης, Ἰήτης τῆ Ἰήτης.

Ἐπὶ πολὺ διαίζυσι] Ante Aldum *ἰαίζυσι.* Reg. & Rot. his

his Græcis carent. E Pal. profert Gebhardus 2 Antiq. 25. ἐρίζυσ᾽ κλυῖᾶ ἀδδὶ, conjicit autem ἰρίζυσα. Posset legi ἐυλαίνυσ᾽ aut, si retines ἀ κλυῖᾶ, quando in editionibus priscis adjecerunt Latine, de stirpe insignis Homeri, placeat, Εὐδὲ πάλιν ἰρίδοσ᾽ κλυῖᾶ ἀδδὶ ῥίζαν Ομήρου. Solent enim τῇ Δ dicti & Z abuti.

Cap. XII. *Propemodum absurdo vocabulo*] Regius: *Largum atque avidum bibendi P. Nigidio doctissimo viro nova & prope absurda vocabuli figura biboſum dictum.*

Biboſus dictum etiam nuſquam reperi] Rot. *biboſum etiam nondum dictum usquam inveni.* Reg *biboſum dictum nondum etiam usquam inveni.*

Laberius in mimo vel primo] Sic jam Ro. & Veneta. Aldus, Vascos. Gryphius, *in mimo libro primo.* Reg & Rot. *Laberius in mimo, qui Salinator inscriptus est.* Recte igitur Phil. Rubenius ea verba censet adtexta a scriptore hæsitanti *primo* scriberet an *mimo.* Electorum lib. 2, 22.

Cap. XIII. *Compluſque populos concurrentes*] Hen. Stephanus & Guil. Ranchinus 1 Var. 3. corrigunt, *compluresque e populo concurrentes.*

Percunctatur ejus rei cauſam] Reg. & Rot. *percontatur.*

Orator in republica fuit.] Reg. *oratorum unus fuit.*

Cap. XIV. *In duas partes disjectus ſit*] Lege vel in vitiis scriptis cum Vascosano, *disſectus.*

Differit ac dividit ſubtiliſſime] Reg. & Rot. *diſſeritque ac dividit ſubtiliſſime.* Jungit enim particula hæc verba cum eo, quod præcesſit, *dici existimat.*

Pars quæ deeſt ei vaſi] Editiones priscæ & Lincoln. *deeſt a vaſe.* Reg. & Rot. *ei vaſo.* Recte omnino & antique. Cato apud nostrum 13, 22. *Neque mihi ædificatio, neque vaſum, neque veſtimentum ullum est manu pretioſum.* Sosipater lib. 1. *Vaſa Genitivo ſingulari I finita nomina genitivo plurali RVM ſyllabam capiunt vaſorum. Et nominativus erit hoc vaſum.* Cledonius: *Antiqui rectius dicebant vaſum, quomodo ſcamnum.* Caper de verbis dubiis: *Vas, alii vaſum.*

Et horæ Dimidio, tribus] Reg. Lincoln. Rot. *Dimidio & tribus confectis.* Item post paullo, *nam quum obvium esset dicere, Dimidia & tribus confectis*, iidem.

Attente verbum non probum mutavit] Reg. & Rot. *vitavit.* nam unde sciri poterat Lucilium prius verbum non probum. posuisse, & deinde correxisse?

Plautus in Bacchidibus] Scripti, *Plautus quoque in Bacchidibus.*

M. Cato

Digitized by Google

M. Cato in libro quem] Hîc iterum ſcripti : *M. etiam Cato.*

Eo crebro terram inſternito digitalium digitum. Iam id bene] Quæ nunc tractamus exemplaria Catonis, præſertim *Eo terram cribro inſternito ; altum digitum transverſum. eam terram tabula aut pedibus complano.* Cap. 49. Utcumque autem quædam horum non inſpecto libro ex memoria fallente facile ſe edidiſſe auctor poſſit videri, tamen Reg. & Rot. oſtendunt eum non mutaſſe, *Eo cribro terram incernito.*

His verbis ſecus, quam dixi, uſus] Parum intereſt : ſed tamen & Reg. & Rott. *ſequius quam.* Plautus Aulular. 3. 2. *qui diximus tibi ſequius quam velles.*

Cap. XV. *Polycritam nobilem feminam*] Fulvianus *Polycritam.*

Ætate jam edita] Sic omnes libri. Lipſius cum facetus ſe ignotare an vocis *Edita* vis hæc ſit, & ſubjicit *exita*, paſſus di aliquid humani. Neque opus *ex media* Scioppii. Eſt enim *edita*, quæ Ciceroni *acta decurſaque, provecta & decrepita, confecta*, eidemque & Livio *exacta.* Sic *edere vitam* pro *finire lib.* 5. de finibus : *locum ubi Pythagoras vitam ediderat.* Philipp. 12. *libenter extremum vitæ ſpiritum ediderim.* Pro Sextio : *ſi tunc in templo Caſtoris animam, quam vix retinuit, edidiſſet.* Apuleius de Deo Socratis : *ubi vita edita remeandum eſt.* Lipſio videtur occaſionem corrigendi dediſſe Feſti : *Ad exitam ætatem, ad ultimam ætatem.*

Eodem Olympiæ die] Commodiori ordine verbotum Reg. & Rot. *Vocete cotomitique Olympiæ eodem die.* Iidem cum Fulvio & Lindenbr. *eos omnes.* non *eosque.*

Ibi in ſtadio inſpectante populo] Quatuor MSS. *ibidem in ſtadio.*

Sed is nuntius non vetus fuit, atque is adoleſcens] Dele cum Regio poſterius *is.*

Cap. XVI. *Poſtquam mulieris uterus ſeptem conceperat*] Hoc ordine verbotum Reg. & Rott. ſed uterque præterea, *uterum.* Quod contrexerunt, quibus obſervatum aut in memoria non erat, veteres *Utitum* & *Uterus* dixiſſe, ut ex Plauto & Turpilio notavit Nonius. Ille Aulularia : *Perii, mea matrix, obſecro te, uterum dolet.* Hic Philopatro : *Diſperii miſera, uterum cruciat mihi.* Poſſet igitur alicui nati ſuſpicio apud Arnobium lib. 1. ubi legitur : *Nonne alius hæc uria, alius dicitu hos uteros Cetus & cetum* &c. olim ſcriptum fuiſſe : *hæc utera, alius dicitu hos uteros.*

Nunquam octavo] Jo. Meurſius *nonnumquam*, Animad. miſcell. 4. 9. Scripti vulgatum confirmant. Eam enim opinionem vulgi ſcribit noſter, quam poſtea refutat.

Sept.

Sæpenumero. decimo] Reg. Lincoln. Rot. *ſæpius numero*, ut Carrio fecit, & Stephanus edidit. Cujus etſi exemplum nunc in mundo non eſt, non tamen dubitamus, quin ex antiquiore aliquo hanc formam vocabuli hauſerit. Mox etiam ſcripſiſſe cenſeo: *eumque eſſe hominum gignendi ſummum finem.* Sic enim & alibi loquitur.

Decimo poſt menſe] Reg. & Rot. *Decumo.* Sic & infra Regius. *Non a, Decuma, morta.*

Pol nono, etiam] Reg. Rot. Lincoln. *Pol nonoque, etiam ſeptimo & octavo.*

Tam obſcure atque præciſe tamque adverſe] Reg. & Rot. *tanquam.* Sed id recte mutatum, & illa particula ab hoc loco prorſus aliena eſt. Cauſantur tamen non eſſe Gellii tam male de Hippocrate judicaſſe, quaſi ſibimet his in verbis parum conſtaret. Quaſi non æque liberi ſit judicii aliquid ab eo, ut præciſe atque obſcure dictum, accuſare. Sed non criminatus Coorum & medicinæ principem noſter: tantum de una ſententia pronuntiat, quod αἰνιγματωδῶς verba ſolummodo conſideranti & latentis ſub iis ſenſus ignaro cuivis in mentem veniret. *Eſt idem & non eſt*, quis neget obſcure atque ἀνοήτως & inconſtanter dictum? At non hæc ſtitiſſe Gellium, nec reprehenſionem illam veram putaſſe, ſubjecta Cœlii Sabini enodatio ænigmatis hujus demonſtrat.

Nomina Parcis tribus feciſſe] Quatuor MSS. *nomina Fatis tribus.* quod Salmaſius ad Solinum jam ex regio produxit. Nos eandem vocem reſtituimus Martiano Capellæ lib. 1. *Hæc nunc, ut Fata conſpexit omnia, quæ gerebantur in Jovis conſiſtorio, ſubnotare, ad eorum libros & pugillarem paginam cucurrit.* Ita lege, quum edatur, *facta ſubnotari.* Sed ipſe antea dixerat. *Clotho vero, Lacheſis Atroposque, quoniam ſententias Jovis orthographæ ſtudio veritatis excipiunt, ut pote librariæ ſuperûm archivique cuſtodes, cum ſenatum curiamque contrahi & ipſum Tonantem exurias indulſiari publice cernerent, magiſtratus in acta cœleſtiumque conſultum ſtilos acuunt, ceraſque componunt.* Latinus Pacatus: *An ut illi majeſtatis tuæ participi Deo feruntur aſſiſtere Fata cum tabulis, ſic tibi nis aliquem divina ſubſervit. quæ, quicquid dixeris, ſcribat & ſuggerat.*

Factumque eſſe negotium] Videtur auctor ſcripſiſſe: *factumque ei negotium propter rationem temporis*, Quitilianus lib. 5 Inſtit. 12. *quando ſi negotium innocenti facit, liberet noxia, qui admiſcerit.*

In decimo menſe gigni hominem] MSS. *in decem menſibus*, ut Carrio & Stephanus. Mox noſter: *pari eodemque jure eſſe in decem menſibus natos & in undecim.* Lib. 14, 1. *quum in decem menſibus proximis in lucem ederetur.* L. 29 pr. D. de liberis & poſt.

Si quis mihi ex eo nepos ſive quæ neptis paſti mortem meam in decem menſibus proximis natus nata erit. Quare Marcilius ad l. XII Tabb. legit etiam, *non in undecim.* Sed proxime ſequitur: D. *Hadrianum, cauſa cognita, decreviſſe in undecimo quoque menſe partum edi poſſe.*

In Satiræ M. Varronis] Reg. & Rot. *Hodie quoque in ſatura forte M. Varronis.* Et habent *forte* editiones ante Carrionem & Stephanum.

Proxime ſimi progreſſa] Sic Ro. Ven. Gryphii. At MSS. Aldus, Vaſcoſ. *proxime ſinem*, ut cap. 2. *proximus eam noctem.* Lib. 15, 16. *quercum vidit proxime viam.* Alia dedimus ad Livium & in Obſervationibus.

In Ciceronis oratione fuit quam] Rot. *ſententiam Cicero in ea fuit quam.* Lincol. *ſent. Cicero in hoc fuit.* Reg. *ſententiam Cicero in ea fecit.* Fortaſſis: *Hoc verbum ad hanc ſententiam Cicero in hac poſuit, quam dixit de provinciis conſularibus.* Quis enim non intelligit, *in hac* requirere *oratione?* Niſi mavis *fecit: nec facere verbum* minus videtur dici poſſe quam *facere verba.* Cogitabam etiam aliquando: *Cicero adhibuit, quum dixit.*

Καὶ ὅλα χεῖ μέρ.] Apud Hippocratem exſtat: ἢ ὅλων ἢ τῶ μέρ. Ut eodem libro: τοῦτο ἢ ὅλῳ ἢ μέρει. Et, ἢ μὴ ἐν ζοιῇ ἢ ὅλῳ ἢ μέρει. Pro iſtis autem, ἢ ἀπορῆν ἢ πλείω πλείονι ἢ ἐλάσσω ἐλασσόνων, illic habetur, ἢ πολὺν ἢ πλείω ἢ ἐλάσσω.

CAP. XVII. *Quod tres libros Plato*] Carrio & Stephanus locupletius: *Id quoque eſſe a graviſſimis viris memoriæ mandatum, quod tres libros Plato.* Hoc ne quemquam offendat, ſciendum ſic legi in codice Regio.

Amicum ejus Dionem Syracuſanum] Lincol. *Syracuſium.* Reg. & Rot. *Syracoſium.* Virgilius: *Prima Syracoſio.*

Quem dixeramus tenui admodum pecunia familiari fuiſſe.] Neque in Regio neque in Rot neque in Lincoln. viſuntur, *quem dixeramus.* Quare & illa, *tenui admodum pecunia familiari fuiſſe* cancellanda exiſtimo, tanquam per imprudentiam librarii, poſtquam iterum *Platonem Philoſophum* ſcripſiſſet, oculis in ſuperiorem partem aberrantibus repetita. qui quum litura maculare ſcriptum ſuum noluiſſet, & hæc ſupervacua reliquiſſet, ubi inculcaverat, ſequutus aliquis audaculus allevit quaſi ſcrumen illud, *quem dixeramus*, ut viderentur commodius cohærere iis, quæ præcedunt, quæque ſequuntur. Nam *impenſo pretio* ſane Regius *immenſo*: ſed retinet *impenſo* Rottendorfianus: & id impendio elegantius eſſe quam alterum, neminem præterit.

Nobilem illum dialogum continuaſſet] *Concinnaſſet* Reg. Rot. Fulvii codex: & ita conjecit olim Io. Meurſius in Cretico Arnobi-

nobiano & Miscellis. Tum

Ἐγὼν ἀπαρχόμενος τοιαῦτα χαίρειν ἐδίδαξεν.

CAP. XVIII. *Senatores nondum majoribus honoribus functos*] Postremum vocabulum nec in Regio nec in Rot. comparet. Neque adeo dubito, quin abesse possit, atque elegantius subaudiatur: & *Senatores nondum majoribus honoribus* sit dictum, ut noster defendit, *Ipse Quirinali lituo*, lib. 5, 8. Statim Rot. *in satura Menippea.*

In senatum lecti erant, senatores quidem non erant] Non video causam, cur prius illud *erant* Carrio & Stephanus obtrudant nobis, quod neque in MSS. olimque editis exstat, & manifeste turbat orationem. Cæterum mirum est tantos viros in re, quam quotidie oculis usurpabant, neque valde ardua & difficili lolio victitasse. Vix erat quisquam, opinor, senatorum, qui non aliquando pedibus iviſſet in sententiam. Numquid igitur omnes *pedarii*? Haudquaquam. Neque enim *pedarii* dicti, quotquot pedibus in sententiam discederent, sed qui tantum pedibus irent, aut rarissime aliter; sive ipsi fiduciam non haberent dicendi, sive non rogarentur, ut qui essent in postremis scripti. Ut Brutus *accusator* vocatus, non quod non alii omnes nobiles adolescentes idem officium reipublicæ aliquando præstarent, quantumvis invidiosum, sed quod hic toties & quotidie & nonnunquam insontibus periculum facesseret.

Usi quidem erant] Tolle *ut quidem*, quod item non est in MSS. & inepte hic repetitur.

Et quia in postremis scripti] Lego, *& qui in postremis.* Duo enim genera sunt diversa, curulibus magistratibus functi, & in postremis scripti. hi enim consequebantur locum per censores, illi per magistratum a populo mandatum.

Positum est notari jussimus] Reg. & Rot. *positum & notarius fuimus.* Videntur velle: *Versum quoque Laberii, in quo id vocabulum positum, enotari jussimus.* Puta per anagnosten vel librarium nostrum. Loquitur enim, ut qui dictasset opus suum. Vide quæ supra diximus ab lib. 2 cap. 23

In mimo, qui Scriptura inscriptus est] Rot. *qui Scriptura inscriptus est.* Reg. *Strictura inscriptus est.* Sunt equidem *Strictura* ferri aut æris. Cæsar lib. 3 Gall. *Cujus rei* (cuniculorum agendorum) *sunt longe peritissimi Aquitani, propterea quod multis locis apud eos æraria strictura sunt.* Plinius lib. 34, 14. *Differentia ferri numerosa &c. Strictuæque vocantur eæ omnes, quod non sit in aliis metallis, ab stringenda acie vocabulo impositio.* Isidorus tamen lib. 16 Or. 17. *In notitiam autem formarum metalla ita venerunt. Dum enim*

quacunque causa ardentes silvæ exoqueurent terram, ex calefactis venis fudit rivos cujuscunque structuræ. Sive igitur æs illud fuerat, sive aurum. &c. Harum qualiscumque mentio nomen mimo facere potuit.

CAP. XIX. *Quam ejus vocabuli causam putarit*] Reg. *quam esse ejus vocabuli.*

Servus assistens mensæ legere inceptabat] Reg. & m. p. Rot. *legere tentabat.* Forte, *legere cœptabat.*

AD LIB. IV.

CAP. I. *Omnis fere ordinum multitudo*] Nimium hoc & quantum turbę ne Cæsareum quidem atrium capiat. Rectius Reg. & Rot. *Omnium fere ordinum multitudo.* Etenim, *omnis ordinum multitudo*, sunt omnes, qui sunt in tot ordinibus: *omnium ordinum multitudo*, est ingens hominum quovis ex ordine numerus. *Ordines* autem multi & varii; quin & plus *quam* unus *amplissimi.* Quod apud Suetonium viros summos Lipsium & Casaubonum offendere non debuit. Vespasiano cap. 9. *Amplissimos ordines & exhaustos cæde varia & contaminatos veteri negligentia purgavit.* Sic enim & Cicero pro Sulla: *ut inimicus esset amplissimis ordinibus, infestus bonis omnibus, hostis patriæ videretur.* Pro Milone: *si denique usquam locus amplissimorum ordinum delectis viris datus est, ubi sua studia erga fortes & bonos viros, quæ vultu & verbis sæpe significassent, re & sententiis declararent.* De haruspicum responsis: *Injecta est fax fœda ac luctuosæ reipublicæ: petita est auctoritas vestra & gravitas amplissimorum ordinum, consensio bonorum omnium, totius denique civitatis status.* Quæ si recte atque acute inspicias, facile colligas, præter senatum, qui κατ' ἐξοχὴν ordo & ordo amplissimus, hunc titulum datum judicibus, in quorum numero & equestris & tribunorum æriorum decurię, qui non essent de senatu. Sic pro Sextio, *ordinum maximorum homines, quibus patet curia.* Poterant enim venire in senatum non lecti quidam a censoribus senatores. Hinc & pro Milone: Pompejus qui judicarent, *delegit experientissimis ordinibus ipsa hominum.*

Grammaticæ rei doctor] Quędam edd. *doctior.* Reg. & Rot. & Lincoln. *ditior.* Lege, *Grammaticæ rei scitior* id est, nemini supra vulgum peritus. Plautus Cistel. 4, 2. *Non sum scitior, quæ hos rogem.* Ovidius 9 de Nesso: *membrisque valens scitusque vadorum.* hoc est, guarus.

Et, jam, bone, inquit, Magister, quicquid est] Reg. cum Rotund. *& ambo inquit magister.* Lincoln. *& amabene inquit.* Forte: *&, Abun-*

Abunde, inquit, magister, quicquid est nomen tibi, abunde multa docuisti. Suavis enim & ἐμφατικὴ adverbii repetitio.

Si nemo id non nimis barbare fecerit] Reg. & Rott. membranæ, *fecerimus*, ut se scilicet una ibidem trahat. Poterat autem particula negans abesse: ideo Vascosanus expunxit. Sed Græcos secutus est & Plautum, qui in Milite 5, 2. *Jura te non mociturum esse hominum hac de re nemini.* Παντελῶς γὰρ τὸ Οὐ κεῖται ἀντὶ τοῦ οὐδέτερον, inquit Scholiastes Homeri.

Indigeo addiscere quid sit penus & quo sensu] Rursus uterque codex cum Fulviano: *indigeo discere.* Sed & duo priores: *& quo sani.* Non temere est. Facile suspicari, quod & Salmasius exemplari suo adscripserat: *& qua fini id vocabulum dicatur.* hoc est, quousque sensu sese extendat & porrigat, quantum rerum complectatur.

Qui in venalibus Latine loqui tentant] Ambo, *cœptant.* Fere autem venales e Dacia, Cappadocia, Syria, Ægypto, & hujusmodi regionibus remotis advehebantur, eoque Latini sermonis erant ignari.

Et panicum & glans & hordeum penus est] Iidem ambo *glandem.* Lincoln. *glande.* Utrum scripsit *glandes*, an *glandis* nominativo singulari? Certe Nonius: *Glandis est plumbum in modum glandis informatum.*

Quid sit penus. Quot sint penus genera & quas differentias] Sic edebatur, quum Carrio fecit: *Quæ genera & quas differentias.* Scripti, *qui sit penus, quod sint penus & quas differentias.* Lege: *definire genere proposito & differentiis appositis qui sit penus. Quod tu, inquit, genus & quas differentias dicas, non hercle intelligo.* Nam & ubi vulgo *ὸ inquit* ponitur, nempe post *hercle*, in MSS. non apparet.

Rem, inquit Favorinus, plane dicam. postulas quod non est difficillimum] Reg. & Rot. *dictam* sine τελείᾳ ἱστορίᾳ, merito probante Lambecio. Quod sequitur, Carrio fecit: nam Ro. Ven. Ald. Vasc. Gryp. *quod difficilius est.* Quatuor calamo exarati: *quod difficillimum est.* Unde extrico, *Rem, inquit Favorinus, plane dictam postulas (quod difficile non est) dici planius.* Cur enim difficillimum sit, quod plane dictum est? alio modo & planius dici? Nisi εἰρωνικῶς locutum velimus. *Planius, ἀμαθέστερον ἢ σαφέστερον.*

Sed si item mihi præmandare] Erasmus Desiderius: *sed si idem me tibi præmandere*, quod secutus Gryphius. Ios. Mercerus, *si id me tibi præmandere.* Neuter sine magna specie. Regius: *sed ista mihi præmandare.* Unde Salmasius: *si ista mihi præmandare.* In Rot. video: *sed si te mihi præmandatate.* Alia excerpta: *si ita mihi præmandare.* Equidem *postulas te mihi præmandare* videtur esse Plautinum. Ut Asinaria 1, 3. *maledictis te meam du-*

ſtare poſtulas. Caſina 1. *quod te poſtules Guſtare quidquam.* Et ibidem: *Nunc ne tu te mihi reſpondere poſtules.* Ejuidem verbum *præmandare* Truculento 2, 4. *mater ancillas jubet, Quoniam jam decimus menſis adventat prope, Aliam alio ſum ire, præmandare & quærere Puerum aut puellam, qui ſupponatur mihi.* Sed id verbum hic quam vim habeat, parum aſſequor: vix & in Plauto. Sic quidem MSS. & retinent ſpretis conjecturis *pervenari* & *percontari* qui explicet, nuſquam. Uno modo videtur tolerari poſſe, ſi accipias poſitum, quaſi ſupra non exſtet *jubet.* quemadmodum ſolent abrupta interjectis quibuſdam oratione verbum, quod jam adhibuerunt, repetere aut ipſum aut ejus *quodvis*, de quo ad Senecam & Livium. Sic foret, *mater*, inquam, *ancillas præmandare* (i. præmandat ſive jubet) *alio ſum ire & quærere Puerum aut puellam.* Nam quod ex Ciceronе pro Plancio addunt: *Emiſſus aliquis e carcere, & quidem emiſſus (ut cognoſtis) neceſſarii hominis optimique adoleſcentis rogatu: idem poſtea præmandatis requiſitus*; miror eſſe quemquam, qui corruptum & omnis ſenſus expers eſſe non ſtatim animadvertat. Nec melius Manutianum *propere mandatis* aut *per mandata.* Qui fit conjicere poteſt, eum non miror Turnebi, quod ſolum *nimis*, *prætoris mandato*, vel *mandatu*, rejicere. In Vatinii epiſtola eſt ſine dubio: *ego tamen terra marique ut conquireretur, præmandavi.* Et hoc ſatis aſſequimur. Sed & *ut quod ajunt*, proverbio quodam uſum ſignificat. Itaque ſubſcribam Eraſmo & ego legamque: *Sed ſi me tibi præmandere, quod ajunt, poſtulas.* Vidi qui tentaret: *Sed ſi idem εἰσεὶν ἀμαθίαν, quod ajunt, poſtulas.* At ille nimium ſibi licere voluit.

Honoris tui habendi gratia] Hic idem *moris tui gerendi gratia.* neque enim *honorem habere* dixiſſe, nec voluiſſe Favorinus, ſed *morem gerere* potius. Cur non igitur, *moris tibi gerendi*? nam *alicui morem gerere* dicimus, non *alicuius.* Haud videtur tamen ſine cauſa hic offendiſſe: quamquam vocabulo *honor* offendi non debebat. Redundat *tui habendi.* nam *honoris tui gratia* vel *cauſa* eo ſenſu quo dicimus alias *in tuam gratiam, ut tibi morem geram, ut te demereat*, Plauto, Ciceroni, Livio frequens ſatis.

Ut quid ſit penus dicas] Scripti uterque: *ut qui ſit penus, dicas*, quemadmodum ſupra.

Non ea re literas quoque alias neſcio] Quid voces *ea re* ſibi velint, non videre ſeſe ait vir doctus, & credere legendum *propterea literas.* At volunt illæ idem quod apud Plautum Aulul. 4, 10. *Ea re repudium remiſit avunculus cauſa mea.* Et Ciceronem 4 Acad. Quæſt.. *Eſt hoc quidem rei illius ſignum aut argumentum, & ea re id ſequor.* Salluſtius 4 hiſtor. *Scio equidem ea*

mi-

Digitized by Google

magnas opes virium, armorum & auri esse: & ea re à nobis ad societatem, ab illis ad prædam peteris.

Non ex nostra magis est philosophia, quam grammatica tua] Reg. & Rot, *quam ex Grammatica tua.*

Quid Virgilius dixerit penum instruere] Lib. 1 Æneid. *quibus ordine longo Cura penum struere.*

Ut faciam æquiore animo ut sis] Et hic deleverunt genus Plautinæ in loquendo festivitatis. Nam Reg. & Rot. *ut faciam te æquiore animo ut sis*, pro, æquiore animo esse. Aulular. 4, 10. *Quem ego avum feci jam ut esses filiæ nuptiis.* Mostellar. 2, 1. *Si ego advenientem ita patrem faciam tuum, Non modo ut introeat, verum etiam ut fugiat.* Epidic. 4, 2. *Exitiabilem ego illi faciam hunc ut fiat diem.* Perſa 5, 1. *ego omnes hilaros, lubentes, lætificantes faciam ut fiant.*

Ad demonstrandum penum] Rot. *ad demonstrandam penu.* Voluit fortasse mutare genus, ut esset aut *ad demonstrandum penu*, aut *ad demonstrandam penum* quemadmodum juris consultis, *De penu legata.*

Quod enim ipsius patris familias] Particula causalis nec in Reg. nec in Ro. nec in Lincol. est. Dein Rot *liberum*, ut plerumque malebant. Rursus Reg. & Rot. *patris familias ejus, quam circum eos.* Nec cerno, quid opus sit, *eiusque familiæ*: quasi religio esset dicere *pater familias ejus quæ*: & *familias*, quum efferetur *paterfamilias*, ita foret tanquam glebæ adscriptum, ut de eo nihil possit prædicari & affirmari, sed tantum de patre. *Familias* utique nihil hic aliud quam *familiæ.* Scribe igitur: *Quod ipsius patris familias aut liberum patris familias ejus, quæ circum eum aut liberos eius est.*

Et opus non facit] MS. uterque: *& opus eorum facit*: quod ex altero jam laudavit Lambecius. Videntur negandi particulam subjecisse ex l. 3 π. 6 D. de penu legata: *Sed quod diximus usus sui causa paratum, accipiendum erit & amicorum ejus & clientium & universorum, quos circa se habet: non etiam ejus familiæ, quam neque circa se neque circa suos habet; puta, qui sunt in villis deputati: quos Q. Mucius sic definiebat, ut eorum cibaria contineri putet, qui opus non facerent. Sed materiam præbuit Servio notandi, ut textorium & textricum cibaria adjiceret contineri: sed Mucius eos voluit significare, qui circa patrem familias sunt.* At Mucius verba illa tantum de villaticis facit, qui opus in villis & agris facerent. Eoque respiciunt etiam Basilica. Καὶ ὅπερ ἐὰν μὲν πλὴν χρῆσιν τῆ φίλων αὐτῆ ἢ τῆ οἰκογενῶν καὶ πάντων τῆ οἰκεῖ αὐτῆ καὶ τῆ ὑπηρετῶν αὐτῆ καὶ τοῖς φίλοις αὐτῆ καὶ τῆ ζώων. εἰ δὲ μὴ μόνη ἐὰν ἐξαιρετῶν φαμιλίαν εἰδὲ μόνη ἐν ἀγρῷ ἐργαζομένη ἢ μισθώματα ζῶα. Ergo *qui opus eorum*

faciunt, ſunt οἱ μὴ μισθάρνοι, qui non locantur.

In promptu ſint, ſed intus & penitus habeantur, penus dicta ſunt] Rot. *ex eo quod non in promptu eſt, ſed intus & penitus habeatur, penus dicta eſt.* Nec diſcedere ab hoc Regium & Lincoln. voluiſſe inde conjicio, quod ex eis excerptum video dumtaxat *in promptu eſt.* Fac igitur & *habetur.* Illud autem, *ea potius quæ &c. contrahuntur & reconduntur, penus dicta eſt*, elegans & antiquum. Terentius: *Amantium iræ amoris redintegratio eſt* Ovidius de art. lib. 3. *Veſtes, quas geritis, ſordida lana fuit.* Seneca de vita beat. cap. 21. *ſeculum illud, in quo cenſorium crimen erat paucæ argenti laminæ.* Ubi fruſtra Freinshemius ad Florum corrigit *erant.*

Sermones in genus communes] Scripti *commune.* Sed rectè opinor Mercerus: *ſermones id genus communes.* Mox uterque: *qui magis utile eſſet.*

Sejo Ælio placuiſſe] Ald. *Sejo Helio.* Ro. & Ven. *Saco Helio.* Reg. & Rot. *Sato Aelio.* Sed *Sex. Cæcilium* poſcit l. 3 D. de penu leg. *Sex. autem Cæcilius etiam thus & cereos in domeſticum uſum paratos contineri legato ſcribit.* Et meminit ejuſdem lib. 20, 1. Vide Menagium cap. 23 Amœnitatum.

Maſſurius autem Sabinus in libro juris civilis ſecundo] Sic Carrio. nam priores editt. cum ſcriptis: *in juris civilis ſecundo*: excluſo *in libro.* Et cur hoc auctori non permittamus?

Uſuaria in locis isdem eſſent, ea ſola eſſe penoris] Scripti: *Ex his autem, quæ promercalia isdem in locis eſſe, ea ſola penoris putat, quæ ſatis ſunt uſui annuo.*

CAP. II. *Uti ſcriptus ſit, curato*] Guil. Ranchinus 1 Var. 4. *curanto.* ſcilicet mangones ſive venaliciarii.

Cæcilius Sabinus in libro] Reg. & Rot. & Lincoln. *Cælius Sabinus*, quemadmodum Carrio & Stephanus ante annos LXXII ediderunt. Adde Menagium cap. 22 Amœnitatum.

Veluti phthiſis aut febris, partis autem veluti cæcitas] Hæc quoque mutilari neceſſe non erat. Scripti *veluti ſit phthiſis. dein, veluti ſit cæcitas.*

Balbus autem, inquit, & atypus] L. 10 π. 5 D. de ædil. edict. *balbus & blæſus & atypus, isque qui tardius loquitur.* Gloſſarium vetus: *Atubus* μογιλάλος, μογγός. Et rurſus: *Hatubus* μογιλάλος. Scaliger 2 Auſon. Lect. 9 *attubus* facit, & Auſonii epiſt. 22 legi vult: *Canus, comoſus, hiſpidus, trux, attubus.* Satis placet τὸ ἀτυπος.

Cui morbus eſt, id etiam vitioſum eſt] Sic Carrio. Priores, *is etiam vitioſus eſt.* Lincoln. *id etiam vitioſus eſt.* Reg. & Rott. *idem etiam vitioſus eſt.*

Ageretur, nequaquam, inquit, ita diceretur] Lege cum tribus membranis: *Quamobrem, cum de homine morboſo ageretur, nequaquam, inquit, ita dicetur.*

Quæ-

Quanti ob id vitium minoris erit] Non male: ſed quia ſcripti, *quando*, videtur auctor reliquiſſe, *quanto ob id vitium minoris erit.*

Sues autem fœminas ſi ſteriles eſſent] Rot. & Reg. *Sues etiam fœminas.*

Putaſſet neceſſe non oportere ajunt Trebatium ei edicto appoſuiſſe] Locus ſatis vexatus. Romę datum & Gryphio repetitum: *putaßet non oportere Trebatium ex edicto appoſuiſſe.* Aldus, *putaſſet neceſſe autem Trebatium ex edicto appoſuiſſe.* Vaſcoſanus & Aſcenſius: *putaſſet neceſſe ajunt Trebatium.* Fulvii quoque Urſini codex exſulatũ mitrit τὸ *non oportere*, & Lincoln. qui *neceſſe autem Trebatium.* Rott. & Reg. *putaſſet neceſſe eſſet Trebatium ex edicto apoſe.* Lege: *Trebatium contra Labeonem reſpondiſſe dicunt. nam cum redhiberi eam Labeo, quaſi minus ſanam, putaſſet, negaviſſe Trebatium ex edicto agi poſſe, ſi ea mulier a principio genitali ſterilitate eſſet.* In illo *negaviſſe* intelligimus ex ſuperioribus *dicunt*: itaque cur interjiceret τὸ *ajunt*, nihil erat cauſę. *Negaviſſe* autem, ut mox: *Labeo in cauſa eſſe redhibendi negavit. Ex edicto agi poſſe*, i. redhiberi mulierem poſſe: ut paullo ante: *Sues autem fœminas, ſi ſteriles eſſent & venum iſſent, ex edicto ædilium poſſe agi Labeonem ſcripſiſſe. G enitali ſterilitate* Reg. Rot. nec non Fulvianus; ſine mędia prępoſitione *IN*, ut item ſupra: *ſi nativa ſterilitate ſit.*

Et ἀφὶ τοῦδε quoque diſſenſum] Sic Gryphius. Romæ & Venetiis: *Demum ope ἀφὶ τοῦδε id eſt de edentulo quoque.* Aldus & Vaſcoſ. omiſerunt τὸ *id eſt edentulo quoque.* Sed in ſcriptis nec τὸ & ἀφὶ τοῦδε ullum veſtigium eſt. Et ſane quæ ſequuntur, id additamentum ſpernunt ſegregantque: tantummodo enim de myope pronuntiantur: quum ſi junctim nominaſſet ambos & quaſi diviſionem dicendorum feciſſet, de priore ſic loquendum habuiſſet: *myopem vel luſcitioſum alii redhiberi debere.* Homo non indoctus quum ad marginem poſuiſſet exemplaris ſui ἀφὶ τοῦδε, hoc tanquam auctoris in id, quod parabat, exemplar retulit librarius.

Alii enim redhiberi omnimodis debere] A Carrione: olim enim *omnino.* Ego ut illud haudquaquam improbo, ita ex mera libidine inculcare antiquis incivile cenſeo. Regius, *alii eum.* & hoc quoque argumentum eſt τὸ ἀφὶ τοῦδε *quoque* ſuppoſita eſſe. Dein Reg. Rott. Lincoln. *omnimodo.*

Morbus cum acceſſu diſceſſuque fit] Ambo ſcripti *deceſſuque.* Cornelius Celſus lib. 3 cap. 3. *Aliæ diem noctemque acceſſione & deceſſione implent, aliæ minus, aliæ plus: aliæ cum decedunt, ſudorem movent, aliæ non movent.*

Qui non longe videt] Reg: Rot. Lincol. *Qui natura longe minus videt.* Scilicet *natura* eſt imbecillitate oculorum, ut ſupra lo-

quitur, nativa; non orta ex valetudine.

CAP. 3. *Quingentis fere annis*] Numero rotundo: ut Florus à Romulo in Cæsarem Augustum septingentos computat. Neque aliter MSS. Cujacius tamen *sexcentis* malit ex Tertulliani de Monogamia & Apologetico, 1. Observ. 39. Lambecius, *quingentis plus fere annis.*

Anno V. C. DXXIII] Scriptus uterque, *quingentesimo vigesimo tertio.* At lib. 17 cap. 21 eum annum edit quingentesimum undevicesimum. ad quem annum vide Stephanum Pighium in annalibus.

Liberum quærendorum gratia] Regius, *quærendum.* Rott. *querundum.* Ut Ennius Andromeda: *Liberum quæsendum famis matrem suæ.* Cresphonte: *Ducit me uxorem liberum sibi quæsendum gratia.*

Carissimamque morum ejus gratia habuisse] Christ. Colerum *rum ejus gratiam*, Parergorum cap. 20. Non videtur necessarium.

Probrosamque habitam eam quæ) Nec Regius nec Rott. nec Lincoln. τὸ *eam* utuntur.

Pellex asam Junonis] *Aram* Carrio à Festo in Pellices mutuatus est: *asam* fecit ipse, quod antiquissimos hanc pro anima litera tradatur adamasse. Cæterum scripti ambo, ut superiores editi *aedem*: deinde *agnum*, non *arnum*, quod L. Fruterius in epist. ad Muretum finxit ex Festi *Arnæ caput.*

CAP. 4. *Qui daturus erat, itidem spondebat daturum*] Non aliter Romana & Veneta. Aldus, Vascos, Gryphius ignorant τὸ *daturum.* Ignorant & Reg. & Rot. qui præterea cum tertio: *cui ductarus erat.* Lego: *cui daturus erat, idem spondebat.* Nam qui collocaret filiam parer aut puellam auctor, stipulabatur à proco ductum iri. Procus id ipsum, nempe ab sese domum ductum iri, spondebat & repromittebat. Quod sequitur, mancum & numeris defectum videtur: *Sed si post eas stipulationes uxor non dabatur aut non ducebatur, qui stipulabatur, ex sponsu agebat.* Nam τὸ *non dabatur* respicit stipulantem, τὸ *non ducebatur* spondentem: non igitur nec stipulationes solas, nec solum qui stipulabatur, commemorari sufficit; verum dicendum erat: *Sed si post eas stipulationes sponsioneque uxor non dabatur aut non ducebatur, qui stipulatus fuerat aut qui spoponderat, ex sponsu agebat.* vel *agebant.* Sic sequitur: *quamobrem data acceptave non fuisset uxor.* nam ita scripti, non *esset.* Item, *quantique interfuerat eam uxorem accipi aut dari.* Denique: *qui spoponderat, quive stipulatus erat.* Sic enim scribo, quia τὸ *aut* in utroque scripto ἐόρτιον.

CAP. 5. *Oppositu circum undique aliarum ædium*] Reg. *quem sol oppositu circum montis aliarumque ædium nunquam illustraret.*

CAP. 6.

Digitized by Google

Cap. 6. *Quid item tempora præcidanea*] Lepidum hoc, sed nusquam lectum. *Subseciva* novimus *tempora*, non *præcidanea*. Nisi putarunt, quia & feriæ temporis rationem habent, ut *feriæ præcidaneæ*, sic & *tempora* dici *præcidanea*. Sed in hoc toto capite nihil de temporibus præcidaneis. Quid lectorem moror? Prima syllaba *Tod tempora* repetita est posteriore vocis præcedentis. Gellius autem scripsit: *quid item porca præcidanea.*

Opus esset, Robigus accederet] Possis interpretari, præter Jovem & Martem cæterosque deos, & Robigo, ne rubigo, non solum frumenta & arbores, sed nec hastarum & armorum Romanorum ferrum, corrumperet adederetque, fieri voluisse Patres. Meminit ejusdem lib. 5, 12. Sed Reg. & Rott. *robus succideret.* quod præfert Salmasius ad Solinum pag. 1359. & explicat acute ex Festi, *Robum rubro colore & quæ rufo* (corrigit *quasi rufo*) *significari, ut bovem quoque rustici appellant. manifestum est.* Ubi, ut sæpe nimius & vehemens erat, nihil in his succidaneis vidisse Gellium arguit: à *succedendo* enim eas dici, non à *succidendo*. Atqui utraque opinio subscriptores priscos habuit. Festus: *Succidanea hostia appellabatur, quæ secundo loco cædebatur, quod quasi succideretur, dicta. Quidam à succedendo, non à succidendo dictam putant.* Et quam facile in SC. potest scriptum fuisse, *robus succideretur*? Nec videtur ab alia origine hostia *succidanea* deduci quam *præcidanea*, de qua non dubitant, quin à *præcidendo* dicatur. Festus: *Præcidanea agna, quæ ante alias cædebatur. Item porca quæ Cereri mactabatur ab eo, qui mortuo justa non fecisset, id est, glebam non objecisset: quod mos erat eis facere priusquam novas fruges gustarent.* Rursus: *Præcidere, ante cædere, id est, ante immolare.* Nonius Marcellus: *Præcidaneum est præcidendum.* Varro de vita Po. Romani lib. 3. *Quod humatus non sit, hæredi porca præcidanea suscipienda Telluri & Cereri: aliter familia pura non est.* Denique vix est in talibus aliquid pro explorato decernere. At ὁ πάνυ quam intelligenter, quum advocat: *satis habendum censuerunt si quid succidaneis*? nam tria illa prima vocabula non ad hoc membrum, sed ad præcedens pertinent, hoc modo: *uti procuraſſet, satis habendum censuerunt.* Idque eo sensu, quo apud Livium lib. 22 in sacro vere voto: *Qui faciet, quando volet, quaque lege volet, facito: quoque modo faxit, probe factum esto* &c. Ita sibi cavebant à piaculis.

Ante fruges captas] Festus: *priusquam novas fruges gustassent.* Item, *antequam novam frugem præciderent.* Forsan igitur, *ante fruges carptas.* Virgilius tertio Georg. *Sed frumenta manu carpes sata.*

Dicun-

Dicuntur E litera per morem] Reg. & Rott. *dicuntur aliter per morem.* deinde, *in literam nam quasi*, sine τῶ *commutata*: ut & Lincoln. Forte: *Succidaneæ autem hostiæ videntur A & E literis per morem compositi vocabuli in I literam versis, quasi succaedaneæ appellatæ.*

Id, opinor à vulgo remotum est] Vide ut magni viri obliviscantur interdum pudoris & gravitatis suæ, dum insultant aliis, & nimis volunt plus scire videri. Scaliger ad locum Festi, cujus meminimus: Si Gellius considerasset *præcidaneum* sacrum dici, nunquam miratus esset *præcidaneas* etiam *ferias* dictas fuisse. At, o bone, ubi miratur Gellius *ferias* fuisse dictas *præcidaneas*? Ille vero non hoc miratur, sed, ut sibi satis, vulgo minus notum, non sibi tantummodo credi vult, sed & Atejo Capitoni, atque ita operam dat, ut alii mirari desinant.

Composuit, scripsi. Ibi Coruncanio] Sic in Aldo primo typ. Romæ & Venetiis dederunt: *scripsi Lib. Cornucanio.* Reg & Rott. & Lincoln. *scripsit ibi Coruncanio.* Emenda: *propterea verba Ateji Capitonis ex quinto librorum, quos de pontificio jure composuit, adscripsi. Ti. Coruncanio pontifici maximo feriæ præcidaneæ in diem atrum inauguratæ sunt.*

Non habendum religioni] Sic loquitur & M. Tullius 2 de Officiis: *Nec tamen, ut hoc fugiendum est, ita habendum religioni contrarium, nocentem aliquando defendere.* Lib. 1 de divinat. *ut eam rem habuit religioni, objecto signo, ut peritis videbatur, ut committeret prælium.* Festus: *Salinum cum sale in mensa, pone figulis religioni habetur.* Convenit autem hoc decretum Pontificum cum illo Livii lib. 22. *Si atro die faxit insciens, prout factum esto.*

Cap. VII. *Circumflecteret ut testis est epistola ejus*] Reg. & Rott. & Lincoln. *circumflecteret ut est epistola*, sine vocabulo *testis.* Scribendum est: *ita pronuntiabat, ut penultimam circumflecteret, teste epistola ejus scripta ad Marcellum.*

Circumflexa pronatur, numerus claudus est] Reg. & Rott. *circumflexe promatur.* Lege: *nisi tertia syllaba de Hannibalis nomine circumflexe pronuntietur.* Dein uterque idem liber: *numerum clausurus est.* Rectissime. Sic enim dixit pro *claudicaturus.* Placuisse autem *claudere* & producta media & correpta pro *claudicare* copiose ad Livium disputavimus. Lincoln. eodem alludit exhibendo *clausus est.*

Cap. VIII. *Manu quidem strenuus & bellator bonus*] Regius, *manus quidem strenuus.* quod forte non adspernabile.

Militarisque disciplinæ admodum peritus fuit] Sic Carrio & Stephanus. Priores, *militarique disciplina peritus admodum fuit.* Rott.

Digitized by Google

Rott. *militarisque disciplinæ præditus admodum fuit.* Non possum dedignari olim vulgatum, quod & in Regio esse suspicor. Sic enim Suetonius Claudio 42. *Quam utroque, inquit, sermone nostro jus peritus.* Ubi etiam nonnulli infuscare voluerunt, *paratus* fingendo. L. 19 D. de instr. & instrum. *arte fabrica peritus.*

Cui esset inimicissimus] Subjungitur statim, *quem hostiliter oderat*: quorum alterum utrum non potest non esse suspectum. Sed prius MSS. habet auctores: posterius an habuerit, ambiguum reddunt exemplaria, quibus utimur, hic mutila. Regius enim & Rott. *quod hominem avarum, cui esset inimicissimus, creari compilet quam hostis vendat. Hunc Rufinum* &c. Lincoln. *creari complet quam hostino vendat. Hunc Ruf.* Schefferi: *creari cuperet quem hostino dat hunc Rufinum.* Numquid fuit: *creavit consulem; Malo, inquit, me inimicus compilet, quam hostis vendat.*

Quod decem pondo argenti faciliaret] *Pondo libras argenti* recte Carrio & Stephanus. Sic enim & Regius Rottendorfianusque ac Lincolniensis: & genus loquendi in Pecunia vetere illustravimus. Sed *faciliaret* nihili est, pro quo recte Freinshemius ad Flori 1, 18 *facti haberet.* Quod autem Varronis fragmentum e lib. 2 de vita po. Romani nobis conservavit Nonius: *Nihilo magis propter argenti facti multitudinem miserat furandum, quod propter censoriam severitatem nihil luxuriosum habere licebat*: ei præclare consuluit Ios. Mercerus, scribendo, *iis erat furandum.* Sensus, quem vir doctissimus requirit, hic est. Hodie, quando *Unde habeas, quærit nemo, sed oportet habere*, & nisi exposito argento abacos rumpas, sordidus & μικρόψυχος audis, necessario furandum est viris nobilibus, si bono modo nimias opes invenire non potuerunt. Felicius agebant majores nostri, quibus furandi (hoc est rempublicam depeculandi, privatos aut fraudandi aut concutiendi) nulla erat necessitas: quippe quos luxuriæ instrumentum, propter quod infames divitiæ petuntur, possidere censoria notio atque animadversio non pateretur.

Ita ut in pleraque historia est] Scripti, *uti in pleraque historia scriptum est.* Sed & *ni Scriptum* omnes editi ante Stephanum: qua auctoritate vel ipse vel Carrio id delerint, ignoramus.

Quod ejus gratiam dedignatus non esset] Genus loquendi non reprehendimus. Plautus Capriv. 5, 3. *mos est oblivisci hominibus, Neque noviſſe, cujus nihili sit facienda gratia.* Cicero pro Plancio. *Neque enim ad negligendam meam gratiam debet valere, quod dixit idem vos nec nocentes nec litigiosos esse.* Rursum

ſum Plautus Curcul. 2, 3. *Scires velle gratiam tuam, nihil fruſtrarier.* Livius lib. 6. *quod ex errore gratiam potius ejus ſibi quam ſuam gloriam petiit.* Sed tres ſcripti codices: *quod eius designatus eſſet*: ſine τῶ *gratiam*, ſine adverbio negandi. Lambecius igitur: *quod ejus gratia deſignatus conſul eſſet.* Idem et Fulvii Urſini libro notatum habeo: ſed & hujus conjecturam eſſe ſuſpicor. Prior vox, fateor, aut aliqua idem ſignificans, abeſſe non poteſt: poſterior facile intelligitur, & perinde, ut prior, manum antiquam non habet ſuffragantem. Sit igitur, *quod ejus gratia deſignatus eſſet.* Sive malis, *ejus ſuam, beneficio, opera.*

Verba Ciceronis hæc ſunt] Horum uſque ad finem capitis in MSS. nullum veſtigium eſt: & dubito, an auctor adſcribenda ea judicarit.

CAP. 9. *Cujus autem id carmen ſit, non ſcribit*] Rott. *non ſcr.* neque abſurde id verbum repetitum videtur.

Nummoſus ſignat copiam.] Prima vox neque in Reg. neque in Rot. conſpicua eſt: dein uterque, licet parum interſit, *ſignificat.*

Quorum laus immodeſta eſt] Lege cum Reg. & Rott. *quorum laus in modo ſtat.* id eſt, quæ laudantur, ſi modica & panca ſunt, quorumque cumulus in vituperationem cadit.

In commentariis, quos de indigenis compoſuit] Lipſius mallet *de indigitamentis*, 1 Elect. 7.

Cum caſtitate cerimoniaque adeunda] Rott. *adeundem*, ſed penultimam literam *V* ſuperpoſita ſignificans corrigendam. Regius etiam & Lincoln. *adeundum. Quæ adeundum* docte atque antique, ut *pœnas in morte timendum.* Varro de re ruſti. 1, 17. *Præfectos alacriores faciendum præmiis.* Et mox: *de operariis, qui præſtabunt aliqui, communicandum quoque cum iis, quæ faciendæ ſunt, opera.* Eodem lib. cap. 20 de bubus: *quos rudes neque minores trimos neque majores quadrimos parandum.* Adde ſi lubet 1 Obſerv. 7. Dices numquid ergo & *reverendum & reformidandum*, tum *involgandum.* Potuiſſet utique ſic etiam hæc efferre: tamen quia vulgatis hic ſcripti conſentiunt, nihil motem, & crediderim utroque loquendi genere adhibito ludere auctorem voluiſſe, præſertim cum τὸ *Quæ* ſit ambiguum, & commode ad τὸ *adeundum* caſu quarto, ad ſequentia primo accipi poſſit.

Falſa ſua ſpectari oportere, dicta non] Quid opus naturalem ordinem orationis inverti, cum ſcripti *non dicta*?

Quamquam hæc quoque incrementum] Reg. & Rott. & Lincoln. *hæc cum incrementum.* Forte: *Cur, inquam, iſtæ omnia nunquam in cal-*

Digitized by Google

culpam, ſed in laudem dicuntur, quamquam atque incrementum ſui nimium demonſtrent?

Verba ſi perpetua atque infrunita.] Et ſcripti & antehac editi: *perpetua atque infinita.* quod omnino neceſſarium eſt. ἀπαγόρευσιν enim ſignificat. Si roges Carrionem, cur *infrunita* maluerit, nihil habebit reſpondere, quam quia minus vulgare vocabulum eſt, etſi ad mentem auctoris nihil faciat.

Quanto majora auctioraque ſint, etiam tanto.] Rott. *ſunt in ito etiant tanto.* Reg. *into etiam tanto.* vel *iuito.* Scribe: *ſed quanto majora auctioraque ſunt, multo etiam tanto laudatiora ſunt.* Plautus Menæch. 5, 2. *ſi ille quid deliquerit, Multo tanto illum accuſabo, quam te accuſavi amplius.* Stich. 2, 2. *Nimio impertior multo tanto plus quam ſperes.* Apulejus Apolog. *Accipe aliud pariquidem ſtulticia, ſed multo tanto vanius & nequius excogitatum.*

CAP. 10. *Ex conſulari loco ſententiam.*] Hinc colligit vir ἀπαξ primum ſententiam rogatum conſularem, qui quod plures conſulatus geſſiſſet, primæ ſententiæ fuerit, & *Princeps ſenatus* appellaretur, tum *princeps ſententiæ*, teſte Cicerone de haruſpicum reſponſis. Atqui non tradit Gellius *principem ſenatus* dictum, qui plures conſulatus geſſiſſet; neque id verum eſt, ſed princeps ſenatus habebatur, qui primus à cenſoribus eſſet in ſenatum lectus. Rurſum Cicero non docet iſtum talem *principem ſententiæ* appellatum: nihilque ibi repetio, quod huc pertineat, niſi ſenatum aliquid ſtatuiſſe principe Cn. Pompejo ſententiam dicente. Quem tum primum rogatum facile conceſſerim: ſed is adeo non fuit princeps ſenatus, ut ne ſenator quidem fuerit. *Principes ſententiarum* alicubi nominari memini eos, qui primi aut in primis ut plurimum rogarentur. Neque aliter Cicero 3 de Orat. *ab eo viro quem quærimus auctorem publici conſilii & regendæ civitatis ducem & ſententia atque eloquentia principem, in ſenatu, in populo, in cauſis publicis eſſe volumus.* Quemadmodum apud Juſtinum & alios *princeps Thebanorum* Iſmenias, *princeps Eliorum* Hellanicus, id eſt, unus è primoribus. Sed quemquam unum & ſolum perpetuo fuiſſe ac dictum eſſe *principem ſententiæ*, ut erat per quinquennium & appellabatur *princeps ſenatus*, nuſquam ad hoc traditum obſervavi.

De officio ſenatoris.] Operarum errorem in Carrionis & Stephani editione cenſeo, quum & in ſcriptis & antiquitus impreſſis ſit *ſenatorio.*

Rem quam conſulebatur.] Colerus ad Valerium Maximum corrigit, *quam conſulebat.* Quid opus? Sed Reg. & Rott. *quæ conſulebatur.* Cicero 10 famil. 22. *propter tarditatem ſententiarum mor atque rerum cum ea, quæ conſulebantur, ad exitum non pervenirent.*

Digitized by Google

nient. Pro Murena: *Quæ consultantur autem, minimo periculo respondentur.*

Ejus rei gratia ducendæ] Colerus expungit *rei ducendæ*. Injuria: est enim ut *ducere comitia, ducere bellum, ducere judicium.*

Quicquid vellet alii rei] Jo. Meursius Anim. Misc. 4, 9, tentat *ali rei*, tanquam ab *alis* pro *alius*. Sed scripti plane: *quicquid vellet aliæ rei.* Quod mutandum non fuit. Cælius apud Priscianum lib. 6. *nullius aliæ rei, nisi amicitiæ causa.* Nostet 9, 4. *emoriantur repente hæc omnia nulli aliæ causæ obnoxia.*

Prehendi loquentem] Scripti *prendi*

Cap. 11. *De Pythagoræ memoriæ commendavit*] Reg. *memoriæ mandavit.* Et id sufficere puto, ut cap. 13 hujus libri.

Opinio vetus falsa] Reg. *Opinio vetus & falsa.*

Ἐχει ἀνιαύλον ὑδάτ] Tentaveram ἀμίαυλον· ut esset ἐπὶ ὑδάτ πνεύμων χύσεις ἀμίαυλον. Sed forte melius H. Stephanus, ἔχει καὶ ἄναυλον ὕδωρ.

Quod habet inflammationem magnam is cibus] Editiones antehac: *quæ res habet inflationem magnam. is cibus tranquillitatem mentis quærentibus constat esse contrarius.* Ex Ciceronis, quæ nunc exstant, exemplaribus videtur mutationem suspsisse Carrio: quamvis ibi quoque sit, *tranquillitati mentis quærenti vera.* In scriptis nihil video ab editis olim distans, nisi quod *contrariam* Rot. quoque Reg. & Lincoln. non *contrarias.* Itaque suspicor, si non apud ipsum Tullium, apud Gellium dumtaxat fuisse: *ne faba vescerentur, quæ res habet inflationem magnam, tranquillitatem mentis quærentibus contrariam.* Nam illud, *quæ res*, non est plebejum, sed alibi & ipsius Ciceronis, ut notavimus 3 Observ. 24. Ad Atticum 4, 10. *Ego hic pascu bibliotheca Fausti. Fortasse tu putabas his rebus Puteolanis & Lucrinensibus. ne ista quidem desunt.* Vix est ut non horum verborum explicatio sit *is cibus.* quo in contextum recepto ab imprudenti librario malus aliquis medicus interjecit & *causa esse*, ac barbare fecit *contrarius alli* ℞ *contrariam.* Quid est autem, cum triumphet Stephanus *inflammatione* pro *inflatione*, quam tenent omnes libri, subjecta? Vide Lud. Nonnium de re cibaria 1, 9

Aristotelis philosophi auditor] Reg. *Aristoteli.* Ut post paullo *carmina Empedocli.* Sic enim etiam hujus terminationis vocabula in casu patrio inclinabant. Et *Sophoeli, Euripidi, Orphi*, similiaque noster alibi.

Verba ista Aristoxeni subscripsi.] Regius *ipsa.*

Κυβιλικὸν τὸ δὲ ἔνεκ καὶ λαφορβικὸν] Gebhardus notavit in Palatino

latino κυαμὸν τε δὲ εἶναι· neque aliter Romana & Veneta editiones. Aldus mutavit, &, puto, jure.

Cognoviſſe ex Xenophilo] Lenins ſcripti: *e Xenophilo.*

Comœdia quæ Pythagoræ Vita inſcribitur] Rot. *pythagoreum inſcribitur.* Reg. & Lincoln. *pythagoræ vita.* Cum ſit Pythaſis hiſtoricus, non comicus, titulus videatur, & Athenæus lib. 3 laudet Alexin Πυθαγοριζόντα, Gellium quoque edidiſſe, quæ Πυθαγορίζουσα inſcribitur, probabiliter cenſet Th. Reineſius 3 Var. 3.

Qui diſciplinas Pythagoræ ſecutus eſt] Rutgerſius 4 Var. 19 *quo. Secutus* ab Aldo eſt & firmant ſcripti. Ro. & Ven. *ſectatus.*

Κύαμον legumentum vulgo dici] Rot. *cianius.* Lincol. *ciamus.* Dein Rot. *legumentum dicitur.* Lincol. *legumentum, a vulgo dicitur.* Regius, *legumentum dicitur a vulgo dicitur.* Nimirum legendum: *Opinati enim ſunt plerique* Κύαμον. (pura in verſu Empedoclis) *legumentum dici, ut a vulgo dicitur.*

Qui diligentius anquiſitiuſque) Et hoc Carrionis; nam ſcripti & editi veteres, *diligentius ſcitiuſque.* Alludit Lincoln. *qui ſatiuſque.*

Quia ſint. εἰς τὸ κυῖν δοκοῦ κρὸς αἵματος ἢ κυῖν] Rot. *quod ſint. Gr. & genitura.* Reg. *quod ſint αἵματος ἢ κυῖν & genitura humana vim præbeant.* illa εἰς τὸ κυῖν δοκοῦ κρὸς non agnoſcit. Lincoln. *quid ſint.*

Iccircoque in Empedocli verſu] Hoc ab Aldo eſt. Ro. Ven. Gry. *Iccircoque Empedoclem.* Scripti, *iccircoque in Empedoclem*, vel *in Empedocle.* Lege: *iccircoque & Empedoclem verſu iſto, non a fabulo edendo, ſed a rei venereæ proluvio voluiſſe homines deducere.* Nam in minuta ſcriptura, quoties compendia ſectatur, inter præpoſitionem iſtam & conjunctionem parum intereſt.

Piſcibus nonnullis abſtinere Pythagoricos Plutarchus] Reg. & Rot. *piſcibus nullis*, Lincoln. *piſcibus nullis.* dein nomen philoſophi Chæronenſis neſcit hic Rot. atque id ſane poteſt integro ſenſu abeſſe. Sed neque de *nonnullis* neque de *nullis* Plutarchus. Locus eſt 8 συμπον. ubi legis, ὅτι δὲ μάλιστα τῶν ἰχθύων ἀπέχεσθαι. Et, ἄλλα μήν ἐστι τῶν μυθικῶν παραγραμμάτων, καὶ τὰ ὅλα δόγματα, ἰχθύος δὲ μὴ γεύσασθαι τὸ παράπαν παραινοῦντα. Et, ὁ τῶν Πυθαγορείων τρόπος ἀπὸ ἰχθύων ἐκέχειρία. Numquid igitur fuit: *piſcibus nullis non*: aut *piſcibus μάλιστα abſtinere.*

Cui nomen fuerit Alce] Non incommoda vox Ἀλκὴ, Lincoln. tamen *alio*: Reg. & Rott. *Alco*, quaſi fuerit Ἀλκὼ, ut Ἀκκὼ.

CAP. XIII. *Proditum hoc a pleriſque eſt*] Reg. & Rot. *Creditum.* Melius, nam *proditum & memoriæ mandatum* ſenſu nihil

differunt. Lib. 9, 7 *Vilo & scriptum & creditum est folia elearum* &c. Ibidem verbum *subluminum* mihi suspectum.

Ischiace cum medicine] Liber uterque *ischias cum maxime*. Scribe, *ischiadis, cibi maxime*. ut referat ad id *ut mihi dolores*.

Piperitine morsibus tibicinem] Lincoln. *tibicinum*. Reg. & Rot. *tibicinum scite modulateque adhibitum mederi*. Haud dubie sanavius. Apuleius in Floridis : *Marsyas cum ut artificio pastoralis tibicinis*. Et de Antigenida : *cum esset ut tibicinis apprime nobilis*. Eadem vox forsan restituenda Frontoni apud Sosipatrum in Διῶν lib. I. *Rectorum datum principem & gnarum modulorum & tibicinis*. Vulgo *doctum & navum & tibicinum*. Vide quoque noster lib. 1 cap. 37.

Refert etiam idem Democriti liber] Τὸ *idem* Carrionis est emblema. nam priores omnes, *Refert & Democritus*. Scripti, *Refert etiam Democriti*. Adjectum illud *idem*, ut sanarent vitium, quod legendo periodos & male distinguendo, verboque ἐξ interponendo contraxerant. Sic igitur omnia concipe : *Ordinem hoc & præcipue & memoriæ mandatum, ischiacis cum maxime dolentes, imm ; si modulis lenibus tibicen incinat, mihi videtur, ego nuperrime in libro Theophrasti scriptum inveni. Piperitis morsibus tibicinum scite modulateque adhibitum mederi, refert etiam Democriti liber.*

Περὶ λοιμῶν ἢ λοιμικῶν κρισέων] In utroque scripto hæc Græca desunt. Ro. Ven. Ald. Vasc. Gryph. ἢ λοιμικῶν κρισίμων. Vide Hist. Magius ἢ λοιμικῶν κρισίμων (quod & Gryphii margines habent) reprehensum Reinesio 2 Var. Lect. 1, Carrio, an Xephanius, fecerint, quod ediderit. P. Lambecius e Diogene Laërtio : περὶ λοιμικῶν κρισέων δ β γ'.

Plurimis hominum morsibus medicinam fuisse] Ab Aldo mutatus est : nam Ro. Ven. Vasc. *morbis*, Regius cum Rottendorf. *pueritiæ hominum morbida*. Recte omnino : affectos intelligit, ægrotos. Varro 3 de re rust. 16. *cum sunt apes morbidæ propter primores veris pastus*. Plinius lib. 8 cap. 26. *atque ita profluvio sanguinis morbidum alias corpus exoneravit*. Sed & utraque membranæ, *medicinæ fuisse*, ut Plinio toties *remedio esse*. Quæ ex spermatus, nihil est causæ.

Tanta prorsus est adfinitas corporibus.] Parum refert, sed quæ libido mutandi vetera? Scripti enim hoc ordine verborum : *Tanta prorsus adfinitas est corporibus hominum, mentibusque & propterea vitiis quoque aut medelis animorum & corporum*.

Cap. XIV. *De Hostilio Mancino ædili & Manilia*] Reg. *Manzino edilium &*. Numquid *ædili, ut & Manilia*.

Et in hanc sententiam] Rot. Reginusque, *& in hoc sententia*. Delenda præpositio, quæ inserta est ab aliquo dubitan-

Digitized by Google

te,

te, EF ati IN nota compendii duarum literarum in manuscriptis characteribus significaret.

Dicam ad populum dixit, quod de ambulacro] Scripti: *dixit & quod & ambulato*. Lege: *Is Admisso meretrici dicmi ad populum dixit eo quod de tabulato ejus noctu lapide ictus esset*. Juvenalis: *tabulata tibi jam tertia fumant*. Noster 15, 1. *insulam quandam occupatam igni, multis arduisque tabulatis editam*. Prævertit hoc monere Salmasius ad Solinum p. 1218. Statim uterque: *vulnusque ex eo lapide ostendebat*. non *ostentabat*.

Eum sibi jus recipere non fuisse in ade sua] Carrionis, opinor, est: nam *in jus* & scriptis & editis prius exsulat. In marginibus Gryphii alii *visum non fuisse*, alii *non voluisse*. P. Scriverius, *Animum sibi recipere non fuisse*. Quæ omnia non intellecto exquisito sermone, de quo diximus 4 Observat. 8. Magis autem foret ex usu loquendi, *in ædes suas*. etsi Rott. *eum sibi recipere non fuisse ade sua*. ubi si possis admittere *ædes suas*, dictum foret, ut *recipere domum*.

Cap. XV. *Verborumque facundia & novandi studium*] Reg. & Rot. *Verborumque studi*. Monstrant, *verborumque fingendi & novandi studium*. id est, verborum fingendorum & novandorum, vel verba fingendi & novandi. Sic enim loquebantur. Plautus Captiv. 4, 2. *Nominandi tibi illorum erit magis quam edundi copia*. Varro 2 de r. rust. 1. *sive enim aliquod fuit principium generandi animalium*. Cicero Phil. 5. *Agitur utrum M. Antonio facultas detur opprimendæ reipublicæ atque urbis, agrorum suis latronibus condonandi*. Noster lib. 16, 8. *sui magis admonendi quam aliorum docendi gratia*. Ad rem pertinet, quod Pindarus Ὀλυμπ. 8' optat ἔπεα ἀρμόσασθαι ἀνεψιαδῶν σοφοῖς· ex Musæi Hippy. Scholiastes, λέγει πρωτοτύπως ἀρμόσαι ἐπὶ τὸ ὑμνῆσαι κ.τ.λ.

Atque ibi non primum causam sed querelas] Reg. Lincoln. & Rot. *ibi cum primam causam*. Corrupta hæc certum habeo: ut commode instaurentur, ambigo. Nisi forte: *Atque ibi post primam causam pro secunda querelas dixit*.

Eam rem dicendam magis ajunt quam arduam] In scriptis ignoratur particula *magis*, nota veterum elegantiæ.

Non opinionis alienæ erroribus] Rot. *alia*. ut hoc ipso libro restituimus *aliæ rei*. Nec pejore sensu *opinionis alienæ error* dicitur quam *diversa opinionis error*. *Opinio diversa & opinio alia*, est alius opinio, adversantis aut differentiatis sententia.

Quod Græci Λοχεῖα aut Λεχωὼ appellant] Nemini scriptus habet Λεχωΐδα aut. Rott. *quod Græci Lelepin appellant*. Uterque autem *intractabile*, ut olim edebatur, non *intractabile*.

Cap. XVI. *Romani generis disertissimus*] Carrionis & hoc.

Scripti & olim edini doctissimos. Hæc huic illis convenientior. Lib. 3, 12. *a P. Nigidio doctissimo viro.* Hoc lib. 4 cap. 9. *Nigidius Figulus, homo, ut ego arbitror, justa Varronem doctissimus.* Lib. 17, 7. *P. Nigidius civitatis Romanæ doctissimus.*

Non aliter locutos esse & scripsisse] Rott. *elocutos.* Lib. 5, 9. *planeque & articulate elocutus est.*

Causa quæ est mortua] Reg. & Rott. *quæ est emortua.*

Dativus singularis litera finitus] Rott. *Dativus singularis I litera finitus.*

Cum igitur, inquiunt, in casu] Verbum nescit Rott.

Non victui & amicti] Rot. *non victui nec amicti.*

In Dolabellam actionis III. Ibi isti] Carrionis fœtus. Romana, *actionis illibuisti.* Aliæ, *actionis illibuisti.* Reg. & Rot. *actionis in libusti.* Scribe: *Item in Dolabellam actionis III lib. I. Illi, quorum in ædibus fanisque posita & honori erant & ornatu.* Quemadmodum Ciceronis duæ sunt actiones in Verrem, & posterioris libri quinque.

Cap. XVII. *In hoc quoque prima verbi præpositio*] Carrionis manus. Ante illum: *In hac quoque prima verbi præpositione ob eandem causam producunt.* In quo nihil aliud mutari jubent membranæ, quam *producitur in producunt & prima in primi*, Scilicet quod inchoat versum Lucilii. Nam quod de præcedente versu vulgo additur *& jam*, nec in Reg. nec Rot. nec Lincoln. visitur. Intelligimus autem *producunt* literam O: quemadmodum paullo ante, *Objiciebat O litera producta.*

Hinc humilem & sufferctus posteriorem] Scripti *huic. non hinc.* Deinde Ro. Ven. Ald. Gryph. *suffercatus posteriorem.* Vascos. & Ascensius *suffectus.* Gryphi margo, *suffractus.* Vulgatum Carrionis est, ut puto, & sequitur Fr. Douza: etsi nihil tamen sufferti. Reg. & Rott. *suffer citus.* Fortasse: *Subjicit huic humilem & lapsis catus posteriorem.* Exemplum aut historiolam Carthagine petit, & Magistratum Punicum ait prudenter à loco nescio cujus nobilis & contumacis aut ignavi sufficisse hominem humilem & fortunæ inferioris, sed strenuum atque idoneum.

Et præteritum non icit sed jecit] Reg. & Rott. verbo auctiores: *& præteritum non Icit facit, sed Iecit.* Neque aliter Ro. & Veneta. Aldus delevit primus; eum alii secuti.

Sed reddit eam positu longam] Videtur esse, quam aliæque *positione* longam dicunt. Rott. tamen & Lincoln. *pro sed*, quod etiam in Palatino ja. Gebhardus notavit a Antiq. l. 4.

Ut quod apud Virgilium] Reg. Rot. Lincoln. ignorant *quod.* An igitur & *ut invenimus* delendum?

Metri causa protendat] Iidem tres, *metri gratia.*

Dein

Deum sublimas subices] Festus: *Subices Ennius in Achille pro subjectis posuit, cum dixit: nubes. * Per ego deum subices humidas. Unde oritur imber sonitus aerio spiritu.* Reg. Rottendorfianus que, *sublimas subices humidas*: ut & apud Nonium. Non enim tantum *Sublimis* antiqui dicebant. Atrius Phinidis: *Aut sæpe ex humili sede sublima avolant.* Sallust. 3 histor. *Sublima nubila cœlum obscurabat.* Idem probarunt & Jos. Mercerus & Ger. Jo. Vossius. *Spiritu* e Festo Carrionem sumpsisse puto; nam scripti & ante illum editi: *Sonitu sæpe & strepitu.*

Pacuvius item in Anchise] Rott. quoque, *in Chryse*, quod ex Regio jam promsit & merito laudavit Lambecius. Lincol. *in chise.*

CAP. XVIII. *Quam fuerit altus animo atque magnificus*] Scribe cum Reg. & Rott. *altus animi*. Ut *egregius animi, felix, curarum* & similia.

Conscientia nixus pluribus rebus] Ante Carrionem editi cum scriptis: *conscientia subnixus.* Quod male truncatum, quum sit idem quod confidens, elatus, in utramvis partem. Livius lib. 4. *ubi illi patricii spiritus, ubi subnixus & fidens innocentiæ animus.* Silius lib. 4. *Subnixus rapto plebeii muneris ostro.* Dein Rott. *plurimis rebus quæ dixit quæque fecit declaratum est.* Ubi in *rebus quæ* debetur Carrioni, & defenditur iis, quæ notavimus 3 Observ. 2. nam priores, *quas dixit quæque fecit.* Alterum sancit & Regius. Lincoln. *quæ dixerit quæque fecit.*

Quædam item alia crimini daret] Non male. Livius lib. 1. *Crimini maxime dabant in Numitoris ægros ab his impetum fieri.* Sed tres scripti *crimina.* Numquid *crimina faceret?*

Eamus nunc protinus] Reg. & Rot. *hinc.* Forsan tota oratio sic constitit: *Ne igitur simus adversum deos ingrati, censeo relinquamus nebulonem hunc, & eamus hinc Jovi optimo maximo gratulatum.* Habes autem hic verbum *gratulari* ea proprietate, de qua diximus 2 Observ. 19.

Quæ ad sententiam de Scipione dicendam] Superiores cum scriptis: *ad sententiam de Scipione ferendam.* Et hoc magis judiciale verbum, quum alterum senatorium sit. Cicero pro Cluentio: *sua illum sententia, quam palam omnes latuli essent, condemnatum iri.* Lib. 4 in Verrem: *de qua vos sententiam per tabellam feretis.*

Petillius quidam tribunus plebei] Reg. & Rott. *Petillii quidam tribuni*: deinde *comparati ineunt atque immissi desiderabant*, ut observavit Salmasius ad Solinum pag. 1222. Sed quod ille *Petillios* dictos vult pro *Petillio*, ut apud Græcum illum, Ἐξῆλθον Ἐκλογὶς τῶν καὶ Σαρπηδόνος. fefellit summum virum memoria. Livius lib. 38. *P. Scipioni Africano*, ut *Valerius Antias* auctor

melior est; alio Q. Petillii diem dixerint. Valerius Maximus lib. 3 cap. 7. *Diem ad populum M. Nævius tribunus plebis, aut, ut quidam memorant, duo Petillii dixerunt.* Et Livii verbis etiam possis suspicari nostrum scripsisse: *Petillii Quinti tribuni plebei*, pro eo quod est *Petillii quidam.* Lincoln. *petiuit quidam tribuni &c. comparati i. e. u. immissi desiderabant.*

L. Scipioni Asiatico fratri] Rott. *Asiaco fratri.* Regius, *Asiaticum fratri.* Lincoln. *Asiaticum fratre.* Prorsus puto Gellium scripsisse: *L. Scipioni Asiageni.* quod cognomen ei & apud T. Livium restituimus.

illatum, ut palam retinebatur] Et hoc Carrionianum Ro. & ceteræ: *Ille tum ut palam.* Scripti, *illatum.* Repone: *Ille tum* (sc. Petillii tribuni plebei postere vel desiderare) *ut palam retinebatur & ad erarium deferretur.*

Cui salus imperii ac reipub. accepta ferri deberet] Veneta, *acceptæ fieri.* Et hoc malo. Notat enim Gellius auctores, quos ille in scribendo sectabatur *acceptum referre* quam *ferre* dicere maluisse. Vide quæ ad majorem Plinium annotavimus.

Ab eo ratio pecuniæ prædatitiæ poscerentur] Scripti ejutant *ut ab eo*; & pro *ratio* habent *rationi.* Recte igitur Carrio: *rationem pecuniæ prædatitiæ poscerentur*, nisi *rationes* malis, ut *rationes* in eo scriptas esse. *Posci aliquid*, ut *doceri aliquid*: quia & *poscere aliquem aliquid*, ut *docere aliquem aliquid*, dicimus. Sic *exigi portorium*, de quo noster alibi.

CAP. XIX. *Advertimusque hinc elici tarditatem*] Rott. *e duo tenuis quæ aut eluci tarditatem.* Quod addo, ut agnoscatur fides librarii, quod non intelligebat, corrigere religioni habentis, & ut literas adsequi poterat; reddentis, quamquam discerptis vocibus. Nihil enim aliud vult quam quod e Regio docte collegit Salmasius ad Solinum p. 1280. *bebetiores fieri ad veterni usque aut eluci tarditatem.* Festus: *Elucum significat languidum ac semisomnum, vel; ut alii volunt alucinatorem & tugurum enatorem.* Ex Gellio apparet affectum ponere quam personam significare; ut sit languor & marcor semisomni. Sic & libro 15, 2 *elucum* interpretatur *tarditatem quandam animi ac stuporem:* Neque hinc abest Tertulliani de corona: *Liberum apud Ægyptios Osirin Harpocration industria bibendi interpretatur, quod bibere natura sit cerebrum ab eluvie defensare.* Intelligit enim, quam inter ebrietatis incommoda refert Seneca epist. 83, illam *ignorationem sui*, *vertiginem capitis*, *tecta ipsa mobilia velut aliquo turbine circumagente totum domum.*

Capys aut de liberis educandis] Ios. Mercerus correxit *Catus*, ut

ut apud Nonium persæpe liber hic appellatur, & Gellio ipsi lib. 20, 10. Idem animadvertit Gerh. Io. Vossius in Originibus adversus Ausonium Popmam, qui voluit Cato.

Cap. XX. *Inter censorias severitates*] Scripsit utroque loco *censorum*. Ergo lege: *Inter censorum severitates*.

Censor agebat solenne de uxore] Scripti *acebat*. Legendum, *adigebat* Lib. 7, 18. *Hos, priusquam proficiscerentur, jusjurandum adegit.* Lib. 16, 4. *Cum delectus antiquitus fierent & milites scriberentur, jusjurandum eos tribunus militaris adigebat.* Seneca epist. 96. *deinde facile cætera exiguntur mandanturque jusjurandum adactis.* Sic & Fulvius Vrsinus, immo P. Ciacconius ad Cæsarem lib. 1 de bello civili. Dein scripti, *deinceritus*, quæ admodum & editi ante Carrionem. Sed & Rott. *Verba ita concepta*, cum Aldo & Vascosano: quin Romæ Ven. *Verba hæc erant ita concepta.*

Et canicula] Probabiliter Lipsius: *& annalicula*. Elect. 3. Festus: *Canaliculæ, forenses, homines pauperes dicti, quod circa canales fori consisterent.* Iuvat Plinium Catonemque.

Is locum esse sibi joci dicendi putat] Lincoln. *joci divi putat*. Rot. *sibi oci dicunt vates*. Regius: *joci dicunt inepte*. Palam monstrant, *joci dicendi vates*.

Censor dixisset, Tu ex animi tui sententia] Sic Carrio. pessime. *Et tu*, quemadmodum superius quoque. Scripsi rursus, *censor dixisset, Ut tu ex animi tui sententia*. Hæc enim passicula huic rei propria est. Vide 4 Observ. 14.

Sed non ex animi tui sententia] Quæ vero causa esset censoris invidendi matrimonio hominis? Recte scripsit atque: *Hoc beo equidem, inquit, annuam, sed non hercle ex animi mei sententia*. Vbi peccavit etiam vel Carrio vel Stephanus, quum *ni hercle*, quod priores editiones salvum habebant, tollunt.

Atque inibi prope, ut plecteretur, fuit] Non putarunt impleri sententiam, nisi *prope* suo incalcato. Tu vero auctoribus membranis id dele, & veterem scripturam non aliter intellige, parum scilicet abfuisse, quin plecteretur.

Virgi animi foret & alacritatis] Reg. & Rott. *alacritatis*, ut id verbum scribendum esse disputavit Salmasius.

Sed cum ille dejerasset] Reg. Roe. Lincoln. *dejurasset*.

Populum adhortaretur] Accessio Carrionis. nam scripsi, & olim editi *hortaretur*.

Mas fortius in septimo memoriali] Reg. *in septimo memoriam meam moriali*. Rott. *in septimo memor memoriali*. Neuter *memorabilium*. Lincol. quoque *memoriali*.

Equum Statius meus fertur] Reg. & Rott. plane *Equum Statorius*.

vius nihil servos. Lege : *quoniam*, *inquit*, *ego me curo; equum Statius nihili servos.* hoc postremum terminatione antiqua pro *servus*. Sic lib. 17, 6. *quod eum servus nihili petendæ pecuniæ causa compellaret.* quem paullo ante dixit *nequam* & *nulli pretii*. Plautus Menæch. 5, 6. *Recordetur* (bonus servus) *id, qui nihili sunt, quid in pretii Detur ab suis heris.*

AD LIB. V.

CAP. I. *Musonium philosophum solitum dicere accepimus*] Et Reg. & Rottendorfianus & Lincolniensis τὸ *dicere* nuntium remittunt. Aliquid latet. Forte : *Musonium philosophum locutum accepimus.*

Si clamitant etiam si vocim] Et calamo propagati & typis ante Stephanicum : *si clamitant etiam si gestiunt si vocim*. Vbi *si gestiunt* induxerunt, quia id verbum paullo post adhibetur. Suspicor pro illo *gestiunt* alterutro loco fuisse *exsiliunt*. Hoc enim quoque faciebant. Quintilianus Instit. 2, 2. *Minime vero permittenda pueris, ut sit apud plerosque assurgendi exsultandique in laudando licentia.* Et mox : *At nunc proni atque succincti ad omnem clausulam non exsurgunt modo, verum etiam excurrunt, & cum indecora exsultatione clamant.*

Quibusdam quasi frequentamentis] Sic & lib. 1 cap. 11. *si, ut planipedi saltanti, ita Graecho concinanti numeros & modos & frequentamenta quaedam varia tibicen incineret.* Scriptus tamen utique *fretamentis*. unde Salmasius conjiciebat *irritamentis*.

Sciat & qui dicit & qui audit] Alii, *audivit*. Reg. & Rot. *audiunt*. Dicit enim unus, audiunt multi.

Neque illic philosophum loqui] Membranacei ambo : *neque illi philosophum loqui*. Hoc quoque Plautinæ indolis. Amphitruonis prol. *Quæ illi ad legionem facta sunt.* Captivis 2, 2. *Ut futurum serviat apud te sumptu & vestitu tuo Potius, quam illi, ubi minime honestum est, mendicitem vivere.*

Animus is, inquit, audientis philosophum] Scripti nesciunt pronomen; nec sane, quid hoc faciat, apparet.

Si quæ dicuntur utilia] Conditionalem particulam inserui Carrio. Scripti & prius editi, *philosophum quæ dicuntur*. Igitur Lipsius 2 Elect. ; tentat : *quæ dicendo utilia*. Malim : *Animus, inquit, audientis philosophum dicentem, quæ utilia ac salubria sunt.*

Prolixe profuseque laudandi] Sic membranæ utræque. non *profundeque*, quod tenebat e Pulm. Gebhardus 2 Antiq. lect. 11.

Sueto-

Digitized by Google

Suetonius Nerone : *A quibusdam ex his rogatus, ut cantaret super cœnam, exceptusque effusius, solos scire audire Græcos ait.* Plinius lib. 6 epist. 26. *Amo quidem effuse, judico tamen.*

Attonitos & quasi obstipidos] Quid voluit Carrio cum suo *obstipidos*? nisi occasio præbenda fuit bono Schegkio, ut *obstitos* juxta in subjiceret. Recte scripti & editiones priscæ, *obstupidos*. Plautus Milite 4, 6. *Quid stas, obstupida? quære non pultas?*

Vocis permanantibus] Regius addit ὡς φα· quod indicium videtur Græca quædam suis attexuisse Gellium, quæ perierunt. Sed facile possunt restitui ex Odyss. N principio:

Ὣς ἔφατ', οἱ δ' ἄρα πάντες ἀκὴν ἐσαν σιωπῇ
Κηληθμῷ δ' ἔχοντο κατὰ μέγαρα σκιόεντα.

CAP. II. *Qui Bucephalus appellatus est*] Regius *Bucephalas*. Et mox in ipsa narratione : *& capite & nomine Bucephalas*, non modo Reg. & Rot. sed etiam Ro. Ven. Aldina editiones. Vascosanus mutavit. Et sic in optimis fere libris id vocabulum terminatur : sic Strabo, Curtius, Oppianus. Sic etiam Plinius lib. 8 cap. 42, etsi vulgo id non appareat : *Bucephalan eum vocarunt.* Ita MSS. etiam vulgares.

Æris nostri summa est HS CCCXII] Reg. & Rot. expressis literis : *sestertia trecenta duodecim.*

Ab alio nisi a rege] Reg. *nisi ab rege.*

Vulneribus alte in cervice] Scripti *altis*. Seneca Troadibus : *Alto nefandum vulneri ferrum abdidit.*

Et deinde jam superstitis securus q. cum s. h solatio exspiravit] Scripti, Romana, Veneta ; *& domini jam superstitis securus, quasi cum sensus humani solatio, animam exspiravit.* Quæ mens Aldo fuit, ut hoc, quemadmodum fecit, interpolaret? Quæ Carrioni aut Stephano, ut una cum Vascosano & Gryphio interpolanti autem præberent? *& domini* e Palat. etiam protulit Gebhardus 2 Antiq. Lect. 1. *Animam* autem *exspirare* dixit & lib. 3, 15. *cognito repente insperato gaudio exspirasse animam.*

Atque ob equi honores] Scripti *idque*. Dein *Bucephalon* & illi quidem : vix tamen est, ut non *Bucephalen* scripserit Gellius, quod & Salmasio visum ad Solin. p. 893. etsi sint, qui & isto modo appellant.

CAP. III. *Libro illi suo inclito*] Quis neget operæ pretium fecisse Carrionem & Stephanum, quum sic maluerunt quam cum scriptis editisque ante ipsos, *libro suo illi inclito*? Reg. Rot. Lincoln. *scripsit* pro *inscripsit.*

Quod genus Græci βεκκάριας vocant] Excogitatum ab aliquo,

in cujus exemplari Græca vox deerat. Præclare Regius : *quod genus Græci ἀχδοσίρτ vocant.*

In Abdera oppidum] Ternæ membranæ sine præpositione: *rure Abderam oppidum.* Dicebant autem *ad Abderas.* Ergo scribendum : *Is de proximo rure Abdera in oppidum, cujus populares fuit*, &c. *Abdera in oppidum* ut apud Tacitum, *Capreas in insulam se abdidit.* Vide ad Livii librum 28, 42. Auctor bello Africano : *Itaque postquam castris non potuerant potiri, Uticam se in oppidum contulerunt.* Valerius Maximus lib. 1 cap. 1. *Atque in id Virgines, & sacra imposita omisso cœpto itinere, Cere in oppidum pervexit.* Vbi non agnosco, quod agnoscit ex uno libro Colerus lubens, *Cere oppidum.*

Vincturam posituramque ligni] Carrionis hoc. Plinius 16, 37 de salicis generibus : *aliæ* (parium) *virgas sequacis ad vincturas lentitiæ.* Scripti tamen & superiores editiones, *junctura.*

Cap. IV. *Et Iulius Paullus vir*] Omnes ante Stephanum: *Paullus postea vir memoria nostra doctissimus.* Nec secus scripti. Hunc titulum Paullo cur inviderint, ipsi viderint. Certe noster & lib. 16, 10. *Iulium Paullum postea memoria nostra doctissimum.* Lib. 19, 7. *Iulius Paullus postea vir bonus & veterum sinceritatisque veterum imperitissimus.*

Doctissimus consederamus] Scriptus uterque, *consideramus.* Et sic interdum malebant. Cicero 3 de Orat. *in silvam venitur, atque ibi magna cum audientis exspectatione considitur.* Lib. 2 de Legib. *sed si videtur, considamus in umbra.*

Fabii annales, bona atque sinceræ vetustatis libri] In omnibus exemplaribus sic interpunctum video. At aut tollendum comma post *annales*, aut alterum addendum post *vetustatis*, si mentem auctoris assequi volumus. Non enim ille dicit Fabii annales, qui essent libri bonæ & sinceræ vetustatis, sed libros annales Fabii, qui bonæ & sinceræ vetustatis essent. Et ita gaudet loqui cum Sempronio Asellione, ex quo advocat hoc libro cap. 18. *Annales libri tantummodo, quid factum quoque modo gestumque sit, ea demonstrabant.* Item, *neque seguiores ad rem perperam faciundam annales libri commovere quicquam possunt.*

Ni in una uspiam litera delictum esset] Et scripti & olim editi : *si in una uspiam litera.* Carrio alterum de conjectura fecisse videtur, ex eo, quod Pithœus, Brissonius, alii monuerunt sponsiones fere particula *Ni* concepta fuisse. Neque immemor hujus formulæ potuit esse noster, qui lib. 7, 11, ex verbis Africani minoris ter repetitum posuit : *ni hoc ita est, quis spondet mille nummum?* Et lib. 14, 2, ex oratione M. Catonis : *ni vir melior esset Gellius quam Titius.* Sed illud *uspiam* melioris

Digitized by Google

state sermonis Latini nusquam : nec Gellium id dedecus tolli credibile est. Aut igitur facilimus *nusquam*, aut, *si* in nullo usquam litera delictum esset.

Alio quoque loco ita scripsit] Vix est, ut hic non aliquid mutili & defecti. nam scripti *ni alio quoque loco* ignorant. Fortasse hoc ipsum exemplum non Fabii annalibus, sed Varronis humanarum rerum lib. 16 acceptum refert Nonius Marcellus : etsi vulgo ibi *duodevicesimo*, sed *duotricesimo* legendum esse jam monuit Iosias Mercerus.

Cap. V. *Cujus modi loco cavillatus sit Antiochum*] Vetustiores : *sit in Antiochum*. Regius : *loco in cavillatus sit Antiochum*.

Ne satis esse credis Romanis] Rott. *credo*. Regius, *credam*. Quod foret, jubesne me contendere ? auctorne es, ut credam ?

Cap. VI. *Hæ antiquitus e lauru erant*] Rott. *antiquitus lauri*. Forte : *Hæ antiquitus laureæ erant*.

Quod in eo loco generatum esset] Reg. & Rott. *quarum*. Lib. 7, 11 ex Q. Claudio affert : *qui adprime summo genere genitus erat*.

E fronde querna, quoniam cibus victusque antiquissimus quernas capi solitus sit] Quatuor scripti *querneæ*. Reg. & Rott. etiam *cibus* mutatione literæ frequenti librariis : uterque item *fuit*. Tum pro *quernas* Reg. *querceis* : sed lectio vera in Rott. habetur *antiquis fuisse fuit capi*. Possis conjicere : *e fronde querneâ, unde cibus victusque antiquis solitus fuit capi*. Aut etiam, *quoniam cibus victusque antiquis e querceis capi solitus fuit*.

Quod appareret tam iniquo] Olim edebatur, *apparere eum iniquo*. Scripti Reg. & Rot. *apparere & tam iniquo*. Lipsiolus. *dispiaret & tam*.

Ciceronem consulem domari e republica censuit] Vetustiores Carrionę, *a republica* : neque aliter scripti. Et sensu non deficitur. Nam *censere*, apud Latinos sæpe sic ponitur, ut ei præsens infinitivi pro gerundio jungatur. Justinus lib. 13. *Perdicca censet Roxanes expectari partum*. Plinius lib. 23, 1. *Nisi deis ad purgationem non censuerim uti*. Sic ergo *censuit a republica eo donari* est censuit vel pro sententia dixit esse donandum a senatu populoque Romano.

Armatus vi transilivit] Reg. & Rot. *transiluit*.

Ovalis vero coronâ] Neuter scriptorum codicum habet *vero*, neuter ut nec Lipsius. mox *ni* omittit : & sunt hæc particulæ, quibus quasi hiantem orationem connectere se male sedati putabant. Sed & vocabula transposuerunt. Hæc enim mutila ptisca : *Ovalis corona murtea est : eâ utebantur imperatores, qui ovantes urbem introibant, Ovandi ac non triumphandi causa ei.*

im-

Impulvereæ, ut dicit ſalet. victoria] Volunt hoc ipſum ſcripti exhibendo, *quibus in pulvere aut dici*. Neque inepte tamen Chriſt. Colerus Parergon cap. 20 ſuſpicatur, *impulvere, ut dicit ſalet, victoria*. Sed juxta bene *impulvereus* formatur ἀπὸ τοῦ *pulvereus*, quam *impulvis* ἀπὸ τοῦ *pulvis*: quemadmodum a *cæna* fit *incænis*, a *cænatus incænatus*. Nam *invulnerea*, quod homo doctus libro ſuo adſcripſerat, ludibrium eſt.

Nam principio quis vidit] Membranarum ξυμφωνία. *Jam principio.*

CAP. VII. *Collectam coactamque vocem & magis*] Rott. *vocem ciet magis*. Reg. *vocem ciet magisque*. Fiat igitur: *vocem ciet magis, magisque claros*. Sed præterea legendum: *quæ non vaga*. nempe via emittendæ vocis. non *quod*, ut vulgo: non *quoniam* ut Carrio licet cum ſcriptis manu. *Ciet vocem*, movet, rumpit, emittit, incitat.

CAP. VIII. *Nihil deeſſe animadvertimus*] Reg. & Rott. *animadverterimus*.

Et quaſi Roſcius hiſtrio] Sic Carrio, quum eſſet: *atque Roſcius hiſtrio*. Sed ex ſcriptis legendum, *& Q. Roſcius hiſtrio*. ut notavit Lambecius.

Statuq; grandi capite erat] Utraque membrana: *Fatua grandi capite erat*. Quando mentionem fecit Pici, non mirum eſt addere aliquid de nuru ejus Fauni uxore. Juſtinus lib. 43. *Faeno uxor fuit nomine Fatua, quæ divino ſpiritu impleta, velut per furorem futura præcinebat*. Bonam deam putatam ſcribit eandem Plutarchus in Cæſare.

Ex illo Homerico verſu] Scripti quatuor, *Homerico verſo*. Mutatum opinor, quia duo verba ſunt & initium verſus. Sed *verbum* etiam dictum ſignificat complurium vocum. Suetonius Julio: *Verbum Ad. Catonis eſt, unum ex omnibus Cæſarem ad evertendam rempublicam ſobrium acceſſiſſe*.

CAP. IX. *Cum vero in patrem ejus*] Hic quoque fulcrum labanti orationi ſe ſupponere crediderunt per *Jo vero*, quod neque in Regio eſt, neque in Rottendorfiano neque in Lincola, primus etiam caret præpoſitione *In*. Dicimus autem utrumque *invadere aliquem & in aliquem*. Potius erit aliquid demi: nam pro *deducto* legendum videtur *eductu*, & verbum ſubſtantivum removendum, hoc modo: *Mutus adeo & elinguis diu habitus, quum in patrem ejus, bello magno victum, & urbe, in qua erat, capta, hoſtis gladio eductu, regem eſſe ignarus, invaderet*. Poſſemus quoque *Jo Et* tollere: ſed maneat, licet accipiatur pro Etiam.

Nomen illi fuit Αἴγλης. Rott. *fuit etiam*. Regius *fuit exiny*. Forte *nomen ei fuit* Ἐξιδνη.

Sic

Sese videre quid faceret] Reg. & Rott. *videre sese quid faceret.*

CAP. X. *Esse vitium videtur eorum quæ*] Quatuor scripti: *longe maximum esse vitium videtur, quæ ἀπροσδιόνυσα Græci dicunt. sine ut eorum*, quod insulsisse censeo, qui mirabantur nihil esse, quo referrent *eo quæ*. At est id ex genere scitamentorum, de quibus diximus ad lib. 4, 1. *ea quæ reconduntur, penus dicta est.*

Controvertique potest in eum, a quo dictum est. & utrumque] Scripti & editi ante Stephanum, *convertique in eum potest.* quorum mutandi unde libido vel ipsi vel Carrioni exstiterit, haud sane intelligo. Melius autem Reg. & Rot. *& utrimque pariter valet.* nempe & à parte actoris in rem aut unde petitur, & hinc adversus illum.

Eloquentiæ discendæ causarumque grandi cupiens] Rectius Sarisberiensis *causasque grandi*, inquit Colerus cap. 20 Parergon. Immo pejus. est enim, quale *verborum fingendi*, quod asseruimus lib. 4, 14.

Quo primo die causam apud judices orasset & vicisset] Reg. *primum.* Forte: *quo primam die causam.* Apulejus in Floridis: *Aut enim vinco, & judicio dimittor; aut vincor & pacto absolvor, ex quo non debeo mercedem, si hanc primam causam juvero penes judices victus.* Mar. Becichemo puerilis in his verbis error videtur ita corrigendus, *hac prima causa*: & sic ajunt Florentiæ legi. At ego *victus causam* Apulejo dignum hellenismum puto, quam qui maxime: & tam molliter dici *causam vinci* quam *causam vincere, judicium vincere, Olympia vincere, Pythia cantare & certare*: quæ omnia certos auctores habent, Ovidium, Tullium, Ennium, Horatium, Apulejum ipsum. Etenim in omnibus his intelligitur præpositio *Per.* At, quod sequitur, etsi, quod sciam, dissimulent omnes, correctione indiget: *Ita me omnimodo liberat, si vinco, conditio; si vincor, sententia.* Plane contrarium verum est: nam vincentem stringebat conditio, non liberabat; ut & victum sententia cogebat solvere. Scribendum igitur: *si vincor, conditio;* (pactus enim erat, ne daret, ni vicisset) *si vinco, sententia*, scilicet judicum lite secundum me data. Et hoc ex Flor. statim recipere debuerunt.

Petere instituit ex pacto] Sic & Rottendorfianus. Sed Regius cum prius editis, *institit.*

Utroque id modo fore ut reddas] Scriptus uterque cum editionibus ante Stephanum, *uti reddas.* In Regio deest *id.*

Potui, inquit, huic tuæ tam ancipiti] Sic Rott. non *Opto*, ut Regius adversus auctoris mentem. nam si alio patrono uteretur, id signum esset ipsum sibi diffidere, atque ideo necdum satis

logicon magnum in Ἀναγλ. ἢ τὸ ἀδιάφορον καὶ στέρησιν. Noſter lib. 2, 6. *nam ſicut inlaudatum καὶ laudis στέρησιν, ita inamabilem καὶ amoris στέρησιν deteſtatus eſt.*

Sagittas tenet, quæ ſunt videlicet paratæ] Earum inſtar videre eſt in nummis gentis Cæſiæ & Liciniæ

Immolaturque illi ritu humano capra] Τὸ *illi* neque in Regio neque in Rottend neque in Lincoln. conſpectui. Suſpicor autem ſcribendum quod & Ant. Thyſio viſum, *ritu Romano.*

Verſus Virgilii hi ſunt] Reg. Rot. Lincol. τοῦ *hi* dant commeatum.

Vti mala a nobis vel a frugibus natis amoveantur] Lege cum Reg. & Rott. *amoliantur.* nempe illi ipſi dii. Petronius: *jamdudum enim cupiebam amoliri cuſtodem moleſtum.* Tacitus 3 hiſtor. *Eaque confeſſione, ſive aptum tempori mendacium fuit, invidiam crimenque agnoviſſe & a partibus Vitellii amolitus videbatur.* Noſter 19, 1. *His tunc verbis Stoicus divitem illum Aſiaticum a ſeſe amolitus eſt.* Cæterum pro *Averruncus* Reg. Rot. Lincol. *Aurungus.*

Cap. XIII. *Alios alii anteferre, non conſtabat*] Regius & Lincoln. *conſtituebat.* Rott. *conſatuebat.* Sed quodcumque horum admiſeris, ſi attendas, apparebit orationem parum conſtare. Quin ego duas illas voces qualeſcumque improba manu inſertas cenſeo, poſtquam *cumque quæreretur*, per errorem ſyllaba repetita, pro *cum quæreretur*, feciſſet antiquus librarius. Quid enim, quæſo, conſummatius hoc ſermone? *diſputatio quædam fuit præſente & audiente me de gradu atque ordine officiorum, cum quæreretur, quibus nos ea prioribus potioribuſque facere oporteret, ſi neceſſe eſſet in opera danda facundoque officio alios aliis anteferre.*

Quod majores ſanctius habuere defendi pupillos] Lud. Aurelius ad tertium Taciti annalem tentat: *Quid majores ſanctius habuere, quam defendi pupillos? quam clientem non fallere?*

Adverſus cognatos pro cliente teſtatur] Quis? nempe patronus. ſed id ſic intelligi durum. Malim M. Catonem ſcripſiſſe:

Ad-

eur asperuus. Posset tamen aliquis suspicari fuisse: *terrifico fremitu ac sonore.* Lucretius lib. 1. *quæ belle tangere possint Aures & lepido quæ sint fucata sonore.* Sæpiusque idem & alii.

Oculosque omnium in se convertit] Quanto melius hoc eo, quod libido Carrionis immutavit: *in sese converterat.* Sic scripti, sic ante illum editi.

Maximus populi clamor excitatur, accersitur] Et hic sibi multum Carrio permisit. Romana editio: *maximos populi clamores excitatos dicit arcessitumque à Cæsare Androclum, quæsitum causam, cur ille atrocissimus leonum non parcisset.* Similiter aliæ vulgares, præter quæ ex Aldina *quæsitam* adoptarunt. Nec scripti secus, nisi quod nomen *Androclum* reddunt, de quo monuit Lipsius. *Quæsitum* Regius, *quæsitamque* Rott. ut tamen alteram lectionem, foveat in margine. Potest videri ausum dicere, *quæsitum causam* Androclum, ut *interrogatum sententiam* dicimus. Denique Regius, *leo uni parsisset*; Rott. *leoni parsisset.* Scribe: *cur illi atrocissimus leo uni parsisset.*

Tum sole, inquit, medio] Scriptus uterque: *Tum sole medio, inquit.* Eodemque ordine verborum hæc suis inserit Priscianus lib. 6 Fulvii codex *meridiano.* Parum abest, quin suspicer auctorem nostrum scripsisse, *sole meridie.* Quod sequitur, *& arido & flagranti*, habet Priscianus: unde Lipsius *ardido* 2 Elect. 3. Nostræ membranæ, *rapido & flagranti.* Puto non aliter febrim dici *rapidem* lib. 12, 12. Et igneam significat. Quippe ignis ἐν μάλιστα ἀλεώτατον καὶ ὀξύτατον, ut ait Maximus Tyrius dissert. 38.

Mitis & mansuetus accessit] Quare hoc maluerunt, quam quod habent binæ membranæ, & sine dubio quicquid est meliorum: *mitis & mansues accessit.* Attius Meleagro: *Nunc si me matrem mansues misericordia capsit.* Varro Ὀρν. λόγ. *Non vidisti simulacrum leonis ad Idam eo loco, ubi quondam, eum subito cum vidissent quadrupedem, Galli tympanis adeo fecerunt mansuem, ut tractarent manibus?*

Sole meridiano tosta edebam] Carrionis. Edebatur, quod & boni adfirmant codices: *torrens edebam.*

Scripta circumlataque tabella populo declarat] Vellem: *eaque omnia scripta circumlataque tabella populo declarata.* nempe tradit Apion. Ejusmodi tabula est, cujus meminit Suetonius in Claudio: *Quum esedario, pro quo quatuor filii deprecabantur, magno omnium favore indulsisset rudem, tabulam illico misit, admonens populum, quantopere liberos suscipere deberet; quos videret & gladiatori præsidio gratiæque esse.*

Spargi leonem, omnes fere ubique obvios dicere] Lincoln. *leonem, ubique omnes obvios dicere.* Regius, *leonem. Omnes ubi-*

defendendam? habent profecto & quavis in re ἀντιδοσιν καὶ τὸ ἀντιφυσλαν. Dein quid eſt *ſegniores ad rem perperam faciendam commovere?* ut ne ſcilicet nimis ad peccandum ſegnes ſint & cunctabundi? At quo quiſque ad hoc ſtrenuior & promptior eſt, eo nequiorem putabam. Voluit, opinor, dicere, ſimplicem illam narrationem actorum non reddere alacriores, qui per ſe non ſint alacres & ingenerata ignavia marcent ac torpent; nec ſegniores ad flagitia & ſcelera facere, quos ab iis inſitus non revocat pudor. Hoc quomodo dixerit, videndum.

Et quomodo confectum ſit] Regius: *& quæ confectum ſit.* nempe etiam conſule. Aurigatur eodem Rott. in quo eſt: *& quoquo confectum ſit.*

Quis triumphans introierit & quæ eo in bello geſta ſint] Sic Carrio, quum propagaretur: *introierit exque eo libro quæ in bello.* Regius & Rott. *introierit ex eo libro quæ in bello.* Emenda: *& quis triumphans introierit ex SC. quæque in bello geſta ſint iterare.* Nam τὸ *libro* adjectum, poſtquam τὸ *ex SC.* degeneravit in *ex eo.* Livius lib. 5. *de Patribus, non de hoſtibus, conſules triumphare velle. nunquam ante de triumpho per populum actum, ſemper æſtimationem arbitriumque ejus honoris penes ſenatum fuiſſe.*

Cap. XIX. *Comitia arbitris etiam pontificibus*] Reg. & Rott. omittunt *etiam.* neque in ea particula hic eſt ἐπίθετον.

Filius ſibi ſiet quam ſi] Quatuor ſcripti condemnant τὸ *ſibi.* & quid eo eſt opus, quum dictum ſit *L. Titio?*

Vti patri endo filio eſt] Edebatur antea, *uti pariendo*, quod ſe putat aſſerere Ioh. Livinejus ad 1 Propertii eleg. 3. explicando, qui partu editus eſt: alterum ait eſſe Fr. Hotomanni. Et eſt ejus, nec poſt hanc frugem inventam glans quærenda eſt. Porro non apice uno plus minuſve ſcripti.

Quæ in parentis poteſtate non eſt] Sic utraque membrana: & ex ſuis, opinor, edidit Carrio: atque ita etiam legendum monuit Hier. Aleander ad Cajum. Ante Carrionem particula negandi aberat.

Si juris iſta antiquitas ſervetur] Lipſius, *juris tantum æquitas*, 1 Elect. 21.

Filium adoptivum tam prodeſſe] Sic perperam Carrio vel Stephanus pro eo, quod in ſcriptis & prius editis eſt *procedere.* Et id quam eleganter dictum ſit, monuimus ad Livium lib. 5, 49.

Vt ad cenſum nemini neceſſe ſit venire] Scripti, *neceſſum*, quod & ſupra etſi parum referat, iiſdem auctoribus repoſuimus.

Cap. XX. *Quod vocabulum Latinum ſolœciſmo fuerit Capitoni*

Digitized by Google

res non sine magna specie *iudem*. Vg. & in fine hujus sectionis.

Itaque necessarium est] Angl. & Scheff. *necesse*: Regius, *necessum*.

Et quasi mutuo adversa quaque] Regius *adverso quoque*. Lege, ut jam edidum Gryphio: *mutuo adversoque sulta nisu*.

Nullum adeo contrarium sine] Sic Carrio. Priores *contrarium esse sine*. Reg. Angl. Scheff. *Nullum adeo contrarium est sine contrario alterο*.

Quid item fortitudo &c. quid continentia] Sic equidem & posterius. Vexius tamen olim edidum: *qui item fortitudo intelligi possit, nisi ex iniquo opposito? qui continentia &c.* Hoc postulat, quod sequitur quo modo.

Considerandumque dignumque esse id quæri] Lib. 2, 17. *Et affirmat, quæ digna quæri, tractarique sint*. Legi tamen *considerationeque dignum & quærendum putat*.

CAP. II. *Quo itidem modo & nunc*] Lege *idem*, nempe Chrysippus.

Esse. Mentem in nobis consilii judicique nostri arbitrium] Et *nostri* superscriptum est *suum* in optimo codice.

Græci παραφθόνως vel ἐμμανῶς] Secundum & certum non habuisse Regius, nec Scheffer. codex agnoscunt.

Vobens stultitiæ ipsa sese & implicans] Tolle superfluum *sese*.

Ἐμμανῶς esse dicit quicquid alienum] Regius & Scheffer. *quidlibet sine discretione*. Delnde & posterius: *quodcumque*.

Non sustinenda neque inducenda] Aldus & Gryph. ut Britannici duo & Scheffer.: *non sustentanda neque inducenda*. Sed quid est *sustentanda*? Priscæ Editiones Ro. Ven. Aldinæ, non *subsistenda neque conducenda*, quasi fuerent calamo exarati, controversiam non referrem: acciperem enim, ut apud Ludum *subsistere feras*. Sed Regius, *suscensenda*. Solent autem scripti *suscensere* pro *succensere* exhibere. Videntur autem hæc verba simillima illis, quæ exstant lib. 7 cap. 3 propius finem: *interim autem facta sola censenda dicit atque in judicium vocanda, sed voluntates nudas inanesque neque legibus neque pœnis fieri obnoxias*. Itaque parum abest, quin aut hic quoque scribendum deconnam, *delicta non censenda*, aut ibi *facta sola succensenda*? & hoc potius. nam quod ibi dicit *in judicium vocanda*, pro eo hic ponit *condicenda*. Sic in jure *status condictus dies*. Et apud Livium: *Quarum rerum, litium, causarum condixit pater patratus populi Romani Quiritium*.

Vt ratione quadam principali necessario coacta] Sic & Ro. Ven. Vas. nisi quod transpositis tóculis *ratione principali quadam*. Al-

Carrioni vel Stephano manum adierit, difficile dictu est. Restitue ocius e prioribus & scriptis: *in aliquod sani asylum.* Ecquis est mediocriter doctus, qui ignoret plerisque templis jus asyli fuisse? Sallustius ad Cæsarem: *quam multi mortales postea ad Pompejum discesserint, eoque per omne tempus belli, quasi sacro atque inviolato fano, debitores usi.*

Primus autem Homerus] Regius alia parte uberius, alia recisius: *Primus hoc Homerus sapientissimus ille & antiquissimus poetarum dixit hisce versibus.*

Intricatur hoc modo] Lud. Carrio vult aut *hoc modo* deleri, aut pluribus Ciceronis verbis auctorem usum 1 Emend. 13.

Cap. III. *De serpente inusitatæ longitudinis*] Regius, *inusitatæ magnitudinis.* Neque aliter mox idem: *inusitatæ immanitatis.*

Serpentem illic stabulantem.] Sic Carrio & Stephanus. Nostri scripti cum prius editis, *serpentem in illis locis stabulantem.*

Romam misisse] Nempe Regulum Atilium. Tamen propter interposita, *eumque oppugnatum*, commodius foret *missum.*

Cap. IV. *Quid idem Tubero novæ historiæ*] Edebatur *Tubero in historiis.* Sed illud restituit Carrio. Neque sane aliter Regia & Schefferi membranæ: Regia quoque *memoriæ* pro *literis.* Conjiciebam: *Quid idem Tubero nona historia de Atilio Regulo a Carthaginiensibus capto memoriæ mandaverit.* Genus loquendi notæ suavitatis pro nono historiarum libro.

Grassante sensim veneno cor tabesceret] Muretus ad Tacitum, *contabesceret.* Quemadmodum & Regius. Idem quoque *veneni*, quasi excideret vi.

Cap. V. *In verbis interpretandis erraverit*] Scripti cum editis antehac *erravit.* Ut passim in his lemmasi Gellius.

Alfenus jurisconsultus] Scripti cum Romana & Aldina *juriconsultus.*

Quotquot annis populo] Sic Aldus jam, Vascosanus, Gryphius. Et habet suam venerem. Varro lib. 4 de L. L. *Ager fundus quod fundat quotquot annis multa.* Eodem: *Ager restibilis qui restituitur ac referitur quotquot annis.* Nec longe: *Quod in agris quotquot annis rursum facienda eadem, ut rursus capias fructus, appellata rura.* Ubi mens igitur aut memoria Gebhardo, cum turpe hoc mendum & Latino jurisconsulto indignissimum pronuntiaret; & quod Popma laudaverit eum locum ad Catonem tanquam purum, revinci cum mem. Pal. auctoritate, in quibus sit *quotannis* lib. 2 Ant. L. 20. Atqui sic olim Romæ ac Venetiis editum fuerat, neque ab eo Aldus sine membranarum auctoritate abscessit. Et tamen, vel si repugnarent omnes codices, nec turpe nec Latino scriptore indignum vocitandum erat, quod si non meminerat Varro-

nem familiare habuiſſe, à Popma didiciſſe poterat.

Quid eſſet argentum purum putum] Gebhardus notat in Pallabelle *& argentum*: ut & in Lincoln. & Schefferi membranis.

Purum putum valde purum] Fruſtra contra noſtrum & Budæum ſemetipſe coronat Fr. Luiſinus 1 Pareng. 26. Scimus *purum argentum* eſſe nonnunquam ſine ſignis & emblematis. Sic Juvenalis Sat. 9. *argenti vaſcula puri*. Et alludit aliud tamen ſignificans Martialis lib. 4 epigr. 39. Sed de eo inſubidum eſt hic cogitare. Nec *purum putum* aliter dictum quam per ἐπιφώνημα, ut *ſacroſanctum*, ut *ſartum tectum*, ut *præſtò purus*, ut in arbitrio rei uxoriæ *qua melius æquius*, in precibus *volens propitius*.

Cap. VI. Et *Cn. Mattium*] Sic recte Scaliger in Conjecaneis. nam libri fere *& trimatium*. Verſus Homeri Il. ε. εἰπὲ δ' ἀμφὶς Ἄρηος ἀλαλήσῃ, δῦν δ' ἐπιβησόμενον πολέμου.

Erucio Claro] Sic feliciter Lipſius, ex lib. 13, 16. nam *Lacr Claro* codices. Lapidis exſtat titulus à ſacro Præaniſtarum ordine poſiti. ΣΕΞΤΙΟΙ. ΕΡΟΤΚΙΟΙ. ΚΑΑΡΟΙ. Β. ΙΝΕΟΙ. ΚΑΑΡΙΟΙ ΣΕΒΗΡΟΙ. ΚΩΣ. quibus annum aperientibus Severum Septimum natum teſtis Spartianus.

Cap. VII. *Id verbum eſt ipſius legis Horatiæ*] Sic reſtituimus Plinio lib. 35, 6. *Non præteribo C. Octavium ob unum Senatusconſulti verbum*.

Cap. IX. *Cn. Flavium Anni F.*] Hoc quoque apud Plinium lib. 33, 1. patris prænomen editur. Sed non ſine ratione Pighius, *Cn. F.* ut apud Ciceronem & Livium ſcribitur. Schef. *Anii*.

Eam in limine appoſuit] Portus *oppoſuit*. Huic verbo iniquior, quem minime vellem, orta tamen à librariis injuria, quorum non tanta fuit hic habenda ratio quam ſententiæ ac rei, quæ agitur. Paſſim enim inculcarunt illi *apponere & appoſitus*, ubi *opponere & oppoſitus* auctoribus placuerunt. Nec difficile diſcrimen, nam ubicumque ſignificatur aliquid objectum, obtentum, adverſum, obſtans, impediens, obvium, ibi *opponere & oppoſitus* ſcripitarunt: ubi vicinum, propinquum, adjacens, additum, ibi *apponere* atque *appoſitus*. Sic, *Menſibus antiquis appoſuitque duos*, item *hoc noſtris appone libellis*, bene habent. At etiam bene, *Oppoſitæ frondes vellerague alba tegunt*, & *eadem cunis oppoſuiſſe*, & *Partibus o. oppoſuiſſe manus*, & *oppoſita texit ſua corpora myrto*, & *oppoſita velatur janua lauro*, & *oppoſita lumina veſte tegit*, & *foliorum oppoſitu p. velatus*, & *tecto oculos oppoſuitque manum*; quæ profecto ἀνεύσεως mihi videntur, τοῖς γραπτοῖς ἐξαρτᾶσθαι, quicquid promiſcui codices delirent. Omnia enim hæc objecta, prætenta, obtenta intelligimus,

ut

ut prohibeant videri, quod post ea latet, non tantum juncta vel contigua. Pariter, *in opposita lumina fixus homo*: est enim adversa & objacens oculis. Quemadmodum etiam suavius, *in oppositi nemoris subiere latebras*, opinor, & est obvii, oblati. Nam *feras opponi*, *opposita tanta fulta* vel *firma* vel *dura sera*, & *denspserat oppositas insidiosa feras* sine contatione recipio, nec quemquam veterum in his *apponi* vel *appositas* toleraviſſe cenſeo: atque id ſatis evincet in eadem re aut ſimili frequentata *obex*, *obdere*, *obſerare*, *oppilare*, *obturare*, *obſtruere*. non enim applicatio nuda & conjunctio exprimenda eſt, ſed adjunctio obſtaculi, moræ, impedimenti. Procris etiam meo judicio *oppoſitas agitato corpore frondes Movit*: non enim tantummodo juxta erant, ſed eam quoque operiebant, ut à Cephalo videri non poſſet nec agnoſci. Etiam *oppoſitis vincitur vitibus ulmus*, quas non tantum junctas habet, ſed etiam circumfluentes atque obvolutas. Tale & Nigidii apud auctorem noſtrum 7, 9 *Serpens ſi memordit, gallina deligitur & opponitur*. Plautus Vidularia: *Oppoſita eſt claxendix: at ego dicam quid ſigni ſiet*. Varro lib. 4 de LL. *Ocrea quod opponebatur ob crus*. Bellum vero & hic noſtri *oppoſuit*, ſive januam reſpicias, quam pro fore obſidens claudebat, ſive nobiles adoleſcentes, quorum adverſa imminensque invidos & invitos feriebat oculos.

Cap. X. *Super Euclide Socratico*] Regius *Euclidas*. Videtur ingeretur: *ſuper Euclida Socratico*.

Eſſet, ea res homini] Sic Carrio non modo in editione Stephani ded etiam i Emendat. 5. At omnes & editi & ſcripti: *eſſet, ut ea res*: idque mutandum non fuiſſe ad 3, 9, monuimus. Idem ait in membranis extra ordinem correctum ſe reperiſſe, *capital eſſet*. Quæ vereor, ne fuerint Buſſidianæ, unde tales extra ordinem correctiones, interdum non bonas, hominem adſciviſſe ſupra notavimus. Sed & ipſe vulgatam ſe non mutare teſtatur, quum & calamo exarati libri eam defendant nec meminerit uſquam legi *eam rem capital eſſe*. Lincol. *preſſus eſſet ut ea res*.

Cap. XI. *Ad officium gravitatis dignitatiſque vitæ decentia*] Reg. & Schef. *decentia*. Haud dubie melius.

Cn. Manlium tribunum plebei] Lincol. *C. Mallium*. Schef. *C. Mantlium*, ſed *C. Mamilium* legi ſuadet Pighius in annalibus à V. C. 641.

Cap. XII. *Alterum à ſacro diminutum*] Reg. *imminutum*.

Cap. XIII. *Quæ ſympoſiacæ vocantur*] Non male, ſed mutandum non erat, quod in Regio eſt & Schefferiano: *ſympotica*.

Abſurde atque ridicule dixeris] Sic apud me primus Aldus. Romana & Veneta cum Regio & Schef. *ridiculoſe*. Hen. Ste-

deprecatus est. At in istis, quæ hinc componit Gellius, est equidem aliquid notatu dignum, non idem tamen, quod apud Catullum. Nam *deprecari vitam*, *deprecari se*, quæ proprie sunt precari, ut vivere, ut impunito esse liceat, efferuntur istic cum effectu pro eis, quæ sunt salvum præstare ratis & admissis precibus, deprecatione auferre atque eripere periculo. Dein audacior fit translatio, ut solo eventus intuitu, etiam sine illa precum via, *deprecari* sit periculo alicujus intercedere, periculum avertere ac depellere: sic *servitutem deprecari* alicui, *letum deprecari*, *invidiam deprecari*, *odium & crimen deprecari*. i. ab his omnibus liberare, securum atque inoffensum reddere. Et hoc eo modo, quo, quæ propria sunt oris & sententiæ, ad factum significandum converti. Sic *negare* pro non cedere, *revocare* pro referre aut revincire, *jubere*, *consulere*, *statuere*, pro facere, *excusare*, pro purgare rebus & facto ac talia plurima. Sic pro excusare & purgare accipit ipse noster 7, 3. *legatosque Romam miserunt, qui temeritatem quorundam popularium suorum deprecarentur.* Quod si quis malit *deprecer illam*, *absolvat* vetusta, vel, ut *bene Messalam sua quisque ad pocula dicat*, & *maledic illam versibus*, facile concedam.

Hic vitam à Sulla] Lincoln. Schef. Excerpta bibliothecæ publicæ: *vitam sit à Sulla.* Legendum: *quam multorum hic vitam est à Sulla deprecatus.* ut apud ipsum Ciceronem habetur cap. 26

Propulsabat invidiam] Rom. & Ven. *propulsabat & defendebat invidiam.* Aldus, Vascos. Gryp. *propulsabat & defensabat injuriam*, quod Scheff. & Lincoln. affirmant.

Item pro A. Licinio] Schef. *paulo cœna.* Lincoln. *paulo cenua.* Scribe *pro A. Cæcina.* nam in ea oratione cap. 11 exstant hæc verba.

Quærens veniam quod & malediceret] Schef. *que res qui & malediceret.* Lincol. *que res viam q. & maled.* Demonstrant opinor: *Sic igitur Catullus eadem se facere dicit, quæ Lesbiam, qui & malediceret ei palam &c.*

AD LIB. VII.

CAP. I. *Admiranda quædam de P.*] Regius ignorat *ni quædam.*

Atque in lecto, cum absente marito cubans sola obdormisset] Editi scriptique *in lecto mulieris*; quod cur truncarint Carrio aut Stephanus, ipsi rationem reddant. Dein Reg. & Rot. *sola con-*

ipso capite: *Tiro autem Tullius M. Ciceronis libertus.* Et inferius: *His argumentis Tiro Tullius.* Et amasse sic cognomen interdum nomini præponere notavimus alibi.

Et operum nobilitate] Schef. *notabilitate.* Reg. & Rot. *nobilitatibus.* Nec justius numero sunt offensi quam apud L. Senecam ad Polybium cap. 36.

Ea Rhodiensis civitas] Scio lib. 9, 13. *Ei Manlio cognomentum factum* Reg. & Rot. *Ea civitas*, absque voce media.

Persa tunc Philippi filio] Reg. & Rot. *Persa tamen.* Recte: nam *tamen* interdum ea vi ponitur, qua *Quamvis*, *Etsi.* Cicero lib. 4. in Verr. *Cum omnia illa victoria sua profana fecisset, tamen religione impeditus non attigit.* Lib. 1 famil. ep. 9. *Qui cum illa sentirent in republica, quæ ego, me tamen non satisfacere Pompejo gaudere se ajebant.*

Bellumque eo illis faciendum] Lincol. & Schef. *eos illis.* Reg. & Rot. & *eo* & *eos* aspernantur.

Intenti infestique erant] Reg. Rot. Schef. *infensique.* Forte, *intenti incensique erant.*

Et in quinto Originum libro scripta est] Scheff. & Lincoln. *Originis.* In Rot. versiculus hic deerat. Reg. *& in quintæ Originis libro scripta est.* Elegantius. nam ut *prima Origo*, sic & *primæ Originis liber* est primus Originum liber.

Quam tum ille reprehendit Catonem] Vetustiores editi, *reprehenderit.* Tu *tum* ignorat Schefferianus. Reg. & Rot. *cum ille reprehenderit Catonem.* Recte: nam hæc ipsa causa est, cur impetrabilior apud quosvis venia Gellio sit reprehensi Tironis, quod Tito Catonem reprehendere non fit veritus.

Rerum gestarum prospere] Reg. & Rot. *rerum prospere gestarum.*

Animum excellere, superbiam atque ferociam] Hoc Carrionis est. Prius, *excellentem atque superbiam.* Rot. & Reg. *animum excellere atque superbiam atque ferociam.*

Quia hæc res tam secunde processit] Antea, *quod hæc res tam secunde processerit.* Reg. Rot. Schef. *quod hæc res tam secunde processit.*

Majore opere edico suadeo] Quid opus τῷ *edico*, cum scripti perinde ut antehac publicati *dico?*

Persa quoque rege victo] Schef. Lincol. Rot. Reg. *Perse.* qua inclinatione utitur sæpius Cato, etsi utraque legitima sit.

Ita uti infra scriptum est] Verbo *est* carent Reg. & Rot.

Non Rhodienses id modo voluere] Reg. & Rot. *noluere.* nempe nos ita depugnare, uti depugnatum est &c.

Quem vereremur & quidquid luberet] Tu & Carrionis est, scriptus editisque olim ignotum. Scribe: *si nemo esset quem vere-*

rere-

apud Plautum, *Factum volo*, quod est non Comica magis formula, ut ajunt, quam translaticiæ humanitatis. quod est, Cupio tibi fieri, quod vis, & quantum in me est, ut fiat, operam dabo. Asin. 3, 3. *Videbitur. factum volo. redito huc conticinio.* Bacch. 3, 3. *Serva tibi sodalem & mihi filium.* Mn. *Factum volo.* Tam certum hoc tibi jam esse volo ac si factum sit. Vicinum etiam in Andria, *Factum puta.* Subest tamen aliquid vitii, quod levioti ἀφαιρέσει curabitur hoc modo: *quod cum id utile esset & vellent regi esse factum, nihil tamen adjuvandi ejus gratia fecerint. Id* puta, ut adjuvarent regem.

A quibus ante nos non caverimus] Supervacuum τὸ *nos* arguunt Reg. & Rott.

Recte, inquit, hoc vitio dat Lucilius Poetæ Euripidi] Rot. *Rectèque, inquit.* Bene omnino. Dein Reg. & Rot. *Euripide.* quasi voluerint *Euripidæ* prima declinatione. Sed & uterque: *quod ipse ante de nece ejus consilium cepisset, Meropa fratris uxor hisce ad eum verbis eluserit.* quamquam Rot. m. p. *illuserit.*

Εἰ γάρ σε ἔμελλον] Scribendum: Εἰ γάρ σ' ἔμελλον, ὡς σὺ φῄς. Et sequenti, ὡς χρὴ σ' ὄντα παρ' ὑμῖν, duabus vocibus transpositis, ne versus sit vitiosus.

Quam nisi feceris pati possis] Causalis requiri particula videtur, *quòd*, vel *quia*, vel *quoniam*, pro *quam.*

Tantum aberat a populo Romano] Male & hunc locum ἀκολούθως Cartio: nam meliores cum editis olim: *a populi Romani mansuetudine.*

Ac non viri ejus, qualis fuit] Reg. & Rot. *viri & qui alio fuit.* Fortassis: *ac non viri, si quis alius, gravis, sed vafri, ac fallacioſi & quasi Græcorum sophistarum solertiis.* Infra in contrarium: *Nihil prorsus hac compellatione dici potest neque gravius neque munitius.*

Negavit pœne & ignosci poposcit, quia id non] Editiones: *negavit pœne sed ignosci poposcit quia*: præter Ascensianam, cui est, *non negavit plene sed ignosci poposcit quia.* Lipsius: *nec negavit plene sed ignosci poposcit.* Reg. Rot. Schef. Lincoln. *negavit pene sed ignosci quia.* sine τὸ *poposcit.* Forte: *nec negat & poscit ignosci, quia.* Infra: *interdum, quasi deliquisse eos concedat, ignosci postulat.*

Neque ad veritatem magis quam ad captiones] Scripti *veritatis* aut *veritates.* & hoc quidem optimi.

Et quis tandem est qui nostrorum] Scripti meliores: *Et quis est tandem qui vestrorum.* tum *attineat.* & omnes sine τῷ *quemquam.* Lege: *Ecquis est tandem vestrorum, qui, quod ad sese attineat, æquum censeat pœnas dari ob eam rem.* Mox: *Ecquæ tandem lex est.* nam vetus scriptura eadem, sive *Et, quis* vellent,

Digitized by Google

Eas res contulit seorsum miscuitque cum eo] Schef. *se usum instituitque*. Reg. & Rot. *sensim miscuitque*. Nihil certius. Paullatim enim molliterque ac tacite oratorem eo devenire significat. Lib. 10, 22. *proinde tamen accipienda sunt, quæ dicuntur, ut nos sensim moneri intelligamus.* ut meminerimus tacito nomine de nobismet ipsis fabulam narrari.

Id solum summa ope nititur] Scripti publicatique antehac, *ex summa*. Et a Plauto sumptum. Milite 3, 1. *Eaque expetere te ex opibus summis mei honoris gratia.* Mercatore 1, 2. *Ex summis opibus viribusque usque experire, annitere.* Symmachus lib. 7 epist. 128. *Amor in te meus ex summis opibus annititur, ut in dies singulos bonorum tibi cultus accedat.* ex restitutione Gasp. Scioppii.

Quod mihi a liberis meis dici minime velim] Cur *a liberis* potissimum? Majore vi diceret, *a libertis meis*. nedum scilicet a civibus. Sed Regius & Scheff. & olim editi, *e liberis*: idem Reg. caret τῷ *dici*, quo nec opus est, cum intelligatur *objectari*. Lambecius igitur, *quod mihi & liberis meis minime velim.*

Distincte nimis nimisque compte] Sic Carrio & Stephanus. Priores, *distincte nimis ac compte*, ut & Scheff. Sed Regius & Rott. *distincte nimis atque compte atque modulate.* Τὸ *atque* sic iterate ab ipso Catone didicit. Sic hoc libro cap. 19. *Pulcrum atque liberale atque magnanimum factum* Ti. *Gracchi.*

Nunc tanquam si innocenter purgaret] Scripti cum prius editis, *purgat*. Lege, *nunc, tanquam sint innocentes, purgat*, ut est omnino in Rot.

Numerosiusque ac comptius fortassean dici potuerunt] Bene Carrio *fortassean*: sic enim & scripti omnes: sed iidem etiam *potuerint*: relegantque τὸ *ac comptus.*

Quibus Tullio Tironi respondi modo, existimabit] Reg. & Rot. *respondimus, existimabit.*

Cap. IV. *Sed oculis jam perciperent*] Reg. & Rot. *præciperent*. puta ante legem venditionis expositam.

Coronis inducta venibant] Immo *induta*, ut scripti cum editis. Persius: *& illum Hesterni capite induto subiere Quirites.*

Est autem alia rationis hujus opinio] Nusquam in MSS. τῆ *hujus*. Lege: *Est autem aliæ rationis opinio.* nam & sic solet πλεονάζειν. Lib. 9, 4. *nulli aliæ causæ obnoxia.*

Quod supra dixi, Cato quoque in libro] Reg. & Rot. addunt prænomen, *M. Cato.*

Cap. V. *Eum luctum cum satis visus est eluxisse*] Reg. & Rot. τὸ *est* inducunt.

Qui per vim exstinctus] Horum quatuor vocabulorum nec

vola nec veſtigium in ſcriptis eſt, ſed tantummodo: *interitum ejus exiſtimatur*. Forte: *commiſereaturque interitum ejus exiſtimatum*. hoc eſt, falſo creditum.

Dolor acciſus eſt] Operatum mendum in Stephanica putabam: ſed video ſic exaratum eſſe & in codice Schefferi. Priores, *aclitatus eſt*. Reg. & Rot. *actus eſt*, ut conjecit Thyſius.

Cap. VI. *Quos Græci ἄνιν, ἀκόνιν, γόνιν, ἄτιν; Ingrum appellant*] Sic Stephanus, cum eſſet: *quos Græci ai ἄνιες, ἄς, ἀκόνιν* &c. Scheff. *quos Græci aiθόνιες appellant*, nihil præterea. Reg. *quas Græci aiθόνιες appellant*. Rot. *quas Græci aiſteſeis appellant*. Vbi τὰ *quas* plane pro Gelliano habeo: nam cum utrovis modo loqui liceat, elegantiores tamen conſequuntur ſpondere pronomen quam antecedenti malunt.

Inora inauritave] Nonius Marcellus: *Inauditum, quod non audiat, in veteribus prudentibus lectum eſt: quædam animalia aliud alio carent, & a natura gignuntur aut inodora aut inaudita*. Vbi Ioſ. Mercerus non dubitat, quin *veteres* iſti *prudentes* ſint ipſe Gellius, & in hoc inde reſtituendum: *aut inodora aut inaudita*. Quod admodum probabile eſt. Atque adeo etiam *inodora* conjecit Badius Aſcenſius.

Nullum autem gigni animal] Reg. & Schefferi: *Nullum autem ullum gigni*. Videntur velle: *Nullum autem unum gigni animal*.

Cap. VII. *In Plauti Ciſtellaria*] Potius *Clitellaria*, ut jam viderunt, qui fragmenta fabularum Plauti amiſſarum collegerunt.

Aliorum eſt affatim &c. *Me volo*] Optimi: *Aliorum affatim eſt, qui faciant. ſane ego Me nolo ſortem*. Eſt enim ſermo hominis, qui non metuit timidus vocari.

Sed hanc particulam, ad, cum intentionem] Superiores editi: *ſed hanc particulam, ad, ſemper cum intentionem*. Cattio vel Stephanus omiſerunt τὸ *ſemper*. At ſcripti hoc retinent, negligunt autem τὸ *ad*: optimi etiam interponunt τὸ *ſi*, hoc modo: *Sed ſi hanc particulam ſemper, cum intentionem ſignificaret, acui putavit; non id perpetuum videtur*.

Ibi denique vir ſummus] Reg. *ibid'que*. Rot. *ibidemque*. Conabar etiam aliquando *ſummis*: ut eſſet, ſummis proximus vel apud ſummos longe primus.

Cap. VIII. *Amatores flagrantiſſimi quidam delphinorum*] Rom. Ven. Gryp. *flagrantiſſimi delphinorum quidam*. Aſcenſ. *amatores flagrantiſſimi delphini cogniti*. Etiam Aldus caret τὰ *quidam*, ut & omnes, quibus utimur, ſcripti. Cenſeo, reponas: *amatores flagrantiſſimi delphinorum cogniti compertique ſunt*.

Καὶ αὐτὸς δ' οὖν εἶδον] Hæc in Schefferi membranis rubrica notata ſic ſonant: Αὐλὸς δ' οὖν εἶδον καὶ Ἀπολλωνίδου τοῦ Θε-

ρα-

ἐκελεύετο πολ' εἰσαλλόμενον δελφῖνα πρὸς παιδικὴν ψυχὴν πλεχόμενον· ἐνιοὶ πάντε ἀκριδῶς περιείλκυσαν ἵνα μὴ ἡ παιδομένη χροιὰ ἀμύξῃ φειδόμενον· ἵππον δὲ ἀβελβικόπα μίχεε διωκόσιον ἀνὴρ ϛαδίων. ἐξιχνεῖτο δὴ οὖν Ῥώμη καὶ πᾶσα Ἰταλία ἡ Ἀφροδίτης ξυνορώντες νικηφόρον ἰχθύν. Vbi ſunt quædam vulgatis elegantiora & quæ ad rem pertinere videntur; etſi quædam etiam deſiderentur. Itaque vide an ex utriſque ſic poſſit inſtaurari locus: Καὶ αὐτὸς δ' ἦν εἶδον ἐρώντα παιδὸς (Τάχιστος ἐκελεύετο) καὶ ἐξαπλουμένου δελφῖνα πρὸς παιδικὴν φωνήν. Ἅπαξ οὖν καὶ περιηγκάλιζε· ὁ ἰχθὺς ἀπεδέχετο ἡ παιδὸς ἐπὶ τῶν πτερυγίων τε καὶ τὰς ἀκάνθας ἀφειςέλλων, ἵνα μὴ ἡ παιδομένη χροιὰς ἀμύξειε φειδόμενος· ἵππαδὸν ἐπεβεβήκει μίχει διακοσίων ἀνὴρ ϛαδίων. Ἐξιχνεῖτο δὲ ἄρα Ῥώμη καὶ πᾶσα ἡ Ἰταλία ἡ Ἀφροδίτης ξυνορώντες νικηφόρον ἰχθύν. Quis non videt exquiſitius eſſe Ῥώμη καὶ πᾶσα ἡ Ἰταλία ξυνορώντες quam διδασκθέντες? Ælianus de animal. 6, 49. Ὁ δημος οὐ μαθόντες ταῦτα. LXX Deut. 21. Καὶ κατακεβήσονται οἱ γερουσία ἡ πόλεως ἐκείνης δάμαλιν. Cap. 22. Καὶ ἐρεῖσιν οἱ γενεὰ ἑτέρα. Tum melius eſt, νικηφόρον vectorem pueri, quam νικήσαντος; ἡ Ἀφροδίτης (puta ἕνεκα) quam ὑπ' ἔρωτος;

Ad hæc adjicit rem non minus mirandam] Omnes ſcripti, *Ad hoc*. meliores etiam carent negandi particula, quæ tamen neceſſaria eſt. Forte: *Ad hoc adjicit non minus mirandum*. vel *miranda*.

Ille puer delphino amœnus] E Fulviano notant *amatus*. Rot. *delfineromenos*. Reg. *delphineromenos*. ut monere occupavit Salmaſius in Addendis ad Solinum. Ἐρώμενος & Ἐρωμένη, deliciæ. Diomedes lib. 1. *Amicus, amicarius*, ἑρωμενοπάϊχνος, ἑρωμενοπάλος, ἑρωμενεργάτης. Adelphino ſimiliter lib. 6, cap. 15. A cane, a graculo lib. 1 cap. 6. ab aſpide lib. 4, 54 de animal. ab anſere lib. 5, 29 pueros amatos refert Ælianus.

Cap. IX. *Popoſci & momordi*] Reg. *Pepoſci & memordi*, *pepupi*, *ſpepondi & ceciarri*. prorſus ut editi ante Stephanum, niſi quod *cececiarri*.

Doctiores hujuscemodi verbis utuntur] Omnes ſcripti *hujuſce* ſine *modi*. Lege: *atque ita nunc omnes ferme doctiores hiſce verbis utuntur*.

At ſi me canis momorderit] Non aliter apud Nonium legitur, qui deſcripſit hæc in *Memordi*. niſi quod ibi membranæ antiquiſſimæ, *ut ſi*. Reg. & Rot. *ac ſi me canis*.

Tribunus plebei perduellionis ei diem dixit] Reg. & Rot. *tribunus plebi perduellionem ei diem dicit*. Scheff. *tr. plebis perduellionem ei dum dicit*. Sed & editi omnes uſque ad Stephanum, *perdiellionem*; haud dubium argumentum hæc aliquid monſtri alere. Quod illud? Suſpicor auctori fuiſſe: *Licinius tribunus plebi perduellionem ei judicavit*, & *comitiis diem*. Neque enim ſolus, opinor, Livius dixit lib. 1. *P. Horati, tibi perduellionem judico*. Sed & ſcripti, *a M. Marcio*.

de quis ibi locus? *Dedicamus* idem quod *deferimus*, de quo in Pecunia Veteri. Cicero pro Flacco: *At hæc prædia etiam in censu dedicavisti.* Sive mavis *in censum.*

Perdidisti atque absumpsisti in flagitiis] In Rot. video, *perdidisti atque sumpsisti in flagitiis.* Nec spernere ausim vel ob Plauti Mil. 3, 1. *In mala uxore atque inimico si quid sumas, sumptus est. In bono hospite atque amico quæstus est, quod sumitur. Et quod in rebus divinis sumas, sapienti lucro est.* Atque adeo quia & superiore membro eædem membranæ, *majorem pecuniam ab insumpsisti*; suspicor & τὸ *ab* & τὸ *in* esse insticia, & ibi quoque scribendum: *in uno scorto majorem pecuniam sumpsisti.*

Cap. XII. *Vestem longe lateque diffusam decorem*] Sic Stephanica, quam secutæ *decoram* MS. Schefferi Ro. Ven. Vasc. Gryp. editiones, *indecorem.* unde Lud. Aurelius conjecit, *ut decoram.* Rot *diffusam incedere.* Reg. Lincoln. Aldina *indecere.* Lego: *fœminisque solis vestem longam lateque diffusam decere existimaverunt.* Causa mali nescisse librarios aut non meminisse Plautina in Amphitr. *Ornatum capiam, qui potis decet*: & *Istut facinus, quod tu insimulas, nostro generi non decet.* Noster 9, 5. *arrogantius & elatius quam ætati ejus decebat.*

Qui adolescentulus cum amatore] Lego *adolescentulo*, inquit Gonsalius ad Petronium. Immo ipsum Sulpicium Gallum, olim adolescentulum, cum amatore, non opinor adolescentulo, sed cum robusto aliquo pædicone jacuisse, atque ab illa detestabili consuetudine, quamvis grandiorem, exsuere mollitiem non quisse significat.

Cum chiridota tunica inferior accubuerit] Hæc verba vir doctus ad Appulei Apologiam, ut ipse loquitur, aliquantillum emendans & glossemate expurgans fere ad hanc faciem componenda putat: *qui in conviviis adolescentulus cum amatore in chiridota accubuerit*: & operam neque se neque lectorem hic lusisse sperat deprehensurum, quisquis locum inspexerit. Et opinio & spes hominem mire frustrata est. Thracii enim potius rustici sic grassari, quam boni vinitoris. Si *chiridota* appellata otiosum est addere *tunica*, qui patimur Tullium 2 Catilin. dicere, *manicatis & talaribus tunicis*? quare Plautum, *Manuleatam tunicam habere hominem addecet*? Si *in tunica* melius est quam *cum tunica*, cur Cicero in Bruto: *sacrificium publicum cum Lena faceret*? cur auctor ad Herennium: *Venit iste cum sago, gladio succinctus*? Quantum autem demat sententiæ, qui tollit τὸ *inferior*, nulla re alia opus est, quam ut intelligas, quid sit *inferiorem accumbere.* de quo Salmasius ad Solinum p. 1295.

Cap. XIV. *Nominaque eis fecerunt apponi ἀδέσν*] Quis non offendatur hic τῷ *apponi*? Henr. Stephanus conjecit *apposita*,

conſcium: quod & vidit Acidalius ad Stichum Plauti.

Et cætera, inquam, vir doctiſſime & graviora remotioraque] Optimi: *Et quæ cætera, inquam, vir doctiſſime, remotiora gravioraque ſi diſcere & ſcire debuero.* Nec ſupervacuum vel *ſi* vel *quæ*. Perinde eſt enim ac ſi dixiſſet, *& ſi quæ cætera.*

Quia dixi ſæpe Obnoxius & quid dicerem neſcivi] Rot. *qui dicerem.*

Vt res eſt, Plautus homo linguæ] Reg. & Rot. *ut res eſt, Plautus quoque homo linguæ.*

Videtur vobis pervulgatius eſſe] Rot. *nobis pervulgatiusque eſſe.* Significat quod edit Regius: *videtur notius pervulgatiusque eſſe*, Lambecio jam notatum.

A tua ſententia diverſe his verſibus] Reg. & Rot. *diverſe in hiv verſibus.* Vt paullo poſt quoque loquitur.

Aliæ res obnoxiæ] Acidalius cum conjecit *obnoxioſæ*, acu rem tetigit. Sic enim prorſus in Regio & Rot. legitur. Idem vero *obnoxium & obnoxioſum*, ut *ridiculum & ridiculoſum.*

Significationem quoque ejus varietatemque recenſere] Rot. *veritatemque.*

CAP. XVIII. *Argumentum eſſe poteſt. Prælio Cannenſi*] Lincoln. & Scheff. *Cannenſe.* Reg. & Rot. *prælium Cannenſe.* Probabile igitur voluiſſe auctorem: *& hoc quod dicemus, ei rei non tenue argumentum eſt. Poſt prælium Cannenſe Hannibal.* quod animadvertit etiam Lambecius.

Dari argenti pondo libram S.] Olim *darent argenti pondo ſcilicet & ſelibram.* Stephanus jactat in ſua editione particulam *ſcilicet* librorum veterum auctoritate omiſſam. Verum hoc deprehendimus. Sed *darent*, ait, retineri potuit. Et debuit noſtris quidem auctoribus, in quibus conſtanter: *darent argenti pondo libram & ſelibram.* De *libra S.* vix auſim contradicere Carrioni, etſi non faveant illi membranæ. Sunt nummi ſexcenti, denarii centum quinquaginta. Lipſius non ultra *pondo libram* vult, tria ſequentia vocabula παβολιμαῖα ratus 1 Elect. 25. Ante Cannenſe prælium *convenerat inter duces Romanum Pœnumque, ut quæ pars plus reciperet, quam daret, argenti pondo bina & ſelibras in militem præſtaret*, teſte Livio. Conſentit Plutarchus: εἰ δὲ πλείους οἱ ὑπὲρ λύτρων, διδόναι δραχμὰς ὑπὲρ ἑκάστου τὰς καταζευχθείσας πεντήκοντα καὶ διακοσίας. De hac aliquid Hannibalem ſumma remiſiſſe poſt victoriam ad Cannas & viliori licuiſſe, quibus abundabat, captivos mirum non eſt. Livius tamen auget pretium, qui narrat equiti eum ſtatuiſſe quingentos, pediti trecentos, ſervo centum quadrigatos nummos.

Hos priuſquam proficiſcerentur, jurjurandum adegit] Et hic potuiſſe retineri *jurejurando adegit* cenſet Henricus. Potuit, ſed

Carrio & Stephanus: sed scripti & editi *in tam immodicum modum*. Quod tenendum mordicus, quando a Catone Prisco id accepit noster. Sic ille: *ne Romani Perse quoque rege victo, ad superbiam, ferociamque & immodicum modum insolescerent. Exuberasset* (si tamen id tentare licet) neque delendum neque *exsuperasset* faciendum, sed forte *extuberasset*. Plinius lib. 19, 2. *nec utique extuberante loco, ubi gignuntur aut rimas agente*. Lib. 21, 16. *Helxine rara visu est, neque in omnibus terris, a radice foliosa, ex sativa media velut malum extuberat, contectum sua fronde*. Sic membranaceus Vossianus. Lib. 37, 12 de gemmis: *Cava aut extuberantes gemmæ viliores videntur æqualibus*. Sed cur mutemus vulgatum, quod a Virgilio sumpsisse auctor videtur lib. 1 Georg. *At si luxuria foliorum exuberat umbra*. Verbis factis, ἐκπάθη, ἐπαχύνθη, ἐπαλίνθη, *luxuriavit & uberavit*.

AD LIB. VIII.

CAP. XV. *Ignominiatus tractatusque*] Stephanus conjicit, *Quibus modis ignominia tractatus*. vel, *Quam ignominiose tractatus*. Alii, *ignominia notatus & tamatus*. Sed *ignominiatus*, quin ipsius auctoris sit, & quidem ab aliquo vetustiorum, quo careamus, acceptum, nullus dubito. *Tractari* vero eadem significatione defendimus Plauto Milite a. 2 sc. 6. *Meamne hic in via lasciuam Tractatum & ludificatam, ingenuam & liberam*.

AD LIB. IX.

CAP. I. *Mittas, hoc interest. nam neutrum*] Non bene videntur jungi *hoc* & *nam*. Si prius placet, sufficere videtur: *deorsum an sursum mittas, hoc interest. neutrum potest deorsum versum recte mitti*. Sin posterius, & sit, *deorsum an sursum mittas, interest. nam neutrum potest deorsum versum recte mitti*, nihil requiras.

Hostis defendebant facillime] Regius & Vossianus adjiciunt vocabulum *funditare*. Ex qua scriptura in Badiana Vascosani scriptum *fundibores*. Sed non de his solis Claudius. Forte: *a pugnis hostis defendebant facillime fundis & arcu*.

De manu forte missili telo] Postremam vocem Giselini abfuisse codici notat Lipsius 5 epist. q. 8. At non abest Regio, Petavianis, Vossiano, aliis. Et Virgilius 10 Æneid. *telum quod missile*

Ovidius: *Ars illi ſua cenſus erat.* Ælianus de animal. 9, 7. Καὶ ὁ Ἡ. Μανδρόμυ Θήρων μιλτος φησίν, ὅτι ἵππων τὸς ἀνθρώπους φαντίλω αὐτὸς ἐκείνος εἶχε.

Tum Herodes interrogat] Regius, *capto Hic tum Heroder.* Sed illud *Hic* enatum eſſe ex duabus poſtremis literis Ἥρδης, altera corrupta, cum ſcriberetur APTOIC, potes meminiſſe Voſſiani codicis ex ſcriptura, quam dedimus. Deinde omnes ſcripti & editi ante Carrionem: *quiſnam eſſet.*

Interibi quum aliquot &c. dicerent & nullius rei] Quicquid eſt ſcriptorum & olim editorum ſine τὸ *quum*, item *dicere*, non *dicerent.* Quibuscum profecto & Stephano & Carrione ſepoſito legimus: *Interibi aliquot ex iis, qui cum Herode erant, erraticum eſſe hominem dicere.* At *nulli rei*, quod primus Lipſius prompſit, Reg. Pet. Voſſ. Lincol. certatim confirmant. Ut &, *Atque ibi Herodes*, e quibus τὸ *Atque* Carrio & Stephanus male ſuſtulerunt.

Cuiuſmodi eſt] Rad. Fornerius 2 Quotid. rer. 2, recte ſibi videri ait legi, *cujuscujuſmodi eſt*: quamquam ſit in editione Stephani, *cuicuimodi eſt.* Tanto vilius iſtud alterum. Debuit enim ſcire vir optimus, τὸ *cuicuimodi* non temere inoleviſſe, ſed deberi membranis & veterum auctoriſque noſtri mori, & Lipſio, cum Reg. Putav. Voſſ. faciunt ſecundas.

Animalia ſpurca atque probra] Sic Rom. Ven. Ald. Gryph. Badiana Vaſcoſani *probroſa*: unde Lipſio alterum revocandi occaſio, &, Vide, inquit, ne veteres ita dixerint. Viſum aliis *probra* dici hos homines, ut *ſcelus* Terentius hominem ſceleſtum appellat. Quod facilius toleratem, ſi tantum probra dicerentur, nec præponeretur *animalia ſpurca atque.* Quare ſuſpicor aliquid aliud latere, ac fortaſſe, *animalia ſpurca atque inebra.* Id eſt, inauſpicata, mali ominis, quæ obvia viri boni vota & conſilium impediant. Feſtus: *inebra aves, quæ in auguriis aliquid fieri prohibent: & prorſus omnia inebra appellant, quæ tardant & morantur agentem.* Propius literis foret *proebra* ejuſdem originis, ſi eo ſignificatu valeret: ſed id amuletum Varro & Feſtus interpretantur. Quid ſi tamen *animalia ſpurca ac reproba.* Neque enim adeo diſtat a Tertulliani ſeculo Gellius, ut qua ille voce utitur, hic uti non potuerit. Is autem dixit in Apologet. *ſanguinem reprobi bovis mori optantis*, palam irridens probationem victimarum. Sic *reprobum animal* foret, quod Varroni *rejiculum.*

CAP. III. *Amyntæ filius terræ Macedoniæ rex, cujus virtute induſtriaque Macedones*] Scaliger Auſonianarum 2, 3, ex veteri ſcriptura, ut ait, omittit τὸ *filius*, mutatque *terræ Macetiæ*, dein *Macetæ.* Cautior & pudentior Lipſius 3 epiſt. q. 6,

Scidæ,

Digitized by Google

Sed Lipsius isto modo ex Giselini codice, & agnoscere se ait phrasin veterem. Scimus, quo digitum intendat. Forsan & putavit, quale lib. 13, 15. *eruditionem institutionemque in bonas artes.* Gebhardus interim 1 Antiq. 15 *rapiatur* legendum conjecit. Sed obsequendum Regio & Vossiano: *inter istiusmodi rerum auditiones reperiatur.*

Singularis velocitatis] Meliores, ut Lipsianus, *singulariæ.*

Non, ut cæterorum hominum, prospectantia] Reg. & Vossianus: *hominum prosprosum petentat spectantia.* Scribe, *provorsum patentia aut spectantia.* Plautus apud Varronem lib. 6 de LL. *Vi transversus, non proversus, cedit, quasi cancer solet.* Et explicat Varro: *Vi transversus cedit, quasi cancer; non proversus ut homo.* Sive *prorsum* aut, quod habetur in Nigidii verbis lib. 10. cap. 4, *porroversum* malis: eadē enim his omnibus vis. Sic *rursum prorsum meare, rursus, prorsus* reciprocare. Hoc lib. cap. 1. *si vel lapidem vel sagittam sursum versus jacias quam deorsum.* Varro de re rust. 2, 7. *ventre modico, lumbis deorsum versum pressis, scapulis latis.* Lib. 4. de LL. *quod ita flexum, ut redeat sursum versus.* Eodem libro: *Clivus proximus a Florae susus versus Capitolium vetus (vocatur,) quod ibi sacellum Iovis, Iunonis, Minervae; & id antiquius, quam ædis, quæ in Capitolio facta.* Ita legendum. Vulgo, *ad floralēs usus.* Sed faciendum *susus* pro *sursus* vidit Scaliger & recepit Scioppius, sed male idem *a Flora.* nisi voluit, quod posuimus. Lib. 8. *Omnes enim numeri a Duobus sursum versus multitudinis sunt, neque eorum quisquam habere potest singulare compar.* De re rustica 1, 31. *Vicia dicta a vinciendo, quod item capreolos habet ut vitis, quibuscum sursum vorsum serpit ad scapum lupini.* Et lib. 2, 7. *ventre modico, lumbis deorsum versum pressis.* Quæ prodesse possunt Plauto in Amphitr. 5, 1. *Ego cunas recessim rursum vorsum trahere & ducere.* Male corrigunt, sed nec bene tuentur. Non enim *recessim* aliud est quam *rursum* aut *rursum versus*, sed omne hoc, *recessim rursum vorsus*, unum eundemque motum significat. Nec fecit nunc hoc, nunc illud, ut volunt, sed continenter unum fecit inque unam partem, ipsa ut cessim vadens cunas ab imminentibus anguibus se versus loco moveret. *Patentia* idem, quod extenta & porrecta: ut *multum in longitudinem & latitudinem patere. Spectantia* debet Horatio.

Qui in pueritia canescant] Lipsius e Victoris libro profert *pueria.* Petav. & alter Voss. *puerta.* Verum fuit, *in juventa*, quemadmodum apud Plinium & Solinum, an potius, *qui impuberes canescant.*

Pecudes pastu atque cultu optimas] Omnes quidem & nostri sic, ut Lipsianus, tamen ingratis librariorum retineo *opimas.*

Qui

INDEX

Rerum & Verborum quæ in his notis illustrantur.

A.

Aditrâ in oppidum. 106
Absque re fuit. 61
Ἀδιάλυτος. 57
Acceptum referre. 102
Accusator Brutus. 83
Ἀχρεῖος. 106
Actio divisa in libros. 100
Ad amussim. 86
Adeptus mortem, crimen. 25
Adeundus templo. 94
Adhibere pœnam. 122
Ad hostes servire. 56
Adigere aliquem jusjurandum. 136
Adjungere se ad partem. 44
Admiratio requirens. 44
Adolescit arbor, metallum. 54
Æditumus. 124
Æquabiliter. 31
Æquinoctium, ἰσημερία. 31
Æstimatio officiorum. 14
Ætas prætexta. 35
Afficere victoria. 140
Agere ex edicto. 89
Agere satis. 75
Alcibiades. 22
Alco. 97
Alere, alumnus, de discipulo. 48
Alia opinionis 99. rei 96. rationis, causæ. 129
Aliquammulti. 78
Aliqui quadringenti. 73
Aliud vocabulo. 60
Allubescere. 19
Alta vulnera. 105
Altus animi. 101
Ἀμεταβλησία Democriti & Stoici. 35
Amoliri mala, custodem. 111
Ἄμυσος. 87
Amplissimi ordines. 84
Ἀναγκαῖον φυλακή. 17
Anagnostes in studiis. 35 interpolandum. 35
Ἀναγκαῖος. 15
Ἀναφέρεται. 17
Animalia reproba. 139
Animum exspirare. 109
Animi altus. 101 ingenium. 9
Animosus. 76
Annales libri. 106
Antiochia pecunia. 136
Appellitare. 28. 54
Apponere & opponere diversa. 120
Ἀποδιόπομπος. 15
Aptus mortem. 35
Area ad phœnicia. 91
Argentum factum. 99
Argentum purum. 100
Aristophanes vel Aristophanis 8
Aristoteli auditor. 96
Armis vincere, vindicare. 76
Asiacus, Asiagenes. 102
Atque. 64. 74 iteratum. 119
Atqui, at, in exordio formatio. 3
Atypus. 88
Auctoritates. 116
Auctus gloriarum. 63
Auditiones. 4
Augurium jus. 7. 25

B.

Bacchus ὀπωρήσιος dictus. 17
Bucephalus. 103

C.

Cæc. Cæcilius. 88
A. Cæcina. 113
Cælius Sabinus. 88
Cælicola. 103

Cæsura

Ad versum. 93
Arrosa, perosa, adhuc. 48
Arrepsitus. 82
Ad Cto triumphare. 119
Assiliebant in Lambagine. 204
Aspirare animam. ibid.
Assummma opt. 229
Assuperantiam. 62. 177
Accuratata captio. 220
Adformatus intrinsecus. 246
Ad nos arbitrium nostrum rei. 66
Astuberare. 237
Ambierare. ibid.

B.

Baba, quæ res. 96
Bene advertisse aliquem. 92. abesse vegetius. 81. mulctam 194. verbum. 82
Bacia te ut sis. 87
Bellum alicui velle. 126. augurium. 93
Boni asylum. 119
Bonnii centussis. 58
Bota tria pro Potria. 81
Batus uxor Pisi. 168
Bestia præcidanea. 91
Bibere sententiam. 201
Bibam orationis. 72
Blagendi verborum. 99
Bibi 12. 15. qua. 85
Bonare corpus. 38
Cn. Flavius Cn. F. 220
Libra jubæ. 96
Brutissima. 212
Brandeo vitiorum. 11
Brepentamenta. 204
Brassare capitinis. 220

C.

Cæremonii animadiam. 99
Cæteris mentis. 77
Candis. 83
Capsilla stercoraria. 93
Carnus summo genere. 207
Cautum ejus dubitavit, nihili fuit. 109, negligere. 95
Cavillari Lyræ. 201

H.

Habeo dicere 68
Habere religioni. 92
Hardo non ego. 22
Historia nona. 119
Histrionius. 16
Honoris tui gratia. 86

L.

Laudin est, num. 36
Id est. 53
Læta. 98
Ignominiatus. 137
Ignosci poscit. 127
Illi facta, philosophum loqui, mendicantem vivere. 104
Imubus. 67
Impensum pretium. 82
Impromisctus. 29
Impulsorem. 148
Incernere. 80
Inclinari, de verbis. 29
In caelum, crimen, penas prabere. 138
Incommodare. 36
Inconnivens. 38
Incredendus. 240
Incuriosi. 64
In decem mensibus gigni. 81
Indute capite. 229
Inebra animalia. 239
Inferiorem accumbere. 238
Infinita verba. 95
Inflatio. 96
Ingenium animi corporisque. 9
Inibi esse, ut fiat. 103
Inludiare. 19
Inodora. 130
Inpurgatus. 88
Inquit, interpositum. 48
In quo dixi libro. 12
Inscientia. 27
Inperata. 49
Inspirans literas. 59
Institit. 169

Digitized by Google

D.

Obnoxiosus. 135
Obstupidus. 105
Occurrere exemplo, malitiæ. 122
Ὁ λοιπὸς χαίρων. 82
Ominalis. 114
Omnia parendum. 40
Omnimodo. 89
Oportet judex divinet. 39
Opponere & apponere differunt. 220
Optatus n. p. 39
Orandi causarum. 209
Orcinus thesaurus. 35
Ordinum omnium multitudo. 84
Origo quinta. 125
Otiosè animo esse. 65

P.

Pacuvius Marcus. 36
Πάγκαλον, vivaria. 50
Paratus, pro apparatus. 26
Parcimonia. 57
Partim, aliâ. 70
Partim pro quidam. 5
Pater familias quo. 87
Participatus. 118
Patarii senatores. 83
Penum struere. 87
Penus legata. 87
Percitus. 44
Perdere capitis. 12
Perdutilissimum tibi judico. 231
Peritus disciplinæ, sermone, arte. 93
Personæ. 225
Petillii 201
Philostephanus. 140
Φοινὶξ color. 61
Planius dici. 85
Poematorum. 73
Pœnicum. 61, 76
Ponda libræ. 58, 93
Populus Romanus Quiritium. 25
Porca præcidanea. 91
Posci aliquid. 102
Poscit ignosci. 127
Posidippus. 54
Positus adium, regionis, loci. 20
Postremo lex. 59
Postulas ut facere. 85
Postumus. 46
Præcidaneæ feriæ. 91
Præcipere oculis. 129
Præ illa. 33
Præmandare. 85
Præministrare 24
Præmium & pretium. 76
Præstabilis. 12
Prætendere 83
Præter, adverbium. 34
Preces malæ. 122
Primam causam orare. 109
Primo luci. 65
Principes sententiarum. 95
Problematorum 24 libri. 67, 75
Probrosæ appellationes. 16
Procedere pro prodesse. 115
Proctra animalia. 139
Profusè laudare. 104
Promiscus. 4
Pronuncre. 23
Provorsum. 141
Proximus finem, planè. 82
Purum argentum. 120
Purum putum. ibid.
Πυθομαντεῖον. 97

Q.

Quadringenti aliqui. 78
Quærendum liberum gratia. 90
Quæsitus causam. 113
Quem adortus cunque. 116
Quindecim virum creari, esse. 24
Quin potius. 65
Quinta Origo. 125
Quis vestrarum. 56
Quotquot annis. 119

Digitized by Google

V.

Vacsit. 4
Vacuus, vacuum. 33
Varronis rerum divinarum XLI libr. 29
Vasum. 79
Vedius Iupiter. 210
Velle sublime alicubi. 126
Vendices Dacia, Cappadocia &c. 85
Venires. 27
Verba infinita. 95
Verba vis propria converti ad sacrum. 127
Verborum elegantissimus. 20
Verbum Homericum. 208
Verbum legis, Scti. 120
Verrii Flacci libri rum de verborum significatu relicti. 111
Versus. 7
Vesta sublimis. 82
Vestimentorum dona. 75
Via sustinendorum, pecudis, 118
Victoria efficere. 140
Villas censum. 109
M. Vinicius. 119
Violare. 206
Violaceo dies natus. 69
Virtus atque clementia pugnat. 71
Vivificare. 240
Vlmorum. 92
Vsui esse. 68
Vsurpata uxor. 78
Uterum & uterus. 80
Utilius exque republica. 34
Ut, iteratum. 76
Ut tu, in formula sponsalitia 189
Vtilis ingenium. 66

IN-

B. U
Sys
19
Digitized by Google

Digitized by Google